COMMENTARIA
IN ARISTOTELEM
GRAECA

EDITA CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS XXI

PARS I EUSTRATII IN LIBRUM SECUNDUM ANALYTICORUM POSTERIORUM

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MCMVII

EUSTRATII
IN ANALYTICORUM POSTERIORUM
LIBRUM SECUNDUM
COMMENTARIUM

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

MICHAEL HAYDUCK

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MCMVII

PRAEFATIO

Eustratii[1]) in Aristotelis Analyticorum Posteriorum librum secundum commentarium primus edidit Paulus Manutius Venetiis anno MDXXXIIII, codice usus Marciano 257, quod ex summo librorum consensu apparet. titulum inscripsit fol. 1r Εὐστρατίου ὑπόμνημα εἰς τὸ δεύτερον τῶν Δευτέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, et in extremo libro addidit *Venetiis, in Aedibus haeredum Aldi Manutii Romani, et Andreae Asulani soceri, Mense Decembri MDXXXIIII.* commentarium foliis 1r—67r continetur.[2])

Novam editionem paranti mihi praeter Aldinam (a) duo omnino codices praesto fuerunt, qui sunt a

I Venetus Marcianus 257 (A), quem supra dixi, chartaceus forma quadrata, foliorum 283, saeculi circiter XII secundum Zanetti p. 127; rectius Morelli p. 144 saeculo XIV eum adtribuit (v. Ivo Bruns, *Suppl. Aristotelicum* II 2 p. xxxvi). Eustratii commentarium foliis 87v—187v continetur. tituli loco versus exhibet hos: Εὐστρατίοιο πόνος τάδε πρωτοέδροιο νικαίης. Κρύψιν ἀριστοτέλους ἀσαφείης ἐξανελίσσων. Τὴν τεκτήνατο κεῖνος ἀναλυτικῶν ἐνὶ λοίσθω. Ἔνθα κεν ἀμφὶ μέσου καὶ ὅροιο πνϋτὰ διδάσκει. Τόσσου μέχρι προήκων, ὄφρ' ἀποδείξει ἐώκει. — contulit W. Rabehl Berolinensis, vir doctissimus. A

II Escorialensis Φ—I—14 (E) chartaceus forma maxima, saeculi XVI. E

---

[1]) De Eustratio v. *Krumbacher, Geschichte der Byzantinischen Literatur* ² 430: „Eustratius, Metropolit von Nicaea, ca. 1050—1120, schrieb außer zwei Reden gegen die armenische Häresie und andern theologischen Sachen Kommentare zur Nikomachischen Ethik [I et VI, cf. G. Heylbut, Comm. in Arist. Gr. vol. XX Praef.] und zum II. Buche der Analytik.“ de vita eius v. *J. Sakkelion*, Ἀθήναιον IV (1875) p. 221—233 et *Jac. Bernays, Ges. Abh. I (1885) p. 158sq.*, de scriptis theologicis *Krumbacher l. l. p. 85*, *Io. Dräseke, Archiv für Geschichte der Philosophie IV (1891) p. 247sqq.* et *Byz. Zeitschrift V (1896)*.

[2]) Numeri 1—133 in dextro margine huius libri adscripti Aldinae non folia, ut assolet, sed paginas indicant; cuius erroris veniam me spero impetraturum esse.

Eustratii commentarium in foliis 10r — 158r scriptum est. initium eius usque ad vv. ἡ ἐπιγραφὴ συνῳδός (p. 1,13 h. ed.) desideratur; porro deficit p. 96,15 post ὀνοματώδους pergitque rursus p. 119,4 a vv. εἰ δέ σοι μέλει. — contulit M. Wellmann Potisdamensis, vir doctissimus.

Escorialensis a Marciano ita discrepat, ut eos codices artiore propinquitate inter se contingere haud dubie negandum sit. ceterum ex bono libro descriptus non raro meliorem quam Marcianus lectionem exhibet.

Eiusdem codicis folia 1r — 9v anonymi interpretis in primum librum Analyticorum Posteriorum commentarium continent, quod ab Eustratii doctrina quidem et subtilitate alienum, re ipsa autem eius commentario quasi vicinum et finitimum non indignum visum est, quod infra velut additamentum praefationis ederetur. descripsit in nostrum usum R. Laqueur Argentoratensis, vir doctissimus.

Scriptum Berolini
mense Junio MCMVII — Michael Hayduck.

SUPPLEMENTUM PRAEFATIONIS

Anonymi 1r

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ.

Σκοπός ἐστιν ἐνταῦθα τῷ Ἀριστοτέλει περὶ τοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ διδάξαι συλλογισμοῦ, οὗ χάριν καὶ τέλους ὄντος πάσης τῆς λογικῆς πραγματείας καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα ἐδίδαξε. προετάγη δὲ ἡ παροῦσα πραγματεία τῆς διαλεκτικῆς, διότι αὕτη μὲν περὶ τὸ ἀναγκαῖον καταγίγνεται, ἐκείνη δὲ περὶ τὸ πιθανόν (αἱ γὰρ προτάσεις αἱ παρ᾽ αὐτῆς λαμβανόμεναι ἔνδοξοι καὶ πιθαναί εἰσι), τὸ δὲ πιθανὸν καὶ ἀληθείας μετέχει καὶ ψεύδους. οἷον ὅτι ἡ ὑγεία ἀγαθόν ἐστιν, ἔνδοξός ἐστι· δοκεῖ μὲν γὰρ οὐκ ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐξεῖναι χρῆσθαι αὐτῇ καὶ εὖ καὶ κακῶς ὡς καὶ τῷ πλούτῳ. τὸ δ᾽ ἀναγκαῖον ἀεὶ ἀληθές ἐστιν ὡς καὶ τὸ αὐτόπιστον ἔχον. τιμιώτερον δὲ τὸ ἀεὶ ὂν ἀληθὲς τοῦ ποτὲ μὲν δοκοῦντος τοιούτου, ποτὲ δὲ μή. καὶ ἡ μὲν πραγματεία ἡ περὶ τῆς συλλογιστικῆς μεθόδου διαλαμβάνουσα, ἣ καὶ εἰς τρία τμήματα διῄρηται, εἰς τὰ τρία σχήματα, εἰς τὸ περὶ εὐπορίας προτάσεων, καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναλύσεως συλλογισμοῦ, ἐπιγέγραπται Ἀναλυτικὰ ἐκ τοῦ τιμιωτέρου μέρους· εἰώθαμεν γὰρ πολλάκις τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ τιμιωτέρου μέρους ἐπονομάζειν ὡς τὸ ‘Τεῦκρε, φίλη κεφαλή’· τιμιώτερον γάρ ἐστι τὸ ἀναλύειν τοῦ συντιθέναι, καθόσον καὶ οἱ χυδαῖοι συντιθέντες προτάσεις συλλογίζονται, ἀναλύειν δὲ τὸν συλλογισμὸν οὐ δύνανται· τοῦ γὰρ ἐπιστήμονος τοῦτο. καὶ ἐν μὲν τοῖς τρισὶ σχήμασι διδάσκει, πῶς δεῖ συντιθέναι τὰς προτάσεις καὶ ποιεῖν συλλογισμόν, ἐν δὲ τῷ περὶ ἀναλύσεως, πῶς δεῖ ἀναλύειν τὸν συλλογισμὸν καὶ τὸν μέσον εὑρίσκειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως Ἀναλυτικὰ ἐπιγέγραπται· ἡ δὲ ἀποδεικτικὴ ἐπιγέγραπται | Ἀναλυτικὰ οὐχ οὕτως· οὐδὲν γὰρ τῶν πρὸ αὐτῆς τιμιώτερον ταύτης· ἀλλ᾽ ἐπιγέγραπται οὕτως αὕτη, καθόσον καὶ ὁ μέσος ὅρος ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται ἀπὸ ἀναλύσεως καὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς καὶ αἱ ἄμεσοι προτάσεις. ἢ Ἀναλυτικὰ ἐπιγέγραπται ἀπὸ τοῦ ἀνέρχεσθαι ἡμᾶς δι᾽ ἀναλύσεως ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν ἐπὶ τὰ αἴτια, ἐξ ὧν ἐστι τοῖς αἰτιατοῖς καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ γινώσκεσθαι. οἷον ἡ σελήνη ἐκλείπει, τὸ ἐκλεῖπον ἀντιφράττεται, ἡ σελήνη ἄρα ἀντιφράττεται· τοῦτο ἀνάλυσις ἀπὸ τοῦ αἰτιατοῦ, ἤγουν τῆς ἐκλείψεως,

---

3 πείσης E 18 ἀναλύ E 19 τοῦτο scripsi: ταυτό E

εἰς τὸ αἴτιον, ἤγουν τὴν ἀντίφραξιν. εἶτα ἡ ἀπόδειξις ἡ ἀπὸ τοῦ αἰτίου 10
κατιοῦσα, οὕτω πως ἀνείρουσα· ἡ σελήνη ἀντιφράττεται, τὸ ἀντιφραττόμενον
ἐκλείπει· ἡ σελήνη ἄρα ἐκλείπει.

Λέγεται δὲ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ὄργανον, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὅλον βιβλίον
5 Ὄργανον ἐκλήθη. τῆς γὰρ φιλοσοφίας μέρη εἰσὶ τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ
πρακτικόν, καὶ τοῦ μὲν θεωρητικοῦ τέλος τὸ ἀληθές, ᾧ τὸ ψεῦδος ἀντί- 15
κειται, τοῦ δὲ πρακτικοῦ τὸ ἀγαθόν, ᾧ τὸ κακὸν ἀντίκειται. καὶ εἰ μὲν
ἡ ψυχὴ ἦν ἐκτὸς σώματος, οὐκ ἄν ποτε περὶ ταῦτα ἐπεπλάνητο· οὖσα δὲ
ἐν σώματι καὶ ὑπὸ τούτου βαρουμένη καὶ τῶν τούτου κακῶν κατὰ σκότον
10 ἠλάσκεται, καὶ οἴεται πολλάκις τὸ κακὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπιζητεῖ 20
ὡς ἀκρότατον ἀγαθόν. ὡσαύτως καὶ τὸ ψεῦδος οἴεται ἀληθές· δοξάζουσα
γὰρ τὸν θεὸν πάντα δύνασθαι, οἴεται καὶ τὰ κακὰ δύνασθαι ποιεῖν, ὃ μὴ
γένοιτο. τὰ γὰρ κακὰ οὐ δυνάμεις λέγονται, ἀλλὰ ἀδυναμίαι· μὴ γὰρ δυνά-
μενοι ἐμμένειν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ προκόπτειν ἐν αὐτοῖς, ἐκπίπτοντες τῆς
15 εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ἐμμένομεν τοῖς φαύλοις. ἵνα οὖν μὴ περιπλανᾶται 25
ἡ ψυχὴ περὶ τὴν κρίσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς ἀληθείας καὶ
τοῦ ψεύδους, παρέδωκεν ἡμῖν ὡς ὄργανον τὴν ἀπόδειξιν, δι' ἧς διακρίνομεν
τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ψεύδους, ὥσπερ καὶ ὁ
ἀρτοποιὸς χρῆται ὡς ὀργάνῳ τῷ κοσκίνῳ καὶ διακρίνει | τὸν σῖτον τῆς αἴρας 2r
20 καὶ τῆς κριθῆς, καὶ ὁ τέκτων χρῆται τῇ στάθμῃ τῶν τε καμπύλων ξύλων
καὶ τῶν ὀρθῶν εἰς διάκρισιν, καὶ οἰκοδόμος τῇ καθέτῳ εἰς διάκρισιν τῶν
ὀρθῶν τοίχων καὶ τῶν μὴ τοιούτων. Ὕστερα δὲ λέγονται αἱ δύο πραγμα-
τεῖαι τῆς ἀποδεικτικῆς διὰ τὸ ταχθῆναι ὕστερα τῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν 5
αὐτῆς χρησιμευόντων. πρῶτον δὲ ἐτάχθη ἡ παροῦσα πραγματεία, διότι
25 αὕτη μὲν διδάσκει περὶ προτάσεων, ἐκείνη δὲ ποταπὸν δεῖ εἶναι τὸν μέσον
ὅρον ἐν τῇ ἀποδείξει, ὃ καὶ δυσχερεστέραν ἔχει τὴν ζήτησιν· τὰ δὲ ἁπλού-
στερα ἀεὶ τῶν δυσχερεστέρων προτάττεται. 10

p. 71a1 Πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητική.

Ἡ διδασκαλία καὶ ἡ μάθησις ταὐτὰ μέν εἰσι τῷ ὑποκειμένῳ, τῷ δὲ
30 λόγῳ ἕτερα, ὥσπερ καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ κατάβασις· οἷον τὸ 'μῆνιν ἄειδε
θεά' διδασκαλία λέγεται καὶ μάθησις. καὶ ἡ μὲν ἑρμηνεία τούτου ἐνέργειά 15
ἐστι τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸν μαθητήν, καὶ πειρᾶται τοῦτο δρᾶσαι περὶ
τὴν ψυχὴν τοῦ μανθάνοντος. καὶ αὕτη μὲν ἡ ἐνέργεια ἡ τοῦ διδασκάλου
ἡ περὶ τὸν μαθητὴν λέγεται διδασκαλία, ἡ δὲ μάθησις, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ
35 τοῦ μανθάνοντος πάσχει καὶ ἐπιστημονοῦται περὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ γνῶσιν 20
αὐτοῦ λαμβάνει, λέγεται μάθησις. τὸ δὲ διανοητικὴ ἔθετο πρὸς ἀντι-
διαστολὴν τῆς αἰσθητικῆς γνώσεως. ἐπὶ ταύτης γὰρ οὐ δεόμεθα προγνώσεώς
τινος· ἅμα γὰρ τῷ τὴν ὅρασιν προσβαλεῖν τῷ ὁρατῷ εὐθὺς τοῦτο γινώσκει,
εἴτε λευκὸν εἴτε μέλαν ἐστίν, ἐκ τοῦ ἐπὶ μὲν τοῦ λευκοῦ διακρίνεσθαι,
40 ἐπὶ δὲ τοῦ μέλανος συγκρίνεσθαι. καὶ τινὲς μὲν ἔλαβον τὸ γνώσεως ἀντὶ 25

9 κατάσκοτον E   29 ταῦτα E   35 ἐπισημονοῦται E   37 αἰσθητῆς E

τοῦ μαθήσεως, τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς εὑρέσεως, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος. καὶ μάθησις μέν ἐστιν, ὅταν τις παραλάβῃ τι ἐκ τοῦ διδασκάλου, εὕρεσις δὲ ὅταν τις οἴκοθέν τι νοήσῃ ἀναγινώσκων. οὐκ ἐξελάβοντο δὲ τὴν γνῶσιν καλῶς· καὶ γὰρ καὶ ἡ μάθησις ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως καὶ πάλιν εἰ τὴν 30
5 προϋπάρχουσαν γνῶσιν ἐκ | μαθήσεως ὀφείλομεν ἔχειν, δεῖ καὶ πρὸ ταύτης 2v ἔχειν ἑτέραν γνῶσιν, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον προβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἐπιχειροῦμεν μαθεῖν ἕν τι συμβαίνει πολλὰ ἄπειρα προγινώσκειν· τῶν δὲ ἀπείρων οὔτε γνῶσις οὔτε ἐπιστήμη ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε ταύτην 5 καλῶς· οὐ γὰρ πάντες γινώσκομεν οἴκοθεν, ἀλλὰ πολλὰ παρὰ τοῦ διδα-
10 σκάλου μανθάνομεν. βέλτιον οὖν νοῆσαι γνῶσιν τὴν ὁπωσδήποτε προσοῦσαν ἡμῖν, εἴτε ἀπὸ εὑρέσεως εἴτε ἀπὸ μαθήσεως. ὁ δὲ συλλογισμός ἐστιν οὗτος· ἡ ἀποδεικτικὴ διδασκαλία καὶ μάθησις διανοητική ἐστι, πᾶσα διδασκαλία καὶ μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως· ἡ ἀπο- 10 δεικτικὴ ἄρα ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. εἰπὼν οὖν τὴν μείζονα
15 πρότασιν τὴν ἐλάττονα καὶ τὸ συμπέρασμα παρῆκεν. ἐπεὶ δὲ ἡ μείζων πρότασις ἄμεσός ἐστι, πιστοῦται ταύτην δι' ἐπαγωγῆς. ἀλλ' ὅ με διέλαθε, λέγεται τὸ Ὄργανον λογικὴ πραγματεία, διότι παραδίδωσι μεθόδους τινὰς 15 χρησιμευούσας εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην, τὸ δὲ διαλαμβάνον περὶ μεθόδων τινῶν χρησιμευουσῶν εἰς πάντα λογικὸν λέγεται.

20 p. 71a2 Φανερὸν δὲ τοῦτο θεωροῦσιν. Φανερὸν δὲ τοῦτο ὅτι ὁ μέλλων μαθεῖν οἱανοῦν τέχνην ἀναγκάζεται προειδέναι τινὰ τοῖς θεωροῦσι 20 πάσας τὰς τέχνας· καὶ γὰρ καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ αἱ λογικαὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπιγίνονται ἡμῖν διὰ τούτου τοῦ τρόπου, ἤγουν διὰ τοῦ προειδέναι τινὰ τὸν μανθάνοντα. οἷον ἐπὶ τῆς γεωμετρίας τὸν μέλλοντα μαθεῖν ὅτι τοῦ τριγώνου αἱ
25 δύο πλευραὶ μείζους εἰσὶ τῆς μιᾶς ἀνάγκη εἰδέναι ὅτι τρίγωνόν ἐστι τὸ ὑπὸ 25 τριῶν εὐθειῶν περιεχόμενον, καὶ ὅτι δύο εὐθεῖαι συζευχθεῖσαι γωνίαν ποιοῦσι. καὶ τὸν μέλλοντα μαθεῖν περὶ συλλογισμοῦ ἀνάγκη προειδέναι τὰς προτάσεις· εἶθ' ὁ διδάσκαλος διδάξει αὐτόν, πῶς δεῖ συντιθέναι ταύτας καὶ ποιεῖν συλλογισμόν. καὶ τὸν δι' ἐπαγωγῆς μέλλοντα μαθεῖν ὅτι πᾶν
30 ζῷον τὴν κάτω γένυν κινεῖ, δεῖ προειδέναι τὰ μερικά, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ 30 ὁ ἵππος | καὶ ὁ βοῦς τὴν κάτω γένυν κινοῦσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς σκυτο- 3r τομικὴν μέλλοντας μαθεῖν δεῖ προγινώσκειν ὅτι ὑποκείμενα ἔχει ἡ τέχνη αὕτη τὰ δέρματα καὶ ὅτι εἰσὶ τμητά· οὕτω γὰρ διδάσκεται πῶς τέμνων αὐτὰ ποιήσει ὑπόδημα.

35 p. 71a5 Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς λόγους καὶ συλλογισμούς. οἱ 5 μὲν γὰρ ἤγουν οἱ συλλογιζόμενοι καὶ μέλλοντες δεῖξαι ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, διότι αὐτοκίνητός ἐστι, τοῦτο δὲ ἀθάνατον, λήψονται τὰς προτάσεις ταύτας παρὰ τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ αὐτῶν ξυνιέντων καὶ γινωσκόντων αὐτάς· οἱ δὲ ἤγουν οἱ δι' ἐπαγωγῆς δεικνύοντες τὸ καθόλου ποιοῦσι τὴν δεῖξιν ἐκ τοῦ
40 δῆλα εἶναι τὰ καθέκαστα τοῖς μανθάνουσι. ῥητορικοὺς δὲ λέγει συλλο- 10

---

19 λογικὴ E 32 μέλλοντα E 33 αὕτη in marg. add. E 35 περὶ] ἐπὶ E[1]

γισμοὺς τὸν παραδειγματικὸν καὶ τὸν ἐνθυμηματικόν. καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνθυμηματικοῦ συλλογισμοῦ ἀνάγκη προειδέναι ὅτι τὸ καλλωπίζεσθαι κακόν ἐστιν ἢ τὸ νύκτωρ πλανᾶσθαι, καὶ οὕτω συλλογίζεται ὅτι ὁ δεῖνα καλλωπίζεται, ὁ δεῖνα ἄρα μοιχός, καὶ πάλιν 'νύκτερος πλανᾶται, λῃστὴς ἄρα'. εἶπε δὲ 15
5 συμπείθουσιν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τὸν ἀκροατὴν σὺν τῷ παραλαβεῖν καὶ τὴν καταληφθεῖσαν πρότασιν, ἢ οὕτω πείθει σὺν τῷ ἔχειν καὶ τὸν ἀκροατὴν συγκατανεύοντα καὶ συγχωροῦντα τὰς ἐρωτηθείσας προτάσεις· εἰ γάρ τις δύσερις ὢν ἀκροατὴς οὐ συγχωρήσει ταύτας, οὐ συλλογίζεται ὁ ἐρωτῶν. 20 λέγει δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Γοργίᾳ ὅτι δύο εἰσὶ πίστεις, ἡ μὲν διδασκα-
10 λικὴ ἡ δὲ πιστευτική, καὶ τῇ μὲν διδασκαλικῇ κέχρηνται οἱ φιλόσοφοι ὡς περὶ ἀληθείας διαλεγόμενοι, τῇ δὲ πιστευτικῇ οἱ ῥήτορες ὡς ἐπιτηδεύοντες πείθειν μᾶλλον ἢ τἀληθῆ προβάλλοντες. παράδειγμα δέ ἐστι συλλογισμὸς 25 ὁ διὰ μερικῶν βεβαιῶν τὸ μερικόν. εἰ γάρ τις μέλλει δεῖξαι κακὸν τὸ Αἰσχίνῃ διδόναι χρήματα, δεῖ τὸν ἀκροατὴν πρότερον γινώσκειν ὅτι ὁ Πει-
15 σίστρατος λαβὼν παρ' Ἀθηναίων χρήματα ἐτυράννησε. λέγεται δὲ τὸ παράδειγμα ἐπαγωγή, διότι ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς φιλοσόφοις ἡ ἐπαγωγή, τοῦτό ἐστι τὸ παράδειγμα παρὰ τοῖς ῥήτορσι· διαφέρουσι δὲ διότι ἡ ἐπαγωγὴ τὸ 30 καθόλου | πιστοῦται διὰ τῶν μερικῶν, ἡ δὲ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν ἐπαγωγὴ 3v τὸ μερικὸν πιστοῦται διὰ τῶν μερικῶν.

20 p. 71a11 Διχῶς δ' ἀναγκαῖον προγινώσκειν· τὰ μὲν γάρ. Εἰπὼν ὅτι πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης 5 γίνεται γνώσεως, καὶ πιστωσάμενος τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐκ τῶν συλλογισμῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ἐκ τῶν ῥητορικῶν πίστεων, βούλεται νῦν παραδοῦναι, τίνα ἐστὶ τὰ προγινώσκεσθαι ὀφείλοντα. ἀλλ'
25 ἐπειδὴ περὶ τῶν μὴ κατὰ μέρος ἐπιστημῶν νῦν ἐστιν ἡμῖν τὸ προκείμενον, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ ἀποδεικτικῆς μεθόδου, ὀφείλομεν ζητῆσαι οὐ τὰ καθ' 10 ἑκάστην ἐπιστήμην προγινώσκεσθαι ὀφείλοντα, ἀλλὰ τὰ ἁπλῶς τῆς ἀποδείξεως. οὐκ ἂν δὲ τοῦτο γνοίημεν μὴ πρότερον μαθόντες, κατὰ πόσους τρόπους προγινώσκεται τὰ προγινωσκόμενα. τοῦτο δὲ πάλιν οὐκ ἄλλως ἡμῖν ὑπάρξει μὴ
30 μαθοῦσιν, ἐν τίσιν ἐστὶν ὅλως ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη καὶ διὰ τίνος περαί- 15 νεται. φησὶ γοῦν, ἐπὶ πάσης ἀποδείξεως ἔστι τι προκείμενον πρόβλημα εἰς ἀπόδειξιν καὶ αἱ προτάσεις, δι' ὧν τὸ πρόβλημα κατασκευάζεται. πάλιν δὲ ἐν παντὶ προβλήματι δύο ταῦτα θεωρεῖται, τό τε δεδομένον καὶ τὸ ζητούμενον. καὶ πρόβλημα ἔστω τοῦτο ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος. εἶτα ἔχομεν 20
35 καὶ τὰ κοινὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἀμέσους προτάσεις, ἐξ ὧν, ὡς εἴρηται, τὸ προκείμενον πρόβλημα δείκνυται, οἷον ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητος, τὸ αὐτοκίνητον ἀεικίνητον, τοῦτο ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. τὸ δὲ πρόβλημα, ὡς εἴπομεν, διαιρεῖται εἰς δύο, εἴς τε τὸ δεδομένον καὶ τὸ ζητούμενον· καὶ δεδομένον μέν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ἐν τῷ προβλήματι, ἤγουν ἡ 25
40 ψυχή, ὃ καὶ ὀφείλει γινώσκειν καὶ ὅτι ἔστι ψυχὴ καὶ τί ἐστι ψυχή. τὸ δὲ τί ἐστιν ὃ τὸν ὁρισμὸν αὐτοῦ δηλοῖ ἢ τὸ σημαινόμενον. καὶ σημαινό-

6 καταλειφθεῖσαν E 9 ἐν τῷ Γοργίᾳ] p. 454 E sqq.

μενον ταύτης ἐστὶ τὸ ψύχειν καὶ ζωογονεῖν τὸ σῶμα, ὁρισμὸς δὲ τὸ οὐσία πολυδύναμος. ζητούμενον δέ ἐστιν ὁ κατηγορούμενος ἐν τῷ προβλήματι, 30 ἤγουν τὸ ἀθάνατον· ζητοῦμεν γὰρ | ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὅτι ἐστίν, ἤγουν ἐὰν τὸ 4r ἀθάνατον ὑπάρχῃ τῇ ψυχῇ. γινώσκομεν δὲ τὸ τί ἐστιν ἤγουν τὸν ὁρισμὸν 5 τοῦ ἀθανάτου ἢ τὴν σημασίαν· ἀθάνατον γάρ ἐστι τὸ μὴ φθορᾷ ὑποπῖπτον. τὰ δὲ κοινὰ ἀξιώματα ἤγουν τὰς ἀμέσους προτάσεις ὀφείλομεν γινώσκειν καὶ κατὰ τὸ ὅτι ἔστι καὶ κατὰ τὸ τί ἐστιν. ὅτι γὰρ αὐτοκίνητός ἐστιν ἡ ψυχὴ 5 οὐκ ἀμφιβάλλεται (αὐτὴ γὰρ ἑαυτὴν κινεῖ) καὶ ὅτι αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ μὴ παρ' ἄλλου κινούμενον. διχῶς οὖν ἀναγκαῖον προγινώσκειν, ἤγουν δύο 10 τρόποι εἰσὶ τῆς γνώσεως, καθ' ἣν ὀφείλομεν γινώσκειν τὰ δεδομένα, τὰ ζητούμενα καὶ τὰ ἀξιώματα. τὰ μὲν γὰρ ἤγουν τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἀμέσους 10 προτάσεις ἀναγκαῖον προϋπολαμβάνειν καὶ προγινώσκειν κατὰ τὸ ὅτι ἔστι. ταῦτα δὴ καὶ κατὰ τὸ τί ἐστιν ὀφείλεις προγινώσκειν· παρῆκε δὲ τοῦτο ὡς ὁμολογούμενον. τὰ δὲ ζητούμενα δεῖ ξυνιέναι καὶ προγινώσκειν κατὰ τὸ 15 τί ἐστι τὸ λεγόμενον, ἤγουν ἢ κατὰ τὸν ὁρισμὸν ἢ κατὰ τὸ σημαινόμενον, 15 ζητεῖν δὲ ἐπ' αὐτῶν μόνον τὸ ὅτι ἔστιν ἤγουν ἐὰν ὑπάρχῃ τῷ ὑποκειμένῳ· τὰ δὲ ἤγουν τὰ δεδομένα κατ' ἄμφω, ἤγουν κατὰ τὸ ὅτι ἔστι καὶ κατὰ τὸ τί ἐστιν. τὸ ἅπαν ἢ φῆσαι ἢ ἀποφῆσαι· τὸ ἐπὶ παντὸς ἡ κατάφασις ἢ ἀπόφασις παράδειγμα τέθεικε τῶν ἀξιωμάτων, ἃ δεῖ ὅτι ἔστι προ-20 γινώσκειν· τὸ δὲ τρίγωνον παράδειγμά ἐστι τοῦ ζητουμένου, ὅπερ ὀφείλεις 20 γινώσκειν τί σημαίνει, ἤγουν τὸ ὑπὸ τριῶν γραμμῶν περιέχεσθαι. τὴν δὲ μονάδα * * τοῦ δεδομένου, ἣν ὀφείλεις γινώσκειν καὶ κατὰ τὸ τί ἐστι καὶ κατὰ τὸ τί σημαίνει.

p. 71a17 Ἔστι δὲ γνωρίζειν τὰ μέν.

25 Ἐπεὶ περὶ γνώσεως ἦν ὁ λόγος, διδάσκει καὶ πῶς ὀφείλομεν ταύτην 25 ἔχειν, καὶ φησὶ τὰ μὲν πρότερον γνωρίζομεν, ἤγουν κατὰ τὸ καθόλου, κατὰ δὲ τὸ μερικὸν ἀγνοοῦμεν, οἷον γινώσκω ὅτι πᾶσα Μαγνῆτις ἕλκει τὸν σίδηρον, εἰ δὲ ἥδε ἡ προκειμένη λίθος Μαγνῆτίς ἐστιν, ἀγνοῶ· εἰ δὲ ἴδω ταύτην ἕλκουσαν σίδηρον, εὐθὺς γινώσκω ἀπὸ τοῦ καθόλου ταύτην εἶναι 30 Μαγνῆτιν· τῶν δὲ ἤγουν τῶν μερικῶν λαμβάνομεν τὴν γνῶσιν ἅμα τῷ ταῦτα 30 ἰδεῖν. |

Εἰπὼν ὅτι πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρ- 4v χούσης γίνεται γνώσεως, νῦν προτίθεται περὶ εὑρέσεως εἰπεῖν καὶ δεῖξαι ὅτι καὶ αὕτη ἐκ προϋπαρχούσης γνώσεως γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ ἡ διανοη-35 τικὴ γνῶσις ἢ διὰ διδασκαλίας ἡμῖν παραγίνεται καὶ μαθήσεως ἢ διὰ ζητή- 5 σεως καὶ εὑρέσεως, ἀνάγκη δὲ ἐν ἑκατέρῳ τῶν τρόπων ἐκ προεγνωσμένων τινῶν γίνεσθαι ἡμῖν τὴν γνῶσιν, διὰ τοῦτο δείξας τὸν ἕτερον τῶν τρόπων μέτεισιν ἐπὶ τὸν λοιπόν, ὡς εἶναι δῆλον πᾶσαν γνῶσιν διανοητικὴν ἐκ προεγνωσμένων τινῶν παραγίνεσθαι. πρὶν ἢ δὲ διαλεχθῆναι περὶ εὑρέσεως πρότερον 10

---

4 γινώσκωμεν E 13 παρῆκα E 14. 15 τὸ ὅτι ἐστὶ E 22 lacunam indicavi: addendum παράδειγμα λέγει

περὶ τοῦ γνωρίζειν προτίθεται διδάξαι ὡς ἂν καθολικωτέρου ὄντος. τοῦ
οὖν γνωρίζειν δύο εἰσὶ τρόποι, εἷς μὲν ὅταν προεγνωκότες τι αὖθις προσ-
βάλωμεν λήθης μὴ μεσολαβησάσης, οἷον ὅταν προεωρακότες τινά, εἶτα
τούτου τὴν μνήμην ἔχοντες πάλιν αὐτὸν ἴδωμεν, λεγόμεθα τοῦτον γνω- 15
5 ρίζειν· εἰ δὲ λήθη μεσολαβήσῃ, εἶτα αὖθις τὴν προτέραν αὐτοῦ γνῶσιν
λάβωμεν, οὐκέτι τὸ τοιοῦτον γνωρίζειν λέγομεν ἀλλὰ ἀναμιμνήσκεσθαι. εἷς
μὲν οὖν τρόπος οὗτος, δεύτερος δὲ ὡς ὅταν ἔχοντες τοῦ καθόλου τὴν γνῶσιν
καὶ ἔννοιαν μερικῷ τινι προσβάλωμεν, ὃ μὴ πρότερον ἐθεασάμεθα, εἶτα
τοῦτο ἐφαρμόσωμεν τῷ καθόλου οὗ τὴν γνῶσιν ἔχομεν· οἷον εἰ θεάσηταί 20
10 τις τὴν Μαγνῆτιν ἕλκουσαν τὸν σίδηρον, εἰ μὲν μὴ εἴη προεγνωκὼς ὅτι
πᾶσα ἡ τοιαύτη λίθος ἕλκει τὸν σίδηρον, οὐ λέγεται ὁ τοιοῦτος γνωρίζειν
ὅτι Μαγνῆτις λίθος ἐστίν, ἀλλὰ πρώτως μανθάνει, εἰ ἀπορήσοι τοῦ διδά-
σκοντος ὡς πᾶσα ἡ Μαγνῆτις ἕλκει τὸν σίδηρον· εἰ δὲ τοῦτο εἴη προ- 25
εγνωκώς, προσβαλὼν τῇ μερικῇ λίθῳ εὐθὺς γνωρίζει ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπὸ
15 τὸ καθόλου ἐκεῖνο εἶδος ἀναγομένη. δύο οὖν τούτων τρόπων ὄντων γνω-
ρίσεως, κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης γίνεσθαι τὴν
εὕρεσιν, ὅταν μερικοῖς τισι θεωρήμασι μὴ προεγνωσμένοις ἡμῖν πρώτως 30
ἐπιβάλλοντες, ἀπό τινων καθολικωτέρων προε|γνωσμένων τὴν γνῶσιν αὐτῶν 5r
σχήσωμεν. ἰστέον δὲ ὅτι ὅταν λέγωμεν ἐκ προεγνωσμένων τινῶν καθολικῶν
20 τὴν γνῶσιν γίνεσθαι, οὐ λέγομεν καθολικωτέρων ὡς ἔστι τὸ γένος τοῦ
εἴδους, ἀλλ' ὅτι ἁπλῶς ἔκ τινων ἄλλων θεωρημάτων καθολικῶν. καὶ διὰ
τοῦτό φαμεν καθολικωτέραν εἶναι τὴν γνῶσιν τῆς εὑρέσεως, διότι κατὰ 5
μόνον τὸν δεύτερον τρόπον τῆς γνώσεως ἡ εὕρεσις γίνεται, τὰ ζητούμενα
τοῖς ὁμολογουμένοις ἐφαρμοζόντων ἡμῶν, ἡ δὲ γνῶσις ἐπὶ πλέον θεωρεῖται·
25 καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ προτέρου τρόπου. ἡμικύκλιον λέγει τὴν ἐπικάλυψιν
τῆς παλάμης τὴν διὰ δακτύλων. κατεσοφίζοντο γοῦν τινες οὕτως· ἔγραφον 10
ἐν τῇ χειρὶ τρίγωνον καὶ ἠρώτων 'οἶδας ὡς πᾶν τρίγωνον ἔχει τὰς τρεῖς
γωνίας δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας'; τῶν δὲ εἰπόντων ναί, ἐπεδείκνυον τὸ ἐν τῷ
ἡμικυκλίῳ γεγραμμένον τρίγωνον λέγοντες 'ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐκ ᾔδεις εἰ τρί-
30 γωνόν ἐστι, καὶ λοιπὸν ἠγνόεις, εἰ καὶ τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας
ἔχει· τὸ αὐτὸ ἄρα οἶδας καὶ ἀγνοεῖς'. ἡ λύσις τοῦ σοφίσματος ὡς οὐδὲν 15
καινόν, εἰ κατὰ τὸ καθόλου τοῦτο οἶδα, κατὰ δὲ τὸ μερικὸν ἠγνόουν. ἢ
δυάδα κατέγραφον καὶ ἠρώτων 'οἶδας ὡς πᾶσα δυὰς ἀρτία ἐστί;' τοῦ δὲ
φήσαντος ναί, προέτεινον τὴν ἐν τῇ χειρὶ δυάδα λέγοντες 'ἀλλὰ ταύτην
35 ἠγνόεις ὅλως ⟨ὡς⟩ δυάς ἐστι, καὶ λοιπὸν καὶ εἰ ἀρτία ἐστὶν ἠγνόεις· τὸ 20
αὐτὸ ἄρα καὶ οἶδας καὶ ἀγνοεῖς'. ἡ δὲ λύσις ἡ καὶ πρότερον. ἅμα δὲ
ἐπαγόμενος, φησίν, ἐγνώρισεν, ἤγουν τῇ αἰσθήσει προσβαλὼν ἤγουν
θεασάμενος·

p. 71a21 Ἐνίων γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησίς ἐστι. Πρὸς
10 τὸ προσεχὲς ἀπήντησεν, ὅτι τινὰ μανθάνομεν οὐκ ἐφαρμόζοντες αὐτὰ ἄλλοις, 25

5 μεσολαβήσει E 9 θεάσεται E 14. 15 ὑπὸ τοῦ E 29 εἰ] εἰς E
30 λειπὸν E 35 ὡς addidi

ἀλλ' ἅμα τῷ προσβαλεῖν αὐτοῖς τὴν πρώτην γνῶσιν αὐτῶν αἱροῦντες. λέγει
οὖν ἐνίων γὰρ ἤγουν τῶν μερικῶν ἡ μάθησις καὶ ἡ γνῶσις γίνεται κατὰ
τοῦτον τὸν τρόπον, ἤγουν ἐν τῷ ὑποπεσεῖν τῇ αἰσθήσει, καὶ οὐ γνωρίζεται
τὸ ἔσχατον ἤγουν τὸ μερικὸν διὰ μέσου τινὸς ἤγουν διὰ συλλογισμοῦ, ἀλλὰ
5 διὰ μόνης τῆς αἰσθήσεως. ἔσχατα δὲ λέγει τὰ μερικὰ ὡς μὴ ἔχοντα ὑπο- 30
κάτω | αὐτῶν ἕτερα κείμενα. σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν διὰ τῆς αἰσθήσεως 5v
γνῶσιν μάθησιν εἶπε· πρὸς ὃ καὶ ἐν ἀρχαῖς εἰπὼν 'πᾶσα διδασκαλία καὶ
πᾶσα μάθησις' ἀντιδιαστελλόμενος εἶπε τὸ διανοητικὸν ὡς οὔσης καὶ αἰσθη-
τικῆς τινος μαθήσεως· πρὸ τοῦ δὲ ἐπαχθῆναι καὶ θεαθῆναι τὸ μερικὸν 5
10 ἢ λαβεῖν συλλογισμὸν ἤγουν συλλογίσασθαι ἐν τῷ ἐπισυνάψαι τὸ μερικὸν τῷ
καθόλου τρόπον μέν τινα ἐπιστάμεθα τὸ μερικόν, ἤγουν κατὰ τὸ καθόλου,
τρόπον δὲ ἄλλον, ἤγουν καθὸ μερικὸν καὶ μὴ ὑποπῖπτον τῇ αἰσθήσει,
ὡς κεκρυμμένον οὐ γινώσκομεν. ἀλλὰ δῆλον ὡς ὡδὶ μὲν ἐπίσταται, ἤγουν
κατὰ τὸ καθόλου, ἁπλῶς δὲ ἤγουν κατὰ τὸ μερικὸν οὐκ ἐπίσταται. εἰ δὲ 10
15 μή, ἤγουν εἰ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν οὐ κατ' ἄλλο μὲν γινώσκομεν ἤγουν κατὰ τὸ
καθόλου, κατ' ἄλλο δὲ ἀγνοοῦμεν, ἤγουν κατὰ τὸ μερικόν, συμβήσεται τὸ
τοῦ Μένωνος ἀπόρημα, ἤγουν τὸ μήτε ζήτησιν εἶναι μήτε εὕρεσιν· τούτων
δὲ μὴ ὄντων οὐδὲν μαθησόμεθα ἢ ἐκεῖνα μαθησόμεθα, ἃ γινώσκομεν.
ὁ γὰρ Πλάτων βουλόμενος δεῖξαι ὡς αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσὶ παράγει 15
20 τὸν Σωκράτη ἐρωτᾶν Μένωνα, ἆρα ἡ ἀρετὴ διδακτόν ἐστι καὶ τί ἐστιν
ἀρετή· 'οἶδα γάρ σε παρὰ τοῦ Γοργίου, φησίν, ἀκριβῶς περὶ ταύτης μα-
θόντα.' ὁ δὲ ἀπεκρίνατο 'ἀρετή ἐστι τῆς μὲν γυναικὸς τὸ οἰκουρεῖν, τοῦ
στρατάρχου δὲ τὸ στρατηγεῖν.' ὁ δὲ Σωκράτης ἔφη 'νὴ Δία Μένων, 20
πολλάς, ὡς ἔοικεν, οἶδας ἀρετάς. τί ἐστιν, εἰπέ, ἀρετή'; ὁ δὲ 'ἀνδρία,
25 σωφροσύνη, σοφία καὶ φρόνησις'. ὁ δὲ Σωκράτης 'οὐκ ἠρώτησα', φησί,
'πόσαι εἰσὶν ἀρεταί, ἀλλὰ τί ἐστιν ἀρετή. οὐκοῦν εἰ ζητήσομεν, εὑρή-
σομεν'. ὁ δὲ Μένων 'οὔτε εὕρεσίς ἐστι', φησίν, οὔτε ζήτησις· ἢ γὰρ
οἶδέ τίς τι καὶ περὶ αὐτοῦ οὐ ζητήσει ἢ οὐκ οἶδε καὶ περὶ οὗ οὐκ οἶδεν 25
ἀδύνατόν τινα ζητεῖν'. ὁ δὲ Σωκράτης παράγει τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ
30 Μένωνι λόγον ἐρωτώμενον παρ' αὐτοῦ εὑρεῖν τι θεώρημα, ὃ μὴ πρότερον
ᾔδει, λέγω δὴ ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου ἀναγραφόμενον τετράγωνον διπλά-
σιόν ἐστιν τοῦ τετραγώνου, οὗ ἐστιν ἡ διάμετρος· ἀναγράφει γὰρ τετρά-
γωνον τὸ ΑΒΓΔ καὶ ἄγει τὴν ΑΔ διαγώνιον διάμετρον καὶ ἀναγράφει ἐκ 30
τῆς | ΒΔ πλευρᾶς τετράγωνον τὸ ΒΖΔΕ καὶ ἐκ τῆς ΑΒ τετράγωνον 6r
35 ἕτερον τὸ ΑΗΘΒ καὶ ἐκ τῆς ΒΘ ἕτερον τὸ ΒΖΙΘ. δῆλον οὖν ὅτι ἴση
ἐστὶν ἑκάστη τῶν πλευρῶν τοῦ ΑΒΓΔ τετραγώνου καὶ τοῦ ἄλλου τετρα-
γώνου τοῦ ΒΖΔΕ· ὁμοίως πάλιν ἴση ἐστὶν ἡ ΑΒΗΘ τῇ ΒΖΘΙ. καὶ ἵνα
συντόμως εἴπω, περὶ τὸ πρῶτον τετράγωνον τὸ ΑΒΓΔ περιτίθησι γνώμονα. 5
ἄγει δὲ καὶ ἐν ἑκάστῳ τετραγώνῳ διαγωνίας διαμέτρους, λέγω δὴ τὴν ΑΘ
40 καὶ τὴν ΘΖ καὶ ΖΔ καὶ τὴν ΔΑ. δῆλον οὖν ὅτι τὸ ΓΕΗΙ τετράγωνον
τετραπλάσιόν ἐστι τοῦ ΑΒΓΔ τετραγώνου· τρία γὰρ τετράγωνα ἴσα αὐτῷ

---

8 οὔσης ex οὖσα corr. E 13 κεκρημμένον E 20 σωκράτει E ἐρωτὸν E
23 ὁ δὲ] οὐδὲ E 26. 27 εὑρήσωμεν E 31 λέγω δὲ E

περιετέθησαν· τὰ ἄρα τέσσαρα τετράγωνα ἴσα ὄντα τοῦ ἑνὸς αὐτῶν τετρα- 10
γώνου τετραπλάσιά εἰσι. τοῦτο ὁμολογεῖ ὁ οἰκέτης ἐξ αὐτῆς τῆς ἐναργείας.
καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀναγραφέντων τεσσάρων τετραγώνων εἰς δύο ἴσα
τρίγωνα αἱ διάμετροι τέμνουσιν, ὀκτὼ ἴσα ἀλλήλοις τρίγωνα γίνεται. ὥστε
5 τὸ ΓΕΗΙ τετράγωνον διπλάσιόν ἐστι τοῦ ΑΔΖΘ τετραγώνου· τοῦτο γὰρ
τὸ ΑΔΖΘ τετράγωνον περιέχει τέσσαρα τρίγωνα, τὸ δὲ ΓΕΗΙ τετραπλά- 15
σιόν ἐστι τοῦ ΑΒΓΔ τετραγώνου. τὸ ἄρα ΑΔΖΘ τετράγωνον, ὅπερ ἀνε-
γράφη ἀπὸ τῆς ΑΔ διαμέτρου διπλάσιόν ἐστι τοῦ ΑΒΓΔ τετραγώνου.
οὕτως οὖν ὁ Σωκράτης διὰ τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἐποίησε τὸν δοῦλον
10 τοῦ Μένωνος εὑρεῖν ὅπερ οὐκ ᾔδει θεώρημα, ἀπό τινων προωμολογημένων 20
ἐνάγων αὐτὸν εἰς γνῶσιν τοῦ ζητουμένου. διὰ ζητήσεως ἄρα καὶ εὑρέσεως
γνῶσις ἡμῖν ἐπιγίγνεται.

p. 71a30 Οὐ γὰρ δή, ὥς γέ τινες ἐγχειροῦσι λύειν, λεκτέον.
Τινὲς ἔλυον τὰ προρρηθέντα σοφίσματα λέγοντες ὅτι πᾶσα δυὰς ἀρτία
15 ἐστὶν ἣν γινώσκομεν, καὶ ὅτι πᾶν τρίγωνον ἔχει τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν 25
ὀρθαῖς ἴσας ὃ γινώσκομεν, καὶ οὐκ ἀληθεύουσι τοῦτο λέγοντες· ἴσασι γὰρ
τὸ τρίγωνον ἐκεῖνο οὐ τὴν ἀπόδειξιν ἔλαβον, ἔλαβον δὲ ἀπολύτως ὅτι παντὸς
τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσί, καὶ παντὸς ἀριθμοῦ οὐ
ᾔδειμεν τὸ διχῇ διαιρεῖσθαι, κατηγορεῖσθαι τὸ ἄρτιον· οὐδεμία γὰρ πρό-
20 τασις λαμβάνεται τοιαύτη, ἤγουν μετὰ προσθήκης ὅτι ὃν σὺ οἶδας 30
ἀριθμόν, ἤγουν δυάδα | ἢ ὃ σὺ οἶδας εὐθύγραμμον, ἤγουν τρίγωνον, ἀλλ' ἀπο- 6v
λύτως καὶ ἄνευ προσθήκης πᾶσα δυὰς ἀρτία, καὶ πᾶν τρίγωνον τὰς τρεῖς
γωνίας δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. διαβαλὼν οὖν τοὺς λύοντας τὰ ῥηθέντα
σοφίσματα ὡς εἴπομεν, λέγει νῦν καὶ πῶς δεῖ ταῦτα λύειν· οὐδὲν γάρ, 5
25 φησί, κωλύει ὃ μανθάνει τις, ἔστιν ὡς ἐπίστασθαι, ἤγουν κατὰ τὸ
καθόλου, ἔστι δ' ὡς ἀγνοεῖν, ἤγουν κατὰ τὸ μερικόν. οὐδὲν γὰρ ἄτοπόν
ἐστιν, εἰ ὃ μανθάνει τις ὡς μερικόν, τοῦτο οἶδέ πως, ἤγουν κατὰ τὸ καθόλου·
ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον, ἐάν τι ὡδὶ γινώσκῃ, ἤγουν κατὰ τὸ μερικόν, καθ' ὃ
καὶ μανθάνει αὐτὸ ὡς ἀγνοῶν καὶ ὥς, ἤγουν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς 10
30 δείξεως, ἤγουν εἰ γινώσκων διὰ τῆς εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγῆς ὅτι ἡ διάμετρος
ἀσύμμετρος τῇ πλευρᾷ, πάλιν φαίνεται τοῦτο μανθάνων διὰ τῆς εἰς ἀδύ-
νατον ἀπαγωγῆς ὡς ἀγνοῶν· ἔστι γὰρ τοῦτο ἄτοπον. εἰ δὲ γινώσκεις μὲν
τοῦτο διὰ τῆς εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγῆς, σπεύδεις δὲ τοῦτο μαθεῖν διὰ τῆς
ἐπ' εὐθείας δείξεως, οὐδὲν ἄτοπόν ἐστιν. αὐτὸς οὖν τὴν ἀληθῆ ἐπίλυσιν 15
35 τῆς ἀπορίας τίθησιν, ὅτι οὐδὲν κωλύει κατά τι μὲν ἀγνοεῖν κατά τι δὲ ἐπί-
στασθαι, ἐπίστασθαι μέν, εἰ τύχοι, κατὰ τὸ καθόλου, ἀγνοεῖν δὲ κατὰ τὸ μερικὸν
ἢ ἔμπαλιν, καὶ ἐπίστασθαι μὲν τῇ τοῦ ἀδυνάτου δείξει, ἀγνοεῖν δὲ τῇ ἐπ'
εὐθείας ἢ ἔμπαλιν. εἰ γὰρ μανθάνει τις κατὰ τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως 20
ἐπ' εὐθείας, ἀδύνατον προειδέναι τὸν ἐπ' εὐθείας τῆς δείξεως τρόπον·
40 ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸν δι' ἀδυνάτου τρόπον μανθάνει. τὸ γὰρ αὐτὸ κατὰ
τὸ αὐτὸ εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν ἤγουν μὴ εἰδέναι, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν.

2 ἐνεργείας E 10 οἶδε ει E 16 ἀληθεύουσα E 28 ἤγουν] ἢ E

p. 71b9 Ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθα ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλά. Δύο τρόπων ὄντων, καθ' οὓς γινώσκομέν τι, ἤγουν διδασκαλίας καὶ μαθήσεως, καὶ ζητήσεως καὶ εὑρέσεως, δείξας ὅτι ἐφ' ἑκατέρου ἐκ προεγνωσμένων τινῶν ἡ γνῶσις ἡμῖν παραγίνεται, εἰπών τε καὶ τίνα ἐστὶν ἃ προεγνῶσθαι ὀφείλει, ὅτι ἁπλῶς μὲν ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης τὰ κοινὰ ἀξιώματα, οἷον ἐπὶ παντὸς ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις, ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπιστημῶν τὰ ἴδια ἑκάστης ἐ|πιστήμης, καὶ ὅτι καθ' ἕκαστον ἀποδεικτὸν προεγνῶσθαι δεῖ πρὸς τοῖς ἀξιώμασι τὸ δεδομένον καὶ τὸ ζητούμενον, νῦν μέλλει καὶ τὴν ἀπόδειξιν ὁρίσασθαι. καὶ λαμβάνει ὡς γένος τὴν ἐπιστήμην· πᾶς γὰρ ὁρισμὸς ἐκ γένους σύγκειται καὶ συστατικῶν διαφορῶν· καὶ τούτου χάριν προλαμβάνων διδάσκει περὶ τοῦ ἐπίστασθαι ἤγουν τῆς ἐπιστήμης, ἵνα μὴ ἀγνοῶμεν αὐτήν. ἀντὶ γὰρ τῆς ἀποδείξεως τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ ἐπίστασθαι λαμβάνει· γνωριμώτερα γὰρ ταῦτα καὶ τοῖς πολλοῖς τῆς ἀποδείξεως. ἕκαστος γοῦν ἐπίστασθαι μέν τι οἴεται, ἀποδεικνύναι δὲ τί ποτέ ἐστιν, ὁ πολὺς ἄνθρωπος οὐκ οἶδε. διαφέρει δὲ ἐπιστήμη τε καὶ ἐπίστασθαι ἀποδείξεως, ὅτι ἐπίστασθαι μέν ἐστιν ἡ διάθεσις αὐτὴ ἡ ἐγγινομένη ἡμῖν περὶ τῶν πραγμάτων, ἀπόδειξις δὲ ἡ ὁδός, καθ' ἣν ἡ τούτων γίνεται γνῶσις, καὶ ὅτι καθολικώτερόν ἐστιν ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀποδείξεως· καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς. λέγεται δὲ καὶ εἰδικώτερον ἐπιστήμη, ἥτις εἰς ταὐτὸν συντρέχει τῇ ἀποδείξει· περὶ ἧς νῦν ζητεῖ. οὐχ ὡς ἀπὸ εἴδους οὖν τῆς ἀποδείξεως ἐπὶ τὴν γενικὴν ἐπιστήμην μετῆλθεν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ σαφέστερον τὴν μετάληψιν ἐποιήσατο ἐκ τῆς ἀποδείξεως εἰς τὴν ἰσοδυναμοῦσαν ἐπιστήμην. ἐπίστασθαι οὖν λεγόμεθα ὅτι ὁ ἥλιος ἐκλείπει, ὅταν γινώσκωμεν τὴν κυρίως αἰτίαν, δι' ἣν ἐκλείπει, καὶ οὐκ ἐνδέχηται ἄλλην αἰτίαν ἀποδοθῆναι τῆς αὐτῆς ἐκλείψεως. τίς δέ ἐστιν αὕτη; τὸ ὑποτρέχειν ἤγουν τὸ ὑποκάτω γίνεσθαι τὴν σελήνην τοῦ ἡλίου καὶ διὰ τοῦτο παρεμποδίζεσθαι αὐτὸν φωτίζειν τὸ περίγειον. καὶ πάλιν ἡ σελήνη ἐκλείπει διὰ τὸ ἀντιφράττεσθαι τὸν ἥλιον ὑπὸ τῆς γῆς ὑποκάτω ταύτης γενόμενον, καὶ σκιὰν κωνοειδῆ ποιεῖν ἀποτελεῖν τὴν γῆν καὶ παρεμποδίζεσθαι ἐντεῦθεν φωτίζειν τὴν σελήνην· ἐκ τοῦ ἡλίου γὰρ φωτίζεται ἡ σελήνη. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐπίσταταί τις, ὅταν τὴν κυρίως αἰτίαν τοῦ πράγματος ἀγνοῇ, οἷον εἴ τις οἴεται τὸ ὠχρὸν αἴτιον εἶναι τοῦ τέξασθαι ταύτην τὴν γυναῖκα ἢ τὸ γάλα ἔχειν· οὐ γὰρ ταῦτα αἴτιά ἐστι τῆς ἐγκύμονος· πολλαὶ γὰρ ὠχραὶ καὶ γάλα ἔχουσαι οὐ τίκτουσι. λέγει | δὲ τὴν τοιαύτην γνῶσιν κατὰ τὸν σοφιστικὸν τρόπον γίνεσθαι διὰ τὸ καὶ τοὺς σοφιστὰς ἀπὸ συμβεβηκότων κατασοφίζεσθαι καὶ ἀπατᾶν, οἷον ὅτι ὁ κύκνος λευκόν, τὸ λευκὸν χρῶμα, ὁ κύκνος ἄρα χρῶμα, ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῷον, τὸ ζῷον δισύλλαβον, ὁ ἄνθρωπος ἄρα δισύλλαβον. ἡ ἀπάτη ἐνταῦθα ἐγένετο διὰ τὸ λαβεῖν τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ὑπάρχον τῷ κατηγορουμένῳ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν καὶ τῷ ὑποκειμένῳ. τὸ γὰρ δισύλλαβον κατὰ συμβεβηκὸς κατηγορεῖται τοῦ ζῴου, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀνάγκη ὑπάρχειν καὶ τῷ ὑποκειμένῳ· ὅσα γὰρ οὐσιωδῶς

---

13 λαμβάνειν E 14 μέν τι] μέντοι E 24 ἐνδέχεται E 33 ὠχραῖον E
36 κύκλος λευκὸν E

κατὰ τοῦ ζῴου λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ῥηθήσεται. καὶ τὸ χρῶμα δὲ εἰ καὶ καθ' αὑτὸ κατηγορεῖται τοῦ λευκοῦ, ἀλλὰ τὸ λευκὸν κατὰ συμβεβηκὸς κατηγορεῖται τοῦ κύκνου, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει τὸ χρῶμα τῷ κύκνῳ. οἱ μὲν οὖν σοφιστικοὶ συλλογισμοὶ ἀπὸ συμβεβηκότων, ὡς εἴρηται, τοὺς παραλογισμοὺς ποιοῦνται· οὐ μὴν εἴ τις συλλογισμὸς ἀπὸ συμβεβηκότων τι κατασκευάζει, ἤδη καὶ σοφιστικός ἐστιν. ἐὰν οὖν εἴπω 'ἡ γυνὴ γάλα ἔχει· τέτοκεν ἄρα', ἢ 'ἐνταῦθα καπνός ἐστιν· καὶ πῦρ ἄρα' ἀπὸ συμβεβηκότων μέν ἐστιν ὁ συλλογισμός, οὐκέτι δὲ καὶ σοφιστικός. οὗτος δὲ τῇ λέξει καταχρησάμενος διὰ τὸ καὶ τοὺς τοιούτους ἀπὸ συμβεβηκότων συλλογίζεσθαι πάντας σοφιστικοὺς ἐκάλεσεν. ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθα ἕκαστον πρᾶγμα ἁπλῶς καὶ κυρίως, ἀλλὰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς κατὰ τὸν σοφιστικὸν τρόπον, ἤγουν ὥσπερ οἱ σοφιστικοὶ ἀπατῶσιν ἀπό τινων συμβεβηκότων ἀποδιδόντες τὰς αἰτίας, ὅταν τὴν αἰτίαν γινώσκωμεν τοῦ πράγματος, δι' ἥν ἐστι τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἄλλην αἰτίαν εἶναι αὐτοῦ. ὅτι δὲ τὸ ἐπίστασθαι τοιοῦτον, πιστοῦται ἐκ τῆς δόξης τῶν πολλῶν. ὅτι γάρ, φησί, τοιαύτη ἐστὶν ἡ κυρίως ἐπιστήμη, οἵαν εἴπομεν, δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν· ὁρῶμεν γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἐπισταμένως γινώσκοντάς τι πρᾶγμα ἐνισταμένους καὶ λέγοντας ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τούτου τοῦ πράγματος, ἣν ἀπεδώκαμεν, καὶ οὐκ ἄλλη. οἷον τοῦ ὀνομάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους | λαοὺς οἴονται οἱ χυδαῖοι αἰτίαν εἶναι τὸ ἐκ τῶν λίθων αὐτοὺς γενέσθαι, οἳ λᾶες λέγονται, καὶ ἐνίστανται ταύτην εἶναι αἰτίαν τοῦ οὕτως αὐτοὺς ὀνομάζεσθαι· ἐπὶ γὰρ τοῦ Δευκαλίωνος κατακλυσμοῦ γενομένου καὶ ἀποπνιγέντων τῶν ἀνθρώπων ὁ Ζεὺς μεταμέλον λαβὼν προσέταξε τῷ Δευκαλίωνι λίθους λαμβάνειν καὶ ῥίπτειν ὄπισθεν, οἳ καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο· ὅσοι δὲ τῶν λίθων Πύρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐρρίφησαν, ἐγένοντο γυναῖκες. ἡ δὲ κυρίως αἰτία τοῦ τοὺς ἀνθρώπους λαοὺς ὀνομάζεσθαι τὸ λαλεῖν αὐτούς ἐστι· παράγεται γὰρ ἀπὸ τοῦ λαλῶ λάλος καὶ λαός. καὶ πάλιν ἀποδιδόασί τινες αἰτίαν τοῦ ἠρεμεῖν τὴν γῆν ἀπὸ τῆς σφοδρᾶς καὶ ταχείας περιδινήσεως τοῦ οὐρανίου σώματος, καὶ ἐνίστανται ταύτην εἶναι τὴν αἰτίαν αὐτῆς. οὐκ ἔστι δὲ αὕτη, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ εἶναι· πᾶν γὰρ στοιχεῖον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ὂν ἠρεμεῖ ἐν αὐτῷ, ἐν δὲ ἀλλοτρίῳ τόπῳ γενόμενον κινεῖται. οἷον τοῦ πυρὸς τόπος ἐστὶν ἡ κοίλη περιφέρεια τῆς σφαίρας τῆς σεληνιακῆς, ἐν ᾗ ὁ αἰθήρ, ἀλλότριος δὲ ἡ γῆ· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ γῇ ὂν ἄνω φέρεται ζητοῦν τὸν οἰκεῖον τόπον. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐπιστάμενοι ἀποδιδόντες τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τοῦ πράγματος ἐνίστανται μὴ ἄλλως εἶναι τοῦτο ἔχειν.

p. 71b16 Εἰ μὲν οὖν καὶ ἕτερός ἐστι τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος, ὕστερον ἐροῦμεν. Ἔστι μὲν καὶ ἄλλο εἶδος ἐπιστήμης παρὰ τὸ ἀποδοθέν, περὶ οὗ ὕστερον μέλλει διαλαβεῖν· ἔστι δὲ ἐκείνη ἡ ἐπιστήμη κρείττων ἢ κατὰ ἀπόδειξιν, ἤγουν οὐ διὰ συλλογισμοῦ γινώσκει τὰ πράγματα, ἀλλ'

1 καὶ κατοῦ E   13 γινώσκομεν E   19 ἄλλα E   26 τὸ ex καὶ corr. E²
28. 29 περιδηνήσεως E

ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς ὡς [ἡ] αὐτόπιστος, καθ' ἣν ἐπιστήμην γνῶσιν ἔχομεν τῶν τε κοινῶν ἐννοιῶν καὶ ἀξιωμάτων· οἷον κοινὴ ἔννοιά ἐστιν ὅτι ὁ θεὸς ἀγαθός, ἀξίωμα δὲ τὸ ἐπὶ παντὸς ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις. ὥστε νῦν 25 περὶ τῆς ἰσοδυναμουμένης τῇ ἀποδείξει λέγει, οὐ περὶ τῆς γενικῆς καὶ 5 καθόλου, ἀλλὰ περὶ τῆς εἰδικῆς τῆς ἀντιδιῃρημένης τῇ ἐπιστήμῃ, ἣ κρείττων ἐστὶν ἢ κατὰ ἀπόδειξιν. ἰστέον γε μὴν ὅτι ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ τῆς ἀποδείξεως πέρας καὶ ἡ ἕξις ἡ ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ, 30 ἀπόδειξις δὲ ἡ ὑπὸ τὴν συλλογιστικὴν ἐπιστήμην καὶ ἡ ὁδὸς ἡ οὕτω γινομένη. |

10 p. 71b19 Εἰ τοίνυν ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι οἷον ἐθέμεθα, ἀνάγκη 8v καὶ τήν. Δείξας τὴν ἐπιστήμην ὅτι γένος ἐστὶ διαιρουμένη εἰς τὴν γνῶσιν τὴν ἐπιγινομένην ἡμῖν ἐν τῷ γινώσκειν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἄλλως, καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τὴν κρείττονα ἢ κατὰ ἀπόδειξιν, 5 ὁρίζεται νῦν τὴν ἀπόδειξιν λέγων ἀπόδειξιν εἶναι ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων 15 καὶ ἀμέσων καὶ γνωριμωτέρων καὶ προτέρων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος. καὶ φαμὲν εἰδέναι καὶ ἐπίστασθαι διὰ τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως· ἐπιστημονικὸς γὰρ συλλογισμός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, καθ' ὃν ἐπιστάμεθα ἐν τῷ ἔχειν αὐτὸν τὸν συλλογισμὸν τὴν αἰτίαν τοῦ συμπεράσματος καὶ τοῦ 10 πράγματος, δι' ἣν οὕτως ἔχει καὶ οὐχ ἄλλως. ἐπεὶ δὲ πᾶσα ἀπόδειξις καὶ 20 συλλογισμὸς διά τινων μέσων ὅρων περαιοῦται, διὰ τοῦτο τὰς εἰς τὸν ἀποδεικτικὸν συλλογισμὸν παραλαμβανομένας προτάσεις ἀμέσους εἶπε δεῖν εἶναι, τοῦτ' ἔστι μὴ δεῖσθαι μέσου ὅρου, δι' οὗ δείκνυται ὑπάρχειν τῷ ὑποκει- 15 μένῳ τὸ κατηγορούμενον. δυνατὸν δὲ ἴσως τὸ πρώτων καὶ ἀμέσων καὶ οὕτως εἰρῆσθαι, διότι ἔστι τινὰ ἄμεσα μέν, οὐ πρῶτα δὲ καὶ προηγούμενα 25 τῶν ἀποδεικτῶν, ἀλλ' ἔσχατα καὶ μερικά, οἷον ὅτι τόδε τὸ ψιμύθιον λευκόν ἐστιν ἄμεσός ἐστι πρότασις (οὐ δεῖται γὰρ μέσου ὅρου εἰς πίστιν) καὶ ὅτι τόδε Σωκράτης ἐστίν. ἀλλ' οὐ τῶν τοιούτων ἀμέσων χρεία εἰς τὴν ἀπό- 20 δειξιν, ἀλλὰ τῶν πρώτων καὶ κοινῶν ἐννοιῶν, αἷς τὰ ἀποδεικτὰ ὡς ὕστερα τῇ φύσει προτέροις καὶ ὡς αἰτίοις αἰτιατὰ ἕπονται. καὶ γνωριμωτέρων· 30 δεῖ γὰρ μὴ μόνον ἄμεσα εἶναι καὶ πρῶτα τὰ παραλαμβανόμενα εἰς τὴν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ γνωριμώτερα. δυνατὸν γὰρ καί τινα τῶν κοινῶν ἐννοιῶν 25 καὶ ἀξιωμάτων δι' ἀνεπιστασίαν τοῖς πολλοῖς μὴ εἶναι γνώριμα, οἷον τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἐστὶν ἴσα, αὐτόπιστον ὄν, οὐκ ἂν ῥᾳδίως οἱ πολλοὶ γνωρίσαιεν· δεῖ οὖν γνώριμα καθιστάνειν. καὶ προτέρων καὶ 35 αἰτίων τοῦ συμπεράσματος. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ προτέρων ἀνάγκη τὴν ἀπόδειξιν εἶναι, σαφές· εἰ γὰρ πρὸς τὴν δεῖξιν παραλαμβάνεται, ἀνάγκη καὶ 30 πρότερα | λαμβάνειν. ἀλλὰ δεῖ τὰ πρότερα ταῦτα καὶ αἴτια εἶναι τοῦ συμ- 9r περάσματος. δυνατὸν γὰρ πρότερα λαμβάνειν, μὴ αἴτια δέ· δεῖ δὲ μετὰ τοῦ εἶναι πρῶτα καὶ ἄμεσα ὡς εἰς τὴν ἀπόδειξιν καὶ αἴτια εἶναι· οὕτω 40 γὰρ ἔσονται αἱ ἀρχαὶ οἰκεῖαι τοῦ δεικνυμένου. τὰ προσεχῆ γὰρ αἴτια δεῖ 5

---

1 ἡ delevi 2 οἷον κοινῶς E 5 ἣ] ἢ E 7 τὴν ψυχὴν E
39 ὡς] τοὺς E

λαμβάνειν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς αἴτια. τὰ γὰρ πορρωτέρω αἴτια δύναται καὶ ἄλλων εἶναι αἴτια, καὶ οὐκ οἰκεῖα τοῦ δεικνυμένου. τὰ γὰρ τέσσαρα στοιχεῖα αἴτια μὲν τοῦ ἡμετέρου σώματος, οὐ προσεχῆ δέ· καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων συνθέτων σωμάτων· ἡ δὲ τῶν χυμῶν συμμετρία αἰτία τοῦ ἡμετέρου σώ-
5 ματος, τοῦτο μὲν ὡς ὑλικὸν προσεχὲς αἴτιον, ὡς δὲ ποιητικὸν προσεχὲς 10 αἴτιον ὁ πατὴρ καὶ ἡ ἐν ἑκάστῳ μερικὴ φύσις. ὑφ' ἓν οὖν τὸ ὅλον τοῦτο ἀναγνωστέον προτέρων αἰτίων· ὥσπερ γὰρ τὸ ἀμέσων συνέταξε τῷ πρώτων, οὕτω καὶ νῦν φησι πρώτων αἰτίων· πρώτων δὲ εἶπεν οὕτως ἀντὶ τοῦ προσεχῶν. οὕτω γάρ, φησίν, ἔσονται αἱ ἀρχαὶ οἰκεῖαι τοῦ δεικνυ-
10 μένου. τὸ μὲν γὰρ εἰς πίστιν τῆς μοιχείας τὸν καλλωπισμὸν λαμβάνειν 15 οὐκ οἰκεία ἀρχὴ τοῦ συμπεράσματος, οὐδὲ αἴτιον τὸ πρότερον τοῦ δευτέρου. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κινεῖσθαι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην αἴτιον μέν ἐστι τῆς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεως, οὐ προσεχὲς δὲ αἴτιον· τὸ μέντοι ὑποτρεχούσης τῆς σελήνης τὸν ἥλιον καὶ κατὰ κάθετον αὐτῷ γινομένης 20
15 τὴν ἡλιακὴν ἔκλειψιν γίνεσθαι οἰκεία τε καὶ προσεχὴς ἀρχὴ τῆς ἀποδείξεως τῆς περὶ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου. δεῖ δὲ καὶ τὴν τῆς ἀποδείξεως πρόοδον ἀπὸ τῶν αἰτίων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν ποιεῖσθαι καὶ τελευτᾶν εἰς τὰ αἰτιατά τε καὶ ὕστερα, οἷον ἐκ τῆς ἀντιφράξεως ἄρχεσθαι καὶ τελευτᾶν εἰς τὴν ἔκλειψιν. εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰτιατοῦ ἐπὶ τὸ αἴτιον παλινδρομήσομεν, 25
20 οὐκέτι ἀπόδειξις τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ τεκμήριον. οὕτω γάρ, φησίν, ἔσονται καὶ αἱ ἀρχαὶ οἰκεῖαι τοῦ δεικνυμένου, ἤγουν τοῦ συμπεράσματος· συλλογισμὸς γὰρ ἔσται καὶ ἄνευ τούτων, ἤγουν τοῦ λαβεῖν προτάσεις ἀληθεῖς καὶ ἀμέσους καὶ τὰ ἑξῆς, ἀπόδειξις δέ, ἤγουν ἀποδεικτικὸς συλλο- 30 γισμός, οὐκ ἂν γένοιτο· ἄνευ γὰρ τοῦ λαβεῖν οἵας εἴπομεν | προτάσεις 9v
25 οὐ ποιήσει ἐπιστημονικὸν καὶ ἀποδεικτικὸν συλλογισμόν.

p. 71b25 Ἀληθεῖς μὲν οὖν δεῖ εἶναι τὰς προτάσεις. "Ἀληθῆ μὲν οὖν δεῖ" φησὶν ἐπεξηγούμενος ἕκαστον τῶν ἀπηριθμημένων, 'διότι οὐκ ἔσται ἡμῖν ἐπίστασθαι καὶ ἀποδεῖξαι εἰ μὴ ἐξ ἀληθῶν, ἀλλὰ λαβοῦσι τὸ μὴ ὄν.' 5

7 τῷ πρώτῳ E 9 ἡ ἀρχὴ οἰκεία E

EUSTRATII

IN ANALYTICORUM POSTERIORUM

LIBRUM SECUNDUM

COMMENTARIUM

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Τὸν σκοπὸν τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν Ὑστέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ ὁρισμοῦ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος εἴρηκεν. ἐπεὶ γάρ, φησί, δύο λόγοι τῆς μετὰ λόγου καὶ διανοίας θεωρίας, ὁ μὲν δι' ὁρισμοῦ, ὁ δὲ δι' ἀποδείξεως, περὶ ἐπιστήμης εἰπεῖν ἐξ ἀρχῆς προθέμενος καὶ τὴν ἀπόδειξιν παραδοὺς πρότερον τί τέ ἐστι καὶ πῶς γίνεται, νῦν διδάσκει καὶ περὶ ὁρισμῶν. καὶ ἕτεροι δέ τινες τῶν μεταγενεστέρων ἐξηγητῶν περὶ τῆς τοῦ ὅρου κατασκευῆς ἔφασαν ἐνταῦθα τῷ Ἀριστοτέλει προκεῖσθαι· δοκεῖ δὲ ταῦτα πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἀκατάλληλα. εἰ γὰρ οὗτος αὐτῷ ὁ σκοπός, ἔδει μὴ Ἀναλυτικὰ τὴν πραγματείαν ἀλλ' Ὁριστικὰ ἐπιγράφεσθαι ἢ Περὶ ὅρου ἢ ἄλλως πως, ὡς ἂν ᾖ τῷ σκοπῷ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ συνῳδός. νῦν δὲ αἱ μὲν ἐπιστῆμαι αὗται πρὸς ἀλλήλας ἀντιδιῄρηνται, λέγω δὴ ἀναλυτικήν τε καὶ ὁριστικήν, καὶ ἕτεραι ἀλλήλων τῷ εἴδει εἰσίν· ἐν δὲ τῇ τῆς ἑτέρας παραδόσει τὴν ἑτέραν ἐπιγράφειν δόξειεν ἂν ἴσως ἄλογον. οὐδὲ τοῦτο δὲ εὔλογον ὅτι ἐπειδὴ μὴ ἁπλῶς περὶ ὅρου παραδίδωσιν ἀλλ' ὅσον ἀνήκει τῇ ἀποδείξει, τούτου ἕνεκεν Ἀναλυτικὰ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ἐπέγραψε. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ ταῦτα λέγων οὐ παρίστησιν αὐτόθεν τῷ λόγῳ, πῶς τοσοῦτον ἐνταυθοῖ περὶ ὅρου παραδίδοται, ὅσον ἀνήκει τῇ ἀποδείξει· οὔτε γὰρ τοῦτο ἐκ τούτου παρίσταται οὔτε μὴν ὅτι τοσοῦτον ἐνταυθοῖ παραδίδοται. ἔπειτα οὐδ' οὕτως ἔδει Ἀναλυτικὰ τὴν περὶ ὅρου ἐπιγράφειν παράδοσιν, ὅτι κατὰ τὴν χρείαν τῆς Ἀναλυτικῆς γίνεται, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ μᾶλλον τοῦ προκειμένου ἐχρῆν ὀνομασθῆναι τὸ βιβλίον, ἐπεὶ καὶ πολλὰς πραγματείας εὑρήσομεν εἰς ἑτέρας ἀναφερομένας ὡς εἰς ἐκείνας συμβαλλομένας, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐκείνων ὀνομαζομένας εἰς ἃς συμβάλλονται, ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὰς προκειμένων αὐταῖς. ὡς ἐπὶ πᾶν γὰρ αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν πραγματειῶν τὸν προκείμενον

12 ἐπιγράφεσθαι scripsi: ἐπιγράφεται Aa 13 νῦν δὲ] incipit E 14 ἀλλήλας E: ἀλλήλοις Aa δὴ scripsi: δὲ libri 14. 15 ὁριστικήν τε καὶ ἀναλυτικὴν coll. E 16 ἴσως E: ἴσος Aa οὐδὲ Aa: οὐδὲν E 20 περὶ τοῦ ὅρου ἐνταυθοῖ E 20. 21 ὅσον ἀνήκει — παραδίδοται om. E 22 ἔδει om. E 25 ὡς εἰς — συμβαλλομένας A: om. E: εἰς om. a ἐξ om. E

σκοπὸν περιέχειν ἐν βραχεῖ ἐπαγγέλλονται. τί οὖν ἐροῦμεν; ἢ ὅτι ἐπειδὴ περὶ ἀποδείξεως καὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς ἐν τοῖς Ὑστέροις Ἀναλυτικοῖς ἡ πρόθεσις ἦν, ἐν μὲν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ τό τε εἶναι ἀπόδειξιν καὶ τί εἶναι ἀπόδειξιν παραδέδωκεν, ἔτι τε διὰ τίνων γίνεται καὶ τί τῶν ἄλλων 5 διαφέρει συλλογισμῶν, καὶ ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις συλλογισμοῖς ὁ μέσος τοῦ συμπεράσματος αἴτιος, οὐχὶ καὶ τοῦ πράγματος, ἐν δὲ τῷ ἀποδεικτικῷ συλλογισμῷ δεῖ τὸν μέσον καὶ τοῦ πράγματος εἶναι αἴτιον καὶ μὴ μόνον τοῦ συμπεράσματος, ἔδει δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ περὶ τοῦ μέσου διδάξαι καὶ γνωρίσαι ὁποῖος οὗτος εἶναι ὀφείλει καὶ πῶς καὶ τοῦ πράγματος αἴτιός ἐστι, 10 διὰ τοῦτο ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ ἰδίαν διδασκαλίαν περὶ τοῦ μέσου ποιεῖται, δεικνὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ βιβλίου ὅτι ἀναγκαῖον περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀπόδειξιν μέσου εἰπεῖν. ὁ γὰρ περὶ τῶν τεσσάρων ζητημάτων λόγος ὃν τοῦ βιβλίου ἀρχόμενος εὐθὺς ποιεῖται, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ κατασκευὴ τοῦ δεῖν περὶ τοῦ μέσου ζητῆσαι καὶ ἐξετάσαι ὡς ἂν μετ' ἐπιστήμης καὶ οὗτος ἐν 15 τῇ ἀποδείξει παραλαμβάνηται. τεσσάρων γὰρ ὄντων καθόλου τῶν ζητουμένων ἐν ἑκάστῳ τούτων, ὡς αὐτὸς παραδίδωσι, περὶ τοῦ μέσου ἐστὶν ἡ ζήτησις. καὶ ἐπεὶ οὕτως ἀναγκαῖός ἐστιν ὁ μέσος, ὡς ἐν παντὶ ζητήματι τούτου εἶναι τὴν ζήτησιν, ἔδει περὶ αὐτοῦ οὐ κατὰ πάρεργον εἰπεῖν, ἀλλ' ἰδίαν πραγματείαν συστήσασθαι. παραδίδωσι μὲν οὖν περὶ ὅρου, ἀλλὰ 20 κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ ᾗ ὅρος, ἀλλ' ᾗ μέσος τῆς ἀποδείξεως. περὶ μὲν γὰρ ὅρου ᾗ ὅρος ἐν τῷ Ζ τῆς Μετὰ τὰ φυσικὰ πραγματείας διδάσκει, ἐνταῦθα δὲ οὐχ ᾗ ὅρος, ἀλλ' ᾗ αἴτιος καὶ μέσος ἐν τῇ ἀποδείξει ἐστίν, ὡς δὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν αἰτίων, τοῦ ποιητικοῦ λέγω, τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ τελικοῦ· περὶ τούτων γὰρ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ᾗ μέσοι ἐν ἀποδείξει παρα- 25 λαμβάνονται, διδάσκει ἐνταυθοῖ. ἐπεὶ οὖν περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀναλυτικῷ συλλογισμῷ μέσου ἐνταῦθα παραδίδοται, μέρος δὲ καὶ αὕτη ἡ διδασκαλία τῆς ἀναλυτικῆς, διὰ τοῦτο καὶ προσφυῶς Ἀναλυτικὰ ἐπιγέγραπται. ἐντεῦθεν δὲ δῆλον καὶ τὸ παρὰ Ἀλεξάνδρου λεγόμενον τὸ τοσοῦτον διδάσκειν περὶ τοῦ ὅρου ὅσον ἀνήκει τῇ ἀποδεικτικῇ. ἐπεὶ γὰρ ὡς περὶ μέσου ἐν 30 τῇ ἀποδείξει λαμβανομένου καθ' αὑτὸ ἐνταῦθα παραδίδοται, οἰκείως αὐτῇ παραδίδοται καὶ ἐφ' ὅσον ταύτῃ δεῖ, κἂν τρόπον ἢ καὶ τρόπους τῆς αὐτοῦ τούτου κατασκευῆς παραδίδωσι, τούτου ἕνεκα τοῦτο ποιεῖ, ἵνα ἔχωμεν τὸ ἀποδεικτικὸν μέσον ἐπιστημονικῶς εὑρημένον καὶ ἀναμφίβολον.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο τοῖς παλαιοῖς ἐξηγηταῖς παραλέλειπται, τίνος ἕνεκεν 35 Ἀναλυτικὰ ἡ Ἀποδεικτικὴ ὀνομάζεται, χρὴ καὶ περὶ τούτου προσθεῖναι· ἡ γὰρ ἐν τοῖς Προτέροις ἀναλυτικοῖς παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς κειμένη ἀπόδοσις ἐκείνοις μὲν ἴσως ἁρμόσει, τῇ δέ γε Ἀποδεικτικῇ οὐδαμῶς. οὐ γὰρ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ἀτελεστέρα τῆς εἰς τὰ σχήματα ἀναγούσης τῶν συλλογισμῶν ἕκαστον, ἵν' ἐξ ἐκείνης καὶ αὐτὴ ὀνομάζηται, εἴ γε καὶ τέλος

2 καὶ ἐπιστήμης — ζήτησις (17) om. E 9 καὶ post πῶς om. a 17 ὁ μέσος ἐστὶν coll. E 25 ἐπειδὴ E 27 καὶ om. E 29 μέσου — οὐ γὰρ ἡ (37) om. E 31 αὐτοῦ om. a 34 καὶ om. a 38 ἐπιστήμη] ἐπιγίνεται E ἀναγούσης] οὔσης E 39 ἐκείνου A

ἡ ἀπόδειξις τῶν πρὸ αὐτῆς ἐστι πασῶν περὶ τῶν συλλογισμῶν παρα- 50
δόσεων· καὶ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ ἐκ πρώτης αὐτῆς
ἀρχῆς κοινῶς τὴν σκέψιν εἰπὼν περί τε ἀποδείξεως καταγίνεσθαι, καὶ
ἐπιστήμης εἶναι σκέψιν ἀποδεικτικῆς. τί οὖν φαμεν; τὸ τῆς ἀναλύσεως
5 ὄνομα ἐπὶ τῶν ἀνιόντων ἔοικε τεθεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν ἀρχῶν ἐπὶ τὰς
ἀρχάς, ὡς καὶ αὐτὸ | τοὔνομα δηλοῖ· ἀνάλυσις γάρ ἐστιν ἡ εἰς τὰ ἄνω καὶ 2
εἰς τὰ πρότερα λύσις τῶν δευτέρων καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελουμένων. καὶ τάχα
μεταφορικῶς εἴληπται ἀπὸ τῶν ἀποδημούντων καὶ ἀναστρεφόντων εἰς τὰ
οἰκεῖα· ὁ γὰρ ἐκ τῆς πατρίδος ἀποδημήσας, εἶτα ὑποστρέφων ὅθεν ἐξελήλυθεν
10 ἀναλύειν λέγεται. ὥσπερ δὲ ὅ τε ὁρισμὸς ἥ τε ἀπόδειξις ἥ τε διαίρεσις
πολλαχῶς λέγεται, οὕτω δὴ καὶ ἡ ἀνάλυσις. ἔστι μὲν γὰρ ἀνάλυσις ἡ ἀπὸ 5
τῶν συνθέτων ὁδὸς εἰς τὰ ἁπλᾶ, ἐξ ὧν συνετέθησαν ὡς ἐκ συντε-
ταγμένων ἀρχῶν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν στοιχείων. ἔστι δὲ τῶν συλλογισμῶν
ἀνάλυσις εἰς τὰ σχήματα ὡς εἰς ἀρχάς τινας ἤτοι κανόνας τεχνικοὺς καὶ
15 ἐπιστημονικούς· καὶ ἑτέρα αὖθις ὡς εἰς στοιχεῖα τὰς προτάσεις ἢ τοὺς
ὅρους, ἐξ ὧν πρώτων συντέθεινται. ἔστιν ἀνάλυσις καὶ ἡ ἀπὸ τῶν μερικω-
τέρων ἄνοδος ἐπὶ τὰ καθολικώτερα, οἷον ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ
εἰδικώτατα καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὰ γένη, ᾗ καὶ χρῆται ὁ
Ἀριστοτέλης ἐν τῷ προκειμένῳ βιβλίῳ, δι' αὐτῆς εὑρίσκειν τοὺς ὁρισμοὺς 10
20 προτρεπόμενος, ὡς τὸν κοινῶς εὑρισκόμενον λόγον τοῖς ὁμοειδέσι τοῖς καθ'
ἕκαστα ὁρισμὸν εἶναι τοῦ εἴδους, καὶ τὸν κοινῶς εὑρισκόμενον λόγον τοῖς
ὁμογενέσιν εἴδεσιν ὁρισμὸν ὑπάρχειν τοῦ γένους· ἣν καὶ τῆς διαιρετικῆς
ὑπερτίθησιν ὡς ῥᾷον ἢ ἐκείνη καὶ ἀσφαλέστερον τοὺς ὁρισμοὺς θηρᾶν
δυναμένην. ἔστι καὶ γνωστοῦ τινος ἀνάλυσις εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ
25 αἴτια, ὅθεν τὸ εἶναι ἔχει καὶ τὸ γινώσκεσθαι, καθ' ὃν δὴ τρόπον καὶ ἡ
ἀποδεικτικὴ ἀναλυτικὴ ὀνομάζεται. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἐπὶ πᾶν ἐξ ἀναλύσεως 15
ἡμῖν αἱ ἀρχαὶ ταύτης εὑρίσκονται ἀπὸ τῶν ἡμῖν προτέρων ἀνιοῦσιν ἐπὶ τὰ
τῇ φύσει πρότερα, τουτέστι τῶν αἰτιατῶν ἐπὶ τὰ αἴτια, διὰ τοῦτο αὐτή
τε ἀναλυτικὴ ὀνομάζεται καὶ ὁ κατ' αὐτὴν συλλογισμὸς ἀναλυτικός. ὅτι
30 γὰρ ἡ σελήνη ἐξ ἀντιφράξεως τῆς γῆς ἐκλείπει, ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ
πρότερα ἀνιόντες γνωρίζομεν, καὶ τότε τὴν ἀπόδειξιν συντίθεμεν. ὅτι μὲν
γὰρ ἐκλείπει αἰσθήσει γινώσκεται, τὸ δὲ τούτου αἴτιον ὕστερον εὑρίσκουσα
ἡ διάνοια τὴν περὶ τούτου ἐπιστήμην συνίστησιν· ἡ σελήνη ἐκλείπει,
τὸ ἐκλεῖπον ἀντιφράττεται, ἡ σελήνη ἄρα ἀντιφράττεται. τοῦτο ἀνάλυσις ἐκ 20
35 τῶν αἰτιατῶν ἰοῦσα ἐπὶ τὰ αἴτια. εἶτα ἀπόδειξις ἐκ τῶν αἰτίων ἐπὶ τὰ
αἰτιατὰ κατιοῦσα· ἡ σελήνη ἀντιφράττεται, τὸ ἀντιφραττόμενον ἐκλείπει, ἡ
σελήνη ἄρα ἐκλείπει. πάλιν ἡ γῆ σείεται, σειομένης αὐτῆς πνεῦμα ἐν τοῖς

---

1 περὶ] καὶ E 2 ὁ om. E Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ] Anal. pr. A 1 p. 24ᵃ 10
2. 3 ἀρχῆς πρώτης αὐτῆς coll. E 3 ἀπόδειξιν E 5 ante ὄνομα add. ὂν Aa
ἀρχῶν εἰς τὰς E 6 ἡ om. E 8 ἀποδημάτων Aa ἀνατρεφόντων libri
10 ὥσπερ δὴ E 12 post ἐκ add. τῶν E 20 προτρεπόμενος — ὅτι γὰρ (29. 30)
om. E λόγος a 31 συντιθέαμεν (sic) Aa: ποιοῦμεν E 32 αἴτιον
ἀνευρίσκουσα E 35 post εἶτα add. ἡ Aa

κοιλώμασιν αὐτῆς καὶ σήραγξιν ἀποκλείεται, ἐν τῇ γῇ ἄρα πνεῦμα ἀπο- 2
κλείεται· τοῦτο ἀνάλυσις. εἶτα ἀπόδειξις· ἐν τῇ γῇ πνεῦμα ἀποκλείεται,
πνεύματος ἀποκλειομένου σεισμὸς γίνεται· ἐν γῇ ἄρα σεισμὸς γίνεται. ἢ 25
οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀναλυτικὴ ἡ ἀποδεικτικὴ ὀνομάζεται, ἢ ἐπειδὴ
5 τὸ κῦρος ἅπαν ἐν τῇ ἀποδείξει ὁ μέσος ἔχει, οὗτος δέ ἐστιν ὁ λόγος καὶ
τὸ τί ἦν εἶναι τοῦ πράγματος, τοῦτο δ' ἐξ ἀναλύσεως εὑρίσκεται, ὡς αὐτὸς
παραδίδωσι, διὰ τοῦτο ἀναλυτικὴ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπωνόμασται, διὰ τὸ ἐξ
ἀναλύσεως πρώτης προβαίνειν τε καὶ συνίστασθαι. οὐ γὰρ ἂν εἴη ἀπόδειξις,
εἰ μὴ ὅρος, οὐκ ἂν δὲ ὅρος, εἰ μὴ ἀνάλυσις, καθὼς ὁ Ἀριστοτέλης φησίν·
10 οὐκ ἂν ἄρα ἀπόδειξις, εἰ μὴ ἀνάλυσις.

Εἴποι δ' ἄν τις καὶ οὕτως ὡς τὰ μὲν Πρότερα Ἀναλυτικὰ διὰ τὴν 30
προτέραν αἰτίαν οὕτως ὠνόμασται, ὡς τελεωτέρας οὔσης παρ' αὐτῆς θεωρίας
τῆς εἰς τὰ σχήματα τῶν συλλογισμῶν ἀναλύσεως, τὸ δὲ πρὸ τούτου βιβλίον
διὰ τὴν δευτέραν, ὡς ἐξ ἀναλύσεως τῶν ἀρχῶν εὑρισκομένων τῆς ἀπο-
15 δείξεως, καθὼς εἴρηται. τὸ προκείμενον δὲ βιβλίον οὑτωσὶ ἐπιγέγραπται,
ἐπειδὴ περὶ τοῦ μέσου μὲν διδάσκει ἀποδείξεως, ὅστις ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι
λόγος ἐστίν, οὗτος δὲ διὰ τῆς ἀπὸ τῶν περιεχομένων ἐπὶ τὰ περιέχοντα
ἀνόδου εὑρίσκεται, ὡς δὴ προϊὼν Ἀριστοτέλης ἐρεῖ, τοῦτο δέ ἐστι τρόπος 35
ἀναλύσεως. καὶ οὕτως ἑκάστῳ τῶν βιβλίων τουτωνὶ οἰκεία αἰτία τῆς ἐπι-
20 γραφῆς ἀποδίδοται. ἴσως δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδείκνυται τὸ
μὴ συναρέσκεσθαι τοῖς ἐπιχειροῦσιν ἀπογεννᾶν τοὺς ὁρισμοὺς ἐκ τῶν
διαιρέσεων, καθὼς ἐποίουν οἱ περὶ Πλάτωνα, ὡς ἀκριβεστέρας οὔσης καὶ
ἀπταιστοτέρας τῆς ἀναλύσεως εἰς τὸ ἀπογεννᾶν τοὺς μέσους τῶν ἀποδείξεων.

Τεσσάρων δὲ ὄντων αἰτίων κατὰ Ἀριστοτέλην περὶ τοῦ εἰδικοῦ ὁ
25 πλεῖστος λόγος αὐτῷ ἐνταυθοῖ, διότι καὶ τοῦτο ἐν ταῖς ἀποδείξεσι μέσον ὡς 40
ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραλαμβάνεται. τὸ μὲν γὰρ ὑλικὸν χεῖρον τῶν αἰτίων,
καὶ ἡ ἐκ τούτου γνῶσις ἀμαυροτέρα, συμπαρομαρτοῦν ἔχουσα τὸ τῆς
τοιαύτης αἰτίας ἀχλυῶδές τε καὶ ἀβέβαιον. τὸ δέ γε ποιητικὸν καὶ τὸ
τελικὸν ἢ ἄμφω ἐξήρηται τοῦ οὗ ἐστιν αἴτια, ἢ εἴ ποτε τούτων θάτερον
30 ἔχεται, ταὐτὸν τῷ εἴδει ἐστι· τοῦτο δέ ἐστι τὸ τέλος. μόνον δὲ τὸ εἶδος
ἀεί τε οἰκεῖον καὶ τελειωτικὸν τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος καὶ τὴν γνῶσιν
αὐτοῦ καθαρὰν παρεχόμενον· διὰ τοῦτο καὶ αἱ πλείους τῶν ἀποδείξεων 45
τοῦτο μέσον παραλαμβάνουσι.

Τεσσάρων δὲ καὶ τῶν μεθόδων οὐσῶν κατὰ γένος, δι' ὧν πᾶσα διδα-
35 σκαλία καὶ μάθησις ἐπιστημονικὴ περιγίνεται, ὁριστικῆς τε καὶ ἀποδεικτικῆς
διαιρετικῆς τε καὶ ἀναλυτικῆς, οὐκ ἂν δικαίως περιττὸν δόξαι, ἐν τῷ περὶ

---

1 ἢ σήραγξιν αὐτῆς Aa 3. 4 ἡ οὖν om. E 6 εἶναι om. E 8 οὐ γὰρ ἂν ex κἂν ἄρα corr. A: οὐκ ἂν γὰρ E εἴη om. Aa 12 παρ' αὐτοῖς E 13 βιβλίου E 14 ἀναλύσεως ἄλλης εὑρισκομένης E 16 ἦν E: om. Aa 18 δὴ E: ἐστὶ Aa 21 συναρέσθαι E 24 δὲ] οὖν E 25 ante μέσον add. ἐστὶ A 28. 29 καὶ τελικὸν E 30 post ταὐτὸν add. τότε E 33 μέσων Aa παραλαμβάνουσα E 35 ἐπιστημονικὴ om. E 36 δόξαι scripsi: δόξη libri

ἀποδείξεως λόγῳ καὶ ὁρισμοῦ εἰπεῖν ἁπλῶς περὶ τῶν τεσσάρων τί τέ εἰσι 2
καὶ διὰ τί, τί τε τὸ ἔργον ἑκάστῳ καὶ πῶς πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν. ἀτάρ τοι
μέθοδοι μέν εἰσιν ἐννοηματικαί, δι' ὧν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τὰ οἰκεῖα κατα- 50
λαμβάνει ζητήματα· εὕρηνται δέ, ἵν' ὦσιν ὁδοὶ τῷ νῷ τῷ ἀνθρωπίνῳ πρὸς
5 τὴν τῶν ἀφανῶν εὕρεσιν. ἔργον δέ ἐστι τῆς μὲν ὁριστικῆς τὸ τὴν ἰδίαν
οὐσίαν τοῦ προκειμένου δηλοῦν, τῆς δὲ ἀποδεικτικῆς τὸ δεικνύειν τὰ καθ'
αὑτὸ συμβεβηκότα διὰ μέσων τῶν αἰτίων τοῖς οἰκείοις ὑποκειμένοις ὑπάρ-
χοντα, τῆς δέ γε διαιρετικῆς τὸ τὰ γένη τῶν εἰδῶν εἴτε τῶν ὑπαλλήλων
εἴτε τῶν εἰδικωτάτων λαμβάνειν καὶ διαιρεῖν αὐτὰ ταῖς εἰδοποιοῖς διαφοραῖς,
10 μηδὲν ὑπερβαίνουσαν μεταξύ· τῆς δὲ ἀναλυτικῆς | τὸ ἐκ τῶν ἀτόμων τε 3
καὶ καθ' ἕκαστον ἀνιέναι ἐπὶ τὰ εἰδικώτατα καὶ ἀπὸ τῶν εἰδικωτάτων
ἐπὶ τὰ ὑπάλληλα, καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τῶν ὑστέρων τε καὶ ὑποκειμένων ἐπὶ
τὰ πρότερα καὶ κατηγορούμενα. πολλῶν γὰρ ὄντων σημαινομένων διαιρέσεώς
τε καὶ ἀναλύσεως, αὗται μόναι κυρίως εἰσὶν αἱ εἰρημέναι ὡς καὶ εἰς τοὺς
15 ὁρισμοὺς συντελοῦσαι καὶ εἰς τὰς ἀποδείξεις· ἃς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ
προκειμένῳ παραλαμβάνει βιβλίῳ εἰς τὴν τῶν ὁρισμῶν εὕρεσιν, ἀμφοτέρας 5
μὲν λέγων συντελεῖν εἰς αὐτήν, τὴν δέ γε ἀνάλυσιν τῆς διαιρέσεως προ-
τιθέμενος.

Τὰ μὲν δὴ τῶν τεσσάρων ἑκάστης ἔργα ταδί, λοιπὸν δ' ἂν εἴη καὶ
20 πῶς πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν εἰπεῖν. ἔχει γὰρ ἀμφισβήτησιν, πότερον
ἀρχηγικαί εἰσι καὶ αἴτιαι τῆς ὁριστικῆς καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς αἱ λοιπαί,
ἐπεὶ δι' αὐτῶν ὁρῶμεν εὑρισκομένους τοὺς ὁρισμούς, ἢ τοῦτο μὲν οὐχί,
ὡς ὑπηρέτιδες δὲ αὗται ἐκείναις ὑπόκεινται, ὡσπερεὶ διακονοῦσαι αὐταῖς
καὶ τῷ ἐπιστήμονι λόγῳ τὴν ἐξ ἐκείνων προσγινομένην τοῖς πράγμασι 10
25 προετοιμάζουσαι εἰδοποίησιν. εἰ μὲν γὰρ ὡς αἴτιαι προκατῆρχον ἐκείνων
αὗται, αὐτοτελεῖς ἂν ἦσαν καθ' ἑαυτὰς καὶ οὐ πρὸς ἐκείνας ἀναφερόμεναι·
νῦν δὲ πρὸς ἐκείνας αὐτὰς ἔστιν ἀφορώσας ἰδεῖν, ὥσπερ ἂν εἴποι τις τὴν
πριστικὴν καὶ τὴν μεταλλικὴν πρὸς τὴν χρυσοχοϊκὴν καὶ τεκτονικήν,
εὐεργοὺς αὐταῖς τὰς ὕλας ἀποτελούσας. τὰ γὰρ γένη ὕλαι τῶν ὁρισμῶν,
30 ἅπερ δὴ ἀδιάρθρωτα ὄντα παραλαβοῦσα ἡ διαίρεσις διαρθροῖ ταῖς δια-
φοραῖς καὶ ἐπιτήδεια πρὸς τὴν τῶν ὁρισμῶν σχημάτισιν ἀπεργάζεται, εἶτα 15
τοιαῦτα γενόμενα ἡ ὁριστικὴ δεξαμένη καὶ τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς τάξιν
προσθεῖσα καὶ σύνθεσιν τοὺς ὁρισμοὺς ἀπεργάζεται. ὡσαύτως ἡ ἀναλυτικὴ
ἄνεισι μὲν ἀπὸ τῶν ἀτόμων ἐπὶ τὰ εἰδικώτατα καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ
35 ὑπὲρ αὐτὰ γένη, καὶ ἀνευρίσκει ἀεὶ τὰ τοῖς ὑποκειμένοις κοινά, καὶ ταῦτα
προτίθησι τῇ ὁριστικῇ· ἡ δὲ λαβοῦσα καὶ συνθεῖσα προσηκόντως τὰ μὲν

---

1 λόγῳ E: λέγειν Aa περὶ — τεσσάρων om. E 4 τῷ ἀνθρωπίνῳ E: τοῦ ἀνθρώπου Aa 7 τῶν αἰτίων μέσων coll. Aa 9 εἰδικωτάτων] γενικωτάτων E 11 ἐπὶ] ἐπεὶ E 15 καὶ post ἃς om. Aa 16 παραλαμβάνει Aa: λαμβάνει E 20 εἰπεῖν E: ἐρεῖν Aa 22 εὑρισκομένους ὁρῶμεν coll. E 23 ἐκείναις E: ἐκείνης Aa ὥσπερ E 25. 26 αὗται ἐκείνων coll. E 27 τις E: τῆς Aa 28 καὶ μεταλλικὴν Aa 29 αὐτῶν καὶ ὕλας E 31 σχημάτησιν E 33 προσθεῖσα E: προσθέσεως Aa 36 προσηκόντως om. E

τοῖς καθ' ἕκαστα κοινὰ ὁρισμοὺς τῶν εἰδῶν ἀπεργάζεται, τῶν γενῶν δὲ 3
αὖθις τὰ κοινὰ τοῖς εἴδεσιν· ὡς εἰ ἀφέλοι τις ἀπὸ τῆς διαιρετικῆς καὶ 20
τῆς ἀναλυτικῆς τὸ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἀποβλέπειν καὶ πρὸς τούτους λυσι-
τελεῖν, ἀτελεῖς τε ἔσονται, καὶ ἢ οὐδ' ὅλως ἢ ἐπὶ βραχὺ χρησιμεύουσαι.
5 αὗται μὲν οὖν οὕτως· ἡ δέ γε ὁριστικὴ καθ' ἑαυτήν τε αὐτοτελής ἐστι
τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων παραδιδοῦσα, συνίστησι δὲ καὶ τὴν ἀποδεικτικὴν
τὸ μέσον καὶ αἴτιον αὐτῇ παρέχουσα, οὗ χωρὶς ἀπόδειξιν γενέσθαι ἀδύνατον.
τὸ κῦρος οὖν ἅπαν τῇ ὁριστικῇ ὁ λόγος ἀποδίδωσι, μετὰ δ' αὐτὴν τὴν
ἀποδεικτικὴν τίθεται ὡς ἐξ αὐτῶν ἀποβαίνουσαν, τὰς δὲ λοιπὰς ὑπουργοὺς 25
10 τούτων κρίνει καὶ ὑπηρέτιδας, τῆς μὲν ὁριστικῆς προηγουμένως, διὰ μέσης
δ' αὐτῆς καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς. ἡ δὲ ὁριστικὴ τῆς ἀποδεικτικῆς προηγεῖται,
εἴ γε ἡ μὲν τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ τὰ ἑπόμενα αὐταῖς ἀπο-
δίδωσιν· ὡς οὖν ἡ οὐσία πρὸς τὰ ἑπόμενα, οὕτως ἡ ὁριστικὴ πρὸς τὴν
ἀποδεικτικήν.

15 Οὐ περιττὸν δ' οἶμαι καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τούτων εὑρεῖν, διὰ τί τέσσαρες
ἀλλ' οὐ πλείους ἢ καὶ ἐλάττους αἱ κοιναὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μαθήσεως 30
μέθοδοι. ἢ γὰρ τὰς οὐσίας ἐπιστημονικῶς μαθεῖν ἐξετάζομεν ἢ τὰ ταύταις
ἑπόμενα. πρὸς μὲν οὖν τὰς οὐσίας τῇ ὁριστικῇ χρώμεθα, ἐκ δὲ τῶν
δηλωτικῶν τοῦ τί ἦν εἶναι λόγων εἰς ἔννοιαν τῶν ἑπομένων ἐρχόμενοι
20 τὴν ἀποδεικτικὴν εἰς τὴν τῶν τοιούτων κατασκευὴν παραλαμβάνομεν. ἐπεὶ
δὲ ὕλης δεῖ τῇ ὁριστικῇ πρὸς τὴν τῶν ὁρισμῶν ἀποτέλεσιν, ἐπιχορηγοῦσι
ταύτην ἥ τε διαίρεσις καὶ ἡ ἀνάλυσις. ἐπεὶ γὰρ οἱ ὁρισμοὶ ἢ τῶν εἰδικω-
τάτων ἢ τῶν ὑπαλλήλων εἰσίν, ἢ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τούτους θηρεύομεν,
ἤγουν ἢ ἀπὸ τῶν πρότερον ἢ ἀπὸ τῶν ὕστερον. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν προ- 35
25 τέρων τὴν θήραν μετιόντες τῶν ὁρισμῶν διαιρέσει χρώμεθα, ἀπὸ δὲ τῶν
ὑστέρων ἀναλύσει· ὡς εἶναι προηγουμένας μὲν ἐπιστήμας ὁριστικήν τε
καὶ ἀποδεικτικήν, διὰ δὲ ταύτας διαιρετικήν τε καὶ ἀναλυτικήν.

Καὶ ὅπου δὲ τὸ βιβλίον χρήσιμον, οὐδὲ τοῦτ' ἄδηλον τοῖς τοῦ πρὸ αὐτοῦ
ἐγνωκόσι τὸ χρήσιμον. εἰ γὰρ ἡ ἐπιστήμη ψυχῆς λογικῆς τελειωτική, προ-
30 άγουσα ταύτην εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῆς ἐνέργειαν, ἐπιστήμη δὲ συλλογισμὸς ὁ
διὰ μέσου αἰτίου τοῦ πράγματος, οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, ὁ δὲ μέσος 40
οὐ πρόχειρος, ἐξ ἀνάγκης ἔδει μεθόδου πρὸς τὴν τοῦ μέσου εὕρεσιν. ταύτην
δὴ παραδιδοὺς ἐνταυθοῖ τέλειον πάντῃ καὶ ἀνενδεᾶ τὸν περὶ ἀποδείξεως
καὶ ἐπιστήμης λόγον ἀποκαθίστησι. τοῦ καιριωτάτου δ' ἂν οὗτος ἐλείπετο,
35 εἰ μὴ τὰ ἐνταῦθα παραδεδομένα ἐκτίθοιτο. τὸ γνήσιον δὲ καὶ ὅσα ἄλλα
τῶν εἰωθότων ζητεῖσθαι παραλείπεται, περιττόν ἐστιν ἐξετάζειν.

---

2 post αὖθις add. ὁρισμοὺς ποιεῖ a in marg. A[2] 8 οὖν] γὰρ E ἅπαν τῇ ἀποδεικτικῇ δίδωσιν E 8. 9 τὴν ἀπόδειξιν Aa 9 τίθεται] γενέσθαι a τίθεται — ἀποβαίνουσαν om. E 9. 10 ὑπεργοὺς τούτου E 13 ὡς γὰρ αἱ οὐσίαι E 15 ἐρεῖν E 20 τὴν ἀποδεικτικὴν post κατασκευὴν ponit E τῶν τοιούτων om. E 21 ὁρισμῶν ἀποτέλεσιν E: τελεσμῶν ἀποπλήρωσιν Aa 24. 25 τῶν πρότερον Aa 25 μετιέντες (sic) E 30 αὐτῆς] ταύτην E 33 δὴ] δὲ E 34 οὗτος] οὕτως Aa 35 ἐκτίθοιτο scripsi: ἐκτέθοιτο Aa: ἐκτέθειται E 36 ζητεῖσθαι] λέγεσθαι E παραλέληπται E

p. 89b23 Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν ὅσαπερ ἐπιστάμεθα. 3

Τὴν αἰτίαν τῆς τῶν ζητουμένων ἐνταυθοῖ παραλήψεως καὶ διδασκαλίας 45
ἤδη μὲν προλαβόντες ἀποδεδώκαμεν, ὡς ἡμῖν ἔδοξεν, οἰκείαν ὅτι μάλιστα
καὶ τοῖς προκειμένοις ἁρμόδιον. τῷ γὰρ βουλομένῳ μετὰ τὴν ἀκριβῆ τῆς
5 ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης παράδοσιν διδάξαι περὶ τοῦ μέσου, ἔδει ἀναγκαίαν
παραστῆσαι τῇ ἐπιστημονικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ τούτου ἐξέτασιν. τοῦτο δὲ
δείκνυται μάλιστα, εἰ ἐν παντὶ φανείη ζητήματι τοῦ μέσου εἶναι τὴν ζήτησιν·
οὕτω δὲ ἀναγκαία ἐστὶν ἡ καθόλου περὶ τῶν ζητουμένων παράδοσις. ἐπεὶ 50
δὲ καὶ ἄλλη τις τοῖς παλαιοτέροις ἐξηγηταῖς παραδέδοται, δεῖ μηδ' ἐκείνην
10 παραλιπεῖν· ὅσῳ γὰρ πλείω τὰ αἴτια ἀποδίδοται, τοσούτῳ καὶ ὁ περὶ τῶν
ζητουμένων λόγος ἀναγκαιότερος ἀναφαίνεται, μάλιστα δὲ καὶ ἐντρεχεστέρας
τῆς διανοίας καθισταμένης, ὅταν ἡ τῶν αἰτίων ἀπόδοσις γίνηται. ἐφ' ὅσον
οὖν ἡ τῶν αἰτίων ἀπόδοσις πληθύνεται, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ταῖς ψυχαῖς τὸ
περὶ ἐπιστήμην ἐντρεχὲς ἐπιδίδοται.

15 p. 89b23 Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν ὅσαπερ ἐπιστάμεθα. |

Περὶ ὁρισμοῦ προθέμενος εἰπεῖν ἐφ' ὁπόσον (οὐ γὰρ προηγουμένως 4
περὶ αὐτοῦ ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόδειξιν, ὡς εἴρηται πρότερον) ἐπεὶ ὁ ὁρισμὸς
ἐν τῷ τί ἐστι, τὸ δὲ τί ἐστι ζητούμενον, καθόλου ἐξετάζει πόσα ἐστὶ
20 τὰ ζητούμενα καὶ τίς ἡ τούτων διαφορὰ πρὸς ἄλληλα, ἵν' ἐκ ταύτης ἡμῖν
καὶ ἡ τῶν ζητουμένων ποσότης δήλη γένηται. καὶ τοῦτο μὲν ἀκολούθως
τοῖς πρὸ ἡμῶν, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ διὰ τὴν ἀπόδειξιν ὁ περὶ τῶν ζητουμένων 5
λόγος ἀναγκαῖός ἐστιν, εἴπερ ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ διὰ τί ἐστιν, ὅπερ τοῖς
ἀποδεικνύουσι ζητεῖται καὶ ἀποδίδοται. μήποτε δὲ τὸ χρήσιμον τῆς ἀπο-
25 δεικτικῆς ἐξαίρων μεθόδου τὸν περὶ τῶν ζητουμένων λόγον κεκίνηκε· δείξει
γὰρ προϊὼν ὡς οὐδὲν ἐκ τούτων ταύτην διαπέφευγε τὴν ἐπιστήμην, ὡς καὶ
πᾶσαν ἐπιστήμην εἰς αὐτὴν ἀναφέρεσθαι. εἰ γὰρ τοῖς ζητουμένοις ἰσάριθμα
τὰ ἐν ἐπιστήμῃ γινόμενα, καὶ ἑκάστῳ τῶν ζητουμένων ταὐτὸν τῷ ὑποκει-
μένῳ τὸ ἐκ τῆς κατ' αὐτὸ ζητήσεως εὑρισκόμενον, εἰ καὶ τῷ λόγῳ διήνεγκε, 10
30 πάντα δὲ τὰ ζητούμενα ὑπὸ τὴν ἀπόδειξιν ἀναφέρεται, ὡς προϊόντος τοῦ
λόγου φανήσεται, ὑπ' αὐτὴν ἄρα καὶ τὰ ἐν ἐπιστήμῃ γινόμενα, ὥστε καὶ
πᾶσα ἐπιστήμη· ἰσάριθμα οὖν, φησί, τὰ ζητούμενα τοῖς εἰς ἐπιστήμην
ἐρχομένοις. ζητοῦμεν γάρ, ἵν' εὑρήσομεν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἵνα γνῶμεν· ὃ
οὖν ὡς ζητούμενον ἐξ ἀρχῆς προβληθῇ, τοῦτο τελευταῖον εὑρεθὲν ἐν γνώσει

1 ἐστιν om. E 3 ἤδη ἐκτιθέντες E ἔδοξαν E 4 καὶ post προκειμένοις ponit E τὴν ἀκριβῆ — δείκνυται (7) om. E 7 ζητήματα Aa 8 ζητουμένων] ζητημάτων Aa 9 παραδίδοται Aa 11 ἀποφαίνεται E δὲ om. E ἐντρεχεστέροις Aa 12 γένηται E 21 γενήσεται Aa 22 δὲ om. E 24 χρήσιμον om. E 25 ἐκίνησε E 33 γὰρ] δὲ E εὑρήσωμεν E

γίνεται καὶ ἐπιστήμη τοῖς ζητήσασιν, ὡς εἶναι ταὐτὸν τῷ ὑποκειμένῳ τὸ 4 ζητούμενον πρότερον καὶ ὕστερον γινωσκόμενον, τῷ λόγῳ δὲ διαφέρειν 15 μόνον ὡς ζητούμενόν τε καὶ γινωσκόμενον, ὥσπερ καὶ πρόβλημα καὶ συμπέρασμα. καὶ μὴν ὥσπερ ἐπὶ τῶν ζητουμένων κατ' αἴσθησιν οὐκ ἐξ 5 ἀνάγκης ἐν εὑρέσει τὸ ζητούμενον γίνεται, οὕτως οὐδ' ἐπὶ τῶν κατὰ διάνοιαν· οὔτε γὰρ ὁ ζητῶν εὑρεῖν θησαυρὸν ἐξ ἀνάγκης εὑρίσκει θησαυρὸν οὔθ' ὁ ζητῶν οἰκέτην δραπέτην ἐξ ἀνάγκης εὑρίσκει τὸν ἀποδράντα οὔτ' αὖθις ὁ ζητῶν γνῶναί τι, ἐξ ἀνάγκης εὑρίσκει τὸ ζητούμενον· ὁ γὰρ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου ἐζήτηται μὲν παρὰ πολλοῖς, οὔπω δὲ εὕρηται. ὥστ' 10 οὐκ ἐξισάζειν ἀνάγκη τοῖς κατὰ λόγον ζητουμένοις ἃ ἐπιστάμεθα. ἢ οὐχ 20 οὕτως οὐδ' Ἀριστοτέλης ἴσα φησὶν εἶναι κατ' ἀριθμὸν τοῖς ζητουμένοις ἃ ἐπιστάμεθα, ἵνα καθ' ἕκαστον μετρούμενα ἀλλήλοις ἐξισάζοιεν ὅσα ζητοῦμεν καὶ ὅσα ἐπιστάμεθα, ἀλλ' ὅτι ὅσα κατὰ γένος ἐστὶ τὰ εἰς ζήτησιν προβαλλόμενα, τοσαῦτά ἐστι καὶ τὰ ἐν ἐπιστήμῃ γινόμενα, καὶ ὅτι τέσσαρα 15 καθόλου ταῦτα κἀκεῖνα. ζητοῦντες γὰρ περί τινος ἢ εἰ ἔστιν ἐκεῖνο ζητοῦμεν ἢ τί ἐστιν, ἢ εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τι ἢ διὰ τί ὑπάρχει αὐτῷ τι· ὅτι δὲ τοσαῦτα καὶ οὔτε πλείω οὔτε ἐλάττω, δῆλον τίθησιν ἐκ τῆς διαιρέσεως, 25 ἅ τινά ἐστι ταῦτα ἐκθέμενος πρότερον.

Ποιεῖται δὲ τὴν ἔκθεσιν ἀπὸ τῶν συνθέτων ἀρχόμενος καὶ ἀνιὼν ἐπὶ 20 τὰ ἁπλᾶ, ὡς ἔθος αὐτῷ ποιεῖν ἀπὸ τῶν ἡμῖν ἀρχομένῳ προτέρων ἀεὶ καὶ γνωριμωτέρων καὶ ἐπὶ τὰ φύσει ἀνιόντι πρότερά τε καὶ γνωριμώτερα. τῇ γὰρ φύσει πρότερα τὰ ἁπλούστερα, ἡμῖν δὲ τὰ συνθετώτερα. ἔστι δὲ ἁπλᾶ μὲν τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν, οἷον εἰ ἔστι νοῦς, εἰ ἔστι θεός, καὶ τί ἐστι νοῦς καὶ τί ἐστι θεός, σύνθετα δὲ τὸ εἰ ὑπάρχει τῷδε τόδε καὶ διὰ τί ὑπάρχει 25 τῷδε τόδε, οἷον εἰ ἡ σελήνη ἐκλείπει, καὶ διὰ τί ἡ σελήνη ἐκλείπει, καὶ εἰ ἡ 30 γῆ κέντρου λόγον ἐπέχει πρὸς τὸ πᾶν, καὶ διὰ τί ἡ γῆ κέντρου λόγον ἐπέχει πρὸς τὸ πᾶν. καὶ οὕτω μέν, ὥσπερ εἴρηται, δύο ἐστὶ τὰ ἁπλᾶ προβλήματα, καὶ δύο τὰ σύνθετα. οὗτος δὲ τὸ εἶναι ἄλλῳ ἄλλο καὶ διὰ τί ἐστιν ἄλλῳ ἄλλο τοῦ εἶναί τι καὶ τί ἐστι προτίθησιν. ἡ δὲ διαίρεσις ἐξ ἧς τὸ ποσὸν 30 τῶν προβλημάτων εὑρίσκεται, πρόεισιν οὕτως· ἢ γὰρ τὸ εἶναί τι ζητοῦμεν ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναί τι, καὶ τούτων ἑκάτερον διττόν· ἢ γὰρ ἁπλοῦν ἐστιν ἢ σύνθετον. ἢ γὰρ αὐτό τι ζητοῦμεν πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ εἰ ἔστιν, ἤγουν 35 εἰ ἐν τοῖς οὖσίν ἐστιν, οἷον Ἱπποκένταυρον ἢ θεόν, ἢ εἶναι αὐτὸ λαβόντες ζητοῦμεν εἰ ἔστιν αὐτῷ τι ἕτερον, οἷον τὴν ψυχὴν λαβόντες εἶναι ζητοῦμεν 35 εἰ ἔστιν ἀθάνατος, τουτέστιν εἰ ἔστιν αὐτῇ τὸ ἀθάνατον. ἢ τὴν γῆν λαβόντες εἶναι ζητοῦμεν, εἰ κέντρου λόγον ἐπέχει πρὸς τὸ πᾶν, τουτέστιν εἰ ὑπάρχει τῇ γῇ τὸ κέντρου λόγον ἐπέχειν πρὸς τὸ πᾶν. καὶ ταῦτα μὲν δύο τοῦ εἶναι· ἁπλοῦν τε καὶ σύνθετον, ἕτερα δὲ δύο τὴν αἰτίαν ζητοῦντα

---

1 ζητήσασιν E: ζητήμασιν Aa 5 τὸ ζητούμενον ἐν εὑρέσει coll. E 7 ἀποδράσαντά τ' αὖθις Aa 11 κατ' ἀριθμὸν om. E 13 ζήτησιν] ζητοῦσιν Aa 16 διὰ τί] διότι Aa 20 ἀρχομένων libri 21 τὰ τῇ φύσει Aa 23 οἷον om. E 24 τόδε τῷδε E 27 ὡς Aa 28 διὰ τί ἐστιν] διότι εἶναι Aa 29 καὶ τί εἶναι προτίθησιν Aa

ἢ τοῦ εἶναί τι ἁπλῶς ἢ τοῦ αὐτῷ τι εἶναι, ὧν τὸ μὲν τί ἐστιν ὀνομάζεται, 4
τὸν ὁρισμὸν ἀπαιτοῦν, ὅστις αἰτία ἐστὶ τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα· εἶδος γὰρ ὁ 40
ὅρος, τὸ δὲ εἶδος αἴτιον. καὶ ἔστι τοῦτο ἁπλοῦν τὸ πρόβλημα, τὸ δὲ διὰ
τί ἐστι καλεῖται καὶ σύνθετόν ἐστι· τὴν γὰρ αἰτίαν ζητεῖ τοῦ εἶναι ἄλλῳ
5 ἄλλο, ἧς ἡ ἀπόδοσις κατὰ τὸν τῆς ἐπιστήμης προβᾶσα διορισμὸν ἀπόδειξίς
ἐστι. καὶ οὕτω γίνονται τέσσαρα τὰ προβλήματα. καὶ αὖθις ἑτέρως· πᾶσα
ζήτησις ἢ περὶ ἁπλοῦ τινός ἐστιν ἢ περὶ συνθέτου τινός. ἁπλοῦν μέν ἐστιν
ὃ ὑπὸ μιᾶς κατηγορίας σημαίνεται, οἷον νοῦς θεός, σύνθετον δὲ ὃ ὑπὸ
πλειόνων, οἷον ἡ σελήνη ἐκλείπει, τὸ δίκαιον φύσει ἐστίν· ὅταν οὖν ἁπλοῦν 45
10 ζητῶμεν, ἢ τὸ εἶναι αὐτοῦ ζητοῦμεν ἢ τὸ τί ἦν εἶναι αὐτῷ, οἷον εἰ ἔστι
νοῦς ἢ τί ἐστι νοῦς· ὅταν δὲ σύνθετον, ἢ εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τι ἢ διὰ τί
ὑπάρχει αὐτῷ τι, οἷον εἰ ἡ γῆ πρὸς τῷ κέντρῳ ἐστὶ τοῦ παντός ἢ διὰ τί
ἡ γῆ πρὸς τῷ κέντρῳ ἐστὶ τοῦ παντός, ἢ εἰ ἡ σελήνη ἐκλείπει ἢ διὰ τί
ἡ σελήνη ἐκλείπει. τὸ μὲν οὖν πρότερον εἰ ἔστιν Ἀριστοτέλης ὠνόμασεν·
15 αὐτὸ γὰρ ζητεῖ τὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἁπλῶς· τὸ δὲ δεύτερον τί ἐστι· τὸν γὰρ
ὁρισμὸν ἀπαιτεῖ τοῦ εἶναι δοθέντος πράγματος, ὃς ἐν τῷ τί ἐστιν ἀποδίδοται·
τὸ δὲ τρίτον ὅτι, τουτέστιν εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τι ἁπλῶς χωρὶς τῆς αἰτίας. 50
τὸ δὲ τέταρτον διὰ τί· τὴν γὰρ αἰτίαν ἐξετάζει τοῦ εἶναι τούτῳ ἐκεῖνο.
καὶ ἔστι καὶ οὕτω τέτταρα τὰ πάντα προβλήματα. καὶ οὕτω μὲν λογικῶς
20 ἐκ τῆς διαιρέσεως ἡ τῶν ζητουμένων ποσότης δέδεικται. ἐπεὶ δ' ὁ λόγος
ὁ ἐν ἡμῖν ὄντα πρότερον γινώσκει τὰ πράγματα καὶ μιμεῖται τὰ τούτων
αἴτια γνωστικῶς, ὑπέρ τε τὴν φύσιν γίνεσθαι πέφυκε καὶ τοῖς θείοις συν-
άπτεσθαι τῷ τε νῷ συγγίνεσθαι νοητικῶς καὶ ἔτι τῷ ἑνὶ ὑπὲρ νόησιν, ὡς
εἶναι καὶ τὴν διανοητικὴν γνῶσιν αὐτῷ τῇ τε κατὰ τὴν φύσιν δημιουργίᾳ
25 συνᾴδουσαν | καὶ πρὸς θεὸν καὶ τὰ θεῖα δυνατὴν ἀναφέρεσθαι, οὐ περιττὸν 5
ἴσως λογικῶς ἀποδόντας περὶ τῆς τῶν ζητουμένων ποσότητος εἰπεῖν τι καὶ
φυσικῶς, ἔπειτα καὶ θεολογικῶς. εἰ γὰρ τέσσαρα τὰ αἴτια ἐν τοῖς Φυσικοῖς
τεθεώρηται, εἰκότως καὶ τρόπος ζητήσεως ἕκαστος πρὸς ἕκαστον εὑρίσκεται
τῶν αἰτίων, τὸ μὲν εἰ ἔστι τὸ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως μιμούμενον·
30 πρὸς γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ἁπλῶς καὶ ἡ τοῦ εἶναι ἁπλῶς ζήτησις εὕρηται·
τὸ δὲ τί ἐστι κατὰ τὸ εἰδικόν ἐστιν αἴτιον, ἐπεὶ καὶ εἶδος καὶ λόγος ὁ 5
ὁρισμός. τὸ δὲ ὅτι κατὰ τὴν ὕλην ὡς παρεισάγον τὸ ὑποκείμενον ἐν ᾧ
ἄλλο ἐστί· τὸ δὲ διὰ τί ἐστι κατὰ τὸ τέλος, λόγον ἀπαιτοῦν τῆς συνθέσεως,
ἐπεὶ καὶ τῶν μετὰ τὸ ἓν ἤδη καὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἢ ἓν ἡ ὑπόστασις, τὸ ἐπὶ
35 τέλος ἕτερον ἑαυτῶν ἀναφέρεσθαι. καὶ αὖθις ὥσπερ τὸ ἓν πρώτιστον ἁπάν-
των ἐστὶ καὶ ἐξῃρημένον τῶν ἐξ αὐτοῦ προϊόντων, ἄρρητόν τε παντὶ λόγῳ
καὶ ἄφραστον καὶ ἄγνωστον πάσῃ γνώσει καὶ ἄληπτον, αἰτία πρωτίστη διὰ
πάντων χωροῦσα τῶν ἐξ αὐτῆς καὶ μηδενὸς τῶν μετ' αὐτὴν ἀπολειπομένη, 10

---

6 ἕτερα E 7 ἁπλοῦν δέ ἐστιν Aa 8 σύνθετα Aa 10 τὸ εἶναι αὐτῷ E ἦν εἶναι αὐτοῦ Aa 12. 13 ἢ διὰ τί — παντός om. Aa 13 διὰ τί] διότι Aa 16 δοθέντος τοῦ πράγματος E 24 διανοητικὴν scripsi: διανοητὴν libri κατὰ φύσιν E 25 δυνατὸν E 27 καὶ] δὲ a τέσσαρα τὰ ἐναντία A[1] 28 εὑρίσκεσθαι E 34 ἡ om. E 36 παντὶ] πάντα Aa 38 τῶν ἐπ' αὐτὴν a

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τοῦ εἰ ἔστι ζήτησις πάσης ζητήσεως ὑπερήπλωται 5
καὶ καθ' ἑαυτὴν πρὸ τῶν λοιπῶν τεθεώρηται καὶ ταῖς ἄλλαις παρέπεται,
οὐκ εἶδος ζητοῦσα καθ' ἑαυτήν, οὐκ αἴτιον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἁπλῶς.
καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τοῦ ἑνὸς μὴ τιθεμένου πάντα ἀναιρεῖται καὶ οὐδὲν ὑπο-
5 στῆναι δύναται, καὶ διὰ πάντων ἐκεῖνο χωρεῖ μηδὲν ἑαυτοῦ καταλιμπάνον
μονούμενον, οὕτω δὴ κἀνταῦθα εἰ μὴ τὸ εἶναι τεθῇ, οὐ τὸ τί ἦν εἶναι
οὐδέ τι ἕτερον ὑπολείπεται, συνέπεταί τε τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἡ τοῦ εἶναι 15
ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης ἔννοια. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τὸ πέρας φασὶ καὶ τὸ ἄπειρον
ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας προϋφίστασθαι, τὸ μὲν τὰ ὄντα ὁρίζον καὶ αἴτιον
10 τοῖς πᾶσιν ὑπάρχον μονιμότητος καὶ ἑνώσεως καὶ συνοχῆς, τὸ δὲ τοῦ εἰς
ἀπογεννήσεις προϊέναι καὶ τοῦ πληθύνεσθαι, οὕτως ἐνταῦθα τὸ μὲν τί
ἐστι καὶ ὁ ὅρος τῷ πέρατι ἐοικὼς τὴν ἑκάστου παρίστησιν ἰδιότητα, περατοῖ
δὲ καὶ ὁρίζει καὶ συνέχει τὰ ὁριστά, καὶ ποιεῖ παραμένειν ἐν ταῖς σφῶν
ἰδίαις ὑπάρξεσι. τὸ δὲ εἰ ὑπάρχει τῷδε τόδε ἀρχὴν συνθέσεως καὶ πλῆθος 20
15 παρέχεται ταῖς ζητήσεσι, δυάζον ἤδη τὰ πράγματα καὶ ἄλλο μὲν παριστῶν
τὸ περὶ οὗ ἡ ζήτησις γίνεται, ἄλλο δὲ τὸ περὶ αὐτοῦ ζητούμενον. καὶ ἔτι
ὡς τὸ ὂν ἐκεῖ μικτὸν ἐκ τοῦ πέρατος καὶ τῆς ἀπειρίας φασὶ καὶ τριαδικὸν
τοῦτο τιθέασι, μῖγμα μὲν ὂν τῶν εἰρημένων δυοῖν, τὸ ἓν δὲ ἔχον τὸ τὴν
μῖξιν ἀπεργαζόμενον, οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὸ διότι ὑπάρχει τῷδε τόδε τόν
20 τε ὅρον ἔχει τῇ ἀποδόσει τῆς αἰτίας ἀναφαινόμενον καὶ τὸ εἶναι τῷδε τόδε 25
ὁμολογούμενον, καὶ τὸ εἶναι ἁπλῶς ἄμφω τοὺς ὅρους τοῦ συμπεράσματος,
καὶ τριαδικὴν τὴν ἅπασαν σύνθεσιν τῶν τε ἄκρων καὶ τοῦ μέσου. καὶ αὖθις
ὥσπερ τὸ ὂν τριαδικὸν διὰ τὴν μῖξίν φασιν, ὅτι τριῶν τούτων ἐν παντὶ
μικτῷ δεῖ, κάλλους ἀληθείας συμμετρίας, οὕτω δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ διότι
25 ἀποδείξει τό τε εὔσχημον τοῦ λόγου θεωρεῖται, κάλλος ὂν προσῆκον αὐτῷ,
καὶ τὸ ἀληθὲς τῶν προτάσεων. καὶ τὸ σύμμετρον τῷ ἐξ ἀνάγκης εἶναι
τάς τε προτάσεις καὶ τὸ συμπέρασμα. εἰ δὲ βούλει, τὰ μὲν πρῶτα σιγῇ 30
ἐάσθων ὥσπερ ἐν ἀδύτοις ἱεροῖς ἀποκεκρυμμένα, τό τε αἴτιον ἓν καὶ τὰ
ἐξ ἐκείνου δεικνυόμενά τε καὶ ἐκφαινόμενα, οὐ ποιούμενα οὐδὲ παραγόμενα·
30 ἐκ τῶν ποιουμένων δὲ ὁ λόγος γινέσθω, καὶ ἔστω πρῶτον τὸ ὄν, ταὐτὸν
δὲ εἰπεῖν τὸ νοητόν, εἶτα ἡ ζωή, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἡ νόησις, εἶτα ὁ νοῦς,
ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τὸ νοοῦν, καὶ ἔσχατον ἡ ψυχή. τὸ μὲν οὖν εἰ ἔστι περὶ
τοῦ εἶναι ζητοῦν ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς ὄντος ἐστὶν εἰκών· τὸ δὲ τί ἐστιν
ἐπεὶ τὸ γνώρισμα τοῦ ὄντος ζητεῖ καὶ ἐκεῖνο ἐκφαίνει ὡσπερεὶ κρυπτόμενον, 35
35 καὶ πρόοδος ἐκείνου εἰς τοὐμφανὲς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς γίνεται, τῆς ζωῆς ὡς
δυνάμεως οὔσης ἢ ἐνεργείας, δι' ἧς τὸ ὂν νοεῖται καὶ καταλαμβάνεται· τὸ
δὲ εἰ ὑπάρχει τῷδε τόδε, τοῦ νοῦ ὡς ἄμφω ἑαυτῷ συνάπτοντος, νόησίν
τε καὶ τὸ νοητόν, τὸ μὲν ὡς ὑποκείμενον, τὴν δὲ περὶ αὐτὸ ἢ πρὸς αὐτὸ

7 πᾶσι τοῖς ἄλλοις coll. E 10 μονιμότατος Aa συνοχεῖς E 10. 11 εἰς ἀποστερήσεις a 12 καὶ ὅρος E 13 δὲ] γε A 14 συνθέσει Aa 15 διάζον A ἤδη] δὴ Aa παριστᾶ Aa 17 μικτὴν a 18 τὸ post ἔχον om. E 29 ἐμφαινόμενα Aa 33 ἔσται εἰκών E 34 ἐπεί] ἐπὶ Aa 38 τὸ μὲν ὡς scripsi: ὡς τὸ μὲν libri

ἀποτεινομένην. τῆς ψυχῆς δὲ τὸ διὰ τί ἐστιν, ὅτι λόγος αὕτη ἐστὶ καὶ λόγους τῶν ὑπὸ λόγον καὶ αἰτίας τῶν ὑπ' αἰτίαν καὶ μέσα τῶν ἐμμέσων ἀναζητεῖ τε καὶ ἀνευρίσκει· ὅθεν δὴ καὶ τὸ πόθεν ποῖ κινεῖσθαι αὐτῇ ἀπὸ προτάσεων ἐπὶ τὰ συμπεράσματα.

Καλῶς δὲ ἐνταῦθα τῇ τῶν ζητουμένων διαιρέσει ἐπέστησεν ὁ Θεμίστιος καὶ τὴν διαφορὰν παραδέδωκε τῆς τε ἐνταυθοῖ περὶ τῶν προβλημάτων διδασκαλίας καὶ τῆς ἐν τοῖς Τοπικοῖς. ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ τῶν διαλεκτικῶν μόνων προβλημάτων ἐδίδαξεν, ὧν οὐδέν ἐστιν ἁπλοῦν, ἀλλ' ἐν συνθέσει ἅπαντα καὶ μόνῳ τῷ τρόπῳ προτάσεως διαφέροντα. πᾶσα μὲν γὰρ πρότασις ἐν συνθέσει, πρόβλημα δὲ οὐ πᾶν· ὅσα δὲ τῶν προβλημάτων ἐν συνθέσει ἐστί, ταῦτα καὶ προτάσεις γενέσθαι δύναται, ἐπὶ μὲν τῶν διαλεκτικῶν τὸν τρόπον μεταβαλόντα τῆς χρήσεως, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν τοῖς ἐφεξῆς εἰς ἀπόδειξιν τὰ πρότερα συμβαλλόμενα.

Ἅπαν τοίνυν διαλεκτικὸν πρόβλημα ἢ εἰ ὑπάρχει ζητεῖ αὐτό τι καθ' αὑτό, ὡς ἐπὶ τοῦ εἰ ἔστι θεός, εἰ ἔστι κενόν, ἢ εἰ ἐν ἑτέρῳ ὑπάρχει· καὶ τοῦτο διττόν ἐστιν, ἢ εἰ ἁπλῶς ὥσπερ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος, ἢ πῶς οἷον ἢ ὡς γένος ἢ ὡς ἴδιον ἢ ὡς ὅρος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὑπὸ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς, τὰ δὲ μετ' ἐκεῖνο πάντα ὑπὸ τὸ ὅτι ἔστι. καὶ εἰ ταὐτὸν γὰρ τῷδε τόδε, τοιοῦτόν ἐστι· ζητεῖ γὰρ εἰ συμβέβηκε τῷδέ τινι ταὐτὸν εἶναι ἐκείνῳ πρὸς ὅ ποτε εἴληπται. καὶ τὰ συγκριτικὰ δὲ ὡσαύτως· ζητοῦσι γὰρ εἰ συμβέβηκε τῷδέ τινι κρεῖττον εἶναι ἐκείνου τινὸς ἢ χεῖρον ἤ τι τοιοῦτον. ὡς εἶναι τὰ διαλεκτικὰ πάντα προβλήματα ὑπὸ τὸ εἰ ἔστι καὶ ὅτι ἐστὶν ἀναγόμενα· εἰ γὰρ καὶ περὶ ὅρου ζητῆσαί ποτε διαλεκτικῆς ἐστιν, ἀλλ' οὐ διαλεκτικὸν τὸ τί ἐστι ζήτημα, ἐπεὶ μηδὲ ἁπλῶς ἡ διαλεκτικὴ εἰσηγεῖται τὸ τί ἐστιν ἀλλ' εἰ τόδε τῷδε ὑπάρχον ὅρος ἐκείνου ἔστι. οὔτε οὖν τὸ τί ἐστιν οὔτε τὸ | διὰ τί ἐστι διαλεκτικὸν πρόβλημα, τὸ μὲν ὅτι ἁπλοῦν ἐστιν, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον διαλεκτικὸν πρόβλημα (οὐ γὰρ ἂν μόνῳ τῷ τρόπῳ προτάσεως διέφερεν) ἀμφότερα δὲ ὅτι τούτων οὐδέτερον προβαλλόμενον δίδωσι τῷ ἀποκρινομένῳ ἑλέσθαι ὃ βούλεται τῆς ἀντιφάσεως μόριον. ἐπιστήμης γὰρ ἕνεκεν ἀλλ' οὐκ ἐλέγχου χάριν πυνθάνεται ὁ τὴν αἰτίαν τῶν ζητουμένων ἐπιστημονικῶς μετιών.

p. 89b23 Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν ὅσαπερ ἐπιστάμεθα.

Ἐπεὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀτελής ἐστιν ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐκ τοῦ δυνάμει προβαίνειν εἰς τὴν ἐνέργειαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐκ ζητήσεως τοῦ γνωστοῦ εἰς

1 διὰ τί] διότι Aa αὕτη] αὐτὸς Aa 2 μέσα] μέσους Aa 4 ἐπὶ] εἰς E 5. 6 Θεμίστιος] cf. Comm. Arist. V 1 p. 42 6 παρέδωκε E περὶ om. E προβλημάτων E: προκειμένων Aa 11 post μὲν add. γὰρ Aa 13 πρότερον Aa 15 εἰ ἔστι post θεός om. E 19 τῷδε ante τινὶ om. E 20 ἐκείνῳ om. Aa 21 τῷδέ τινι] τόδε τὶ Aa 24 post ἀλλ' οὐ add. διὰ τοῦτο Aa ζήτημα τὸ τί ἐστι coll. Aa 24. 25 ἐπεὶ — τὸ τί ἐστιν om. Aa 25 τῷδε τόδε coll. Aa 26. 27 τὸ μὲν — πρόβλημα om. E 28 διέφερον E 33 ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος coll. Aa

εὕρεσιν αὐτοῦ παραγίνεται. τὰ γένη τοίνυν τῶν ζητουμένων τοσαῦτά ἐστιν, 6
ὅσα καὶ τὰ τῶν γινωσκομένων. ἐνδεὴς γὰρ ὢν ὁ νοῦς τῆς τοῦ γνωστοῦ
γνώσεως ζητεῖ, καὶ εὑρὼν ἐκεῖνο εὕρηκεν ὃ ἐζήτηκεν. ἢ δὴ ἁπλῶς τὸ
εἶναι ζητήσας τοῦτο εὕρηκεν ἢ τὸ τί ἐστιν ἢ τὸ ὑπάρχειν τί τινι ἢ τὸ 10
5 διὰ τί ὑπάρχει τί τινι. δόξειε δ' ἂν διὰ τοῦ ἀδήλου δεικνύναι τὸ ἄδηλον
ὁ Ἀριστοτέλης· ἀδήλου γὰρ οὔσης τῆς τε τῶν ζητουμένων τῆς τε τῶν
γινωσκομένων ποσότητος ἔοικε τὴν ἑτέραν διὰ τῆς ἑτέρας δεικνύναι. οὐκ
ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές· οὐ γὰρ ἔλαβεν οὐδετέραν ὁμολογουμένην ποσότητα,
ἵνα δόξῃ δι' ἐκείνης τὴν ἑτέραν δεικνύναι, ἀλλ' ἀμφοῖν ἀδήλων οὐσῶν
10 τοῦτο μόνον εἶπεν ὅτι δεῖ εἶναι ἰσάριθμα ἀλλήλοις τὰ ζητούμενα καὶ τὰ
ἐν ἐπιστήμῃ γινόμενα, ὥσθ' ὁποτερωνοῦν τῆς ποσότητος δεδειγμένης 15
συναποδεδειγμένην εἶναι καὶ τὴν τῶν ἑτέρων αὐτῇ. διὸ καὶ ἐπάγει

p. 89b24 Ζητοῦμεν δὲ τέτταρα, τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἐστιν.

Ἡ μὲν ἀπαρίθμησις αὕτη τῶν ζητουμένων. ὅτι δὲ τοσαῦτα καὶ οὔτε
15 πλείονα οὔτε ἐλάττονα κατὰ γένος ἐστὶ τὰ ζητούμεμα, ἤδη δείκνυσι τῇ
διαιρετικῇ μεθόδῳ χρώμενος. τί δὲ τούτων ἕκαστον δηλοῖ, ἅπερ ὡς
ὀνόματα τοῖς τῶν ζητουμένων ἔθετο γένεσι λόγους ἀντ' ὀνομάτων λαβών,
ἤδη εἴρηται. εἰρήσεται δ' εἰσέτι κατὰ μέρος τὴν λέξιν ἐπεξιοῦσιν. 20

p. 89b25 Ὅταν μὲν γὰρ τόδε ἢ τόδε ζητῶμεν.

20 Δῆλον ἤδη ποιεῖται τὸ προτεθέν, λέγω δὴ τὴν τῶν ζητουμένων
ποσότητα· χρῆται δὲ καὶ παραδείγματι καθ' ἕκαστον, ἄγων δι' αὐτοῦ τὴν
διδασκαλίαν ἐπὶ τὸ σαφέστερον. ὅταν μὲν γάρ, φησίν, τόδε ἢ τόδε ζητῶμεν 25
εἰς ἀριθμὸν θέντες, τουτέστιν ὅταν τι σύνθετον προθῶμεν πρόβλημα ἤγουν
ἄλλῳ ἄλλο ὑπάρχειν δηλοῦν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ὑποκείμενον καὶ κατηγορού-
25 μενον· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰς ἀριθμὸν θέντες. τὸ γὰρ ἁπλοῦν μοναδικόν
ἐστιν, ἡ δὲ μονὰς οὐκ ἀριθμός· πλῆθος δὲ ἡ δυάς, διὰ τοῦτο καὶ ἀριθμός.
ὅταν οὖν τὴν ζήτησιν ἐν πλήθει καὶ ἀριθμῷ θέμενοι, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐν
συνθέσει κατηγορουμένου καὶ ὑποκειμένου ταύτην ποιήσαντες, οὕτω προ-
φέρωμεν, καὶ ἐπάγει εὐθὺς τὸ παράδειγμα οἷον πότερον ἐκλείπει ὁ 30
30 ἥλιος ἢ οὔ; ἄλλο γὰρ τῷ λόγῳ ἥλιος καὶ ἄλλο τὸ ἐκλείπειν· ταῦτα
τοίνυν δύο πράγματα ὄντα ἀλλήλων ἕτερα λαβόντες ἐν ἑνὶ συντίθεμεν προ-
βλήματι καὶ ζητοῦμεν εἰ ὑπάρχει θατέρῳ θάτερον ἢ μή. ὅταν οὖν, φησίν,
οὕτω ποιῶμεν, τὸ ὅτι ζητοῦμεν. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει καὶ τοιαύτη ἐστὶν
οἵαν εἴπομεν ἡ περὶ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου ζήτησις ἥδε, δῆλον ποιεῖται
35 διὰ τοῦ ἐπιφερομένου.

---

4 τοῦτο] τὸ εἶναι a ἐστιν] εἶναι A ὑπάρχειν A 11 δεδειγμένα Aa
17 ὀνόματι E 19 post γὰρ add. πρότερον Arist. 20 δὴ] δὲ Aa
22 ἐπὶ] πρὸς Aa 23 et 25 θέντες E Arist.: ἐνθέντες Aa 26 καὶ ἀριθμός]
καὶ δυάς Aa 27 θέμενος Aa 28 ταύτην om. Aa 28. 29 προφέρομεν Aa
33 δὲ τοῦτο οὕτως Aa

p. 89b27 Σημεῖον δὲ τούτου· εὑρόντες γὰρ ὅτι ἐκλείπει πεπαύμεθα, καὶ ἐὰν ἐξ ἀρχῆς εἰδῶμεν ὅτι ἐκλείπει, οὐ ζητοῦμεν πότερον. 6 35

Ὅτι, φησί, περὶ τοῦ εἰ ὑπάρχει ἄλλῳ ἄλλο ἡ εἰρημένη περὶ τοῦ
5 ἐκλείπειν τὸν ἥλιον ζήτησις, δῆλον ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ ἐπιστήμης. εἴτε γὰρ
μετὰ τὸ ζητῆσαι ἡ γνῶσις αὐτοῦ ἡμῖν παραγένηται, πεπαύμεθα τῆς
ζητήσεως, εἴτε καὶ ἄνευ ζητήσεως τύχωμεν εἰδότες ὅτι ἐκλείπει, οὐκ ἂν
ποτε ζητήσαιμεν περὶ αὐτοῦ. εἰ οὖν ἡ γνῶσις αὐτοῦ ἢ παύει προλαβοῦσα
τὴν ζήτησιν καὶ οὐκέτι ἐᾷ ζητεῖν, ἢ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν καταλιμπάνει γίνε- 40
10 σθαι ταύτην, εἰ πρὸ ταύτης τύχῃ ὑπάρχουσα, δῆλον ὅτι ἡ ἄγνοια αὐτοῦ
ἐν αἰσθήσει γινομένη ποιεῖ τὴν ζήτησιν. ἔστιν ἄρα γένος ζητήματος περὶ τοῦ
ὑπάρχειν ἄλλῳ ἄλλο γινόμενον, καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὐτῷ ἐκ τοῦ ἐναντίου
γεγένηται.

p. 89b29 Ὅταν δὲ εἰδῶμεν τὸ ὅτι, τότε τὸ διότι ζητοῦμεν.

15 Ἐπὶ τὸ δεύτερον μεταβαίνει πρόβλημα ὁμογενὲς ὂν καὶ αὐτὸ τῷ
προτέρῳ, ὅτι γε ἄμφω σύνθετα καὶ εἰς ἀριθμόν, ὡς εἴρηκεν αὐτός, ἐντιθέ- 45
μενα, διάφορον δ' ἐκείνου, ὅτι ἐκεῖνο μὲν τὸ ἁπλῶς εἶναι τῷδε τόδε
ἐζήτει, τοῦτο δὲ ἐξετάζει τὸ διὰ τί, τουτέστι τὴν αἰτίαν τοῦ ὑπάρχειν ἑτέρῳ
ἕτερον· ὅπερ γίνεται, ὅταν τὸ μὲν ὑπάρχειν ἕτερον ἑτέρῳ γινώσκωμεν ἢ
20 ἐξ αἰσθήσεως καταλαβόντες ἢ ἀπὸ λόγου τινός, ἀγνοῶμεν δὲ τὴν αἰτίαν δι'
ἣν ὑπάρχει. καὶ ἔστιν ἐκεῖνο τούτου φύσει πρότερον, τοῦτο δὲ ἐκείνου
ἐπιστημονικώτερον· ἀγνοουμένου γὰρ εἰ ὑπάρχει ὅλως τῷδε τόδε, περιττὸν
πάντως ἐστὶ ζητεῖν διὰ τί ὑπάρχει, ἵνα μὴ λέγω καὶ εὔηθες. ἢ ἴσως τῷ 50
μὲν καθ' ἡμᾶς λόγῳ τὸ ὅτι τοῦ διὰ τί πρεσβύτερον, τῇ δὲ φύσει ἀνάπαλιν·
25 τελειοτέρα γὰρ ἡ μετὰ τῆς αἰτίας γνῶσις, τὰ δὲ τελειότερα φύσει πρότερα
καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ αὐτοῦ πρότερον, κἂν τῶν ἀεὶ συνόντων ἀλλήλοις
ταῦτα εὑρίσκηται. ὅταν δὲ ἐκεῖνο δῆλον ἡμῖν ᾖ, ἀγνοῆται δὲ διὰ τί,
τότε ἤδη τοῦτο ζητεῖσθαι ἔχει καιρόν· ποιήσει δὲ τὸν λόγον σαφέστερον
ἐπενεχθὲν τὸ παράδειγμα. |

30 p. 89b29 Οἷον εἰδότες ὅτι ἐκλείπει καὶ ὅτι κινεῖται ἡ γῆ, τὸ διότι ἐκλείπει ἢ διότι κινεῖται ζητοῦμεν. 7

Γνόντες γὰρ ὅτι ὑπὲρ γῆν ὄντα τὸν ἥλιον συμβαίνει σκιὰν μὴ ποιεῖν,
ἢ αἰθρίας οὔσης μὴ ὁρᾶσθαι τὸ φῶς αὐτοῦ ὄντος ὑπὲρ γῆν, ἔγνωμεν ὅτι

---

5 post ζήτησις add. καὶ ὅτι ἐστὶ τοιαύτη ζήτησις E 8 προλαβοῦσαν Aa 9 οὐκέτι] οὐκ Aa οὐδὲ] οὐδὲν E 10 τύχοι E 14 Ὅταν] ὅτι a 16 γε om. E 16. 17 ἐντιθέμεθα E 17 διαφέρον Aa 19 ὑπάρχειν post ἑτέρῳ coll. E γινώσκομεν Aa 20 καταλαμβάνοντας E 21 ἐκεῖνο] ἐκεῖ E 23 ζητεῖν ἐστι coll. E διὰ τί] διότι Aa ἴσως] ὅτι E 26 ἀλλήλων Aa 28 ζητῆσθαι Aa 30 τὸ om. E: καὶ a

ἐκλείπει, καὶ οὐκέτι περὶ τούτου μαθεῖν δεόμεθα· διὸ οὐδὲ ζητοῦμεν, εἴ 7
γε διὰ γνώσεως ἔνδειαν καὶ πρὸς μάθησιν πᾶσα λογικὴ ζήτησις· ἀγνο-
οῦντες δὲ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτό ἐστι ζητοῦμεν περὶ αὐτῆς, ἵν' ἐν ἐπιστήμῃ 5
τοῦ πράγματος γενώμεθα. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κινεῖσθαι τὴν γῆν· ὅταν
5 γὰρ ὅτι παλμὸς αὐτῆς καὶ τρόμος τις γίνεται γνῶμεν, οὐκέτι περὶ τούτου
ζητεῖν χρείαν ἔχομεν, ἀλλὰ ζητοῦμεν διὰ τί τοῦτο γίνεται. καὶ τοῦτο
ἡμῖν γίνεται, διότι σὺν λόγῳ ζωὴ ἡ ψυχή, καὶ λόγος ἑκάστῳ τὸ αἴτιον·
ὡς γοῦν τὸν λόγον ἑαυτῇ σύμφυτον ἔχουσα ζητεῖ τοὺς λόγους τῶν ὑπὸ
λόγον, ἵνα μὴ τούτων λειπομένη τῆς οἰκείας ἐνδέοιτο τελειότητος. ὥστε
10 ἡ πρὸς ἐπιστήμην ὄρεξις τῇ ψυχῇ τῆς οἰκείας ἐστὶν ἔφεσις τελειότητος, 10
καὶ οἱ κατὰ φύσιν ἔχοντες πάντες φύσει ταύτης ὀρέγονται, οἱ δ' ἄλλως
διακείμενοι, ὡς ἔχειν ἀνεπιστρόφως πρὸς ἐπιστήμην, διεστράφαταί τε καὶ
διεφθόρασιν ἀγνοοῦντες ὡς καὶ θεοῦ τῆς πρώτης καὶ κοινῆς ἁπάντων αἰτίας
ἐντεῦθεν καταφρονοῦντες ἐλέγχονται. διὰ γὰρ τῶν προσεχεστέρων λόγων
15 καὶ συγγενεστέρων ἀναφέρεσθαι πεφύκασιν αἱ ψυχαὶ πρὸς τὸ πάντων ἐπέ-
κεινα· εἰ οὖν πρὸς τούτους ὀκλάζουσί πως καὶ ἀναδύονται, σχολῇ γ' ἂν
πρὸς τὸ πρῶτον καὶ ὑπεροχικώτατον ἀναχθῆναι βουλήσονται ἢ δυνήσονται. 15
ὥσπερ οὖν τὸ πρότερον πρόβλημα δῆλον τέθεικεν ἐκ τοῦ παραδείγματος,
οὕτω δὴ καὶ τοῦτο τὸ μετ' ἐκεῖνο· ὡς εἶναι δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ
20 παραδειγμάτων ὡς ἔστι καὶ τοιοῦτον γένος προβλήματος ἕτερον.

p. 89b31 Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἔνια δ' ἄλλον τρόπον ζητοῦμεν.

Εἰπὼν περὶ τῶν ἐν συνθέσει καὶ ἐν ἀριθμῷ προβλημάτων ἐπὶ τὰ
ἁπλᾶ πρόεισιν, οὐχ ὡς φύσει ὄντα πρότερα προτάξας ἐκεῖνα ἀλλ' ἀπὸ τῶν 20
ἡμῖν σαφεστέρων καὶ γνωριμωτέρων ἀρξάμενος· τοιαῦτα γὰρ τὰ σύνθετα.
25 συμπεραίνων οὖν τὰ εἰρημένα φησὶν ταῦτα μὲν οὕτως, ἤγουν ταῦτα μὲν
τοιοῦτον ἔχει τρόπον ζητήσεως περὶ τοῦ ἄλλῳ ὑπάρχειν ἄλλο πραγμα-
τευόμενα, τὸ μὲν ἁπλῶς, τὸ δὲ διὰ τί. ἔνια δ' ἄλλον τρόπον, τουτέστιν
εἰσὶ δὲ προβλήματα ἕτερα οὐ σύνθεσιν ἔχοντα οὐδὲ ἀριθμῷ εἰσαγόμενα,
ἀλλὰ τρόπον ἕτερον, ἤτοι ἐν ἁπλότητι καὶ μονάδα μόνην πράγματος
30 ἔχοντα, ἐν οἷς οὐκ ἔστι τὸ εἶναι ὡς προσκατηγορούμενον, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο 25
κατηγορούμενον. τοῦτο εἰπὼν ἐπάγει παράδειγμα τρόπου ζητήσεως ἑτέρου
παρὰ τοὺς προλαβόντας, οἷον εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἔστιν Κένταυρος ἢ θεός, τοι-
αῦτα παραλαβὼν ὑποκείμενα, ὧν τὸ εἶναι ἠγνόηται, τοῦ μὲν ὡς μὴ ὄντος
μηδαμῶς (τοῦ γὰρ ὄντος ἡ γνῶσις) τοῦ δὲ ὡς ὑπερόντος καὶ οὕτω μὴ

2 ζήτησις] κίνησις E 5 γὰρ om. Aa 7 γίνεται ἡμῖν coll. Aa
9 ὥστε — τελειότητος (10) om. E 11 πάντα Aa 12 τε om. Aa
16 τούτοις Aa 17 βουλήσονται ἢ om. Aa 20 ἕτερον] ὕστερον Aa
21 Καὶ ταῦτα μὲν E: Καὶ om. Aa: ταῦτα μὲν οὖν Arist. 22 καὶ ἐν] ἢ ἐν E
23 φύσιν Aa 26 ἄλλῳ] ἄλλο a 27 ἔνια] ἔννοια E 28 δὲ om. E
29 τρόπον] πᾶν E ἤτοι] ἤτε Aa 29. 30 ἔχοντα πράγματος coll. Aa
30 προκατηγορούμενον E

ὄντος. ἔδει γὰρ τοιαῦτα παραλαβεῖν εἰς παράδειγμα τοῦ τοιούτου ζητή- 7
ματος, ἐν οἷς εἰ ὅλως ἔστι τὸ πρᾶγμα ἡ ζήτησις. ἐπεὶ δὲ δοκεῖ πως τὸ
πρῶτον πρόβλημα τοιοῦτον εἶναι (ἔοικε γὰρ κἀκεῖ περὶ τοῦ εἰ ἔστιν εἶναι 30
ἡ ζήτησις, διὰ τὸ ζητεῖσθαι εἰ τὸ κατηγορούμενόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ)
5 τὴν διαφορὰν εὐθὺς ἐπιφέρει λέγων

p. 89b33 Τὸ δ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἁπλῶς λέγω, οὐκ εἰ λευκὸς ἢ μή.

Τουτέστιν οὐχ οὕτω λέγω τὸ εἰ ἔστιν, ἵνα τις ὑπολάβῃ ὡς εἰ ἔστι
λευκὸς ἢ μὴ ἔστι λευκός· τοῦτο γὰρ οὐ περὶ αὐτοῦ ἐστι τοῦ ὑποκειμένου,
οὐδ' ἁπλοῦν τὸ ζήτημα, ἀλλὰ σύνθετόν τε καὶ περί τινος ἄλλου, εἴπερ
10 ὑπάρχει αὐτῷ. ἀλλ' ἁπλῶς λέγω, τουτέστιν αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον λαμβάνω 35
ἁπλῶς καὶ ζητῶ, εἰ ἔστιν ἢ μὴ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι οὐ προσκατηγορῶν
ἀλλὰ κατηγορῶν. ὡς εἶναι ταύτην ἑτέραν τῷ γένει τὴν ζήτησιν καὶ
γίνεσθαι δῆλον ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῇ παραδείγματος ὡς ἔστι καὶ τοιοῦτο γένος
ζητήματος.

15 p. 89b34 Γνόντες δ' ὅτι ἔστι τί ἐστι ζητοῦμεν, οἷον τί οὖν ἐστι
θεός, ἢ τί ἐστιν ἄνθρωπος.

Ὁρᾷς, ὅτε μὲν περὶ τοῦ εἰ ἔστιν ὅλως τὸ ζήτημα ἦν, καὶ μηδαμῇ τι
μηδαμῶς ὂν παρείληφεν εἰς παράδειγμα, ὡς ἐνὸν ζητεῖν καὶ περὶ μὴ 40
ὄντος ὅλως εἰ ἔστι, μήποτε ὂν τὴν ἡμετέραν διαπέφευγε γνῶσιν καὶ δοκεῖ
20 μὴ ὂν τὸ ὂν μέν, μὴ γινωσκόμενον δὲ καὶ ζημιωθῶμεν τὴν γνῶσιν αὐτοῦ·
ὅταν δὲ περὶ τοῦ τί ἐστιν, οὐκέτι τι τοιοῦτον εἰς μέσον παρήγαγεν, ὡς μὴ
ἐξὸν περὶ μὴ ὄντος ὅλως ζητεῖν τὸ τί ἐστι· γνόντες δ' ὅτι ἔστι τί ἐστι
ζητοῦμεν. τοῦτο εἰπὼν ἅμα καὶ τὴν τάξιν ἀναγκαίως τῶν δύο τούτων
προβλημάτων παρέστησε· τότε γάρ, φησί, ζητοῦμεν τὸ τί ἐστιν, ὅτε εἰ ἔστι
25 γνωσόμεθα, ὡς ἐκείνου ἀγνοουμένου εὔηθες ὂν τοῦτο ζητεῖν· δέον ἄρα 45
ἐκεῖνο τούτου προτετάχθαι τὸ πρόβλημα.

p. 89b36 Ἃ μὲν οὖν ζητοῦμεν καὶ ἃ εὑρόντες ἴσμεν.

Τοῦτο τῶν εἰρημένων συμπέρασμα ὡς ἤδη ἀπαρτισθείσης τῆς διαι-
ρέσεως καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκπεφασμένης τῆς τῶν ζητουμένων κατ' ἐπιστήμην
30 καὶ εὑρισκομένων ποσότητος. ἃ προεβάλλετο μὲν ἐξ ἀρχῆς τέτταρα εἶναι
εἰπὼν καὶ τούτων ἑκάστου ἀπαγγείλας τὴν κλῆσιν, εἶτα δὲ καὶ ἀπέδειξε τῇ
διαιρέσει συμπλέκων τὰ παραδείγματα, καὶ διὰ μὲν τῆς ἀναγκαίαν δεικνὺς 50
ποσότητα, διὰ δὲ τῶν ἐναργῆ ποιῶν τὰ δεικνύμενα, πόσα τε καὶ τίνα

---

4 τὴν ζήτησιν E 7 οὐχ om. A τις om. Aa 12 ἀλλὰ κατηγορῶν om. Aa 17 ὅταν E post ἦν add. τὸν κένταυρον A²a 24 ὅτε] ὅταν Aa 26 τοῦτο ἐκείνου Aa 30 προβάλλεται Aa 30. 31 εἰπὼν εἶναι coll. Aa 33 ποσότητος Aa

ἐστίν· ἢ γάρ, φησίν, εἰ ἄλλῳ ἄλλο ὑπάρχει ζητοῦμεν ἁπλῶς, ὡς τῷ ἡλίῳ 7
τὴν ἔκλειψιν, ἢ διὰ τί ἄλλῳ ἄλλο ὑπάρχει, ὡς τὸ διὰ τί τῷ ἡλίῳ ἡ
ἔκλειψις ἢ τὸ κινεῖσθαι τῇ γῇ, ἢ εἰ ἔστι τι ἁπλῶς ἢ μή, οἷον εἰ ἔστι
Κένταυρος ἢ θεός, ἀλλ' οὐχὶ εἰ λευκὸς ἢ μή, ἢ τοῦτο εἰδότες ἤγουν τὸ εἶναι
5 ἁπλῶς, τί ἐστι ζητοῦμεν, οἷον τί ἐστι θεός, ἢ τί ἐστιν ἄνθρωπος. καὶ
οὕτω τέτταρα | κατὰ γένος εὑρίσκεται ἃ ζητοῦμεν καὶ ἃ ἐκ τῆς ζητήσεως 8
εὑρόντες γινώσκομεν· ὡς εἶναι ἰσάριθμα τὰ ζητούμενα τοῖς γινωσκομένοις,
καὶ εἶναι ταῦτα ἀλλήλοις τῷ ὑποκειμένῳ ταὐτά, τῷ λόγῳ δὲ διαφέροντα
ὡς ζητούμενά τε καὶ γινωσκόμενα.

10 p. 89b37 Ζητοῦμεν δέ, ὅταν μὲν ζητῶμεν τὸ ὅτι ἢ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς, ἆρ' ἔστι μέσον αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστιν.

Διαφοραῖς χρησάμενος τῇ συνθέσει καὶ τῇ ἁπλότητι τέτταρα τὰ 5
πάντα κατὰ γένος ζητήματα ἔδειξε, δύο μὲν τῇ συνθέσει προσαφορίσας, δύο
δὲ τῇ ἁπλότητι, διαφέροντα ἀλλήλων τὰ μὲν σύνθετα, ὅτι τὸ μὲν τὸ εἶναι
15 τόδε τῷδε, τὸ δὲ τὸ διὰ τί εἶναι τῷδε τόδε ζητεῖ, τὰ δὲ ἁπλᾶ, ὅτι τὸ
μὲν τὸ εἶναι, τὸ δὲ τὸ τί εἶναι. νῦν δ' ὥσπερ σαφηνίζων ἐπὶ πλέον τὰ
εἰρημένα φησὶν ὅτι τεσσάρων ὄντων τῶν προβλημάτων, ὡς εἴρηται, ταὐτά
ἐστι τὰ ἐπὶ τούτων ζητούμενα, ἐπὶ μὲν τῶν δύο τὸ εἰ ἔστι τις αἰτία τοῦ 10
πράγματος ἢ τοῦ εἶναι καθ' αὑτὸ ἢ τοῦ εἶναι ἐν ἑτέρῳ, ἐπὶ δὲ τῶν δύο
20 τίς ἡ αἰτία τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἢ καθ' ἑαυτὸ ἢ ἐν ἑτέρῳ. ἃ δὴ προ-
βαίνει μηκέτι ζητουμένου τοῦ εἶναι ἢ ἁπλῶς ἢ πῇ, τουτέστιν ἢ ὡς καθ'
ἑαυτὸ ἢ ὡς ἐν ἑτέρῳ, καθ' ἑαυτὸ μὲν ὡς τὸ εἰ ἔστι κενόν, ἐν ἑτέρῳ δὲ ὡς
τὸ εἰ τῇ σελήνῃ τὸ ἐκλείπειν. ὁπόταν γὰρ ζητῶμεν εἰ ἔστι κενόν, εἰ ἔστι
Κένταυρος, εἰ ἔστι τούτοις αἰτία τις τοῦ εἶναι ζητοῦμεν· εὑρόντες δὲ ὅτι ἔστιν
25 αἰτία τις τοῦ εἶναι αὐτοῖς τίς ἐστιν αὕτη ζητοῦμεν, ὅπερ ἐστὶ τὸ τί ἐστιν.
ὁμοίως πάλιν ὁπόταν ζητῶμεν εἰ ἐκλείπει ἡ σελήνη, εἰ ἔστιν αὐτῇ αἰτία τις 15
τοῦ ἐκλείπειν ζητοῦμεν· εὑρόντες δ' ὅτι ἔστι τις αὐτῇ αἰτία τοῦδε τοῦ
συμπτώματος, ζητοῦμεν τίς ἐστιν αὕτη· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τί ἐστιν. οὐκ
ἀπὸ δὲ τρόπου δόξειεν ἄν τις λέγειν εἶναι μὲν καὶ ταῦτα οὕτως ὡς εἴρηται,
30 ποιεῖσθαι δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τῶν προβλημάτων διαίρεσιν τὸν
Ἀριστοτέλην, τὴν αἰτίαν παραλαμβάνοντα καὶ κατὰ τὸ διάφορον τῆς τοῦ
μέσου ζητήσεως διάφορα καὶ τὰ ζητήματα φάσκοντα γίνεσθαι, ὡς ἐν μὲν
τῷ ὅτι καὶ εἰ ἔστι ζητουμένου τοῦ μέσου τε καὶ αἰτίου εἰ ὅλως ἔστιν, ἐν 20
δὲ τῷ τί καὶ διὰ τί τί τοῦτό ἐστι. διὸ καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἐπιβολὴν
35 τὸ ὅτι καὶ τὸ εἰ ἔστιν εἰς ἓν συνέταξεν ὡς ἄμφω ζητοῦντα τὸ εἶναι αἴτιον,

---

2 διὰ τί] utrobique διότι Aa 2. 3 ἡ ἔκλειψιν (sic) E 3 ἔστιν ἁπλῶς E
4 ἤγουν] οἷον E 10 μὲν om. E 10. 11 εἰ ἔστιν — οὐκ ἔστιν om. E
12 τέτταρα om. E 15 τὸ διὰ τί] διότι Aa 16 τὸ post δὲ om. E
ὥσπερ] ὡς περὶ Aa 16. 17 τὰ εἰρημένα ἐπὶ πλέον coll. E 20 post εἶναι add.
αὐτὸ E 21 μηκέτι om. a 24 τις om. E 27 τοῦδε om. A
32 γίνεσθαι φάσκοντα coll. Aa 34 διὰ τί] διότι Aa

ἀλλήλων ⟨δὲ⟩ διαφέροντα τῷ τὸ μὲν τοῦ εἶναι ἁπλῶς αἴτιον ζητεῖν, τὸ δὲ 8
τοῦ εἶναί τι ἐν ἑτέρῳ. τὸ δὲ τί τῷ διὰ τί συνέζευξεν ὡς ἀμφοῖν τούτων
τίς ἡ αἰτία ζητούντων, φανεροῦ δηλονότι ὄντος τοῦ εἶναι αἴτιον τοῦ εἶναι
ἢ ἁπλῶς ἢ ἐν μέρει. διαφέρει δὲ ἀλλήλων καὶ ταῦτα κατὰ τὸ ἁπλοῦν 25
5 τε καὶ σύνθετον, ὡς τοῖς διαφόροις τρόποις τῆς διαιρέσεως βεβαιοτέραν
γίνεσθαι τὴν τῶν ζητουμένων ποσότητα. δύο οὖν ἔοικεν ἐν ταὐτῷ κατορ-
θοῦν, ἅμα μὲν δι' ἐπιδιαιρέσεως σαφηνίζειν τὰ περὶ τῶν ζητουμένων
προειρημένα ἐν τῷ φάσκειν καὶ τίνα ἐστὶν ἅπερ δι' αὐτῶν ζητεῖται καὶ
εὑρίσκεται, ἤγουν εἰ ἔστιν αἰτία τοῦ εἶναι, καὶ τίς αὕτη ἔστιν, ἢ ἁπλῶς
10 ἢ ἐν μέρει, ἅμα δὲ καὶ βεβαιοτέραν ποιεῖσθαι τὴν τῶν ζητουμένων ποσό-
τητα διὰ τοῦ καὶ ἑτέρῳ τρόπῳ τῆς διαιρέσεως εἰς δήλωσιν ἔρχεσθαι 30
ταῦτα. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπ' ἄλλων μὲν ποιεῖ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν συλλο-
γιστικῶν σχημάτων, ὁτὲ μὲν διὰ τῆς τοῦ μέσου θέσεως τὴν τούτων
δεικνὺς ποσότητα, ὁτὲ δὲ διὰ τῶν τοῖς ὅροις ἑπομένων καὶ οἷς ἕπονται
15 καὶ τῶν ἀλλοτρίων, ὁτὲ δὲ ἑτέρως, ὡς εἶναι σύμφωνον διὰ πολλῶν τρόπων
ὡς δι' ὀργάνων ᾀδόμενον αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ τἀληθές, καθὼς κἀκεῖνος ἐπὶ
τοῖς Προτέροις Ἀναλυτικοῖς περὶ τῆς ποσότητος τῶν σχημάτων συμπεραίνων
τελευταῖόν φησιν. ἢ ταῦτά φησιν ἵνα δείξῃ πᾶσαν ἐπιστημονικὴν μέθοδον 35
τῆς ἀποδεικτικῆς ὑπηρέτιδα· εἰ γὰρ πᾶσα ἐπιστήμη ἐκ ζητήσεως ἀρχο-
20 μένη εἰς τὴν εὕρεσιν πρόεισι, πᾶν δὲ τὸ ζητούμενόν τε καὶ εὑρισκόμενον
εἰς τέσσαρα τὰ εἰρημένα ἀνάγεται, τῶν δὲ τεσσάρων ἕκαστον τούτων τὴν
αἰτίαν ζητεῖ τοῦ πράγματος ἡ δὲ αἰτία τὸ μέσον ἔστι, τὸ δὲ μέσον εἰς
τὸν συλλογισμὸν καὶ τὴν ἀπόδειξιν συντελεῖ, πᾶσα ἄρα ἐπιστήμη εἰς τὸν
συλλογισμὸν καὶ τὴν ἀπόδειξιν συντελεῖ καὶ διὰ ταύτην ἔστι.

25 p. 89b37 Ζητοῦμεν δὲ ὅταν ζητῶμεν τὸ ὅτι ἢ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς, 40
ἆρ' ἔστι μέσον αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστι.

Τῆς δευτέρας ἀρχόμενος διαιρέσεως, δι' ἧς βεβαιοτέραν τὴν τῶν ζητου-
μένων ποιεῖται ποσότητα, ὡς κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς τὴν αὐτὴν ἀνα-
φαινομένην καὶ μηδαμῇ μηδαμῶς διαφωνοῦσαν πρὸς ἑαυτήν, φησὶν ὅτι
30 ἐπειδὴ πᾶσα ζήτησις ζητουμένου τινός ἐστι, τί ἐστιν ὃ ζητεῖται ἐν τῷ
ὅτι καὶ εἰ ἔστιν, ἢ πάντως ὅτι ἆρ' ἐστὶ μέσον τοῦ προκειμένου ἢ οὐκ ἔστι.
μέσον δὲ λέγει τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ἢ τόδε τι ἁπλῶς ἢ τῷδέ τινι ἕτερόν
τι· καὶ οὕτως εἰς ἓν τάττει τὸ ὅτι καὶ τὸ εἰ ἔστι, καθὸ ἀμφότερα τὸ ἆρ' 45
ἔστι μέσον αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστι ζητοῦσι. καὶ εἰσὶν ἓν τῷ γένει κατά γε
35 τοῦτο, διαφέρουσι δ' ἀλλήλων, ὅτι τὸ μὲν ἁπλῶς ζητεῖ ἕν τι πρᾶγμα

1 δὲ addidi   2 τούτων om. E   3 δηλονότι] δῆλον E   6 et 7 ζητη-
μάτων Aa   9 post εἶναι add. τι Aa   12 ἄλλων] ἀλλήλων Aa
12. 13 συλλογισμῶν Aa   14 δείκνυσιν Aa   16 κἀκεῖνα E   16. 17 ἐπὶ
τοῖς Προτέροις Ἀναλυτικοῖς] nescio ubi   17 περαίνων Aa   23 συντελεῖ] τελεῖ E
25 τὸ εἰ — οὐκ ἔστι (26) om. E   28. 29 ἀναφαινομένην scripsi: ἀναφωνομένην libri
30 πᾶσα] ἡ E   ζητουμένη Aa   34 ἓν scripsi: ἐν libri

λαβὸν καὶ εἴ τις αὐτῷ αἰτία τοῦ εἶναί ἐστι ζητοῦν, τὸ δὲ οὐχ ἁπλῶς 8
ἀλλὰ κατὰ σύνθεσιν ὡς δύο λαμβάνον πράγματα καὶ ζητοῦν εἰ ἔστι τις
αἰτία τοῦ εἶναι θατέρῳ θάτερον.

p. 89b38 Ὅταν δὲ γνόντες ἢ τὸ ὅτι ἢ τὸ εἰ ἔστιν ἢ τὸ ἐπὶ μέρους
5 ἢ τὸ ἁπλῶς.

Εἰρηκὼς τί ἐπὶ τῶν δύο ζητημάτων ζητεῖται τοῦ τε ὅτι καὶ τοῦ εἰ 50
ἔστιν, ἅπερ ὡς εἰς ἓν ἔταξεν ὡς κοινωνοῦντα ἀλλήλοις τῆς διαφορᾶς τοῦ
ζητεῖν, εἰ ἔστι τις αἰτία τοῦ εἶναι, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων αὖθις καὶ δύο
γινόμενα τῷ τὸ μὲν περὶ ἑνὸς ζητεῖν τὸ εἶναι καθ' ἑαυτὸ καὶ εἴ τις αἰτία
10 τούτου αὐτῷ ἐστι, τὸ δὲ περὶ δύο, εἴ τις αἰτία τοῦ εἶναι θατέρῳ θάτερον,
νῦν μεταβαίνει ἐπὶ τὰ ἕτερα καί φησιν ὅτι ὁπόταν ταῦτα | γνωσθῇ καὶ 9
οὐκ ᾖ χρεία ἔτι ζητεῖν ἢ ἐπὶ τοῦ συνθέτου προβλήματος ἐκείνου, εἰ τῷδε
τόδε ὑπάρχει, ἢ ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ, ὡς εἰ τόδε ἁπλῶς ἐστιν, ὡς δῆλον ὂν ὅτι
γε ἀμφοτέροις αἴτιόν ἐστι τὸ μὲν τοῦ ἐν ἑτέρῳ εἶναι, τὸ δὲ τοῦ καθ'
15 αὑτὸ εἶναι, καὶ ζητῶμεν πάλιν τὸ διὰ τί μέν ἐστιν ἐπὶ τοῦ συνθέτου, τὸ δὲ
τί ἐστιν ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ, τότε τί τὸ αἴτιον ἤτοι τί τὸ μέσον ἐστὶ ζητοῦμεν.
ἕτερον δέ ἐστι τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως ζητεῖν, εἴ γε καὶ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων 5
τὸ ζητεῖν εἰ ἔστι τόδε καὶ τί ἐστι τόδε, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τὸ κοινὸν καὶ
τὸ ἴδιον, καὶ τὸ συγκεχυμένον καὶ ὡρισμένον· ὥστε καὶ οὕτω τέτταρα τὰ
20 πάντα ζητήματα δείκνυσθαι τῇ τε τοῦ ἁπλοῦ καὶ συνθέτου διαφορᾷ καὶ
τῇ τοῦ ζητεῖν τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι τὸ αἴτιον καὶ τὸ μέσον.

p. 89b39 Λέγω δὲ τὸ ὅτι ἢ εἰ ἔστιν ἐπὶ μέρους.

Δείκνυσιν εἰσέτι πραγματικὴν οὖσαν τὴν τῶν προβλημάτων διαφοράν, 10
ἤγουν τοῦ ὅτι καὶ τοῦ ⟨εἰ⟩ ἔστι καὶ μὴ μόνον θεωρουμένην ἐν τοῖς ὀνό-
25 μασιν. οὐ γὰρ ἂν εἰ τοῦτο ἦν, δύο ἐλέγοντο εἶναι προβλήματα, μὴ καὶ
τοῖς πράγμασι διαφέροντα· ἄμφω μὲν γὰρ εἰ ἔστι μέσον καὶ αἴτιον ζητοῦσιν,
ὡς ἀμφοτέροις ἁρμόττειν τὸ εἰ ἔστι, καὶ γίνεσθαι ὅσον ἐν τούτῳ καὶ ὀνό-
ματι ταῦτα κοινωνοῦντα καὶ πράγματι· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων, ὅτι τὸ μὲν
ἐπὶ μέρους τὸ εἰ ἔστι λαμβάνει, τὸ δὲ ἁπλῶς, ἐπὶ μέρους μὲν ὀνομάζων 15
30 τὸ ἐκ δύο ὅρων, ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, συγκείμενον πρόβλημα,
ἁπλῶς δὲ τὸ ἕνα μόνον ἔχον ὅρον μετὰ τοῦ ἔστι ῥήματος, ὅπερ καὶ ἐν
ἐκείνῳ προσέκειτο τὸν λόγον ἀπαρτίζον. ἐπὶ μέρους δὲ λέγει ἐκεῖνο ἢ ὅτι
εἰς δύο μερίζεται πράγματα (ἐξ ὅσων γάρ τι σύγκειται καὶ μερίζεται εἰς
τοσαῦτα), ὡς καὶ εἶναι τὸ ἐπὶ μέρους ἀντὶ τοῦ μεμερισμένως, ὥς φησιν

7 ὡς (post ἅπερ) om. Aa 8 δὲ om. E 10 τούτω E 12 οὐκ ἔστι E
χρείαν Aa 16 ζητοῦμεν post τότε pon. Aa 18 καὶ (ante τί) om. Aa
τί ἐστι τόδε om. A[1] 21 post μέσον add. καὶ τῇ τοῦ τί ἐστι τὸ αἴτιον καὶ τὸ μέσον E
24 εἰ addidi ἔστι a ex διότι corr. A[2]: διότι E 32 ἀπαρτίζων E 34 καὶ
om. Aa μεμερισμένος E

ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπερ ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου ἀριθμὸν εἴρηκεν, ἢ ὡς αὐτὸς 9
καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι ὁ ζητῶν εἰ τῷδε τόδε ὑπάρχει, εἰ τοῦδε τόδε τί 20
ἐστι ζητεῖ, οἷον εἰ γένος τοῦδε ὡς εἰ ὁ ἄνθρωπος ζῷον, ἢ συμβεβηκὸς
τοῦδε ὡς ἡ χιὼν λευκή, ἢ εἰ πάθος τοῦδε ὡς εἰ ἡ σελήνη ἐκλείπει. εἰ δὲ
5 δεῖ καὶ τοῦτο εἰπεῖν καθόλου, τὰ πράγματα ὅσον συντίθεται, χωρεῖ πρὸς
τὸ μερικώτερον· ἡ γὰρ καθολικωτάτη οὐσία τῆς σωματικῆς αὐτῇ συν-
τεθείσης διαφορᾶς μερικωτέρα γίνεται, καὶ ἔτι τῆς τοῦ ἐμψύχου καὶ ἔτι
τῆς τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τῆς τοῦ λογικοῦ, ἔτι καὶ μᾶλλον τῆς τοῦ θνητοῦ,
ὡς καὶ μέχρι τῶν ἀτόμων χωρεῖν καὶ καθ' ἕκαστα τῶν ἰδιοτήτων προστι- 25
10 θεμένων, ἐξ ὧν τῶν ἀτόμων τε καὶ καθ' ἕκαστα συνέστηκεν ἕκαστον. εἰ
δὲ βούλει, καὶ τὸ ἓν καθ' ἑαυτὸ μὲν μένον κοινότερον, τῷ ὄντι δὲ συνερ-
χόμενον μερικώτερον, καὶ τὸ ὂν πρὸ τοῦ καταδεεστέρου κοινότερον, μετὰ
δὲ τῆς ζωῆς μερικώτερον, καὶ αὕτη πρὸ νοῦ καὶ μετὰ νοῦ ὡσαύτως, καὶ
οὗτος πρὸ ψυχῆς καὶ μετὰ ψυχῆς, καὶ ἑξῆς οὕτως. διὰ τοῦτο πανταχοῦ
15 παρ' αὐτῷ τε Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι καὶ τοῖς ἄλλοις σοφοῖς τὸ ἁπλῶς
ἐπὶ τῶν ἁπλῶν καὶ τὸ πῇ ἐπὶ τῶν συνθέτων λαμβάνεται.

p. 90a2 Ἐπὶ μέρους μέν, ἆρα ἐκλείπει ἡ σελήμη ἢ αὔξεται. 30

Ἔτι σαφέστερα ποιεῖται διὰ παραδειγμάτων τὰ εἰρημένα· ζητοῦντες
γὰρ εἰ ἐκλείπει ἡ σελήνη, εἰ ἔστι τι αἴτιον τοῦ ἐκλείπειν τῇ σελήνῃ
20 ζητοῦμεν, ὁμοίως ἐν τῷ εἰ αὔξεται ζητοῦμεν εἰ ἔστι τι αἴτιον τῇ σελήνῃ
τοῦ αὔξειν.

p. 90a3 Εἰ γὰρ ἔστι τι ἢ μὴ ἔστι τι, ἐν τοῖς τοιούτοις ζητοῦμεν.

Τοιούτοις, φησί, προβλήμασι τὸ εἰ ἔστι μὲν ἢ μὴ ἔστι ζητοῦμεν, 35
οὐ μὴν δὲ ἁπλῶς περὶ τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλ' εἴ τι ἐν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο
25 ἐν μέρει λέγομεν ὡς περί τινος τῶν ἐν αὐτῷ ζητοῦντες, οὐχ ἁπλῶς περὶ
αὐτοῦ. ὑποκειμένου γὰρ ληφθέντος τινὸς πολλὰ ἴσως καὶ διάφορα ἐνδέ-
χεται θεωρεῖσθαι περὶ αὐτό· περὶ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ ζητοῦντες, μερικὴν καὶ
οὐχ ἁπλῶς τὴν περὶ τοῦ ὑποκειμένου ποιούμεθα ζήτησιν. ἔστω γάρ, εἰ
τύχῃ, ἡ σελήνη· περὶ ταύτης ἐνδέχεται ζητῆσαι πολλά, οἷον τὸ σχῆμα,
30 εἰ σφαιρική ἐστι, τὸ φῶς εἰ ἴδιον ἔχει εἴτε ἐκ τοῦ ἡλίου δέχεται, τῶν 40
φωτισμῶν τὰ διάφορα σχήματα, τὴν ἔκλειψιν, τὰ τοιαῦτα. περὶ ταύτης
μὲν οὖν ζητοῦντες ἁπλῶς τὴν περὶ αὐτῆς ποιούμεθα ζήτησιν, περί τινος
δὲ τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς ὥς τι ζητοῦντες ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ ἁπλῶς περὶ

---

1 ὁ om. Aa 2 τόδε τοῦδε coll. Aa 3 ζητεῖν E γένη E
4 ὡς εἰ] ἔστι ἢ Aa 5 πράγμα (sic) E 6 αὐτῇ] αὐτῆς Aa 9. 10 τῶν
ἰδιοτήτων — καθ' ἕκαστα om. E 11 μὲν om. E τῷ ὄντι — κοινότερον (12)
om. E 13 καὶ ante μετὰ om. Aa ὡσαύτως om. Aa 16 τὸ πᾶ E
17 Ἐπὶ μέρους — αὔξεται] lemma non distinxit E μέν om. E 22 γὰρ om. Aa
23 post τοιούτοις add. γὰρ E 25 ζητοῦντας E 27 δὲ τῶν ἐν αὐτῷ] ὧν ζητοῦντες
τινὸς Aa 28 ἁπλῆν Aa 29 τύχοι E

αὐτῆς, ἀλλὰ πῇ. ἔτι δὲ ὥσπερ τὴν μὲν οὐσίαν ἁπλῶς λέγομεν ὄν, τὸ δὲ 9 λευκὸν καὶ τὸ τρέχειν καὶ καθόλου ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ αὐτὴν πῇ καὶ τινὰ ὄντα, ὡς μὴ ἁρμοττούσης αὐτοῖς ἁπλῶς τῆς ὀντότητος, ἀλλ' ᾗ 45 μόνον διὰ τὸ εἶναί τι τοῦ ὄντος αὐτά, οἷον ποιότητας, ποσότητας, πηλικό-5 τητας, ἐνεργείας, πάθη, ἄλλο τι τοιοῦτον, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅταν ζητῶμεν περί τινος τὸ εἰ ἔστιν αὐτὸ ἢ τί ἐστι, τότε ἁπλῶς ζητοῦμεν περὶ αὐτοῦ· ὅταν δὲ ζητῶμεν περί τινος τῶν ἐν αὐτῷ, τότε οὐχ ἁπλῶς ζητοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν μέρει.

p. 90a4 Ἁπλῶς δ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ σελήνη ἢ νύξ.

10 Τοῦτο ἐκ τῶν εἰρημένων σαφὲς καὶ οὐ πλείονος λόγου δεόμενον πρὸς 50 σαφήνειαν. παραδείγματα γὰρ θεὶς τοῦ συνθέτου ζητήματος τὰ εἰρημένα, τίθησι ταῦτα τοῦ ἁπλοῦ, τὸ εἰ ἔστι σελήνη ἢ νύξ. ὥσπερ δὲ ἐκεῖ ἔκλειψιν σελήνης καὶ αὔξησιν ὡς συγγενῆ ἀλλήλοις τῷ περὶ αὐτὴν καὶ ἄμφω ζητεῖσθαι παρέλαβε, καὶ ἐπὶ μέρους τὸ ζήτημα κατωνόμασεν ὡς οὐχ ἁπλῶς 15 ἀλλ' ἐν μέρει τὴν περὶ σελήνης εἰσάγον ζήτησιν, ὥσπερ εἴρηται, οὕτω κἀνταῦθα ὡς κοινωνοῦντα ἀλλήλοις σελήνην καὶ νύκτα εἰς παράδειγμα | τοῦ 10 ἁπλῶς ζητουμένου παρέθετο· εἰς ἀρχὴν γὰρ νυκτὸς ἡ σελήνη, καὶ ἐν νυκτὶ τὸ φαίνειν αὐτῇ.

p. 90a5 Συμβαίνει ἄρα ἐν ἁπάσαις ταῖς ζητήσεσι ζητεῖν.

20 Περὶ τῶν ζητημάτων καθόλου εἰπὼν ὁπόσα κατὰ γένος ἐστί, καὶ πρότερον μὲν ἣν ἔχουσι διαφορὰν πρὸς ἄλληλα, ἔπειτα καὶ δι' ἑτέρας ἐπιβολῆς τὴν τούτων δείξας ποσότητα, καὶ τί τε ζητοῦσιν ἕκαστα, πρὸς δὲ καὶ 5 τί κοινὸν πρὸς ἄλληλα καὶ διάφορον ἔχουσιν εἰρηκώς, ἐπεὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ διαιρέσει τὸ μέσον εἶναι αὐτοῖς τὸ ζητούμενον εἴληφε καὶ ἐκ τῆς ἐπα-25 γωγῆς τοῦτο ἔδειξε καθ' ἕκαστον γένος τῶν ζητημάτων ἐπεξιὼν καὶ διὰ παραδειγμάτων τοὺς λόγους πιστούμενος, ἐπάγει μὲν τοῖς ῥηθεῖσι συμπέρασμα λέγων ὅτι συμβαίνει ἄρα ἐν ἁπάσαις ταῖς ζητήσεσι ζητεῖν ἢ εἰ ἔστι τι μέσον ἢ τί ἐστι τὸ μέσον. δῆλον γὰρ ἤδη γέγονε διὰ τῶν εἰρημένων ὡς οὐδὲν ἄλλο ζητεῖται ἐν τοῖς ζητήμασιν ἢ τὸ μέσον, ἢ εἰ 10 30 ἔστι τοῦτο ἢ τί ἐστιν, εἴτε ἁπλῶς εἴτε πῇ· ὡς εἰς δύο συναιρούμενα τὰ προβλήματα εἰς τέτταρα αὖθις πλατύνεσθαι τῇ τοῦ ἁπλοῦ καὶ συνθέτου διαφορᾷ. εἶτα τῇ ἐπαγωγῇ μὴ ἀρκούμενος δείκνυσι τὸ αὐτὸ καὶ διὰ συλλογισμοῦ ἐν πρώτῳ σχήματι τοῦτο συνάγων· ἐν πάσαις ταῖς ζητήσεσι,

---

1 μὲν om. Aa 3 ὀνότητος Aa 5 ζητοῦμεν om. E 7 τινος — αὐτῷ] τῶν ἐν αὐτῷ ἢ περὶ αὐτὸ τινὸς Aa 13 περὶ αὐτῇ E 14 ὡς om. E 15 εἰσάγον scripsi: εἰσάγοντα libri ὥσπερ εἴρηται om. Aa 20 ἐστὶ] εἰσὶ Aa 22 ἕκαστα] τούτων ἕκαστον Aa 25 ἀπεξιὼν E post διὰ add. τῶν Aa 26 ποιούμενος E συμπεράσματα E 27 ἢ om. Aa 29 ζητήμασιν] προβλήμασι Aa εἰ om. Aa 31 αὖθις] αὖ E 32 δείκνυσιν αὐτὸ E

φησί, τὸ αἴτιον ζητεῖται· τὸ δὲ αἴτιον τὸ μέσον ἐστίν· ἐν ἁπάσαις ἄρα 10
ταῖς ζητήσεσι τὸ μέσον ζητεῖται. ὅτι δὲ τὸ αἴτιόν ἐστι τὸ ζητούμενον
πιστοῦται πάλιν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. τὸ γὰρ ζητεῖν ἆρα ἐκλείπει ἡ σελήνη 15
ταὐτόν ἐστι τῷ ἆρά ἐστιν αἰτιόν τι τοῦ ἐκλείπειν αὐτὴν ἢ οὔ· ὅταν δὲ
5 γνῶμεν ὅτι ἔστι τι αἴτιον, τότε ζητοῦμεν τί τοῦτό ἐστι, καὶ ἔστιν ἐκεῖνο
μὲν τὸ ὅτι ἔστι, τοῦτο δὲ τὸ διὰ τί ἐστι. τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν
ἁπλῶν· κἄν τε γὰρ μὴ τοδὶ ἢ τοδὶ ζητῶμεν, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν οὐσίαν καὶ
τὸ ὑποκείμενον, οἷον εἰ ἔστι σελήνη ἢ γῆ ἢ ἥλιος ἢ τρίγωνον, κἄν τε μὴ
ἁπλῶς τὴν οὐσίαν, ἀλλά τι τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ, εἴτε καθ' αὑτό τι εἴτε μὴ
10 καθ' αὑτὸ ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι τὸ προκείμενον τὸ 20
μέσον ἐστίν, οἷον καθ' αὑτὸ μὲν ἐπὶ τῆς σελήνης τὸ σφαιρικόν, κατὰ
συμβεβηκὸς δὲ τὴν ἔκλειψιν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου. ἐπὶ δὲ τῆς γῆς
καθ' αὑτὸ μὲν τὸ ἐν μέσῳ εἶναι· κατὰ γὰρ τὴν κατὰ φύσιν ῥοπὴν καὶ ὁ
τόπος ὁ κατὰ φύσιν· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ αἰσθητόν. ὅτι δὲ καλῶς
15 ταῦτα εἴρηται, δῆλον· τὰ γὰρ καθ' αὑτὰ καὶ ἀεί, ὥστε τὰ μὴ ἀεὶ οὐδὲ
καθ' αὑτά. οὔτε δὲ ὁ ἥλιος ἢ ἡ σελήνη ἐκλείπει ἀεί, ἀλλὰ ποτέ, καὶ
γίνεται ταῦτα ποτὲ τοῖς ὑποκειμένοις κἂν τῷ ἀπογίνεσθαι οὐδὲν αὐτοῖς 25
λυμαίνεται, εἰ μὴ καὶ τελεώτερα ταυτὶ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ἀπαλ-
λαττόμενα. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν φαντασίᾳ εἶναι τὰ σχήματα ἢ ἐν αἰσθήσει τὰ
20 χρώματα ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον οὔτε ἀεὶ αὐτοῖς ἐστιν οὐδὲ αὐτά τι πάσχει
ἐν φαντασίᾳ ἢ ἐν αἰσθήσει γινόμενα· ὡς μηδὲ αὐτῶν εἶναι κυρίως τι
πάθος ἢ εἶδος ἢ ἕξιν ἢ ἐνέργειαν ἤ τι τοιοῦτον τὸ ἐν φαντασίᾳ ἢ
αἰσθήσει γίνεσθαι, ἀλλὰ τῶν φανταζομένων ἢ αἰσθανομένων. ἐπεὶ δὲ καὶ
τὸν ὁρισμὸν μέσον καὶ αἴτιον εἴρηκεν, ὅτι μὲν αἴτιον, δεῖξαι οὐκ ἠξίωσεν, 30
25 ὡς δῆλον ὂν ὅτι εἶδος, τὸ δὲ εἶδος αἴτιον τοῦ ἐκ τούτου καὶ ὑποκειμένου
τινός· ὅτι δὲ μέσον ἐν συλλογισμῷ ληφθῆναι ἐνδέχεται, δείκνυσιν ὁριστὰ
λαβὼν μὴ καθ' αὑτὸ ὑπάρχοντα, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι ἔχοντα, οἷον
ἔκλειψιν, συμφωνίαν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις, φησί, τὸ αὐτό ἐστι τὸ τί
ἐστι καὶ τὸ διὰ τί ἐστι, τὸ αὐτὸ τῷ ὑποκειμένῳ ἀλλ' οὐ τῷ τρόπῳ τῆς
30 λήψεως· ἄλλως γὰρ ὡς τί ἐστι λαμβάνεται, καὶ ἄλλως ὡς διὰ τί ἐστι. τὸ
μὲν γὰρ ὡς καθ' αὑτὸ λαμβανομένου τοῦ ὁριστοῦ καὶ ἐν ἁπλῷ ζητουμένου 35
προβλήματι, εἰ ἔστιν ὅλως ἢ τί ἐστι, τὸ δὲ ὡς ἐν ἑτέρῳ ὄντος καὶ διὰ
τί ἐν αὐτῷ ἔστι. ὅτι δὲ τὰ αὐτὰ τῷ ὑποκειμένῳ ἐν τοῖς ἐν ἄλλῳ ὑπάρ-
χουσι καὶ διὰ ἀποδείξεως γινώσκεσθαι φύσιν ἔχουσι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί
35 ἐστι, δῆλον γίνεται ὁρισμοῦ προβάντος αὐτῶν καὶ λαμβανομένου τοῦ μέσου
πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ διὰ τί ἐν ἑτέρῳ ἔστι. τί γάρ ἐστιν ἔκλειψις;

---

1 φησί om. E 6 διὰ τί] διότι Aa 8 εἰ om. E 9 τῶν ἐπὶ τῇ Aa
εἴτε καθ' αὑτό τι om. E μὴ] καὶ a 12 τὴν ἔκλειψιν] exspectas ἡ ἔκλειψις
τῆς γῆς a, ex τοῦ τριγώνου corr. A²: τοῦ τριγώνου E 13 post καθ' αὑτὸ μὲν add. αἱ δύο
ὀρθὴ (sic) κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ φανταστόν, ὡς τῇ γῇ καθ' αὑτὸ μὲν E 16 ἐκλείπειν a
17 γίνεται] γὰρ E 19 ἐν τῇ φαντασίᾳ E 23 καὶ om. Aa 24 δεῖξαι]
εἰπεῖν Aa 28 φησὶ τοῖς τοιούτοις coll. Aa 29 διὰ τί] διότι Aa, itemque porro
ἀλλ' οὐ] οὐ E 35 τοῦ] τούτου E 36 ἀπόδοσιν] ἀπόδειξιν a

στέρησις φωτὸς ἀπὸ σελήνης ὑπὸ γῆς ἀντιφράξεως. καὶ διὰ τί ἡ σελήνη 10
ἐκλείπει; διὰ τὸ ἀπολείπειν τὸ φῶς ἀπ' αὐτῆς, ἀντιφραττούσης τῆς γῆς. 40
καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς συμφωνίας· τί ἐστι συμφωνία; λόγος ἀριθμῶν ἐν ὀξεῖ
καὶ βαρεῖ. διὰ τί συμφωνεῖ τόδε τι ὀξὺ ὂν τῷ ψόφῳ ἢ τῇ φωνῇ πρὸς
5 ἕτερόν τι βαρύ; διὰ τὸ λόγον ἔχειν ἀριθμῶν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ. ταῦτα
δὲ καὶ κατὰ τοὺς τέσσαρας τρόπους τῶν ζητημάτων ζητηθῆναι ἐνδέχεται,
εἰ πρότερον μὲν καθ' ἑαυτὰ λάβωμεν, εἴ εἰσι καὶ τί εἰσιν, ἔπειτα ὡς ἐν
ἑτέρῳ ἔχοντα τὸ εἶναι τὰ ὑποκείμενα ζητοῦντες εἰ τοιάδε τινά εἰσιν, οἷον
ἆρ' ἐστὶ συμφωνία ἐν ὀξέσι καὶ βαρέσι, καὶ ἆρ' ἐστὶν ἐν ἀριθμοῖς ὁ λόγος 45
10 αὐτῶν, λαβόντες δὲ τὸ εἶναι, τίς ἐστιν ὁ λόγος οὗτος ζητήσωμεν· οἷον
ὅτι ἐπίτριτος ὡς ἐπὶ τοῦ διὰ τεσσάρων, ἢ ἡμιόλιος ὡς ἐπὶ τοῦ διὰ πέντε,
ἢ διπλάσιος ὡς ἐπὶ τοῦ διὰ πασῶν, ἢ τετραπλάσιος ὡς ἐπὶ τοῦ δὶς διὰ
πασῶν. τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκλείψεως· ἆρ' ἔστιν ἔκλειψις, καὶ τί
ἐστιν ἔκλειψις; ὅταν δὲ τὰ ὑποκείμενα τούτοις λαβόντες εἰ τούτοις ταῦτα
15 ὑπάρχει ζητῶμεν, τότε πρῶτον μὲν τὸ ὅτι ταὐτά ἐστιν ἐν ἐκείνοις ζητοῦμεν,
ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν εἰ ἐκεῖνα τούτοις πεποίωται, οἷον τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρὺ τῇ 50
συμφωνίᾳ, καὶ ἡ σελήνη τῇ ἐκλείψει. τοῦτο δὲ λαβόντες ζητοῦμεν τὸ διότι.
καὶ ἕτερον δέ τι τούτων λεγομένων συναναφαίνεται, οὐδὲν ἧττον ἀναγ-
καῖον τυγχάνον, ὅτι ἑπομένως καὶ προσφυῶς μάλιστα τῇ περὶ ἀποδεικτικῆς
20 ἐπιστήμης διδασκαλίᾳ καὶ ὁ περὶ τοῦ ὅρου λόγος παραλαμβάνεται. εἰ γὰρ
τὸ μέσον καὶ αἴτιον οὐ τοῦ συμπεράσματος μόνον ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πράγ-
ματος ἀναγκαίως ἐν τῇ ἀποδείξει παραλαμβάνεται, τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ ὅρος,
ἀναγκαῖον καὶ περὶ | ὅρου ἀποδοῦναι τὸν περὶ ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης 11
διδάσκοντα, καὶ τοσοῦτον ὅσον τῇ ἀποδείξει συμβάλλεται. αἱ μὲν γὰρ
25 κοιναὶ ἔννοιαι νοῦ ὑπάρχουσαι ἀπηχήματα, οὐδεμιᾶς δέονται βασάνου οὐδὲ
λόγου τινός, ἢ ὅσον παραθέσεώς τινος βραχείας, ὥστε ἀνεγεῖραί τε καὶ
ἀνάψαι τὸ ἐγκεκαλυμμένον καὶ βεβυσμένον ἐν ἡμῖν τῆς νοερᾶς δυνάμεως
ἐμπύρευμα· οἱ δέ γε ὅροι ἐπιστήμης δέονται καὶ βασάνου πλείονος καὶ 5
πραγματείας οὐ τῆς τυχούσης, ἵνα δῆλοι γένωνται καὶ τὰς τῶν ὁριστῶν
30 οὐσίας δι' ἑαυτῶν παραστήσωσι. διὰ τοῦτο περὶ ἐκείνων διδασκαλίας οὐκ
ἔδει τῷ περὶ ἀποδείξεως εἰσομένῳ, περὶ δέ γε τῆς τῶν ὅρων θεωρίας καὶ
μάλιστα. ἀναγκαίως ἄρα τῷ περὶ ἀποδείξεως λόγῳ ὁ περὶ τοῦ ὅρου συν-
τέτακται. καὶ ἵνα τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐνδείξηται, τούτου ἕνεκεν τὸν
περὶ τοῦ μέσου καὶ αἰτίου λόγον εἰς μέσον προέθετο. μήποτε δὲ διὰ τοῦτο
35 περὶ ὅρου ἀναγκαῖον ἦν εἰπεῖν, διότι καὶ περὶ τοῦ μέσου, καθάπερ ἐξ 10
ἀρχῆς εἴρηται.

2 ἐκλείπειν a 5 διὰ τί τὸ λόγον E 7 λάβοιμεν E 9 ἐν ante ἀριθμοῖς om. E
10 ζητήσωμεν scripsi: ζητήσομεν libri 12. 13 ἢ τετραπλάσιος — πασῶν om. E
15 ἐκείνοις] τούτοις Aa 16 εἰ] ὡς Aa 18 λεγόμενον Aa 18. 19 τυγχάνον
ἀναγκαῖον coll. Aa 20 ἐπιστήμης scripsi: ἐπιστήμη libri 22 δὲ om. E
24 διδάξαντα Aa 25 νοῦ] τοῦ Aa ἀποχήματα E 32 περὶ τῆς ἀπο-
δείξεως Aa 33 ἐνδείξηται a 35 ἦν] εἶναι Aa διότι] διὸ τοῦ E

p. 90a 5 Συμβαίνει ἄρα ἐν ἁπάσαις ταῖς ζητήσεσι ζητεῖν. 11

Συμπεραίνει τὰ εἰρημένα ὅτι καλῶς ἄρα ἡμῖν εἴρηται ὡς ἐν πᾶσιν τοῖς ζητήμασι τὸ μέσον ζητεῖται, καθὼς ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δῆλον γέγονεν· ἕκαστον γὰρ λαβόντες ζήτημα καὶ τούτου παράδειγμα θέμενοι ἔγνωμεν ὅτι 5 τὸ μέσον ἐστὶν ἐν αὐτῷ τὸ ζητούμενον, ἢ εἰ ἔστι ἢ τί ἐστιν· ὡς συναιρεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον εἰς δύο τὰ πάντα προβλήματα, εἴς τε τὸ εἰ ἔστι 15 τὸ μέσον καὶ τί ἐστι τὸ μέσον, ἔπειτα τούτων εἰς δύο αὖθις διαιρεῖσθαι ἑκάτερον, εἴς τε τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ σύνθετον. ὡς εἶναι οὕτω προβαίνουσαν τὴν διαίρεσιν· πᾶν πρόβλημα ἢ εἰ ἔστι ζητεῖ ἢ τί ἐστι, καὶ τὸ εἰ ἔστιν ἢ 10 τὸ ὅτι ἐστὶν ἢ εἰ ἔστιν ἁπλῶς. καὶ αὖθις τὸ τί ἐστιν ἢ τὸ διά τί ἐστι ἢ τὸ τί ἐστιν ἁπλῶς· καὶ ταῦτα γίνεται σαφῆ ἐκ τῶν εἰρημένων παραδειγμάτων· εἶτα ἐπάγει καὶ συλλογισμὸν εἰς δεῖξιν τοῦ αὐτοῦ, τῇ ἐπαγωγῇ μὴ ἀρκούμενος.

p. 90a 6 Τὸ μὲν γὰρ αἴτιον τὸ μέσον. 20

15 Τὸν συλλογισμὸν ὅπως ἐν πρώτῳ γίνεται σχήματι εἴπομεν, καὶ σαφὴς ἐξ ἐκείνων ὁ λόγος ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ παράδειγμα πολλοῦ λόγου δέεται, σαφὲς καὶ αὐτὸ ἤδη ὂν ἐκ τῶν προειρημένων. ἐν γὰρ τῷ ζητεῖν, φησίν, ἆρα ἐκλείπει τοῦτο ζητοῦμεν, ἆρα ἔστι τι αἴτιον τῆς ἐκλείψεως ἢ οὔ· ἐπίτηδες δὲ τὸ ἐκλείπειν χωρὶς ὑποκειμένου ἔλαβεν ὡς αὐτὸ τιθεὶς ὑπο- 25 20 κείμενον, δυνατὸν ὄν, ὡς ἐρεῖ προϊών, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ἐχόντων τὸ εἶναι τὰ τέσσαρα παραλαμβάνεσθαι προβλήματα. τίς δὲ ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν περὶ τῶν ζητημάτων γυμνάζει λόγον καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ὑφεστηκότων καθ' ἑαυτά, εἰρήσεται μετ' ὀλίγον.

p. 90a 9 Τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι μὴ τοδὶ ἢ τοδί.

25 Καθόλου γάρ, φησί, τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι τὸ μέσον ἔστιν, εἴτε ἐπὶ τῶν 30 καθ' ἑαυτὰ ὑφεστώτων ἐρεῖ τις εἴτε ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ἐχόντων τὸ εἶναι. ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶτα ἤτοι αἱ οὐσίαι ἁπλῶς ὄντα ἔστι, τὰ δ' ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὸ εἶναι πῇ ὄντα ὥς τι ὄντα τῶν οὐσιῶν ἕκαστον αὐτῶν, διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἐν ἑτέρῳ ἔχοντα τὸ εἶναι τοδὶ ἢ τοδὶ ὠνόμασε, 30 τὰ δὲ ὑποκείμενα ἁπλῶς. τὸ τοίνυν αἴτιον, φησί, τοῦ εἶναι ἤ τι τῶν μὴ 35 ἐν ἑτέροις ἐχόντων τὸ εἶναι, ἀλλὰ τῶν ἁπλῶς ὄντων, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῶν οὐσιῶν, ἢ καὶ τῶν μὴ ἁπλῶς ὄντων, ἀλλά τι τῶν ἐν ἑτέροις, τὸ

2 ἡμῖν ἄρα coll. Aa 7 ante ἔπειτα add. καὶ Aa 8 τὸ post τε om. a 9 πρόβλημα] ζήτημα Aa 10 διά τί] διότι Aa 16 πολλοῦ om. Aa 17 ἤδη om. E εἰρημένων Aa 19 δὲ om. Aa 21 post τίς δὲ add. ἣν Aa 22 λόγον om. Aa 23 ὑφεστώτων καθ' ἑαυτὸ Aa 27 καθ' ἑαυτὸ Aa ἤτοι] ἤτε Aa 28 αὐταῖς Aa

αἴτιον, φησί, τοῦ εἶναι ἢ ἐκείνων τι ἢ τούτων τὸ μέσον ἐστι· λέγει δὲ 11
ταῦτα τὸ ῥηθὲν εἰσέτι ἐπιβεβαιούμενος, ὅτι πανταχοῦ τὸ αἴτιόν ἐστι τὸ
μέσον. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐν ἑτέρῳ ὄντων τὰ μὲν καθ' αὑτὸ συμβέβηκεν, ὡς
τὸ περιττὸν ἐν ἀριθμῷ καὶ ἄρτιον, τὰ δὲ ἁπλῶς συμβέβηκεν ὡς τὸ λευκὸν
5 καὶ τὸ βαδίζειν, τούτου ἕνεκεν καὶ ταῦτα διέστειλεν, ἐπὶ πάντων τὸ τοιοῦ- 40
τον κρατεῖν διισχυριζόμενος, λέγω δὴ τὸ εἶναι τὸ αἴτιον τὸ μέσον. σαφηνίζων
δὲ τὸ τοιοῦτον ἐπάγει

p. 90a 12 Λέγω δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τὸ ὑποκείμενον, οἷον σελήνην ἢ γῆν ἢ ἥλιον.

10 Διὰ παραδειγμάτων τὸ εἰρημένον διασαφεῖ, σελήνην μὲν καὶ γῆν καὶ
ἥλιον καὶ τρίγωνον ὑποκείμενα λαμβάνων καὶ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα, εἴ 45
γε οὐσία δοκεῖ τὸ τρίγωνον μαθηματική (εἰς τρία γὰρ τὰ ὄντα διῄρηνται,
εἰς αἰσθητά, νοητά, διανοητά, ὧν διανοητῶν ἐστι καὶ τὸ τρίγωνον· εἰ γὰρ
καὶ φανταστόν, ἀλλὰ διανοητῶς τὰ περὶ αὐτοῦ ἐξεταζόμενα τεθεώρηται),
15 ἔκλειψιν δὲ καὶ ἰσότητα καὶ ἀνισότητα καὶ τὸ ἐν μέσῳ εἶναι ἢ μή, ὡς
ἐν ἐκείνοις τὸ εἶναι ἔχοντα. καὶ ἔστιν ἡ μὲν ἔκλειψις σύμπτωμά τι ἴσως
ἐν ἡλίῳ ἢ σελήνῃ γινόμενον καὶ διὰ τοῦτο τοῖς συμβεβηκόσιν ἁπλῶς συν-
ταττόμενον, ἰσότης δὲ τῶν δύο ὀρθῶν ἐν τριγώνῳ τῶν καθ' αὑτὸ οὖσα, 50
ὡς καὶ τὸ ἔχειν τὰς δύο πλευρὰς ἀνίσους τῇ μιᾷ πανταχόθεν μεταλαμβα-
20 νομένας· τὸ γὰρ μεῖζον ἄνισον τῷ οὗ ἐστι μεῖζον. ὁμοίως δὲ καθ'
αὑτὸ τῇ γῇ τὸ ἐν μέσῳ εἶναι τοῦ παντός, καθὰ εἴρηται. εἰπὼν δὲ τόδε
τι ἀντέθηκε μὲν τοῦτο πρὸς τὸ ἁπλῶς, ἐνέφηνε δὲ τὰ μὴ καθ' αὑτὰ τὴν
ὑπόστασιν ἔχοντα.

p. 90a 14 Ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις φανερόν ἐστιν ὅτι τὸ αὐτό ἐστι
25 καὶ τὸ τί ἐστι καὶ τὸ διότι ἐστίν. |

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἰς παράδειγμα τῶν τεσσάρων προβλημάτων τὴν 12
ἔκλειψιν εἴληφε καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸν περὶ τούτων λόγον ἐγύμνασεν, ἔνθα
ἔλεγεν 'ἐν ἅπασι δὲ τοῦτο ζητεῖται, ἆρ' ἐκλείπει, ἆρ' ἔστι τι αἴτιον ἢ οὔ'
καὶ τὰ ἑξῆς, τὸ δὲ ἐκλείπειν οὐ τῶν καθ' αὑτὸ ὑφεστώτων ἐστίν, ἀλλ'
30 ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι, ἔλαβε δὲ ἑξῆς ὑποκείμενά τέ τινα καὶ ἐν αὐτοῖς
αὖθις θεωρούμενα ἕτερα, ὡς ἀδιάφορον ὂν εἴτε ἐπὶ οὐσιῶν εἴτε ἐπὶ συμ- 5
βεβηκότων τὸν περὶ τῶν ζητημάτων λόγον γυμνάζοι τις, ἐδόκει δὲ τὸ μὲν
εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν οἰκεῖον ταῖς οὐσίαις εἶναι, ὡς κυρίως οὔσαις καὶ
ὑφισταμέναις καθ' αὑτάς, τὸ δὲ ὅτι ἔστιν ἤτοι ὑπάρχει τῷδε τόδε, καὶ

2. 3 τὸ μέσον ἐστίν E 3 ἐν ἑτέρῳ — συμβέβηκεν] ἐν ἑτέροις θεωρουμένων τὰ μὲν καταυτό ἐστι Aa 6 δὴ] δὲ libri 14 φανταστῶς E 16 συμπτώματι libri
18 ἰσότητα Aa τῶν καθ' αὑτὸ οὖσα] τοῖς καθ' αὑτὸ Aa 19 ἀνίσας a
20 δὲ om. Aa 21 καθὰ] ὡς E 24 γὰρ] δὲ Aa 30 ἑξῆς scripsi: ἐξ ἧς libri
32 γυμνάζει Aa 34 καθ' αὑτά Aa

διὰ τί ὑπάρχει τῷδε τόδε τοῖς ἐν ἑτέροις τὸ εἶναι ἔχουσι, τοῦτο ἐνταῦθα 12
κατασκευάζειν δοκεῖ ὡς οὐδὲν ἄτοπον, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ζητήσομεν ἅπαντα· ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις τοῖς προσεχῶς ἀπηριθμημένοις, ἅπερ τόδε τι ἔλεγεν, ὡς πῇ ὂν τούτων ἕκαστον καὶ οὐχ ἁπλῶς, οἷον ἐκλείψει, 10
5 ἰσότητι, ἀνισότητι, τῷ ἐμμέσῳ ἢ μή, ἐν ἅπασι τούτοις φανερόν ἐστιν, ὅτι τὸ αὐτό ἐστι καὶ τὸ τί ἐστι καὶ τὸ διὰ τί ἐστι. ταὐτὸ γάρ ἐστιν ἑκάτερον τῷ ὑποκειμένῳ, τῷ λόγῳ δὲ διαφέρει καὶ τῷ τρόπῳ τῆς χρήσεως, καθὼς καὶ ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἔλεγε τὸν ὁρισμὸν ἀπόδειξιν εἶναι τῇ θέσει διαφέροντα. τοῦτο δὲ λέγει οὐ περὶ τῶν οὐσιῶν πάντως, ἀλλὰ περὶ
10 ὧν ἡ ἀπόδειξις· ταῦτα δέ ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἁπλῶς. ἐνδείκνυται δὲ καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν, ὅτι πάντα 15
τὰ ζητήματα τῇ ἀποδεικτικῇ ἐπιστήμῃ δύναται ἀναφέρεσθαι, ὡς οἰκεῖον εἶναι τῇ περὶ ταύτης προθέσει καὶ τὸ περὶ τούτων εἰπεῖν, εἴ γε μέσου ἐστὶν ἑκάστου τούτων ἡ ζήτησις. τὸ δὲ μέσον τὸ αἴτιον, καὶ αἴτιον τοῦ
15 πράγματος, οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, ὅπερ τῇ ἀποδεικτικῇ οἰκειότατον, λέγω δὴ τὸ τοιοῦτον παραλαμβάνειν τὸν μέσον. ὅτι δὲ τὸ αὐτό ἐστιν ἐν τούτοις τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστι, δῆλον ποιεῖ διὰ τῶν παραδειγμάτων, μηδὲν λαμβάνων καθ' ἑαυτὸ ὑφεστός, ἀλλ' ἐκ μόνων ἐν ἑτέροις ἐχόντων 20
τὸ εἶναι τὸν λόγον ἀποπληρῶν.

20 p. 90a15 Τί ἐστιν ἔκλειψις; στέρησις φωτὸς ἀπὸ σελήνης ὑπὸ γῆς ἀντιφράξεως.

Τοῦτο ὁρισμός, εἶτα ἀπόδειξις μέσῳ χρωμένη τῷ ὁρισμῷ.

p. 90a16 Διὰ τί ἐστιν ἔκλειψις, ἢ διὰ τί ἐκλείπει ἡ σελήνη; διὰ τὸ ἀπολείπειν τὸ φῶς ἀντιφραττούσης τῆς γῆς.

25 Ἔοικε δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν ὑπουργὰ εἶναι 25
τοῦ διὰ τί ἐστι, τὸν μέσον εὑρίσκοντα καὶ τῇ ἀποδείξει τοῦτον παρέχοντα, εἰ μή τις ταῦτα φαίη γεννητικὰ εἶναι τῆς ἀποδείξεως καὶ παραίτια ὡς αὐτῇ χορηγοῦντα τὴν ἀφορμὴν τῆς ὑπάρξεως. εἴτε οὖν οὕτως εἴτε ἐκείνως, ὡς οἰκεῖα ταῦτα τῷ ἐξ ἀρχῆς σκοπῷ, ὃν περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης
30 προέθετο, οὕτως ἐνταυθοῖ παραδίδωσι. δοκεῖ δὲ τῇ ἀποδεικτικῇ διαιρετικὴν καὶ ὁριστικὴν ἀναφέρων καὶ αὐτῇ ταύτας ὑποτιθεὶς εἰρηκέναι ταδί, εἰ 30
καὶ ἐν ἑτέροις αὗται παραλαμβάνονται, ἐν οἷς μὴ χώραν ἔχει ἡ περὶ τῶν καθ' αὑτὸ συμβεβηκότων ἐξετάζουσα ἐπιστήμη.

---

1 διὰ τί] διότι Aa 2. 3 ζητήσωμεν a 4 πῇ] τῇ a 5 ἐμέσω E ἐν—τούτοις om. E 6 ὅτι—τὸ τί ἐστι om. E: τὸ τί ἐστι om. A 8 καθὼς E ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post. A 8 p. 75b31 sqq. 9 θέσει] διαθέσει Aa 13 τὸ περὶ τούτου Aa μέσου] μέση Aa 16 δὴ scripsi: δὲ libri 17 καὶ διότι Aa 25 δὴ] δὲ E τούτοις E 29 τῆς] τοῖς Aa 30 post ἀποδεικτικῇ add. ἐπιστήμη Aa 31 ταύτοις (sic) a

p. 90a 18 Τί ἐστι συμφωνία; λόγος ἀριθμῶν ἐν ὀξεῖ καὶ βαρεῖ. 12

Τῷ τῆς ἐκλείψεως παραδείγματι μὴ ἀρκούμενος καὶ τὸ περὶ συμφωνίας προστίθησιν, ὡς κἀν τούτῳ δήλου γινομένου ὡσαύτως τοῦ τὸ αὐτὸ 35 εἶναι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστι. ἡ γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι γινομένη ἀπόδοσις 5 καὶ ἐνταῦθα μέση λαμβανομένη ἐν τῷ διὰ τί ἐστιν ἀποτελεῖ τὴν ἀπόδειξιν.

p. 90a 21 Ἆρ' ἔστι συμφωνεῖν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ; ἆρ' ἔστιν ἐν ἀριθμοῖς ὁ λόγος αὐτῶν; λαβόντες δ' ὅτι ἔστι, τίς οὖν ἐστιν ὁ λόγος;

Ἐπειδὴ τὴν μὲν ἔκλειψιν πολλάκις εἰς παράδειγμα εἴληφε, τὴν δὲ 10 συμφωνίαν ὥσπερ καινόν τι νῦν παρεισήνεγκε, τούτου χάριν τὰ τέσσαρα καὶ ἐπ' αὐτῆς γυμνάζει προβλήματα. τὸ δὲ τίς οὖν ὁ λόγος ἐλλιπῶς 40 τελευταῖον εἰσήνεγκεν ἀκουομένου τοῦ ζητοῦμεν. ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἁπλᾶ τὰ προβλήματα τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι, πῶς καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸν μέσον εἶναί φησι τὸν ζητούμενον· ὁ γὰρ μέσος ἄκρων ἐστὶ μέσος, τὰ δὲ 15 ἄκρα ἀλλήλων ἕτερα· ὅπου δὲ ἕν τι καὶ ταὐτόν, πῶς τούτου ἔσται τι μέσον; ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ὅτι καὶ διὰ τί, συνθέτων ὄντων ζητημάτων καὶ ἕτερα ἀλλήλων ἐχόντων τὸ ἐν ᾧ τε καὶ ὅ, καὶ μέσος παραλαμβάνεται εἰς ἓν δι' ἑαυτοῦ συνάγων τὰ ἕτερα· ἐπὶ δὲ τῶν ἁπλῶν οὐδαμῇ τις χώρα τῷ 45 μέσῳ λείπεται. πῶς οὖν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν τὸν μέσον εἶναι τὸ ζητούμενον 20 εἴρηται; ἢ οὐχ ὡς ἐπὶ πάντων μέσου ὄντος τοῦ ζητουμένου εἴρηται τοῦτο, ἀλλ' ὡς αἰτίου μὲν ἐπὶ πάντων, δυνατοῦ δὲ ὄντος τοῦ αἰτίου μέσου γίνεσθαι οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν συνθέτων μόνων. ὡς γὰρ αἰτίου ζητουμένου τοῦ ὅρου ἐπὶ τοῦ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν, ἐπὶ τούτων εὑρεθέντος, λαβεῖν αὐτὸν ὡς μέσον ἐπὶ τοῦ διὰ τί ἐστι δυνατόν. ὡς ἐκεῖ μὲν 25 εἶναι αὐτὸν ἐνεργείᾳ μὲν αἴτιον, δυνάμει δὲ μέσον, ἐπὶ δὲ τοῦ διὰ τί ἐνεργείᾳ 50 ἄμφω καὶ μέσον καὶ αἴτιον. μεταξὺ γὰρ οὑτινοσοῦν πράγματος καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ τί ἐστιν εἶναί τι οὐκ ἐνδέχεται· εἰ δὲ καὶ ἦν, καὶ ἐκεῖνο ἂν ἦν τὸ ζητούμενον, εἴ γε τοῦ μέσου ἡ ζήτησις, ἀλλ' οὐχὶ τὸ τοῦ πράγματος τί ἐστι· νῦν δὲ τοῦτο ζητεῖσθαι λέγεται. ἀλλ' οὐδ' ἂν ὑπῆρχεν ἁπλοῦν 30 τὸ πρόβλημα, εἰ οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διίστατο τὸ πρᾶγμά τε καὶ τὸ αὐτοῦ ἴδιον τί ἐστιν, ὡς καί τι μέσον αὐτῶν εὑρίσκεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐφ' ὧν ζητημάτων ἀπόδειξις, ἐπὶ τούτων καὶ μέσον, | ἐφ' ὧν δ' οὐχί, οὐδὲ μέσον, 13 εἴη ἂν ἐπὶ μὲν τοῦ ὅτι καὶ διὰ τί μέσον, ἐπεὶ καὶ ἀπόδειξις, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐμάθομεν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐχί, καθὼς προϊοῦσι 35 δῆλον γενήσεται, ὅταν ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ τί ἐστιν ἀπόδειξις δείκνυται. πῶς

4 γενομένου E 7. 8 ἐστὶν ὁ λόγος] λόγος ἐστὶν αὐτῶν Aa 11 τὸ δὲ — προβλήματα (13) om. E 13 καὶ τί ἐστι om. E post πῶς add. δὲ E 15 ἕτερα om. E ἔσται] ἐστι Aa 17. 18 δι' αὐτοῦ Aa 18 συνάγων] συλλέγων E τις] τῆς A: τοῖς a 19 τὸν ζητούμενον Aa 20 τοῦτο εἴρηται coll. Aa 21 ὡς αἰτία E 23. 24 εὑρεθέντα Aa

δὲ καὶ ὅλως αἴτιον φήσομεν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ζητημάτων οὕτως ὡς ὅρον, 13
εἴ γε οὐκ ἄλλο παρ' ἐκεῖνο ἑκάστῳ τὸ τί ἐστιν, ὡς μηδὲ κατηγορίαν λέγεσθαι
τοῦ ὅρου, καθ' οὗ ὅρος ἐστί. τὸ γὰρ αἰτιόν τινός ἐστιν αἴτιον· ὅταν δὲ 5
ὁ ὅρος οὐκ ἔστι τοῦ ὁριστοῦ ἕτερον ἢ μόνον ὅσον ἐπεξηγεῖσθαι ὡς λόγον
5 τὸ οὗ λόγος ἐστί, πῶς αἴτιον καὶ αἰτιατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐροῦμεν; ἢ
ἐπὶ μὲν τῶν ἁπλῶν οὐσιῶν τοῦτο, ὡς μὴ εἶναι ἄλλο καὶ ἄλλο ἐν τοῖς
τοιούτοις τὸ τῷδε εἶναι καὶ τόδε εἶναι· ἐπὶ δὲ τῶν συνθέτων καὶ μετὰ
ὕλης θεωρουμένων εἰδῶν ἕτερος ὁ λόγος ἀποδιδόμενος, καὶ ἄλλος τῇ ὕλῃ
συνθεωρούμενος. ψυχῇ μὲν γὰρ καὶ ψυχὴν εἶναι τὸ αὐτό, καὶ νῷ τε
10 καὶ νοῦν· ἄνθρωπον δὲ καὶ ἀνθρώπῳ ἴσως οὐχί. διὸ καὶ αἴτιον ἐπὶ 10
τούτων ὁ ὅρος λέγοιτ' ἄν, ὡς εἶδος ὢν εἰς τὴν δι' ἑαυτοῦ ἄγων τὸ
ὑποκείμενον τελειότητα, εἰ καὶ μὴ ἐξῃρῆσθαι ἴσως δόξει ἀλλὰ συντετάχθαι
τῷ οὗ ἐστιν αἴτιον. δόξειε δ' ἂν εἰκότως Ἀριστοτέλης πρὸς τὸν προκεί-
μενον σκοπὸν ταῦτα μεταχειρίζεσθαι· ἐπεὶ γὰρ περὶ ἀποδείξεως λέγων
15 μόνα τὰ δύο ταύτῃ ζητήματα ὑπάγεσθαι εἴρηκεν ὡς τοῦ ὅτι εἶναι εἰπὼν
καὶ τοῦ διότι ἀπόδειξιν, ὑπελείπετο δὲ καὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν, ἵνα
μὴ δόξῃ ἢ ἐλλιπῆ καὶ ὥσπερ ἐξ ἡμισείας τὴν διδασκαλίαν ποιήσασθαι ἢ 15
χώραν ἑτέραις ἐπιστήμαις παρέχειν εἰς τὴν τῶν ζητουμένων τοῖς ἄλλοις
ζητήμασιν εὕρεσιν, οἷον τυχὸν διαιρετικῇ ἢ ἀναλυτικῇ τὸ εἶναι εὑρισκούσαις
20 καὶ τί εἶναι, ἐπειράθη καὶ ταῦτα ὑποθέσθαι τῇ ἀποδεικτικῇ ὡς μέσον
ζητοῦντα καὶ αὐτὰ καὶ τοῖς κατ' ἐκείνην καθυπουργοῦντα ζητήμασι, καὶ
γυμνάζει τὸν λόγον ἐπὶ τῶν μὴ καθ' αὑτὰ ἀλλ' ἐν ἑτέροις ὑφεστηκότων·
ἐφ' ὧν καὶ ὁ λόγος σώζεσθαι δύναται, ὡς ἐγχωροῦν ἐπὶ τούτων ἑκάστου
τὰ τέσσαρα ζητήματα παρεισάγεσθαι, καθὼς καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ παρίστησι 20
25 παραδείγματα, εἰ ἔστιν ἔκλειψις, τί ἐστιν, ὅτι ἐστὶ καὶ διὰ τί ἐστι· καὶ ἐπὶ
τῆς συμφωνίας ὡσαύτως. εἰπὼν γὰρ ὑπὸ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην
πάντα τὰ ζητήματα ἀναφέρεσθαι, ἐπειδήπερ ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ἐχόντων
τὸ εἶναι τὸν λόγον εὐοδούμενον εὕρισκε, τούτου ἕνεκεν ἐν τοῖς τοιούτοις
μόνοις αὐτὸν ἐξήτασεν· εἰ γὰρ καὶ γῆν καὶ σελήνην καὶ τρίγωνον εἴληφεν,
30 ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τούτοις τὴν γυμνασίαν τῶν προβλημάτων πεποίηκεν, ὡς 25
μήτε τοῦ εἶναι μήτε τοῦ τί εἶναι τούτων ἀναφέρεσθαι δυναμένων τῇ ἀπο-
δεικτικῇ, εἰ μήτις ἁπλῶς βούλοιτο λέγειν ὡς ἅπας ὁρισμὸς δύναται μέσος
λαμβάνεσθαι ἐν συλλογισμῷ καὶ τὸ εἶναι δι' ἑαυτοῦ ἀποδεικνύειν τὸ
ὁριστόν. οἷον ὅτι τί ἐστιν ἄνθρωπος; ζῷον πεζὸν δίπουν· καὶ διὰ τί ἐστιν
35 ἄνθρωπος; διότι ἔστι ζῷον πεζὸν δίπουν. ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ
δεικνύναι· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ὁ ἄνθρωπος ἢ ζῷον πεζὸν δίπουν οὐδ' αὖ τὸ

---

1 ἁπλῶς E 3 καθ οὗ — ὁ ὅρος (4) om. E 4 ἐπεζητεῖσθαι E
5 τοῦ οὗ E ἐροῦμεν post αἴτιον ponunt Aa 9 ψυχὴν μὲν γὰρ καὶ ψυχὴν
εἶναι ταυτόν E 10 post ἀνθρώπῳ add. εἶναι E 10. 11 ἐπὶ τούτου E
12 μὴ ἐρεῖσθαι E 15 ταύτῃ] ταῦτα E 16 καὶ post δὲ om. Aa
19 εὑρισκούσης E 25 διὰ τί] διότι Aa 29 γῆν καὶ] τὴν a 32 λέγει a
ἅπαν a 35 διότι] ὅτι Aa 36 ἕτερον] ἄλλο E ὁ om. Aa αὖ τὸ scripsi:
αὐτὸ libri

ζῷον πεζὸν δίπουν ἄλλο ἢ ἄνθρωπος. καὶ οὕτω λέγοντες οὐδὲν ἕτερόν 13
φαμεν ἢ ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, διότι ἄνθρωπός ἐστιν. ἔπειτα τῶν καθ' αὑτὸ 31
συμβεβηκότων ἑτέροις τὰς ἀποδείξεις εἶναι ἐμάθομεν, οὐ τῶν καθ' αὑτὰ
τὸ εἶναι ἐχόντων· πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ ἕτερα ἀλλήλων εἶναι δώσομεν
5 τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ ὁριστόν, εἰ ἀντιστρέφουσι, πῶς οὐχὶ δι' ἀλλήλων
ἀποδειχθήσεται, καὶ ἔσται ἀλλήλων αἴτια καὶ πρῶτα καὶ ὕστερα, ὅπερ
ἄτοπον.

p. 90a 23 Ὅτι δ' ἔστι τοῦ μέσου ἡ ζήτησις, δηλοῖ ὅσων τὸ μέσον αἰσθητόν.

10 Προτίθεται τὸ αὐτὸ καὶ ἐκ τῆς ἐναργείας δεῖξαι, λέγω δὴ τὸ τοῦ 35
μέσου εἶναι τὴν ζήτησιν ἐν τοῖς ζητήμασιν ἅπασιν. ἐπεὶ δὲ μὴ ταὐτὸ
ἐπιστήμη καὶ αἴσθησις, μηδ' ἐπιστητόν τε καὶ αἰσθητὸν ταὐτὰ τῷ λόγῳ
εἰσί, καὶ οὐκ ἦν ἁπλῶς αἰσθητόν τι λαβεῖν πρὸς τὴν προκειμένην ἐνάργειαν,
πῇ αἰσθητόν τι παραλαμβάνει. τὸ γὰρ τὴν σελήνην ὑπὸ τῆς γῆς ἀντι-
15 φράττεσθαι, αἰσθητὸν μὲν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ὡς πεφυκὸς ὁρᾶσθαι καὶ κατα-
λαμβάνεσθαι, ἡμῖν δὲ οὐκ αἰσθητὸν διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπὶ τῆς σελήνης, ὥσπερ 40
καὶ τὸ ἐν τῷ βυθῷ ὄστρακον. νῦν γὰρ ἐπεὶ μή ἐσμεν ἐπὶ τῆς σελήνης,
διὰ τοῦτο οὐκ αἰσθανόμεθα ἀντιφραττούσης τῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο ζητοῦμεν
εἰ ἐκλείπει ἡ σελήνη· εἰ δ' ἦμεν ἐπ' αὐτῆς, οὐκ ἂν εἰ ἔστι, τὴν ἔκ-
20 λειψιν ἐζητήσαμεν ὁρῶντες τὴν ἀντίφραξιν. ὥσπερ οὖν ὁρῶντες τὴν ἀντί-
φραξιν οὐ ζητοῦμεν τὴν ἔκλειψιν ὡς τὴν αἰτίαν αὐτῆς γινώσκοντες, οὕτω
τὴν ἔκλειψιν εἰ ἔστι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν ζητοῦμεν αὐτῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ
ἀντίφραξις. οὐ τοῦτο δέ, φησί, λέγομεν ὅτι εἰ ἐπὶ τῆς σελήνης ἦμεν,
ταὐτὸν ἂν ὑπῆρχεν ἡμῖν ἐπιστήμη καὶ αἴσθησις ὡς τὸ μέσον ἔχουσιν 45
25 αἰσθητὸν καὶ δι' αὐτοῦ συνάγουσι τὸ συμπέρασμα αἰσθητὸν ὂν καὶ αὐτό
(τοῦτο γὰρ ἐναντίον τοῖς προτέροις, ἐν οἷς ἕτερα ἀλλήλων ἐπιστήμη καὶ
αἴσθησις ἐδείκνυτο) ἀλλ' ὅτι ταῦτα μὲν καὶ ἄμφω ἂν ἦν αἰσθητά, ἀπὸ δὲ
τῶν καθ' ἕκαστα ἐκλείψεων, ὅπως γίνονται, τὸ καθόλου εἴχομεν ἂν ἐν ἡμῖν
ἐκ τούτων ἀποτικτόμενον· τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι τὸ νῦν οὕτως ἔχειν αἰσθήσεως,
30 τὸ δ' ἁπλῶς οὕτως ἔχειν εἰδέναι ἐπιστήμης.

Τοῦτο εἰπὼν ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὸν περὶ τοῦ τί ἐστι καὶ διὰ τί 50
ἐστι λόγον, καὶ φησὶν ὃ καὶ πρότερον, ὅτι τῇ τοῦ τί ἔστι γνώσει καὶ ἡ τοῦ
διὰ τί ἐστιν ἐπιστήμη συνείσεισιν. ὁ γὰρ εἰδὼς τί ἐστιν ἔκλειψις οἶδε
καὶ διὰ τί ἐστιν ἔκλειψις, αὐτὸ λαμβάνων τὸ τί ἐστι μέσον ἐν τῷ
35 ἀποδιδόναι τὸ διὰ τί ἐστιν, ὡς πρότερον εἴρηται· τοῦτο δὲ ἢ ἐπὶ

2 ὅτι ἄνθρωπος — ἐστιν] διότι ἐστὶ ἄνθρωπος διότι ἐστὶ ἄνθρωπος Aa 5 τὸν — καὶ τὸ ὁριστόν] αὐτὰ E εἰ E: ἐπὶ (sic) Aa 6 ἔσται scripsi: ἔστη Aa: om. E 10 τὸ ante αὐτὸ om. E 15 ὁρᾶσθαι καὶ] ὁράσει Aa 18. 19 εἰ ἐκλείπει ζητοῦμεν coll. E 21 τὴν post ὡς om. Aa 24 τὸν μέσον Aa 26 ἕτεραι Aa 27. 28 ἀπὸ δὲ τῶν A²a: ὡς E 28 post καθ' ἕκαστα add. αἰσθανόμενοι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα E ἔχομεν Aa 33 συνείσεισιν] σύνεστιν E 35 ἢ] εἴτε Aa

τῶν καθ' αὑτὸ ὑπαρχόντων, οἷον ἡλίου σελήνης γῆς τριγώνου, ἢ ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις θεωρουμένων, οἷον ἐκλείψεως κινήσεως δύο ὀρθῶν. τοῦτο δ' οἶμαι λέγειν αὐτόν, οὐχ ὅτι καὶ ἐπ' ἀμφοῖν εἶναι τοῦτο δύνα- | ται, ἵνα καὶ ἐπὶ τῶν ὑφεστώτων καθ' αὑτὸ μέσος ὁ ὁρισμὸς λαμβάνηται 14
5 τοῦ ἁπλῶς ὑπάρχειν αὐτά, ἀλλ' ὅπερ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς ἐπὶ τῆς μίξεως τοῦ ἀναγκαίου καὶ ὑπάρχοντος ἔλεγε, τοῦτο κἀνταῦθα ποιεῖ· κἀκεῖ γὰρ εἴρηκε μὲν ὅτι οἵα ἂν ᾖ τῷ τρόπῳ ἡ μείζων πρότασις ἐν πρώτῳ σχήματι, τοιοῦτον ἔσται καὶ τὸ συμπέρασμα, εἰ μὲν ἀναγκαία ἀναγκαῖον, εἰ δὲ ὑπάρχουσα ὑπάρχον· παραδείγματα δὲ τοῦ μὲν ὑπάρχειν ἐτίθει πανταχοῦ ἔνθα 5
10 τοῦτο συνάγεσθαι ἔλεγε, τοῦ δὲ ἀναγκαίου οὐχί, ἐπεὶ οὐδαμοῦ ἦν εὑρεῖν τὸ ἁπλῶς ἀναγκαῖον ἐκ τῆς τοῦ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ ἀναγκαίου μίξεως συναγόμενον. τοιοῦτόν τι κἀνταῦθα ποιεῖ. βουληθεὶς γὰρ καὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν ὑποθέσθαι τῇ ἀποδεικτικῇ, ἐπεὶ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν καθ' αὑτὸ συμβεβηκότων ἑτέροις εὐοδούμενον εὕρισκεν, ἐπὶ δέ γε τῶν ὑφεστώτων
15 καθ' αὑτὰ οὐχί, ἐπὶ μὲν ἐκείνων ἔδειξε τοῦτο ἀποβαῖνον καὶ ἐν τοῖς πράγμασι, ταῦτα δὲ παρῆκε μέχρι τοῦ λόγου. 10

p. 90a24 Ὅτι δ' ἔστι τοῦ μέσου ἡ ζήτησις, δηλοῖ ὅσων τὸ μέσον αἰσθητόν.

Ὅτι, φησίν, ἐπὶ τῶν ζητημάτων οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ μέσον ζητοῦμεν,
20 δῆλόν ἐστιν ἐπὶ τῶν τῇ ἑαυτῶν φύσει αἰσθητῶν ὑπαρχόντων, κἂν ἡμεῖς διὰ τὸ πόρρω εἶναι ἐκείνων οὐ τῇ αἰσθήσει καταλαμβάνωμεν ὅπως γίνονται.

p. 90a25 Ζητοῦμεν γὰρ μὴ ᾐσθημένοι, οἷον τῆς ἐκλείψεως, εἰ ἔστιν ἢ μή.

Διὰ τοῦτο γάρ, φησί, καὶ ζητοῦμεν, διότι οὐκ αἰσθανόμεθα. ἐπεὶ 15
25 γὰρ αἰσθητὸν τὸ πρᾶγμα τοῦτο τῇ ἑαυτοῦ ἐστι φύσει, οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν, εἰ τοῦ αἰσθητοῦ ᾐσθανόμεθα, ἀλλ' ὅτι οὐκ αἰσθανόμεθα, διὰ τοῦτο συμβαίνει ζητεῖν ἡμᾶς.

p. 90a26 Εἰ δ' ἦμεν ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν οὔτ' εἰ γίνεται οὔτε διὰ τί.

30 Διὰ τί δέ, φησίν, οὐκ αἰσθανόμεθα; διότι πόρρω τῆς σελήνης ἐσμὲν ᾗ τὸ πάθος συμβαίνει τὸ τῆς ἐκλείψεως. εἰ γὰρ ἦμεν ἐπ' αὐτῆς, οὐκ ἂν 20

---

2 οἷον om. E 3 λέγει αὐτὸς E 4 ἐφεστώτων E ὁ om. Aa 5 ὅπερ] ὡς Aa ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς] An. pr. A 9 7 οἵα scripsi: οἵει libri σχήματα libri 8 ἔσται] ἔστι Aa 9 ἐτέθη Aa 17 δηλοῖ] δῆλον E 19 ζητοῦμεν ἢ τὸ μέσον coll. E 20 post ἐστιν add. τοῦτο Aa ἐπὶ] ἀπὸ Aa 24 καὶ om. E 25 ἐστι om. Aa ἐκζητοῦμεν E 30 Διὰ τί — οὔτε διὰ τί (p. 30,1) om. E

ἐζητοῦμεν οὔτ' εἰ γίνεται οὔτε διὰ τί· ἐναργῆ γὰρ ἔχοντες ἐκ τοῦ αἰσθάνε- 14
σθαι τὴν κατάληψιν ὅτι ἡ τῆς γῆς ἐν μέσῳ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης
παρέμπτωσις τὴν στέρησιν αὐτῇ τοῦ φωτὸς ἀπεργάζεται, οὐκ ἂν οὐδεμίαν
χρείαν ζητήσεως εἴχομεν, οὔτε εἰ γίνεται οὔτε διὰ τί γίνεται, ταὐτὸν δὲ
5 εἰπεῖν οὔτε εἰ ἔστιν οὔτε διὰ τί ἐστιν· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ
εἶναι ἐχόντων τὸ γίνεται, οὕτως ἐπὶ τῶν ἐν τῷ εἶναι τὸ ἔστι. καὶ συνάγει
τέως ἐν τῷ αὐτῷ τὸ εἰ ἔστι καὶ ὅτι ἔστι, καθὰ καὶ προλαβὼν συνῆψε 25
ταῦτα εἰς ἕν. τὸ γὰρ εἰ ἔστιν ἐνταῦθα καὶ τὸ εἰ γίνεται συναναφαινό-
μενον ἔχει καὶ τὸ εἰ ὑπάρχει τῷδε τόδε, ὡς περὶ ὑπάρχοντος ἐν ἑτέρῳ
10 τοῦ λόγου γινομένου. συνάψει δὲ καὶ τῷ τί ἐστι τὸ διὰ τί ἐστι, μᾶλλον δὲ
ἤδη καὶ ταῦτα συνῆψεν ἔνθα ἔλεγεν ὅτι τὸ αὐτό ἐστι τὸ τί ἐστι καὶ τὸ
διὰ τί ἐστιν. ὡς εἶναι δῆλον ἐπὶ τῶν τεσσάρων ὅτι τὸ μέσον ἐστὶ τὸ ζητού-
μενον· ἐν τῷ προκειμένῳ τοίνυν παραδείγματι τὰ τέσσαρα προβλήματα
παριστᾷ τὸ μέσον ζητοῦντα. τὸ γὰρ εἰ γίνεται ἔκλειψις καθ' ἑαυτὸ μὲν 30
15 θεωρούμενον εἰ ἔστιν αἴτιόν τι τῇ ἐκλείψει ζητεῖ· εἰ δὲ ⟨τὸ⟩ εἰ τῇ σελήνῃ
γίνεται ἔκλειψις ληφθῇ, τὸ εἰ ὑπάρχει τῷδε τόδε παρίστησι ζητοῦν εἰ ἔστι
τι αἴτιον καὶ μέσον τῇ σελήνῃ τοῦ ἐκλείπειν· ὡσαύτως καὶ τὸ τί ἐστιν
ἔκλειψις οὕτω μὲν θεωρούμενον ἁπλοῦν ἂν εἴη ζητοῦν τίς αἰτία τοῦ ἐκλεί-
πειν· εἰ δὲ τί ἐστι τῇ σελήνῃ αἴτιον τοῦ ἐκλείπειν ληφθῇ, αὐτὸ τοῦτο
20 ἔσται τὸ διὰ τί ἐστι· δεδομένου γὰρ τοῦ ὅτι ἐκλείπει ζητεῖται τὸ διὰ τί
καὶ τὸ αἴτιον ἤτοι τὸ μέσον. ὡς εἶναι καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος δῆλον 35
ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασι τὸ μέσον ἐστὶ τὸ ζητούμενον. εἰ οὖν ἦμεν ἐπὶ
τῆς σελήνης καὶ ἑωρῶμεν αὐτὴν ἀντιφραττομένην ὑπὸ τῆς γῆς, οὐκ ἂν
ἐζητήσαμεν οὔτε εἰ ἔστιν ἔκλειψις οὔτε τί ἐστιν, εἰδότες ἐκ τῆς αἰσθήσεως
25 καὶ ὅτι στέρησίς ἐστι φωτὸς ὑπὸ γῆς ἀντιφράξεως γινομένη· ὁμοίως οὐκ
ἂν ἐζητήσαμεν οὔτε εἰ ὑπάρχει τῇ σελήνῃ οὔτε διὰ τί ὑπάρχει, ὅτι τε
ὑπάρχει αὐτῇ αἰσθανόμενοι καὶ ὅτι διὰ γῆς ἀντίφραξιν ὑπάρχει.

p. 90a 27 Ἀλλ' ἅμα δῆλον ἦν ἄν. 40

Τοῦτό φησιν ὅτι οὐκ ἂν ἦν ζήτησις ἡμῖν ἐπὶ πράγματος ὃ τῇ
30 αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ἀλλὰ δῆλον ἂν ἡμῖν ἦν ἅμα τῷ προβαλεῖν τὴν
αἴσθησιν· ὡς εἶναι τὸ ἅμα ἀντὶ τοῦ ἀθρόον ὡς ἀχρόνως τῇ τῆς ὄψεως
προσβολῇ γινωσκόμενον καὶ μηδεμιᾶς χρῇζον ζητήσεως. ὁποῖον εἶναί τι
δοκεῖ καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ πρὸ τούτου βιβλίου λεγόμενον, ἔνθα περὶ τῶν
διαφόρων τρόπων φησὶ τῆς γνωρίσεως, τὸ 'ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισεν'. 45
35 'ἐνίων γάρ, φησί, τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησίς ἐστι, καὶ οὐ διὰ τοῦ μέσου

---

2 κατάληψιν] ἔκλειψιν E 6. 7 καὶ συνάγει — ὅτι ἔστι om. E 7 καὶ post καθὰ om. E 13 τοίνυν ante ἐν τῷ ponunt Aa 15 τὸ addidi 19 ληφθῇ om. E 20 ἔσται] ἔστι Aa διδομένου Aa 21 καὶ post εἶναι om. Aa 23 ὁρῶμεν Aa 24 οὔτε τί] ὅτι τε E 28 ἂν ἦν E 32 τι om. E 33 τὸ ἐν ἀρχῇ — λεγόμενον Anal. post A 1 p. 71a 21 ἀρχαῖς Aa 35 οὐ om. Aa

τὸ ἔσχατον γνωρίζεται, ὅσα ἤδη τῶν καθ' ἕκαστα τυγχάνει ὄντα καὶ μὴ 14
καθ' ὑποκειμένου τινός'. τῶν γὰρ καθ' ἕκαστα τὴν μάθησιν ἁπλαῖς καὶ
ἀθρόαις τισὶ προσβολαῖς, καὶ μάλιστα ὧν διὰ τῆς ὁράσεως ἡ κατάληψις,
δεχόμεθα, καὶ οὐ διὰ ζητήσεώς τινος. ταῦτα εἰπὼν ἐπειδὴ ᾔσθετο ἑαυτοῦ
5 ἐναντίαν ἑαυτῷ διδόντος ὑπόνοιαν, ἐν μὲν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἕτερα
ἀλλήλων φήσαντος ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν, ἐνταῦθα δὲ εἰς ταὐτὸν τρόπον 20
τινὰ συναγαγόντος αὐτὰς ὡς ἐπιστητὸν πρᾶγμα τὴν ἔκλειψιν αἰσθητὸν εἶναι
ἐνδέχεσθαι εἰρηκότος, λύων τὴν ἔνστασίν φησιν

p. 90a28 Ἐκ γὰρ τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ καθόλου ἂν ἐγίνετο
10 ἡμῖν εἰδέναι· ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ὅτι νῦν ἀντιφράττει· καὶ γὰρ
δῆλον ὅτι νῦν ἐκλείπει.

Οὐ γὰρ τοῦτο, φησί, λέγομεν ὅτι αἰσθητὴ οὖσα ἡ καθ' ἕκαστα
ἔκλειψις ἡ αὐτὴ καὶ ἐπιστητή ἐστιν, ἀλλ' ὅτι | ἡ μὲν αἴσθησις τοῦ νῦν 15
ἀντιφράττειν, τουτέστι τῆς νῦν γινομένης ἐκλείψεως τὴν νῦν ἀντίφραξιν αἰτίαν
15 ὑπάρχειν, εἶτα τοῦ νῦν ἐντεῦθεν εἰληφότος τὴν πρόφασιν καὶ τὸ καθόλου
ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσαντος ὡς καθόλου πάσης ἐκλείψεως τῆς σελήνης ἐκ τῆς
ἐπιπροσθήσεως τῆς γῆς γινομένης, ἡ ἐπιστήμη ἀποτελεῖται. τὸ γὰρ τοιοῦ-
τον ἅπαν καθόλου, λέγω δὴ τὸ λογικῶς λαμβανόμενον, ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα 5
τὴν ἀπογέννησιν δέχεται, διὸ καὶ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ ὑστερογενὲς ὀνο-
20 μάζεται. καὶ οὕτως τὸ αἰσθητὸν ἐπιστητὸν γίνεται, οὐχ ὡς τόδε οὐδ' ὡς
νῦν, ἀλλ' ὡς ἁπλῶς καὶ ἀεί, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐκ τοῦ καθ' ἕκαστα εἰς τὸ
καθόλου μεταπεσόν.

Ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ὅτι νῦν ἀντιφράττει· καὶ γὰρ δῆλον
ὅτι νῦν ἐκλείπει. κατασκευάζει πῶς ἐκ τοῦ αἰσθάνεσθαι τὸ καθόλου
25 γίνεται, ἔτι δὲ καὶ πῶς περὶ τὴν τοῦ αὐτοῦ γνῶσιν ἔστιν οὐ ἐπιστήμη
καὶ αἴσθησις ἔχουσαι ἀλλήλων διενηνόχατον· ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις, φησί,
τοῦ νῦν γίνεσθαι κριτική ἐστι καὶ τὴν ἀντίφραξιν καὶ τὴν ἔκλειψιν. 10

p. 90a30 Ἐκ δὲ τούτου τὸ καθόλου ἂν ἐγίνετο.

Ἤγουν ἐκ τοῦ νῦν πάλιν καὶ πάλιν γινομένου ἡ τοῦ καθόλου ἂν ἐγίνετο
30 ἔννοια· τοῦτο δέ ἐστιν ἐπιστήμη, ὅταν τι καθόλου γινώσκωμεν διὰ τί
γίνεται, ταὐτὸν δὲ καὶ διὰ τί ἐστιν· ὡς τὸ αὐτὸ μὲν γινώσκειν ἐν τοῖς
τοιούτοις ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν, ἄλλως δὲ καὶ ἄλλως, ἤγουν τὴν μὲν
καθολικῶς τὴν δὲ μερικῶς, καὶ τὴν μὲν ὅτι ἁπλῶς τὴν δὲ ὅτι νῦν ἢ 15
ὡδί, ἢ τοῦτο ἤ τι τοιοῦτον. οὐ ταὐτὸ δὲ τὸ ἐκλεῖπον καὶ ἀντιφράττον, εἰ
35 καὶ ἴσως οὕτως ἀπὸ τῆς λέξεως φαίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν σελήνη τὸ δὲ γῆ,
ἢ τὸ μὲν ἥλιος, τὸ δὲ σελήνη.

---

7 συναγαγόντας E: συνάγοντος Aa 9 ἐγίνετο ἂν E 10 ἀντιφράξει Aa
14 τῆς νῦν] τῶν νῦν E τὴν om. Aa 18 ἅπαν] ἅπασαν Aa 21 ὡς
om. E 25 τὴν om. Aa 35 οὕτως] τοῦτο E

p. 90a31 Ὥσπερ οὖν λέγομεν, τὸ τί ἐστιν εἰδέναι ταὐτόν ἐστι καὶ 15
διὰ τί ἐστίν.

Ἴσως μὲν οὖν δόξειεν ἂν ταυτολογεῖν εἰπὼν καὶ πρὸ ὀλίγου ταὐτὸν
εἶναι τὸ τί ἐστι καὶ τὸ διὰ τί ἐστι, καὶ αὖθις νῦν τὸ αὐτὸ προστιθείς· οὐκ 20
5 ἔστι δὲ περιττόν, ἀλλ' ἀναγκαίως τῷ παρόντι λόγῳ εἰσενήνεκται. ἐπεὶ γὰρ
εἰπὼν ὅτι ἐν τοῖς ζητήμασι πᾶσι τοῦ μέσου ἐστὶν ἡ ζήτησις, δεῖξαι τοῦτο καὶ
ἐκ τῆς ἐναργείας προέθετο, ἔδει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων προβλη-
μάτων δῆλον γενέσθαι, συνεῖλε μὲν ἐν ταὐτῷ τὸ εἰ ἔστι καὶ ὅτι ἐστὶν
πρότερον, συναιρεῖ δὲ νῦν καὶ τὸ τί καὶ τὸ διὰ τί, ὡς ἐπὶ θατέρου γινο-
10 μένου δήλου τοῦ εἶναι τοῦ μέσου τὴν ζήτησιν δῆλον τοῦτο γίνεσθαι καὶ
ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

p. 90a32 Τοῦτο δ' ἢ ἁπλῶς καὶ μὴ τῶν ὑπαρχόντων τι, ἢ τῶν 25
ὑπαρχόντων.

Ἁπλῶς λέγει καὶ μὴ τῶν ὑπαρχόντων τι τὰ καθ' αὑτὰ ὑφεστῶτα, ὡς
15 πολλάκις εἴρηται. δεῖ γὰρ συνεξακούεσθαι τῷ τῶν ὑπαρχόντων τι τὸ ἐν
ἑτέροις, ὡς εἶναι τὸ ὅλον οὕτως 'τοῦτο δ' ἢ ἁπλῶς καὶ μὴ τῶν ἐν ἑτέροις
ὑπαρχόντων, ἢ τῶν ἐν ἑτέροις ὑπαρχόντων.' ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον·
τοῦτο δὲ τὸ διὰ τί ἐστι καὶ τί ἐστιν ἤ τι τῶν καθ' αὑτὸ ὑπαρχόντων ἤ
τι τῶν ἐν ἑτέροις ἐχόντων τὸ εἶναι. διὰ τί γάρ ἐστι ζητοῦμεν ἢ τί ἐστιν, 30
20 ἢ τί τούτων ἢ τί ἐκείνων.

p. 90a33 Οἷον ὅτι δύο ὀρθαί, ἢ ὅτι μεῖζον ἢ ἔλαττον.

Παραδείγματα τῶν ἐν ἑτέροις θεωρουμένων τίθησι ταῦτα· αἱ γὰρ
δύο ὀρθαὶ ἐν τῷ τριγώνῳ, καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον ἢ περὶ τοῦ
τριγώνου καὶ αὐτὸ νοητέον λεγόμενον (ἀποδείκνυται οὖν ὅτι αἱ δύο τοῦ
25 τριγώνου πλευραὶ τῆς λοιπῆς μείζους εἰσὶ πάντη μεταλαμβανόμεναι, καὶ
ἀνάπαλιν ἡ μία ἐλάττων τῶν δύο), ἢ καὶ περὶ ἄλλου τινὸς οἷον ἴριδος 35
ὅτι μείζων οὐκ ἔστιν ἡμικυκλίου, ἀλλ' ἢ ἐλάττων ἢ ἴση. οὐκ εἶπε δὲ
ταὐτὸν ἁπλῶς εἶναι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν, ἀλλὰ τὸ εἰδέναι ταῦτα
εἶναι ταὐτόν, ὡς συντρεχούσαιν ἐν ταὐτῷ ἀμφοῖν τοῖν εἰδησέοιν. οὕτω
30 γὰρ δεῖ νοεῖν καὶ τὸ πρότερον, ὅτι γε ἀλλήλων ἕτερα ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις,
ὡς ἐφεξῆς δειχθήσεται. συντρέχειν δ' ἀλλήλαις φησὶ τὴν γνῶσιν τοῦ τί

---

1 ἐλέγομεν E 3 οὖν om. Aa δόξειεν ἂν] ἂν δόξῃ Aa post εἰπὼν add. μὲν Aa 4 καὶ διότι ἐστὶ Aa 5 εἰσήνεκται Aa 6 πᾶσι om. Aa post δεῖξαι add. δὲ E 10 τοῦτο om. E 12 τι] παντὶ libri, sed cf. vv. 14. 15 ἢ ante τῶν om. E 14 τῶν et τι om. Aa 17 ἢ — ὑπαρχόντων om. E 21 ὀρθῆ E 24 νοητέον] νοῆ Aa 25 πλευρὰ E λοιπῆς] μιᾶς E πάντῃ] πάντα E 29 ἐν ταὐτῷ] ἐν τούτω τῷ A: ἐνταῦθα τῷ a εἰδησέοιν] εἰδήσαιοιν A: εἰδίσαιοιν a, εἰδήσκοιν E 31 post ὡς add. καὶ Aa

ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν, ὅτι τὸν ὁρισμὸν ἀποδεδομένον ὀρθῶς ἔστι λαβεῖν 15
μέσον ὡς αἴτιον τοῦ πράγματος, οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, καὶ ποιῆσαι 40
ἀπόδειξιν· καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις θεωρεῖσθαι συμβεβηκότων ἢ καθ' αὑτὸ ἤ ποτε καὶ ἁπλῶς, ὡς τὰ ληφθέντα δηλοῖ παραδείγματα, αἱ δύο
5 ὀρθαὶ καὶ τὸ μεῖζον ἢ ἔλαττον· τῶν γὰρ ἐν ἑτέροις ταυτί.

p. 90a35 Ὅτι μὲν οὖν πάντα τὰ ζητούμενα μέσου τις ζήτησίς ἐστι, δῆλον· πῶς δὲ τὸ τί ἐστι δείκνυται, καὶ τὰ ἑξῆς. 45

Τὸν περὶ τῶν τεσσάρων προβλημάτων λόγον ἱκανῶς παραδοὺς ἐφ' ἕτερον θεώρημα μέτεισιν ἀκολούθως τοῖς ἔναγχος εἰρημένοις, ἐξετάζων
10 περὶ ὁρισμοῦ. ἐπεὶ γὰρ τὴν κατ' ἐπιστήμην ζήτησιν ἅπασαν περὶ μέσου εἴρηκε γίνεσθαι κἀντεῦθεν εἰς συλλογισμὸν συντελεῖν, ὡς πᾶσαν εἰς τὴν ἀπόδειξιν ἀναφέρεσθαι, εἴρηκε δ' ὅτι ἐν οἷς ὁρισμός ἐστι τῶν αὐτῶν καὶ ἀπόδειξις, ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ αὐτό ἐστι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν, ὡς συνιούσαιν ἀμφοῖν ἐν τούτοις ταῖν γνωσέοιν, τῆς τε δι' ὁρισμοῦ καὶ τῆς 50
15 δι' ἀποδείξεως, εἰκὸς ἦν οἰηθῆναί τινα εἰς ταὐτὸν φέρειν αὐτὸν ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, ὡς εἶναι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ὁριστικήν τε καὶ ἀποδεικτικήν. διὰ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης μετ' ἐκεῖνα εὐθὺς ὁ περὶ ὁρισμοῦ λόγος παρ' αὐτοῦ ἐπιφέρεται ἐν ᾧ δείκνυσι μὲν καὶ τοῦτο αὐτὸ ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ δι' ὁρισμοῦ τι εἰδέναι καὶ ἕτερον τὸ δι' ἀποδείξεως, καὶ ὡς οὐ ταὐτὸ
20 ἐπιστάμεθα δι' ὁρισμοῦ καὶ ἀποδείξεως, ἀλλὰ τῷ μὲν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, τῇ δὲ τὸ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ ὑπάρχειν· κἂν περὶ | τοῦ αὐτοῦ 16 εἴη ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις, διὰ μὲν τοῦ τὸ τί ἐστιν αὐτὸ γινώσκομεν, διὰ δὲ τῆς τὸ ἐν ἑτέρῳ ὑπάρχειν αὐτό. ἀποδίδωσι δὲ καὶ πῶς ὁ ὁρισμὸς δείκνυται, καὶ τίνι τρόπῳ ἀνάγεται εἰς ἀπόδειξιν, ἔτι δὲ τί ἐστιν ὁρισμὸς
25 καὶ τίνων, πότερον τῶν ὄντων ἁπάντων ἢ τῶν μὲν τῶν δ' οὔ. ὡς εἶναι τὰ περὶ τοῦ ὅρου ἐν τῷ παρόντι παραδιδόμενα τέσσαρα τὰ πάντα κεφάλαια· τέως δὲ πρότερον περὶ τοῦ προτέρου, ὅπερ ὡς ἀπορούμενον παρεισάγων 5 ἀρχὴν οἰκειοτάτην εἶναί φησι τῶν περὶ τοῦ ὅρου μελλόντων ζητεῖσθαι. δεῖ γὰρ πρότερον φανῆναι ὅτι ἄλλο τί ἐστιν ὁρισμὸς παρὰ τὴν ἀπόδειξιν,
30 καὶ ἕτερον ὁριστικὴ ἀποδεικτικῆς, καὶ ὡς οὐ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ τε καὶ ἀποδείξει γινώσκομεν, καὶ οὕτω ζητῆσαι ἰδίως περὶ τοῦ ὁρισμοῦ. ὥσπερ γὰρ εἰ ἀμφίβολον γέγονεν, εἰ ταὐτὸν ἢ ἕτερον ψυχή τε καὶ νοῦς, καὶ ἔδει λόγους τινὰς ἀποδιδόναι περὶ τοῦ νοῦ, οἷον τί ἐστι νοῦς ἢ τίς ἡ αὐτοῦ οἰκεία ἐνέργεια, καὶ ὅτι τελειοῦται τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ καὶ τὰ 10
35 τοιαῦτα, ἀναγκαῖον ἦν πρότερον διαστῆσαι αὐτὸν τῆς οὐσίας τῆς ψυχικῆς

---

1 ἀποδιδόμενον Aa 3 θεωρεῖσθαι] θεωρουμένων E 6. 7 ὅτι — δῆλον om. E 10 περὶ τοῦ ὁρισμοῦ Aa 11. 12 γίνεσθαι — ἀναφέρεσθαι om. Aa 14 alt. τῆς om. E 16 καὶ post ὁρισμὸν om. Aa 17 δι' αὐτοῦ τ' ἐξ Aa 18 παρ' αὐτῷ Aa ante ἐν add. καὶ E 19. 20 καὶ ὡς — ἀποδείξεως om. E 22 γινώσκωμεν Aa 23 ὁ om. Aa 26 post παρόντι add. ἐνταῦθα E 29 ὁ ὁρισμὸς Aa 33 ᾔδει E ἡ om. E

καὶ δεῖξαι ὡς ἕτερόν ἐστι τῇ φύσει ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτως εἰπεῖν 16
τὰ περὶ αὐτοῦ ὀφειλόμενα λέγεσθαι, ἵνα μή τις ἀδιανοησία τοῖς περὶ αὐτοῦ
λεγομένοις ἕποιτο τῆς διανοίας συγχεομένης καὶ τὰ αὐτὰ λέγεσθαι οἰομένης
καὶ περὶ τῆς ψυχῆς, ἃ δὴ καὶ περὶ τοῦ νοῦ λέγεται, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων
5 ὡσαύτως, ἃ διαφέροντα τῇ φύσει τὰ αὐτὰ δοκεῖ τισιν ὑπάρχειν, τὸ αὐτὸ 15
δὴ καὶ περὶ τοῦ ὁρισμοῦ ἀναγκαῖον ποιεῖν τῷ ὑπόνοιαν μὲν δόντι τὸν
αὐτὸν εἶναι τῇ ἀποδείξει, ἕτερον δὲ τῇ ἀληθείᾳ τοῦτον εἰδότι καὶ περὶ
αὐτοῦ ἰδίαν τινὰ παραδιδόναι μέλλοντι θεωρίαν. οὐ δείκνυσι δὲ ἐκ τοῦ
εὐθέος ἕτερα εἶναι ἀλλήλων ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, ἀλλ' ἕτερ' ἄττα, οἷς
10 ἐξ ἀνάγκης ἕψεται τὸ ἕτερα εἶναι ταῦτα ἀλλήλων· τὸ γὰρ ὑποκείμενον
ἀμφοῖν προχειριζόμενος πρότερον, λέγω δὴ τὸ γνωστόν, καὶ δεικνὺς ὡς ἕτερον
μέν ἐστι τὸ διὰ τοῦ ὅρου ἕτερον δὲ τὸ διὰ τῆς ἀποδείξεως γινωσκόμενον 20
δίδωσιν ἐντεῦθεν νοεῖν ὡς καὶ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις ἐξ ἀνάγκης ἀλλήλων
ἕτερα· ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ ἐπιστήμη, καὶ εἴπερ ἦν ἡ αὐτὴ τῇ ἀπο-
15 δεικτικῇ ἡ ὁριστική, ἦν ἂν καὶ τὸ γνωστὸν ἀμφοῖν ἐξ ἀνάγκης ταὐτόν, εἰ
δὲ τὰ ἐπιστητὰ διάφορα, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἄρα διάφοροι ἀλλήλων καὶ ἕτεραι.
ὅτι δὲ τὰ ἐπιστητὰ ἕτερα, αὐτὰ τὰ πράγματα μεταχειριζόμενος δείκνυσιν.
ὁρισμῷ μὲν γὰρ γνωστὸν τὸ τί ἐστι γίνεται, πᾶν δὲ τὸ τί ἐστι καθόλου
καὶ κατηγορικόν ἐστι· συλλογισμοὶ δὲ οὐ πάντες καθόλου οὐδὲ πάντες 25
20 κατηγορικοί, ἀλλ' εἰσὶ μὲν οἵ γε στερητικοί, εἰσὶ δ' οἳ μερικοί. οἱ μὲν
γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ σχήματι πάντες στερητικοί, οἱ δ' ἐν τῷ τρίτῳ μερικοὶ
ἅπαντες· καίτοι εἰσὶ καὶ ἐν δευτέρῳ μερικοὶ καὶ ἐν τρίτῳ ἀποφατικοί, ὡς
καὶ ἐν τῷ πρώτῳ οὐ τὸ καθόλου μόνον καταφατικόν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ
τρία συνάγεται· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἑκατέρου ἰδιαίτερον ἀποδέδωκεν. εἶτα ἵνα
25 μή τις εἴπῃ ὅτι εἰ καὶ μὴ διὰ πάντων τρόπων τε καὶ σχημάτων συλλογιστι-
κῶν ὁρίζεσθαι δυνατόν, ἀλλ' ἔστι διά τινος, οἷον διὰ τοῦ ἐν πρώτῳ σχήματι 30
καθόλου καταφατικοῦ (τοῦτο γὰρ μάλιστα τὸ σχῆμα καὶ οὗτος ὁ τρόπος
δόξαιεν ἂν τῷ ὅρῳ οἰκειότατον) δείκνυσιν ὡς καὶ τοῦτο τοῦ ὅρου ἀλλότριον.
ὁ γὰρ συμπεραίνων λόγος ὅτι πᾶν τρίγωνον τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν ὀρθαῖς
30 ἴσας ἔχει καθόλου μέν ἐστι καὶ καταφατικός, οὐ μὴν ὅρον ἔδειξεν ἀλλ' ὅτι
ἄλλο ἄλλῳ ὑπάρχει, αἱ δύο ὀρθαὶ τῷ τριγώνῳ· οὔτε δὲ τί τρίγωνον οὔτε
τί ὀρθὴ ἔδειξεν, ὅπερ τῷ ὅρῳ πρόκειται δηλοῦν τὸ τί ἐστιν ἕκαστον. ἔτι
τὸ μὲν τῇ ἀποδείξει γνωστὸν σύνθετον ἐκ διαφόρων ἐστὶ φύσεων· ἄλλη 35
γὰρ φύσις τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἄλλη τοῦ κατηγορουμένου ἐστίν· ἕκαστος δὲ
35 ὁρισμὸς μιᾶς ἐστι φύσεως δηλωτικός. πῶς οὖν ἔσται δυνατὸν ὅρον εἶναι τὸ
τῇ ἀποδείξει συμπεραινόμενον; ἀλλ' οὐδὲ πρότασιν ἢ προτάσεις εἶναι τὸν

---

3 ἔψοιτο E   9 εὐθέως E   ἀλλήλων εἶναι coll. Aa   10 ἐξ ἀνάγκης om. Aa   11 προχειριζόμενοι E   16 διάφορα ex διαφέρει corr. E
18 τὸ post δὲ om. Aa   20 γε om. Aa   21. 22 πάντες μερικοὶ Aa
22 ἐν τῷ δευτέρω Aa   ἐν τῷ τρίτω Aa   ἀποφατικόν E   25 εἴποι E
27 καταφατικῆς a   28 οἰκειότητα Aa   29 τὰς τρεῖς γωνίας post ἔχει (30) ponunt Aa   31 ἄλλῳ ἄλλο Aa   34 κατηγορουμένου — ὑποκειμένου Aa
35 ὅρον Aa

ὁρισμὸν ἐνδέχεται· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτῷ ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖται, ἀλλ' ὡς 16 φάσις τὸ πᾶν ἐστιν· εἰ γὰρ καὶ πολλὰ τὰ ἐξ ὧν σύγκειται, ἀλλ' ὡς ἕν τι τὸ ἐκ τῶν πολλῶν. οὐδ' ἔστι τὸ συναμφότερον ὅρος, τὸ ἐκ τῶν προτάσεων καὶ τοῦ συμπεράσματος· ἀποφάνσεις γὰρ ἅπαντα, καὶ τὸ ἐκ πάντων ὡς 40
5 μία τις ἀπόφανσις σύνθετος. ὡς ἐν αἰτίας δὲ λόγῳ τοῦ μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ τῷ ὅρῳ τε καὶ τῇ ἀποδείξει γνωστὸν τίθησιν ὅτι εἴρηται ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ τὸ ἐπίστασθαι ἀποδεικτικῶς τὸ ἔχειν ἀπόδειξιν εἶναι· ὥστ' ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν δι' ἀποδείξεως γινωσκομένων ἀπόδειξίς ἐστι, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ὁρισμός, δι' οὗπερ ὡς ἐπιστήμης ταῦτα γινώσκομεν. εἰ γὰρ δι'
10 ὁρισμοῦ τις ἐπίσταται τὸ ἀποδεικτόν, εἴη ἂν τοῦτο γνωστὸν μὴ ἀπόδειξιν 45 ἔχοντος ἀλλ' ὁρισμὸν τοῦ γινώσκοντος· ἀλλ' ὑπέκειτο τῷ ἔχειν ἀπόδειξιν ἐπίστασθαι τὸν ἐπιστάμενον τὰ ἀποδεικτά· οὐκ ἄρα δι' ὁρισμοῦ ταῦτα ἐπίστασθαι ἔστι. τοῦτο δὴ τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ὅτι ληφθέντος πρότερον τοῦ ἕτερον εἶναι τὸ γνωστὸν ὁρισμῷ τοῦ γινωσκομένου δι' ἀποδείξεως εἰς πα-
15 ράστασιν τοῦ ἕτερα εἶναι ἀλλήλων ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν αἰτίαν νῦν τοῦ ληφθέντος προστίθησιν τὸ ἕτερα εἶναι ἀλλήλων ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν; ὡς προβαίνειν αὐτῷ τὸν λόγον πρότερον μὲν κατ' ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ ὑστέρου 50 δεδειχότα τὸ πρότερον, ἤτοι ἐκ τῆς τῶν γνωστῶν ἑτερότητος τὴν τῶν γνώσεων, ὃς καὶ τεκμηριώδης συλλογισμὸς λέγεται, εἶτα δὲ καὶ κατὰ ἀπόδειξιν
20 ἐκ τῆς τῶν γνώσεων ὡς αἰτίων διαφορᾶς τὴν τῶν γνωστῶν ἑτερότητα παραστήσαντα. εἶτα δὲ καὶ ἐπαγωγικῶς τρόπον τινὰ πιστοῦται τὸ ἕτερα εἶναι τὰ γνωστὰ ὅρῳ καὶ ἀποδείξει, τὰ κατὰ γένος λαμβάνων ἀποδεικτὰ ἢ ὁριστά· τὰ μὲν γὰρ ἀποδείξει γνωστὰ συμβεβηκότα ἐστὶν ἢ καθ' αὑτὸ ὡς αἱ δύο ὀρθαὶ τῷ τριγώνῳ, ἢ ἁπλῶς ὡς ἡ ἔκλειψις τῇ σελήνῃ· οὐδὲν
25 δὲ τοιοῦτον ὁρισμῷ ποτε ἔγνωμεν, εἰ μὴ ἄρα καθ' ἑαυτὸ ὁρισαίμεθα, οἷον τί | ὀρθὴ καὶ τί ἔκλειψις. οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν καθ' αὑτό τι ὁρίζεσθαι καὶ ἐν 17 ἑτέρῳ δεικνύειν ὑπάρχον· οὐ γὰρ εἰ χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως τὸ τί ἦν εἶναι τῷ λευκῷ, ἤδη διὰ τοῦτο δῆλον καὶ ὅτι τῇ χιόνι ἐστὶ τὸ λευκόν, ἀλλὰ δεῖ λόγου πρὸς τοῦτο ἐν οἷς μὴ αἰσθήσει ἀρκούμεθα. ἔτι δέ, φησίν,
30 ὁ μὲν ὁρισμὸς οὐσίαν παρίστησιν, τὰ δὲ συμβεβηκότα ἃ τῇ ἀποδείξει γινώσκονται, οὐκ οὐσίαι τῶν οἷς συμβεβήκασιν, εἴτε καθ' αὑτὸ ταῦτα εἴτε 5 ἁπλῶς.

p. 90a36 Πῶς δὲ τὸ τί ἐστι δείκνυται, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς, καὶ τί ἐστιν ὁρισμός.

35 Τέσσαρα τὰ πάντα προβλήματα ἃ περὶ τῶν ὅρων διδάξαι προτίθεται, πῶς οἱ ὁρισμοὶ δείκνυνται, τίνα τὴν πρὸς ἀπόδειξιν ἢ ἁπλῶς τὸν συλλογισμὸν

---

3 οὐδ' ἔτι E προτάσεων E: προτέρων Aa 6 τὸ om. E 6. 7 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post. A 6 p. 75a 12 7 εἶναι post ἀποδεικτικῶς ponunt Aa 9 post εἴη add. ὁ Aa 10 ἀποδεικτὸν scripsi: ἀποδεικτικὸν libri 11 τῷ] τὸ E 12 ταῦτα om. E 14 ἑτέρου E 20. 21 ἐκ τῆς τῶν γνώσεων — τρόπον om. Aa 22 τὰ post ἀποδείξει om. Aa 23 post pr. ἢ add. καὶ Aa 25 ὁρισόμεθα Aa

οἰκείωσιν ἔχουσι, τί ἐστιν ὁρισμὸς καὶ τίνα τὰ ὁρισμῷ γινωσκόμενα, πότερον 17
πάντα τὰ ὄντα ἢ τὰ μέν, τὰ δ' οὔ· ὧν προτάξας τὰ ἀπορητικῶς λεγόμενα 10
πέντε τὰ πάντα ποιεῖ. ἀπορητικῶς δὲ ποιεῖται τὸν λόγον ἐν τῷ λέγειν
ἕτερον εἶναι τὸ ὁριστὸν τοῦ ἀποδεικτοῦ, ὡς μὴ δυνατὸν ὂν τὸ αὐτὸ κατὰ
5 τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ τε εἰδέναι καὶ ἀποδείξει.

p. 90a 38 Ἀρχὴ δ' ἔστω τῶν μελλόντων ἥπερ ἐστὶν οἰκειοτάτη τῶν ἐχομένων λόγων.

Εἰ τὰ ἐχόμενα ἀλλήλων ὁμωνύμως ἀποδίδονται πρὸς ἄλληλα, ὡς εἶναι 15
τὸ ἐχόμενον ἐχομένου ἐχόμενον καὶ ἀνάπαλιν, ὥσπερ καὶ τὰ ἁπτόμενα,
10 οὐδὲν πάντως ἄτοπον ἐχόμενα λέγειν περὶ ὧν πρὸ βραχέος ἐλέγομεν πρὸς
τὰ ἐπαγόμενα. ἐλέγομεν δ' ὅτι τὰ ἐπιστημονικῶς ζητούμενα πάντα μέσου
ἐστὶ ζήτησις καὶ ὅτι ταὐτόν ἐστιν εἰδέναι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστι. τῶν
γὰρ μελλόντων ζητεῖσθαι πάντων ἐνταυθοῖ περὶ ὁρισμοῦ τὸ νῦν προτι-
θέμενον τοῖς προλαβοῦσίν ἐστιν οἰκειότατον· ἐπειδὴ γὰρ τὸ αὐτὸ εἶπεν 20
15 εἰδέναι τὸ τί ἐστι καὶ τὸ διὰ τί ἐστιν, φήθη ἄν τις μίαν λέγειν ἐπιστήμην
αὐτὸν τὴν δι' ὅρου τε καὶ δι' ἀποδείξεως· ἦν οὖν οἰκεῖον τῶν προσεχῶς
εἰρημένων λόγων εἰπεῖν, εἰ ἀληθῶς οὕτως ἔχει ἢ οὔ· τούτου δὲ πρότερον
ζητηθέντος καὶ γνωσθέντος ὅτι ἕτερα ἀλλήλων ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτόν, ὡς
εἶναι δῆλον ὅτι καὶ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις, οἰκείως ἕπεται παραδοῦναι πῶς
20 τε ὁ ὁρισμός δείκνυται, πότερον συλλογισμῷ τε καὶ ἀποδείξει ἢ κατά τινα
τρόπον ἕτερον, καὶ τί ἐστι καὶ τίνων ἐστί, καὶ εἰ μὴ ἔστιν ἀπόδειξις, τί
ἐστιν ἕτερον, καὶ εἰ ἀνάγεται ὅλως εἰς συλλογισμὸν ἢ ἀπόδειξιν. εἰ οὕτως 25
οὖν τὸ ἐχομένων νοήσομεν, οὕτω καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν ἐκληψόμεθα ὅτι
'ἀρχὴ δὲ ἔστω τῶν ῥηθησομένων ἑξῆς ὅπερ ἐστὶν οἰκείως τοῖς προρρηθεῖσιν
25 ἐπιφερόμενον'· ὡς τὸν λόγον προβαίνειν ἀκόλουθόν τε καὶ εὔτακτον. εἰ δ'
ἐχόμενα τὰ ἑξῆς ἑπόμενα εἴποιμεν, διττῶς πάλιν τοῦτο νοήσομεν· ἢ γὰρ
ἁπλῶς πρὸς ἅπαντα τὰ περὶ ὅρου ῥηθῆναι μέλλοντα ἢ πρὸς ταῦτα τὰ
προσεχῶς ῥηθησόμενα. εἰ μὲν οὖν πρὸς τὰ προσεχῆ, οὐχ ἅπαντα τὰ ἐν τῷ
προκειμένῳ κεφαλαίῳ λεγόμενα οἰκείαν ἀρχὴν εἴποιμεν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν 30
30 πρώτην ἐπιχείρησιν καθολικωτέραν οὖσαν τῶν μετ' αὐτὴν οἰκείως ἐροῦμεν
προτάττεσθαι καὶ διὰ τοῦτο οἰκείαν ἀρχὴν ὀνομάζεσθαι. καθολικώτερον
γὰρ εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔστιν ἡ ὁριστικὴ ταὐτὸν τῇ ἁπλῶς συλλογιστικῇ τοῦ
ὅτι οὐκ ἔστι ταὐτὸν τὸ ἐν πρώτῳ σχήματι καθόλου καταφατικῶς συλλογί-
ζεσθαι τῷ ὁρίζεσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ δ' ἁπλῶς πρὸς ἅπαντα τὰ περὶ ὅρου

---

1 τὰ τῷ ὁρισμῷ Aa 3 πέντε] πάντα Aa τοὺς λόγους Aa 4. 5 κατὰ τοῦ αὐτοῦ Aa 9 ἁπτόμενα] ἑπόμενα Aa 11 ἐπαγόμενα] ἑπόμενα a 14 ἐπεὶ A: ἐπὶ a 15 λέγειν] λέγον E 16 αὐτὸν] αὐτῶν Aa δι' post καὶ om. E 19 οἰκεῖα E 21. 22 καὶ εἰ μὴ — ἕτερον E: del. A[1] om. a 22 οὕτως] εἰκότως E 23 ῥητὸν om. E 24 δὲ om. E 26 εἴπωμεν Aa 29 εἴπωμεν Aa 30 τῶν ἐπ' αὐτὴν Aa 33 post ἐν add. τῷ Aa post καθόλου add. καὶ Aa 34 τῶν ἑξῆς Aa

ῥηθησόμενα ἡ ἀρχὴ εἴληπται, εἴη ἂν τὸ λεγόμενον ὅτι ἀρχὴ ἔστω τῶν 17
μελλόντων ἥπερ ἐστὶν οἰκειοτάτη τούτων τῶν λόγων· αὕτη δέ ἐστιν ἡ 35
περὶ τοῦ εἰ ταὐτὸν ὁρισμῷ τε ἔστι γινώσκειν καὶ συλλογισμῷ ἢ ἀποδείξει,
ταὐτόν δ' εἰπεῖν εἰ ταὐτὸν ὁρισμός τε καὶ ἀπόδειξις. καὶ τοίνυν εἰ κατὰ
5 τὰς δύο ταύτας ἐπιβολὰς τὸ ἐχομένων ληψόμεθα, τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν μέλ-
λοντα καὶ ἐχόμενα· τὰ γὰρ ἐντεῦθεν ἑξῆς ῥηθησόμενα ταῦτά ἐστι τὰ
μέλλοντα λέγεσθαι, εἴτε πάντα τις εἴποι εἴτε τινά, ὥσπερ εἴρηται· ῥηθείη
δὲ τούτων οἰκεία ἀρχὴ τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, ὅτι τοῦ εἰπεῖν πῶς τὸ τί 40
ἐστι δείκνυται καὶ πῶς εἰς συλλογισμὸν ἡ ἀπόδειξις ἀναφέρεται καὶ τί ἐστιν
10 ὅρος καὶ τίνων, ἀναγκαῖόν ἐστι προτάττεσθαι τὸ εἰ ταὐτὸ γινώσκεται ὁρισμῷ
τε καὶ ἀποδείξει, ἤτοι εἰ ταὐτὸ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις· τούτων γὰρ φανέντων
ὡς οὐ ταὐτὸν ἀκολούθως ῥηθήσεται τὰ λοιπά.

p. 90b1 Ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις, ἆρ' ἔστι τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ εἰδέναι καὶ ἀποδείξει.

15 Ἐνταῦθα δεῖ στῆσαι τὴν πεῦσιν καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν τὸ ἢ ἀδύνατον· 45
τοῦτο γὰρ οὐ πυνθανόμενός φησιν, ἀλλ' ἀποφαινόμενος, ὡς μέλλων τὴν τοῦ
εἶναι ἀδύνατον κατασκευὴν ἐπενεγκεῖν. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις, φησί,
πρὸς τὰ παρ' ἡμῶν προσφάτως εἰρημένα, λέγω δὴ τὸ εἶναι ταὐτὸν τὸ τί
ἐστιν εἰδέναι καὶ διὰ τί ἐστίν· εἰ γὰρ ταὐτὸν ἁπλῶς τὸ εἰδέναι ὁρισμῷ τε
20 καὶ ἀποδείξει, ὡς ἄν τις ἐκ τῶν ῥηθέντων οἰήσαιτο, ἔσται τὸ αὐτὸ κατὰ
τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ τε εἰδέναι καὶ ἀποδείξει. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον, ὡς
δειχθήσεται· καὶ γὰρ εἰ πρὸς ἄλληλα ἐπιστητόν τε καὶ ἐπιστήμη, εἰ ἓν τὸ 50
ἐπιστητόν, καὶ ἡ ἐπιστήμη μία· ἐκείνου δ' ὄντος ἑτέρου καὶ ἑτέρου καὶ αἱ
ἐπιστῆμαι ἀλλήλων ἕτεραι.

25 p. 90b3 Ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστιν εἶναι δοκεῖ. |

Ἄλλο προτεθεῖσθαι δοκεῖ καὶ ἄλλο δείκνυσθαι· περὶ γὰρ τοῦ εἰ ταὐτὸν 18
ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτὸν ἢ μὴ ἡ ζήτησις ἦν, νῦν δὲ ὅτι ἑτέρου ὁ ὅρος καὶ
ἑτέρου ὁ συλλογισμός ἐστι τὸ δεικνύμενον. ἀλλ' εἰ καὶ ἕτερον τοῦτο
ἐκείνου, ὅμως φέρει γε εἰς ταὐτό. ἐπεὶ γάρ τις συλλογισμὸς ἡ ἀπόδειξις,
30 δειχθέντος ἁπλῶς ὅτι ἕτερον καθόλου συλλογιστὸν καὶ ὁριστὸν συλλογισμός
τε καὶ ὁρισμός, ὡς μηδαμῇ κοινωνεῖν ἀλλήλοις τῷ εἴδει, δεδειγμένον ἔσται 5
ὅτι καὶ ἀποδεικτὸν καὶ ὁριστόν, ἀπόδειξίς τε καὶ ὁρισμὸς ἀλλήλων ἕτερα·

1 ἔστω om. et post μελλόντων (2) add. ἐστίν Aa 2 τῶν λόγων τούτων coll. Aa
4 ὁρισμός] ὅρος E 8 post τὰ add. γὰρ E 10 ὁρισμῷ] ὅρῳ Aa
12 ταυτὰ Aa 13 κατὰ E Arist. D: καὶ κατὰ Aa Arist. vulg. 17 γὰρ ἂν]
οὖν Aa 18 τοῦ εἶναι Aa 19 εἰδέναι] εἶναι Aa 20 ἔστι τὸ A
20. 21 κατὰ τὸ αὐτὸ om. E 21 τε om. Aa 22 ἓν] ἑνὸς E 23 ἡ om. Aa
αἱ om. Aa 27 ἢ] εἰ Aa ὅρος bis, itemque συλλογισμός (28) Aa
32 post ὁριστὸν add. καὶ Aa τε om. Aa

ὡς γίνεσθαι τὸν λόγον οὕτως ἐπιστημονικώτερον ὡς καθολικώτερον. ἔοικε 18
δὲ καὶ καθ' αὑτὸ πρὸς τὸν συλλογισμὸν εἶναι τῷ ὁρισμῷ ἡ διαφορά, δι'
ἐκεῖνον δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν. ὥσπερ οὖν εἰ ἕτερα προὔκειτο δεῖξαι
ἀλλήλων κύκλον καὶ σκαληνόν, οἰκειότερον ἂν ἦν καὶ ἐπιστημονικώτερον
5 ἕτερα δεῖξαι ἀλλήλων κύκλον καὶ τρίγωνον, κἀκείνοις ἂν ἡ ἑτερότης τοῦ 10
σκαληνοῦ καὶ τοῦ κύκλου συναπεδείκνυτο, ταὐτὸν δὴ κἀνταῦθα γέγονε· τοῦ
συλλογισμοῦ ἀποδειχθέντος ἁπλῶς, ὅτι ἕτερος κατ' εἶδός ἐστι τοῦ ὁρισμοῦ,
καὶ ὅτι ἡ ἀπόδειξις ὡσαύτως ἔχει συναποδέδεικται· ὁ μὲν γὰρ ὁρισμός,
φησί, τοῦ τί ἐστι δοκεῖ. τὸ δοκεῖ ἐνταῦθα οὐ κατὰ τὸ ἀμφίβολον,
10 ἀλλ' ὅτι κοινή τις δόξα καὶ ἔννοια περὶ ὁρισμοῦ τὸ εἶναι αὐτὸν δηλωτικὸν
τοῦ τί ἐστι, τουτέστι τῆς ἰδίας οὐσίας τοῦ ὁριστοῦ. τὸ δὲ τί ἐστιν ἅπαν
καθόλου καὶ κατηγορικόν· οἱ γὰρ κυρίως ὅροι κατηγορικοὶ ἅπαντες, οἱ δὲ 15
ἀποφατικοὶ οὐχ ὅροι κυρίως· οὐ γὰρ τί ἐστιν ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι δηλοῦσιν.
οἱ δὲ συλλογισμοὶ οὐ πάντες τοιοῦτοι· οὐκ ἄρα ἁπλῶς συλλογιστὸν καὶ
15 ὁριστὸν ταὐτόν. καὶ τέως μὲν οὕτω δέδεικται μὴ εἶναι ἁπλῶς· ἔστι δὲ ἡ
δεῖξις οὕτω τὴν ἀνάλυσιν δεχομένη· πᾶς ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστι δοκεῖ· πᾶν
τὸ τί ἐστι καθόλου καὶ κατηγορικόν· πᾶς ἄρα ὁρισμὸς καθόλου καὶ κατηγορικός.
οὗτος πρῶτος τρόπος τοῦ πρώτου σχήματος. εἶτα τοῦτον λαβόντες
ἐν δευτέρῳ συλλογιζόμεθα σχήματι. πᾶς ὅρος καθόλου καὶ κατηγορικός· 20
20 οὐ πᾶς συλλογισμὸς καθόλου καὶ κατηγορικός· οὐ πᾶς ἄρα συλλογισμὸς
ὅρος· καὶ ἔστιν οὗτος τρίτος τρόπος τοῦ δευτέρου σχήματος. ὅτι δὲ οὐ πᾶς
συλλογισμὸς καθόλου καὶ κατηγορικός, ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δείκνυσιν· οἱ γὰρ
ἐν τῷ δευτέρῳ, φησί, πάντες ἀποφατικοί, οἱ δ' ἐν τῷ τρίτῳ πάντες μερικοί.
εἶτα ἐπειδὴ μὴ καθόλου ἔδειξεν ἢ ὅτι οὐδὲν συλλογιστὸν ὁριστὸν ἢ ὅτι οὐδεὶς
25 συλλογισμὸς ὁρισμός, ὃ ποιῆσαι προὔκειτο, προστίθησιν τὸ ὑπόλοιπον·
ἐδείχθη γὰρ τέως ὅτι οὔτε τὰ ἀποφατικὰ οὔτε τὰ μερικῶς συλλογιστὰ 25
ὁριστά ἐστιν· οὐ δὴ οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ ὁρισμοί· ὑπελείφθη δὲ μόνα τὰ
καθόλου καὶ καταφατικά. λέγει δὲ καὶ ταῦτα τῶν ὁριστῶν ἕτερα, ἢ συλλογιστά·
τὸ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ εἴρηκε μὴ δυνατὸν εἰδέναι τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ
30 τε καὶ ἀποδείξει, ὅτι γε κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ἐνδέχεταί ποτε· οἷον τί μέν
ἐστι τρίγωνον ἰσόπλευρον ὁρισμῷ οἴδαμεν, ὅτι τὸ τὰς τρεῖς πλευρὰς ἴσας
ἀλλήλαις ἔχον· ὅτι δὲ δύο κύκλων ἀλλήλους τῇ διὰ τῶν κέντρων ἀγωγῇ
τεμνόντων καὶ τὴν αὐτὴν διάμετρον ἐχόντων τὸ ἐκ τῆς διαμέτρου καὶ τῶν 30
ἑκατέρων τῶν κύκλων ἀπὸ τῆς ἁφῆς ἐπὶ τὰ κέντρα ἀγομένων εὐθειῶν
35 συγκείμενον τρίγωνον ἰσόπλευρόν ἐστι, δι' ἀποδείξεως γινώσκομεν. ἕτερον
δὲ τοῦτο ἐκείνου· ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ τί ἐστι δηλοῖ τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον,

---

5 ἂν om. E   ἢ] ἦν Aa   6 δὴ] οὖν E   10 τὸ] τοῦ Aa
18 ὁ πρῶτος E   19 σχήματι συλλογιζόμεθα coll. Aa   καὶ om. Aa
23 τῷ ante τρίτῳ om. E   24 ὁριστὸν om. E   27 οὐδ' οἱ Aa   ὑπελήφθη Aa
28 καὶ post δὲ om. a   30 τε om. Aa   32 δύο κύκλων κτλ.] τὸ πρῶτον θεώρημα τῆς γεωμετρίας λέγει in marg. add. A[2]   ἀγωγῇ scripsi: ἀγωγή E: ἀγῶ A: ἀγωῶν a
33 ante διαμέτρου add. κοινοῦ A[2]   34 ἑκατέρω a   τῶν om. E
ἁφῆς] τομῆς add. A[2]

τοῦτο δὲ τὸ διὰ τί τὸ ὡδὶ ἢ ὁπουοῦν οὕτω γραφόμενον ἰσόπλευρον 18
τρίγωνόν ἐστι.

p. 90b7 Εἶτα οὐδὲ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι κατηγορικῶν ἁπάντων ἐστὶν ὁρισμός. 35

5 Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀποφατικὰ καὶ τὰ μερικὰ ὁρισμῷ οὐχ ὑπόκειται, ἤδη εἴρηκε· λέγει δὲ νῦν καὶ περὶ τῶν καθόλου καὶ καταφατικῶν, ἃ ἐν μόνῳ τῷ πρώτῳ σχήματι περαίνεσθαι πέφυκε. λέγει δὲ ὅτι οὐδὲ τούτων ἁπάντων ἐστὶν ὁρισμός. τῶν μὲν γὰρ ἁπλῶν ἔσται, οἷον ἐκλείψεως, ἰσοπλεύρου, ἡμικυκλίου, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ αὐτὸ καθὸ καὶ ἀπόδειξις· τῶν
10 δὲ συνθέτων οὐδαμῶς· τὸ γὰρ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας εἶναι τὰς τρεῖς γωνίας 40 τοῦ τριγώνου διὰ συλλογισμοῦ μὲν καὶ ἀποδείξεως περαίνεται, οὐδαμῶς δ' ὁρίζεται· οὐδ' ἄλλο τῶν συνθέτων οὐδέν. πῶς οὖν πρότερον ἔφασκεν ὅτι ταὐτόν ἐστιν εἰδέναι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν, εἴπερ ἔστι τινὰ ἅπερ διὰ τί μέν ἐστιν, ἔστιν εἰδέναι, τί δ' ἐστὶν οὐχί; διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπ' αὐτῶν
15 ἀποδοῦναι τὸ τί ἐστιν, ὡς ἐπί τε τοῦ εἰρημένου ἔχει καὶ ἐπὶ πλειόνων ἑτέρων, οἷόν ἐστι καὶ τὸ ἐὰν δύο τρίγωνα δύο πλευρὰς ἴσας ἔχῃ ἑκατέραν ἑκατέρᾳ, ἔχῃ δὲ καὶ γωνίαν γωνίᾳ ἴσην τὴν ὑπὸ τῶν ἴσων πλευρῶν περι- 45 εχομένην, καὶ τὴν βάσιν τῇ βάσει ἴσην ἕξει, καὶ τὸ τρίγωνον τῷ τριγώνῳ ἴσον ἔσται, καὶ αἱ λοιπαὶ γωνίαι ταῖς λοιπαῖς γωνίαις ἴσαι ἔσονται. ἢ οὐδ'
20 ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἐλέγετο ὅτι ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέρῳ ὄντων ἁπάντων ταὐτόν ἐστιν τὸ εἰδέναι τὸ διὰ τί ἐστι καὶ τί ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ μὲν τί ἐστι τῇ εἰδήσει συντρέχειν καὶ τὴν τοῦ διὰ τί ἐστιν, οὐ μὴν δὲ ἁπλῶς καὶ τῇ τοῦ διὰ τί ἐστι τὴν τοῦ τί ἐστιν. εἰσὶ γὰρ κατηγορούμενα καὶ ἁπλᾶ καὶ σύνθετα δι' ἀποδείξεως περαινόμενα· ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἁπλῶν συνδραμοῦνται 50
25 ἄμφω ἀλλήλοις ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις, ἐπὶ δὲ τῶν συνθέτων ἀπόδειξις μὲν ἔσται, ὁρισμὸς δ' οὐχί. |

p. 90b9 Τούτου δὲ λόγος ὅτι τὸ ἐπίστασθαί ἐστιν. 19

Πρότερον μὲν ἐκ τῆς τῶν γνωστῶν διαφορᾶς διίστατο τὰς γνώσεις ὁριστικήν τε καὶ ἀποδεικτικήν, ἐκ τῶν μερικωτέρων τὸν λόγον πιστούμενος, 5
30 νῦν δὲ καθολικῶς τὸν λόγον τῆς διαφορᾶς τῶν γνωστῶν ἀποδίδωσιν τὰς γνώσεις αὐτὰς μεταχειριζόμενος. ἔκειτο γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ τοῦτο εἶναι τὸ ἐπίστασθαι ἀποδεικτικῶς, τὸ ἔχειν ἀπόδειξιν. εἰ τοίνυν ἀποδεικτικῶς τὰ ἀποδεικτὰ ἐπιστάμεθα, ἀπόδειξιν ἔχοντες αὐτὰ ἐπιστάμεθα·

---

1 διότι Aa 5 Ὅτι] ὁ a ὑπόκεινται Aa 6 καὶ post νῦν om. E
7 δὲ ὅτι] δι' ὅτι Aa 17 ὑπὸ] ἀπὸ Aa 18 βάσιν ex βάσει corr. E
19 ἴσων Aa ante ἢ add. λύσις A 21 τὸ post ἐστι om. Aa
21—23 διότι (ter) Aa 24 ἁπλῶν scripsi: ἁπλῶς libri 28 post διαφορᾶς add. κατ' εἶδος ἀπ' ἀλλήλων Aa διίστα Aa 33 τὰ ἀποδεικτικὰ E
αὐτὰ] τὰ ἀποδεικτὰ E

εἰ δὲ ταῦτα καὶ δι' ὁρισμοῦ ἐπιστάμεθα, συμβήσεται ταῦτα ἐπίστασθαι 19
ἀπόδειξιν μὴ ἔχοντας ἀλλ' ὁρισμόν, ὅπερ ἐναντίον τῶν ἐξ ἀρχῆς κειμένων 10
ἐστίν. οὐκ ἄρα δι' ὁρισμοῦ τὰ ἀποδεικτὰ ᾗ ἀποδεικτὰ ἀλλὰ δι' ἀποδείξεως
μόνης γινώσκεται. ὅρα δὲ ὅτι ἀπὸ μὲν τῶν ὑστέρων καὶ αἰτιατῶν ἐπὶ τὴν
5 τῶν προτέρων καὶ αἰτίων ἀνιόντες γνῶσιν ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἓν ἀνερ-
χόμεθα, κατὰ μέρος τὴν τοῦ αἰτίου συνάγοντες γνῶσιν ἐκ τῶν ἐξ αὐτοῦ·
ὅταν δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ αἰτίων ἡ πρόοδος γίνηται, τὸ ἀνάπαλιν ἀπὸ
τοῦ ἑνὸς γινώσκεται τὰ πολλά· καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ τῶν λογικῶν καὶ
διανοητῶν, οἷον ἐπιστήμης τε καὶ ἐπιστητοῦ καὶ γενῶν καὶ εἰδῶν, ἀλλὰ 15
10 καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶς τε καὶ θεολογικῶς θεωρουμένων ἔστιν εὑρεῖν. ὡς
γὰρ ἐνταῦθα ἐκ τῶν κατ' εἶδος συμπερασμάτων, ἃ τῷ συλλογισμῷ καὶ τῇ
ἀποδείξει συνάγεται, τὴν δύναμιν τῆς συλλογιστικῆς καὶ ἀποδεικτικῆς ἐπι-
στήμης ἐπέγνωμεν, καὶ αὖθις ἐκ τῶν κατ' εἶδος ὁριστῶν, ὁποία ἡ ὁριστική
ἐστι μέθοδος, οὕτως ἐκ τῆς κατ' εἶδος τῶν φυσικῶν ἰδιότητος, ᾗ φυσικά
15 ἐστιν, ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἁπλῶς τῆς φύσεως ἀναγόμεθα, ὅτι ἔστιν ἀρχή τις ἡ
ταῦτα οἰκείως διοικοῦσα λαμβάνοντες, καὶ τίς αὕτη ἐστί, καὶ ἔτι ἐκ τῶν 20
κατ' εἶδος δημιουργικῶν λόγων ἐπὶ τὴν πρώτην καὶ μίαν αἰτίαν τῶν γινο-
μένων καὶ ὄντων ἀναφερόμεθα, ἓν τὸ πάντων καταλαμβάνοντες προϊστάμενον,
εἰς ὃ τελευταῖον πᾶν ἀναπληρούμενον ἵσταται καὶ οὐ περαιτέρω προβῆναι
20 οὐκ ἔνεστι. καὶ ἀνάπαλιν ἀπὸ τῶν αἰτίων ἐπὶ τὰ ἐξ αὐτῶν· ὥσπερ γὰρ
ἀπὸ μιᾶς ἐπιστήμης κοινῆς τῆς συλλογιστικῆς τε καὶ ἀποδεικτικῆς πάντα
κατὰ μέρος τε καὶ εἶδος τὰ συμπεράσματα πρόεισι καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς
γένους τὰ ἐξ αὐτοῦ, οὕτως ἀπὸ τῆς μιᾶς τε καὶ κοινῆς φύσεως πάντα 25
τὰ κατὰ μέρος τε καὶ εἶδος τὰ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἀπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ
25 αὐτοῦ αἰτίου τοῦ πρώτου πάντα κατὰ μέρος τε καὶ εἶδος τὰ δεύτερα.
καὶ κοινὴ ὁμοιότης ἐπί τε τῶν λογικῶν καὶ φυσικῶν καὶ θείων τὸ
ἄλλα ἄλλων εὑρίσκεσθαι αἰτιώτερα καὶ καθολικώτερα ἀπὸ τῶν ὑστέρων
ἐπὶ τὰ πρότερα ἀνιόντων ἡμῶν, καὶ ἄλλα ἄλλων αἰτιατότερά τε καὶ
μερικώτερα ἀπὸ τῶν προτέρων κατιόντων ἐπὶ τὰ ὕστερα. ἀλλὰ περὶ 30
30 μὲν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν καὶ περὶ ὅλου καὶ μέρους καὶ ὅπως οἰκείως
ἐπὶ τῶν λογικῶν καὶ φυσικῶν καὶ θείων ταῦτα λαμβάνεται, ἐν ἑτέροις
εἴρηται πλατυκώτερόν τε καὶ ἀκριβέστερον· νῦν δὲ ἰτέον ἐπὶ τὰ προ-
κείμενα.

2 ἔχοντες Aa 7 γίνεται E 10 φυσικῶν τε καὶ καθολικῶς θεωρουμένων E 12. 13 ἐπιστήμης om. E 13 ὁριστῶν — κατ' εἶδος (14) om. E 15 ἐπὶ] καὶ Aa ἔστιν] τὲ Aa 16 λαμβάνοντας E τίς] τί E 17 δημιουργῶν Aa τῶν om. E 19 ὑπεραιτέρω Aa 20 post ἀνάπαλιν add. ὡς E post αὐτῶν add. καὶ a γὰρ om. Aa 21 τῆς om. E 24 τὰ post πάντα om. Aa 24 τοῦ] τὸν E 26 καὶ θείων] αἰτίων E 27 ἀπὸ] ὑπὸ E 28 αἰτιατώτερα E: αἰτιατὰ Aa 29 προτέρων — ὕστερα del. A[1] 31 τῶν] τε Aa 32 πλατικώτερον Aa ἰστέον E

p. 90b13 Οὐδὲν γὰρ κωλύει μὴ ἅμα ἔχειν. 19

Ὥσπερ τινὸς λέγοντος πρὸς αὐτὸν ὅτι 'καὶ τίς ἡ ἀνάγκη τῆς ἀτοπίας ὥστε τὸ ἀποδεικτὸν ἐπίστασθαι χωρὶς ἀποδείξεως; εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτόν, ἐπίσταιτο ἄν τις ἔχων αὐτοῦ καὶ ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν,' 35
5 φησὶ πρὸς τὸν οὕτω λέγοντα ὅτι οὐδὲν κωλύει μὴ ἔχειν ἅμα τοῦ αὐτοῦ τόν τε ὁρισμὸν καὶ τὴν ἀπόδειξιν. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἔχοντά τινα μόνον εἰδέναι τοῦτο διὰ μόνου αὐτοῦ χωρὶς ἀποδείξεως, ὥστε ἔσται τι ἐπίστασθαι ἀποδεικτικῶς μὴ ἔχοντα ἀπόδειξιν, ὅπερ οὐχ ὑπέκειτο. ἀπορήσειε δ' ἄν τις πρὸς ταῦτα ὡς ἕτερόν ἐστι τὸ ἀποδεικτικῶς ἐπίστασθαι καὶ ἕτερον
10 τὸ ὁριστικῶς. τὸ μὲν γάρ ἐστι δι' ἀποδείξεως ἐπίστασθαι, τὸ δὲ δι' ὁρισμοῦ· ὁ οὖν τὴν ἀπόδειξιν ἔχων ἐπίσταται ἀποδεικτικῶς, ὁ δὲ τὸν ὁρισμὸν 40 ὁριστικῶς, καὶ ἀνάπαλιν ὁ ὁριστικῶς ἐπιστάμενος ἔχει τὸν ὁρισμόν, ὁ δὲ ἀποδεικτικῶς τὴν ἀπόδειξιν. ἂν οὖν τὸ αὐτὸ ὑποθώμεθα ἐπιστητὸν εἶναι ὁρισμῷ καὶ ἀποδείξει, ὁ τὸν ὁρισμὸν ἔχων ὁριστικῶς οὐκ ἀποδεικτικῶς
15 ἐπιστήσεται, καὶ οὐδὲν ἔσται ἄτοπον οὕτως· εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐρεῖ τις ἄτοπον τὸν ἔχοντα τὸν ὁρισμόν, οὐχὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀποδεικτικῶς λέγειν ἐπίστασθαι, ἑτέρων ὄντων ἀλλήλων ὁρισμοῦ τε καὶ ἀποδείξεως. οὐ γὰρ εὔλογον, διότι καὶ ἀποδεικτὸν τὸ ὁριστόν, ἀποδεικτικῶς λέγειν ἐπίστασθαι 45 τὸν διὰ μόνου τοῦ ὁρισμοῦ αὐτὸ ἐπιστάμενον. ἢ οὐκ ἐνδέχεται τὸ ἀπο-
20 δεικτὸν ἄλλως ἢ ἀποδεικτικῶς ἐπίστασθαι, ὡς μηδὲ τὸ αὐτὸ ὁριστόν τε εἶναι ἁπλῶς καὶ ἀποδεικτόν. κἂν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ ᾖ τῷ ὑποκειμένῳ ποτέ, ἀλλά γε τῷ λόγῳ διοίσει, ἐπινοίᾳ μὲν ὂν ὁριστόν, ἐνεργείᾳ δὲ ἀποδεικτόν· τοῦ γὰρ ὅτι καὶ διὰ τί ἡ ἀπόδειξις, ὁ δὲ ὅρος τοῦ τί ἐστι, καὶ τῶν μὲν ἐν ἑτέροις ἐκεῖνα, τῶν δὲ καθ' αὑτὰ θεωρουμένων τὸ τί ἐστιν· ὅταν οὖν 50
25 τι ταὐτὸ λαμβάνηται ὅρῳ τε ὑποκεῖσθαι καὶ ἀποδείξει δυνάμενον τῶν ἐν ἑτέρῳ ὑφισταμένων ὄν, τοῦτο ἐπινοίᾳ μὲν τοῦ ὑποκειμένου χωριζόμενον ὁρισθήσεται, ὡς ἐν ἑτέρῳ δὲ ὂν ἀποδειχθήσεται. ὁ τοίνυν τὸ ἀποδεικτὸν γνοὺς ὡς ἐν ἑτέρῳ ὂν ἀποδεικτικῶς αὐτὸ ἔγνωκε, τοῦτο δέ ἐστι καθὼς ἡ ἀπόδειξις αὐτοῦ τὴν γνῶσιν παρίστησιν. τοιγαροῦν εἰ καὶ ὁ ὁρισμὸς οὕτως
30 αὐτὸ ἀποδίδωσιν, ἀποδεικτικῶς αὐτοῦ τὴν γνῶσιν παρέχεται· ὥστε ἔσται γνῶναι δι' ὁρισμοῦ ἀποδεικτικῶς τὸ ἀποδεικτὸν | χωρὶς ἀποδείξεως. ἀλλ' 20 οὐχ οὕτως ὑπέκειτο· τὸ οὖν ἀποδεικτικῶς λέγειν εἰδέναι, τοῦτό ἐστι καθὼς ἡ δι' ἀποδείξεως γνῶσις γίνεται, τοῦτο δέ ἐστι κατὰ τὸ ἐν ἑτέρῳ εἶναι· τοῦτο δ' οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἀποδείξεως. ὁ δέ γε ὅρος οὐχ οὕτως, ἀλλ'
35 ὡς καθ' ἑαυτὸ παραδίδωσιν ἐπινοίᾳ διιστῶν τοῦ ὑποκειμένου τὸ ἐν ἑτέρῳ.

---

2 ὅτι om. E 3 ἀποδεκτικὸν E 4 καὶ τὴν ἀπόδειξιν Aa 7. 8 ἔστι ἐπίστασθαί τι Aa 8 μὴ] καὶ a ἀπορήσει E 10 τὸ post ἕτερον om. E 13 ἂν] εἰ Aa 17 ὁρισμῶν τε καὶ ἀποδείξεων E 18 ἀποδεικτὸν scripsi: ἀποδεικτικὸν libri 19 αὐτὸ] τὸ E 20 τὸ om. Aa 21 ᾖ om. Aa 22 γε om. Aa 27 ἀποδεικτικὸν Aa 31 ἀποδεικτικόν Aa 33 γίνεται] γὰρ E εἶναι — ὑποκειμένου τὸ ἐν ἑτέρῳ (35) om. E

ἐπεὶ τοίνυν ἡ μὲν ὁριστικὴ ὡς καθ' ἑαυτὸ λαμβάνει τὸ ἐν ἑτέρῳ, ἡ δὲ 20 ἀποδεικτικὴ ὡς ἐν ἑτέρῳ, τὸ μὲν ἐκείνως αὐτὸ γινώσκειν ὁριστικῶς ἐστι 5 γινώσκειν, τὸ δ' οὕτως ἀποδεικτικῶς· ὡς ταὐτὸν εἶναι λέγειν τρόπον τινὰ ἀποδεικτικῶς τε εἰδέναι καὶ ἀποδεικτὸν εἰδέναι, καὶ ὁριστικῶς καὶ ὁριστὸν 5 ὡσαύτως.

p. 90b13 Ἱκανὴ δὲ πίστις καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς.

Καὶ ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀποδεικνυμένων δείκνυσι τὸ προκείμενον. τὰ 10 μὲν γὰρ ἀποδεικνύμενά εἰσι τὰ ἐν ἑτέροις ὑπάρχοντα ἢ καθ' αὑτὸ ἢ ἁπλῶς ὡς συμβεβηκότα, ὡς τῷ τριγώνῳ αἱ δύο ὀρθαὶ καὶ τῇ σελήνῃ ἡ 10 ἔκλειψις. ἐπέξιθι οὖν, φησί, καθ' ἕκαστον καὶ οὐδὲν εὑρήσεις αὐτῶν ὁρισμῷ γινωσκόμενον· καίτοι ἔστι γνωρίσαι τι τῶν δι' ἀποδείξεως γινωσκομένων ἐκ τοῦ ὁρίσασθαι, οἷον τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ αὐτό, ὥσπερ εἴρηται. τί μὲν γὰρ τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον, ἔστι γνῶναι δι' ὁρισμοῦ· ὅτι δὲ τόδε τὸ οὕτω διαγραφὲν ὡς ἐν ταῖς ἀποδείξεσι διαγράφεται 15 15 ἰσόπλευρον τρίγωνόν ἐστιν, οὐκέτι· καθ' ἑαυτὸ μὲν γὰρ ὁρίζεται, ὡς ἐν ἑτέρῳ δὲ ἀποδείκνυται, καὶ ὁ μὲν ὁρισμὸς τὸ τί ἐστιν, ἡ δὲ ἀπόδειξις τὸ τόδε τῷδε ὑπάρχειν παρίστησιν. ἱκανὴν δὲ πίστιν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς ὠνόμασεν ὡς καὶ τῶν ἄλλων μὲν ἱκανῶν οὐσῶν ἐκ τοῦ λόγου, ἱκανῆς δὲ καὶ ταύτης ὡς ἐκ τῆς ἐναργείας παριστώσης τὸ ἀληθές.

20 p. 90b16 Ἔτι εἰ ὁ ὁρισμὸς οὐσίας τινὸς γνωρισμός. 20

Καὶ ἐντεῦθεν ἄν τις γνοίη, φησίν, ἕτερα ὄντα ἀλλήλων τὰ τῷ ὁρισμῷ καὶ τὰ τῇ ἀποδείξει ὑποκείμενα. ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς οὐσίαν παρίστησι, καθὰ καὶ ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ λόγῳ διείληπται. λόγος γάρ ἐστι δηλωτικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος, ἡ δὲ φύσις ἑκάστου οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ. 25 οὐδεμία δὲ οὐσία δι' ἀποδείξεως συμπεραίνεται, ἀλλὰ τὸ ἄλλο ἄλλῳ ὑπάρχειν ἢ καθ' αὑτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός. καίτοι καὶ συμβεβηκότων εἰσὶν 25 ὁρισμοί, ὡς τὸ λευκὸν ὁριζόμεθα χρῶμα λέγοντες εἶναι διακριτικὸν ὄψεως, καὶ πολλὰ ἕτερα. ἀλλ' οὐχ ὅτι τινί ἐστιν ὁ ὁρισμὸς ἀποδίδωσιν, ἀλλ' ἢ τὸ εἶδος αὐτοῦ παρίστησιν, ὅπερ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἐστιν. οὐχ ἁπλῶς δὲ οὐσίας 30 ἀλλὰ τινὸς εἶπε γνωρισμὸν εἶναι τὸν ὁρισμόν, ὡς μὴ μόνον τῶν εἰδῶν καὶ γενῶν τῆς πρώτης οὐσίας ὁρισμῷ ὑποβαλλομένων, ἀλλὰ δὴ καὶ συμβεβηκότων· ὡς πάντως μὲν τὸν ὁρισμὸν οὐσίαν τινὰ δηλοῦν, ἤτοι εἶδός τι καθ' ὅ ἐστιν ἕκαστον, τοῦτο δὲ ἢ ἐν ταῖς οὐσίαις ἢ ἐν τοῖς συμβεβηκόσιν. 30 καὶ ἔστιν ὁ λόγος τοιοῦτος 'ὁ ὁρισμὸς οὐσίας τινὸς γνωρισμός· οὐδὲν τῶν

4 ἀποδεικτὸν scripsi: ἀποδεικτικὸν libri   ὁριστὸν καὶ ὁριστικῶς coll. Aa
10 φησί om. E   14 τὸ — ὡς] τῶδε E   16 τὸ (ante τί) τοῦ Aa   δὲ om. E
17 τῷδε τόδε coll. Aa   22 τὰ om. E   23. 24 τῆς τοῦ ὑποκειμένου φύσεως coll. Aa   25 δι'] ἐστὶ a   25. 26 ἀλλ' ἢ τὸ ἄλλῳ ἄλλο ὑπάρχειν Aa
29 αὐτοῦ οὐσία coll. Aa   32 τι om. E   34 καὶ ἔστι] ἔστι δὲ A

ὑπὸ τῆς ἀποδείξεως γινωσκομένων οὐσία ἐστίν· οὐδὲν ἄρα τῶν ὑπὸ τῆς 20
ἀποδείξεως γινωσκομένων ὁρισμῷ γινώσκεται.' δοκεῖ δὲ ἐλλιπὴς μὴ ἐπενεχ-
θέντος τοῦ συμπεράσματος.

p. 90b19 Τί δ', οὗ ὁρισμός, ἆρα παντὸς ἀπόδειξις ἢ οὔ;

5 Δείξας μὴ εἶναι πᾶν τὸ ἀποδεικτὸν ὁριστόν, μηδ' εἶναι πᾶν ὁρίζεσθαι 35
ὅπως καὶ δι' ἀποδείξεως περαίνεται, δείκνυσιν ἤδη καὶ τὸ τούτου ἀντίστροφον,
μὴ εἶναι πᾶν τὸ ὁριστὸν τοῦτο καὶ ἀποδεικτόν, μηδ' ἀποδείξει περαίνεσθαι
πᾶν τὸ δι' ὅρου γινωσκόμενον. ἐρωτῶν δὴ τὸ εἶναι ἀποκρίνεται τὸ μὴ
εἶναι· εἶτα τῇ τούτου δείξει ἐπιχειρεῖ, λέγω δὴ τοῦ μὴ εἶναι παντὸς ἀπό-
10 δειξιν οὗ καὶ ὁρισμός ἐστιν.

p. 90b20 Εἷς μὲν δὴ λόγος καὶ περὶ τούτου ὁ αὐτός. 40

Διαφόρων, φησί, λόγων καὶ τοῦτο δεικνυόντων εἷς ἐστι τούτων ὃς καὶ
ἐπὶ τοῦ προτέρου προβλήματος εἴληπται, τὸ αὐτὸ καὶ τούτῳ δεικνὺς ὑποτι-
θεμένῳ ἑπόμενον ἄτοπον. εἶτα ἐπάγει τοῦ γὰρ ἑνὸς ᾗ ἓν μία ἐπιστήμη,
15 ἤγουν εἴ τι ὑπάρχει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιστητὸν καὶ κατ' ἐπίνοιαν καὶ κατ'
ἐνέργειαν λαμβανόμενον, καθὸ ἕν ἐστι, τουτέστι κατὰ τὸν ἕνα τρόπον αὐτοῦ
τῆς γνώσεως, μίαν ἕξει καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὸ 45
αὐτὸ δυσὶν ἐπιστήμαις εἶναι ἐπιστητόν. τοῦτο θεὶς ἐπάγει καὶ ἕτερον ὃ ἐξ
ἀρχῆς ὑπέκειτο, τοῦτο δέ ἐστι τὸ ταὐτὸν εἶναι τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἀποδεικτὸν
20 τῷ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν. τούτων τοίνυν ὄντων, φησί, συμβήσεταί τι ἀδύνα-
τον, εἴπερ ὑποθώμεθα πᾶν εἶναι τὸ ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτόν. τί δὲ τὸ συμ-
βαῖνόν ἐστιν; ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ προτέρου συμβέβηκεν.

p. 90b23 Ὁ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἔχων ἄνευ τῆς ἀποδείξεως ἐπι-
στήσεται.

25 Ἀποδεικτοῦ γὰρ ὄντος τοῦ ὁριστοῦ, ὡς ἡ ὑπόθεσις, ὁ τὸν ὁρισμὸν 50
ἔχων αὐτοῦ εἴσεται τὸ ἀποδεικτὸν ἄνευ ἀποδείξεως. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον·
ὑπέκειτο γὰρ τοῦτο εἶναι τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἀποδεικτόν, τὸ ἔχειν τὴν ἀπό-
δειξιν. ἀλλὰ καὶ ἕξει ἅμα καὶ οὐχ ἕξει τὴν ἀπόδειξιν· καθὸ μὲν γὰρ ἐπί-
σταται τὸ ἀποδεικτόν, ὃ δι' ὁρισμοῦ ἔγνωκεν, ἕξει τὴν ἀπόδειξιν (τοῦτο
30 γὰρ ἦν τὸ ἐπίστασθαι αὐτό, τὸ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν), καθὸ δὲ διὰ μόνου
τοῦ ὅρου ἐπίσταται αὐτὸ χωρὶς ἀποδείξεως, οὐχ ἕξει· ὥσθ' ἅμα ἕξει καὶ
οὐχ ἕξει | τὴν ἀπόδειξιν, ὅπερ ἀδύνατον. οὐκ ἄρα παντὸς οὗ ὁρισμὸς 21

1 οὐσία ἐστίν — γινωσκομένων (2) om. E 4 in lemmate ὅτι μὲν — δῆλον ex Arist. add. Aa 7 μὴ δ' εἶναι Aa 8 δὴ] δὲ Aa 18 τιθεὶς E 20 τὴν ἀπόδειξιν ἔχειν coll. Aa 28 ἅμα] ἀλλὰ E 29. 30 τοῦτο γὰρ — ἀπό-δειξιν om. E

τούτου καὶ ἀπόδειξις. ἴσως δὲ τὸ τοῦ γὰρ ἑνὸς ᾗ ἓν μία ἐπιστήμη 21
οὐχ ὡς λῆμμα προτέτακται, ἀλλ' ὡς κατασκευαστικὸν τοῦ τὸ ἐπίστασθαι
τὸ ἀποδεικτὸν εἶναι τὸ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν· ἐπειδὴ γὰρ κυρίως ἐπιστήμας
ταύτας τὰς δύο τίθεται, ὁριστικήν τε καὶ ἀποδεικτικήν, ὡς Θεόφραστος
5 μαρτυρεῖ καὶ Ἀλέξανδρος, φησὶν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τοῦ ἑνὸς ᾗ ἓν ὁρισμὸν 5
εἶναι καὶ ἀπόδειξιν. διὸ οὔτε ὁριστὸν ᾗ ἓν ἄνευ ὁρισμοῦ γνωστόν ἐστιν
οὔτε ἀποδεικτὸν ἄνευ ἀποδείξεως. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος οὔτε παντός,
οὗ ἀπόδειξις, ἔστι καὶ ὅρος οὔτε παντός, οὗ ὅρος, ἔστι καὶ ἀπόδειξις· εἰ δ'
ἔστιν, ὅ τε δι' ὁρισμοῦ μόνου τὸ ἀποδεικτὸν ἐπιστάμενος ἄνευ τῆς ἀπο-
10 δείξεως εἴσεται τὸ ἀποδεικτόν, ὅ τε διὰ ἀποδείξεως μόνης τὸ ὁριστὸν ἄνευ
ὁρισμοῦ τὸ ὁριστὸν εἴσεται. διὰ τοῦτο καὶ οὕτως ἐπήνεγκεν ὥστ' εἴπερ
τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἀποδεικτὸν καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς ἑπομένου τῷ εἶναι
μίαν ἐπιστήμην τοῦ ἑνὸς ᾗ ἓν τοῦ ταὐτὸν εἶναι τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἀποδεικτὸν 10
τῷ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν. εἰ δὲ καὶ ὡς λήμματά τις ἄμφω ταυτὶ λήψεται
15 προτεταγμένα, πρὸς ἄμφω τὸ ἄτοπον ἕψεται. εἴπερ γὰρ παντὸς οὗ ἀπό-
δειξις, τούτου καὶ ὅρος, οὔτε μία ἐπιστήμη τοῦ ἑνὸς ᾗ ἕν, ἀλλὰ δύο ἕτεραι
ἀλλήλων καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα τεταγμέναι ὅρος καὶ ἀπόδειξις, οὔτε ταὐτὸν
ἔσται τὸ εἰδέναι τὸ ἀποδεικτὸν τῷ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν· εἴσεται γὰρ τὸ
ἀποδεικτὸν ὁ ἔχων τὸν ὁρισμὸν διὰ μόνου τοῦ ὅρου, τὴν ἀπόδειξιν μὴ
20 ἔχων. οὕτω δὲ πρότερον μὲν ἥρμοττεν εἰπεῖν, ὅτε μὴ παντὸς ἔλεγεν οὗ 15
ἀπόδειξις, τούτου καὶ ὅρον εἶναι· νῦν δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἔδει, ἐπεὶ καὶ ἀντί-
στροφον τὸ προκείμενον, ὅτι εἰ παντὸς οὗ ὅρος, τούτου καὶ ἀπόδειξις, συμ-
βήσεται τὸ ὁριστὸν ἐπίστασθαι δίχα ὅρου διὰ μόνης τῆς ἀποδείξεως. ἀλλ'
ἐπεὶ μὴ οὕτως ἀλλ' ἐκείνως ὑπέκειτο (τὸ μὲν γὰρ ἐπίστασθαι τὸ ἀπο-
25 δεικτὸν τὸ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν εἶναι ὑπέκειτο, τὸ δὲ ἐπίστασθαι τὸ ὁριστὸν
τὸ ἔχειν τὸν ὅρον εἶναι οὐδαμοῦ ὑπετέθη) τούτου ἕνεκεν ὃ ὑποτέθειται, 20
εἴληπται. τάχα δὲ καὶ διὰ τοῦτο τέθειται ἐνταυθοῖ τὸ τοῦ ἑνὸς ᾗ ἓν μίαν
ἐπιστήμην εἶναι, ὡς ἀμφοῖν ἁρμόζον ἐπίσης τοῖς προβλήμασιν· εἰ γὰρ τοῦτο,
οὔτε τοῦ ἀποδεικτοῦ ᾗ ἀποδεικτὸν ὅρος ἔσται οὔτε τοῦ ὁριστοῦ ᾗ ὁριστὸν
30 ἀπόδειξις.

p. 90b24 Ἔτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων ὁρισμοί.

Ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀποδείξεων ἀναπόδεικτοί εἰσιν,
ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ δέδεικται· ἐπεὶ οὖν οἱ ὁρισμοὶ ἀρχαί, δῆλον ὅτι
καὶ ἀναπόδεικτοι· δείκνυσι δὲ κἀνταῦθα.

---

1 τοῦ γὰρ] τὸ γὰρ τοῦ E 2 τὸ om. E 3 εἶναι post ἀπόδειξιν ponit E 5 ὅτι om. E 9 ὅ τε] ὅτι E 12 τὰ om. Aa 13 τοῦ (post ἕν) scripsi: τὸ libri 14 λῆμμα Aa ταυτὶ om. E 17 ὑπ' ἀλλήλοις Aa 19 ὁ om. Aa 24 τὸ μὲν — ὑπέκειτο (25) om. E 26 οὐδαμῇ Aa ὑπετέθει Aa ὃ ὑπετέθη Aa 32 καὶ τῶν] τε καὶ Aa 33 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] cf. Anal. post. A 2 βιβλίῳ om. E

p. 90b25 Ἢ γὰρ ἔσονται, φάσκων, αἱ ἀρχαὶ ἀποδεικταὶ καὶ τῶν 21
ἀρχῶν ἀρχαὶ καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον βαδιεῖται, ἢ τὰ πρῶτα
ὁρισμοὶ ἔσονται ἀναπόδεικτοι.

Δυνάμει τοῦτο λέγων ὅτι ἢ οὐκ ἔσται ἐπιστήμη ἢ τῶν ὁρισμῶν οὐκ
5 ἔσται ἀπόδειξις· ἀλλὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπιστήμην ἀδύνατον· τῶν ἄρα ὁρισμῶν
οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. εἰ γὰρ οἱ ὁρισμοὶ ἀρχαί, ἔστι δὲ τούτων ἀπόδειξις, 30
ἔστιν ἄρα τῶν ἀρχῶν ἀπόδειξις. πᾶσα δὲ ἀπόδειξις ἐξ ἀρχῶν· ἔσονται
ἄρα τῶν ἀρχῶν ἀρχαί, κἀκείνων αὖθις, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. τὸ δὲ
ἄπειρον ἀδιεξίτητόν τε καὶ ἀπερίληπτον, τὸ δὲ τοιοῦτον καὶ ἀνεπίστητον.
10 ὥστε οὐκ ἔσται ἐπιστήμη· πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη διεξέλευσίς ἐστι τοῦ ἐπι-
στητοῦ καὶ περίληψις. εἰ ἄρα οἱ ὁρισμοὶ ἀποδεικτοί, οὐκ ἔσται ἐπιστήμη.
ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· ἀναπόδεικτοι ἄρα οἱ ὁρισμοί. ὥσπερ δὲ ἀπὸ ἄλλης
ἀρχῆς ἀναγνωστέον τὸ ἢ ἔσονται ἀρχαὶ καὶ τὰ ἑξῆς, κατὰ διαίρεσιν
τοῦ λόγου προβαίνοντος. τὸ δὲ ἢ τὰ πρῶτα ὁρισμοὶ ἔσονται ἀναπό- 35
15 δεικτοι οὕτω δεῖ λέγειν 'ἢ τὰ πρῶτα, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν οἱ ὁρισμοί,
ἔσονται ἀναπόδεικτοι.' δόξειε δ' ἂν μὴ πρὸς τὸ ζητούμενον γενέσθαι τὴν
ἐπιχείρησιν· τὸ μὲν γὰρ ἦν ὅτι τὸ ὁριστὸν οὐκ ἔστιν ἀποδεικτόν, ταῦτα δὲ
περὶ τοῦ ὅρου εἴρηται. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ὅρος τε καὶ τὸ ὁριστὸν ἀντιστρέφει
πρὸς ἄλληλα, εἰ τὸ ὁριστὸν ᾗ ὁριστὸν ἀποδεικτόν, δῆλον ὅτι καὶ ὁ ὅρος.
20 ἔτι τῷ ὅρῳ τὸ τί ἐστι δηλοῦται, ὡς τῇ ἀποδείξει τὸ τῷδε τόδε ὑπάρχειν
περαίνεται· τὸ δὲ τί ἐστι ταὐτὸν τῷ ὅρῳ, ὥσθ' ὁ τὸ τί ἐστι λέγων εἶναι 40
ἀποδεικτὸν τὸν ὅρον φησὶν εἶναι ἀποδεικτόν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ ἀπο-
δείξει ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει ἐκ τῶν εἰρημένων,
οὕτω καὶ ὁ ὅρος ἕτερόν τι ἐξ ἑτέρου ἢ ἑτέρων ἀποβαῖνον παρίστησιν, ἀλλ'
25 αὐτὸ τὸ εἶδός ἐστι καὶ τὸ τί ἐστι τὸ δηλούμενον, ὅπερ οὐχ ἕτερόν τι παρὰ
τὸν ὅρον ἐστίν· ὅρος γὰρ ἑκάστου ὁ κατ' οὐσίαν λόγος καὶ τὸ εἶδός ἐστιν.
ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν περὶ ταῦτα δυνάμεων ἡ διαφορὰ δείκνυται· νῷ μὲν γὰρ
τοὺς ὅρους γινώσκομεν ἁπλῶς καὶ ἀμέσως τοῖς πράγμασιν ἐπιβάλλοντες, 45
διανοίᾳ δὲ τὰ καθ' αὑτὸ συμβεβηκότα, μέσοις τοῖς ὅροις χρώμενοι, ἐπεὶ
30 καὶ ἁπλῶς νοῦς μὲν τοῦ ὄντος ᾗ ὄν ἐστι γνωστικός, ψυχὴ δὲ καθ' αὑτὴν
καὶ διάνοια τῶν τοῦ ὄντος ἐμφάσεων. ὅροι δὲ οὐ μόνον οἱ ὁρισμοί, ἀλλὰ
καὶ αἱ κοιναὶ ἔννοιαι ἤτοι τὰ ἀξιώματα καὶ εἴ τι ἕτερον ἄμεσον, ὡς τὰς
ἐπιστήμας ὁρίζοντα καὶ μέχρις ἑαυτῶν ἱστῶντα τὴν ἄνοδον.

p. 90b28 Ἀλλ' ἆρα, εἰ μὴ παντὸς τοῦ αὐτοῦ, ἀλλά τινος τοῦ αὐτοῦ.

35 Καθόλου μὲν δὴ ὅτι οὐκ ἔστι παντός, οὗ ὁρισμός, καὶ ἀπόδειξις καὶ 50
ἀνάπαλιν εἴρηται· μήποτε δὲ ἐνδέχεται τινὸς εἶναί ποτε τοῦ αὐτοῦ κατὰ

---

3 ἀναπόδεικτα E 4 ἐπιστήμων E 6 ἔστι δὲ τούτων — ἀρχαί (8) om. E
9 ἀνεπίστημον libri 23 εἰρημένων] κειμένων Aa 24 οὑτωσὶ E
32 αἱ om. Aa ἤτοι] ἤτι Aa 33 ἱστῶντα scripsi: ἱστῶνται libri
35 καὶ ante ἀπόδειξις om. E 36 δὲ om. a εἶναί ποτέ τινος coll. E

τὸ αὐτὸ ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον, ὡς δειχθήσεται. 21
πᾶς μὲν γὰρ ὁρισμὸς τὸ τί ἐστι δηλοῖ, ὅπερ ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ πράγ-
ματος· οὐδεμία δὲ ἀπόδειξις τὸ τί ἐστι δείκνυσιν, ἀλλὰ τοῦτο ὁμολογού-
μενον λαμβάνουσι πᾶσαι καὶ ἀρχὴν οἰκείαν τίθενται. τί γὰρ μονὰς καὶ τί
5 περιττόν, ἡ ἀριθμητικὴ ὑποτίθεται, καὶ γεωμετρία τί σημεῖον καὶ τί γραμμή,
καὶ αἱ λοιπαὶ μαθηματικαὶ πᾶσαι ὡσαύτως. ἔτι τῷ μὲν ὅρῳ ἁπλοῦν τὸ 22
δεικνύμενον· ὃ δὲ ἡ ἀπόδειξις δείκνυσι, σύνθετον ἤδη καὶ διπλόης ἐχόμενον.
πᾶσα μὲν γὰρ ἀπόδειξις ἕτερόν τι καθ' ἑτέρου κατασκευάζει καὶ κατη-
γορούμενον κατὰ ὑποκειμένου δείκνυσιν ὑπάρχον ἢ μὴ ὑπάρχον. οὐδαμῇ
10 δὲ ὁ ὁρισμὸς ἕτερόν τι κατηγορούμενον καθ' ἑτέρου τινὸς ὑποκειμένου
παρίστησιν· ἐν γὰρ τῷ ζῷον πεζὸν δίπουν ὁρισμῷ τοῦ ἀνθρώπου οὔτε τὸ 5
ζῷον κατηγορεῖται τοῦ δίποδος οὔτε τὸ δίπουν τοῦ ζῴου· ὡσαύτως κἂν
τῷ σχῆμα ἐπίπεδον ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον καὶ τὰ ἑξῆς, ὁρισμῷ
ὄντι τοῦ κύκλου, οὔτε τὸ σχῆμα κατὰ τοῦ ἐπιπέδου κατηγορεῖται οὔτε τὸ
15 ἐπίπεδον κατὰ τοῦ σχήματος· οὔτε γὰρ τὸ σχῆμα ἐπίπεδόν ἐστιν οὔτε τὸ
ἐπίπεδον σχῆμα. ἔτι ἐκ τῆς τῶν ζητουμένων καὶ ἐν ἐπιστήμῃ γινομένων
διαφορᾶς· ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς τὸ τί ἐστι ζητεῖ καὶ εὑρίσκει, καὶ τὸ ὑπ'
αὐτοῦ δηλούμενον τὸ τί ἐστι, τῇ δὲ ἀποδείξει τὸ ζητούμενον τὸ ὅτι ἐστὶν 10
ἢ οὐκ ἔστιν, ἤγουν τὸ ὑπάρχειν τῷδε τόδε ἢ μὴ ὑπάρχειν. ἕτερον δὲ κατὰ
20 γένος τὸ τί ἐστι καὶ ὅτι ἐστί, καθὼς ἐν τῇ τῶν ζητουμένων ἐξετάσει
ἐκπέφανται. εἰ οὖν ἕτερα ταυτί, καὶ αἱ πρὸς αὐτὰ ἄγουσαι ἐπιστῆμαι
ἕτεραι, καὶ οὐκ ἐνδέχεται μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἰς τὸ τί ἐστιν ἄγειν, καὶ
ὅτι ἐστίν, οὔτε ὅρον οὔτε ἀπόδειξιν, ἐπεὶ καὶ καθόλου ἑτέρου ἑτέρα
ἐπιστήμη ἐστί. καίτοι ἐνδέχεταί ποτε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ διαφόροις ἐπι-
25 στήμαις εἶναι δηλούμενον, ἀλλ' ὅταν ἡ μὲν μέρος ἡ δὲ ὅλον ἐστίν,
ὥσπερ τὸ τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν καὶ τῇ τοῦ 15
τριγώνου ἐπιστήμῃ καὶ τῇ τοῦ σκαληνοῦ ἀποδείκνυται· ἀλλὰ μέρος
τοῦ τριγώνου τὸ σκαληνόν, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ὡσαύτως. ἀλλ' οὐχ
οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις· οὔτε γὰρ μέρος,
30 οὔτε ὅλον θάτερον· ὡσαύτως οὐδὲ τὸ ὅτι καὶ τί ἐστιν. οὐδαμῶς ἄρα
οὔτε καθόλου οὔτε ἐν μέρει ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως τὸ τῷ ὁρισμῷ καὶ
τῇ ἀποδείξει δηλούμενον, οὐδὲ ταὐτὸν ὅλως ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτόν.
ἐκ δὲ τούτων δῆλον ὅτι οὐδὲ ταὐτὸν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις. ἀλλ' οὐδ' 20
ὡς ὅλον καὶ μέρος πρὸς ἄλληλα· εἶχε γὰρ ἂν ὁμοίως καὶ τὰ αὐτοῖς
35 ὑποκείμενα.

---

4 πᾶσα E 6 πᾶσαι om. Aa ἔτι] εἴ τι E 7 δεικνύμενον scripsi: δηκούμενον libri 8 ἐξ ἑτέρου E 9 post κατὰ add. τοῦ E ἢ μὴ ὑπάρχον iterat E 12 τοῦ ζῴου] κατὰ τοῦ ζῴου κατηγορεῖται τοῦ δίποδος E 21 αὐτὰ] αὐτὴν E 23 ἑτέρα ἑτέρου coll. E 24. 25 ἐπιστήμης E 25 δεικνύμενον Aa 26 ἔχειν ἴσας ὀρθαῖς coll. Aa 30 post ὅλον add. θατέρου Aa 33 ὅτι om. Aa 34 ὁμοίως ἂν coll. E

p. 90b28 Ἀλλ' ἆρα εἰ μὴ παντὸς τοῦ αὐτοῦ, ἀλλά τινος τοῦ αὐτοῦ. 22

Τὰς καθόλου προβαλλόμενος ἀποφάνσεις ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ζητημάτων ἐπί τε τοῦ εἰ πᾶν τὸ ἀποδείξει γνωστὸν τοῦτο καὶ ὅρῳ καὶ ἐπὶ 25
5 τοῦ ἀνάπαλιν, καὶ ἀνελὼν ὡς καθόλου αὐτὰς μεταβαίνει ἐπὶ μερικήν, καὶ ζητεῖ εἰ ἐνδέχεταί τι ὅρῳ γνωστὸν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἀποδείξει ἐπιστητόν, ὡς καὶ τῆς ἐπὶ μέρους ἀναιρουμένης δῆλον εἶναι ὡς οὐδ' ὅλως τὸ αὐτό τι ὁρισμῷ καὶ ἀποδείξει δυνατὸν ἐπίστασθαι. καίτοι ἐκ τῶν εἰρημένων δέδεικται ὡς καθόλου ἀδύνατον ἐν ταὐτῷ συνδραμεῖν τὰς ἐπιστήμας ἄμφω, 30
10 ὡς τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων γινώσκεσθαι· ἐκ περιουσίας δ' οὖν ὡς ἐπ' ἄλλου παρὰ τὸ καθόλου προβλήματος καὶ ταῦτα λέγεται. φησὶν οὖν ὡς ἀδύνατον καὶ τοῦτό ἐστιν, ἵν' εἴη τινὸς τοῦ αὐτοῦ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις· καὶ τοῦτο δῆλον ποιεῖται ἐκ τοῦ εἰς ζήτησιν προτιθεμένου τῷ ὅρῳ, ὅπερ ἐστὶ τὸ τί ἐστι καὶ ἡ οὐσία. ὁ μὲν γὰρ ὅρος τοῦτο καὶ ζητεῖ
15 καὶ δείκνυσι, λέγω δὲ τὸ τί ἐστι καὶ τὴν οὐσίαν, αἱ δ' ἀποδείξεις οὐχί, ἀλλ' ἔνθα ἂν αὐτῷ χρήσωνται, οὐχ ὡς ζητούμενον αὐτὸ προτιθέασιν, ἀλλ' 35 ὑποτίθενται καὶ λαμβάνουσιν ὡς ὁμολογούμενον. προβαίνει δὲ οὕτως ἡ ἐπιχείρησις· πᾶς ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστι καὶ τῆς οὐσίας ἐστίν. οὐδεμία ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστι καὶ τῆς οὐσίας ἐστίν· οὐδεμία ἄρα ἀπόδειξις οὐ ὁρισμός.
20 ἔστι δὲ οὗτος ὁ τρόπος δεύτερος τοῦ δευτέρου σχήματος. πιστοῦται δὲ τὴν ἀποφατικὴν πρότασιν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. εἰπὼν γὰρ ὅτι φαίνονται πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις ὑποτιθέμεναι καὶ λαμβάνουσαι τὸ τί ἐστιν ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα παρέπεμψε τὴν διάνοιαν· ταῦτα γάρ ἐστι τὰ φαινόμενα, ἃ καὶ εἰς μέσον 40 παράγει λέγων οἷον αἱ μαθηματικαί· ἐν ταύταις γάρ εἰσι κυρίως αἱ
25 ἀποδείξεις ὡς τὰ καθ' αὑτὸ συμβεβηκότα ζητούσαις τοῖς μεγέθεσι καὶ τοῖς ἀριθμοῖς. τί γὰρ μονὰς καὶ τί περιττόν, ἡ ἀριθμητικὴ οὐκ ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' ὑποτίθεται καὶ λαμβάνει, ὡς ἡ γεωμετρία τί σημεῖον καὶ τί γραμμὴ καὶ τί ἐπιφάνεια, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως. δυνάμει δὲ τοῦτο δέδεικται καὶ ἐν οἷς ἔλεγε πρὸ τούτου ὅτι εἰ οἱ ὁρισμοὶ ἀρχαί, καὶ αἱ ἀρχαὶ ἀναπόδεικτοι,
30 εἰ δὲ μή, εἰς ἄπειρον βαδιεῖται τῶν ἀρχῶν ἀρχὰς ἀεὶ ζητούντων ἡμῶν. 45

p. 90b33 Ἔτι πᾶσα ἀπόδειξις τὶ κατά τινος δείκνυσιν.

Ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ὅρον ζητουμένου τὴν προτέραν ποιησάμενος ἐπιχείρησιν ἕτερον τὸ δι' ὅρου ἐπιστητὸν τοῦ δι' ἀποδείξεως ἔδειξε. νῦν δ' ἀνάπαλιν τίθησιν· τὸ γὰρ τῇ ἀποδείξει ζητούμενον εἰς μέσον παραλαβών, 50

---

3 ἀποφάσεις E 4 πᾶν] εἶναι E 6 τι post γνωστὸν ponunt Aa 9 ταὐτῷ] ταῦτα E 14 καὶ post τοῦτο om. E 15 τὴν om. E 16 χρήσονται a 17 ἡ om. Aa 19 ἐστίν om. Aa 20 ὁ om. A δὲ] δὴ Aa 25 ζητοῦσαι a 26 τὸ γὰρ E 28 καὶ ante ἐν om. Aa 29 τούτου scripsi: τοῦ libri post ἀναπόδεικτοι fort. addendum οἱ ὁρισμοὶ ἄρα ἀναπόδεικτοι 32 κατὰ τὸν ὅρον] τῷ ὅρῳ E

ἀλλότριον τῆς κατὰ τὸν ὅρον γνώσεως τὸ ἀποδείξει ἐπιστητὸν δείκνυσιν. 22
ὡς εἶναι τὸ μὲν πρὸ τούτου ἐπιχείρημα τῇ δευτέρᾳ ἁρμόζον ζητήσει, ἐν
ᾗ ἐζητεῖτο εἰ οὗ ὁρισμός, τούτου παντὸς ἀπόδειξις, τὸ δὲ νῦν λεγόμενον τῇ
προτέρᾳ, ἐν ᾗ ἐζητεῖτο εἰ παντὸς οὗ ἀπόδειξις, τούτου καὶ ὁρισμός. ἔστι
5 δὲ ὁ συλλογισμὸς τοιοῦτος 'πᾶσα ἀπόδειξις τὶ κατά τινος δείκνυσιν· οὐδεὶς
ὁρισμὸς τὶ κατά τινος δείκνυσιν· οὐδεὶς ἄρα ὁρισμὸς ἀπόδειξις. καὶ οὗτος
διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ σχήματος καὶ τρόπου. τὰ δὲ λοιπὰ τῆς λέξεως σαφῆ
ἐκ τῶν προειρημένων περὶ αὐτῶν. |

p. 90b38 Ἔτι ἕτερον τὸ τί ἐστι καὶ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι. 23

10 Ἐν μὲν τοῖς πρὸ τούτου δυσὶν ἐπιχειρήμασιν ἰδίᾳ ἑκάτερον ἔθετο, τό 5
τε τῷ ὁρισμῷ καὶ τῇ ἀποδείξει δεικνύμενον, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν ἑτερότητος
ἑτέρας καὶ τὰς περὶ αὐτὰ ἐπιστήμας ἔδειξεν, ὡς ἑκατέρα περί τι ἴδιόν
ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ ἥδε περὶ τὸ τῆσδε ἢ ἀνάπαλιν· νῦν δὲ ἀμφότερα ὁμοῦ
παρ' ἄλληλα τίθησι, καὶ ἕτερα εἶναι λαβὼν παρὰ τῆς ἐναργείας αὐτῆς τὰ
15 ἑκατέρᾳ ὑποκείμενα ἑτέρας ἀλλήλων καὶ τὰς περὶ αὐτὰ ἐπιστήμας ἐκ τούτου
δείκνυσι. καίτοι δοκεῖ μὴ τοῦτο εἶναι τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς, ἵν' ἡ ἀπό- 10
δειξις καὶ ὁ ὁρισμὸς ἐπιστῆμαι ἀλλήλων φανῶσιν ἕτεραι, ἀλλ' ἵνα ὅτι οὐ
ταὐτὸ καὶ ἓν ἑκατέρᾳ ἐπιστητόν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἵν' ὑπερβολὴν δείξῃ
τῆς αὐτῶν ἑτερότητος πρὸς ἄλληλα ὡς τοσοῦτον ἕτερα, ὡς τὴν αὐτῶν
20 ἑτερότητα αἰτίαν εἶναι καὶ ταῖς περὶ αὐτὰ ἐπιστήμαις τῆς ἑτερότητος, οὕτω
πεποίηκεν. ἔπειτα εἰ αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλων ἕτεραι οὖσαι δείκνυνται, ἕπεται
ἐξ ἀνάγκης ἕτερα ἀλλήλων εἶναι καὶ τὰ ἐπιστητά· αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι
ἐπιστητῶν ἐπιστῆμαι. καὶ ὥσπερ οὐκ ἐνδέχεται αἰσθήσεις ἑτέρας κατ' 15
εἶδος ταὐτὸ καὶ ἓν ἔχειν ἴδιον αἰσθητόν, οὕτως οὐδὲ ἐπιστήμας ἐπιστητόν.
25 πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοῦτο ἐλέγομεν εἶναι τὸ προηγουμένως τῷ λόγῳ προ-
κείμενον, ἵν' ἀνέλῃ τὸ δοκεῖν ἓν εἶναι καὶ ταὐτὸν ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν,
καὶ ἐπιστήμην ὁριστικήν τε καὶ ἀποδεικτικήν· ἔδοξε γὰρ ἂν τοῦτο τοῖς
ἀκούουσι τούτου λέγοντος ἐν οἷς περὶ τῶν ζητουμένων ἐδίδασκε, ταὐτὸν
εἶναι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστι. διὸ καὶ τὸν λόγον συμπληρῶν ταυτὶ
30 συνεπέρανεν ἐπίτηδες ὡς ἑτέρα ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστι τῆς τοῦ ὅτι ἐστί. 20
προσκείσθω καὶ τέταρτον, ἵνα δείξῃ ὅτι ἀντιστρέφει ταῦτα πρὸς ἄλληλα
καὶ δι' ἀλλήλων δείκνυται, καὶ εἰ ἕτερα ταῦτα, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι αὐτῶν
ἕτεραι, καὶ εἰ ἕτεραι αἱ ἐπιστῆμαι, ἕτερα καὶ αὐτά.

Φησὶν οὖν ὅτι ἕτερόν ἐστι δεῖξαι τί ἐστι καὶ ἕτερον ὅτι ἐστίν. ὁ μὲν
35 οὖν ὁρισμὸς τί ἐστι δείκνυσιν, ἡ δὲ ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ τόδε κατὰ τοῦδε ἢ

---

1 ἀποδείκνυσιν E 3 παντὸς] πάντως Aa 4 εἰ om. a 5. 6 οὐδεὶς — ἀπόδειξις om. Aa 9 δεῖξαι] δεῖξις Aa 12 ἑτέρας καὶ om. Aa 13 ἀμφότερον Aa 15 προκείμενα Aa 16 post δοκεῖ add. εἰ a 16. 17 αἱ ἀποδείξεις Aa 17 ὁ ὁρισμὸς om. Aa 18 δείξει E 19 τῆς] τῶν Aa ἀλλήλας Aa ἕτεραι Aa ἑαυτῶν E 20 τῆς ἑτερότητος om. Aa 21 τὰς ἐπιστήμας E ἑτέρας εἶναι δέδεικται E δείκνυται a 31 δείξει E 32 αὐτῶν om. E

οὐκ ἔστι· καὶ συμπεραίνει ὅτι ὁρισμὸς ἄρα καὶ ἀπόδειξις ἕτερα ἀλλήλων 23
δεικνύουσιν, ὃ παρῆκεν ὡς δῆλον. παρέστησε δὲ διπλῆν οὖσαν τὴν ἑτερό-
τητα τοῦ δι' ἀποδείξεως δεικνυμένου πρὸς τὸ δι' ὅρου, εἴ γε ὁ μὲν ἁπλοῦν 25
δείκνυσι καὶ καταφατικὸν ἀεί, ἡ δὲ σύνθετον καὶ οὐκ ἀεὶ καταφατικόν,
5 ἀλλὰ καὶ ἀποφατικὸν ἔστιν οὗ· ταῦτα γὰρ δηλοῦται ἐκ τοῦ ὅτι ἐστὶ τόδε
κατὰ τοῦδε ἢ οὐκ ἔστιν.

Ἑτέρου δ' ἑτέρα ἀπόδειξις, ἐὰν μὴ ὡς μέρος ᾖ τι τῆς ὅλης.
εἴποι δ' ἄν τις δείκνυσθαι μὲν καὶ τὸ προκείμενον ὅτι ἕτερα ἀλλήλων τὸ
δι' ὅρου δεικνύμενον καὶ δι' ἀποδείξεως, εἰ καὶ φαίνεται παρεικῶς τὸ συμ-
10 πέρασμα, ἀναφαίνεσθαι δ' ὥσπερ πόρισμα καὶ τὸ ἑτέρας ἀλλήλων εἶναι τὰς 30
ἐπιστήμας, ὅπερ οὐδὲν ἧττον αὐτῷ εἰ μὴ καὶ μᾶλλον προέκειτο. κατὰ
κοινοῦ δὲ τῷ ὀνόματι τῆς ἀποδείξεως κέχρηται ἐπί τε τοῦ ὁρισμοῦ καὶ
τῆς ἀποδείξεως. τὸ δὲ ἐὰν μὴ ὡς μέρος ᾖ τι τῆς ὅλης αὐτὸς διὰ
τῶν ἑξῆς σαφηνίζει. τὸ γὰρ ἰσοσκελὲς εἶδος τοῦ τριγώνου ἐστί, καὶ γένος
15 τὸ τρίγωνον τοῦ ἰσοσκελοῦς· ὅλον δέ τι τὸ γένος καὶ μέρος τὸ εἶδος ὡς
πρὸς τὸ γένος· εἰ γὰρ καὶ μὴ πᾶν, εἴ τι ὅλον, τοῦτο καὶ γένος ἐστίν, ἀλλ'
ἀληθὲς τὸ τὸ γένος εἶναί πως ὅλον. ὥστε καθ' αὑτὸ μὲν ἀπόδειξις ἄλλη 35
ἄλλου· εἰ δέ τι εἴη ὡς ὅλον καὶ μέρος, συμβαίη ἂν ἐπὶ τούτων τὴν αὐτὴν
εἶναι ἀπόδειξιν, ὡς τῆς τοῦ ὅλου ἀποδείξεως καὶ τὸ μέρος περιεχούσης.
20 τοῦτο οὖν ὡς ἔνστασις προσηνέχθη πρὸς τὸ ἑτέρου δ' ἑτέρα ἀπόδειξις,
λέγω δὴ ἡ τοῦ ἰσοσκελοῦς καὶ τοῦ τριγώνου παραγωγή, ἣ λύεται διὰ τοῦ
συμβεβηκέναι ὅλον εἶναι καὶ μέρος ἐφ' ὧν ἡ αὐτὴ ἀπόδειξις γίνεται, καθ'
αὑτὸ μὲν οὖσα τοῦ ὅλου, δι' ἐκεῖνο δὲ καὶ τοῦ μέρους. ταῦτα δέ, φησί,
πρὸς ἄλληλα οὐκ ἔχει οὕτως, τὸ ὅτι ἐστὶ καὶ τί ἐστιν· οὐ γάρ ἐστι θάτερον 40
25 θατέρου μέρος, ἀλλ' ἕτερά τέ ἐστι καὶ μὴ τεταγμένα ὑπ' ἄλληλα.

p. 91a7 Φανερὸν ἄρα ὅτι οὔτε οὗ ὁρισμός.

Ἐπειδὴ ἰδίᾳ μὲν τὸ μὴ παντός, οὗ ὁρισμός, τούτου εἶναι καὶ ἀπόδειξιν
ἔδειξε καὶ ἀνάπαλιν, ἰδίᾳ δ' αὖθις τὸ μηδενός, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς περὶ
τούτων συμπληρῶν λόγους καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις φέρων κατάστασιν τὰ δύο 45
30 εἴρηκε συμπεράσματα, τό τε μὴ παντὸς καὶ τὸ ἁπλῶς μηδενός. τὸ δὲ
ὥστε ὅλως τοῦ αὐτοῦ οὐδενὸς ἐνδέχεται ἄμφω ἔχειν τοῦτο δηλοῖ
ὅτι ἀδύνατον ὅλως ἔχειν ἑνός τινος τοῦ αὐτοῦ ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν.

p. 91a9 Ὥστε δῆλον ὡς οὐδ' ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις.

Τὰ μὲν εἰρημένα δύο συμπεράσματα ὡς μέρος καὶ ὅλον ὑπῆρχε πρὸς 50
35 ἄλληλα· ἡ γὰρ ἐπὶ μέρους ἀπόφανσις μέρος τῆς καθόλου, ὑφ' ἥνπερ τέτακται,
ὡς μέρους ὄντος τοῦ τινὸς τοῦ ἁπλῶς· τὸ δὲ νῦν, τρίτον ὂν ἐπ' ἐκείνοις,

---

1 συμπέρασμα E ὁ ὁρισμὸς ἄρα καὶ ἡ ἀπ. Aa 7 ἀπόδειξις — ὅλης] ἐπιστήμη E
13 ᾖ om. E 14 ἰσομερὲς E 17 τὸ semel exh. E 21 δὴ] δὲ a
διὰ τὸ E 28 καὶ ἀνάπαλιν om. E 35 ἥνπερ] ἣν Aa 36 μέρος ὄντος Aa

ἕτερον πάντῃ ἐκείνων ἐστίν, ἐκ τῶν εἰρημένων ἀναφαινόμενον καὶ αὐτό, 23
ὡς οὔτε ταὐτὸν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις οὔτε οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα, ὡς
τὸ μὲν εἶναι μέρος τὸ δ' ὅλον. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ οὔτε θάτερον ἐν
θατέρῳ· ὡς γὰρ ἔχει τὰ ἐπιστητὰ πρὸς ἄλληλα, οὕτως καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. |

5 p. 91a 12 Ταῦτα μὲν οὖν μέχρι τούτου διηπορήσθω. 24

Καὶ τοῦ λόγου ἀρχόμενος τοῦ περὶ τοῦ εἰ ταὐτὸν ὁρισμῷ καὶ ἀποδείξει γινώσκειν ἔστι, καὶ εἰ ταὐτὸν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις, καὶ νῦν συμπληρῶν ὡς ἀπορητικῶς τὰ εἰρημένα εἰπὼν τὸν λόγον καθίστησιν, ὅτι μήπω περὶ τῶν προτεθέντων ἀποδεικτικῶς εἴρηκεν, ἀλλ' ἐπιχειρηματικῶς τε καὶ
10 ἀπορητικῶς, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν λογικῶς τε καὶ διαλεκτικῶς. τὸ γὰρ ἀπορεῖν τοῦ διαλεκτικοῦ οἰκειότερον, εἴ γε λογισμῶν ἀντικειμένων μάχη ἡ ἀπορία, 5
τοῦτο δὲ διαλεκτικοῦ ὡς ἐφ' ἑκάτερα πεφυκότος ἐπιχειρεῖν· ὥστε τὸ διαλεκτικῶς λέγειν ἀπορητικῶς ἐστι λέγειν, καὶ τοῦτο ἐκείνῳ ἀντιστρέφει. καὶ οὐ τοῦτό φαμεν ὅτι ἐπὶ πάντων ὁ διαλεκτικὸς ἐπιχειρεῖν ἐφ' ἑκάτερα
15 δύναται, ἀλλ' ὡς ἴδιον αὐτοῦ ἐστι τοῦτο, καὶ ἐφ' ὧν μὲν ἐνδέχεται, ποιεῖ τοῦτο, ἐφ' ὧν δὲ μή, οὔ. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐπιστημονικῶν τε καὶ ἀναγκαίων χωρεῖ μὲν ἐπιχειρεῖν διαλεκτικῶς ἐκ δοκούντων τινῶν τὰ αὐτὰ συμπεραίνοντα τοῖς ἀποδεικτικῶς συμπεραινομένοις, τὰ δ' ἐκείνοις ἀντικείμενα οὐδαμῶς· 10
ὅμως μέντοι καὶ ἐπὶ τούτων αἱ λογικαὶ ἐπιχειρήσεις ῥηθεῖεν ἂν λογικαί τε
20 καὶ ἀπορητικαί, ὡς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ διαλεκτικοῦ ἐκ τῶν δοκούντων τῷ ἀποκρινομένῳ προβαίνουσαι. πολλοὶ δὲ λόγοι περί τινων λεγόμενοι λογικῶς τῶν ἀποδεικτικῶν εἰσιν ἔγγιστα, οἷς μηδὲν ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐστὶν ἰσχυρότερον, ἀλλ' οὐδὲ ἴσον κατὰ τὴν δύναμιν· ὁποῖοι λόγοι πολλοὶ καὶ καλοὶ περὶ ἀθανασίας τῆς λογικῆς ψυχῆς εἴρηνται.

25 p. 91a 12 Τοῦ δὲ τί ἐστι πότερον ἔστι συλλογισμὸς καὶ ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστι, καθάπερ νῦν ὁ λόγος ὑπέθετο. 15

Τέσσαρα ταῦτα περὶ ὁρισμοῦ ζητῆσαι προέθετο, πῶς τὸ τί ἐστι δείκνυται, τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς αὐτοῦ πρὸς συλλογισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, τί ἐστιν ὁρισμὸς καὶ τίνων. ἀναμεῖναι δὲ μικρὸν τὸν περὶ τούτων
30 ἐάσας λόγον ἀναγκαίως μετέβη ἐπὶ ζήτησιν ἑτέραν, ἐν ᾗ ἐζητεῖτο, εἰ ταὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰδέναι ἐνδέχεται δι' ὁρισμοῦ καὶ δι' ἀποδείξεως, ἵν' ἐκ τούτου φανείη εἰ ταὐτὸν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις· τοῦ γὰρ ἑνὸς ᾗ ἓν ἡ αὐτὴ 20
ἐπιστήμη. πῶς δὲ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς περὶ ὅρου ζητήσεσιν; ἐπειδὴ πολλὰ περὶ ἀποδείξεως εἴρηται, ἔμελλε δὲ καὶ περὶ ὅρου λέγεσθαι ἕτερα,
35 ἀναγκαῖον ἦν εἰδέναι εἰ περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς τὰ λεγόμενα, ὡς ἦν ὑπονοῆσαι ἐκ τοῦ λόγου οὗ αὐτὸς εἴρηκε προλαβών, ὅτι ταὐτόν ἐστιν εἰδέναι

---

3 τὸ post δηλοῖ om. E 5 τούτου] τοῦδε Aa 8 ἀπορηματικῶς Aa
10 διαλεκτικῶς] οὐκ ἀποδεικτικῶς E 17 συμπεραίνων E 28 αὐτοῦ ἀναγωγῆς coll. Aa 33 περὶ τοῦ ὅρου Aa

τὸ τί ἐστιν καὶ διὰ τί ἐστιν, ἢ περὶ ἑτέρου ἐστίν, ὥσπερ εἰ περὶ ζῴου 24
ἐλέγετό τινα πρότερον, εἶτα δὲ περὶ φυτοῦ ἕτερα, ἐρρήθη δὲ ἄμφω ζῆν,
κἀντεῦθεν ὑπόνοια ἐδίδοτο μή ποτε ἕν ἐστιν ἄμφω, ὡς καὶ ἀμφοῖν ἁρμόζειν 25
τὰ ἰδίᾳ περὶ ἑκατέρου λεγόμενα, ἀναγκαῖον ἂν ἦν τὴν τούτων δηλῶσαι
5 διαφοράν, καὶ ὡς ἀλλήλων ἄμφω αἱ φύσεις διεστήκατον αὗται, ἵν' εἴη
δῆλον ὡς καὶ οἱ ἴδιοι ἑκατέρου λόγοι ἐκείνῳ μόνῳ ἁρμόζουσιν, οὗπέρ εἰσιν
ἴδιοι, εἰ καί τινας ἴσως ἔχουσι κοινοὺς καὶ ἀμφοτέροις ἁρμόζοντας. μετὰ
τὸ ἱκανῶς τοίνυν περὶ τῶν προειρημένων διαπορῆσαι περὶ τῶν προτεθέντων
ζητεῖν ἀπάρχεται, καὶ πρῶτον περὶ τοῦ εἰ ἔστι τοῦ τί ἐστι συλλογισμὸς
10 καὶ ἀπόδειξις, ὃ καὶ ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν περὶ τοῦ ὅρου μελλόντων 30
ζητεῖσθαι προτέτακται. ζητεῖ δὲ εἰ ἔστι τοῦ ὁρισμοῦ συλλογισμὸς καὶ
ἀπόδειξις τοῦτο αὐτὸ συμπεραίνουσα ὅτι ὅδε ὁ λόγος τοῦδε τοῦ πράγματος
ὁρισμός ἐστι· καὶ δείκνυσι τοῦτο ἀδύνατον. οὐχ ἥκιστα δὲ τῇ περὶ τούτου
ζητήσει λυσιτελεῖν ἔοικε τὰ περὶ τῶν προλαβόντων ῥηθέντα, καθὰ δὴ καὶ
15 αὐτὸς παρεμφαίνει ἐκ τοῦ λέγειν ὅτι *καθάπερ νῦν ὁ λόγος ὑπέθετο*.
οὐ σμικρὰς γὰρ ἐμφάσεις ἔχει τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὸν ὁρισμὸν
διὰ τῆς ἀποδείξεως συμπεραίνεσθαι. εἰ γὰρ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων οἱ 35
ὁρισμοί, πῶς ἂν αἱ ἀποδείξεις τὰς σφετέρας ἀρχὰς ἀποδείξαιεν; καὶ εἰ
ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων οἱ ὁρισμοί, πῶς καὶ ὕστεροι αὐτῶν ἔσονται; τὸ γὰρ
20 συμπέρασμα τῆς αὐτὸ περαινούσης ἀποδείξεως ὕστερον. ἀλλ' οὐδὲ ἅμα
ἄμφω, εἴ τις καὶ τοῦτο θήσειεν, ὡς ἐπιστητόν τε καὶ ἐπιστήμη· αἱ γὰρ
ἀρχαὶ τῶν ὑπ' αὐτὰς πρότεραι· καὶ εἰ ἀρχὰς ὄντας τοὺς ὁρισμοὺς αἱ ἀπο-
δείξεις ὑποτίθενται καὶ λαμβάνουσιν, πῶς ἂν καὶ ἀποδείξαιεν τοὺς αὐτούς;
καὶ εἰ ἀρχὰς ὄντας τοὺς ὁρισμοὺς ἀποδείξαιεν, ἐπ' ἄπειρον ἔσται ἡ ἄνοδος,
25 κἀντεῦθεν αἱ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν οὐκ ἔσονται. ὅρα λοιπὸν ὡς καὶ 40
διὰ ταῦτα ἀναγκαῖον ἦν ἐκεῖνα προηπορῆσθαι. πρότερον οὖν δύο τίθησι
λήμματα, ἓν μὲν τῷ συλλογισμῷ, ἕτερον δὲ τῷ ὅρῳ ἑπόμενον. φησὶ γὰρ
ὅτι συλλογισμὸς τὶ κατά τινος δείκνυσι διὰ τοῦ μέσου, πάντως δὲ καὶ ἡ
ἀπόδειξις· εἶδος γὰρ ἡ ἀπόδειξις τοῦ συλλογισμοῦ. πᾶν γὰρ συμπέρασμα
30 τὶ κατά τινος ἔχει λεγόμενον, κατηγορούμενον κατὰ ὑποκειμένου, εἴτε κατα-
φατικῶς εἴτε ἀποφατικῶς. ἔστι δὲ καὶ μέσος ὁ δι' αὐτοῦ πάντα συνάγων
εἰς ἕν. τοῦτο οὖν τὸ ἴδιον τοῦ συλλογισμοῦ, ἤδη δὲ καὶ τῇ ἀποδείξει ἐξ 45
ἀνάγκης ὑπάρχον· τοῦ δὲ ὁρισμοῦ ὅτι πᾶς ὅρος ἴδιόν τέ ἐστι καὶ ἐν τῷ
τί ἐστι κατηγορεῖται τοῦ ὁριστοῦ, κοινωνῶν τῷ μὲν ἁπλῶς ἰδίῳ κατὰ τὸ
35 ἀντιστρέφειν, τοῖς δὲ κατηγορουμένοις οὐσιωδῶς, οἷον γένεσι καὶ διαφοραῖς,
ὅτε μετὰ τοῦ γένους λαμβάνονται, κατὰ τὸ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι,
διαφέρων δὲ ἑκατέρου ᾧ κοινωνεῖ πρὸς θάτερον. τούτων τοίνυν προειλημ-
μένων ἐπάγει ὡς, εἰ δώσομεν τὸν ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι, δεῖ τρεῖς ὅρους

---

1 εἰ om. E 2 ἐκρίθη Aa 3 ἐδίδοτο scripsi: ἐδέδοτε Aa: δέδεται E
5 ἄμφω — φύσεις] τὰς φύσις ἄμφω E αὗται om. E 7 ἴσας Aa 7. 8 τοίνυν
μετὰ τὸ ἱκανῶς coll. Aa 8 εἰρημένων E 18 τὰς om. Aa 19 ὕστεραι Aa
22. 23 αἱ ἀποδείξεις — τοὺς ὁρισμοὺς (24) om. Aa 27 γὰρ] οὖν E 30 κατὰ τοῦ
ὑπ. E 31 πάντα] ταῦτα Aa 37 τούτων] τοῦτον Aa

ληφθῆναι, μείζω καὶ μέσον καὶ ἐλάττονα· τοῦτο γὰρ εἴληπται τῇ ἀποδείξει 50
ἐξ ἀνάγκης προσὸν ὡς εἴδει συλλογισμοῦ. ἔστιν οὖν ὁ μὲν ἐλάττων ὅρος
τὸ ὁριστόν, ὁ δὲ μείζων ὁ ὁρισμός· οὕτω γὰρ πρόκειται δεῖξαι, ὅτι ὅδε ὁ
λόγος τοῦδε τοῦ πράγματος ὁρισμός ἐστι. δεῖ τοίνυν, φησί, καὶ τὸν μέσον
5 ὁρισμὸν μὲν τοῦ ἐλάττονος, ὁριστὸν δὲ τοῦ μείζονος εἶναι, ἵνα διὰ μέσου
τούτου ὁ μείζων συναχθῇ τῷ ἐλάσσονι, ὅτι | ὁρισμός ἐστιν αὐτοῦ. καὶ 25
γυμνάζει τὸν λόγον ἐπὶ στοιχείων, ὡς ἔθος αὐτῷ. εἰ γὰρ τὸ Α τοῦ Γ
ἴδιον ὡς ὁρισμὸς αὐτοῦ, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ Β καὶ τοῦτο τοῦ Γ, ὡς εἶναι
πάντα ἀλλήλων, ἤγουν ἀντιστρέφειν πάντα πρὸς ἄλληλα, καὶ εἶναι τοῦτο
10 ἐκείνου ὁρισμὸν καὶ ἐκεῖνο τούτου ὁριστόν· ἄλλως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀναγκαίως
ἑπόμενον τὸ συμπέρασμα, ἵν' εἴη ὁ μείζων ὁρισμὸς τοῦ ἐλάττονος, εἰ μὴ
διπλῇ τῶν ὅρων ἡ λῆψις γένηται. οὐ γὰρ ἁπλῶς ὑπάρχειν ζητοῦμεν τὸν 5
μείζονα τῷ ἐλάττονι, ἀλλὰ τὸ ὡς ὅρον ὑπάρχειν· οὐκ ἂν δὲ οὕτως ὑπάρχοι,
εἰ μὴ καὶ τῷ μέσῳ οὕτως εἴη καὶ ὁ μέσος ὡσαύτως τῷ ἐλάττονι. τὸ γὰρ
15 οὕτως ἢ οὕτως ὑπάρχειν λέγεσθαι τῷδε τόδε κατὰ τρόπον ἐστὶ λεγόμενον,
καὶ οὗπερ ἂν τρόπου αἱ προτάσεις ἄμφω οὖσαι τυγχάνοιεν, τοῦ αὐτοῦ δεῖ
ὑπάρχειν καὶ τὸ συμπέρασμα· ὡς μὴ ἐνδέχεσθαι τῆς μιᾶς οὔσης ἀνομοιο-
τρόπου τῇ ἑτέρᾳ ἄλλως ἔχειν τὸ συμπέρασμα ἀλλ' ἢ τῇ χείρονι ἕπεσθαι,
ἤγουν τῇ ἁπλῶς καὶ μὴ ὡς ὅρον ἐχούσῃ τὸν κατηγορούμενον τῷ ὑπο- 10
20 κειμένῳ ὑπάρχοντα, ὡς δέον πανταχοῦ τῇ χείρονι τῶν προτάσεων τὸ
συμπέρασμα ἕπεσθαι καθ' ὃν ἂν τρόπον αὐτῇ τὸ χείρονι εἶναι πρόσεστιν,
εἴτε κατὰ ποσὸν εἴτε κατὰ ποιὸν εἴτε κατὰ τρόπον. ὃ γὰρ Ἀριστοτέλης
περὶ τῆς μείζονος λέγει ἀναγκαίας, ὡς αὐτῇ ἑπομένου τοῦ συμπεράσματος,
κἂν ᾖ ἡ ἐλάττων ὑπάρχουσα, οὐδενὶ ἀρέσκει τῶν μετ' αὐτὸν ὡς οὐχ
25 οὕτως ἐγχωροῦν ἐν τοῖς πράγμασι. δεῖ τοίνυν καὶ τὸ Α ὅρον εἶναι τοῦ Β 15
καὶ τὸ Β τοῦ Γ, καὶ οὕτως ἔσται τὸ Α ὅρος τοῦ Γ. ἴδωμεν δὲ τὸ λεγό-
μενον κἀπὶ τῶν πραγμάτων, ἵν' εἴη καὶ ἐκ τούτων δῆλον ὅτι καὶ ἐπ'
ἀμφοτέρων ἀναγκαῖον εἶναι τῶν διαστημάτων τὸ τί ἐστιν, εἰ μέλλει ὁ
ὁρισμὸς ἀποδείκνυσθαι. ἔστω τὸ Α οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, τὸ Β ζῷον,
30 τὸ Γ ἄνθρωπος. οὐ δὴ ὁρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου τὸ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική
ἐστιν, ἀλλὰ κατηγορηθήσεται μέν, οὐχ ὡς ὅρος δέ, ἐπεὶ μηδὲ ἴδιον μηδὲ
ἀντιστρέφει. εἴληπται δὲ τὸν ὅρον ἴδιον εἶναι καὶ ἐν τῷ τί ἐστι. καὶ
οὕτω μὲν μὴ ἐχούσης τῆς ἐλάττονος τὸ τί ἐστιν· ἔστω δὴ τὸ ἀνάπαλιν, 20
καὶ τὸ μὲν Α οὐσία, τὸ δὲ Β οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, τὸ δὲ Γ ζῷον.
35 οὐ δὴ ἔσται ἡ οὐσία ὅρος τοῦ ζῴου. πάλιν ἔστων μὲν ὁρισμοὶ ἄμφω, οὐ
μὴν ἀλλήλων τε ἰδίᾳ καὶ τοῦ ἐλάττονος, οὐδὲ οὕτω τὸ προκείμενον συν-
αχθήσεται· ἔστω γὰρ τὸ μὲν Α οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, τὸ δὲ Β ζῷον

---

1 μέσον corr. ex μικρὸν A² 2 ὁ μὲν] καὶ ὁ Aa 6 αὐτοῦ ἐστι coll. Aa
9 εἶναι] ἦν Aa 12 γένοιτο E ζητοῦμεν ὑπάρχειν coll. E 13 ὑπάρχει E
14 ὁ μέσον a 22 ποιὸν εἴτε κατὰ ποσὸν E 24 ᾖ] εἴη Aa τῶν] τοῦ a
25 τοῦ Β ὅρον εἶναι coll. Aa 26 τὸ Α] ὁ δ E 28 μέλλοι E
ὁ om. E 29 ὁρισμὸς Aa 30 αἰσθητικόν Aa 32 καὶ ante ἐν om. Aa
35 ἔσται] ἔστιν Aa

πεζὸν δίπουν, τὸ δὲ Γ ἄνθρωπος. τὸ οὖν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ κατη- 25
γορηθήσεται μὲν τοῦ Γ, οὐ μὴν ἔσται ὅρος αὐτοῦ οὐδὲ ἴδιον. δῆλον ἄρα
ἐκ τούτων ὅτι δεῖ τὰ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσιν κατηγορούμενα ὅρους
εἶναι τούτων ὧνπερ κατηγοροῦνται, εἰ δι' ἀποδείξεως δοίημεν τὸν ὅρον
5 εὑρίσκεσθαι. ἀλλ' εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, πρὸ τῆς ἀποδείξεως ἔσται τὸ τί
ἐστι λαμβανόμενον ὡς μέσος ὅρος. εἰ γὰρ ὁρισμοὶ τὰ ἐν ταῖς προτάσεσιν
ἄμφω κατηγορούμενα, τὸν μὲν μείζονα ὅρον ἔστι λέγειν ὡς διὰ μέσου τινὸς
συνάγεται· περὶ δέ γε τοῦ μέσου οὐδὲν ὅλως ἔσται εἰπεῖν ἢ ὅτι αὐτόθεν ὅρος
ἐστὶ λαμβανόμενος τῷ ἐσχάτῳ, ὅπερ ἦν τὸ ζητούμενον. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ
10 τῶν πραγμάτων δείκνυσι τὸ Γ μὲν ἤτοι τὸ ὁριστὸν τὸν ἄνθρωπον θέμενος, 30
τὸ δὲ Α ἤτοι τὸν περὶ αὐτοῦ ἀποδειχθῆναι ζητούμενον ὁρισμὸν τὸ ζῷον
δίπουν εἴθ' ὅ τις ἕτερον βούλοιτο· εἰ οὖν τὸ Β μέσον λαβὼν διὰ τούτου
τὸ Α ἤτοι τὸ ζῷον δίπουν ἢ ἄλλο τι κατὰ τοῦ Γ τοῦ ἀνθρώπου μέλλει
συνάξαι, ἔσται τὸ μὲν Α τὸ ζῷον δίπουν κατὰ τοῦ Β κατηγορούμενον, ὡς
15 μὴ ἐνὸν ἄλλως ἢ δι' αὐτοῦ ἐκεῖνο κατὰ τοῦ Γ τοῦ ἀνθρώπου συναγαγεῖν,
ἔσται δὲ καὶ τὸ Β λόγος τις ἕτερος μέσος ἀμφοῖν τῶν ἄκρων τιθέμενος
καὶ δι' ἑαυτοῦ ταῦτα συνάγων εἰς ἕν· ἔσται ἄρα κἀκεῖνο ἤτοι τὸ Β τί 35
ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τοῦ μέσου, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ κατη-
γορουμένου ἐν τῇ ἐλάττονι προτάσει, λαμβάνεται τὸ ζητούμενον. ὁ γὰρ
20 ὁρισμὸς ἐζητεῖτο, εἴληπται δὲ οὗτος αὐτόθεν τοῦ ἀνθρώπου κατηγορούμενος·
μᾶλλον δὲ καὶ οὗτος κυρίως ὅρος, μὴ διὰ μέσου τινὸς ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ
παριστῶν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος. ἐπεὶ δὲ ἀπόδειξις προηγουμένως μὲν
ἡ ἐκ πρώτων καὶ ἀμέσων συνισταμένη, λέγομεν δὲ ἀπόδειξιν κἀκείνην τὴν
ἐκ τοιούτων συνισταμένην ἃ ἐκ πρώτων καὶ ἀναποδείκτων ἀποδείκνυται, 40
25 ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ εἰ μέλλει τις ποιεῖσθαι ἀπόδειξιν, πρῶτα δεῖ τοῦτον καὶ
ἄμεσα λαβεῖν, καὶ ἐπὶ τοιούτων σκοπεῖν εἰ ἐνδέχεται ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι.
μεταξὺ γὰρ ὁρισμοῦ τε καὶ ὁριστοῦ οὐδὲν ἐνδέχεται εἶναι, ὥστ' ἐπεὶ τὸν
μέσον ὁρισμὸν εἶναι δεῖ λαβεῖν τοῦ ἐλάττονος, δεῖ τοῦτον ἀμέσως κατη-
γορεῖσθαι, καὶ τούτου αὖθις τὸν μείζονα. ἄλλως τε εἰ τὰ καθ' αὑτὰ συμ-
30 βεβηκότα διὰ πρώτων καὶ ἀμέσων ἀποδείκνυται, πολλῷ μᾶλλον τὸ τί ἐστι 45
παντὸς οὑτινοσοῦν, εἰ ἀποδείκνυται, διὰ τοιούτων ἀποδειχθήσεται, παντὸς
οὑτινοσοῦν ἑτέρου οἰκειότατον ὑπάρχον τῷ πράγματι. γίνεται δὲ καὶ ὃ
λέγομεν φανερώτερον, εἰ οὕτως ποιήσομεν· δῆλον γὰρ ἔσται οὕτως ὅτι ὃ
δεῖ δεῖξαι, τοῦτο λαμβάνομεν. εἰ γὰρ τὸ ζῷον λογικὸν θνητόν, εἰ τύχοι,
35 μέσον ληψόμεθα, καὶ οὐκ ἀμέσως τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου κατηγορήσομεν,
ἀλλά τι ληψόμεθα μεταξύ, οἷον τὸ γελαστικόν, ὑπονοήσειεν ἄν τις ὅτι οὐκ
αὐτόθεν τὸ ζητούμενον εἴληπται. ἀλλ' οὐδεμία χρεία τοῦ γελαστικοῦ πρὸς 50
τὸ κατηγορηθῆναι τοῦ ἀνθρώπου τὸ αὐτοῦ τί ἐστι, οὐδὲ δεῖ ἑτέρου τινὸς εἰς

---

2. 5. 8 ἔστιν Aa 3 κατηγορούμενα om. Aa 4 δοίημεν scripsi: δοίη μὲν libri
8 γε om. Aa ὅρος αὐτόθεν (ex αὐτὸ μὲν corr.) E 11 ζητούμενον δειχθῆναι E
13 μέλει E 14 συνάξαι] συνάξειν Aa μὲν τὸ a κατηγορουμένου Aa
16 et 17 ἔστι Aa 27 εἶναι ἐνδέχεται coll. E 30 ἀποδεικνύεται E 33 ἔστι Aa
35 κατηγορήσωμεν E 38 τὸ (ante αὐτοῦ) τὲ E δεῖ post τοῦτο (p. 54,1) ponunt Aa

τοῦτο. τὸ αὐτὸ δὲ ἁμαρτάνουσι καὶ οἱ ἀντιστρέφοντας λόγους πρὸς ἀλλήλους 25
λαμβάνοντες, κἀντεῦθεν ὁρισμὸν ἀποδεικνύναι οἰόμενοι· τὸ ἐξ ἀρχῆς γὰρ
αἰτοῦνται καὶ οὗτοι λαμβάνοντες ὡς ὁμολογούμενον τὸ ζητούμενον, οἷον
ὥσπερ ἐποίει Ξενοκράτης· δεῖξαι γὰρ βουλόμενος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀριθμὸν
5 αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, ἔλαβε πρότερον εἶναι τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ
αἴτιον τοῦ ζῆν, | τοῦτο δ' αὖθις ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, καὶ οὕτω 26
συνεπέραινε τὴν ψυχὴν εἶναι ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα. οὕτως οὖν
ποιῶν ἐξ ἀνάγκης αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ προτεθὲν εἰς ζήτησιν. εἰ γὰρ
ἀντιστρέφει ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν, ταὐτόν ἐστι τούτῳ,
10 καὶ ταὐτόν ἐστι λαβεῖν κατὰ τούτου τὸ ἀριθμὸν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα
καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ ὅτε ἐλάμβανε τὸ ἀριθμὸν αὐτὸν αὑτὸν
κινοῦντα κατὰ τοῦ αἰτίου αὐτοῦ ἑαυτῷ τοῦ ζῆν, κατὰ τῆς ψυχῆς ἐλάμβανεν. 5
ἦν δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ, εἰ ἡ ψυχὴ ἀριθμός ἐστιν αὐτὸς ἑαυτὸν κινῶν· ὥστε
δῆλον ὅτι τὸ ἐν ἀρχῇ εἴληφεν. εἰ δὲ μὴ ἀντιστρέφει τὸ ἀριθμὸς αὐτὸς
15 ἑαυτὸν κινῶν πρὸς τὸ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν, ἀλλ' ἕπεται ἁπλῶς, καὶ
τοῦτο αὖθις τῇ ψυχῇ, οὐκ ἔσται τὸ ἀριθμὸς αὐτὸς αὑτὸν κινῶν τὸ τί ἦν
εἶναι τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν μόνον ὅτι ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἀριθμὸς
αὐτὸς αὑτὸν κινῶν, οὐ μὴν δὲ καὶ ὁρισμός ἐστιν αὐτῆς τοῦτο. οὐ προέκειτο
δὲ δεῖξαι τὸ μόνον ὑπάρχειν ἀλλὰ τὸ οὕτως ὑπάρχειν, ἤτοι ὡς ὁρισμόν. 10
20 καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τούτων τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἁπλῶς
οὕτως ἕξει. εἰ γὰρ τὸ Α ὁρισμὸς τοῦ Β καὶ τοῦτο τοῦ Γ, ἔσται τὸ Α
ὁρισμὸς τοῦ Γ, καὶ ᾔτηται οὕτω τὸ ἐν ἀρχῇ. ταὐτὸν γὰρ τὸ Β τῷ Γ,
εἰ ἀντιστρέφει ταῦτα πρὸς ἄλληλα, καὶ ταὐτόν ἐστι λαβεῖν τὸ Α κατὰ τοῦ
Β καὶ κατὰ τοῦ Γ· ὥστε ὅτε ἐλαμβάνομεν τὸ Α κατὰ τοῦ Β, καὶ κατὰ
25 τοῦ Γ ἐλαμβάνομεν, ἀντιστρεφόντων ἀλλήλοις τῶν ΒΓ, καὶ οὕτως ᾐτούμεθα
τὸ ἐν ἀρχῇ· οὐ γὰρ ὡς τὰ τυχόντα τῶν ἀντιστρεφόντων τὰ ΒΓ λαμβάνομεν, 15
ἀλλ' ὡς ὁρισμόν τε καὶ ὁριστόν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ Β ὁρισμὸν
ὄντα κατὰ τοῦ Γ λαμβάνομεν, τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτούμεθα, εἰ ὡς ὁρισμὸν τοῦ
Γ τὸ Β κατηγοροῦμεν· ζητουμένου γὰρ ὁρισμοῦ τοῦ Γ εἴληπται τὸ Β
30 ὁρισμὸς τοῦ Γ. εἰ δὲ μὴ ὡς ὁρισμοὶ ἀλλ' ὡς ἀκολουθοῦντα ἁπλῶς λαμ-
βάνονται τὸ μὲν Α τῷ Β, τὸ δὲ Β τῷ Γ, οὐκ ἔσται ὁρισμὸς τὸ Α τοῦ Γ,
ἀλλ' ἔσται μόνον αὐτῷ· καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ καὶ
ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι ἐχόντων εὑρήσομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν καὶ 20
οὐσιωδῶς λεγομένων κατά τινων, ὧν ἕκαστον ὅπερ τί εἶναι λέγεται καὶ
35 αὐτὸ καὶ τὸ αὐτῷ ὑποκείμενον ὅπερ ἐκεῖνο τί ἐστιν. οὐ γὰρ πᾶν τὸ

---

2 λαμβάνουσιν E 4 Ξενοκράτης] ξ̊ ἐξ κράτης E εἶναι om. E 5. 6 τὸ αὐτῷ αὐτὸ αἴτιον E 6 ἑαυτὸν om. E 6. 7 καὶ οὕτω — κινοῦντα om. Aa 8 τὸ ἐξ ἀρχῆς E 10 εἶναι om. E 11 τῆς om. E ὅταν Aa 12 ζῆν ex νῦν corr. A 13 αὐτὸς αὐτὸν Aa 14. 15 αὐτὸν ἑαυτὸν a 16 οὐκ ἔστι Aa τὸ post ἔσται] ὅτι Aa 17 ἐστὶν om. A 19 ante οὕτως add. καὶ Aa 20 τῶν om. E 21 τοῦτο τὸ Γ E ἔσται] ἔστι Aa 22 τῷ Β τὸ Γ Aa 23 πρὸς ἄλληλα ταῦτα coll. Aa 24 ὅταν Aa 25 ante ἀντιστρεφόντων add. τῶν E 26 τὸ βγ Aa 31 ὁρισμόν a 31 et 32 ἔσται] ἔστιν Aa 33 ἐχόντων τὸ εἶναι coll. Aa 35 οὐ γὰρ πᾶν] εἰ γὰρ οὐ E

οὐσιωδῶς λεγόμενον κατά τινος καὶ τί ἐστιν ἐκεῖνο ἔστι· σχολῇ γ' ἂν τὸ μὴ 26
ὡς μέρος ὂν ἔν τινι καὶ χωρὶς τοῦ ἐν ᾧ ἐστι μὴ εἶναι δυνάμενον. τί δέ ἐστιν
ὅ φημι; τὸ γὰρ ζῷον οὐσία ὂν ὅπερ τί ἐστι, τοῦτ' ἔστιν οὐσία. ἡ γὰρ
οὐσία τι καὶ τὸ τί οὐσία, τῶν δ' ἄλλων οὐδέν ἐστι τί, ὅσα παρὰ τὴν
5 οὐσίαν, ἀλλ' ἢ ποιὸν ἢ ποσὸν ἤ τις ἄλλη τῶν κατηγοριῶν. ὅ τε οὖν λόγος 25
τοῦ ζῴου κατηγορεῖται καὶ τοὔνομα κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ λόγος δὲ
τοῦ ζῴου κατὰ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' οὔτε ὁ λόγος τοῦ ζῴου διὰ
ταῦτα ὁρισμός ἐστι τοῦ ἀνθρώπου οὔτε τὸ ζῷον, οὐδὲ ἕν ἐστιν οὔτε τὸ
ζῷον καὶ ὁ ἄνθρωπος οὔτε ὁ λόγος τοῦ ζῴου καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου,
10 οὔτε ἔτι ὁ λόγος τοῦ ζῴου τῷ ἀνθρώπῳ. ὑπάρχει τε ὁ ὁρισμὸς τοῦ
ζῴου καὶ τὸ ζῷον τῷ τε λόγῳ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ'
οὐχ ὡς ὁρισμοί. εἰ γὰρ καὶ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγοροῦνται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ 30
ἰδίᾳ· ὑπέκειτο δ' ἐξ ἀρχῆς ἄμφω ἔχειν τὸν ὁρισμόν. ἃ οὖν ἐν τῷ περὶ
ὁρισμοῦ συλλογισμῷ λαμβάνει τις κατηγορούμενα, ἢ ὡς ὁρισμοὺς κατηγορού-
15 μενα ταῦτα λήψεται ἢ οὔ. εἰ μὲν οὖν οὐ λήψεται, οὐδὲ ὁρισμὸν εἶναι τὸ Α
τοῦ Γ συμπερανεῖ· εἰ δὲ λήψεται, τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτήσεται πρὸ τῆς ἀπο-
δείξεως εἰληφὼς τὸ ζητούμενον, λέγω δὴ τὸ εἶναι ὁρισμὸν τοῦ Γ τὸ Α·
ἀμφοτέρως δὲ ἀνάγκη μὴ ἀποδεδεῖχθαι τὸν ὁρισμόν.

p. 91a 12 Τοῦ δὲ τί ἐστι πότερον ἔστι συλλογισμὸς καὶ ἀπόδειξις.

20 Τὸ πρότερον τοῦτο τῶν προβλημάτων ὧν περὶ ὁρισμοῦ ζητῆσαι ὑπέ- 35
σχετο, εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ὁρισμοῦ ἢ οὐκ ἔστιν. ἐπειδὴ δὲ δεικνύων ἔναγχος
ἕτερα ἀλλήλων εἶναι ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, καὶ ἕτερα τὰ ὑπὸ τούτων
δεικνύμενα, ἐν ὑποθέσεως τάξει τὸ ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ τί ἐστι τὸ τῇ ἀπο-
δείξει δεικνύμενον ἔλαβεν, ὅτε ἔλεγεν ὅτι ὁ ὁρισμὸς μὲν τὸ τί ἐστι δείκνυσι
25 τὸ δὲ διὰ τί ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, διὰ τοῦτο εἰπὼν ἢ οὐκ ἔστι, καὶ ἀπο-
φήσας τὸ ὁρισμοῦ εἶναι ἀπόδειξιν, ἐπήνεγκε καθάπερ νῦν ὁ λόγος ὑπετί- 40
θετο. ὁπότε γὰρ ἔλεγε μὴ τοῦ τί ἐστιν εἶναι ἀλλὰ τοῦ διὰ τί ἐστι τὴν
ἀπόδειξιν, μὴ ἀποδείκνυσθαι πάντως τὸν ὁρισμὸν ὑπέθετο· εἰ γὰρ ἕτερα
γένη ζητημάτων καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα τεταγμένα τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστι,
30 τοῦ δὲ διὰ τί ἐστιν ἡ ἀπόδειξις οὖσα καὶ οὐχὶ τοῦ τί ἐστι, πῶς τὸν
ὁρισμὸν ἀποδείξει ὄντα τὸ τί ἐστιν; οὐκ ἂν δὲ εὐλόγως ταὐτὸν εἶναι τῷ
προτέρῳ τοῦτο τὸ πρόβλημα δόξειεν, ὥστε καὶ οἴεσθαί πως ἤδη δεδεῖχθαι
τὸ νῦν προκείμενον διά τινων ἐπιχειρήσεων, ἃς ἐπὶ τοῦ προλαβόντος 45
παρέλαβεν, οἷον ὁρισμοῦ μὲν τὸ τὴν οὐσίαν δεικνύναι, ἀποδείξεως δ' οὔ,

---

1 ἐκείνου E γ' ἂν] γὰρ E 2 ὢν E 4 τί post ἐστι om. a παρὰ] περὶ Aa 6 καὶ τοὔνομα post ἀνθρώπου ponit E 8 ταῦτα] τοῦθ' Aa 9 καὶ (post ζῷον) om. E 10 ἔτι ὁ] γὰρ E post τῷ add. τε E τε — ζῴου (11)] καὶ τῶ λόγω τοῦ ἀνθρώπου E 13 ἴδιαι E 14 ἢ] ἂν a 15 οὐ (post οὖν)] ἡ a 21 ἐπεὶ δὲ Aa 24 δεικνύμενος Aa 25. 26 ἀποφήσας] φήσας Aa 26. 27 ὑπέθετο Aa 27 γὰρ scripsi: γε libri 30 ἡ om. Aa καὶ om. Aa 31 ὄντα τοῦ τί Aa ἀλόγως E

ἀλλὰ τὸ ὑποτίθεσθαι μὲν αὐτήν, διὰ δ' αὐτῆς ἄλλο τι δεικνύειν, καὶ ὅτι 26
ἀρχὴ ἀποδείξεως ὁ ὁρισμός, ἡ δὲ ἀρχὴ ἀναπόδεικτος, καὶ τὰ τοιαῦτα.
ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐζητεῖτο, εἰ τὸ αὐτὸ γινώσκειν δι' ὁρισμοῦ καὶ δι' ἀποδείξεως
δυνατόν· νῦν δὲ ζητεῖται, εἰ ἔστιν ἀποδεῖξαι τὸν ὁρισμὸν ὅτι ἐκείνου ἐστὶν
5 ὁρισμός, οὗ ὁρισμὸς εἶναι λέγεται, οἷον τὸ ζῷον λογικὸν θνητὸν ὅτι ὁρισμὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἔστιν. ἕτερον δέ ἐστι τὸ ζητεῖν εἰ πρὸς τὸ αὐτὸ ἄμφω 30
φέρουσιν, καὶ εἰ θάτερον ὑπὸ θατέρου δεικνύεται.

p. 91a14 Ὁ μὲν γὰρ συλλογισμός τι κατά τινος δείκνυσι διὰ τοῦ μέσου.

10 Τὰ δύο ταῦτά ἐστι λήμματα, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἃ δὴ ἐξ
ἀνάγκης εἴληφε χρήσιμα αὐτῷ ἑπόμενα πρὸς τὸ ἀνασκευάσαι τὸν λέγοντα
λόγον τὸν ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι· ὅσων δὲ δεῖ πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως, 27
ταῦτα εἴρηται πρότερον. τὸ δὲ ταῦτα δὲ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν διττῶς
ἔστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ τούτοις συντάξαι δεῖ ἢ τοῖς ἐφεξῆς ἐπιφερομένοις.
15 εἰ μὲν οὖν τούτοις, τοῦ δευτέρου λήμματος ἔστι μέρος, ὡς ἀναγκαῖον ὂν
ἀντιστρέφειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ἴδια. ὡς γὰρ εἴρηται, πολλὰ μὲν ἐν
τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται καὶ οὐκ ἀντιστρέφει, ὡς τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραί,
πολλὰ δὲ ἀντιστρέφει καὶ οὐκ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται ὡς τὰ ἁπλῶς 5
ἴδια. οἱ δὲ ὁρισμοὶ ἄμφω ἔχοντες, τό τε ἐν τῷ τί ἐστι λέγεσθαι καθ'
20 ὧν λέγονται, τό τε ἴδιον εἶναι, τῶν μὲν τῷδε τῶν δὲ τῷδε διενηνόχασι.
καὶ δῆλον μὲν ἦν ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἴδιον εἶναι τὸν ὁρισμὸν ὅτι καὶ ἀντιστρέφει·
ὅμως δὲ προσέθετο καὶ τοῦτο ὡς ἐπισημαινόμενος· ἔσται γὰρ χρήσιμον
τοῖς ἑξῆς. καὶ εἰ οὕτως τὴν τοῦ λόγου ληψόμεθα σύνταξιν, τὸ εἰ γὰρ τὸ
Α τοῦ Γ ἴδιον ἐφεξῆς λεγόμενον οὐχ ὡς κατασκευῆς πρὸς τὸ προλαβὸν
25 ἐπιφερομένης τὸν γὰρ ἕξει σύνδεσμον, ἀλλ' ὡς ἐκείνου μὲν τοῦ λόγου 10
ἀπηρτισμένου, ἀπ' ἄλλης δὲ ἀρχῆς ἑτέρου ἐπαγομένου τὸ γὰρ ἀντὶ τοῦ δέ
ἢ ἀντὶ τοῦ δή, ὡς παραπληρωματικὸν ἔχοντος. εἰ δὲ μέχρι τοῦ ἐν τῷ
τί ἐστι κατηγορεῖται τὰ λήμματα ἀπαρτίζοιτο, εἴη ἂν τὸ ταῦτα δὲ
ἀνάγκη ἀντιστρέφειν τοιαύτης ἐννοίας ἐχόμενον· 'ταῦτα δὲ τὰ εἰς
30 κατασκευὴν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ὁρισμοῦ λαμβανόμενα ἀνάγκη τοιαῦτα εἶναι
οἷα καὶ ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα.' εἶτα ἕξει τὸ ἑξῆς κατασκευαστικῶς
ἐπαγόμενον. 15

p. 91a16 Εἰ γὰρ τὸ Α τοῦ Γ ἴδιον, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ Β, καὶ τοῦτο τοῦ Γ, ὥστε πάντα ἀλλήλων.

35 Ἀντιστρέψουσι, φησί, πρὸς ἀλλήλους πάντες οἱ ὅροι οἱ ἐν τῇ ἀποδείξει
τοῦ τί ἐστι λαμβανόμενοι· εἰ γὰρ τὸ Α, ὁ μείζων ὅρος, οὕτως κατὰ τοῦ

1 μὲν om. E 7 τοῦ ἑτέρου Aa 12 ὅσον E 15 ἔσται μέρος E
17 κατηγορεῖται om. Aa 22 δὲ om. Aa 27 ὡς om. E περιπληρωματικόν Aa 28 ἀπαρτίζουσα E 29 post ἐχόμενον add. ὡς τὰ μὲν λήμματα οὕτως Aa 36 ὁ ā E

Γ συνάγεται τοῦ ἐσχάτου ὡς ἴδιον ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον, καὶ αἱ 27 προτάσεις ἄμφω τοιαύτης ἕξονται κατηγορίας, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἀμφοτέραις κατηγορούμενα ὡς ἴδια ἀλλήλων καὶ ἐν τῷ τί ἐστιν ἔσονται, καὶ οὕτως 20 ἔσται πάντα ἀλλήλων ὡς πρὸς ἄλληλα ἀντιστρέφοντα.

5 p. 91ᵃ 18 Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ τὸ Α ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει παντὶ τῷ Β, καὶ καθόλου τὸ Β παντὸς τοῦ Γ ἐν τῷ τί ἐστι λέγεται, ἀνάγκη καὶ τὸ Α ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ Γ λέγεσθαι.

Ὥσπερ ἀπευθύνας τὸν λόγον τῆς τοῦ ὁρισμοῦ ἀποδείξεως ὡς οὕτω προβαίνειν ὀφειλούσης, ἵν' ὅροι ἄμφω τὰ κατηγορούμενα εἴη, τὸ μὲν ἐν 25 10 τῇ μείζονι τὸ δ' ἐν τῇ ἐλάττονι, καὶ τὰ τρία ἀντιστρέφοι πρὸς ἄλληλα, πλέκει νῦν τὴν δῆθεν ἀπόδειξιν ἐξ ὁρισμῶν δύο καὶ ἑνὸς ὁριστοῦ τὴν σύστασιν ἔχουσαν. καὶ ἔστι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· λοιπὸν εἰ τὸ Α ὁρισμὸς τοῦ Β καὶ τὸ Β τοῦ Γ, ἀνάγκη τὸ Α ὁρισμὸν εἶναι τοῦ Γ. εἰ γὰρ τὸ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχειν τὸ Α παντὶ τῷ Β τὸ ὁρισμὸν εἶναι αὐτοῦ 15 ἐστι, καὶ τὸ λέγεσθαι καθόλου τὸ Β παντὸς τοῦ Γ ἐν τῷ τί ἐστι τὸ ὡς ὁρισμὸν αὐτοῦ κατηγορεῖσθαί ἐστιν, ἀνάγκη καὶ τὸ Α τοῦ Γ ἐν τῷ τί ἐστιν 30 λέγεσθαι ἤτοι ὡς ὁρισμὸν αὐτοῦ λέγεσθαι, ὅπερ ἐστὶ τὸ συμπέρασμα.

p. 91ᵃ 21 Εἰ δὲ μὴ οὕτω τις λήψεται διπλώσας.

Εἰ μέλλει, φησίν, ἀναγκαίως τὸ τί ἐστι καὶ ὁ ὁρισμὸς κατὰ συλλο- 20 γιστικὸν οὕτω σχῆμα συνάγεσθαι, ὡς μείζων διὰ μέσου συναπτόμενος τῷ ἐλάττονι, δεῖ καὶ ἄμφω τί ἐστι καὶ ὁρισμοὺς ληφθῆναι τόν τε μείζω καὶ 35 τὸν μέσον. εἰ γάρ τις μὴ οὕτω λήψεται διπλώσας, τουτέστι διπλῇ ὁρισάμενος, ἤτοι δύο ὅρους ἐφεξῆς λαβὼν ἔν τε τῇ μείζονι καὶ τῇ ἐλάττονι προτάσει, ἄλλως οὐκ ἔσται συνάγειν ἐξ ἀνάγκης τὸ τί ἐστιν, οὐδὲ ἀπο- 25 δειχθήσεται τὸ Α ὁ μείζων ὅρος κατὰ τοῦ ἐλάττονος ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ὡς ὁρισμὸς αὐτοῦ κατηγορούμενος· οἷον εἰ τὸ μὲν Α κατηγορεῖται τοῦ Β ἐν τῷ τί ἐστιν, ἤγουν ὡς ὁρισμός, τὸ δὲ Β καθ' ὅσων ἂν λέγοιτο, μὴ ἐν τῷ τί ἐστι λέγεται, τουτέστι τὸ δὲ Β, ὅπερ ἐστὶ τὸ μέσον, λέγεται μὲν κατὰ τοῦ ἐλάττονος, ὅπερ ἐστὶ τὸ Γ, μὴ μέντοι ἐν τῷ τί ἐστιν, ἤγουν ἐν 40 30 τάξει τοῦ τί ἐστι, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ὡς τί ἐστι καὶ ὁρισμός. εἴρηται γὰρ καὶ πρότερον ὅτι ὥσπερ ἐν ταῖς μετὰ τρόπου προτάσεσιν ἢ τοῦ αὐτοῦ τρόπου δεῖ ἀμφοτέρας εἶναι, ἵνα καὶ τὸ συμπέρασμα ὁμοιότροπον αὐταῖς συναχθήσεται, ἢ εἰ χείρονος ἡ ἑτέρα τρόπου, τῇ τοῦ χείρονος ἕψεται ἢ

---

1 κατηγορούμενον scripsi: κατηγορουμένου libri 2 ἐν αὐτῆς E 3. 4 οὕτως ἔσονται E 4 ἀντιστρέφονται E 5 ὑπάρχει — λέγεσθαι (7)] λέγεται E 9 ἵνα οἱ ὅροι Aa 10 ἀντιστρέφοι scripsi: ἀντιστρέφει libri 13. 14 εἰ γὰρ τὸ] τὸ γὰρ Aa 16 ἀνάγκη] ὡς Aa 17 ἤτοι — λέγεσθαι om. Aa 22 λήψαιτο E διπλῶς E 24 ἔστι συνάγων Aa 28 λέγεται] λέγοιτο Aa 29 post μέντοι add. γε Aa 33 συναχθείη E

μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν ἔσται, ὡς ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν δ̄ διορισμὸν ἐνδεχομένου, 27
ἀλλὰ [τοῦ] μηδενὶ ἢ μὴ παντὶ ἐξ ἀνάγκης, τῇ δὲ κρείττονα τρόπον ἐχούσῃ
οὐδέποτε μόνῃ κατὰ τὸν τρόπον ἕπεται τὸ συμπέρασμα, ἵνα μὴ κρεῖττον 45
τοῦ αἰτίου τὸ αἰτιατὸν γένηται, τῆς προτάσεώς φημι τὸ συμπέρασμα, τὸν
5 αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τούτων ἕξει. δύο γὰρ προτάσεων οὐσῶν, ἐξ ὧν ὁ
ὁρισμὸς μέλλει κατὰ τοῦ ὁριστοῦ ἀποδείκνυσθαι, ἢ ἄμφω ἕξουσιν ὁρισμοὺς
τὰ κατηγορούμενα ἢ τῇ μὴ ὁρισμὸν ἐχούσῃ τὸ συμπέρασμα ἕψεται, ἢ
ἀμφοτέρων μεθέξει. εἰ μὲν οὖν ἐν ἀμφοτέραις ὁριστικῶς ἔσται κατηγο-
ρούμενον τὸ κατηγορούμενον, τοῦτο ἔσται ὃ λέγομεν· εἰ δ' ἡ ἑτέρα μὴ ἕξει,
10 ταύτῃ ἕψεται ὡς χείρονι· αὕτη γὰρ χείρων τῆς ἐχούσης. εἰ δὲ μὴ ἁπλῶς 50
ὁρισμὸς ἀλλὰ πῇ τὸ ἀποδεικνύμενον ὡς ἐν ἀμφοτέραις ἑπόμενον, οὐδ'
οὕτως ὁρισμός. δεῖ ἄρα ἀμφοτέρας ἔχειν τί ἐστι τὰ κατηγορούμενα, εἰ
μέλλει ὁρισμὸς ἀποδείκνυσθαι, ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

p. 91a 24 Τὸ δὲ τί ἐστιν ἄμφω ταῦτα ἕξει.

15 Τὸ δέ ἐνταῦθα ἢ ἀντὶ τοῦ γάρ ἢ ἀντὶ τοῦ δή. εἰ μὲν ἀντὶ τοῦ γάρ,
ἐπὶ πλέον ἔσται τοῦ λεγομένου ἐπιβεβαίωσις, | οἷον ὅτι δεῖ γὰρ ἔχειν ἄμφω 28
ἢ τοὺς ὅρους ἢ τὰ διαστήματα τὸ τί ἐστιν. εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ δή, ὡς συμ-
πέρασμα νοήσομεν τὸ λεγόμενον· λοιπὸν ἕξει ἄμφω τὸ τί ἐστιν ἐφ' ὧν
ἐπιφέρεται· ἔσται ἄρα καὶ τὸ Β κατὰ τοῦ Γ τὸ τί ἐστι. τὸ μὲν γὰρ Α
20 ὅτι ἐστὶν ὁρισμός, οὐδὲ λόγου δεῖ πρὸς παράστασιν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ
ὡς ὁρισμὸς κατὰ τοῦ ἐλάττονος λέγεσθαι καὶ εἶναι ζητούμενον καὶ ἀπο-
δεικνύμενον. εἰ οὖν μὴ ὅλως ὁρισμός, πῶς ἔσται τοῦδε ὁρισμός; ἔστω 5
δὴ καὶ τὸ μέσον ὁρισμός· ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ὁριστικῶς λέγεσθαι
τὸ Α κατὰ τοῦ Γ.

25 p. 91a 25 Εἰ δὴ τὸ τί ἐστι καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἄμφω ἔχει, ἐπὶ τοῦ μέσου ὅρου ἔσται πρότερον τὸ τί ἦν εἶναι.

Ὅτι μὲν τοίνυν δυοῖν δεῖ ταῖς προτάσεσιν ὁρισμῶν, ἐξ ὧν ὁρισμὸς
ἀποδειχθήσεται, ὡς εἶναι ὁρισμὸν τὸν μείζω τε καὶ τὸν μέσον τῶν ὅρων,
εἴπερ ἄμφω εἰσὶν οἱ ἐν ταῖς προτάσεσι κατηγορούμενοι ἐν τῷ πρώτῳ 10
30 σχήματι, ἐν ᾧ μόνῳ λαβεῖν ἀπόδειξιν ἐνδέχεται ὁρισμοῦ, εἴπερ ἐνδέχεται,
ὡς καταφατικοῦ καὶ καθόλου ὀφείλοντος ἐξ ἀνάγκης συνάγεσθαι, δέδεικται
ἱκανῶς. ἐξετάζει δὲ νῦν εἰ τούτων ἀναγκαίως τῇ τοῦ ὁρισμοῦ ἀποδείξει
ἀπαιτουμένων, εὔοδόν ἐστιν ὁρισμοῦ ἀπόδειξιν γίνεσθαι. λέγει οὖν ὅτι εἰ
ἄμφω τὰ διαστήματα τὸ τί ἐστιν ἔχει κατὰ τὰ κατηγορούμενα, ἔσται πρὸ

---

1 ἔσται] ἐστιν Aa post ἐπὶ τοῦ add. μὴ Aa δ̄ scripsi: δὲ A: om. Ea
2 τοῦ delevi μηδὲν et μὴ παντὸς Aa 9 ἔσται] ἐστιν Aa 11 ἐν om. E
13 μέλλοι Aa 18 ἐφ' ᾧ Aa 20 ἐστὶν om. Aa περίστασιν a
27 post ὧν add. ὁ Aa 28 μείζονα E 29 τῷ om. Aa 33 γενέσθαι Aa

τῆς ἀποδείξεως ὁρισμὸς ἐν τῷ μέσῳ λαμβανόμενος. ὁρισμὸν γὰρ ζητοῦμεν 28
δι' ἀποδείξεως εὑρεῖν κατὰ τοῦ ἐλάττονος συναγόμενον· εἰ οὖν λάβοιμεν 15
τὸν μέσον ὁρισμὸν ὑπάρχοντα τοῦ ἐλάττονος, εἴληπται ἤδη πρὸ τῆς ἀπο-
δείξεως τὸ ζητούμενον, καὶ περιττὴ εἰσέτι ἡ ἀπόδειξις. ἐπεὶ γὰρ δέδεικται
5 ὅτι δεῖ ἄμφω ὁρισμοὺς εἶναι τὸν μείζω τε καὶ τὸν μέσον, εἰ μέλλει ὁ
ὁρισμὸς ἀποδείκνυσθαι, ὅταν ὁ μέσος ὁριστικῶς ληφθῇ κατὰ τοῦ ἐλάττονος,
ὃς καὶ τὸ ὁριστόν ἐστιν, ἰδοὺ τὸ ζητούμενον. οὐ γὰρ ὡς δῆλον ὂν ὅτι
ὅδε αὐτοῦ ὁρισμός ἐστιν, ἀποδεῖξαι ζητοῦμεν αὐτοῦ ὁρισμόν· περιττὸν γὰρ
τὸ δῆλον ζητεῖν. εἰ οὖν δῆλόν ἐστιν, οὐ ζητοῦμεν, εἰ δὲ ζητοῦμεν, οὐ 20
10 δῆλον· πῶς οὖν ὃ ζητεῖται ὡς δῆλον λαμβάνομεν; οὐκ εὐοδοῖ ἄρα τὸ
δύο λαμβάνεσθαι ὁρισμοὺς ἐν τῇ ἀποδείξει τοῦ ὁρισμοῦ. ἀλλὰ δέδεικται
ὅτι ἀδύνατον χωρὶς τοῦ οὕτως λαβεῖν ἀποδεῖξαι ὁρισμόν· οὐκ ἄρα ἐνδέχεται
ὁρισμοῦ ἀπόδειξιν γίνεσθαι. ἔστι δὲ ὑποθετικῶς οὕτω συλλογιζόμενον τὸ
προκείμενον· εἰ ὁρισμοῦ ἀπόδειξις ἔσται, δεῖ τὸν μείζονα καὶ τὸν μέσον
15 ὡς ὁρισμοὺς κατηγορεῖσθαι ὧν κατηγοροῦνται· εἰ ⟨δὲ⟩ τοῦτο, τὸ ἐν ἀρχῇ
αἰτεῖσθαι συμβήσεται. εἰ ὁρισμοῦ ἄρα ἀπόδειξις ἔσται, τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖ- 25
σθαι συμβήσεται. ἔνθα δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. εἰ
ὁρισμοῦ ἄρα ἀπόδειξις ἔσται, τοῦ ὁρισμοῦ οὐκ ἔσται ἀπόδειξις· ὡς ἀντι-
φάσκειν πρὸς ἑαυτὸν τὸν τοῦτο τιθέμενον. τῶν δὲ συνημμένων ἀμφοῖν τὸ
20 μὲν ἤδη δέδεικται, τὸ δὲ καὶ δέδεικται καὶ δειχθήσεται.

p. 91a26 Ὅλως τε εἰ ἔστι δεῖξαι τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος.

Σαφέστερον ἔτι δεῖξαι τὸ προκείμενον βούλεται. διὸ καὶ ἐπὶ παρα-
δειγμάτων τὸν λόγον μεταχειρίζεται, καὶ ἐν τῷ τοῦ Γ τόπῳ, ὅπερ ἐστὶν ὁ
τῶν ὅρων ἔσχατος, ἤτοι τὸ ὁρισθῆναι προκείμενον, τὸν ἄνθρωπον τίθησιν, 35
25 ἐν δὲ τῷ τοῦ Α τόπῳ, ὅστις μείζων ὑπῆρχε τῶν ὅρων, ὁρισμόν τινα, οἷον
τὸ ζῷον δίπουν ἢ ἄλλο, ὅ τις βούλοιτο· ὅπερ καὶ ὀφείλει δειχθῆναι διὰ
μέσου τινὸς ὡς ὁρισμὸς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου λεγόμενον. τούτων οὕτως
ἐχόντων εἰ συλλογιεῖται, φησί, τις ἀνάγκη τὸν μέσον τοιοῦτον ληφθῆναι, ὡς
κατὰ παντὸς αὐτοῦ κατηγορεῖσθαι τὸν μείζονα· καθόλου γὰρ καταφατικὸν τὸ
30 ζητούμενον ὂν τοιούτων ἐξ ἀνάγκης δεῖται καὶ τῶν προτάσεων. ἐπεὶ δ' ἐν
μὲν τοῖς ἄκροις πράγματα εἴληφε μετὰ στοιχείων, ἐπὶ δὲ τοῦ μέσου τὸ Β 40
μόνον ἄνευ τινὸς πράγματος, διὰ τοῦτο ἐπεσημήνατο λέγων τούτου δ'
ἔσται ἄλλος λόγος μέσος, τουτέστι τούτου δὲ τοῦ Β ἔσται ἄλλος ὁρι-
σμός, ὃς ὀφείλει μέσος εἶναι τῶν δύο ἄκρων, τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ὁριστοῦ,
35 οὐ τοῦ Β τιθέμενος ὁρισμὸς πάντως, ἵνα τὸ Β ὁρίζηται, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ

1 τῷ om. Aa 2 λάβωμεν A[1]: λάβομεν A[2] 5 μέλλοι Aa 7 καὶ om. Aa 8 ὁρισμόν] ὁρισμὸς E 10 εὐοδεῖ E 13 γενέσθαι Aa 15 ὁρισμοῦ Aa δὲ addidi 17 δὲ] δὴ E αἰτεῖται οὐκ Aa 17. 18 εἰ ὁρισμοῦ — ἔσται ἀπόδειξις om. E 19 τὸν om. Aa 20 ἤδη om. E 22. 23 ἐπὶ τῶν πραγμάτων Aa 28 εἰ om. E 31 post μετὰ add. τῶν Aa 35 τιθέμενος] ἐσόμενος Aa ἵνα — κεισόμενος (p. 60,1) om. E

ἐν τῷ μέσῳ κεισόμενος. ἵνα δὲ εἴη τὸ τούτου σαφέστερον, οὕτως εἴπωμεν· 28
οἱονεὶ ἀπονενεμημένων τοῖς ἄκροις πραγμάτων τινῶν, ὡς εἶναι τοῦ μὲν Γ τὸν
ἄνθρωπον, τοῦ δὲ Α τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν, φησὶ δεῖν καὶ τῷ Β ἀποδο- 45
θῆναι τὸ οἰκεῖον, ὃ καὶ αὐτὸ ὅρος ἔσται, ὡς εἶναι καὶ τοῦ Β λόγον ἄλλον
5 ἐν μέσῳ κείμενον καὶ δι' ἑαυτοῦ τὰ ἄκρα συνάγοντα. εἴρηται γὰρ πολλάκις
καὶ ἀποδέδεικται ὅτι τὰ ἐν ἀμφοῖν κατηγορούμενα ταῖς προτάσεσιν ἐν τῇ ἀπο-
δείξει τοῦ ὁρισμοῦ ὡς ὁρισμοὺς δεῖ κατηγορεῖσθαι ὧν κατηγοροῦνται. κἂν
γὰρ ὁρισμοὶ ὦσιν, οὐ κατηγορῶνται δὲ ὡς ὁρισμοί, οὐκ ἐνδέχεται τὸν ὁρισμὸν
συναγαγεῖν ἐξ αὐτῶν. οἷον εἰ τὸ μὲν Α εἴη οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική,
10 ὁρισμὸς ὂν τοῦ ζῴου, τὸ δὲ Β ζῷον πεζὸν δίπουν, τὸ δὲ Γ ἄνθρωπος· 50
κατηγορεῖται μὲν γὰρ τοῦ ζῷον πεζὸν δίπουν τὸ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική,
ἀλλ' οὐχ ὡς ὁρισμὸς αὐτοῦ, ὅτι μηδὲ ἴδιον αὐτοῦ. διὸ οὐδὲ ὡς ὁρισμὸς
κατὰ τοῦ ἀνθρώπου συνάγεται. ἢ οὖν οὕτως, ὡς εἴρηται, τὸ τούτου δὲ
ἔσται ἄλλος λόγος μέσος νοήσομεν, ὡς εἶναι τὸ τούτου περὶ τοῦ Β
15 λεγόμενον, ἢ τὸ τούτου πρὸς τὸ Α ἀποδώσομεν, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον
ὅτι 'ἔσται δὲ μέσος ὅρος καὶ λόγος λαμβανόμενος ἄλλος τοῦ Α, ἤγουν
ἄλλος παρὰ τὸ Α, ὥσ|τε καὶ τοῦτο ἔσται τί ἐστιν ἄνθρωπος.' ἐπεὶ γὰρ 29
καὶ τὸ μέσον λόγος ἐστί, καὶ ὡς λόγος ὀφείλει τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖ-
σθαι, δεῖ τοῦτο καὶ ἐν τῷ τί ἐστι καθ' αὑτὸ λέγεσθαι καὶ ἀντιστρέφειν
20 πρὸς αὐτό· ὥστε ἔσται κἀκεῖνο ὁρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ οὕτως πρὸ
τῆς ἀποδείξεως λαμβάνεται ἐν τῇ ἐλάττονι προτάσει ὃ δεῖξαι προέκειτο.
τὸ γὰρ Β ἤτοι τὸ μέσον τί ἐστιν ἄνθρωπός ἐστι, τουτέστιν ὁρισμὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐστί. ζητοῦντες οὖν ὁρισμὸν ἀποδεῖξαι τοῦ ἀνθρώπου ἐλάβομεν 5
ὁρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἀλλότριον ἀποδείξεως. ἴσως δ' ἐπίτηδες
25 μὲν εἶπε δεῖν εἶναι ὁρισμὸν καὶ τὸ μέσον, οὐ μὴν καὶ εἴληφεν ὁρισμὸν ἐν
τῷ μέσῳ αὐτόθεν παρεμφαίνων τὴν ἀτοπίαν, ὡς ταὐτὸν ὂν λαβεῖν ὁρισμὸν
τὸν μέσον καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτήσασθαι.

p. 91a33 Δεῖ δ' ἐν ταῖς δυσὶ προτάσεσι καὶ τοῖς πρώτοις καὶ ἀμέσοις σκοπεῖν.

30 Τοῦτο παράγγελμα εἶναι ἔοικε τοῦ πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς προτάσεις
ζητοῦντας ἀποδεῖξαι τὸν ὁρισμόν. ἐπεὶ γὰρ τῷ ὁριστῷ ἐνδέχεταί τινα
ἕπεσθαι ὡς ἁπλῶς ἴδια, ὧν καὶ αὐτῶν οἱ λαμβανόμενοι ὁρισμοὶ κατηγορη-
θήσονται καὶ αὐτὰ κατ' αὐτῶν διὰ τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα, κἀν-
τεῦθεν ἐνδέχεται μεταξὺ τῶν λαμβανομένων ἴδια λαμβάνεσθαι, ὡς γίνεσθαι
35 πλείους τε τῶν δύο προτάσεις, καὶ τὰ κατηγορούμενα μὴ ἀμέσως κατηγο- 15
ρεῖσθαι, διὰ τοῦτο φησὶν ὅτι δεῖ μὴ οὕτω ποιεῖν, ἀλλὰ δύο μόνας λαμ-
βάνειν προτάσεις, ἐν αἷς οἱ ὁρισμοὶ κεῖνται, ἵν' ἅμα μὲν τὸ τῆς ἀπο-

1 τὸ τούτου om. E 3 δεῖ Aa 8 ὦσιν] εἶεν Aa κατηγορῶνται] κατηγοροῦνται E: κατηγοροῖντο Aa 25 εἶπε μὲν coll. E 29 σκοπεῖν] λαβεῖν A
30 εἶναι om. E τοῦ] τὸ Aa 33 αὐτὰ scripsi: αὐτὸ libri 35 πλείω Aa
37 post μὲν add. καὶ E

δείξεως φυλάττοιτο ἴδιον, τῷ ἀμέσως κατηγορεῖσθαι τὰ κατηγορούμενα ὧν 29
κατηγοροῦνται, ἅμα δὲ εἴη καὶ τὸ λεγόμενον εὐδηλότερον. τὰ γὰρ ἴδια
μεταξὺ λαμβανόμενα ἀσαφέστερον ἂν τῷ πλήθει τῶν προτάσεων τὸ λεγό-
μενον ἀπεργάζοιτο. οἷον εἰ προκέοιτο δεῖξαι τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν κατὰ
5 τοῦ ἀνθρώπου, μέσον δὲ τούτων λαμβάνοιτο τὸ ζῷον λογικὸν θνητὸν τῆς 20
ἀποδείξεως μελλούσης ἐν τούτῳ συμπλέκεσθαι, εἰ οὐ τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν
λαμβάνει τις κατὰ τοῦ ζῴου λογικοῦ θνητοῦ καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ ἀνθρώπου,
καὶ οὕτως ἐπιφέρει τὸ συμπέρασμα, ἀλλὰ μεταξὺ τυχὸν τῶν δύο ὁρισμῶν
λαμβάνει τὸ γελαστικόν, καὶ μεταξὺ τοῦ ἑτέρου ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ὁριστοῦ
10 τὸ ὀρθοπεριπατητικόν, καὶ οὕτως συνάγει τὸ συμπέρασμα, ἢ ἴσως τοὺς
μὲν ὁρισμοὺς ἀμέσως λήψεται, θήσει δέ τι μεταξὺ τοῦ μέσου καὶ τοῦ 25
ἐσχάτου. τοιαῦτα δ᾽ ἄν τις ποιοίη πειρώμενος ἐκφυγεῖν τὸ αἰτεῖσθαι τὸ
ἐν ἀρχῇ, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνων μέσον τι τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ὁριστοῦ,
καὶ τοῦτο καθ᾽ αὑτό τι καὶ ἴδιον, ἵν᾽ οὕτω δοκῇ κατορθοῦν τὴν ἀπόδειξιν.
15 οὐ δεῖ δὲ οὕτως· ὁ γὰρ ταῦτα ποιῶν ἅμα τε τὸ τῆς ἀποδείξεως ἴδιον
ἀφαιρεῖται μὴ ἀμέσως λαμβάνων κατηγορούμενα τὰ κατηγορούμενα, καίτοι
μηδενὸς μέσου δεόμενα, ἅμα τε πλείονας τῶν δύο λαμβάνων προτάσεις,
ἐμποδίζοι ἂν φανῆναι τὴν ἀτοπίαν. ἵν᾽ οὖν, φησί, φανερώτερον ᾖ καὶ
σαφέστερον τὸ λεγόμενον, δυσὶ μόναις χρηστέον προτάσεσιν, ὅπερ ἂν
20 γένοιτο ἀμέσων γινομένων τῶν κατηγορημάτων. ἢ οὖν οὕτω λεκτέον, ἢ 30
ὥς φησιν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι χρὴ δύο μόνας προθεμένους προτάσεις
ἀμέσους ἐπὶ τῶν πραγμάτων σκοπεῖν τὸ λεγόμενον. τότε γὰρ ἔσται
φανερώτερον ἐπὶ ὕλης ἐξεταζόμενον. εἰ δὲ καὶ ἄλλως πως περὶ τούτων
καὶ τῶν προλαβόντων ἐκεῖνός φησι, τὰ ἐκείνου τις ἐξετάζων ἀναλεγέσθω·
25 δοκεῖ γὰρ περιττὸν χωρὶς ἀνάγκης τοῖς ἀλλοτρίοις μηκύνειν.

p. 91a 35 Οἱ μὲν οὖν διὰ τοῦ ἀντιστρέφειν δεικνύντες τί ἐστι ψυχή. 35

Τῷ αὐτῷ, φησίν, ὑπόκεινται ἁμαρτήματι καὶ οἱ ἀντιστρέφοντας 40
λόγους πρὸς ἀλλήλους λαμβάνοντες καὶ διὰ τούτων δεικνύειν ὁρισμὸν κατά
τινος ὁριστοῦ οἰόμενοι· καὶ οὗτοι γὰρ ὃ ζητεῖται δειχθῆναι ἐν ταῖς προ-
30 τάσεσιν ὡς ὁμολογούμενον λαμβάνουσι. δεῖ δὲ μετασχηματίσαι τὸν λόγον
πρὸς τὸ σαφέστερον οὑτωσὶ λέγοντας. καὶ οἱ διὰ τοῦ ἀντιστρέφειν δὲ
δεικνύντες τί ἐστι τόδε ἢ τόδε τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτοῦνται. καὶ παράδειγμα
τοῦ λόγου ὁ Ξενοκράτης· οὗτος γὰρ τὴν ψυχὴν ἀριθμὸν κινοῦντα ἑαυ-
τὸν ἀποδεῖξαι προθέμενος ὡς ὁρισμὸν αὐτῆς τοῦτον τὸν λόγον κατηγο- 45

1 τῷ] τὸ E 5 τούτων] τούτου E λαμβάνεται Aa post θνητὸν add. μετὰ Aa 6 πλέκεσθαι E εἰ οὐ] μὴ E 7 λαμβάνοι E 8 ἐπιφέροι E 9 λαμβάνοι E 10 συνάγοι E 11 λήψοιτο E θείη E 12 τοιαῦτα] ταῦτα E 14 δοκεῖ a 15 δὲ] οὖν Aa 21 μόνας om. Aa τιθεμένους Aa 22 τῶν om. Aa 23 δὲ om. E 26 οὖν] δὴ Aa 28 διὰ τούτου Aa 29 οἰόμενος Aa λεχθῆναι Aa 29. 30 ὡς ὁμολογούμενον ἐν ταῖς προτάσεσι coll. Aa 31 δὲ om. Aa 32 ἢ τόδε] καὶ τῷδε Aa

ρούμενον ἔχουσαν, ἕτερον λόγον μέσον προσέλαβε τὸ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ 29
ζῆν. τούτους γὰρ τοὺς δύο λόγους λαβὼν ἀντιστρέφοντας πρὸς ἀλλήλους,
καὶ τὸν ἕτερον αὖθις πρὸς τὴν ψυχὴν ἀντιστρέφοντα, οὕτως ἐδόκει ποιεῖν
τὴν ἀπόδειξιν, οἷον 'ἡ ψυχὴ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν, καὶ τὸ αὐτὸ
5 ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν ψυχή.' πάλιν δὲ 'εἴ τι αὐτὸ ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν,
ἀριθμὸς αὐτὸς ἑαυτὸν κινῶν,' καὶ 'εἴ τι ἀριθμὸς κινῶν αὐτὸς ἑαυτόν, αὐτὸ 30
ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν.' εἶτα συλλογισμὸν συνετίθει 'ἡ ψυχὴ αὐτὸ ἑαυτῷ
αἴτιον τοῦ ζῆν, τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν ἀριθμὸς αὐτὸς ἑαυτὸν κινῶν.'
οὕτως οὖν ποιῶν ἅμα μὲν ἔλαβεν ὁρισμὸν τῆς ψυχῆς τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ
10 αἴτιον τοῦ ζῆν, ὅπερ ἦν ζητούμενον, ἅμα δ' ἐπειδὴ ἀντιστρέφον καὶ ταὐ-
τὸν τὸ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν καὶ τὸ ἀριθμὸν κινοῦντα ἑαυτὸν ἔλαβεν,
ἐν τῷ λέγειν τὴν ψυχὴν αὐτὸ ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν τὸ ἐξ ἀρχῆς ᾐτήσατο.
τὸ ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἦν 'εἰ ἡ ψυχὴ ἀριθμὸς | αὐτὸς ἑαυτὸν κινῶν,' τοῦτο δὲ 30
ταὐτὸν εἴληπται τῷ 'αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν.' ὥστε ἐν τῷ λέγειν τὴν
15 ψυχὴν τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα
ἔλεγεν· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἐν τῷ λέγειν ἄρα τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ
ἑαυτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐλάμβανε. τὸ δὲ οὕτως ὡς τὸ
αὐτὸ ὂν τοῦτο δηλοῖ ὅτι οὕτως ὡς ὁρισμὸν ἀντιστρέφοντά τε καὶ
ἐν τῷ τί ἐστιν αὐτοῦ λεγόμενον. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων λόγος τὸ αὐτό ἐστι 5
20 τῷ ὁριστῷ.

p. 91b1 Οὐ γὰρ εἰ ἀκολουθεῖ τὸ Α τῷ Β καὶ τοῦτο τῷ Γ.

Εἰ μὲν γὰρ ὁρισμόν, φησί, βούλεται ἀποδεῖξαι, τοιαῦτα δεῖ εἶναι τὰ
λαμβανόμενα, ὡς ἀλλήλοις ἀντιστρέφειν καὶ εἶναι ταὐτά. εἰ δ' ὡς ἁπλῶς
ἑπόμενα, οὐκ ἔσται ὁ μείζων τοῦ ἐλάττονος ὁρισμός, οὐδ' ἔσται αὐτοῦ τὸ
25 τί ἐστιν, ἀλλὰ μόνον ἔσται αὐτοῦ ἀληθῶς κατηγορούμενον. ἢ οὕτως· ἴσως
μὲν γὰρ εἴη ἄν τις ἀκολούθησις ἐν τοῖς ληφθεῖσιν, ὡς τόν τε μείζω τῷ 10
μέσῳ ἕπεσθαι καὶ τοῦτον τῷ ἐλάττονι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν μείζω· ἀλλ'
οὐ διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁρισμὸς ἔσται τοῦ ἐλάττονος, ἀλλὰ κατηγορη-
θήσεται μόνον αὐτοῦ ἀληθῶς. ἢ καὶ ἑτέρως· ὥσπερ τινὸς εἰπόντος 'εἰ
30 δὲ οἱ ληφθέντες λόγοι πρός τε ἀλλήλους καὶ τὸν ὁριστὸν οὕτως ἔχουσιν,
ὥστε κἀκείνων ἕπεσθαι θατέρῳ τὸν ἕτερον, τὸν μείζονα τῷ μέσῳ καὶ τὸν 15
μέσον τῷ ὁριστῷ, τί πρὸς τοῦτο ἐρεῖς'; φησὶν αὐτὸς πρὸς τὸν λέγοντα
ὡς οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἕπεσθαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι καὶ ὁρισμόν, ἀλλ'
ἔστι μόνον ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔστι τόδε κατὰ τοῦδε, οὐ μὴν καὶ ὡς
35 ὁρισμός.

1 παρέλαβε Aa 3 ἐδόκει] ἔδει Aa 5 τοῦ ζῆν ψυχὴν E 7 post εἶτα add. τὸν Aa 9 τῆς om. Aa 10 ἀντιστρέφουσι Aa 13 τούτῳ δὲ Aa 14 τῷ] τὸ τὸ Aa ἐν τῷ λέγειν] λέγων Aa 18 ὅτι om. E τε] γε E 23 ἀντιστρέφοντα E 24 et 25 αὐτοῦ] αὐτῷ utrobique Aa 29 ἀληθῶς αὐτοῦ coll. Aa 31 ὥστε] εἴτε Aa τὸν ἕτερον] θάτερον Aa 34 ὅτι ἔσται Aa 35 ὁρισμόν E

p. 91b3 Οὐδ᾽ εἰ ἔστι τὸ Α ὅπερ τι καὶ κατὰ τοῦ Β κατηγορεῖται. 30

Κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐπιχειρῶν καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν τὸν λόγον ὡς εὐδηλότερον προχειριζόμενος. τῶν γὰρ ἑπομένων ταῖς ὁρισταῖς οὐσίαις τὰ μὲν ἁπλῶς ἕπεται, τὰ δ᾽ ὡς συμπληρωτικὰ τῆς 25
5 τῶν ὁριστῶν οὐσιῶν ὑπάρξεως, οἷάπερ εἰσὶ τὰ γένη. λέγει τοίνυν ὅτι κἂν οὐσίαν τινὰ λάβῃς τὸν μείζονα ὅρον καὶ κατὰ τοῦ μέσου κατηγορήσῃς παντός, οὐδ᾽ οὕτως ἐξ ἀνάγκης ἔσται ὁρισμὸς ὁ μείζων τοῦ ἐλάττονος. οὐδὲ γὰρ τὰ γένη αὐτὰ ὡς ὁρισμοὶ κατηγοροῦνται ὧν κατηγοροῦνται, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὁρισμοὶ τῶν γενῶν κατηγορούμενοι τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ὁρισμῶν
10 αὐτῶν ὡς ὁρισμοὶ αὐτῶν κατηγοροῦνται· ἀληθεύουσι μὲν γὰρ λεγόμενοι κατ᾽ αὐτῶν, οὐ μέντοι γε πρὸς αὐτὰ ἀντιστρέφουσιν οὐδὲ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις 30 εἰσίν. οἷον τὸ ζῷον ἔστι μὲν ὅπερ τι, τουτέστιν οὐσία, καὶ οὐσιωδῶς οὐ ἂν κατὰ φύσιν κατηγορῆται κατηγορούμενον. καὶ τὸ ζῴῳ εἶναι, ἤτοι ὁ λόγος τοῦ ζῴου ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ἀνθρώπῳ εἶναι,
15 ἤτοι κατὰ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου (πᾶν γὰρ ζῷον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική ἐστιν), ὥσπερ καὶ τὸ ζῷον παντὸς ἀνθρώπου κατηγορεῖται· πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ζῷον. ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως κατηγορεῖται ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι τοῦ ζῴου τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ 35 ἀνθρώπου ἢ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἓν εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἀντιστρέφει ὁ λόγος
20 τοῦ ζῴου οὔτε πρὸς τὸν ἄνθρωπον οὔτε πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. εἰ οὖν αἱ οὐσίαι καὶ τὰ οὐσιωδῶς λεγόμενα κατά τινων οὐ διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καὶ ταὐτὰ ἐκείνοις ἐστὶ καὶ ὅροι αὐτῶν, διότι αὐτοῖς ἕπεται καὶ αὐτῶν ἀληθῶς κατηγορεῖται, σχολῇ γ᾽ ἂν ἕτερόν τι. ἢ οὖν διὰ τοῦτο εἴληφε τὰ οὐσιώδη, ὡς ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐπιχειρῶν, ἢ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν
25 ἐποιήσατο τὸν λόγον ὡς περὶ τῶν ὁρισμῶν διδάσκων ὡς οὐκ ἀποδείξει 40 ὑπόκεινται. δόξειε γὰρ ἂν ἴσως περιττὸν συμβεβηκότα λαβεῖν εἰς παράδειγμα περὶ τῶν ὁρισμῶν τὸν λόγον ποιούμενον. τοίνυν ἵνα τὸν ὁρισμόν τις συλλογίσαιτο, δεῖ αὐτὸν λαβεῖν πρὸς ἀλλήλους ἀντιστρέφοντας ὅρους· πάλιν δὲ εἰ οὕτως λάβῃ, πρὸ τῆς ἀποδείξεως τὸ ζητούμενον λήψεται. ἐπεὶ
30 οὖν ἑκατέρωθεν ἀτοπία τις ἕπεται, οὐκ ἔστι τὸν ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι· ταῦτα γὰρ δηλοῖ τὰ ἑξῆς λεγόμενα. πρὸς πᾶσιν τούτοις φησὶν ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι ἐπειδὴ ἀντιστρέφουσιν, οὐδὲν ἂν ἧττον διὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ὁρισμῶν ὁ 45 ἕτερος δεικνύοιτο, καὶ οὕτως ἂν εἶεν δι᾽ ἀλλήλων δεικνύμενοι· τοῦτο δ᾽ ἀλλότριον ἀποδείξεως. ἀλλὰ καὶ ἄμφω οἱ ὁρισμοὶ ὁμοίως καὶ αἰτοῦνται
35 καὶ προλαμβάνονται· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου. ἐροῦμεν δὲ καὶ οὕτως· ὁ μὲν ὁρισμὸς τὴν οὐσίαν παρίστησιν, ἡ δὲ ἀπόδειξις τὰ

---

3 εὐδηλοτέρων Aa 7 ὁ μείζων ὁρισμὸς ἔσται τοῦ ἐλάττονος coll. E
10 alt. αὐτῶν om. E 16 ἐστιν post δεκτικὸν ponit E 18 ὁ post λόγος om. E 19 ἢ τὴν ἀνθρώπου E ἓν] ἑνὸς Aa 20 τοῦ ἀνθρώπου] αὐτοῦ E 22. 23 διότι — κατηγορεῖται ante οὐ διὰ τοῦτο (21) ponunt Aa
23 οὖν om. A¹a 27 ποιούμενος E 29 λάβοι E 30 αὐτοπία E
31 ταῦτα] ταὐτὸν Aa 32 ἐπεὶ Aa 33 ἀποδεικνύοιτο Aa

ἑπόμενα, ἤτοι τὰ καθ' αὑτὸ συμβεβηκότα συνίστησιν. προτέρα δὲ φύσει ἡ 30 οὐσία τῶν ἑπομένων αὐτῇ, καὶ ὁ ὁρισμὸς ἄρα τῆς ἀποδείξεως. καὶ αὖθις φύσει πρότερον τὸ εἶναι ἁπλῶς τοῦ πῶς εἶναι· καὶ συμβέβηκε τοῦτο ἐκείνῳ. 50 τὸ εἶναι δὲ ὁ ὁρισμὸς ἀποδίδωσι, τὸ δὲ πῶς εἶναι ἐκ τῆς ἀποδείξεως ἐπι-5 στάμεθα. ὡς δὲ ταῦτα ἔχει πρὸς ἄλληλα, οὕτως καὶ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις. ἀποδοίη δ' ἄν τις καὶ θεολογικῶς τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ τὸν ὁρισμὸν διὰ συλλογισμοῦ ἀποδείκνυσθαι. εἰ γὰρ ὁ νοῦς τὰ εἴδη, εἶδος δέ τι ὁ ὁρισμός, εἴη ἂν ὁ ὁρισμὸς ἀνάλογον τῷ νῷ. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς ἐν τῷ διανοεῖσθαί ἐστι, τὸ δὲ διανοεῖσθαι τὸ συλλογίζεσθαί ἐστιν, εἴη | ἂν ὁ 31 10 συλλογισμὸς ἀνάλογον τῇ ψυχῇ. ὥστ' ἐπεὶ ὁ νοῦς πρότερον τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ ὁρισμὸς συλλογισμοῦ πρότερος. ὡς γὰρ ὁ νοῦς πρὸς ὁρισμόν, καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς συλλογισμόν, καὶ ἐναλλὰξ ὡς ὁ νοῦς πρὸς ψυχήν, οὕτως ὁ ὁρισμὸς πρὸς συλλογισμόν. πρότερον δὲ ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς καὶ αἴτιος· πρότερος ἄρα καὶ ὁ ὁρισμὸς τοῦ συλλογισμοῦ καὶ αἴτιος. ὥστε καὶ ἀρχὴ 15 ὅρος συλλογισμοῦ, οὐκ ἀνάπαλιν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ συλλογισμός, οὐκ 5 ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ ἡ ἀρχή.

p. 91b12 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ διὰ τῶν διαιρέσεων ὁδὸς συλλογίζεται καθάπερ.

Ἐπειδὴ τέσσαρες τῆς διδασκαλίας οἱ τρόποι καὶ τῆς μαθήσεως, διαι- 10 20 ρετικός τε καὶ ἀναλυτικὸς ὁριστικός τε καὶ ἀποδεικτικός, ἔδειξε δὲ τῆς ἀποδεικτικῆς τὴν ὁριστικὴν οὐ μόνον ἑτέραν, ἀλλὰ καὶ προτέραν καὶ ἀρχικήν, οὐ μὴν ἐξ αὐτῆς ἀπογεννωμένην, οὐδὲ τὸν ὁρισμὸν ἀποδείξει τὸ συνόλον ὑποκείμενον, ἐπὶ τὴν διαίρεσιν μεταβέβηκε, μήποτε ἄρα ζητῶν διὰ ταύτης ἕνι τὸν ὁρισμὸν συλλογίζεσθαι, καθὼς τισιν ἔδοξε. καὶ δείκνυσιν οὐ μόνον 25 μὴ συλλογιζομένην τὸν ὁρισμὸν τὴν διαίρεσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἁπλῶς συλλογιζομένην· περὶ οὗ εἴρηκε μὲν καὶ ἐν τῷ Περὶ εὐπορίας προτάσεων, ἐρεῖ δὲ 15 κἀνταῦθα ἐφ' ὅσον ἐστὶ πρὸς τὸ προκείμενον ἱκανόν. ἢ ἄλλως, ὃ δὴ καὶ μᾶλλον· ἐπειδὴ προέθετο δεῖξαι πῶς ἔχει πρὸς τὸν ὁρισμὸν ἡ ἀπόδειξις, καὶ ἔδειξε τοῦτον μήτε ἀποδείξει μήτε ὅλως συλλογισμῷ ὑποκείμενον, ἀλλ' 30 ἀρχηγικόν τινα ὄντα τῆς ἀποδείξεως, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι παρὰ τὴν ἀπόδειξιν τρόποι, δι' ὧν δοκεῖ τι περαίνεσθαι, οἷον ἡ διαίρεσις, ἡ ἐπαγωγή, οἱ ἐξ ὑποθέσεως λόγοι καὶ εἴ τις ἕτερος, μάλιστα δὲ οἱ διαιρέσει χρώμενοι 20 πρὸς ὁρισμῶν ἀπογέννησιν δοκοῦσι περὶ ἑκάστου τῶν μερῶν αὐτοῦ συλλογίζεσθαι, καὶ οὕτω πάντα συντιθέντες ὁμοῦ τὸν ὁρισμὸν ἀποτελεῖν, δείκνυσιν 35 ὅτι οὐδὲ διὰ τούτων ἀποδείξει ἢ ὅλως συλλογισμῷ ὁ ὁρισμὸς ὑπόκειται· οὔτε γὰρ ἡ διαίρεσις οὔτε τις τῶν νῦν εἰρημένων τρόπων συλλογίζεσθαι

---

1 ἀνίστησιν E 3 τοῦ πῶς ἦν Aa 4 εἶναι δὴ Aa 6 θεωλόγως (sic) Aa 6. 7 δι' ἀποδείξεως δείκνυσθαι E 8 ἡ om. E 11 ὡς γὰρ] αἱ γὰρ E 12 ἀναλλὰξ a 15 ante prius οὐκ add. καὶ E 19. 20 διαιρετικὸς ὁριστικός, ἀποδεικτικὸς ἀναλυτικὸς in mg A[2] 23 post μήποτε add. δὲ E 24. 25 μόνον τὸν ὁρισμὸν οὐ συλλογιζόμενον E 25. 26 ἁπλῶς συλλογιζόμενον E 31 τι om. E 36 τρόπων] ἄρτων E

πέφυκεν. ὅτι δ' ἄλλη παρὰ τὴν ἀποδεικτικήν τε καὶ συλλογιστικὴν ἡ διαι- 31
ρετική ἐστι, καὶ ὅτι ἥδε οὐ συλλογίζεσθαι πέφυκε, δείκνυσι τὸν ὁρισμὸν
τοῦ συλλογισμοῦ μεταχειριζόμενος. ὁ γὰρ λόγος τοῦ συλλογισμοῦ ἐστι τὸ 25
ἄλλων κειμένων ἕτερόν τι αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι, οὗ μὴ ὄντος ἐν τῇ
5 διαιρέσει τὸ ἑτέραν τε εἶναι παρὰ τὸν συλλογισμὸν καὶ τὸ μὴ συλλογίζεσθαι
αὐτὴν ἀποδείκνυται. ἐξομοιοῖ δὲ τὴν διαίρεσιν τῷ ἐπάγοντι, ὅσον κατὰ τὸ
μὴ ἀποδεικνύναι. καὶ γὰρ ὁ ἐπάγων οὐδεμιᾷ ἀνάγκῃ χρώμενος τὸ καθόλου
συνίστησιν, ἀλλὰ τοῦ προσδιαλεγομένου διδόντος συμπεραίνειν δοκεῖ. οὐ
γὰρ εἰ τόδε καὶ τόδε τῶν καθ' ἕκαστα οὕτως ἔχει, ἀνάγκη καὶ ἁπλῶς
10 οὕτως ἔχειν τὸ ὑποκείμενον, ὥστε ἔξεστιν ἀντειπεῖν πρὸς τὸ καθόλου τὸν 30
προσδιαλεγόμενον. τὸ δ' αὐτὸ θεωρεῖται καὶ περὶ τὴν διαίρεσιν. ὁπόταν
γὰρ τὰ ἐξ ὧν ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος, εἰ τύχοι, συνίσταται διαιρῶν τις
ἐκλέγοιτο, ἔροιτ' ἂν 'ἆρα ὁ ἄνθρωπος ζῷον ἢ ἄψυχον'; εἶτα τὸ ζῷον
λαμβάνει, οὐ συλλογίζεται. τοῦτο δὲ λαβὼν πάλιν διαιρεῖ 'πᾶν δὲ ζῷον ἢ
15 πεζὸν ἢ πτηνὸν ἢ νηκτόν'· εἶτα λαμβάνει τὸ πεζόν. αὖθις δὲ διαιρεῖ τὸ
ληφθὲν εἰς ἄπουν καὶ δίπουν καὶ πολύπουν, καὶ συντίθησι τὸ ἅπαν εἶναι
λέγων τὸν ἄνθρωπον ζῷον πεζὸν δίπουν. ἀλλ' οὔτε ἕκαστον τῶν μερῶν 35
οὔτε τὸ ἅπαν ἀκολουθεῖ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κἀκεῖνα καὶ τοῦτο λαμβάνεται.
ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει ἐπὶ τοῦ συλλογισμοῦ τὸ συμπέρασμα, ἵν' ἢ ἐρωτᾶται
20 ἢ διδῶται, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἕπεται οὐσῶν τῶν προτάσεων, ὡς μηδὲ δεῖσθαι
τῆς τοῦ ἀποκρινομένου ὁμολογίας. εἰ δὲ καὶ τινὲς μὲν τῶν ὁρισμῶν ἐκ
πλειόνων, τινὲς δὲ ἐξ ἐλαττόνων σύγκεινται, οὐδεμία ὅσον εἰς τοῦτο δια-
φορά· κἄν τε γὰρ πλείω κἄν τε ἐλάττω ᾖ τὰ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁρισμοῦ 40
λαμβανόμενα, τὸ αὐτὸ γίνεται. τοσοῦτον δὲ ἀπέχει τοῦ συλλογίζεσθαι ἡ
25 διαίρεσις, ὥστε τοὺς μετιόντας αὐτὴν ἀσυλλογίστως λαμβάνειν καὶ ἃ συλ-
λογισθῆναι ἐνδέχεται· οἷον τὸ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῷον ἐνδέχεται δειχθῆναι
διὰ συλλογισμοῦ, μέσου ληφθέντος τοῦ αἰσθητικοῦ· τοῖς δὲ λαβοῦσιν ἐκ
διαιρέσεως ἀσυλλογίστως εἴληπται. καὶ ἐπὶ ἄλλων τις εὑρήσει τοῦτο πολλῶν,
ἅπερ ἡ διαίρεσις μὲν λαμβάνει, πέφυκε δὲ μέσου λαμβανομένου τινὸς διὰ
30 συλλογισμοῦ δείκνυσθαι. ἡ γὰρ διαίρεσις πᾶσα δι' ἐρωτήσεώς τε καὶ συγ- 45
χωρήσεως πρόεισι, μηδαμοῦ τὸ ἀναγκαῖον ἐπάγουσα. ἔτι δὲ οὐκ εἰ ἰδίᾳ
κατηγορεῖται, δῆλον ἤδη ὅτι καὶ ὁμοῦ· οὐ γὰρ εἰ σκυτεὺς καὶ ἀγαθός,
καὶ σκυτεὺς ἀγαθός. ἔπειτα οὐ πᾶν κατηγορήματος σύνθημα κατά τινος
ἀληθῶς λεγόμενον ὡς ὁρισμὸς κατ' αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ ἄλλως
35 κατηγορεῖσθαι· ἀγαθὸς γὰρ καὶ φιλόσοφος ὁ Σωκράτης καὶ ἀγαθὸς ὁ Σωκράτης
φιλόσοφος, ἀλλ' οὐχ ὁρισμὸς Σωκράτους τὸ ἀγαθὸς φιλόσοφος· καὶ τὸ ἰσό-
πλευρον τρίγωνον τρίγωνον καὶ ἰσόπλευρον, ἅμα πάλιν ἰσόπλευρον τρίγωνον, 50
οὐχ ὁρισμὸς δὲ τούτου τὸ κατηγόρημα. ἢ οὖν οὕτως, ἢ ὅτι κἂν οὐσιώδη

---

5 εἶναι om. E συλλογίζεσθαι E 13 ὁ om. E 15 πτηνὸν ἢ πεζὸν coll. E 18 ἐξ ἀνάγκης ante τὸ ἅπαν ponit E 25 ὥστε] ὡς Aa 27 μέσος Aa 28 τοῦτο τὶς εὑρήσει coll. Aa 29 ἅπερ] εἴπερ E 32 ὅτι ἤδη coll. Aa 37 τρίγωνον καὶ — ἰσόπλευρον τρίγωνον om. Aa 38 οὐσιώδει Aa

συντεθῇ, ἐνδέχεται μηδὲ τότε ἴδιον εἶναι μηδὲ ἀντιστρέφειν τὸ ἅπαν σύν- 31
θημα. οὐ γὰρ εἰ ζῷον λογικὸν ὁ ἄνθρωπος, ἤδη καὶ ὅρος ἀνθρώπου
τοῦτό ἐστιν. ὥστε καὶ τὰ ἐκ τῆς διαιρέσεως καθ' ἓν συναγόμενα, εἶτα
ὁμοῦ συντιθέμενα οὔπω δῆλον εἰ ὁρισμός ἐστι, κἂν ἀληθῶς λέγηται καθ'
5 οὗ λέγεται. πρὸς δὲ τούτοις κἂν οὐσιωδῶς κατηγορούμενα ὁ διαιρῶν
ἐκλέξαιτο, ἐξ ὧν συστῆσαι τὸν ὁρισμὸν βούλεται, εἰκὸς πλάνην τινὰ ὑπο- 32
στῆναι αὐτὸν ἐν πολλῷ πλάτει καὶ βάθει διαφορῶν τὴν ἑαυτοῦ εἰσενεγκόντα
διάνοιαν. πλάνης δὲ τρόποι πολλοί, οἷον ὑπέρβασις, ἀφαίρεσις, πρόσθεσις.
ὑπέρβασις μὲν οὖν ἐστιν, ὅταν τις κατὰ βάθος ἐλλείπῃ τι ἀπὸ τοῦ γένους
10 κατιών, οἷον εἰ τὸν ἄνθρωπον ὁρίσασθαι πρόκειται καὶ λάβῃ μὲν ζῷον
εἶναι αὐτόν, ζητεῖ δὲ τῷ γένει προσθεῖναι τὰς διαφορὰς καὶ ταύτας εὑρεῖν
πειρᾶται τῇ διαιρέσει, εἶτα τέμοι τὸ ζῷον εἰς ἄπουν καὶ δίπουν καὶ πολύ- 5
πουν ὑπερβὰς τὸ πεζόν. ἔστι δὲ τοῦτο κακία ὁρισμοῦ, ὅτι μὴ ὁ σκοπὸς
φυλάττεται τοῦ ὁρίζεσθαι· σκοπὸς δὲ ὁρισμοῦ τὸ μηδὲν παραλιπεῖν τῶν
15 συμπληρούντων τὴν οὐσίαν τοῦ ὁριστοῦ, ἀλλὰ πάντα ἐπελθεῖν· ἄλλως γὰρ
οὐκ ἐνδέχεται δηλωτικὸν εἶναι λόγον τὸν ὁρισμὸν τῆς φύσεως τοῦ ὑποκει-
μένου πράγματος, εἰ τὰ μὲν λέγοι τὰ δὲ παραλείποι τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν.
οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ἀντιστρέφειν· ἢ γὰρ ἂν λόγος ἦν τὸ τί ἦν εἶναι δηλῶν ἡ
ἄτομος μετὰ τοῦ γένους διαφορά, οἷον τὸ αἰσθητικὸν μετὰ τῆς οὐσίας (τῷ 10
20 γὰρ ζῴῳ ἄτομον τὸ αἰσθητικόν, ἐπεὶ καὶ ἀντιστρέφει) ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου
τὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν μετὰ τοῦ ζῴου. ἀντιστρέφουσι γὰρ ταῦτα
καὶ ἐν τῷ τί ἐστιν, ἀλλ' οὐδέτερον τὸ τί ἐστιν, οὔτε ἐκεῖνο τοῦ ζῴου
οὔτε τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι μὴ τὴν οὐσίαν ἁπλῶς δηλοῖ, ἐπειδὴ οὐ
πᾶσαν ἐπέξεισιν. ἀφαίρεσις δὲ ὅταν κατὰ πλάτος ἐλλείπῃ μὴ πάσας τὰς
25 διαφορὰς ἐκτιθέμενος, οἷον εἰ τέμοι τὸ ζῷον εἰς πτηνὸν καὶ νηκτὸν παρα-
λιπὼν τὸ πεζόν· πάντως γὰρ ζῷον εἶναι τὸν ἄνθρωπον θέμενος, μιᾷ τῶν 15
διαιρουσῶν τὸ ζῷον διαφορῶν ἀναγκασθήσεται ὑποθέσθαι αὐτόν, καὶ οὕτω
τὰ μὴ ὄντα τῷ ὁριστῷ ἐν τῷ τί ἐστι λήψεται. καὶ οὗτοι μὲν οἱ δύο
τρόποι τῆς ἀπάτης, ὅ τε κατὰ τὴν ὑπέρβασιν καὶ ὁ κατὰ τὴν ἔλλειψιν. ἡ
30 δὲ πρόσθεσις γίνεται, ὅταν τις ἐκ τῶν συμπληρωτικῶν τῆς οὐσίας τὸ σύν-
θημα ποιησάμενος προσθήσει ἐπέκεινα, ὡς καί τι λαβεῖν τῶν μὴ κατὰ τὸ
εἶδος ἀλλὰ κατὰ τὴν ὕλην ὑπαρχόντων τῷ ὁριστῷ, οἷόν ἐστι τὸ κατὰ τὸ 20
ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὸ πλατυώνυχον καὶ γαμψώνυχον, τὸ ὀρθοπεριπατητικὸν
καὶ τὰ τοιαῦτα. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα τὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνυπάρχοντα, οἷον
35 τὸ λευκόν, τὸ γραμματικόν. εἰ οὖν ζῷον πεζὸν δίπουν εἶπε καὶ μὴ ἀρκεσθῇ,
ἀλλ' ἔτι προσθήσει πλατυώνυχον ἢ ὀρθοπεριπατητικὸν ἤ τι τοιοῦτον, οὐ
σμικρὰ οὐδὲ τοῦτο κακία τοῦ ὁρισμοῦ, ἀδιανοησίαν δὴ ἐμποιοῦσα, ὡς

---

1 εἶναι ἴδιον coll. E 2. 3 τοῦτό ἐστιν ἀνθρώπου coll. Aa 9 κατὰ τὸ βάθος ἐλλίπῃ Aa 10 ζῷον μὲν coll. E 12 καὶ δίπουν om. Aa 13 post δὲ add. τοῦ Aa 15 ἐξελθεῖν Aa 17 εἰ τὰ] εἶτα Aa λέγει Aa παραλείψει Aa 23 ἐπεὶ Aa 24 ἐλλείπει Aa 30 πρόθεσις E 31 προσθήσῃ E 32 κατὰ τὸ om. Aa 35 εἶπε καὶ] εἴπας Aa 36 post προσθήσει add. λέγων Aa 37 δὴ] τε Aa

δοκεῖν μὴ ἀντιστρέφειν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν, ἀλλ' εἶναι 32
κοινὸν καὶ ἑτέρῳ, ὃ μὴ ὀρθοπεριπατητικόν ἐστιν ἢ ὃ μὴ πλατυώνυχον. 25
ἀλλὰ καὶ πλείω τοῦ δέοντος ἔχων ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς παραβαίνει τὴν συν-
τομίαν καὶ τὸ εἶναι ὅρος καὶ οὕτως ἀπόλλυσιν· ὥστε πρὸς τῷ μὴ συλλο-
5 γίζεσθαι τὸν ὁρισμὸν ἔτι καὶ ἐπισφαλὴς εἰς τὴν αὐτοῦ εὕρεσιν ἡ διαίρεσις,
πολλοὺς ἔχουσα τοὺς τρόπους τῆς ἀπάτης. περὶ δὲ τῆς τῶν ἄλλων συμ-
βεβηκότων προσθήκης, οἷον τοῦ λευκοῦ, τοῦ γραμματικοῦ, τῶν τοιούτων
περιττὸν καὶ λέγειν ἐστίν. αἱ μὲν δὴ ἁμαρτίαι καθ' ἃς τὸ καθῆκον τῇ
διαιρέσει παρίεται, αὗταί εἰσι. τί δέ; διὰ ταύτας ὡς ἄχρηστον ταύτην 30
10 παραδραμούμεθα καὶ οὐδέποτε ὅλως παραληψόμεθα, ἢ χρὴ ἀντιθέσθαι
ταύταις παρατηρήσεις τινάς, δι' ὧν ἐν τῷ διαιρεῖν κατορθοῦντες ἐσόμεθα;
εἰ γὰρ τὸ γένος ἐξ ἀρχῆς αἰτησάμενοι (προὔργου γὰρ τὸ τοῦτο λαβεῖν τοῖς
διαίρεσιν προθεμένοις ποιήσασθαι) μηδὲν τῶν συμβεβηκότων διαιροῦντες
παραληψόμεθα, ἀλλ' οὐσιώδη πάντα καὶ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ τὸ ἐφεξῆς τῇ
15 διαιρέσει τηρήσομεν, ὡς μὴ ὑπερβῆναι μηδὲν κατὰ βάθος προϊόντες μήτε
μὴν παραλιπεῖν τι κατὰ πλάτος τῶν εἰς ἃ διαιρεῖται τῶν διαιρουμένων 35
ἕκαστον, τοὺς εἰρημένους τῆς ἀπάτης τρόπους ἀποφευξούμεθα καὶ τὸ
χρήσιμον τῆς διαιρέσεως ἕξομεν. πόθεν δὲ τὸ μὴ ἐλλιπεῖν τι διαιροῦντες
ἐπιγνωσόμεθα; εἰ ἅπαν, ὃ τοῦ διαιρουμένου μετέχει, ἐμπίπτει εἰς διαίρεσιν,
20 ἀνερευνώντων καὶ ζητούντων ἡμῶν ἀκριβῶς πάντα τὰ τοῦ διαιρουμένου
μετέχοντα καὶ μηδὲν καταλιμπανόντων, ὃ ἐν τῇ διαιρέσει ἐμπῖπτον ἀνα-
φαίνεται, ὡς μηδὲν ἐλλείπειν· οὕτω γὰρ ποιούντων ἡμῶν ἀναγκαίως ἔσται 40
ἀνελλιπὴς ἡ διαίρεσις. καὶ δῆλον ἐκ τούτων ὅτι οὔτε ἀνίατα τὰ κατὰ τὴν
διαίρεσιν ἐμπίπτοντα ἁμαρτήματα οὔτε ἄχρηστος ἡ διαίρεσις· ἀλλὰ τὰ
25 γινόμενα πταίσματα κατ' αὐτὴν παρὰ τὴν ἄγνοιαν ἕπεται ἢ τὴν ἀπροσεξίαν
τῶν διαιρούντων, οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῆς ἐπιστήμης. ἀναγκαιότατον δὲ τὸ
οὕτω διαιρεῖν· δεῖ γὰρ μέχρι τοσούτου προβαίνειν τὴν διαίρεσιν μήτε τι
τῶν εἰδῶν παραλείπουσαν μήτε τι τῶν μεταξὺ ὑπερβαίνουσαν μήτε τι τῶν
ἐκ τῆς ὕλης λαμβανομένων ἢ τῶν ἄλλως συμβεβηκότων προστιθεῖσαν, ἕως 45
30 οὗ εἰς διαφορὰν καταντήσομεν ἄτομον. ἄτομος δὲ λέγεται διαφορά, ἧς
προστιθεμένης τῷ λοιπῷ τῶν οὐσιωδῶς ἐκλεγέντων συνθήματι οὐ χρεία
προσθήκης ἔτι διὰ τὸ ἤδη τὸν ὅρον ἀπαρτισθῆναι τοῦ παντὸς συν-
θήματος πρὸς τὸ ὁριστὸν ἐξισάζοντός τε καὶ ἀντιστρέφοντος. ἄτομος δὲ
λέγεται ἡ τοιαύτη διαφορὰ οὐχ ὅτι αὐτὴ οὐ τέμνεσθαι δύναται (ἐνδέχεται
35 γάρ ποτε τοιαύτην εἶναι τὴν ἐσχάτην διαφοράν, οἵαν καὶ τέμνεσθαι, εἰ
ληφθείη καθ' ἑαυτήν) ἀλλ' ὅτι ἐσχάτη ἐστὶν τοῦ παντὸς ὁριστικοῦ συν- 50
θήματος, εὐθὺς ἅμα τῷ συντεθῆναι τοῖς πρὸ αὐτῆς τὸ ὁριστὸν τί ἐστι

2 ὃ μὴ om. E 4 τῷ μὴ om. Aa 6 ἄλλως Aa 8 ante τῇ add. ἐν Aa
9 τί δὴ Aa 12 τὸ ante τοῦτο om. E 13 post μηδὲν add. μὲν Aa
διαιροῦντες om. Aa 14 οὐσιωδῶς E 15 προϊόντες scripsi: προϊόντας libri
16 κατὰ τὸ πλάτος E 17 ἀποφευξόμεθα Aa 19 εἰς] πρὸς Aa
20 ἀνερευνόντων Aa: ἀνερευνούντων E 21. 22 ἀναφέρεται E 23 τὴν om. E
27 διαιρεῖν οὕτως coll. Aa προβαίνειν] προϊέναι Aa 30 καταντήσωμεν Aa
διαφορὰ—λέγεται (34) om. E 36 τοῦ παντὸς om. Aa

δηλοῦσα καὶ μηκέτι διὰ τοῦτο δεομένη τομῆς. προσκείσθω τῶν λεγομένων 32
παράδειγμα, ὅπερ καὶ Ἀριστοτέλης προλαβὼν εἴληφε, καὶ ἔστω τὸ ὁριστὸν
ἄνθρωπος. αἰτούμεθα τούτου γένος εἶναι τὸ ζῷον, ὃ διαιροῦμεν εἰς πεζόν,
πτηνὸν καὶ νηκτόν. ὁ οὖν ἄνθρωπος οὔτε πτηνὸν οὔτε νηκτόν· ἔστιν ἄρα
5 πεζόν. πάλιν ἐπειδὴ οὔπω ἐξισάζει τὸ ζῷον πεζὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον,
διαιροῦμεν τοῦτο εἰς ἄπουν καὶ δί|πουν καὶ πολύπουν. ἐπεὶ οὖν οὔτε 33
ἄπουν οὔτε πολύπουν ὁ ἄνθρωπος, ἔστιν ἄρα δίπουν. ἄτομος οὖν τούτῳ
διαφορὰ εἴληπται, μὴ δεομένων ἡμῶν εἰσέτι διαιρέσεως καὶ τομῆς εἰς τὸ
ὁρίσασθαι τὸ προκείμενον διὰ τὸ πρὸς τὸ ὁριστὸν τὸν ἄνθρωπον ἀντιστρέφειν
10 τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν. καίτοι γε τὸ δίπουν καθ' ἑαυτὸ εἰς πλείω διαιρεῖ-
σθαι δύναται. τὰ μὲν δὴ κατὰ τῆς διαιρέσεως οὕτω λύεται. ἀλλ' εἰ καὶ
χρήσιμος πρὸς ὁρισμοῦ εὕρεσιν ἡ διαίρεσις γίνεται τὸν ὑφηγημένον τρόπον 5
προβαίνουσα, ἀλλ' οὖν γε οὐ συλλογίζεται· οὐ γὰρ ἅπας τρόπος γνωρίσεως
συλλογιστικός ἐστι καὶ ἀποδεικτικός. ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ ἐπαγωγικὸς γνωριστικός
15 τίς ἐστι καὶ δηλωτικός, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποδεικτικός, ἀλλὰ καὶ πολὺ
τοῦ ἀποδεικτικοῦ διενήνοχεν. ὁ μὲν γὰρ ἐκ τῶν προτέρων δεικνύει τὰ
ὕστερα, ὁ δ' ἀνάπαλιν ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ πρότερα· ἐκ γὰρ τῶν μερικῶν
τὸ καθόλου πιστοῦται ὁ ἐπάγων. καὶ ὁ μὲν ἀναγκαίως τοῖς προτέροις 10
κειμένοις ἐπιφέρει τὸ ὕστερον, ὁ δ' οὐκ ἀναγκαίως τὸ καθόλου οἷς ἐκτίθεται
20 καθ' ἕκαστα. καὶ πρὸς μὲν τὸν ὁ τὰ πρότερα θέμενος ἀντειπεῖν οὐκ ἔχει
πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον, πρὸς δὲ τὸν ἐπάγοντα ἔχει, ὡς ἴσως ἐστί τι ὃ μὴ
οὕτως ἔχον ὡς τὰ λοιπὰ τὴν τοῦ καθόλου ἀπείρξει κατάθεσιν. καὶ ἡ
διαίρεσις τοίνυν δηλοῖ μέν τι καὶ τὸν ὁρισμὸν συνιστᾷ κατὰ λόγον προ-
βαίνουσα, οὐ μὴν δὲ λέγει συλλογισμὸν ὁ τὸν ὁρισμὸν λέγων. οὔτε γὰρ ὁ
25 τρόπος δι' οὗ συνῆκται συλλογισμός ἐστιν οὔτε δὴ αὐτός· ἀλλ' ὥσπερ
τινῶν λεγομένων ἀποφάνσεων, αἳ διὰ τὸ μὴ ἄμεσοι εἶναι δύνανται διὰ 15
μέσων τινῶν συμπεραίνεσθαί τε καὶ ἀποδείκνυσθαι, εὐλόγως ἄν τις ἐρω-
τήσειε τὸ διὰ τί, οὕτως ἐν τοῖς ἀπὸ διαιρέσεως εὑρισκομένοις ὅροις. καὶ
ἐπ' ἐκείνων γὰρ τῶν ἐμμέσων λόγων, κἂν αὐτούς τις μόνους προφέρῃ κἄν
30 τι λέγῃ ἕτερον, οὗ ὄντος ἔστι καὶ τόδε, μὴ μέντοι μέσον ἐστὶ τὸ πρὸ
ἐκείνου λεγόμενον ἤγουν αἴτιον, ἔροιτ' ἄν τις τὸ διὰ τί. οἷον περὶ ἐκλείψεως
σελήνης ἢ βροντῆς εἴ τις εἴποι ὅτι ἡ σελήνη ἐξέλιπεν, ἐπειδὴ τοῦτο ἀπό-
φανσίς ἐστιν οὐκ ἄμεσος, ἀλλὰ δυναμένη διὰ μέσου τινὸς συμπερανθῆναί 20
τε καὶ ἀποδειχθῆναι, εὔλογόν ἐστιν ἐρωτηθῆναι τὸν λέγοντα διὰ τί ἐστι
35 τοῦτο ὃ λέγει, ἤγουν διὰ ποίαν αἰτίαν ἐξέλιπεν. ὡσαύτως βροντὴ γέγονε,

---

1 προκείσθω Aa 5 ἐπεὶ Aa 7 τούτῳ scripsi: τοῦτο libri 10 γε om. Aa
14 ἰδοὺ] οὐδὲ E καὶ om. E 14. 15 ἐπαγωγικὸς — ἀποδεικτικός] ἀπάγων ἴσως
ἀποδείκνυσιν E 18 ἀναγκαίως] ἀνάγκη Aa 20 τὸν om. E 21 τὰ
ἐπαγόμενα E 23 τοίνυν ante καὶ (22) ponunt Aa μέντοι E ὁρισμὸν
ex συλλογισμὸν corr. A 24 λέγων ante τὸν ponunt Aa 25 post δι' οὗ add.
ἡ διαίρεσις δηλονότι A[2] 26 ἀποφάσεων E 27. 28 ἐρωτήσῃ Aa 28 διότι Aa
30 οὗ] ὡς E post ὄντος add. ἐκείνου E μέντοι] μέν τι A
32. 33 ἀπόφασις E

διὰ τί; ἔχει γὰρ μέσους καὶ αἴτια καὶ ἄμφω ταῦτα. ἀλλὰ καὶ εἴ τις 33
πανσελήνου οὔσης εἴποι ὅτι ἐπειδὴ στέρησις ἐγένετο τοῦ ἐξ αὐτῆς φωτός,
ἐξέλιπε, τούτου μὲν ὄντος εἶπε ταύτην ἐκλιπεῖν, οἷον τῆς στερήσεως οὔσης
τοῦ φωτὸς ἐν πανσελήνῳ αὐτὴ ἐξέλιπεν, οὐ μὴν τὸ μέσον εἶπεν. ὥστε
5 ἔστιν ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί ἢ τοῦτο, ἢ εἴ τις εἴποι ὅτι σκιὰν μὴ ποιοῦσα ἐν 25
πανσελήνῳ ἐξέλιπεν. κἀνταῦθα γὰρ τὸ αὐτό, ὅτι ὄντος τοῦ μὴ ποιεῖν
σκιὰν αὐτὴν ἐν πανσελήνῳ ἐξέλιπεν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο αἴτιον· ὥστε ἔσται
καὶ ἐπὶ τούτου ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί. ὡσαύτως ψόφου γενομένου ἄνωθεν
βροντή ἐστιν· ἔροιτ' ἄν τις τὸ διὰ τί, διὰ τὸ μὴ τὸ μέσον εἰρῆσθαι, ἤγουν
10 τὸ αἴτιον τοῦ ψόφου. ἔστι δὲ τῆς μὲν σεληνιακῆς ἐκλείψεως ἡ τῆς γῆς
ἀντίφραξις αἴτιον, τῆς δὲ βροντῆς τὸ ἀποσβέννυσθαι πῦρ ἐναπειλημμένον
τοῖς νέφεσιν. ἢ οὖν περὶ τοῦ τοιούτου λέγει συμπεράσματος ἢ περὶ ὧν 30
προηγοῦνται μὲν προτάσεις, οὐ μέντοι καὶ ἀνελλιπής ἐστιν ὁ συλλογισμός,
οἷον ἡ ψυχὴ ἀεικίνητος, τὸ ἀεικίνητον ἀθάνατον, ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος.
15 ἐνταῦθα γὰρ λέγεται μὲν τούτων ὄντων τόδε τι εἶναι, οὐ μὴν τὸ προσεχὲς
τῷ ὑποκειμένῳ μέσον εἴληπται, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτοκίνητον· οὐ γὰρ ἀμέσως
κατὰ τῆς ψυχῆς τὸ ἀεικίνητόν ἐστιν, ἀλλὰ διὰ μέσου αὐτοῦ. ἔστιν οὖν καὶ
ἐπὶ τούτου ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί. ἢ ὥς φησιν ὁ Ἀλέξανδρος, περὶ τοιού-
των ἂν εἴη ὁ λόγος συμπερασμάτων, οἷάπερ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ 35
20 ἀναλύσεως συλλογισμῶν ἔθετο ἀσυναρτήτων ἀλλήλαις προηγησαμένων προ-
τάσεων αὐτὰ ἑπόμενα. οἷον τῆς μὴ οὐσίας ἀναιρουμένης οὐκ ἀναιρεῖται
ἡ οὐσία· τῶν μερῶν ἀναιρουμένων ἀναιρεῖται τὸ ὅλον· τὰ μέρη ἄρα τῆς
οὐσίας οὐσίαι εἰσίν. ἔστι γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί,
ὡς παραλελειμμένου τοῦ μέσου. ἢ καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν λόγων, οἳ μὴ ἄμφω
25 τὰς προτάσεις λαμβάνουσιν, ἀλλὰ μόνης μιᾶς ληφθείσης ἢ τῆς μείζονος ἢ
τῆς ἐλάττονος ἐπάγουσι τὸ συμπέρασμα. οἷον πᾶς ἄνθρωπος ζῷον πεζόν
ἐστιν· ὁ Σωκράτης ἄρα ζῷον πεζόν ἐστιν. ἢ ὁ δεῖνα καλλωπιστής ἐστι· 40
μοιχὸς ἄρα. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτων ὁ μέσος ὡς μέσος εἴληπται, κἂν καὶ
μέσος εἴη καὶ εἴληπται· οὐ γὰρ πρὸς ἄμφω τὰ ἄκρα ἐν ταῖς προτάσεσιν
30 εἴληπται· ὥστε ἔστι καὶ ἐπὶ τούτων ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί. ἢ λέγοι ἂν περὶ
τῶν ὑποθετικῶν, οἳ τοῦ πρώτου ὄντος φασὶν εἶναι τὸ δεύτερον· ἀλλὰ μὴν
τὸ πρῶτον, καὶ τὸ δεύτερον ἄρα. συμπέρασμα γὰρ ἐπὶ τούτων ἐπάγεται,
οὐ μὴν ἤδη δῆλον τὸ διὰ τί, ὃ ἔστιν ἐρωτῆσαι ἐπί τε τοῦ συνημμένου
καὶ τῆς προσλήψεως. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτων ἁπάντων, οὕτω καὶ ἐν τοῖς 45
35 ὅροις εὑρισκομένοις ἀπὸ διαιρέσεως. οἷον εἰ ἀποδιδούς τις τί ἐστιν ἄνθρωπος
ζῷον εἴπῃ θνητὸν ὑπόπουν δίπουν ἄπτερον, ἔροιτ' ἄν τις καθ' ἕκαστον
τούτων τῶν τῷ γένει προστιθεμένων εἰς τὸ ἀπαρτίσαι τὸν ὁρισμὸν διὰ τί.

---

1 ταῦτα] τὰ αἴτια E 2 τοῦ — φωτός] φῶτὸς τοῦ ἐξ αὐτῆς E 4 οὐ μὴν — πανσελήνῳ (6) om. E 7 ἔσται] ἐστὶ Aa 13 μέντοι] μὴν Aa 17 τὸ ἀκίνητον a 19 ὁ Ἀριστοτέλης om. Aa 19. 20 ἐν τῷ περὶ ἀναλύσεως συλλογισμῶν] cf. p. 70,24. 25 23 ἐπὶ τούτων E 24 ἢ om. Aa 27 ante ὁ Σωκράτης add. ζῷον E 27. 28 καλλωπίζεται· μοιχὸς E 28 οὐδὲ γὰρ E ὡς — καὶ εἴληπται (29) om. E 32 καὶ — ἄρα] τὸ ἄρα δεύτερον E 34 καὶ ἐπὶ τῆς Aa οὖν om. Aa 35 τις om. Aa 36 εἴποι E 37 τῶν τῷ] τῷ νῷ Aa

τὸ μὲν γὰρ γένος αἰτεῖται καὶ δίδοται, τὰ δ' ἄλλα τὰ ἐπὶ τούτῳ ἐρεῖ μὲν 33
ὁ διαιρῶν καὶ δείξει τῇ διαιρέσει, καθὼς αὐτὸς οἴεται, οἷον ζῷον τὸν
ἄνθρωπον εἶναι λαβών, πᾶν δὲ ζῷον ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον, καὶ ἐπεὶ οὐκ
ἀθάνατον ὁ ἄνθρωπος, θνητὸν ἄρα· ἔστι δ' ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί. διὰ τί 50
5 οὐκ ἀθάνατον; ἢ διὰ τί εἰ μὴ ἀθάνατον, θνητόν; καὶ ἐπὶ πάντων ὡσαύ-
τως. ὥστε καὶ ἅπας ὁ λόγος οὔπω δῆλον εἰ ὁρισμός ἐστι, κἂν ἀληθεύῃ
καθ' ἕκαστον τῶν ἐξ ὧν σύγκειται, ἀλλ' ἔστιν ἐρωτῆσαι διὰ τί τοῦτο
ὁρισμός ἐστιν, ὡς οὐκ εὐθὺς δῆλον ὂν ἐκ τῆς διαιρέσεως ὅτι ὁρισμός ἐστι·
δεῖ γὰρ λόγου τινὸς πρὸς τοῦτο. ὅπερ οὖν προέκειτο δῆλον γέγονεν, ὅτι εἰ
10 καὶ ἐκ διαιρέσεως δήλωσίν τινα ὁ ὁρισμὸς ἔσχηκεν, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς συλλο-
γισμός ἐστιν οὔτε συλλογιστικῶς ἀποδέδεικται. |

p. 91b 12 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ διὰ τῶν διαιρέσεων ὁδὸς συλλογίζεται. 34

Ἔδειξε μὲν διὰ τῶν προλαβόντων ἄλλην τε εἶναι τὴν ἀποδεικτικὴν
τῆς ὁριστικῆς καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀποδείξεως ἕτερον, καὶ ἕτερα ἀλλήλων
15 τὰ ὑφ' ἑκατέρας δεικνύμενα, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι οὐκ ἔστι τὸν ὁρισμὸν 5
ἀποδείκνυσθαι ἢ ὅλως συλλογισμῷ συμπεραίνεσθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς διαιρέσει
τὸν ὁρισμὸν ἐφευρίσκουσιν ἔμφασίν τινα ἡ μέθοδος παρείχετο τοῦ συλλο-
γίζεσθαι δοκεῖν, ἐπιχειρεῖ νῦν ἅμα μὲν δεικνὺς ὡς καὶ διαιρέσεως ἑτέρα
ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, ἅμα δ' ὅτι οὐδὲ διαιρέσει χρωμένους εἰς εὕρεσιν ὁρισμοῦ
20 ἔστι συλλογίζεσθαι. διὰ τοῦτό φησιν ὡς οὐδὲ ἡ ὁδός, ἣν ἀνύειν πειρώμεθα
τῇ διαιρέσει χρώμενοι πρὸς εὕρεσιν ὁρισμοῦ, συλλογίζεται. καὶ περὶ τούτου
εἴρηται μὲν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ περὶ εὐπορίας προτάσεων, ἔνθα καὶ ἀσθενῆ 10
ἀπεκάλει ἀπόδειξιν τὴν διαίρεσιν· λέγεται δὲ καὶ νῦν ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν
χρείαν. ἀντὶ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς φησιν ἐν τῇ ἀναλύσει τῇ περὶ
25 τὰ σχήματα· ἐκ γὰρ τοῦ τελεωτέρου μέρους τῆς πραγματείας ἐκείνης ὀνο-
μάζει τὸ πᾶν. μήποτε δὲ καὶ ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες οἱ ἐξηγηταὶ τὴν αἰτίαν ἀπέ-
δοσαν τοῦ Ἀναλυτικὰ ὀνομάζεσθαι τὴν περὶ συλλογισμοῦ ἁπλῶς πραγματείαν.

p. 91b 14 Οὐδαμοῦ γὰρ ἀνάγκη γίνεται.

30 Τὸν ὁρισμὸν τοῦ συλλογισμοῦ προχειρίζεται πρὸς τὸ δεῖξαι μὴ συλλο- 15
γιζομένην τὴν διαίρεσιν, καί φησιν ὅτι τοῦ μὲν συλλογισμοῦ ἴδιον τὸ τινῶν
ὄντων ἐξ ἀνάγκης ἕτερον ἕπεσθαι, ἡ δὲ διαίρεσις οὐκ ἔχει τι ἐξ ἀνάγκης
ἑπόμενον κειμένοις τισίν· οὐκ ἄρα ἡ διαίρεσις συλλογίζεται.

p. 91b 15 Ἀλλ' ὥσπερ οὐδ' ὁ ἐπάγων ἀποδείκνυσι.

Τριῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, τῆς ἐκ τοῦ μᾶλλον, τῆς ἐκ τοῦ ἧττον,
τῆς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἡ μὲν ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀνασκευαῖς παραλαμβάνεται, 20

7 τῶν om. E 20 ἣν] ἡν E 22 ἐν τῷ περὶ εὐπορίας προτάσεων] cf. p. 64,26
22. 23 ἔνθα — διαίρεσιν] cf. Anal. pr. A 31 p. 46a 32 23 καὶ om. Aa 26 ὁρμη-
θέντας E 31 τὸ om. E

ἡ δ' ἐκ τοῦ ἧττον ἐν ταῖς κατασκευαῖς, ἡ δ' ἐκ τοῦ ὁμοίου, καὶ ἐν ταῖς 34
ἀνασκευαῖς καὶ ἐν ταῖς κατασκευαῖς. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστιν,
πολλοῦ ἂν δεῖ τὸ ἧττον· καὶ εἰ τὸ ἧττον δοκοῦν ἔστι, πολλῷ μᾶλλον τὸ
μᾶλλον· καὶ εἰ τὸ ὁμοίως ἔχον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ὡσαύτως καὶ τὸ ὁμοίως.
5 ὡς ὁμοίως δὲ ἔχουσάν πως κατά γε τὸ προκείμενον τῇ διαιρέσει τὴν
ἐπαγωγὴν ἐνταῦθα παρείληφεν· οὔτε γὰρ ἡ ἐπαγωγὴ ἀναγκαίως ἔχει τοῖς
ληφθεῖσιν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου ἑπόμενον οὔτε μὴν ἡ διαίρεσις ἐκθεμένη 25
τὰ ἀντιδιῃρημένα ἀνάγκην ἐπάγει τινὰ διὰ τῆς ἐκθέσεως ἑνὶ τῶν ἀντιδιῃρη-
μένων ὑπάγεσθαι τὸ προκείμενον.

10 p. 91b15 Οὐ γὰρ δεῖ τὸ συμπέρασμα ἐρωτᾶν.

Τὸ μὴ χρῆναι τὸ συμπέρασμα ἐρωτᾶν διττῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν, ἢ τὸν
διαιροῦντα ἢ τὸν ἐξ αὐτοῦ τὸν λόγον δεχόμενον. εἰ μὲν οὖν τὸν διαιροῦντα 30
μὴ δεῖν ἐρωτᾶν φαίημεν, οὕτω νοήσομεν οὐχ ὡς ἐρωτῶντος αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς
οὕτως ἀμφίβολα συμπεραίνοντος, εἴ γε καὶ συμπεραίνειν αὐτὸν ὅλως φαίημεν,
15 ὡς ἐοικέναι τῷ ἐρωτῶντι διὰ τὸ συνάγειν ἀβέβαια. ὡς γὰρ πρὸς τὸν
ἐρωτῶντα δύναται ὁ ἀποκρινόμενος ὃ βούλεται μόριον τῆς ἀντιφάσεως ἀπο-
κρίνασθαι, οὕτω καὶ πρὸς τὸν οὕτω περαίνοντα. εἰ δὲ τὸν τοὺς λόγους
δεχόμενον, οὕτω χρὴ νοεῖν τὸ μὴ δεῖν ἐρωτᾶν τὸ συμπέρασμα· ἐπεὶ γὰρ
ἀβεβαίου ὄντος ἐν τῇ ἐπαγωγῇ καὶ τῇ διαιρέσει τοῦ συμπεράσματος διὰ τὸ μὴ 35
20 ἀνάγκην ἔχειν τοῦ ἕπεσθαι ἔχει ἄδειαν ὁ τοὺς λόγους δεχόμενος ἢ ἐρωτῆσαι
τὸ διὰ τί ἢ συγχωρῆσαι τὸ συνημμένον, διὰ τοῦτό φησιν ὡς οὐ χρὴ οὕτως
ἔχειν τὸ συλλογιστικῶς συναγόμενον, ὥστε ἄδειαν εἶναι τῷ προσδιαλεγομένῳ
ὃ βούλεται προελέσθαι, ἢ ἐρωτῆσαι τὸ διὰ τί ἢ δοῦναι εἶναι κατὰ συγ-
χώρησιν, ἀλλ' οὕτως ἔχειν, ὡς ἀναγκαίων ὄντων τῶν τεθειμένων, ὡς εἶναι
25 μηδένα λόγον τῆς τοῦ προσδιαλεγομένου ἢ ὁμολογίας ἢ ἀπαρνήσεως ὅσον 40
εἰς τὸ συμπέρασμα, ἐπειδὴ αἱ προτάσεις ἐτέθησαν.

p. 91b18 Ἆρ' ὁ ἄνθρωπος ζῷον ἢ ἄψυχον;

Παράδειγμα τοῦτο δι' οὗ παρίστησι τὴν διαίρεσιν ὡς προβαίνει καὶ
ὡς ἐρωτᾷ τε καὶ συμπεραίνει. ἐκ γὰρ τοῦ προσεχεστέρου γένους ἄρχεται,
30 αὐτό τε καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ ἀντιδιαιρούμενον ἐρωτήσασα τὸ μὲν ἀφίησι,
τὸ δὲ λαμβάνει μηδεμίαν ἀνάγκην ἐπάγουσα· εἶτ' αὖθις αὐτὸ ταῖς ὑπ' 45
αὐτὸ διαιροῦσα διαφοραῖς τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τούτων ποιεῖ, ἐρωτῶσα μὲν
ἁπάσας, λαμβάνουσα δ' ἥνπερ βούλεται, οὐδαμόθεν τὸ ἀναγκαῖον παρ-
έχουσα, ἀλλ' αὐτόθεν λαμβάνουσα. οἷον εἰ τὸν ἄνθρωπον ὁρίσασθαι πρό-

---

4 εἰ] ὡς E καὶ om. Aa 5 δὲ] οὖν Aa 11 ἐκλαβεῖν scripsi: ἐκβαλεῖν libri 12 τοὺς λόγους Aa οὖν om. E 17 post δὲ add. πρὸς Aa 18 χρὴ] δεῖ E δεῖν] χρῆναι E 19 ἐπαγωγῇ καὶ τῇ om. Aa 20 ἔχειν ἀνάγκη Aa 24 ἀναγκαίων scripsi: ἀναγκαῖον εἶναι libri 25 ἀπαρηγήσεως Aa 29 τε] τὴν E ἀπάρχεται Aa 30 παρ' αὐτὸ Aa 32 ἐρωτῶσαι E

κειται, περὶ τοῦ γένους ἐρωτᾷ πρότερον, ἆρ' ὁ ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν ἢ 34
ἄψυχον, εἶτα μηδενὸς γενομένου συλλογισμοῦ λαμβάνει τὸ ζῷον, τοῦτο δὲ
ληφθὲν ὑποδιαιρεῖ. 'ἆρα πᾶν ζῷον ἢ πεζὸν ἢ πτηνὸν ἢ ἔνυδρον'; εἶτα
λαμβάνει τὸ πεζόν, οὐδ' ἐνταυθοῖ ἀνάγκην ἐφιστῶσά τινα. καὶ ἴσως ἂν 50
5 τις οὐ παράλογον εἶναι τὴν λῆψιν φήσειε τὴν ἐνάργειαν τοῦ πράγματος
ἔχουσαν· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο συλλογιστικῶς ἐπάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι
τὸ λαμβανόμενον ἐναργές, εἰ καὶ τοῦτο δοίημεν. καίτοι οὐκ ἐπὶ πάντων
τοῦτο, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ τοῦ γένους ἔχει καὶ τῶν διαφορῶν πολλὴν
ἀμφισβήτησιν, ὥσπερ ὅταν τῆς ἀρετῆς τὸ γένος ζητῆται καὶ αἱ ταύτης
10 τὸν ὅρον συμπληροῦσαι διαφοραί· καὶ ἐπ' ἄλλων ἔτι πολλῶν εὕροι τις ἂν
τὴν τοιαύτην δυσχέρειαν. |

p. 91b20 Καὶ τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον τὸ ὅλον ζῷον πεζόν, οὐκ ἀνάγκη. 35

Οὐ μόνον, φησί, κατὰ μέρος ἀναλεγόμενος τὰ ἐξ ὧν τὸ τί ἐστι σύγ-
15 κειται λαμβάνει ἐκείνων ἕκαστον μὴ συλλογιζόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅπαν
ὁμοῦ σύνθημα οὐκ ἐξ ἀνάγκης τοῖς εἰρημένοις κατὰ τὴν διαίρεσιν ἕπεται,
ἀλλὰ καὶ τοῦτο λαμβάνεται. 5

p. 91b21 Διαφέρει δ' οὐδὲν ἐπὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων τοῦτο ποιεῖν.

Ἐπειδὴ ὀλίγα ἦν ἃ εἰς τὸ παράδειγμα εἴληφε (δύο γὰρ ἦσαν μόνα
20 τὸ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν) ἢ διὰ ταῦτά φησιν ὡς καὶ ἑτέρων δὲ ὄντων, ἢ
ἁπλῶς μηδὲν διαφέρειν, κἂν τε πλείω κἂν τε ἐλάττω ᾖ τὰ ἐκλεγέντα καὶ
τὸν ὅρον ἀποτελέσαντα. τὸ αὐτὸ γὰρ γίνεται ἐπί τε αὐτῶν καὶ τοῦ ἐξ
αὐτῶν συγκειμένου ὁρισμοῦ· πάντα γὰρ λαμβάνεται, καὶ οὐδέν ἐστιν ὃ 10
συλλογιστικῶς συμπεραίνεται.

25 p. 91b23 Ἀσυλλόγιστος μὲν οὖν καὶ ἡ χρῆσις γίνεται.

Ἔτι τὸ αὐτὸ δείκνυσιν ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐπιχειρῶν· τοσοῦτον γάρ, φησίν,
ἡ διαίρεσις ἀπέχει τοῦ συλλογίζεσθαι, ὥστε οἱ ταύτην μετιόντες οὐ μόνον
τὰ πρὸς τὸ συλλογίζεσθαι δυσχέρειαν ἔχοντά τινα τῶν συμπληρούντων τὸν
ὅρον, ἀλλὰ καὶ ὅσα ῥᾴω ἐστὶ πρὸς τὸ συλλογίζεσθαι, καὶ ταῦτα ἀσυλλο-
30 γίστως λαμβάνεται. τοῖς γὰρ οὕτω μετιοῦσι, φησίν, ἤγουν τοῖς διαιρετικῶς 15
τὴν εὕρεσιν μεταχειριζομένοις τοῦ ὁρισμοῦ, ἀσυλλόγιστος ἡ χρῆσις γίνεται
καὶ ἐκείνων αὐτῶν τῶν δυνατῶν ὄντων συλλογισθῆναι. οἷον τὸ ζῷον διὰ
μέσου τοῦ αἰσθητικοῦ συλλογισθῆναι δυνάμενον ἀσυλλογίστως λαμβάνεται.

---

1 παρὰ τοῦ E 3 post ἆρα add. δὲ Aa 9 ταύτης] τοῦ Aa 10 ἔτι scripsi: ὅτι libri 18 ἐπὶ om. Aa τοῦτο] τούτων E 20 alt. καὶ om. Aa δὲ ὄντων scripsi: δεόντων libri 21 μηδὲν] μὴ καὶ Aa

πάλιν τὸ δίπουν διὰ μέσου τοῦ φύσει ὀρθίου· 'ὁ ἄνθρωπος φύσει ὄρθιος· 35
πᾶν τὸ φύσει ὄρθιον δίπουν· πᾶς ἄρα ἄνθρωπος δίπους'. λαμβάνεται δὲ
καὶ τὸ δίπουν τοῖς διαιρετικῶς μετιοῦσιν ἀσυλλογίστως.

p. 91b24 Τί γὰρ κωλύει τοῦτο ἀληθὲς μὲν εἶναι. 20

5 Τὸ γάρ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ δέ. οὐ γὰρ τοῦ προλαβόντος τοῦτο κατα-
σκευαστικόν, ἀλλ' ἕτερον καθ' αὑτὸ ἐπιχείρημα. φησὶ δ' ὅτι κἂν δοίημεν
τὸν ληφθέντα λόγον κατὰ μέρος τε καὶ ἁπλῶς κατὰ τοῦ προκειμένου
ὁριστοῦ λέγεσθαι, ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη καὶ ὡς ὁρισμὸν κατ' αὐτοῦ λέγεσθαι.
οὐ γὰρ πᾶς λόγος ἀληθῶς κατ' αὐτοῦ λεγόμενος, ἤδη καὶ ὁρισμός ἐστιν 25
10 ἐκείνου καθ' οὗπερ λέγεται. ἔστι γὰρ καὶ ἐκ συμβεβηκότων συνθεῖναι
λόγον καὶ ἀληθῶς κατηγορῆσαι κατά τινος, ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τί ἐστι,
μὴ μέντοι καὶ ἀντιστρέφειν· καὶ πολλαί εἰσι παρατηρήσεις περὶ τοὺς
ὁρισμούς, ὧν μὴ φυλαττομένων οὐκ ἔσται τοῦ τί ἐστιν ὁ συντεθεὶς λόγος,
κἂν κατὰ τοῦ ὁριστοῦ ἀληθεύηται.

15 p. 91b26 Ἔτι τί κωλύει ἢ προσθεῖναί τι.

Διττῶς ἔστι τὸ ῥητὸν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ πρὸς τὸν ὁρισμὸν ἢ πρὸς τὴν 30
διαίρεσιν. εἰ μὲν πρὸς τὸν ὁρισμόν, ἔσται ἀπόδοσις πρὸς τὸ προσεχές.
εἰπὼν γὰρ 'τί κωλύει ἀληθῶς μὲν λέγεσθαι τὸν συντεθέντα λόγον κατὰ τοῦ
ὁριστοῦ, μὴ μέντοι εἶναι αὐτὸν τὸ τί ἐστι', τρόπους τίθησίν τινας, καθ'
20 οὓς τοῦτο ἐνδέχεται γίνεσθαι. ἢ γὰρ προσθήκη τινὸς ἐκ τῆς ὕλης λαμβανο-
μένου ἢ συμβεβηκότος ἁπλῶς ἐπιγινομένη τοῖς οὐσιώδεσιν ἀπείργει εἶναι
τὸν λόγον τὸ τί ἐστιν, οἷον εἰ τῷ ζῴῳ λογικῷ θνητῷ νοῦ καὶ ἐπιστήμης
δεκτικῷ προστεθῇ τὸ πλατυώνυχον ἢ τὸ γελαστικὸν ἢ τὸ γραμματικὸν ἤ 35
τι τοιοῦτον· δεῖ γὰρ τὸ τί ἐστιν ἐκ τῶν οὐσιωδῶν τε συγκεῖσθαι καὶ εἰδο-
25 ποιητικῶν, ὅτι καὶ ἡ οὐσία ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι καὶ τὸ εἶδός ἐστιν·
ἢ ἀφαιρεθέντος τινὸς ἐλλιπὴς ὁ ὅρος γίνεται καὶ οὐκ ἀντιστρέφει πρὸς τὸ
ὁριστόν, οἷον εἴ τις εἴποι ζῷον λογικὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀφελὼν τὰ
λοιπά· ἢ ὑπερβὰς τῶν μεταξὺ ἓν ἢ πλείω οὐ πᾶσαν τὴν οὐσίαν ἐπέξεισιν,
οἷον εἴ τις ἐρεῖ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῷον νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν.
30 καὶ ταῦτα μὲν εἰ πρὸς τὸν ὁρισμὸν τὸ ῥητὸν ἐκληψόμεθα· εἰ δὲ πρὸς τὴν 40
διαίρεσιν, ἕτερον ἔσται τοῦτο καθ' ἑαυτὸ καὶ οὕτω νοούμενον· τί δὲ
κωλύει τρόπῳ τινὶ ἀπάτης ἐμπεσεῖν τὸν διαιροῦντα, ἢ ἐξ ὕλης λαμβάνοντα
διαφορὰς ἢ καὶ συμβεβηκότα ἐν τῷ διαιρεῖν προστιθέντα ἢ ἀφαιροῦντά

---

6 ἀλλ'] ἂν E 8. 9 λέγεσθαι. οὐ γὰρ — λεγόμενος iterat E 9 καὶ om. Aa 10 συνθῆναι Aa 11 δὲ om. Aa 12 περὶ] παρὰ a 13 μὴ] καὶ Aa ἔσται τοῦ] ἔστι τὸ E 14 ἀληθεύεται Aa 16 ῥηθὲν E πρὸς ante τὴν om. E 17 ἀπόδειξις E 21 συμβεβηκότας Aa 22 τὸ] ἐν τῷ Aa 24. 25 εἰδητικῶν E 29 εἶναι om. E 31 ἔσται] ἔστω E 32 ἀπάτη Aa λαμβανομένας Aa

τινα καὶ μὴ ἐπεξιόντα κατὰ τὰς διαφορὰς ἅπαντα εἰς ὅσα διαιρεῖται τὸ 35
διαιρούμενον, ἤ τι τῶν μεταξὺ ὑπερβαίνοντα, ὧν θάτερον μὲν κατὰ τὸ
πλάτος, θάτερον δὲ κατὰ τὸ βάθος τῆς διαιρέσεως πέφυκε γίνεσθαι. δεῖ 45
δὲ τὸ τὶ νοεῖν οἰκείως καθ' ἕκαστον, ἐπὶ μὲν τῆς προσθέσεως τὶ τῶν ἐκ
5 τῆς ὕλης διαφορῶν ἢ τῶν ἁπλῶς συμβεβηκότων, ἐπὶ δὲ τῆς ἀφαιρέσεως
καὶ ὑπερβάσεως τὶ τῆς οὐσίας, τουτέστι τῶν οὐσιωδῶν, ἃ καὶ οἰκείως τῷ
ὁριστῷ ἐκλεγόμενα τὴν οὐσίαν αὐτοῦ συμπληροῖ. δόξειε δ' ἂν ἄμφω
ταῦτα τοῦτό τε καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ οὐ πρὸς τὸ προκείμενον εἰρῆσθαι, λέγω
δὴ τὸ τὸν ὁρισμὸν μὴ ἀποδείκνυσθαι διὰ συλλογισμοῦ ἢ μὴ συλλογίζεσθαι
10 τὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τοὺς συλλογισμοὺς μὴ διὰ τῶν διαιρέσεων 50
εὑρίσκεσθαι.

p. 91b28 Ταῦτα μὲν οὖν παρίεται μέν, ἐνδέχεται.

Τὰ εἰρημένα, φησίν, εἴτε κατὰ τὸν ὁρισμόν, ὡς τὸ πρῶτον εἴρηται,
εἴτε κατὰ τὴν διαίρεσιν, ὡς τὸ δεύτερον, καταλιμπάνεται μὲν ἤγουν παρα-
15 χωρεῖται καὶ ἀφίεται γίνεσθαι δι' ἀπροσεξίαν ἢ καὶ ἀνεπιστημο|σύνην, τοῦ 36
διαιροῦντος. ὅμως οὐκ ἔστιν ἄλυτα τὰ ἐγκλήματα οὐδ' ἀνίατα τὰ ἁμαρτή-
ματα, ἀλλ' ἐνδέχεται λῦσαι ταῦτα καὶ θεραπεῦσαι. εἰ γὰρ διέλοι τις ἐφεξῆς
πάντα τὰ ἐν τῷ τί ἐστι, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τὰ κατ' οὐσίαν κατηγορούμενα,
ὡς μηδὲν παραλιπεῖν μήτε κατὰ πλάτος μήτε κατὰ βάθος, οὐδὲν τῶν εἰρη-
20 μένων πταισμάτων συμβήσεται. δεῖ δὲ οὕτως ἀκούειν τὸ πάντα τὰ ἐν
τῷ τί ἐστιν, ἵν' εἴη πάντα τὰ διαιρούμενα ἐν τῷ τί ἐστιν, ἅ τινά εἰσι τὰ 5
εἰδητικά, καὶ μηδὲν μήτε ἀπὸ τῆς ὕλης μήτε συμβεβηκός· ὡς εἶναί τε
πάντα τοιαῦτα, καὶ μηδὲν παραλείπεσθαι τῶν τοιούτων. τοῖς γὰρ δυσὶ
παραγγέλμασι τὰ τρία ἐπιδιωρθώσατο ἁμαρτήματα. εἰ δὲ πάντα, φησίν,
25 ἐν τῷ τί ἐστιν, οὐ δεῖ ταράττεσθαι ὡς τῶν διαφορῶν ἐν τῷ ὁποῖόν
τί ἐστι λεγομένων κατηγορεῖσθαι· τῷ γὰρ γένει συνειλημμέναι ἐν τῷ τί
ἐστι λέγονται καὶ αὐταί, ἐπεὶ καὶ ἅπας ὁ ὁρισμὸς ἐκ τοῦ γένους καὶ αὐτῶν
συνιστάμενος τὸ τί ἐστιν ἔστι. κατά τε οὖν τὸν ὁρισμὸν δεῖ τοιαῦτα πάντα 10
λαβεῖν, ἤτοι εἰδητικά τε καὶ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν τῶν
30 συμπληρούντων τὸν ὁρισμόν, κατά τε τὴν διαίρεσιν τὸ αὐτὸ ποιεῖν. πᾶν
γὰρ τὸ διαιρούμενον ἐπὶ εὑρέσει τοῦ τί ἐστι γένος τε δεῖ εἶναι καὶ εἰς
πάντα διαιρεῖσθαι τὰ ὑπ' αὐτὸ ἀναγόμενα διὰ μέσων τῶν διαφορῶν. ἐξ
ἀρχῆς μὲν γὰρ τὸ γένος ἁπλοῦν αἰτεῖταί τε καὶ λαμβάνεται· εἶτα διαφορᾶς
προσγινομένης οὐσιώδους αὐτῷ καὶ εἰδοποιοῦ τὸ ἀποτελούμενον εἶδος μὲν
35 γίνεται τοῦ προτέρου, γένος δὲ τοῦ ἐφεξῆς, καὶ οὕτως ἀεί, ἔστ' ἂν εἰς τὸ 15
ἄτομον εἶδος ἥξωμεν, ἤγουν τὸν λόγον τῷ ὁριστῷ ἐξισάσωμεν· καὶ τοῦτό
ἐστι τὸ ζητούμενον τί ἐστι.

---

9 δείκνυσθαι Aa 10 μὴ om. Aa 15 ἐπιστημοσύνην a
16 ἐκλήματα Aa 23 παραλείψεσθαι Aa δύο Aa 31 δεῖ] δοκεῖ E
34 προγινομένης E 35 γίνεται om. Aa 36 ἄτομον] ἀγόμενον E
ἥξομεν Aa

p. 91b30 Τοῦτο δ' ἀναγκαῖον, εἰ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐπιπίπτει. 36

Τὸ μηδὲν παραλείπειν ἀναγκαίως ἕπεται, φησίν, εἰ ἅπαν, ὅπερ ἂν ὑπὸ τὸ γένος ᾖ, εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτει, τουτέστιν ἐν τῇ διαιρέσει παραλαμβάνεται, ὡς μηδὲν τοῦ διαιροῦντος καταλιμπάνοντος μήτε κατὰ 5 πλάτος μήτε δὲ κατὰ βάθος· οὕτω γὰρ ἀνελλιπῶς γινομένης τῆς διαιρέσεως οὔτε κατὰ τὸν ὁρισμὸν οὔτε κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν εἰρημένων τι συμ- 20 πεσεῖται ἁμαρτημάτων. ἢ οὐχ ὁμοῦ δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀκούειν τὸ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτειν καὶ μηδὲν ἐλλείπειν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ πλάτους, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ βάθους, ὡς μήτε τῷ διαιρεῖν τὰ ἐπάνω τι 10 καταλιμπάνειν τῶν ὑπ' αὐτά, ἀλλὰ πάντα ἐπεξιέναι, οἷον τὸ ζῷον διαιροῦντας εἰς πεζὸν καὶ πτηνὸν καὶ νηκτόν, καὶ μὴ μέχρι τῶν δύο πλατύνειν καταλιμπάνοντας τὸ ἕν, καὶ αὖθις κατὰ βάθος μὴ μέχρι τοῦ πεζοῦ ἵστασθαι, καὶ τὸ ζῷον πεζὸν λόγον ποιεῖσθαι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διαιρεῖν καὶ 25 τοῦτο εἰς ἄπουν καὶ δίπουν καὶ πολύπουν· οὕτω γὰρ τὸ τέλειον εὑρόντες 15 οὐκέτι χρείαν τοῦ τέμνειν ἔχομεν. οὕτω γὰρ ἔσται ἀκόλουθον τὸ ἐπιφερόμενον.

p. 91b32 Τοῦτο δ' ἀναγκαῖον· ἄτομον γὰρ ἤδη δεῖ εἶναι.

Τὸ μὲν πρότερον ἀναγκαῖον ὡς ἀναγκαίως ἑπόμενον εἴρηται, τοῦτο δέ γε τὸ δεύτερον κατὰ τὸ τοῦ χρειώδους σημαινόμενον τέθειται· ἀναγκαίως 20 γὰρ οὕτω τὰς διαιρέσεις ποιεῖν δεόμεθα, ὡς μηδὲν ἐλλείπειν κατιόντες. 30 κανὼν δὲ τούτου τῆς διαγνώσεως, δι' οὗ τὸ μηδὲν ἐλλείπειν ἐπιγνωσόμεθα, εἴπερ εἰς ἄτομον καταντήσομεν, ἤγουν ὅταν ἔσχατον ᾖ τὸ ληφθὲν τελευταῖον καὶ εὐθὺς ἀντιστρέφον τῷ ὁριστῷ, ὡς μηκέτι εἰς ἕτερα τέμνεσθαι, μηδέ τι εὑρίσκειν κατηγορούμενον τοῦ ὁριστοῦ ἐν τῷ τί ἐστιν. ἄτομον δὲ 25 λέγεται ἢ ὁ συστὰς λόγος ἐκ τῆς διαιρέσεως ὡς μὴ χρείαν ἔχων τομῆς διὰ τὸ ἤδη ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ προκείμενον ὁριστόν, ἢ εἰ τύχοι, ἐσχάτη διαφορὰ καὶ ἰδίως τῷ προκειμένῳ μόνῳ καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ ὑπάρχουσα, ὡς τὸ 35 νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν τῷ ἀνθρώπῳ, ἥτις οὐδὲ εἰς πλείω τέμνεται διὰ τὸ μὴ ἐν πλείοσιν εἴδεσιν εὑρίσκεσθαι. ἢ ἴσως κἂν τις εἴη διαφορὰ 30 θεωρουμένη ἐν πλείοσι, ταύτης δὲ τελευταῖον προστιθεμένης ἀντιστρέφει τὸ ὅλον πρὸς τὸ προκείμενον, ῥηθήσεται ἄτομος, οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' ἐν τῷδε τῷ λόγῳ, ὃν τῇ ἑαυτῆς ἔπαυσε προσθήκῃ τοῦ διαιρεῖσθαι καὶ τέμνεσθαι, ὡς ἐν τῷ ζῷον πεζὸν δίπουν τὸ δίπουν.

---

2 post Τὸ add. δὲ A   3 ὑπὸ τὸ] τὸ τὸ Aa   4 καταλιμπάνοντας E
5 γενομένης E   14 εὑρηκότες Aa   20 κατιόντες scripsi: κατιόντας libri
23 ἀναστρέφον E   27 εἰδίως ex ἰδίως E   28 τέμνεσθαι δύναται Aa
31 τὸ ὅλον om. E

p. 91b32 Ἀλλὰ συλλογισμὸς ὅμως οὐκ ἔνεστιν. 36

Οὐκ ἀδιόρθωτα μὲν τὰ ἐν τῇ διαιρέσει ἁμαρτανόμενα οὐδὲ ἄχρηστος 40
ἡ τοιαύτη μέθοδος πρὸς γνῶσίν ἐστιν, ἀλλὰ πολλὰ ἐκ ταύτης γνωρίζομεν
οὕτως αὐτὴν ὡς εἴρηται μετερχόμενοι· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο φαίημεν ἂν
5 αὐτὴν συλλογίζεσθαι. εἴπερ γὰρ γνωρίζειν ποιεῖ, ἄλλον τρόπον ἀλλ' οὐ
κατὰ συλλογισμὸν τοῦτο ποιεῖ· τοῦτο γὰρ προέκειτο ἐξ ἀρχῆς. ὥστε κἂν
μεταξὺ παρεκβάντες περὶ αὐτῆς ἠπορήσαμεν καὶ αὖθις τὰ ἠπορημένα
λελύκαμεν, ἀνατρέχοντες αὖθις ἐπὶ τὸ πρότερον λέγομεν ὅτι κἂν γνῶσιν
παρέχῃ κἂν εἰς τοὺς ὁρισμοὺς συμβάλληται ἡ διαίρεσις, οὐ συλλογίζεται, 45
10 καθὼς αὐτὴν προχειριζόμενοι ἀπεδείξαμεν. οὕτω δὴ συντάττειν, οἶμαι, τὴν
λέξιν ἐστὶ προσφυέστερον. ἀλλ' εἴπερ γνωρίζειν ποιεῖ, ἄλλον τρόπον· ὡς
ἐξακούεσθαι τὸ ποιεῖ καὶ ἐν τούτῳ. οὐκ ἀκαίρως δὲ ἔοικεν ἐκ τοῦ προκει-
μένου τε παρεκβῆναι μικρὸν καὶ ἐπαπορῆσαι κατὰ τῆς διαιρέσεως σφαλερὰν
ἀπελέγχων αὐτήν, εἶτα συστῆσαι ταύτην διὰ τῶν λύσεων καὶ δεῖξαι μέθοδον
15 καὶ αὐτὴν οὖσαν πρὸς ἐπιστήμην συμβαλλομένην, ἀλλ' ἵνα δείξῃ μὴ πᾶσαν
ἐπιστήμην τῇ συλλογιστικῇ καὶ ἀποδεικτικῇ περιέχεσθαι, ἀλλ' εἶναί τινας 50
καὶ παρ' αὐτὴν διδασκαλίας τρόπους οἳ αὐτῇ οὐχ ὑπόκεινται. ὥστ' οὐ δια-
βάλλων τὴν διαιρετικὴν δόξειεν ἂν δικαίως λέγειν ἅπερ λέγει περὶ αὐτῆς,
ἀλλ' ἢ μᾶλλον καὶ συνιστῶν καὶ βεβαιῶν αὐτὴν ὡς ἔστι καθ' αὑτὴν ἄνευ
20 τοῦ συλλογίζεσθαι.

p. 91b34 Καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον.

Οὐδέν, φησίν, ἄτοπον οὐδὲ παράδοξόν ἐστι τὸ λέγειν γνῶσιν μὲν παρ-
έχειν τὴν διαιρετικήν, μὴ μέν|τοι γε συλλογίζεσθαι· οὐ γὰρ πᾶσα γνῶσις 37
ἀγνοουμένου τινὸς διὰ συλλογισμοῦ γίνεται. ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ ἐπάγων γνωρίζει
25 μὲν ἐκ τῶν μερικῶν τὸ καθόλου πιστούμενος, ἀλλ' οὐ συλλογίζεται. κοι-
νότερον δὲ ἐνταῦθα τὸ ἴσως τέθεικεν.

p. 91b35 Ἀλλ' ὅμως δηλοῖ τι.

Δόξειεν ἂν ἀκολουθότερος εἶναι ὁ λόγος, εἰ ληφθείη ἀνάπαλιν 'συλλο- 5
γισμὸν μὲν οὐ λέγει ὁ λέγων τὸν ὁρισμὸν ἐκ τῆς διαιρέσεως, ἀλλ' ὅμως
30 δηλοῖ τι.' ὁ γὰρ ἐκ τῆς διαιρέσεως, φησί, τὸν ὁρισμὸν συνιστῶν συλλο-
γισμὸν μὲν οὐ λέγει, ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὅμως δήλωσιν πράγματος καὶ
γνῶσιν παρέχεται. εἰ δὲ βούλοιτό τις, ἔστω καὶ καθ' ὑπερβατόν· δηλοῖ

---

2 ἀδιάρθρωτα E 3 πρὸς τὴν γνῶσιν E πολλὰ om. Aa 4 μετασχόμενοι Aa 8 τὰ πρότερον Aa 9 συμβαίνηται Aa 10 δὴ] δὲ E οἶμαι om. Aa 13 κατὰ om. E 16 καὶ τῇ ἀποδεικτικῇ E 17 οἳ— ὑπόκεινται om. Aa 18 ἅπερ λέγειν περὶ Aa 22 post φησίν add. ἴσως Aa 24 ὁ om. A 26 τὸ ἴσως ἐνταῦθα coll. Aa 29 ὁ λέγων om. a

μέν τι ὁ ἐκ τῆς διαιρέσεως λέγων τὸν ὁρισμόν, ἀλλ' ὅμως συλλογισμὸν 37
οὐ λέγει. ἔσται γὰρ τοῦτο τοῖς ἑξῆς οἰκειότερον.

p. 91b37 Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς συμπεράσμασιν. 10

Τὸ ἑξῆς τῆς λέξεως ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων ἤδη σαφές ἐστι, καὶ 15
5 οὐ δεῖται πλείονος λόγου· οὔτε γὰρ ἡ σύνταξις δυσχερὴς καὶ ἡ διάνοια
πᾶσα ἐκεῖ δεδήλωται. τίνα τε γὰρ ἔστιν εἰπεῖν συμπεράσματα ἄνευ τῶν
μέσων, ἐν οἷς ἔστιν ἐπιζητῆσαι τὸ διὰ τί, καὶ πῶς κἂν τινῶν ὄντων
αὐτὰ εἶναι λέγηται, χώραν ἔχει ἡ ἐρώτησις, καὶ ὅπως ἐκείνοις ὁμοίως
καθ' ἕκαστόν τε τῶν ἐκ διαιρέσεως εὑρισκομένων εἰς ὅρου σύνθεσιν καὶ
10 τῷ γένει προστιθεμένων καὶ τοῖς προτέροις τῶν ὑστέρων ἔστιν ἐπερωτῆσαι 20
τὸ διὰ τί, καὶ εἰς ἅπαν τὸ τοῦ ὁρισμοῦ σύνθημα· καὶ ὡς οὐκ ἀνάγκη τις
ὁρισμὸν λέγειν αὐτό, ὡς ἐπὶ τοῦ συλλογισμοῦ ἰδεῖν ἔστι μετὰ τὴν τῶν
προτάσεων θέσιν ἀναγκαίως ἑπόμενον τὸ συμπέρασμα, καὶ ὡς ὁ ὁρισμὸς
οὐ συλλογισμός ἐστι, κἂν διὰ τῆς διαιρέσεως ἀπεδείκνυτο, ἱκανῶς εἴρηται,
15 καὶ οὐ χρὴ ταυτολογεῖν, ἀλλὰ μεταβαίνειν ἤδη εἰς τὰ ἑξῆς, πλὴν ὅσον εἰπεῖν
ὅτι διαιρετικοὺς ὅρους λέγει τοὺς εὑρισκομένους ἐκ τῆς διαιρέσεως. καὶ ὅταν
λέγῃ ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος ἅπας οὐκ ἔστιν ὁρισμός, ἴσον ἐστὶ λέγειν 25
τῷ οὐκ ἔστι δεδειγμένον συλλογιστικῶς ὅτι ὁρισμός ἐστι. καὶ τοῦτο δῆλον
ἐκ τοῦ ἐπαγομένου, ὅτι εἰ καὶ τῇ διαιρέσει ἀπεδείκνυτο, ἀλλ' ὁρισμὸς οὐ
20 συλλογισμὸς γίνεται, ἅπερ ἐζήτηται ἐξ ἀρχῆς, εἰ μήτε συλλογισμός ἐστι
μήτε συλλογιστικῶς δείκνυται.

p. 92a6 Ἀλλ' ἆρα ἔστι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν.

Τὸν ὁρισμὸν δεῖξαι προθέμενος μὴ ἀποδείξει μηδ' ὅλως συλλογισμῷ 30
ὑποκείμενον, πάντα τρόπον ἐπέξεισι δι' οὗ εἰκός ἐστιν οἰηθῆναί τινα ἀπο-
25 δείξει καὶ συλλογισμῷ τὸν ὁρισμὸν ὑποβάλλεσθαι. καὶ ἤδη μὲν δύο προ-
θέμενος ἤλεγξε μηδαμῶς ἀποδεικνύντας ἢ ὅλως συλλογιζομένους τὸν
ὁρισμόν. οὗτοι δὲ ἦσαν ὅ τε διὰ τῶν ἀντιστρεφόντων καὶ ὁ διὰ τῆς
διαιρέσεως· ὡς ἐν παρόδῳ δὲ καὶ τὴν ἐπαγωγὴν μὴ συλλογιζομένην
ἀπήλεγξεν, ὡς εἰ καὶ λέγοι τις κατὰ μέρος ἐξ αὐτῆς τὸν ὁρισμὸν συνίστα-
30 σθαι, ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὁριστὸν πιστουμένης καθόλου ὑπάρχειν τῷ ὁριστῷ 35
τῶν μερῶν τοῦ ὁρισμοῦ ἕκαστον καὶ τὸν ὁρισμὸν ἅπαντα τὸν συγκείμενον

---

1 μέν τι scripsi: μέντοι E: τι Aa 4 τῶν λέξεων Aa 5 λόγου πλείονος coll. E γὰρ om. Aa 7 διότι Aa 8 λέγει E ἔχει χώραν coll. E 9 τῶν] τῶ Aa post ἐκ add. τῆς Aa 10 post προτέροις add. προστιθεμένων δηλονότι A²a 12 αὐτὸ] αὐτοὶ Aa 13 ὁ om. Aa 14 ἀποδείκνυται Aa 15 χρὴ] δεῖ E τὸ ἑξῆς E ὅσα E 16 τῆς om. Aa 17 post λέγῃ add. ὅτι Aa ὁρισμὸς] ἀριθμὸς A¹ λέγειν] λόγου Aa 19. 20 συλλογισμὸς οὐ coll. E 23 μὴ ὅλως libri 25 τὸν ὅρον Aa 30 πιστουμένης scripsi: πιστουμένην libri

ἐξ αὐτῶν· ἀλλά γε μηδ᾽ οὕτως τὸν ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι, ἐπειδήπερ οὐδ᾽ 37
ἡ ἐπαγωγὴ συλλογίζεται. ἐξετάζει δὲ καὶ περὶ ἑτέρων δύο, οὓς καὶ ὀνομάζει ἐξ ὑποθέσεως, οὐχ ὅτι καὶ ἄμφω ὑποθετικῶς συλλογίζονται, ἀλλὰ κατηγορικὸς μὲν ὁ πρότερος, διότι δέ τι πρότερον ὑποτιθέμενος καὶ αὐτὸς
5 ὡς ὁμολογουμένην ἀρχὴν οὕτως ἑξῆς συλλογίζεται τῇ ὑποθέσει πρότασιν 40
ἑτέραν προσθείς, τούτου ἕνεκεν καὶ αὐτὸν ἐξ ὑποθέσεως ὀνομάζει. ὑποθέμενος γάρ τις καὶ λαβὼν εἶναι μὲν ὁρισμὸν λόγον ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν οἰκείων συγκείμενον, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐκ τοῦ οἰκείου γένους καὶ τῶν οἰκείων διαφορῶν τοῦ ὑποκειμένου, ἔχων δὲ συνηγμένα τοιαῦτά τινα τῷ
10 προκειμένῳ ὑπάρχοντα, καὶ προσθεὶς τῇ ληφθείσῃ προτάσει ὅτι ταῦτα δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν, οἴεται οὕτως ἀποδεικνύναι τὸν ὁρισμόν, τοῦτο λέγων εἶναι τὸ εἶναι τῷ ὁριστῷ, ὃ ταῦτα δηλοῖ. πάλιν 45
δὴ καὶ οὗτος τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖται καὶ ζητῶν τὸ τί ἦν εἶναι λαμβάνει τοῦτο ἐν ταῖς προτάσεσιν. εἰ γὰρ δοίημεν ταῦτα τὰ συνηγμένα τὸ τί ἐστι
15 εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τί ἄλλο δεδώκαμεν ἢ τὸν ὁρισμὸν εἶναι αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ζητούμενον. εἰ γὰρ ζητοῦντες τὸν ἀνθρώπου ὁρισμὸν ἔχομεν συναθροισθέντα περὶ αὐτοῦ τὰ ζῷον πεζὸν ὑπόπουν δίπουν ἄπτερον, εἶθ᾽ ὑποθώμεθα, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ὡς ἀρχὴν ὑποτιθεμένην λάβωμεν, ὅτι πᾶς λόγος ὁ ἐκ τῶν ἰδίων ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ ὑποκειμένου συγκείμενος ὁρισμός
20 ἐστιν, ὁ δὲ λόγος ὁ λέγων ζῷον πεζὸν ὑπόπουν δίπουν ἄπτερον ἐκ τῶν 50
ἰδίων ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ ἀνθρώπου σύγκειται, ὁ λόγος ἄρα οὗτος ὁρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐστί, τί ἄλλο εἴπομεν ἢ ὅτι ὁ λόγος οὗτος ὁρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐστί; ταὐτὸν γάρ ἐστιν εἰπεῖν ὁρισμὸν καὶ λόγον ἐκ τῶν ἰδίων ἐν τῷ τί ἐστι συγκείμενον. τίνα δέ ἐστιν ἅ φαμεν ἴδια ἐν τῷ τί ἐστιν; ἢ τὸ
25 οἰκεῖον τοῦ εἴδους γένος καὶ τὰς αὐτῷ ἁρμοζούσας διαφοράς, | ὧν συνελ- 38
θόντων ἀλλήλοις ὡς ἐκ μερῶν ὅλον τὸ τί ἐστι καὶ ὁ ὅρος συνίσταται. ἴδια δὲ ταῦτα οὐχ ὡς ἀντιστρέφοντα πρὸς τὸ εἶδος καθ᾽ ἕκαστον λέγεται, ἀλλ᾽ ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ, κἂν μηδὲν ἧττον ἢ αὐτῷ καὶ ἑτέροις ἴσως ᾠκείωται, ἐπεὶ καὶ ἑκάστου εἴδους τὸ γένος οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ ἴδιον, ὡς ἴδιον
30 ἀνθρώπου γένος τὸ ζῷον καὶ ἀρετῆς ἕξις καὶ γεωμετρίας ἐπιστήμη καὶ ἄλλου ἄλλο. οὐ μόνον δὲ ὁ οὕτως τὸν ὁρισμὸν ἀποδεικνύειν λέγων τὸ ἐν 5
ἀρχῇ αἰτεῖται, ὅπερ ἀλλότριον ἀποδείξεως, ἀλλὰ καὶ τὸ χρήσιμον ἀναιρεῖ τοῦ συλλογισμοῦ, ὀργάνου ὄντος ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ἀεὶ συντελοῦντος πρὸς ἕτερον ὡς τέλος. οὐ γὰρ τῶν κειμένων ἕτερον συνάγει τῷ ταῦτα εἶναι,
35 ἀλλὰ διάφορα λαμβάνει αὐτά τε πρὸς ἄλληλα τὰ τιθέμενα καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. ὅτι δὲ τοῦτο τῆς διὰ τῶν ἀντιστρεφόντων τῷ ὁρισμῷ ἀποδείξεως παραλογώτερον, δῆλον· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος ὁ μέσος λαμβανό-

---

10 ὅτι om. E 12 εἶναι post λέγων om. E τὸ ὁριστῷ E 15 τὸ] τοῦ E εἶναι (post ὁρισμὸν) om. E 18 ὑποθώμεθα E 23 post ἀνθρώπου ἐστί add. πᾶς ὁρισμός τινος ὁρισμὸς αὐτοῦ ἐστι. ὁ λόγος ἄρα οὗτος ὁρισμὸς ἀνθρώπου ἐστι Aa 24 ante συγκείμενον add. τοῦ ὁρισμοῦ Aa 25 εἴδους γένος] ἰδίου γένους Aa 29 ἐπεὶ] ἐπὶ E 30 γεωμετρικῆς Aa 31 ὁ om. Aa 35 post τε add. καὶ Aa 36 τοῦ ὁρισμοῦ E

μενος ὁρισμὸς ὑπάρχειν ἐδόκει καὶ ἄλλος ὁ δι' ἐκείνου δεικνύμενος, ἐνταῦθα 38
δὲ οὐκ ἄλλος ἀλλ' ὁ αὐτός· τὸν γὰρ ὁρισμὸν τοῦδε μέσον λαμβάνει, καὶ 10
τὸν ὁρισμὸν τοῦδε δείκνυσιν ὁρισμὸν ὄντα αὐτοῦ. ὅτι δὲ καὶ περιττὸν τὸ
τὸν ὁρισμὸν τοῦ ὁρισμοῦ λαμβάνειν ἐν τῷ ὁρίζεσθαι, ἐκ τῆς πρὸς τὸν συλ-
5 λογισμὸν δείκνυσιν ὁμοιότητος· ὡς γὰρ συλλογιζομένους ἡμᾶς περί τινος οὐ
χρεία ἐστὶ τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὁρισμὸν λαμβάνειν, ἀλλὰ μόνον προτάσεις
τιθέναι ἢ ἄμφω καθόλου ἢ τὴν μὲν καθόλου τὴν δ' ἐν μέρει, καὶ οὕτως
ἐπάγειν τιθείσαις αὐταῖς τὸ συμπέρασμα, τὸν δὲ ὅρον τοῦ συλλογισμοῦ 15
προωμολογημένον ἔχοντας μὴ παρεισάγειν μὲν τοῦτον ἐν ταῖς προτάσεσιν,
10 ἀλλ' εἴπερ τις ἀντιλέγει ὡς ἡμῖν τὸ ἴδιον τοῦ συλλογισμοῦ οὐ τετήρηται,
τότε παράγειν εἰς μέσον τὸν ὁρισμὸν τοῦ συλλογισμοῦ, καὶ πείθειν τὸν
ἐνιστάμενον ὡς τετηρήκαμεν ἅπαντα ἅπερ τῷ συλλογισμῷ ἐποφείλεται,
οὕτω δὴ κἀπὶ τοῦ ὁρίζεσθαι. τὸ γὰρ τὸν ὅρον ἀποδεικνύειν οὐδέν ἐστιν
ἄλλο ἢ ὁρίζεσθαι· οὐκ ἔστι δὲ χρεία τοῦ παρεισάγειν εἰς μέσον τὸν ὅρον
15 τοῦ ὁρισμοῦ, ἀλλ' ἔχειν μὲν καὶ τοῦτον ὁμολογούμενον, ὁπόταν δὲ ὁρισαμένοις 20
ἡμῖν ἀνθίσταιτό τις ὡς τὸ ἴδιον τοῦ ὁρισμοῦ μὴ τηρήσασιν, τότε χρῆσθαι
τῷ ὁρισμῷ τοῦ ὁρισμοῦ καὶ ἑαυτοὺς δεικνύναι τοῦτον τετηρηκότας ἐν τῷ
ὁρίζεσθαι, ὅτι γε τὸ λέγειν ὡς οὗτος λόγος ἐστὶν ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν
ἰδίων καὶ ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων λόγος ὁρισμός ἐστιν οὐδὲν ἄλλο
20 ἐστὶν ἢ τὸν ὁρισμὸν παραλαμβάνειν τοῦ ὁρισμοῦ· ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν
ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων. καὶ οὗτος μὲν ἅτερος τρόπος τῶν ὠνομασμένων
ἐξ ὑποθέσεως, ἱκανῶς ἐλεγχθεὶς ὡς ὁρισμὸν δεικνύειν οὐ δύναται. ὑπο- 25
θετικὸς δὲ ὁ ἕτερος ὡς καὶ οὗτος συλλογιζόμενος ἐξ ὑποθέσεως, ὃς οὐδὲ
αὐτός, ὡς δειχθήσεται, ὁρισμοῦ κατορθοῦν ἀπόδειξιν δύναται. κἂν γὰρ μὴ
25 οὕτως τὸ ἐξ ὑποθέσεως λάβωμεν ὡς πρότερον εἴρηται, ἀλλὰ καθάπερ
εἴωθε λέγεσθαι, οὐδ' οὕτως ὁ ὁρισμὸς ἀποδείκνυται, ἀλλ' αἰτεῖσθαι τὸ ἐξ
ἀρχῆς καὶ ὁ οὕτω τὸν ὁρισμὸν συλλογιζόμενος ἀναγκάζεται. καὶ παρα-
δείγματα τούτου ὡς ὁριστὰ μὲν κακὸν καὶ ἀγαθόν, ὡς ὁρισμοὶ δὲ διαιρετὸν
καὶ ἀδιαίρετον. λέγομεν τοίνυν 'εἰ τῷ κακῷ τὸ εἶναι τὸ διαιρετῷ αὐτῷ 30
30 εἶναι, τῷ δ' ἐναντίῳ τὸ εἶναι τὸ ἐναντίῳ εἶναι, ἔστι δὲ τὸ κακὸν ἐναντίον
τῷ ἀγαθῷ, ἔστιν ἄρα τῷ ἀγαθῷ τὸ εἶναι τὸ ἐναντίῳ εἶναι τῷ κακῷ. ἦν
δὲ τῷ κακῷ τὸ εἶναι τὸ διαιρετῷ εἶναι· τῷ ἀγαθῷ ἄρα τὸ ἀδιαιρέτῳ
εἶναι· ἐναντία γὰρ τὸ διαιρετὸν καὶ τὸ ἀδιαίρετον.' πρῶτον μὲν οὖν ὁ λόγος
οὐκ ἐπὶ πάντων κρατήσει τῶν ὁριστῶν, ὥστε πάντα οὕτως ὁρίζεσθαι τὰ
35 ἐναντία περὶ τῶν ἐναντίων ὑποτιθεῖσιν, ἀλλ' ἐπὶ μόνων οἷς ἐναντιότης
εὑρίσκεται, ἐφ' ὧν δὲ μή, οὔ· ἔπειτα κἀνταῦθα, ἵνα τὸ τί ἦν εἶναι δείξῃ, 35
λαμβάνει τὸ τί ἦν εἶναι. εἰ δὲ καί τις ἐρεῖ ὡς ἕτερον λαμβάνων ἕτερον

---

6 ὁρισμὸν τοῦ συλλογισμοῦ coll. Aa 8 δὲ om. E 10 ἀντιλέγοις E
14 δὲ om. Aa 15 ὁπότε E ὁρισάμενος E 23 καὶ οὕτω Aa
ante ἐξ add. τουτέστιν Aa 27 ὁ om. Aa 29 τὸ διαιρετῷ scripsi: τῷ
διαιρετῷ E: τὸ om. Aa 30 τὸ ἐναντίον εἶναι E 30. 31 ἐναντίῳ τῷ Aa
31 τὸ εἶναι τῷ ἀγαθῷ coll. E 32 ἄρα τὸ] ἄρα τῷ E 35 μόνον Aa
36 μή in lac. om. Aa 37 καί om. E

ἀποδείκνυσι, τοῦτο δὲ οὐκ ἄτοπον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐδ' αὐτὸ δῆλον τὸ 38
λαμβανόμενον, οὐδὲν δὲ ἧττον τοῦ προκειμένου ζητούμενον· ἔπειτα εἰ καὶ
αὐτὸ δέοι δεῖξαι, διὰ τοῦ ἐναντίου δειχθήσεται, ὡς εἶναι δι' ἀλλήλων ταῦτα
δεικνύμενα, ὅπερ ἐπιστήμης ἀλλότριον. λαμβάνειν γὰρ ἐφεῖται μὲν ἐν ταῖς
5 ἀποδείξεσι· καὶ γὰρ ἐν αὐταῖς ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖται, ὅπερ οὐκ ἂν ἦν,
εἰ μή τι ἐν αὐταῖς ἐλαμβάνετο· οὐ μὴν αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ δεῖξαι πρό- 40
κειται, ἀλλ' οὐδὲ οὗ ὁ αὐτὸς λόγος, ὡς ἀντιστρέφειν τὰς δείξεις πρὸς
ἀλλήλας τοῦ τε ληφθέντος καὶ τοῦ δι' ὃ εἴληπται, ἀλλ' ἕτερόν τι καὶ
ἄλλως ἔχον, καὶ οὕτω τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν λαμ-
10 βάνειν τὰς προτάσεις ἕτερον τὸ μέσον θεμένους τῶν ὅρων οὓς ἔχειν δεῖ
τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἢ ἀμφοῖν ἔσται κατηγορούμενον ἢ ἀμφοῖν ὑποκεί-
μενον, ἢ τοῦ μὲν οὕτως τοῦ δ' ἐκείνως, ὅπερ δὴ καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὁρισμοῦ
ἀπόδειξιν οἰκειότατον ὡς καθόλου τῷ ὁριστῷ καὶ ἐν καταφάσει ὑπάρχοντος. 45
ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ἕκαστον εἴρηται τῶν τρόπων. κοινῶς δὲ πρός τε τὸν
15 ἐκ διαιρέσεως λέγοντα δεικνύειν τὸν ὁρισμὸν καὶ πρὸς τὸν ἐξ ὑποθέσεως
ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐδεμία ἐστὶν ἀνάγκη, εἰ καὶ καθ' ἓν τὰ κατηγορούμενα
ἀληθεύει κατὰ τοῦ ὁριστοῦ, ἤδη καὶ τὸ ἐκ πάντων, ὡς ἓν εἶναι δύνασθαι
δηλοῦν τὸ τί ἐστιν αὐτό. οὔτε γὰρ ὁ ἐκ διαιρέσεως ἐκλεξάμενος τῷ ἀνθρώπῳ
τὸ ζῷον καὶ τὸ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν, ἀνάγκην τινὰ ἐκ τῶν λαμβανομένων
20 ἐφίστησιν ἓν εἶναι τὸ πᾶν κατηγόρημα, ἀλλ' ἐνδέχεται ἰδίᾳ μόνον κατηγο- 50
ρεῖσθαι ἕκαστον, ζῷον καὶ πεζὸν καὶ δίπουν, οὐ μὴν δὲ καὶ ἅμα ὡς ἕν,
ζῷον πεζὸν δίπουν, ὥσπερ εἰ καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον λέγοιμεν μουσικὸν
καὶ γραμματικόν, ἅπερ οὐκ ἐνδέχεται ἓν γενέσθαι, οὔτε ὁ ὑποθετικῶς
δεικνύων τὸν ὁρισμὸν εἰ τὸ αἰτεῖσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς φυλαττόμενος οὐκ
25 ἀθρόον λαμβάνοι τοῦ ἐναντίου τὸν ὁρισμόν, ἀλλὰ καθ' ἓν ὑπάρχειν τῷ
ἐναντίῳ τιθεὶς τὸ ἐναντίον τῷ ληφθέντι ἀεὶ [τῷ] ἐναντίῳ ὑπάρχειν συλ-
λογίζοιτο, οὐχ ἕξει ἀποδοῦναι διὰ τί ταῦτα πάντα ὡς ἓν συντίθεται καὶ
τὸ τί ἐστιν | ἀπαρτίζει τοῦ προκειμένου. ἐνδέχεται γὰρ ὡς πολλὰ μόνον 39
ἰδίᾳ ἕκαστον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντα ὡς ἓν κατὰ τοῦ ὑποκειμένου κατηγορεῖ-
30 σθαι· ὥστε αἰτήσεται τοῦτο, οὐκ ἀποδείξει. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν
ἕτερον τρόπον ἐξ ὑποθέσεως λέγοντος τὸ αὐτό· οὐδὲ γὰρ οὗτος ἀποδώσει,
διὰ τί ὁρισμὸς τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων, οὐδὲ περὶ ἑκάστου τῶν ἐξ
ὧν συνετέθη διὰ τί ἐν τῷ τί ἐστιν, ἐρεῖ, ἀλλ' ἕκαστόν τε αἰτήσεται ἐν τῷ 5
τί ἐστιν εἶναι, καὶ τὸ ἅπαν τί ἐστιν ὡσαύτως.

---

3 δέει Aa 5 ἄλλου ἄλλο coll. E 6 post ἐκεῖνο add. τὸ λαμβανόμενον Aa
8 ἀλλήλοις a τοῦ post καὶ om. Aa 9 ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν scripsi: εἰπεῖν δὲ
ταὐτὸν Aa 9. 10 ταὐτὸν — προτάσεις] δεῖ τὰς προτάσεις ταυτὸν δὲ λαμβάνειν E
15 ἐκδιαιρέσει Aa 17 ἓν om. Aa 17. 18 δηλοῦν δύνασθαι Aa
18 ἐκλεγξάμενος a 19 τὸ δίπουν καὶ τὸ πεζὸν coll. Aa 20 μόνον scripsi:
μόνου libri 25 λαμβάνει Aa 26 τὸ ἐναντίον] τὰ ἐναντία E
τῷ delevi 27 πάντα om. a 32 ἐν τῷ om. E ἰδίων] οἰκείων E
ἑκατόν Aa

p. 92a 6 Ἀλλ' ἆρα ἔστιν καὶ ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν, ἐξ 39
ὑποθέσεως δὲ λαβόντα;

Ὅτι μέν, φησίν, οὔτε διὰ τῶν ἀντιστρεφόντων οὔτε διὰ τῆς διαιρέσεως
τὸν ὁρισμὸν ἐνδέχεται συλλογίζεσθαι, ἤδη δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων ἐστί.
5 μήποτε δὲ ἄλλον τρόπον ἔστι τοῦτο ποιεῖν, οἷον ὑποθεμένους τι ὥσπερ 10
λῆμμα καὶ τούτῳ ἕτερον προσάψαντας ὁμολόγημα συμπεραίνειν τὸν ὁρισμόν.
τὸ δὲ ὑποτιθέμενον λῆμμά ἐστιν ὅτι πᾶν τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων
οὑτινοσοῦν ὁριστοῦ συγκείμενον, τοῦτο ὁρισμός ἐστι, ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι
μόνα καὶ ἴδιον τὸ πᾶν, καὶ συμπέρασμα ὅτι ταδὶ ἄρα ὁρισμός ἐστι τοῦ
10 ἀνθρώπου, ὅπερ αὐτὸς παρῆκεν ὡς δῆλον. καὶ αὕτη μὲν ἡ διάνοια τῆς
λέξεως· δεῖ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἐπεξελθεῖν τὰ μέρη αὐτῆς. τὸ τί ἐστι
κατ' οὐσίαν εἶπεν, ὅτι ἔστιν ἀποδοῦναι τὸ τί ἐστι μὴ κατ' οὐσίαν, ἐκ
τῆς ὕλης τινὰ ἢ ἐκ τῶν ἁπλῶς συμβεβηκότων λαβόντας, ὡς ἐπὶ τῶν ὑπο- 15
γραφῶν γίνεται, οἷον εἰ τὸν ἄνθρωπον εἴποιμεν ζῷον ὀρθοπεριπατητικὸν
15 πλατυώνυχον γελαστικόν· ἐκ γὰρ τῆς ὕλης αἱ τοιαῦται διαφοραὶ ἀλλ' οὐκ
ἐκ τοῦ εἴδους ἐλήφθησαν. διὸ τὸ τί ἐστι μὲν δι' αὐτῶν ἀποδίδοται, ἐπεὶ
τῷ γένει συνάπτονται, οὐ κατ' οὐσίαν δέ, ἐπεὶ μὴ ἐκ τοῦ εἴδους εἰσί· τὸ
γὰρ εἶδος ἡ οὐσία ἑκάστου, καὶ εἰδητικὰ δεῖ εἶναι τὰ εἰς δήλωσιν τοῦ
εἴδους λαμβανόμενα. ὡσαύτως ὁ τί ἐστι Σωκράτης ἀποδιδοὺς ὅτι ἀνὴρ
20 φαλακρὸς προκοίλιος σιμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα, τί μέν ἐστιν εἶπεν, οὐ κατ' 20
οὐσίαν δέ, τῷ μηδὲν οὐσιῶδες εἰληφέναι. ἐπεὶ δὲ νῦν οὐ περὶ τῶν οὕτως
ἀποδιδομένων ὁ λόγος αὐτῷ, ἀλλὰ περὶ τοῦ κυρίως ὁρισμοῦ, διὰ τοῦτό
φησι τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν, ἀντιδιαστέλλων τὸν ὁρισμὸν ἀπ' ἐκείνων.
ἆρα δὴ ἔστι, φησί, τοῦτον ἀποδεῖξαι, ἐξ ὑποθέσεως δέ; τουτέστι μὴ κατά
25 τινα τῶν προτέρων τρόπων ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνοντας ἤγουν οὕτω
λαμβάνοντας ὡς αἱ κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὑποθέσεις λαμβάνονται, οἷον ὡς
ἐπὶ γεωμετρίας τὸ δύο εὐθεῖαι χωρίον οὐ περιέχουσι, καὶ τὸ ἀπὸ παντὸς 25
σημείου ἐπὶ πᾶν σημεῖον εὐθεῖαν γραμμὴν ἀγαγεῖν, καὶ τὸ παντὶ κέντρῳ
καὶ διαστήματι κύκλον περιγράφεσθαι. ἀρχαὶ γὰρ καὶ ταῦτα γεωμετρικαί,
30 κἂν μὴ οὕτως ὡς τὰ ἀξιώματα ἔχωσιν, ὥστε ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα τοὺς
μαθητευομένους προβάλλεσθαι ὡς ἐκεῖνα, ἀλλὰ παρὰ τῶν διδασκάλων
παραλαμβάνοντες δέχονται. ἆρ' οὖν ἔστιν ὡς ἐν ὑποθέσεως τάξει λαβόντας
εἶναι μὲν τὸ τί ἦν εἶναι, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν τὸν ὁρισμόν, τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ
τί ἐστιν ἰδίων, τουτέστιν ἐκεῖνο εἶναι τὸν ὁρισμόν, τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν 30
35 ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων, ἤγουν ἐκ τῶν οἰκείων οὐσιωδῶν κατηγορημάτων

---

1 καὶ om. Aa post οὐσίαν add. καὶ E 4 δήλων a 5 οἷον om. E
6 προσάψαντες a ὁμολόγημεν a 7 ἰδίων om. E 9 συμπεραίνει E
ἄρα om. E τοῦ om. Aa 11 δὲ om. Aa 13 λαμβάνοντας Aa
16 τὸ μὲν τί ἐστι coll. Aa 21 τῷ — εἰληφέναι] ὅτι μηδὲν οὐσιῶδες εἴληφεν Aa
22 ἀποδεδομένων E 25 τρόπον a λαβόντας Aa 25. 26 ἤγουν — λαμβά-
νοντας om. Aa 31 παρὰ] περὶ Aa 32 λαμβάνοντες δέχονται E
34. 35 ὁρισμὸν τὸν ἐγκείμενον ἐκ τῶν ἰδίων E

οὑτινοσοῦν ὁριστοῦ; οὐ γὰρ ἰδίων τοιούτων οἷα τὰ ἀντιστρέφοντα, ἀλλ' 39
ἴδια ἐν τῷ τί ἐστι τὸ ἴδιον γένος τοῦ ὑποκειμένου φησὶ καὶ τὰς ἰδίας
αὐτοῦ διαφοράς, ἃ καὶ συντεθέντα δεόντως ἴδιον τὸ πᾶν ἀντιστρέφον ἀπο-
τελοῦσι. τούτῳ δὲ τῷ λήμματι καὶ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει προσλαμβάνεται
5 ἕτερον τὸ ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν· τοῦτο γάρ
ἐστιν ἡ ἐλάττων τοῦ συλλογισμοῦ πρότασις· λέγεται δὲ ὡς περὶ συν- 35
ηγμένων τινῶν καὶ ἀλλήλοις συντεθειμένων εἰς ἑνὸς λόγου συμπλήρωσιν,
ὅτι ταῦτα δὲ μόνα ἐν τῷ τί ἐστιν, ἤτοι ὡς πάντων τῶν ἐν τῷ τί ἐστι
λέγεσθαι δυναμένων ἐκεῖσε συνηγμένων κατὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ μηδενὸς
10 ὑπολειπομένου. εἰ γὰρ καὶ τὸ προσεχὲς γένος τοῦ ὁριστοῦ καὶ τὰς προσ-
εχεῖς αὐτοῦ διαφορὰς λαμβάνοντες ἐν τῷ ὁρισμῷ ἔχομεν ἴσως λαβεῖν καὶ
ἕτερα τῶν ληφθέντων ἐπέκεινα, ἃ καὶ αὐτὰ ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ ὁριστοῦ
κατηγορεῖσθαι δύναται, ἀλλ' οὖν δυνάμει κἀκεῖνα λαμβάνεται ὡς τοῖς
ληφθεῖσιν ἐνθεωρούμενα· ὁ γὰρ τὸ ζῷον ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορήσας τοῦ 40
15 ἀνθρώπου καὶ οὐσίαν καὶ ἔμψυχον καὶ αἰσθητικὸν αὐτοῦ κατηγόρησεν,
ὥστε πάντα ἐκεῖσε τὰ ἐν τῷ τί ἐστιν εἰλῆφθαι, τὰ μὲν δυνάμει τὰ δ'
ἐνεργείᾳ· ὡς ταῦτα μόνα ἐν τῷ τί ἐστιν εἶναι τοῦ ὁριστοῦ καὶ μηδὲν παρα-
λελεῖφθαι, εἰ τὰ προσεχῆ ἅπαντα εἴληπται. ἢ καὶ οὕτω τὸ μόνα, ὡς καὶ
μόνων ἀρκούντων τῶν ληφθέντων δηλοῦν τὸ τί ἐστι. τὸ δὲ καὶ ἴδιον
20 τὸ πᾶν προστέθειται, διότι μὴ ἀρκεῖ λαβεῖν μόνον τινὰ ἐν τῷ τί ἐστι
κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λεγόμενα, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ ἐκ πάντων ἀντιστρέφειν
πρὸς τὸ ὁριστόν. ἢ ὅτι ἐπειδὴ ἡ μείζων πρότασις εἶχε κατηγορούμενον 45
μὲν τὸν ὁρισμόν, ὑποκείμενον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων, διὰ
τοῦτο εἶπεν ὅτι ταῦτα μόνα ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν, τουτέστι
25 καὶ καθ' ἕκαστον ἴδιον ὡς οἰκεῖον γένος καὶ οἰκεῖαι διαφοραί, καὶ τὸ πᾶν
ἴδιον ὡς ἀντιστρέφον. εἰ γὰρ μὴ ἐκ τῶν οἰκείων γένους καὶ διαφορῶν ὁ
λόγος συνέκειτο, οὐκ ἂν ἀντέστρεφεν, εἰ καὶ ἐν τῷ τί ἐστιν ἦν τὰ ληφθέντα·
τὸ γὰρ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι μὲν οὐ μόνον
τοῦ ζῴου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου· κατηγορεῖται γὰρ καὶ τούτου ἐν τῷ 50
30 τί ἐστιν ἐκεῖνα. τῶν γὰρ καθ' ὑποκειμένου λεγομένων ὅσα κατὰ τοῦ
κατηγορουμένου λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται. ἀλλὰ
τοῦ μὲν ζῴου ἐν τῷ τί ἐστιν ἴδια ἁπλῶς, τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἐν τῷ τί ἐστι
μέν, οὐ μὴν ἁπλῶς ἴδια, ἀλλὰ διὰ τὸ ζῷον. ἢ καὶ ἀνωτέρω τὸ ἰδίων
ἀντὶ τοῦ ἰδιαστικῶν ἤγουν ἰδιοποιῶν, ὡς τῇ ἑαυτῶν συνθέσει ἴδιον τῷ ὑπο-
35 κειμένῳ τὸ πᾶν καὶ ἀντιστρέφον ἀποτελούντων, καὶ ἐνταῦθα τὸ ἴδιον τὸ
πᾶν ὡς ἐκ τῶν συντεθέντων ἀποτελούμενον. ὡς εἶναι τὸν λόγον οὕτως·

---

1 ἀντιστρέφει Aa 9 δυνάμεων Aa ἐκεῖ E κατὰ — ὑποκειμένου post λέγεσθαι transponunt Aa 10 προσχεὲς E 11 λαμβάνοντας E 14 ληφθῆσιν libri 14. 15 κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορήσας Aa 15 καὶ post οὐσίαν om. Aa αἰσθητικὴν Aa κατηγόρηκεν Aa 16 εἴληπται Aa 17 μόνα] μὲν Aa 17. 18 παραλελῆφθαι E 18 εἰ om. Aa 19. 20 τὸ δὲ καὶ — ἐν τῷ τί ἐστι om. Aa 22 ἐπεὶ Aa 23 ὑποκειμένων Aa 26 ἀντιστρέφων a 33 καὶ] ἐν a

πᾶν | τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι ποιούντων ἴδιον ὁρισμός ἐστιν· οὗτος ὁ 40
λόγος ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἴδιος πεποιημένος. οὗτος ἄρα ὁ λόγος
ὁρισμός ἐστι. τὸ δὲ τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι ἐκείνῳ ἴσον ἐστὶ τῷ
ταῦτα γὰρ εἰπόντες τὸν ὁρισμὸν συλλελογίσμεθα, ἐπεὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἶναι
5 τῷ ὁριστῷ, ὅπερ ὁ λόγος δηλοῖ ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι συγκείμενος καὶ
ἴδιος ὢν πρὸς αὐτὸ καὶ ἀντιστρέφων. ἢ ὥσπερ ἐπίκρισίς ἐστι τῆς μείζονος
προτάσεως, ὡς καλῶς εἴληπται· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι ᾡτινιοῦν ὁρισμῷ, 5
τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι ἰδίων.

p. 92a 9 Ἢ πάλιν εἴληφε τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἐν τούτῳ; ἀνάγκη γὰρ διὰ τοῦ μέσου δεῖξαι.

10 Πάλιν, φησί, τὸ αὐτὸ ἄτοπον κἀνταῦθα ὃ δὴ καὶ πρότερον. ὁ γὰρ
ταῦτα λέγων εἴληφε τὸ ζητούμενον καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἢ τῷ συλ-
λογισμῷ, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πρώην ἐγίνετο. τὸ γὰρ ταδὶ ἐν τῷ τί ἐστι
μόνα καὶ ἴδιον τὸ πᾶν ταὐτόν ἐστι τῷ ταδὶ ὁρισμός ἐστιν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο
ἐστὶν ὁρισμὸς ἢ ὁ ἐκ τῶν ἰδίων ἐν τῷ τί ἐστι πάντων ἴδιος λόγος. τὸ δὲ 10
15 ἀνάγκη γὰρ διὰ τοῦ μέσου δεῖξαι τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τούτου τοῦ
μέσου ληφθέντος ἀνάγκη διὰ τούτου δεῖξαι ὅτι ὁρισμός ἐστιν· ὁ δὲ μέσος
οὗτος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὁ ζητούμενος ὁρισμός· ὥστε κἀνταῦθα τὸ ἐξ
ἀρχῆς εἴληπται. εἰ γὰρ πρόκειται ὁρίσασθαι ἄνθρωπον, εἴποι δέ τις ὅτι
'ζῷον πεζὸν δίπουν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα καὶ ἴδιος λόγος ἀνθρώπου,
20 πᾶν δὲ τὸ τοιοῦτον τὸ τί ἦν εἶναί ἐστι· οὗτος ἄρα ὁ λόγος τὸ τί ἦν εἶναι
τοῦ ἀνθρώπου' τὸ ἐξ ἀρχῆς ᾐτήσατο. τὸ γὰρ εἰπεῖν ὅτι τὰ ἐν τῷ τί ἐστι 15
τοῦ ἀνθρώπου μόνα καὶ ἴδιος λόγος αὐτοῦ ταὐτόν ἐστι τῷ εἰπεῖν ὁρισμὸν
εἶναι αὐτοῦ· ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον 'τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν ὁρισμός
ἐστιν ἀνθρώπου. πᾶς ὁρισμός τινος ὁρισμός ἐστιν αὐτοῦ. τὸ ἄρα ζῷον
25 πεζὸν δίπουν ὁρισμός ἐστιν ἀνθρώπου'.

p. 92a 11 Ἔτι ὥσπερ οὐδ' ἐν συλλογισμῷ λαμβάνεται τί ἐστι.

Τὸ μὲν πρότερον αἰτίαμα κοινὸν τοῖς προλαβοῦσι τρόποις ἐστί, τοῦτο
δ' ἴδιον τοῦ νῦν προκειμένου. ὥσπερ δὲ ἔγκλημα παρανομίας τινὸς κατὰ
τῶν οὕτως ἐπιχειρούντων τὸν ὁρισμὸν συλλογίζεσθαι ἐπάγει τουτί. πολλοὶ 25
30 γὰρ τρόποι ζητήσεως δι' ὧν μὴ γινωσκόμενά τινα ἐφευρίσκεται, οἷον
ζητοῦμεν καὶ διὰ διαιρέσεως καὶ δι' ἀναλύσεως καὶ δι' ἀποδείξεως καὶ
ἁπλῶς διὰ συλλογισμοῦ, καὶ τούτων ἑκάστη τῶν μεθόδων ὑποδιαιρέσεις ἔχει
πολλάς. πολλοὶ γὰρ διαιρέσεως τρόποι καὶ πολλοὶ ἀναλύσεως καὶ συλλο-
γισμοῦ ὡσαύτως πολλοί. ὅπερ οὖν Ἀριστοτέλης ὡς ἀπὸ συλλογισμοῦ κατὰ
35 τῶν οὕτω τὴν ὁριστικὴν μετιόντων ἐπάγει ἔγκλημα, τοῦτο καὶ ἀπὸ πάσης

---

1 ἐν τῷ om. Aa 2 ἰδιοποιημένος Aa 6 ἴδιος] ἰδέως E ἢ om. Aa
15 τοῦ utrobique om. Aa 19 τὸ ζῷον Aa 22 ἴδια E 30 τρόπον Aa
34 post ἀπὸ add. τοῦ Aa

μεθόδου ζητητικῆς ἐπαχθήσεται. οὔτε γὰρ διαιροῦντες οὔτε ἀναλύοντες 40
οὔτε τινὶ ἑτέρᾳ τῶν τοιούτων μεθόδων χρώμενοι πρὸς εὕρεσίν τινος τὸν 30
ὁρισμὸν τῆς μεθόδου ἐν τῷ ζητεῖν εἰς μέσον παραλαμβάνομεν, ἀλλὰ μόνον
εἴ τις ἐνίσταιτο ὕστερον μετὰ τὴν τοῦ προκειμένου συμπλήρωσιν, ὡς οὐ
5 καλῶς τῇ μεθόδῳ κεχρήμεθα, τότε ἴσως χρεία τοῦ αὐτῆς ὁρισμοῦ, δι' οὗ
δείξομεν ὅτιπερ ἡμῖν τὸ καθῆκον τῇ μεθόδῳ τετήρηται. ὃ οὖν ἐν οὐδεμιᾷ
μεθόδῳ εἴωθε γίνεσθαι, τοῦτο πῶς ἐν τῇ ὁριστικῇ ποιοῦσιν; ἴδωμεν δὲ
τὴν λέξιν. ὥσπερ, φησίν, οὐδὲ ἐν τῷ συλλογίζεσθαι ὁ ὁρισμὸς λαμβάνεται 35
τοῦ συλλογισμοῦ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τί ἐστι τὸ συλλογίζεσθαι) οὕτως οὐδὲ
10 τὸ τί ἦν εἶναι ἤτοι τὸν ὁρισμὸν τοῦ ὁρισμοῦ δεῖ λαμβάνειν ἐν τῷ ὁρίζεσθαι (τὸ γὰρ ποιεῖν ὁρισμὸν ἢ εὑρίσκειν ὁρισμὸν ὁρίζεσθαί ἐστιν), ὅπερ
ἐργάζεσθαι πειρῶνται οἱ διὰ τοῦ εἰρημένου τρόπου τὸν ὁρισμὸν εὑρίσκειν
πειρώμενοι.

p. 92a 12 Ἀεὶ γὰρ ὅλη ἢ μέρος ἡ πρότασις ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός.

15 Τοῦτο δεικτικόν ἐστι τοῦ μὴ λαμβάνεσθαι τὸν τοῦ συλλογισμοῦ 40
ὁρισμὸν ἐν τῷ συλλογίζεσθαι. εἰ γάρ, φησίν, ἐλαμβάνετο, ἦν ἂν ἀεὶ ἡ
μείζων ἢ ἐλάττων πρότασις τῶν δύο ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς σύγκειται, ἐν ᾗ
ἔδει κεῖσθαι τὸν αὐτοῦ ὁρισμόν, καὶ ὡρισμένον ἂν ἦν τοῦτο ποῦ ὀφείλει
κεῖσθαι ὁ ὁρισμὸς τοῦ συλλογισμοῦ, εἴτε ἐν τῇ μείζονι, ἣν ὅλην φησίν,
20 εἴτε ἐν τῇ ἐλάττονι, ἣν μέρος καλεῖ, ὡς δέον εἶναι τὸν κανόνα ἀεὶ ὡσαύτως
ἔχοντα· νῦν δ' οὐδαμοῦ τοῦτο θεωρεῖται γινόμενον. οὐκ ἄρα ὁ ὁρισμὸς
τοῦ συλλογισμοῦ λαμβάνεται ἐν τῷ συλλογίζεσθαι· οὐδ' ἄρα ἐν τῷ συλλο- 45
γισμῷ τῷ περὶ τοῦ ὅρου δεῖ τὸν ὅρον αὐτοῦ λαμβάνεσθαι. διττὴ δὲ ἡ
γραφὴ τίθεται. ἐνίοις μὲν γὰρ τῶν ἀντιγράφων οὕτως εὕρηται οὕτως
25 ἄρα οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι· ἐνίοις δὲ οὕτω γὰρ οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι.
ἐκείνως μὲν οὖν οὐδεμίαν ἔχει δυσχέρειαν ἡ τῆς λέξεως σύνταξις. κατὰ
δὲ τὴν δευτέραν θέσιν τὸ γάρ οὐ κατασκευαστικὸν κριθήσεται, ἀλλὰ παραπληρωματικὸν ἀντὶ τοῦ δή, ὡς εἶναι τὸν λόγον οὕτως 'οὕτω δὴ οὐδὲ τὸ τί
ἦν εἶναι δεῖ ἐνεῖναι ἐν τῷ συλλογισμῷ, ἀλλ' εἶναι τὸ τί ἦν εἶναι τοῦ τε 50
30 συλλογισμοῦ τοῦ τε ὁρισμοῦ χωρὶς τῶν κειμένων', τουτέστι τῶν προτάσεων
τῶν τεθεισῶν καὶ ὁμοῦ γραφεισῶν πρὸς τὸ ἀκολουθῆσαι αὐταῖς τὸ ζητούμενον. καὶ ὥσπερ τινὸς ἐρωτᾶν μέλλοντος, εἰ μηδέποτε μηδαμῇ τοῖς συλλογιζομένοις περί τινος ὁ ὁρισμὸς τοῦ συλλογισμοῦ χρήσιμος ἐν τῷ περὶ
τοῦ συλλογιζομένου πράγματος συλλογίζεσθαι, φησὶν ὅτι ἕως ἔτι συλλογιζό-
35 μεθα καὶ τὴν εἰς εὕρεσιν τοῦ ζητουμένου ὁδὸν συλλογιστικῶς ἐξανύομεν,
οὐ χρεία τοῦ ὅρου ἐστὶ τοῦ συλλογισμοῦ, | μετὰ δὲ τὸ ἀπαρτισθῆναι 41

---

2 τινὶ μεθόδῳ ἑτέρᾳ τῶν τοιούτων E 7 τοῦτο om. Aa 8. 9 τοῦ συλλογισμοῦ ὁ ὁρισμὸς λ. coll. E 14 ἢ om. a 17 σύγκειται om. E 22 ἄρα οὐδ' ἐν coll. Aa 25 ἐνίοις — τί ἦν εἶναι om. Aa 28 δή] δὴ AE: δηλονότι a 30 τοῦ τε ὁρισμοῦ om. Aa 32 post εἰ add. δὲ Aa μηδέποτε] μηδ' ἐπὶ τὸ a 34 ὅτι om. E

τὸν συλλογισμὸν εἴ τις εἴη ἀμφισβητῶν, εἰ ὁ κανὼν ἡμῖν τετήρηται τοῦ 41 συλλογισμοῦ εἴτε μή, ἀνθίστασθαι καὶ τότε προφέρειν εὐκαίρως τὸν ὁρισμὸν τοῦ συλλογισμοῦ δεικνύντας ὡς συλλελογίσμεθα· τοῦτο γὰρ ὁ ὁρισμὸς τοῦ συλλογισμοῦ ἀπαιτεῖ, ὃ ἡμεῖς πεποιήκαμεν. τὸ αὐτὸ χρὴ 5 ποιεῖν καὶ ἐν τῷ ὁρίζεσθαι, εἴτε διὰ συλλογισμοῦ τοῦτο εἴτε ἄλλως τις ἐκπληροῖ· μετὰ δὲ τὸ τὴν ὁδὸν ἐκτελέσαι τὴν ἄγουσαν εἰς ἀπαρτισμὸν 5 τοῦ ὁρισμοῦ εἴ τις εἴη φάσκων ὡς οὐ τί ἦν εἶναι δέδεικται, τότε καιρὸς τῷ ὁρισμῷ χρῆσθαι τοῦ ὁρισμοῦ δεικνύντας δι' αὐτοῦ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι τὸ δεδειγμένον ἐστί· τοῦτο γὰρ εἶναι ὁμολογεῖται τὸ τί ἦν εἶναι. δῆλον 10 ἄρα ἐκ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ὅτι οὔτε τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὅρον χρὴ παραλαμβάνειν ἐν τῷ συλλογίζεσθαι οὔτε τὸν τοῦ ὅρου ἐν τῷ ὁρίζεσθαι ἤτοι ὁρισμὸν κατασκευάζειν. προσθετέον δ' ὅτι οὐδ' ἐν τῷ διαιρεῖν τὸν τῆς διαιρέσεως ἢ ἐν τῷ ἀναλύειν τὸν τῆς ἀναλύσεως ἢ ἴσως ἄλλης 10 μεθόδου τινὸς ἐν τῷ δι' αὐτῆς τι ζητεῖν.

15 p. 92a 20 Κἂν ἐξ ὑποθέσεως δὲ δεικνύῃ.

Ἐπὶ τὸν ἕτερον μεταβαίνει τρόπον τὸν ὑποθετικῶς πειρώμενον περὶ τοῦ ὁρισμοῦ συλλογίζεσθαι καὶ οὕτως εὑρίσκειν αὐτόν. καὶ πρότερον 15 ἐκτίθησι παράδειγμα πῶς ἐνδέχεται προχωρεῖν τὸ ἐξ ὑποθέσεως τὸν ὁρισμὸν δείκνυσθαι κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον τοῦ ἐξ ὑποθέσεως· εἶτα 20 δὲ ἀπελέγχει καὶ αὐτὸν ὡς οὐκ εὐοδούμενον. τῷ δὲ κἂν ἐξ ὑποθέσεως δὲ δεικνύῃ χρὴ συνεξακούειν τὸ οὐδ' οὕτως ἕξει καλῶς τὸ τὸν ὁρισμὸν δεικνύειν ἢ συλλογίζεσθαι. εἶτα τὸ παράδειγμα, οἷον εἰ πρόκειται τοῦ ἀγαθοῦ εὑρεῖν ὁρισμόν· τούτῳ δέ ἐστιν ἐναντίον τὸ κακόν. εἶτα ὑποθώμεθα τὸν τοῦ κακοῦ ὁρισμόν, ἵν' οὕτω προβαίη συλλογισμὸς ὁ ἐξ ὑπο- 20 25 θέσεως 'εἰ τῷ κακῷ ἐστι τὸ εἶναι τὸ διαιρετῷ εἶναι, τούτῳ δὲ ἐναντίον τὸ ἀγαθόν, οἷς δέ ἐστιν ἐναντία, τούτοις τὸ εἶναι τὸ ἐναντίοις εἶναι οἷς ἐστιν ἐναντία, δῆλον ὅτι τῷ ἀγαθῷ τὸ εἶναι τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι· ἐναντίον γὰρ τὸ διαιρετὸν καὶ τὸ ἀδιαίρετον. ἔστιν ἄρα ἀγαθῷ εἶναι τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι.' ἔστιν οὖν τοιουτοτρόπως γινόμενος ὁ ὑποθετικός, ἐκ τριῶν συγ- 30 κείμενος ὑποθέσεων, αἷς ἐπάγεται τὸ συμπέρασμα. ἐλέγχεται δὲ καὶ οὗτος ὁ τρόπος μὴ καλῶς τὸν ὁρισμὸν συλλογιζόμενος. 25

p. 92a 24 Καὶ ἐνταῦθα λαβὼν τὸ τί ἦν εἶναι δείκνυσι.

Καὶ οὗτος, φησίν, ὁ τρόπος ὁρισμοῦ ζητουμένου εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ ὁρισμὸν λαμβάνει· ὡς ἐοικέναι καὶ τοῦτον αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ. ἔροιτο

---

3 συλλογίσμεθα Aa 4 τοῦ συλλογίζεσθαι Aa 6 δὲ om. Aa 10 ἐστὶν om. Aa 12 οὐδ' ἐν] οὔτε ἐν Aa 14 δι' αὐτοῦ E 15 δείκνυσι Aa 20 ἀπελέγξει Aa 21 δεικνύει E 27 τὸ post ἀγαθῷ om. E 22 ἀδιαιρέτῳ] ἀδιατρώτω E 29 τοιοῦτο τρόπος A 30 καὶ om. E 34 ὁρισμὸν post ζητουμένου transp. E

δ' ἄν τις 'καὶ τί ἄτοπον; εἰ μὲν γὰρ ὁ ζητούμενος ὁρισμὸς ἐλαμβάνετο ἢ 41
ἕτερος μέν, τοῦ αὐτοῦ δ' ὁριστοῦ, εὐλόγως ἂν ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτούμενος
κατεκρίνετο, οἷον εἰ ζητουμένου ὁρισθῆναι τὸ ἀγαθὸν ὁρισμὸν τοῦ 30
ἀγαθοῦ λαβὼν ἢ τὸν αὐτὸν ὃν εἴληφεν ἢ καὶ ἕτερον, ὡς οἱ διὰ τῶν ἀντι-
5 στρεφόντων ἐποίουν, συνῆγε κατὰ τοῦ ὁριστοῦ· ἀμφοτέρως γὰρ ἂν οὗτος
ᾐτεῖτο τὸ ἐξ ἀρχῆς. νῦν δ' οὔτε τὸν αὐτὸν οὔτε τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἑτέρου
καὶ ἕτερον'. πρὸς οὖν τὸν οὕτως τῷ λόγῳ ἐπαπορήσοντα ἐπιφέρει.

p. 92a24 Λαμβάνει δ' εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τί ἦν εἶναι, ἕτερον μέντοι
ἔστω· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν ὅτι ἔστι τόδε κατὰ τοῦδε, 35
10 ἀλλὰ μὴ αὐτὸ μηδὲ οὗ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἀντιστρέφει.

Ἔξεστι μὲν γὰρ λαμβάνειν εἰς δεῖξιν τοῦ ὁρισμοῦ καὶ ἄλλου οὑτινο-
σοῦν ὃ εἰς δεῖξιν πρόκειται, καὶ οὐχ ἁπλῶς τὸ λαμβάνειν τι πρὸς ἀπό-
δειξίν τινος ἀπηγόρευται· πλὴν ἕτερόν τι δεῖ λαμβάνειν, ἀλλὰ μήτε τὸ αὐτὸ
μήτε οὗ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἀντιστρέφει· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖ-
15 σθαι συμβαίνει. ἐνταῦθα γὰρ ἐπὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ εἰ καὶ μὴ
αὐτόθεν δοκεῖ λαβεῖν τὸ ζητούμενον, ἀλλ' οὖν τὸ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχον 45
καὶ ἀντιστρέφον λαβὼν τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ οὕτως ᾐτήσατο. πῶς δὲ τὸν
αὐτὸν λόγον ἔχει τῷ δεικνυμένῳ τὸ εἰς δεῖξιν ληφθὲν καὶ ἀντιστρέφει
πρὸς αὐτό, εἴπωμεν. ὃν γὰρ λόγον ἔχει τὸ κακὸν πρὸς τὸ ἀγαθὸν
20 ἐναντίον ὂν αὐτῷ, τὸν αὐτὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ κακὸν ἐναντίον ὂν
πρὸς αὐτό. καὶ ὥσπερ ἐκείνου ὁ ληφθεὶς ὅρος εἰς δεῖξιν τοῦ τί ἦν εἶναι
τούτου εἴληπται, οὕτως ἀντιστρέφει καὶ τούτου τὸν ὁρισμὸν ληφθῆναι εἰς
δεῖξιν τοῦ ὁρισμοῦ ἐκείνου· καὶ ἔσται δι' ἀλλήλων δεικνύμενα, καὶ ἢ ἄμφω 45
ἄδηλα, καὶ πῶς διὰ τοῦ ἀδήλου τὸ ἄδηλον δείκνυται; ἢ ἄμφω δῆλα, καὶ
25 περιττὸν τὸ περὶ δήλων ζητεῖν. ἀλλὰ καὶ δι' ἑαυτοῦ δείξει ἑκάτερον,
εἴπερ καὶ δι' ἑκατέρου ἑκάτερον. εἰ γὰρ τοῦ Α ὄντος τὸ Β ἐστί, τοῦ
δὲ Β ὄντος τὸ Α, τοῦ Α ὄντος ἔσται τὸ Α, καὶ ἀνάπαλιν. ὥστε ὅταν τὸ
ἀναλόγως ἔχον καὶ ἀντιστρέφον ἐλάμβανεν εἰς ἀπόδειξιν, πάλιν τὸ αὐτὸ
ἐδείκνυ δι' ἑαυτοῦ καὶ ᾐτεῖτο τὸ ἐν ἀρχῇ. τὸ δὲ καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπο-
30 δείξεσιν ὅτι ἔστι τόδε κατὰ τοῦδε πρὸς πίστιν εἴρηται τοῦ ἐξεῖναι
λαμβάνειν· λαμβάνομεν γὰρ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι προτάσεις τόδε κατὰ τοῦδε 50
κατηγοροῦντες, δι' ὧν δείκνυμεν τὸ ζητούμενον· πλὴν οὔτε τὸ αὐτὸ τῷ
ζητουμένῳ τὸ λαμβανόμενον οὔτε τὸν αὐτὸν λόγον ἔχον οὔτ' ἀντιστρέφον.
ὡς ἐνταῦθα γενόμενον δέδεικται. τὸ δὲ ἕτερόν τι ἔστω οὐχ ἁπλῶς οὕτως
35 εἴρηται, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν οὐχ ὁμολογεῖ συλλογιστικῶς τι λαμβάνεσθαι
ἐν ταῖς περὶ τῶν ὅρων ζητήσεσιν, ὁ δὲ ὑποθετικῶς περὶ τοῦ ὅρου συλλο-

7 ἐπαπορήσαντα a 8 λαμβάνειν Aa Arist. codd. Bekker. 8 μέντοι] μέν τι Aa; cf. etiam v. 34 et p. 87,2 10 αὐτὸς om. Aa 15 καὶ ἀγαθοῦ E 22 εἰς ex ὡς corr. E[1] 25 περὶ δήλων] τὰ δῆλα Aa ἐξ ἑαυτοῦ E 27 δὲ om. Aa καὶ ἀνάπαλιν om. E 32 κατηγοροῦντας E δεικνύομεν Aa 35 αὐτὸ Aa λαμβάνεται E

γιζόμενος οὕτω ποιεῖ, διὰ τοῦτό φησιν 'ἔστω δὲ καὶ δεδόσθω λαμβάνειν 42
τι εἰς τὸ δεῖξαι τὸν ὁρισμόν, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι γίνεται· πλὴν
οὐ τοιαῦτα δεῖ λαμβάνειν, οἷα ὁ ὑποθετικῶς ἐνταῦθα συλλογιζόμενος
εἴληφεν. ἔοικε δὲ τὸν ταῦτα λέγοντα ἐκ περιουσίας αἱρεῖν, ὅταν καὶ
5 δοὺς αὐτῷ τὸ ἐνδέχεσθαι περὶ τοῦ ὁρισμοῦ συλλογίζεσθαι, ἐλέγχῃ αὐτὸν
μηδ' οὕτως εὐοδούμενον.

p. 92a27 Πρὸς ἀμφοτέρους δὲ τόν τε κατὰ διαίρεσιν δεικνύντα 5
καὶ πρὸς τὸν οὕτω συλλογισμόν.

Οὐ μόνα, φησί, τὰ εἰρημένα ἕπεται ἄτοπα τοῖς ἐξ ὑποθέσεως πειρω-
10 μένοις τὸν ὁρισμὸν συλλογίζεσθαι, ἀλλὰ δὴ καὶ ἕτερον ἐπ' αὐτοῖς ἐστιν, ὃ 10
τούτοις τε ἅμα συνεμπίπτει καὶ τοῖς διαιρέσει τὸν ὁρισμὸν συλλογιζομένοις,
ὡς ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους τούτους κατά γε τοῦτο εἰς ταὐτὸν συνελαύνε-
σθαι. ὡς γὰρ ὁ ἐκ διαιρέσεως συνάγων διάφορα κατά τινος ὁριστοῦ κατη-
γορούμενα οὐδεμίαν ἀνάγκην ἐφίστησι τοῦ καὶ ἅμα δύνασθαι ὡς ἓν τὸ
15 πᾶν φέρεσθαι κατηγόρημα, τοῦτο δὴ καὶ ὁ ἐξ ὑποθέσεως συνάγων ἔχει.
οἷον ἐκ διαιρέσεως μὲν εἰ προκέοιτο τὸν ἄνθρωπον εἰ τύχοι ὁρίσασθαι,
λαμβάνει ζῷον εἶναι, εἶτα τοῦτο διαιρῶν εἰς λογικὸν καὶ ἄλογόν φησιν 15
'ἐπεὶ μὴ ἄλογον ὁ ἄνθρωπος, λογικὸν ἄρα.' καὶ ἐπεὶ πᾶν λογικὸν ἢ
θνητὸν ἢ ἀθάνατον, ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐκ ἀθάνατον, θνητὸν ἄρα. ἰδίᾳ μὲν
20 οὖν ζῷον εἴληπται, ἰδίᾳ δὲ συνῆκται λογικόν, ἰδίᾳ θνητόν· τίς οὖν ἀνάγκη
καὶ ὡς ἓν ἀληθεύειν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ πᾶν κατηγόρημα τὸ ἐκ τούτων
συγκείμενον, εἰ καὶ καθ' ἕκαστον ἀληθεύειν δοίημεν; οὐ γὰρ πάντα τὰ
ἰδίᾳ τινὸς κατηγορούμενα καὶ ἅμα κατηγορεῖσθαι δύναται. τὸ αὐτὸ καὶ
ἐπὶ τῶν ὑποθετικῶς συναγομένων ἐροῦμεν· οἷον εἰ τὸ ἀγαθὸν πρόκειται 20
25 ὁρίσασθαι, καὶ συνάξομεν ἰδίᾳ μὲν ὅτι τὸ ἀγαθὸν κατὰ φύσιν, τὸ ἀγαθὸν
ἀδιάφορον πρὸς ἑαυτό, τὸ ἀγαθὸν ἀδιαίρετον ἐκ τοῦ τὸ κακὸν ἐναντίον
ἔχειν παρὰ φύσιν τε ὂν καὶ πρὸς ἑαυτὸ διαφέρον καὶ διαιρετόν, ἰδίᾳ μὲν
τὰ συναχθέντα συνῆκται, οὐδεμία δὲ ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ εἰς ἓν
ταῦτα συνέρχεσθαι καὶ ἀποτελεῖν ὁρισμόν. ὥστε οὔτε ὁ διὰ τῆς διαιρέσεως
30 οὔτε ὁ ἐξ ὑποθέσεως συλλογιζόμενος ἀνάγκην τινὰ ἐπάγει τοῦ συντίθεσθαι 25
καὶ ἓν γίνεσθαι τὸ πᾶν κατηγόρημα, ὥστ' οὐδὲ τοῦ ὅρον εἶναι τοῦ προ-
κειμένου, οὐδὲ συλλογίζονται ἄρα τὸν ὁρισμόν. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ συλλογί-
ζεσθαι, τὸ κειμένων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης δι' ἐκεῖνα
συμβαίνειν. τὸ δὲ διὰ τί ἔσται ὁ ἄνθρωπος ζῷον πεζὸν δίπουν,
35 ἀλλ' οὐ ζῷον καὶ πεζὸν τοῦτο δηλοῖ ὅτι οὐχ ἕξει ὁ διαιρῶν αἰτίαν
εἰπεῖν δι' ἣν ἔσται ἕν τι τὰ συνηγμένα, ὡς εἶναι τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν ἓν

---

1 δὲ om. E 1. 2 τι λαμβάνειν coll. Aa 3 λαμβάνειν] μανθάνειν Aa
4 αἱρεῖν] εὑρεῖν a 5 περὶ τοῦ ὁρισμοῦ om. E 6 μὴ καὶ οὕτως E
11 συμπίπτει Aa 20. 21 ἰδίᾳ δὲ — ἀληθεύειν om. E 27 post μὲν add. γὰρ Aa
28 οὐδεμία δὲ] οὐδὲ E 30 ἐπάγει τινά coll. Aa 33 τῶν κειμένων] τούτων E
36 post ἕν τι add. εἰπεῖν Aa

τι, ἀλλὰ μὴ ἰδίᾳ ζῷον καὶ ἰδίᾳ πεζὸν καὶ ἰδίᾳ δίπουν. ὅσον γὰρ ἐκ τῶν 42 ληφθέντων οὐκ ἔστι τις αἰτία ἕν τι εἶναι ἐκ τούτων, ἀλλ' ἔσται οὕτως, 30 ὥσπερ εἰ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος μουσικὸς εἴη καὶ γραμματικός, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἕν τι ἐκ τούτων.

5 p. 92a 34 Πῶς οὖν δὴ ὁριζόμενος τὴν οὐσίαν δείξει καὶ τὸ τί ἐστιν;

Ἐπειδὴ πᾶσα δεῖξις καὶ πᾶσα εὕρεσις ζητουμένου τινὸς ἢ διὰ συλλογισμοῦ (λέγω δὲ συλλογισμοῦ ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς) ἢ δι' ἐπαγωγῆς, ἢ δι' αἰσθήσεως, δῆλον ὅτι καὶ ἡ τοῦ ὁρισμοῦ δεῖξις καὶ εὕρεσις διὰ τούτων 35 ἔσται τινός. διὰ μὲν οὖν συλλογισμοῦ ὅτι οὐκ ἔστι, δέδεικται ἤδη, πάντας 10 τοὺς τρόπους μετιόντων ἡμῶν τούς τε ἁπλῶς τούς τε μὴ ἁπλῶς συλλογιζομένους, ἐν οἷς ἅπασι δῆλον γέγονεν, ὡς οὐκ ἔστι τὸν ὁρισμὸν συλλογίζεσθαι, ἤτοι περαίνειν διὰ συλλογισμοῦ ὡς ὅδε ὁ λόγος τοῦδε τοῦ ὁριστοῦ ὁρισμός ἐστιν. ἔτι δὴ καθόλου ζητοῦμεν, πῶς ἄν τις ὁρίσασθαί τι προθέμενος δείξει τὴν οὐσίαν, ἤγουν τὸ τί ἐστι καὶ τὸν ὁρισμόν, καὶ τῇ διὰ 15 συλλογισμοῦ δείξει τοὺς ἑτέρους δύο τῆς δείξεως τρόπους συνάπτομεν, λέγω 40 δὴ τὴν ἐπαγωγὴν καὶ τὴν αἴσθησιν, εἰ ἐνδέχεται ἐξετάζοντες κατά τινα τούτων τῶν τρόπων τῆς δείξεως ἢ εὑρέσεως, εὑρίσκειν καὶ δεικνύειν τὸν ὁρισμόν. καίτοι δόξειεν ἂν διὰ συλλογισμοῦ μάλιστα τὸν ὁρισμὸν ἐνδέχεσθαι δείκνυσθαι τῷ καθόλου τε εἶναι καὶ περὶ καθόλου τὸν ὁρισμόν· εἰ δὲ διὰ τούτου 20 οὐχί, πολλοῦ γε δεῖ δι' ἐπαγωγῆς ἢ καὶ αἰσθήσεως, ὧν τὸ μὲν ἁπλῶς περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ δὲ εἰ καὶ περὶ τὰ καθόλου ἴσως, ἀλλά γε ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα. οὔτε οὖν ὡς ἀποδεικνὺς δείξει ἢ ὡς ὅλως συλλογιζόμενος, 45 εἴ γε τῷ ἀποδεικνύντι καὶ ἁπλῶς τῷ συλλογιζομένῳ παντὶ ὁμολογούμενα δεῖ λαμβάνειν καὶ οὕτω δῆλον ποιεῖν τὸ ζητούμενον, ὡς ἐκείνων ὄντων ἐξ 25 ἀνάγκης εἶναι καὶ τοῦτο ἕτερόν τι ἐκείνων ὄν, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ δείκνυσθαι, καθὰ διὰ πλειόνων δέδεικται ἤδη, οὔτε δὴ ὡς ἐπάγων· πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ἐπάγων ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα δήλων ὄντων ὅτι πάντα οὕτως ἔχει, οὐδὲν δ' ὡς ἑτέρως, τὸ καθόλου πιστοῦται, καὶ δεῖ πάντας τοὺς ὅρους λαβεῖν ὅτι ἕκαστος αὐτῶν τοῦ οἰκείου ἐστὶν ὁριστοῦ, ἵνα καὶ 50 30 καθόλου τὸν ὁρισμὸν οὕτως ἔχειν εἴπωμεν. ἀλλὰ τοῦτο πάσης ἀνοίκειον δείξεως, τὸ μὲν ὅτι δεῖξαι τὸν ὅρον ζητοῦντες τοὺς ὅρους ἐλάβομεν καὶ οὕτως τὸ ἐν ἀρχῇ ᾐτησάμεθα καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐδείξαμεν τὸ ζητούμενον, οὐκ ἄρα ἐδείξαμεν· ἢ γὰρ δῆλον ἦν, καὶ μάτην ἡ ζήτησις καὶ ἡ δεῖξις γέγονε (τῶν γὰρ σαφῶν δεῖξις οὐκ ἔστιν, ὅτιπερ οὐδὲ ζήτησις) ἢ ἄδηλον,

---

1 ζῷον καὶ ἰδίᾳ om. Aa 5 δὴ om. Aa τί ἐστιν] αἴτιον E 6 τινὸς ζητουμένου coll. E 10 μετιόντων] μετριθέντων (sic) E τούς τε μὴ] καὶ μὴν μὴ Aa 14 δείξῃ Aa 15 συνάπτομεν] συνάγομεν E 16 δὴ] δὲ Aa fort. ἐξετάζοντες εἰ ἐνδέχεται 16. 17 τῶν τρόπων τούτων coll. Aa 17 καὶ δεικνύειν om. E 20 καὶ om. Aa post τὸ μὲν add. ἡ αἴσθησις A² 23 παντὸς a 24 ὄντα Aa 26 δείκνυσθαι] γίνεσθαι Aa post ὡς add. ὁ E 27. 28 οὕτως ἔχει πάντα coll. Aa 30 ἀνοίκειον πάσης coll. Aa 31 ὅρον] ὁρισμὸν E

καὶ πῶς δι' ἀδήλου τὸ ἄδηλον δέδεικται; ἀλλὰ δεῖ καὶ καθ' ἕκαστον τῶν
ὁρισμῶν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι, ὥστε | καὶ δι' ἀδήλων δειχθήσονται. ἔπειτα εἰ 43
τόνδε τὸν ὁρισμὸν ὅτι τοῦδε τοῦ ὁριστοῦ ἐστι δεῖξαι πρόκειται, πῶς ἐξ
ἑτέρων ὁρισμῶν ἐπακτικῶς τοῦτο ποιήσομεν; ἡ γὰρ ἐπαγωγὴ τὰ ὑπὸ τὸ
5 ζητούμενον καθόλου λαβοῦσα καθ' ἕκαστα, οὕτως τὸ καθόλου συνίστησιν.
πῶς δὲ ὑφ' ἕνα ὅρον ὁντινοῦν τοὺς ἄλλους πάντας ἀνάξομεν, ἐννοῆσαι
ἀμήχανον. ἔσται δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς δείξεως καὶ καθ' ἕνα τῶν ὅρων
ἕκαστον, ὥστε πάντες εἰς ἅπαντας ἀναχθήσονται, οὗ τί γένοιτ' ἂν γελοιό- 5
τερον. εἰ δέ τις ἐρεῖ ὡς ἕκαστον τῶν ὑπὸ τὸ ὁριστὸν εἶδος λαμβάνοντες
10 ὡς ἐναργῶς τὸν λόγον ἐπιδεχόμενον, διὰ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ καθόλου τῷ
ὁριστῷ τὸν ὁρισμὸν ὑπάρχειν δεικνύομεν, πρῶτον μὲν τοῦτο ἀδύνατον ἐν
οἷς ἢ ἡμῖν ἢ τῇ φύσει ἄπειρα τὰ καθ' ἕκαστα· οὐ γὰρ εἰ τῷδε καὶ τῷδε,
ἤδη καὶ παντί. ἔπειτα ἄλλο πρόβλημα κατὰ γένος ὅτι ἔστι, καὶ ἕτερον τί
ἐστιν· ἀλλ' ἡ ἐπαγωγὴ τὸ ὅτι ἔστι καθόλου τόδε κατὰ τοῦδε ἐκ τῶν καθ' 10
15 ἕκαστα δείκνυσιν, οὐχὶ τί ἐστι, κἂν ἁπλοῦν τι εἴη κἂν σύνθετον τὸ κατη-
γορούμενον. τίς δὴ λοιπὸς τρόπος τῆς τοῦ τί ἐστι δείξεως; μήτοι γε ὁ διὰ
τῆς αἰσθήσεως ἢ ὃν ἄν τις δακτύλῳ ποιήσαιτο αὐτὸν ἐπεκτείνων πρὸς τὸ
ζητούμενον, καὶ οὕτως ἐκεῖνο ἢ ἑαυτῷ ἢ ἑτέρῳ ζητοῦντι δηλῶν. ἀλλὰ
τῶν καθ' ἕκαστα ταῦτα, καθόλου δ' ὁ ὁρισμὸς καὶ καθόλου τῶν πραγμάτων
20 τὸ τί ἐστιν· οὐκ ἄρα τις τρόπος δείξεως τῷ τί ἐστιν ὑπολείπεται. ὅλως
δὲ πῶς τις δείξει τὸ τί ἐστιν; αὐτὸ γὰρ τὸ ὅλως ὑποθέσθαι τὸν ὁρισμὸν 15
δείκνυσθαι ἄτοπόν τι ἔχει ἑπόμενον οὐ μικρόν, εἴτε ἄνθρωπός ἐστιν εἴτε
τι ἄλλο οὗ τὸ τί ἐστι δείκνυται. ἀλλ' ἐπὶ τῶν γινωσκομένων πρότερον
ἴδωμεν τὸ λεγόμενον, ἵν' ἐντεῦθεν ἔσται σαφέστερον. ἀνάγκη γὰρ τὸν
25 εἰδότα τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος ἤ τι ἕτερον εἰδέναι καὶ ὅτι ἔστιν ἁπλῶς·
φύσει γάρ ἐστι πρότερον τὸ εἶναι ἁπλῶς τοῦ τί εἶναι, ἐπεὶ καὶ τὸ ὂν τοῦ
τινὸς ὄντος πρότερον· κοινὸν μὲν γὰρ τὸ ἁπλῶς, ἴδιον δέ γε τὸ τί· δεῖ
οὖν εἶναι πρότερον, καὶ οὕτως τί εἶναι. ὁ εἰδὼς ἄρα τί ἐστιν ἐξ ἀνάγκης 20
καὶ ἁπλῶς οἶδεν ὅτι ἔστιν· εἰ δὲ μή, τὸ μὴ ὂν τί ἐστιν εἴσεται. τὸ δὲ
30 τί ἐστιν εἶδος· ἢ οὖν εἶδος ἔσται ἢ ἕξει εἶδος τὸ μὴ ὄν, ἅπερ ἄμφω
ἄτοπα· ἔσται γὰρ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ὄν τε ὁμοῦ καὶ μὴ ὄν. ἀλλ'
ἐπεὶ καὶ ἐκ γένους ὁ ὁρισμὸς καὶ συστατικῶν διαφορῶν, ἕξει τὸ μὴ ὂν
γένος καὶ διαφοράς· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. οὐκ ἄρα μὴ εἰδότα ὅτι ἐστὶ τὸ
ὁριστὸν ἔστιν εἰδέναι τὸ τί ἐστιν, ἀλλ' εἴσεται μὲν τί σημαίνει τοὔνομα τὸ
35 ὁριστοῦ, τί δ' ἐστὶν οὐκ εἴσεται. καὶ οὐδὲν ἄτοπον, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ
ὄντος μὲν ὀνομαζομένου δὲ ἴσμεν τί σημαίνει τοὔνομα, οὐκ ἴσμεν δὲ οὔθ' 25
ὅτι ἐστίν, ἐπειδὴ οὐδ' ἔστιν, οὔτε τί ἐστιν· οἷον τραγέλαφος τί μὲν σημαίνει

---

1 δεῖ] δὴ Aa ἕκαστα Aa 1. 2 τὸν ὁρισμὸν Aa 8. 9 γελειότερον E
10 ὑποδεχόμενον Aa 12 καὶ τῇ φύσει Aa 13 post ἤδη add. δῆλον ὅτι Aa
19 τῶν ante πραγμάτων om. Aa 20 τις om. E 22 δείκνυσθαι] δείκνυσι E
ἄτοπόν τινα ἔχειν E 25 τὸ om. Aa 27 γε om. Aa 32 καὶ συστατικῶν]
συστατικῶν τὲ Aa 36 μὲν om. E τί σημαίνει — οὐκ om. a 37 ἐπεὶ
μηδεστιν E

ἴσμεν, οἷον ζῷον τυχὸν ἐκ τράγου καὶ ἐλάφου συγκείμενον ὅσον ἐκ τοῦ 43
ὀνόματος, τί δ' ἐστὶ τραγέλαφος, ἀδύνατον εἰδέναι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ὅτι
ἐστίν· οὐδὲ γὰρ ἔστιν. οὕτω δὴ καὶ τί μὲν σημαίνει ὁ λόγος εἰσόμεθα,
τί δ' ἔστιν οὗ ὁ λόγος οὐκ εἰσόμεθα, ἐκ τοῦ λόγου μὴ εἰδότες ὅτι ἐστίν.
5 εἰ γὰρ καὶ ὄν ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡμῖν οὐκ ἔστιν μὴ εἰδόσιν ὅτι ἔστιν.
ὅσον μὲν οὖν πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν τοῦ μὴ ὄντος ἀπέοικε τὸ ὂν μέν, ἀγνοού-
μενον δ' εἰ ἔστιν. ἕξει οὖν ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς τὸν τοῦ ὀνόματος λόγον,
ὅπερ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος κεῖται, τί μὲν σημαίνει γινωσκόντων ἡμῶν καὶ 30
αὐτὸν ὡς ἐκείνου τοὔνομα, ἀγνοούντων δὲ τὸ δηλούμενον τί ἐστιν, ἐπειδὴ
10 οὐκ ἴσμεν ὅτι ἐστίν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν γινωσκομένων, οὕτως ἕξει καὶ
ἐπὶ τῶν δεικνυμένων. ὡς γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἀνάγκη τὸν εἰδότα τί ἐστι
συνειδέναι καὶ ὅτι ἐστίν, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ἀνάγκη τὸν δεικνύντα τί
ἐστι συνδεικνύναι καὶ ὅτι ἐστίν. εἰ γὰρ δείξει τί ἐστιν, εἴσεται τί ἐστιν, εἰ
δ' εἴσεται τί ἐστι, συνείσεται καὶ ὅτι ἐστίν· ὥστε καὶ συνεδείκνυ τῷ τί ἐστι
15 τὸ ὅτι ἐστίν, ὅτε ἐδείκνυ τὸ τί ἐστιν. εἰ δὲ μή, εἴσεται τὸ τί ἐστι μὴ 35
εἰδὼς ὅτι ἐστίν, ὅπερ ἐδείχθη ἀδύνατον. ἅμα ἄρα τὸ τί ἐστι δείξει καὶ
ὅτι ἐστίν. ἀλλὰ πῶς τῷ αὐτῷ λόγῳ δείξει καὶ ἄμφω; ὁ γὰρ ὁρισμὸς ἕν
τι δηλοῖ καὶ ἡ ἀπόδειξις ἕν· οὐχ ἓν δὲ τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος καὶ τὸ εἶναι
ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀλλήλων ἕτερα. ὅτι τοίνυν οὐ ταὐτὸν δείκνυται δι' ὁρισμοῦ
20 καὶ δι' ἀποδείξεως, καὶ ὅτι οὐ ταὐτὸν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις, δέδεικται
πρότερον. ὅτι δὲ τὸ ὅτι ἐστὶ δι' ἀποδείξεως δείκνυται, δῆλον· πᾶν γὰρ δι'
ἀποδείξεως δείκνυται, πλὴν τῆς οὐσίας ἤγουν τοῦ τί ἐστι καὶ τοῦ ὁρισμοῦ. 40
τὸ δ' εἶναι οὐκ ἔστιν οὐσία ἤγουν τί ἐστι καὶ ὁρισμὸς καὶ τοσοῦτον, ὅτι οὐδὲ
γένος τὸ ὄν, ἵνα κἂν μέρος ὁρισμοῦ γίγνεσθαι δύνηται. εἰ γὰρ ἦν γένος,
25 ἢ μία ἂν ἦν ἐν τοῖς πᾶσι κατηγορία ἢ μία τῶν κατηγοριῶν ἢ ὑπὸ μίαν
τῶν δέκα ἀνήγετο· νῦν δὲ τούτων οὐδέν, ἀλλὰ δέκα τε τὰ γένη καὶ τοῖς
δέκα τὸ ὂν ἐφήρμοκεν. οὐκ ἄρα γένος τὸ ὄν. ἀλλ' οὐδὲ τί ἐστιν· ἦν γὰρ
ἐκ γένους τε καὶ διαφορῶν, καὶ οὕτω σύνθετόν τε ἂν ἦν ἐκ πλειόνων ἢ 45
ἑνός, καὶ ἑνὸς ἂν ἦν οὗ καὶ τί ἐστιν ἦν. νῦν δὲ τούτων οὐδέτερον, ἀλλὰ
30 καὶ ἁπλοῦν καὶ τῶν δέκα κοινόν, ἅπερ ἕτερά τε καὶ οὐχ ὑπ' ἄλληλα
τέτακται καὶ τὸ πρῶτον ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ὕστερον· οὐκ ἄρα οὐσία τὸ ὄν.
ἐπεὶ δὲ πᾶν ἀποδείκνυται ὃ μὴ οὐσία, καὶ τὸ εἶναι ἄρα ἀποδείκνυται·
ὥστ' ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἐστίν· οὐκ ἄρα ὁρισμός. δέδεικται γὰρ ἤδη διὰ
πλειόνων ὅτι οὐ ἀπόδειξις, οὐχὶ καὶ ὁρισμὸς κατὰ τὸ αὐτό· δῆλον δὲ ὃ
35 φαμεν καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν. πάσης γὰρ δείξεως προηγουμένου τοῦ τί 50
σημαίνει τὸ εἰς δεῖξιν προκείμενον, λαμβάνεται τοῦτο μὲν πρῶτον ἐπὶ
παντὸς τοῦ προτιθεμένου, εἶτα δείκνυται εἰ ἔστιν ἐκεῖνο· οἷον ὁ γεωμέτρης
τί σημαίνει τρίγωνον λαβών, ὅτι τὸ τρεῖς γωνίας ἔχον σχῆμα, ὅτι ἐστὶ
τοῦτο δείκνυσι διὰ συλλογισμοῦ ἐπὶ τῆς δοθείσης εὐθείας αὐτὸ συνιστῶν.
40 ὥστε δῆλον ἐκ τούτου ὅτι συλλογισμῷ καὶ ἀποδείξει τὸ ὅτι ἐστὶ δείκνυται.

3 μὲν post οὕτω ponit E 5 εἰ γὰρ — ὅτι ἔστιν om. Aa 8 ἐπὶ scripsi: ἐστὶ libri
9 ἐκεῖνο Aa 11 ἀπ' ἐκείνων E 15 ἐδείκνυ τὸ scripsi: ἐδείκνυτο libri
26 τε om. Aa 32 εἶναι] ἦν Aa

λοιπὸν τί δείξει ὁ ἀποδιδοὺς ὁρισμῷ τί ἐστιν; ἢ δῆλον ὅτι τὸ τρίγωνον καὶ οὗτος, ἀλλ' ὁ μὲν ἀποδεικνὺς ὅτι ἐστίν, ὁ δὲ ὁριζόμενος τί | ἐστιν· ὡς 44 ἰδίᾳ ἑκάτερον δι' ἰδίου εἴδους δείξεως δείκνυσθαι. δῆλον ἄρα ὅτι οὐχ ἕπεται τῷ εἰδότι δι' ὁρισμοῦ τί ἐστι τὸ εἰδέναι καὶ ὅτι ἐστιν. ὥστε εἰδὼς τί
5 ἐστιν, οὐκ εἴσεται εἰ ἔστιν, ὅπερ ἀδύνατον· εἴσεται γὰρ τί ἐστι τὸ μὴ ὄν. τοῦτο δ' ἔσται φανερὸν ἐπεξιοῦσι καὶ τοὺς ὅρους καθ' ἕκαστον. ὡς γὰρ νῦν τούτους τιθέασιν οἱ ὁριζόμενοι, οὐδεὶς ἂν εὑρεθείη δεικνύων ὅτι ἐστίν. οἷον τὸν κύκλον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον ἀποδιδόασιν ὁριζόμενοι διὰ τὸ ἴσον 5 πανταχόθεν ἀπέχειν ἀπὸ τοῦ κέντρου τὴν περιφέρειαν· οὔκουν ἐν τούτῳ
10 τῷ λόγῳ καὶ ὅτι ἔστιν ὁ κύκλος δείκνυται· οὐδεμία γὰρ αἰτία τοῦ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ λόγῳ σημαίνεται. ἀλλ' οὐδὲ διὰ τί τοῦτ' ἐστὶ κύκλος, ὅπερ ὁ ἀποδοθεὶς λόγος δηλοῖ, ὡς δύνασθαι τοῦτον καὶ περὶ ἑτέρου τινὸς τοῦ τυχόντος εἰπεῖν. δυνατὸν γὰρ εἰ τύχοι καὶ ὀρειχάλκου φάναι τὸν τοιοῦτον ὑπάρχειν ὅρον, ἢ μὴ ὄντος ἴσως τινός, ἢ καὶ ὄντος μέν, μὴ κύκλου δέ, διὰ
15 τὸ μὴ ἀνάγκην τινὰ τῇ ἀποφάσει ἐμφαίνεσθαι τοῦ μὴ ἄλλου τινὸς ἀλλ' 10 ἢ τοῦ κύκλου εἶναι αὐτόν. οἱ γὰρ ἀποδιδόμενοι ὅροι οὔτε τοῦτο δηλοῦσιν ὅτι δυνατὸν εἶναι τὸ λεγόμενον, ἵν' ἅμα τῷ τί ἐστι καὶ τὸ εἶναι συναναφαίνηται, οὔτε περὶ τὸν ὁρισμὸν παριστῶσιν ὅτι οὗτος ὁ ὁρισμὸς τούτου ἐστὶν οὗ φασιν εἶναι αὐτὸν ὁρισμὸν οἱ ἀποδιδόντες αὐτόν· ἀλλ' ἔξεστι λέγειν
20 τῷ βουλομένῳ ἐπαπορεῖν 'διὰ τί τοῦτ' ἐστὶ κύκλος; καὶ διὰ τί ἐστι κύκλος;' τῆς τοῦ ὁρισμοῦ ἀποδόσεως μηδετέραν δυναμένης ἱστᾶν τουτωνὶ τῶν ζητήσεων. ἐπεὶ οὖν ὁ ὁριζόμενος δυοῖν θάτερον ἐξ ἀνάγκης δείκνυσιν, ἢ τί 15 ἐστι τὸ πρᾶγμα ἢ τί σημαίνει τὸ ἐπ' αὐτῷ κείμενον ὄνομα, εἰ μηδαμῶς τὸ τί ἐστι δείκνυσιν, ὡς ὁ λόγος ἔδειξεν, δείκνυσιν ἄρα τί σημαίνει τοὔνομα.
25 τὸ αὐτὸ ἄρα σημαίνοι ἂν τῷ ὀνόματι, ὡς εἶναι ταὐτὸν ἄνθρωπον εἰπεῖν τὸ διαρθροῦν τὴν ὄπα καὶ ζῷον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον· πρῶτον μὲν ὅτι καὶ τῶν μὴ ὄντων εἶεν ἂν ὁρισμοί. σημαίνειν γὰρ δι' ὀνομάτων ἔστι καὶ τὰ μὴ ὄντα, καὶ εἰ ταὐτὸν σημαίνειν τὸν ὁρισμὸν τῷ ὀνόματι δοίημεν, ἔσονται καὶ τῶν μὴ ὄντων ὁρισμοί, καὶ 20
30 ταὐτὸν ἔσται ὀνομάζειν τε καὶ ὁρίζεσθαι. ἔπειτα πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοὶ ἔσονται, οὐ μόνον ὅτι ἔσται ὄνομα θέσθαι ὁτῳοῦν λόγῳ, καὶ εἰ τὸ ὄνομα ταὐτὸν σημαίνει τῷ ὁρισμῷ, εἴη ἂν τὸ ὄνομα τὸ τῷ λόγῳ τιθέμενον ὁρισμός. καὶ ἐπεὶ ταὐτὸν τῷ ὁρισμῷ τὸ ὁριστόν, ὁ ὀνομαζόμενος λόγος ὁ αὐτὸς ἂν εἴη τῷ ὀνόματι, ᾧ ὠνόμασται, ἤτοι τῷ ὁρισμῷ. εἰ μὲν οὖν
35 πρᾶγμα ἦν, ἦν ἂν καὶ ἕτερον ὡς ὁριστόν, ἐπεὶ δὲ λόγος, οὐδαμῶς ἕτερον· ὁρισμὸς ἄρα. ὥστε ἔσται πᾶς λόγος ὁρισμός. οὐ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ 25 καὶ ἐπεὶ πᾶς λόγος ἐξ ὀνομάτων σύγκειται, τὸ δὲ ὄνομα καὶ ὁ ὁρισμὸς

---

3 ἀποδείξεως E δείκνυσθαι] δείκνυσι Aa 7 εὑρεθῇ Aa 8 τοῦ om. Aa 13 ὀρειχάλκον E 17 δυνατὸν ἦν τὸ Aa τῷ εἶναι a 17. 18 ἀναφαίνεται E 18 τῶν ὁρισμῶν Aa 19 φασιν scripsi: φησὶν Aa: φαμὲν E 20 διότι utrobique Aa 24 σημαίνει—διαρθροῦν (26) om. E 26 ὄπεν E 27 post μὲν add. γὰρ Aa 28 καὶ ante τὰ om. Aa 33 ἐπεὶ] ἐπὶ Aa 34 ὠνόμασται] ὀνομάσθαι Aa 35 ἦν semel exh. E ὁ λόγος a 36 οὕτως] οὗτος E

ταὐτὸν σημαίνει, εἶεν ἂν πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοί. ὥστε καὶ εὐχόμενοι 44
καὶ προστάττοντες καὶ προοιμιαζόμενοι καὶ διηγούμενοι καὶ παντοίως
λέγοντες ὁρισμοὺς ἂν διαλεγοίμεθα, καὶ ἡ πᾶσα ποίησις τῆς Ἰλιάδος εἴη
ἂν ὁρισμός. ἀλλὰ δὴ δεδόσθω ὁρισμὸν εἶναι τὸν ἐπεξηγούμενον λόγον, τί
5 σημαίνει τὸ λεγόμενον ὄνομα, καὶ ταὐτὸν εἶναι τὸν ὁρισμὸν τῷ ἐπ' αὐτῷ
κειμένῳ ὀνόματι. καὶ οὐδ' ὣς ὁ ὁρισμὸς δῆλος ἔσται ὅτι τοῦδέ ἐστιν οὗ 30
ὁρισμὸς εἶναι λέγεται. οὐ γὰρ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀποδόσεως
γίνεται· μᾶλλόν γε μὴν ὥσπερ οὐδεμία ἀπόδειξις ἀποδείξειεν ἂν ὅτι τοῦτό
γε τοὔνομα τοῦδε τοῦ πράγματός ἐστι δηλωτικὸν ἐφ' ᾧ τέθειται, οὕτως
10 οὐδὲ οἱ ὁρισμοὶ τοῦτο προσδηλοῦσιν· ἢ δὴ ὥσπερ οὐδεμία ἀπόδειξις τῷ
ὀνόματι ἕπεται, ὅτι τοῦδέ ἐστιν δεικνύουσα ᾧ καὶ ἐπιτέθειται, οὕτως οὐδὲ τῷ
ὁρισμῷ δήλωσίς τις προσεμφαίνεται, ὅτι τοῦδε ὁρισμός ἐστιν. οἷον ὥσπερ
ἐπὶ τοῦ ἄνθρωπος ὀνόματος οὐκ ἔστι δηλοῦν ὅτι τοῦδέ ἐστι καὶ οὐχ ἑτέρου
τινός, οὐδέ τις ἀνάγκη τοῦ τόδε σημαίνειν συναναφαίνεται τῷ ὀνόματι, 35
15 οὕτως οὐδ' ἐπὶ τοῦ λόγου τοῦ λέγοντος ζῷον πεζὸν δίπουν ὅτι τοῦδε
ὁρισμός ἐστιν. ὅτι δὲ οὐκ αὐτόθεν τῷ ὀνόματι τοιαύτη τις ἀνάγκη συν-
εμφαίνεται οὔτε τις αὐτῷ ἀπόδειξις ἔσωθεν ὡς ἐξ ἀνάγκης δηλοῦσα τοῦδε
τοῦ ὀνομαζομένου ἐστί, δῆλον· κατὰ συνθήκην γὰρ τὰ ὀνόματα, ὅπερ οὐκ
ἂν ἦν, εἰ ἐξ ἀνάγκης τοῖς πράγμασιν εἵπετο, ἀλλὰ φύσει ἂν ἦν· ἀλλ' οὐδὲ
20 ὁμωνυμίαι ἂν ἦσαν ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταβαινόντων τῶν ὀνομάτων, εἰ
ἐξ ἀνάγκης ἔκειντο τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα· οὐ γὰρ ἐνεδέχετο δηλοῦν 40
ἑτέρως τὸ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο δηλοῦν. τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὕτω δηλοῦν
οὐκ ἐνδέχεται ἑτέρως, καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἑτέρως οὐκ ἐξ ἀνάγκης οὕτως.
οὐκ ἂν οὖν συντελέσαι τὸ σημαίνειν τὸν λόγον τὸ αὐτὸ τῷ ὀνόματι πρὸς
25 τὸ ἐξ ἀνάγκης εἶναι τοῦδε τὸν ὁρισμόν, οὗ καὶ ὁρισμὸς εἶναι λέγεται, εἰ
μὴ καὶ μᾶλλον ἀνάπαλιν ἐκ τῆς πρὸς τοὔνομα ὁμοιώσεως τῷ τυχόντι ἂν
καὶ αὐτὸς προσαρμόσειεν.

Περὶ ὅρου τοίνυν λέγειν προθέμενοι πῶς εὑρίσκεται, πᾶσαν πρότερον 45
τὴν περὶ τούτου πλάνην ἀνείλομεν, κἀκ τῶν εἰρημένων ἐδείξαμεν μήτε τὸν
30 ὁρισμὸν εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ συλλογισμῷ μήτε ταὐτὸ τὸ ὑφ' ἑκατέρου εἰς
γνῶσιν ἐρχόμενον, ἀλλ' ἕτερον τὸ συλλογισμῷ περαινόμενον καὶ ἕτερον τὸ
ὁρισμῷ γνωριζόμενον· πρὸς δὲ ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ ἀποδίδοσθαι οὐδεμίαν ἀπό-
δειξιν προσδηλοῖ, ἀλλ' οὐδὲ δεῖξιν ἁπλῶς ὅτι ἐξ ἀνάγκης τοῦδέ ἐστιν ἐφ' ᾧπερ
καὶ ἀποδέδοται· καὶ ὅτι τὸ τί ἐστιν οὔτε ὁρισμῷ ἔστι γνῶναι, ἐπεὶ μηδεμία
35 παρ' αὐτοῦ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ἐπάγεται, ἵνα βεβαίως τοῦτο καὶ ἀνενδοιάστως 50
σχοίημεν, οὔτε δὲ ἀποδείξει, ἐπεὶ μηδενὶ τρόπῳ συλλογισμοῦ τὸ τί ἐστιν ὑπο-
βάλλεται. τί δὴ ἐκ τούτων γέγονεν ἴδωμεν, καὶ τί ἐκ τῶν ἑπομένων ἐπιγενή-
σεται. ἐπειδὴ ὁ ὅρος τὴν φύσιν μιμεῖται εἰδοποιοῦσαν τὰ δεκτικὰ τῶν εἰδῶν,

---

3 post διαλεγοίμεθα add. πάντες Aa 7 ὁ ὁρισμὸς Aa 8 ἀποδείξειεν — ἀπόδειξις (10) om. E 11. 12 ἐστι δεικνύουσα — ὅτι τοῦδε om. Aa 16 αὐτόθι E 17 ἔξωθεν Aa ἐξ ἀνάγκης ὡς coll. E 21 ἐνδέχετο Aa 23 ἑτέρως (post ἐνδεχόμενον) om. E 24 οὖν om. E συντελέσῃ Aa 26 ὁμοιώσεως] ὁμοιότητος Aa 30 τὸ αὐτὸ scripsi: τὸν αὐτὸν libri τὸ] τῷ E 37. 38 ἔτι γενήσεται Aa

ἔδει τὸν περὶ ὁρισμοῦ εἰπεῖν τι προθέμενον καὶ τῆς τούτου εὑρέσεως τὴν φύσιν μιμήσασθαι, καὶ ὥσπερ ἐκείνη λαμβάνουσα ὑποκείμενον οὐχ ἅπαν οἰκειοῦται τῷ εἴδει, ἀλλὰ πᾶν ἀποβαλοῦσα τὸ περιττὸν καὶ | ἀνεπιτήδειον, ὅσον 45 προσφυὲς καὶ οἰκεῖόν ἐστι πρὸς τὴν τοῦ εἴδους παραδοχήν, τοῦτο μετὰ 5 τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀνοικείου καὶ ἀποσκεύασιν διαμορφοῖ τε καὶ τελεσιουργεῖ, οὕτω ποιῆσαι καὶ αὐτόν, πᾶν ὅσον ἀνοίκειον δόξης καὶ λόγου πρὸς ὁρισμοῦ ἀποτέλεσιν, ἔμφασιν μὲν ἔχον οἰκειότητος, πλανῶν δὲ καὶ διαστρέφον τὴν διάνοιαν καὶ ἐμποδὼν τῇ τελειώσει τοῦ ὁρισμοῦ παριστάμενον, τοῦτο ἀποθέσθαι τοῖς ἐλέγχοις ἐκτιναξάμενον, εἶθ' οὕτω κούφως τε καὶ ἀνεμποδίστως 5 10 εὐθυβολεῖν πρὸς τὸν τοῦ ὁρισμοῦ ἀπαρτισμόν. καὶ ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα διάνοια τῇ πρὸς τὸ σῶμα συνδέσει καὶ σχέσει τὴν ἐκ τῆς γενέσεως ἀχλὺν οἷόν τι περίττωμα ἑαυτῇ ἐπεσπάσατο κἀντεῦθεν δόξαις ἀλλοκότοις περιπλανᾶσθαι καταναγκάζεται, δεῖ τὸν περί του τῶν ἀναγκαίων εἰς πίστιν λέγειν προθέμενον πᾶν πρότερον ἀποξέειν ἀνεπιτήδειον πρὸς τὴν τῆς ἀλη- 15 θείας μόρφωσιν, καὶ οὕτως ἐκφέρειν αὐτῆς μετ' εὐσχημοσύνης ἁπάσης τὴν 10 εἰδοποίησιν, μηδὲν ἔχουσαν τερατῶδες, μηδὲν ἀσύμμετρον, μηδὲν τῇ ζοφώσει τοῦ ψεύδους ἐπισκοτούμενον, ἀλλ' εὔχρουν ἅπαν, σύμμετρον, εὐσύντακτον, ὡραϊσμένον. καὶ ἄλλως γὰρ ἄτοπον τέκτονας μὲν καὶ σκυτεῖς καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τοιούτων τινῶν ποιητικῶν τεχνῶν ἀντιλήπτορες, πλείστην 20 πρόνοιαν τῶν σφετέρων ἔργων ποιουμένους, ἵν' ἀποκατασταῖεν εἰς τέλος εὐκόσμως ἔχοντα, εὐεργὸν μὲν καθιστάνειν τὴν ὕλην πρότερον, εἶτ' ἀποξέειν ὅσον ἔτι περιττὸν ὑπολέλειπται, καὶ οὕτως εὐτέχνως ἀποτελεῖν τὰ δημι- 15 ουργήματα τὴν τῆς φύσεως συμμετρίαν ὡς ἔστι μιμούμενα ἐφ' ὅσον δὴ τὸ ὑποκείμενον γένος ἐπιδέχεται τὴν ἀκρίβειαν, τὰς δὲ φιλοσόφους καὶ σοφὰς 25 ἐπιστήμας πλάνης καὶ ψεύδους ἀσχημοσύνην ταῖς παρ' αὐταῖς συγχωρεῖν παραδόσεσιν ἐπιμίγνυσθαι.

p. 92a34 Πῶς οὖν δὴ ὁριζόμενος δείξει τὴν οὐσίαν.

Δείξας ἱκανῶς διὰ τῶν προειρημένων ὡς κατ' οὐδένα τρόπον ἐνδέχεται συλλογιστικῶς τὸν ὁρισμὸν ἀποδείκνυσθαι, νῦν δείκνυσιν ὡς οὐδὲ δι' ἐπα- 30 γωγῆς, ἀλλ' οὐδὲ δι' αἰσθήσεως. φησὶν οὖν ὅτι ἐπειδὴ ἀποπέφανται ὡς 25 οὐκ ἔστι δεῖξαι διὰ συλλογισμοῦ τὸν ὁρισμόν, πῶς ὁ ὁριζόμενος δείξει τὴν οὐσίαν, εἶτα ἐφερμηνεύων τί οὐσίαν φησίν, ἐπιφέρει ἢ τὸ τί ἐστι. παραδιαζευκτικὸς γὰρ ὁ ἢ σύνδεσμος ἐνταῦθα· οὐ γὰρ ὡς ἄλλο ὂν ἐπάγει τὸ ἢ τὸ τί ἐστιν, ἀλλ' ὡς ἑρμηνεύων τί οὐσίαν ὠνόμασεν, ἤγουν τὸ τί ἐστιν. 35 ἐπαναλαμβάνει δὲ καὶ τὴν ἀπόδειξιν, ἵνα πάντας τοὺς τρόπους ἐν ταὐτῷ

1 τι] τὸ E καὶ τῆς] ἐκ τῆς Aa 3 ἂν ἐπιτήδειον libri 8 καθιστάμενον E 9 ἀποτιναξάμενον Aa 10 ἐπεὶ Aa 12 ἑαυτοῦ E 13 του] τούτου E πίστιν] ἐπιστήμην Aa 14 ἀνεπιτήδειον post ἀληθείας (14. 15) exh. libri 16 μηδὲ ἀσύμμετρον μηδὲ Aa 17 ἐπισκοπούμενον E post ἅπαν add. εὔσχημον ἅπαν E 20 σφετέρων] σαφεστέρων a ποιουμένους om. E 21 ἀεργὸν E 23 μιμούμενον Aa 29 δείκνυσθαι E 32 ἑρμηνεύων Aa 34 ἐφερμηνεύων Aa

συνελών, δι' ὧν ἐνδέχεταί τι δείκνυσθαι, ἐκ πάντων ἀποφήσῃ τὸ δύνασθαι 45
δεικνύειν τὸν ὁρισμόν. οὔτε γάρ, φησί, κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀποδείξεως 30
δείξει, τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐξ ὁμολογουμένων τινῶν δῆλον ποιεῖν ἕτερον, ὧν
δὴ ὄντων ἐκεῖνο ἐξ ἀνάγκης ἔστι· τὸ γὰρ οὕτω ποιεῖν ἀπόδειξίς ἐστι,
5 δέδεικται δ' ὅτι δι' ἀποδείξεως ὁ ὁρισμὸς οὐ δείκνυται. δοκεῖ δὲ κοινότερον
νῦν τὸ τῆς ἀποδείξεως λαβεῖν ὄνομα· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν 'ὡς συλλογιζό-
μενος' ὡς ἀποδεικνὺς εἴρηκε, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν 'τοῦτο γὰρ συλλογισμοῦ'
τοῦτο γὰρ ἀποδείξεως εἶπε. καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὃ ἔφησεν εἶναι τῆς
ἀποδείξεως· τὸ γὰρ ἐξ ὁμολογουμένων τινῶν ἕτερόν τι δῆλον ποιεῖν, ὧν 35
10 ὄντων ἐκεῖνό ἐστιν, οὐ τῆς ἀποδείξεως μόνης ἀλλ' ἁπλῶς τοῦ συλλογισμοῦ,
εἰ μή τις ἐρεῖ τὸ ἀναγκαῖον οὐκ ἐπὶ τοῦ συμπεράσματος μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ τοῦ πράγματος ἐξακούεσθαι. ἱκανῶς δὲ εἰπὼν περὶ τῆς ἀποδείξεως
πρότερον οὐδὲν λέγει νῦν πλέον περὶ αὐτῆς, ἢ ὅσον ὅτι οὔτε δι' ἀποδείξεώς
τις τὸν ὁρισμὸν δείξει. εἶτα εἰπὼν ὅτι οὔτε ὡς ἐπάγων, ἐπέξεισι τὸν
15 τρόπον καθ' ὃν ἡ ἐπαγωγὴ γίνεται, δήλων ὄντων τῶν καθ' ἕκαστα ὅτι
πάντα οὕτως ἔχει, ἤγουν ὅτι πᾶσιν ὑπάρχει τὸ κατηγορούμενον, ὃ τοῦ 40
καθόλου κατηγορεῖ ὁ δι' ἐπαγωγῆς τὴν δεῖξιν ποιούμενος, τῷ μηδὲν ἄλλως.
οὕτω γὰρ ἀληθὲς τὸ καθόλου· ἐὰν γὰρ ἐστί τι τῶν ὑπὸ τὸ καθόλου, ὃ
μὴ οὕτως ἀλλ' ἄλλως, οὐκ ἀληθὲς τὸ καθόλου. ὅτι δὲ οὐδ' ἡ ἐπαγωγὴ
20 δεικνύει τὸν ὁρισμόν, δῆλον, ὅτι ἄλλο μὲν τὸ εἶναι, ἄλλο δὲ τὸ τί εἶναι,
ἢ ἵν' εἴπω σαφέστερον, ἄλλο μὲν τὸ ἔστι τόδε καὶ οὐκ ἔστι τόδε, ἄλλο δὲ
τὸ τί ἐστι τόδε· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπόφανσις, τὸ δὲ τί ἐστιν οὐκ ἀπόφανσις.
ὁ οὖν δι' ἐπαγωγῆς τι δεικνύων ἀπόφανσιν δείκνυσιν· ἕτερον δὲ αὕτη κατὰ 45
γένος τοῦ τί ἐστιν. οὐκ ἄρα τὸ τί ἐστιν ἡ ἐπαγωγὴ δείκνυσι.

25 p. 92b1 Τίς οὖν ἄλλος τρόπος λοιπός;

Ἐπειδή, φησίν, οὔτε διὰ συλλογισμοῦ οὔτε δι' ἐπαγωγῆς τὸ τί ἐστι
δείκνυται, τίς τρόπος δείξεως ὑπολέλειπται; ἠρώτησε δὲ οὕτως ὡς μηδενὸς
ὑπολελειμμένου, διὸ καὶ ἐπήνεγκεν οὐ γὰρ δὴ δείξει γε τῇ αἰσθήσει ἢ
τῷ δακτύλῳ. εἰ γάρ, φησίν, οὗτοι οἱ τρόποι ὑπολελείφαται, ἀλλ' οὐδεμίαν
30 πρόφασιν ἔχει τις οἰηθῆναι διὰ τούτων τινὸς τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι· διὸ 50
οὐδὲ λόγου τινὸς τούτους ἠξίωσεν.

p. 92b4 Ἔτι πῶς δείξει τὸ τί ἐστιν;

Καθόλου, φησίν, οὐδ' ἐπιχειρεῖν χρὴ τὴν ἀρχὴν τῇ δείξει τοῦ τί
ἐστιν. ὁ γὰρ δεικνὺς τί ἐστιν ὀφείλει συνδεικνύειν τῷ τί ἐστι καὶ ὅτι
35 ἐστὶν ἐκεῖνο ὃ τί ἐστι δείκνυσιν. εἰ δὲ τοῦτο, ἢ ταὐτὸν ἔσται τὸ εἶναι τὸ

---

1 ἀποφήσει E 17 ὁ] ἡ E 18 ἐὰν — καθόλου (19) om. E 20. 21 ἄλλο δὲ — οὐκ ἔστι τόδε om. E 23. 24 ἕτερον — δείκνυσι om. E 28 δὴ et γε om. F 29 ὑπολελοίπαται libri 33 χρὴ] δεῖ Aa 35 post ἐκεῖνο add. ἐστὶν E τὸ εἶναι om. Aa

πρᾶγμα, καὶ τὸ | τί ἦν εἶναι αὐτὸ ἢ ἕτερα. καὶ ὅτι μὲν ἕτερα, δῆλον· 46
δέδεικται γὰρ ἤδη ὅτι τῷ γένει τοῦ τί ἐστιν ἕτερον οὐ μόνον τὸ εἰ ἔστιν,
ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἐστί· πῶς οὖν τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς δείξεως δύο δειχθή-
σονται; εἰ δὲ μὴ τὸ ὅτι ἐστὶ τῷ τί ἐστι συνδείκνυται, εἴσεται τί ἐστιν
5 ἀγνοῶν εἰ ὅλως ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, οὗ τὸ τί ἐστιν ἀποδίδωσιν· ὥστε τὸ μὴ
ὂν τί ἐστιν εἴσεται, ὅπερ ἄτοπον. γυμνάζει δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τῶν γινωσκο-
μένων πρότερον, ἵν' ἐκ τούτων ὡς σαφεστέρων ὡς ἔχει τὸ λεγόμενον 5
καὶ ἐπὶ τῶν ζητουμένων γνωσόμεθα. εἰπὼν γὰρ πῶς δείξει τὸ τί ἐστιν
ἄνθρωπος, ὡς ζητουμένου τοῦ τί ἐστι καθ' ὑπόθεσιν περὶ τοῦ ἀνθρώπου,
10 ἐπιφέρει ἀνάγκη γὰρ τὸν εἰδότα τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος ἢ ἄλλο
ὁτιοῦν εἰδέναι ὅτι ἐστί. διὰ τοῦτο δὲ εἶπε τὸ ἄλλο ὁτιοῦν, ἵνα μὴ
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου σταίημεν, ἀλλ' ἐπὶ πᾶν τὸν λόγον ἐκτείνωμεν, οὗ τὸ τί
ἐστιν οἴδαμεν. ἀνάγκη δή, φησί, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ ἄλλου
οὑτινοσοῦν τὸν εἰδότα τί ἐστιν ἐκεῖνο εἰδέναι καὶ ὅτι ἐστὶν ἐκεῖνο· εἰ γὰρ 10
15 μὴ οἶδεν ἁπλῶς ὅτι ἐστίν, οὐδὲ τί ἐστιν εἴσεται. τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς
οἶδεν τί ἐστιν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται, φησίν, τί ἐστιν εἰδέναι τινὰ τὸ μὴ ὄν· εἰ
γὰρ δώσομεν τὸ ἀγνοούμενον εἰ ἔστιν εἰδέναι τί ἐστιν, εἴσεταί τις τὸ μὴ
ὄν, ὅπερ ὅτι ἄτοπον δέδεικται πρότερον.

p. 92b6 Ἀλλὰ τί μὲν σημαίνει ὁ λόγος ἢ τὸ ὄνομα.

20 Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα σημαντικὴ ὂν φωνὴ δοκεῖ τὸ πρᾶγμα δηλοῦν τὸ 15
ὀνομαζόμενον, καὶ ὁ ἐπεξηγητικὸς αὐτοῦ λόγος ὁρισμός τις εἶναι, ἔστι δὲ
ὀνόματα καὶ μὴ οὖσι κεῖσθαι καὶ λόγους τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπεξηγητι-
κοὺς γίνεσθαι, εἶπεν ἄν τις ἴσως πρὸς τὰ λεγόμενα ὡς ἐνδέχεται καὶ ἀγνοου-
μένου τοῦ ὅτι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, τὸ τί ἐστι περὶ αὐτοῦ ἀποδίδοσθαι. σημεῖον
25 δὲ τούτου· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων μὲν ὀνομαζομένων δὲ τοῦτο γίνεται,
καὶ τὸ τί ἐστι περὶ αὐτῶν ἀποδίδοται. ἰδοὺ γὰρ ὁ τραγέλαφος οὐκ ἔστι 20
μέν, διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶναι αὐτὸν ἀλλὰ μὴ εἶναι γινώσκομεν· καὶ μὴ ὄντος
δὲ αὐτοῦ ὄνομά τε αὐτοῦ λέγομεν καὶ ὁρισμὸν ἀποδίδομεν ἑφερμηνευτικὸν
τοῦ ὀνόματος, ἴσως ὅτι ζῷον ἐκ τράγου καὶ ἐλάφου συγκείμενον, δύο ἔχον
30 κεφαλάς, πόδας δὲ ὀκτὼ ἢ ἄλλως πως ψιλὸν διανοίας ἢ φαντασίας ἀνά-
πλασμα, πράγματος ὑπόστασιν ὅλως οὐκ ἔχον· ὥστε καὶ ἐπὶ ὄντος ἀγνοου-
μένου δὲ ὅτι ἐστὶ δυνατὸν ἀποδοῦναι καὶ ὄνομα καὶ λόγον. πρὸς οὖν τὸν
οὕτω λέγοντα ποιεῖται τὴν ἀντίθεσιν ὅτι ὁ τοιοῦτος λόγος, τουτέστιν ὁ 25
ὀνοματώδης, καὶ τὸ ὄνομα τὸ τραγέλαφος τὸ ὑπὸ τοῦ τοιούτου λόγου ἑρμη-
35 νευόμενον σημασίαν μὲν παρέχεταί τινος, ἀδύνατον δὲ εἰδέναι τί ἐστι

---

3. 4 δειχθήσεται Aa 7 τούτων A¹E: τῶν a corr. A² ὡς om. Aa
9 ἄνθρωπος om. E 14 καὶ εἰδέναι coll. Aa 15 ἁπλῶς] ὅλως Aa
post μὴ ὂν add. οὐδὲ τί ἐστιν εἴσεται· οὐδεὶς γὰρ οἶδε τί ἐστιν E 16 τί ἐστιν] ὅτι
ἐστὶ Aa εἰδέναι τί ἐστι coll. Aa 17 δώσωμεν a post τις add. τί ἐστι Aa
28 αὐτῷ λέγομεν E ἀποδιδόαμεν libri 29 ἔχων E 31 οὐκ ἔχει E
32 δὲ om. E 33 ὁ λόγος ὁ τοιοῦτος Aa ὁ post τουτέστιν om. E 34 λόγου om. E

τραγέλαφος καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος καὶ ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύοντος αὐτὸ λόγου. 46
τὸ γὰρ τί ἐστιν ἐκ γένους σύγκειται καὶ συστατικῶν διαφορῶν· πῶς οὖν
μὴ ὄντος τινὸς γένος ἕξομεν καὶ συστατικὰς διαφοράς; ἔτι τὸ μὲν τί ἐστι
τὸ ἴδιον εἶναι, τὸ δὲ ἴδιον εἶναι ὑπὸ τοῦ ἁπλῶς εἶναι· ὅπου οὖν τὸ ἁπλῶς
5 εἶναι οὐκ ἔστιν οὐδὲ γινώσκεται, πῶς τὸ ἴδιον ἢ ἔσται ἢ γνωσθήσεται; εἰ 30
δὲ μή, ἔσται τὸ ἐξ ἀρχῆς χωρὶς τῆς ἀρχῆς καὶ ὑπ' ἀρχὴν ἄναρχον, καὶ
ἢ ἡ ἀρχὴ ὑπ' αὐτὸ ἢ ἄμφω ἄναρχα. ἅπερ ἅπαντα ὅτι ἄτοπα καὶ ἀδύνατα
τί χρὴ καὶ λέγειν, οὐ μόνον ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν καὶ σύγχυσιν ἐν τοῖς
οὖσι φέροντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μηδ' εἶναι ὅλως χωρεῖν ἀναγκάζοντα; ἐλλι-
10 πῶς δὲ εἴρηται τὸ ἀλλὰ τί μὲν σημαίνει ὁ λόγος ἢ τὸ ὄνομα, ὅταν
εἴπω τραγέλαφος· δεῖ δὲ προσθεῖναι τὸ δυνατὸν εἰδέναι. ὅταν γὰρ
εἴπω τραγέλαφος ἢ ὅταν ἐφερμηνεύων τὸ ῥηθὲν ὄνομα φῶ ζῷον ἐκ τράγου 35
καὶ ἐλάφου συγκείμενον, δυνατὸν εἰδέναι τί σημαίνει· τί δὲ ἔστιν, ἀδύνατον
εἰδέναι. οὕτω καὶ ὅταν ᾖ μὲν τὸ πρᾶγμα, ἀγνοῆται δ' ὅ τι ἐστίν, ὀνόματος
15 αὐτοῦ λεγομένου καὶ λόγου ὀνοματώδους ἀποδιδομένου τί μὲν σημαίνει
ταῦτα εἰσόμεθα, τί δ' ἔστιν ἐκεῖνο, οὐκ εἰσόμεθα. ἀλλ' εἰ σημαίνει τι
καὶ εἰσόμεθα, πῶς πάλιν οὐκ ἔστιν ὃ σημαίνει; συμβήσεται γὰρ ἐν ταὐτῷ
τό τε ὄνομα σημαίνειν καὶ μὴ σημαίνειν, καὶ ἡμᾶς εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι.
ἢ ὥσπερ τὸ μὴ ὂν δοξαστὸν οὐχ ὅτι ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστιν, οὕτω καὶ 40
20 τὸ περὶ τοῦ μὴ ὄντος ὄνομα σημαίνει μὴ ὄν, καὶ ἡμεῖς ἴσμεν ὡσαύτως
οὐχ ὅτι ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὡς ὅταν ἐπὶ μὴ
ὄντος ποτὲ ὄνομα κείμενον σημαίνειν δοκῇ, οὐ καθ' αὑτὸ τοῦτο, ἀλλ' ᾗ
ἐκ σημαινόντων συντέθειται. βλίτυρι μὲν γὰρ καὶ σκινδαψὸς καὶ τὰ τοι-
αῦτα σημαίνει τε οὐδὲν καὶ οὐδὲ δοκεῖ· τραγέλαφος δ' ἐπεὶ ἐκ τοῦ τράγος
25 καὶ ἔλαφος, ἅπερ ἐπὶ ὄντων κεῖται, διὰ τοῦτο φαντασίαν σημασίας παρ-
έχεται· ψευδὲς δὲ τὸ φάντασμα, ἐπεὶ μὴ καὶ πρᾶγμα οὕτως ἔχον εὑρίσκεται. 45
διὸ κἂν λόγος τις ἀποδοθείη πρὸς τοὔνομα, οὐ τὸ τί ἐστι δηλοῖ (πῶς γὰρ
τὸ μὴ ὄν;) ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τίνων συντέθειται τοὔνομα.

p. 92b8 Ἀλλὰ μὴν εἰ δείξει τί ἐστι καὶ ὅτι ἔστι, πῶς τῷ αὐτῷ
30 λόγῳ δείξει; ὅ τε γὰρ ὁρισμὸς ἕν τι δηλοῖ καὶ ἡ ἀπόδειξις, τὸ
δὲ τί ἐστιν ἄνθρωπος καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπον ἄλλο.

Ὅτι μὲν ἀναγκαῖον τὸν δεικνύντα τὸ τί ἐστι συνδεικνύναι τούτῳ καὶ
τὸ ὅτι ἔστι, δέδεικται· ὃ γὰρ ἐπὶ τῶν γινωσκομένων εἴρηται, ἁρμόσει 50
τοῦτο πάντως καὶ ἐπὶ τῶν δεικνυμένων. εἰ δέ τις ἐρεῖ ὅτι συνδείκνυσιν ὁ
35 τὸ τί ἐστι δεικνὺς ἅμα αὐτῷ καὶ τὸ ὅτι ἔστιν, ἕτερον ἄτοπον ἕψεται· πῶς
γὰρ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ δύο δείξει κατὰ γένος ἀλλήλων διάφορα; ὅ τε

---

2 τὸ γὰρ] καὶ γὰρ a 4 τὸ δὲ ἴδιον εἶναι om. Aa 5 ἢ ante ἔσται om. E
11 τραγέλαφον Aa δεῖ—εἰδέναι] τί δ' ἐστὶ τραγέλαφος ἀδύνατον εἰδέναι. δεῖ δ' οὕτως
ἀκούειν ἀλλ' ὥσπερ E γὰρ om. E 14 μὲν ᾖ coll. E 15 ὀνοματώδους]
deficit E pergitque p. 58,22 ed. Ven. 22 ᾗ] ἡ libri 25 ἐπὶ ὄντων] ἐπιόντων libri
25. 26 παρέπεται a 29 τί ἐστι καὶ ὅτι ἔστι Arist.: τὸ ὅτι ἔστι καὶ libri

γὰρ ὁρισμὸς ἕν τι δηλοῖ καὶ ἡ ἀπόδειξις αὖθις ἕν· καὶ ὥσπερ τὴν δεικνύουσαν τὸ ὅτι ἔστιν ἀπόδειξιν οὐκ ἐνδέχεται σὺν αὐτῷ δηλοῦν καὶ τὸ τί ἐστιν, οὕτως οὐδὲ τὸν ὁρισμὸν δεικνύντα τὸ τί ἐστιν ἐνδέχεται σὺν αὐτῷ δεικνύειν καὶ τὸ ὅτι | ἔστιν. εἰ μὲν γὰρ ἓν ἦν τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος καὶ 47
5 τὸ εἶναι ἄνθρωπον, ἐδείκνυτο ἂν καὶ ἑνὶ λόγῳ, εἴτε ὁρισμῷ εἴτε ἀποδείξει· ἐπεὶ δὲ ἕτερα καὶ ταῦτα κατὰ γένος, οὐκ ἐνδέχεται ἑνὶ δειχθῆναι λόγῳ καὶ τῷ αὐτῷ.

p. 92b12 Εἶτα καὶ δι' ἀποδείξεώς φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι δείκνυσθαι ἅπαν ὅτι ἔστιν, εἰ μὴ οὐσία εἴη. τὸ δ' εἶναι οὐκ οὐσία 5
10 οὐδενί· οὐ γὰρ γένος τὸ ὄν· ἀπόδειξις ἄρ' ἔσται ὅτι ἐστί.

Δέδεικται πρότερον ὅτι οὔτε ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἀπόδειξις ταὐτὸν οὔτε τὸ ὑπὸ τούτων ἀμφοῖν δεικνύμενον τὸ αὐτό. ἀλλὰ μὴν ὑπὸ τῆς ἀποδείξεως ἀναγκαῖον πᾶν ὅτι ἔστι δείκνυσθαι πλὴν τῆς οὐσίας, ἤτοι τοῦ τί ἐστιν· οὐκ ἄρα τὸ ὅτι ἐστὶν ὑπὸ τοῦ ὁρισμοῦ δείκνυται. εἰ γὰρ ἔσται
15 δεικνύμενον τὸ αὐτὸ ὑπό τε τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τῆς ἀποδείξεως, καὶ τὸ αὐτὸ ἔσται ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις· καίτοι ταῦτα ὅτι ἀδύνατα, δέδεικται πρότερον. 10
ἀλλ' οὐδ' ἔχει τις εἰπεῖν τὸ εἶναι οὐσίαν, καὶ οὐ δείκνυται ὑπὸ τοῦ ὁρισμοῦ, ἐπεὶ οὐδὲ γένος, ἵνα κἂν ὁρισμοῦ μέρος γένοιτο, ἀλλ' ὁμωνύμως κατὰ πασῶν τῶν δέκα κατηγορεῖται ἀρχῶν. εἰ ⟨δὲ⟩ μὴ οὐσία τὸ εἶναι, πᾶν δὲ
20 ὃ μὴ οὐσία, ἀποδείξει δείκνυται, ἀποδείξει ἄρα τὸ ὅτι ἐστὶ δείκνυται. πάλιν γὰρ ἐνταῦθα δοκεῖ τὴν ἀπόδειξιν κοινότερον λαβεῖν ἀντὶ τοῦ συλλογισμοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἐκ τῶν καθ' αὑτὸ καὶ ᾗ αὐτὸ καὶ πρώτων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος πᾶν δοκεῖ δείκνυσθαι ὃ μὴ οὐσία ἐστίν· εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν 15
καθ' αὑτὸ συμβεβηκότων ἐκληψόμεθα τὰ λεγόμενα καὶ ἁπλῶς τῶν ὅσα δι'
25 ἀποδείξεως δείκνυται, οὐχ ἁπλῶς τῷ συλλογισμῷ, ἀλλὰ τῇ ἀποδείξει μόνῃ προσαρμόσει τὰ ῥήματα, καὶ ἔσται τοῦτο τῷ προκειμένῳ σκοπῷ οἰκειότερον. διὰ γὰρ τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὰ ἀποδεικτά, καὶ ὡς ἔχουσι πρὸς τὸ τί ἐστιν, ἡ πρόθεσις αὐτῷ ἐνταῦθα.

p. 92b15 Ὅπερ καὶ νῦν ποιοῦσιν αἱ ἐπιστῆμαι. τί μὲν γὰρ σημαίνει
30 τὸ τρίγωνον, ἔλαβεν ὁ γεωμέτρης, ὅτι δ' ἐστὶ δείκνυσιν. 20

Ἴσως τοῦτο οὐ πρὸς τὸ προσεχές, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀνωτέρω, ἐν ᾧ ἔλεγεν ὅτι ἐκ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ταῦτα ἑρμηνευόντων λόγων τὸ τί σημαίνει γινώσκομεν, οὐ τὸ τί ἐστι. δῆλον γάρ, φησί, τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐπιστημῶν· ὁ γὰρ γεωμέτρης ἐκ τοῦ τρίγωνον ὀνόματος οὐδὲν ἄλλο διαγινώσκει ἢ τί
35 σημαίνει, ὅτι τὸ ὑπὸ τριῶν εὐθειῶν περιέχεσθαί τι χωρίον· τοῦτο δὲ λαβών, ὅτι ἔστι τρίγωνον τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης εὐθείας γραφόμενον ἢ πῇ ἄλλῃ 25
δείκνυσι μήπω εἰδὼς τὸ τί ἐστιν, ἵνα μήτις ἔχῃ εἰπεῖν ὅτι τὸ τί ἐστι τρί-

17 οὐσίαν] οὐσία Aa καὶ οὐ om. A[1] 19 δὲ addidi 23 εἰ scripsi: ἡ Aa 34 διαγινώσκει] διὰ γινώσκειται (sic) Aa

γωνον μαθὼν πρότερον ὅτι ἔστι μετὰ ταῦτα δείκνυσι. καίτοι οὐ τὸ εἶναι 47
ἁπλῶς τὸ τρίγωνον δείκνυσιν, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἢ ὡδί, τὸ δ' εἶναι ἁπλῶς καὶ
πρὸ τῆς ἀποδείξεως ἴσησιν· οὐ γὰρ ἂν ἀπεδείκνυεν ὡδί, εἰ μὴ ᾔδει εἶναι
ἁπλῶς. εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸ προσεχὲς βούλοιτό τις ἀποδοῦναι τὸ ῥητόν,
5 οὕτως ἂν ἐκλήφοιτο 'ὅτι δὲ τὸ ὅτι ἔστιν ἀποδείξει δείκνυται, δηλοῦσιν αἱ
ἐπιστῆμαι· ὁ γὰρ γεωμέτρης μόνον λαβὼν τί σημαίνει τρίγωνον, ὅτι ἔστι 30
τρίγωνον δείκνυσι'. δύναται δὲ ὁμοῦ καὶ πρὸς ἄμφω λαμβάνεσθαι, ἅμα τε
δηλοῦν ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ὅτι ἐκ τῶν ὀνομάτων τὴν σημασίαν μόνην γινώ-
σκομεν, ἅμα δ' ὅτι τὸ ὅτι ἔστι δι' ἀποδείξεως δείκνυται.

10 p. 92b17 Τί οὖν δείξει ὁ ὁριζόμενος τί ἐστιν; ἢ τὸ τρίγωνον· εἰδὼς
ἄρα τις ὁρισμῷ τί ἐστιν, εἰ ἔστιν οὐκ εἴσεται. ἀλλ' ἀδύνατον.

Ἐπεί, φησί, δέδεικται τὸ ὅτι ἐστὶν ἀποδείξει δεικνύμενον, δῆλον ὡς 35
οὐχ ὁρισμῷ. ὁ οὖν ὁρισμὸς δεικνὺς τὸ τρίγωνον τί λοιπὸν δείξει ἢ τί
ἐστι; τοῦτο δὲ πάντως χωρὶς τοῦ ὅτι ἐστὶ δείξει· ἐκεῖνο γὰρ ἀποδείξει
15 δείκνυται. ὥστε εἴσεται ὁρισμῷ τί ἐστιν, ἀγνοῶν εἰ ὅλως ἐστίν· ἀλλὰ τοῦτο
ἀδύνατον δέδεικται· τὸ μὴ ὂν γὰρ εἴσεται τί ἐστιν. εἰ γὰρ καὶ ὂν ἴσως,
ἀλλ' αὐτῷ μὴ ὄν, ὅτι εἰ ἔστιν ἠγνόηται.

p. 92b19 Φανερὸν δὲ καὶ κατὰ τοὺς νῦν τρόπους τῶν ὅρων, ὡς
οὐ δεικνύουσιν οἱ ὁριζόμενοι ὅτι ἔστι.

20 Τὰς ἀποδείξεις λέγων δεικνύσας ὅτι ἐστί, κἀντεῦθεν τοῦτο τῶν ὁρισμῶν 40
ἀπαλλοτριῶν, διὰ τὸ μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ τῷ ὁρισμῷ καὶ τὸ τῇ ἀποδείξει
δεικνύμενον, τὰς ἐπιστήμας ἐκεῖσε παρέθετο ὡς τοῦ ὅτι ἐστὶ ποιουμένας
τὰς ἀποδείξεις· νῦν δὲ τὸ τί ἐστι λέγων ἄνευ τινὸς προσδηλώσεως τοῦ ὅτι
ἐστὶ παρὰ τοῦ ὁρισμοῦ δείκνυσθαι, τοὺς ὁρισμοὺς παρατίθεται, ἐκ τῆς
25 ἐπαγωγῆς δεικνὺς τὸ προκείμενον. καθὼς γὰρ νῦν ὁρίζονται οἱ ὁριζόμενοι,
οὐ δεικνύουσι, φησί, τὸ ὅτι ἐστί. τὸ δὲ 'νῦν ποιοῦσιν αἱ ἐπιστῆμαι' πρότερον 45
εἰπὼν καὶ αὖθις 'τοὺς νῦν τρόπους τῶν ὅρων' οὐχ ὡς ταῖς νῦν οὔσαις
ἐπιστήμαις ἢ τοῖς νῦν ὅροις ἐπιμεμφόμενος οὕτω φησίν, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν
ἐπιεικευόμενος· αἱ γὰρ τέως, φησίν, ἄχρι καὶ νῦν ἐπιστῆμαι καὶ οἱ ἄχρι
30 νῦν ὅροι οὕτως ἔχουσιν ὡς ἡμεῖς λέγομεν, εἰ μή τις εἴη καινοτομῶν τὰς
ὁδοὺς καὶ ἄλλους τρόπους ἐπιτηδεύων ταῖς ἐπιστήμαις τε καὶ τοῖς ὅροις.

p. 92b20 Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ μέσου τι ἴσον, ἀλλὰ διὰ τί ἐστὶ
τὸ ὁριστόν; καὶ διὰ τί τοῦτ' ἐστὶν ὁ κύκλος; εἴη γὰρ ἂν καὶ ὀρει- 50
χάλκου εἶναι αὐτό.

35 Προθέμενος δεῖξαι ἐκ τῶν κειμένων ὅρων τὸ εἰρημένον, ὅτι οὔτε τὸ
εἶναι τὸ πρᾶγμα προσσημαίνεται τῷ ὅρῳ οὔτε διὰ τί ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος τοῦδέ

---

3 ἴσησιν] sic Aa   εἰ μὴ] ἢ μὴ a   32 et 36 διότι Aa   33 ὁρισθὲν Arist.

ἐστιν ἐφ' ᾧ ἀποδέδοται καὶ οὐχ ἑτέρου τινός, ὅρον τινὰ εἰς μέσον προτίθησιν τῷ κύκλῳ ἁρμόζοντα· οὗτος δ' ἐστὶ τὸ ἐκ μέσου ἴσον, ταὐτὸν δ' ἔστιν εἰπεῖν οὗ ἐκ τοῦ κέντρου ἴσον ἀπέχει πανταχόσε ἡ περιφέρεια· μέσον γὰρ ἐν τῷ κύκλῳ τὸ κέντρον ἐστί. φησὶν οὖν, εἰ γὰρ καὶ 48
5 ὁμολογουμένως ἔστι τι τοιοῦτον ἐν τοῖς οὖσιν ἐκ τοῦ μέσου ἴσον [ἐστὶν] ἀλλ' ὅσον κατὰ τὴν τοῦ ὁρισμοῦ ἀπόδοσιν ἔστιν ἐρωτᾶν περὶ τοῦ ὁρισθέντος, διὰ τί ἐστι, καὶ διὰ τί τοῦτ' ἐστὶ κύκλος ὃ τὸν ὁρισμὸν τουτονὶ ἐπιδέχεται, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ τῆς τοῦ ὁρισμοῦ ἀποδόσεως ἐμφαίνεσθαι μήτε τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα μήτε τοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸν ὁρισμὸν καὶ οὐκ
10 ἄλλου τινός, καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ τῷ τυχόντι ἐφαρμόζειν αὐτόν, οἷον 5 ὀρειχάλκῳ ἢ ἄλλῳ ὁτῳοῦν ἢ ὄντι μέν, μὴ κύκλῳ δὲ ὄντι ἢ μηδὲ ὄντι ὅλως, ὅσον ἀπὸ τοῦ μὴ αἰτίαν ἐκ τῆς ἀποδόσεως ἐμφαίνεσθαι, δι' ἣν τοῦ κύκλου ἔσται, ἀλλ' οὐχ ἑτέρου τινός. ὀρείχαλκον δ' οἱ μὲν εἶδος ὕλης εἶναί φασιν οὕτω καλουμένης, ἣ τοῖς νῦν οὐχ εὑρίσκεται, ἄλλοι δὲ τὸν λευκὸν χαλκόν·
15 κέχρηται δὲ τῇ λέξει Ἡσίοδος ἐν Ἀσπίδι "ὣς εἰπὼν κνημῖδας ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ δύσατο".

p. 92b23 Οὔτε γὰρ ὅτι δυνατὸν εἶναι τὸ λεγόμενον προσδηλοῦσιν 10 οἱ ὅροι, οὔτε ὅτι ἐκεῖνο οὗ φασιν εἶναι ὁρισμοί·

Οὐδέτερον γάρ, φησί, τῶν δύο τούτων οἱ ὁρισμοὶ ἀποδιδόμενοι συν-
20 εμφαίνουσιν, οὔτε τὸ δύνασθαι εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ ἀποδέδονται, οὔτε ὅτι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμά ἐστι καὶ οὐχ ἕτερόν τι, οὗ τὸν ἀποδιδόμενον ὁρισμὸν εἶναι λέγουσι. τὸ δὲ δυνατὸν εἶναι ἢ ὁμωνύμως ἀντὶ τοῦ ἀναγκαῖον εἴρηκεν, ἢ ὡς ῥᾷον ὂν δύνασθαι εἶναί τι ἢ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, ἵν' εἴη οὕτω 15 νοούμενον 'εἰ γὰρ οὐδ' ὅτι δυνατὸν ὅλως εἶναι συνεμφαίνεται τῷ ὅρῳ,
25 πολλοῦ δεῖ ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἐστίν'.

p. 92b24 Ἀλλ' ἀεὶ ἔξεστι λέγειν τὸ διὰ τί.

Τοσοῦτον, φησίν, οὐ δηλοῦσί τι τῶν εἰρημένων οἱ ὅροι, ὡς ἐξεῖναι λέγειν ἀεὶ μετὰ τὴν τοῦ ὅρου ἀπόδοσιν 'διὰ τί τοῦτ' ἐστὶ καὶ οὐκ ἄλλο τὸ ὑπὸ τοῦ ὁρισμοῦ δηλούμενον; ἢ διὰ τί ὅλως ἐστίν'; ἅπερ οὐκ ἂν ἐφεῖτο
30 ἐρωτᾶν, εἰ ὁ ὁρισμὸς ἐκεῖνα ἐδήλου. 20

p. 92b26 Εἰ ἄρα ὁ ὁριζόμενος δείκνυσιν ἢ τί ἐστιν ἢ τί σημαίνει τοὔνομα, εἰ μὴ ἔστιν οὐδαμῶς τοῦ τί ἐστιν, εἴη ἂν ὁρισμὸς λόγος ὀνόματι τὸ αὐτὸ σημαίνων, ὅπερ ἄτοπον.

Λοιπόν, φησίν, ἐπεὶ ὁ ὁρισμὸς δυοῖν θάτερον δεικνύειν ὀφείλει, ἢ τί
35 ἐστι τὸ πρᾶγμα ἢ τί σημαίνει τοὔνομα, μηδαμῶς δὲ δείκνυσι τὸ τί ἐστι

---

3 πανταχόσε scripsi: πανταχός τε Aa 7 διότι Aa 13 ἀλλ' οὐχ scripsi: ἄλλου οὐχ Aa 14 ἣ τοῖς scripsi: ἢ τῆς libri οὐχ om. a 15 Ἡσίοδος ἐν Ἀσπίδι] cf. v. 122 15. 16 ὀρειχάλκοι φαεινόν a

τὸ πρᾶγμα, ὡς εἴρηται, μηνύει ἄρα τί σημαίνει τοὔνομα· ὥστε οὐδὲν ἄλλο 48 ἔσται ὁ ὁρισμὸς ἢ λόγος τὸ αὐτὸ δηλῶν τῷ ὀνόματι. ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον, 25 ὡς δειχθήσεται. τῷ δὲ εἰ μὴ ἔστιν οὐδαμῶς τοῦ τί ἐστι δεῖ συνεξακούειν τὸ δηλωτικὸς ἢ δεικτικός.

5 p. 92b28 Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μὴ οὐσιῶν ἂν εἴη καὶ τῶν μὴ ὄντων· σημαίνειν γὰρ ἔστι καὶ τὰ μὴ ὄντα.

Πολλῶν ἑπομένων ἀτόπων τῷ λέγοντι λόγῳ μηδέν τι πλέον τὸν ὁρισμὸν δηλοῦν τοῦ ὀνόματος, πρῶτον ἔσται τοῦτο, ὅτι γένοιτ' ἂν καὶ τὰ μὴ ὄντα ὁρίζεσθαι, ἐπεὶ καὶ ὀνομάζειν ἔστι. μὴ ὄντα γὰρ τὸν τραγέλαφον ὀνο- 30
10 μάζομεν καὶ τὸν ἱπποκένταυρον, ὧν σημαίνει μὲν τὰ ὀνόματα, οὐ μέντοι γε καὶ εἰσὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενα, ἀλλ' ὀνόματά ἐστι πραγμάτων ⟨μὴ⟩ ὑφεστώτων ψιλά. ὥστε εἰ ταὐτὰ σημαίνουσιν οἱ ὁρισμοὶ τοῖς ὀνόμασιν, ἐπεὶ αὐτὰ ὀνομάζομεν, καὶ ὁρισμοὺς αὐτῶν ἀποδώσομεν, ἢ καὶ ἐν τῷ ὀνομάζειν αὐτὰ ὁριζόμεθα, εἰ ταὐτὸν δηλοῖ ὁ ὁρισμὸς καὶ τὸ ὄνομα· καὶ τὰ
15 πρότερα ἕψεται ἄτοπα, τὸ εἶναι τὸ τί ἐστι καὶ γινώσκεσθαι χωρὶς τοῦ εἶναι ἁπλῶς, καὶ τὰ λοιπά. τὸ δὲ μὴ οὐσιῶν καὶ τῶν μὴ ὄντων ἐκ παραλ- 35 λήλου τὸ αὐτό· λαμβάνεται γὰρ ἐνίοτε ἡ οὐσία καὶ ἐπὶ τοῦ ὄντος ἁπλῶς. τὸ δὲ σημαίνειν γὰρ ἔστι καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἤγουν ἔστι γὰρ καὶ τοῖς μὴ οὖσι μὲν ἀναπλαττομένοις δὲ κατὰ φαντασίαν καὶ ἐπίνοιαν ὀνόματα τιθέναι
20 σημαντικά, ὁρισμοὺς δὲ τούτων οὐκ ἔστιν ἀποδιδόναι. εἶεν δ' ἂν ὁρισμοὶ καὶ οἱ λόγοι οἱ τὰς τῶν κειμένων ὀνομάτων δηλοῦντες ἐτυμότητας· εἰσὶ γὰρ καὶ οὗτοι λόγοι τὰ αὐτὰ σημαίνοντες τοῖς ὀνόμασιν, οἷον εἴ τις εἴπῃ ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὁ διαρθρῶν τὴν ὄπα, καὶ ἵππος ἐστὶν ὁ τοῖς ποσὶν 40 ἱέμενος ἢ ἱπτάμενος. ἀλλ' εἰ καὶ ταὐτὸν οὗτοι σημαίνουσι τοῖς ὀνόμασι,
25 ὅμως οὐκ εἰσὶν ἁπλῶς ὁρισμοί, ὅτι μὴ δηλοῦσι τὴν οὐσίαν ἐκείνων οἷς ἐτέθησαν τὰ ὀνόματα.

p. 92b30 Ἔτι πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοὶ ἂν εἶεν· εἴη γὰρ ἂν ὄνομα θέσθαι ὁποιῳοῦν λόγῳ, ὥστε ὅρους ἂν διαλεγοίμεθα πάντες, καὶ ἡ Ἰλιὰς ὁρισμὸς ἂν εἴη.

30 Ἕτερον ἄτοπον ἑπόμενον δείκνυσι τῷ λέγοντι λόγῳ ταὐτὸν σημαίνειν τὸν ὁρισμὸν τῷ ὀνόματι· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πάντας εἶναι τοὺς λόγους ὁρι- 45 σμούς. κατασκευάζει δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ δυνατὸν εἶναι ὄνομα θέσθαι λόγῳ παντί, οἷον τὸ 'εἴθ' ὡς ἡβώοιμι, βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη' ὀνομασθείη ἂν εὐχή, καὶ τὸ 'τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες' πεῦσις,
35 καὶ ἄλλος κλῆσις καὶ ἄλλος προοίμιον καὶ ἄλλος διήγησις. ἐπεὶ οὖν, φησίν, ὀνόματα πᾶσι, τὰ δὲ αὐτὰ σημαίνουσι τοῖς ὁρισμοῖς τὰ ὀνόματα, εἶεν ἂν πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοί. πῶς δὲ τοῦτο συμβαίνει, δόξειεν ἂν ὥσπερ ἀνοί-

---

6 et 18 σημαίνει γὰρ ἔστι Aa 11 μὴ addidi 18 καὶ post ἔστι om. a
33 εἴθ' ὡς — ἔμπεδος εἴη] Il. H 157 34 τίς πόθεν — τοκῆες] Od. A 170

κειον· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἦν τοὺς ἐπὶ τοῖς πράγμασι κειμένους ὁρισμοὺς ταὐτὸν 50
δηλοῦν τοῖς ὀνόμασι, νῦν δὲ τοῖς ἁπλῶς λόγοις οὐχ ὡς ὁρισμοῖς τιθεὶς
ὀνόματα λέγει διὰ τὸ κεῖσθαι αὐτοῖς ὀνόματα ὁρισμοὺς εἶναι αὐτούς. καὶ
δοκεῖ ἀνακόλουθον· οἱ γὰρ τοιοῦτοι λόγοι ὡς πράγματά τινα κεῖνται αὐτοῖς
5 καὶ τίθενται τὰ ὀνόματα· καὶ οὐ μόνον ὀνόματα ἴδια, ἀλλὰ καὶ ἰδίους ὁρι-
σμοὺς ἕκαστον εἶδος αὐτῶν ἐπιδέχεται. τίνα οὖν πρόφασιν ἔχει ταῦτα
δηλοῦν αὐτοὺς τοῖς οἰκείοις ὀνόμασι, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι πάντας ὁρισμούς;
ἢ οὐχ ἁπλῶς | ἔοικε περὶ τῶν ὀνομάτων λέγειν, ἵνα καὶ αὐτὰ εἴπωμεν ἃ 49
γενικῶς τοῖς λόγοις τίθεται, ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδίως τιθεμένων, ὡς διαφορίζειν
10 τὴν πᾶσαν ὑπόθεσιν· οἷον τί λέγομεν; ἔστιν ὄνομα λόγου ποίησις, ἱστορία,
συγγραφή, συλλογισμός, ἐπαγωγή, προοίμιον, διήγησις, ἀπόφανσις, εὐχή,
πρόσταξις, κλῆσις, πεῦσις· τὰ τοιαῦτα πάντα γενικὰ καὶ οὐ τῷδε ἢ
τῷδε τῷ λόγῳ ἁρμόζοντα, ἀλλὰ πᾶσιν τοῖς οὕτω σχηματιζομένοις, καὶ 5
οὕτω σημαίνουσιν ὡς ὑπὸ τόδε ἢ τόδε τὸ γένος ἀνάγεσθαι, τὴν εὐχὴν
15 τυχὸν ἢ τὴν κλῆσιν ἢ τὴν συγγραφὴν ἢ τὴν ἱστορίαν ἢ τὴν ποίησιν. τὸ
δὲ Ἰλιὰς ὄνομα καὶ Ὀδύσσεια καὶ τὰ τοιαῦτα ἴδιά ἐστιν ὀνόματα τὴν πρό-
θεσιν τοῦ βιβλίου ἐν βραχεῖ ἀφορίζοντα. περὶ τῶν τοιούτων ὀνομάτων
ἔοικε λέγειν, ἅπερ ἰδίᾳ ἑκάστῳ λόγῳ τίθεται. διὰ τοῦτο γὰρ λέγει εἴη
γὰρ ἂν ὄνομα θέσθαι ὁποιῳοῦν λόγῳ, ὡς δυνατὸν ὂν καθ' ἑκάστην
20 διάνοιαν τὴν δηλουμένην ὑπὸ τοῦ λόγου παντὸς τοῦ λεγομένου προσφυὲς 10
τίθεσθαι. ἐπεὶ οὖν, φησί, ταὐτὸν δηλοῦσιν οἱ ὁρισμοὶ τοῖς ὀνόμασι, ταὐτὸν
δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τοῖς λόγοις οἷς οἰκείως τίθενται τὴν αὐτὴν διάνοιαν
ἀφορίζοντα, εἶεν ἂν οἱ ὁρισμοὶ οἱ τοῖς τοιούτοις λόγοις ἀποδιδόμενοι ταὐτὸν
δηλοῦντες τοῖς λόγοις ἐφ' οἷς ἀπεδόθησαν. ὥστε εἶεν ἂν καὶ οἱ λόγοι
25 πάντες ὁρισμοί· ὡς γὰρ ὀνόματα τίθεσθαι τοῖς λόγοις ἰδίᾳ δυνατόν, οὕτω
καὶ ὅρους ἐπ' αὐτοῖς ἀποδιδόναι δυνατόν. ὥστε ἐπεὶ τῇ ποιήσει τοῦ
Ὁμήρου, ἐν ᾗ περιέχεται τὰ ἐν τῇ Ἰλίῳ πεπραγμένα Τρωσί τε καὶ Ἕλλησιν, 15
Ἰλιὰς ἐπιτέθειται ὄνομα, δυνατὸν καὶ λόγον ἀποδοῦναι τὸν κατὰ τοὔνομα.
σημανεῖ οὖν ὁ λόγος ὡς ἡ ὑπόθεσις ταὐτὸ τῷ ὀνόματι, τὸ δὲ ὄνομα
30 ταὐτὸ τῷ λόγῳ παντὶ τῆς ποιήσεως. ὥστε καὶ ὁ λόγος ὁ κατὰ τοὔνομα
ταὐτὸ τῷ λόγῳ παντὶ τῆς ποιήσεως, καὶ εἰ ἐκεῖνος ὁρισμός, καὶ ἡ ποίησις
ἄρα ὁρισμός· δυοῖν γὰρ λόγων σημαινόντων ταὐτὸ εἰ ἅτερος ὁρισμός, καὶ
ὁ ἕτερος. ὥστε δὴ οὐ μόνον ἡ Ἰλιὰς ἅπασιν ὁρισμὸς ἂν εἴη, ἀλλὰ καὶ ἡ
Ὀδύσσεια, ἐπεὶ καὶ αὐτῇ ὄνομα ἴδιον τέθειται· καὶ λόγος ἂν ἀποδοθείη 20
35 αὐτῆς κατὰ τὸ ὄνομα. καὶ πάντες οἱ λόγοι ὡσαύτως, ἱστορίαι τε καὶ
συγγραφαί, δίκαι τε καὶ συμβουλαὶ καὶ ἐγκώμια· καὶ ὁρισμοὺς ἂν διαλεγοί-
μεθα ἕκαστος, ἐπεὶ δυνατὸν τῷ ἑκάστου λόγῳ ἴδιον τεθῆναι ὄνομα, καὶ
λόγον δὲ ἀποδοθῆναι τὸν κατὰ τοὔνομα. εἰ γὰρ καὶ μὴ ὡσαύτως τοῖς
λόγοις δηλοῦσι τὰ κείμενα αὐτοῖς ὀνόματα, ἀλλ' οὖν γε ταὐτὰ δηλοῦσιν
40 ἑτέρως· τὰ μὲν γὰρ ὁλοσχερῶς, οἱ δὲ διευκρινισμένως. ἔστι δὲ διαπορῆσαι 25
πρὸς τὰ οὕτω λεγόμενα. καὶ μὴν τὰ σημαντικὰ τῶν πραγμάτων ὀνόματα

---

5 καὶ τίθενται om. a 12 γενικὰ scripsi: γενητικά A: γεννητικά a 19 καθεκάστω a

ταὐτὰ τοῖς λόγοις αὐτῶν σημαίνουσιν, οἷον τὸ τί ἐστιν ἑκάστου δηλοῦσιν, 49
ὡς καὶ διὰ ἀλλήλων ὁρίζεσθαι τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ ὄνομα καὶ εἶναι μὲν
ὁρισμὸν συνεπτυγμένον τὸ ὄνομα, ὄνομα δ' αὖθις ἐξηπλωμένον τὸν ὁρισμόν.
καίτοι λόγος ὁ λόγος, οὐκ ὄνομα, καὶ ὄνομα, οὐ λόγος τὸ ὄνομα, ἀλλά γε
5 διὰ τὸ ταὐτὸν τῆς δηλώσεως ἀλλήλοις τὰ ἑαυτῶν ἀντιδιδόασιν ὀνόματα.
πῶς οὖν νῦν ὡς ἄτοπον λέγεται τὸ ταὐτὸν σημαίνειν τοὺς ὁρισμοὺς τοῖς 30
ὀνόμασιν; ἔτι ἢ σημαίνει τὰ ὀνόματα ἢ οὔ. εἰ μὲν οὖν ⟨οὐ⟩ σημαίνει,
μάτην εἴληπται καὶ οὐχ ἕξει τέλος, οὗ ἕνεκα τέθειται. ἀλλὰ καὶ οἱ ὁρισμοὶ
ἐξ ὀνομάτων συγκείμενοι ἀσήμαντοι ἔσονται· καὶ οὔτε ὀνόματα οὔτε ὅροι
10 οἱ ὅροι καὶ τὰ ὀνόματα, οὐδ' ἔστιν οἷς πρὸς ἀλλήλους ἡμεῖς τὰ πράγματα
δηλώσομεν, εἰ μὴ δι' ὀνομάτων καὶ λόγων τοῦτο ποιεῖν δυνάμεθα. ἀλλ'
ἄτοπα ταῦτα· δηλοῖ ἄρα τι τὰ ὀνόματα, καὶ ἢ τὰ πράγματα, ἃ δὴ καὶ
ὑπὸ τῶν ὁρισμῶν δηλοῦσθαι λέγεται, ἢ ἕτερ' ἄττα παρ' αὐτά· καὶ εἰ μὲν 35
ἕτερα, πάλιν καὶ οἱ ὁρισμοὶ ἐξ ὀνομάτων συγκείμενοι ἕτερα σημανοῦσιν,
15 οὐχὶ τὰ πράγματα. οἷον εἰ τὸ ζῷον οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ ζῴου σημαίνει
καὶ τὸ λογικὸν οὐ τοῦ λογικοῦ καὶ τὸ θνητὸν οὐ τοῦ θνητοῦ, ἀλλ' ἕκαστον
ἄλλο, οὐδὲ ὁ ἐκ τούτων συγκείμενος λόγος τὴν ἐκ τούτων σύνθετον οὐσίαν
δηλώσει, ἀλλ' ἕτερόν τι. ἄλλων δή τινων δεησόμεθα, ἵνα ταῦτα δηλώσωμεν,
καὶ ἢ φωνῶν ἐνάρθρων ἢ νευμάτων ἢ ψόφων ἀγραμμάτων. καὶ εἰ μὲν
20 τούτων, ἄμεινον οὐδὲν θηρίων διακεισόμεθα, εἰ δὲ ἐκείνων, ὁμοίως κωφοῖς 40
καὶ ἀλλήλοις ἕξομεν· εἰ δὲ φωνῶν ἐνάρθρων, καὶ ἐπ' ἐκείνων τὰ αὐτὰ
ἐρησόμεθα καὶ εἰς ἄπειρον, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τὰ πράγματα σημανθήσεται.
τί δὲ ἄλλο εἰ μὴ τὸ ἐφ' ᾧ κεῖται δηλώσει τὸ ὄνομα, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.
πῶς δὲ καὶ οἱ ὅροι ἀποδίδονται ἐρωτωμένου μετὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ τί
25 ἐστιν; ἢ δῆλον ὡς ἐκεῖνο δηλούντων τῶν ὀνομάτων, ὃ καὶ οἱ ὅροι τί ἐστι
ἐπεξίασι· πλὴν ὅτι ἐπεὶ συνεπτυγμένως καὶ ἀθρόως τὸ ὄνομα, τῶν ὅρων
εἰς ἐξάπλωσιν καὶ διασάφησιν τῆς οὐσίας δεόμεθα. ἢ οὐδὲ τὸ σημαίνειν 45
ταὐτὸν τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ ὄνομα λέγεται ἁπλῶς, ἀλλ' ὁ μὲν ὁρισμὸς καθ'
αὑτό, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ ὄνομα, ὅτι τεθειμένον ἐπί τινος δηλοῖ ἐκφω-
30 νούμενον τοῖς συνήθως ἔχουσι συνιέναι τῆς ἐκφωνήσεως ὅτι τόδε ἐστὶ τὸ
λεγόμενον, τῆς συνηθείας ἀπαγούσης αὐτῶν τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν τοῦ
πράγματος ἔννοιαν. εἰ γὰρ ἦν καθ' αὑτὸ σημαντικὸν τοῦ ὄντος τὸ ὄνομα,
ὥσπερ δὴ καὶ ὁ ὁρισμός, οὐκ ἂν καὶ μὴ οὖσιν ὀνόματα ἐτέθειτο οὐδ' ἂν
πολλὰ τῷ αὐτῷ ὀνόματα ἔκειτο, οὐδὲ μὴν πολλοῖς πράγμασιν ὄνομα τὸ 50
35 αὐτό. νῦν δὲ ὁρισμὸς μὲν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ εἷς καὶ οὐ πολλοί
(εἰ γὰρ καὶ διάφοροι ἐνίοτε λόγοι τοῦ αὐτοῦ ἀποδίδονται, ἀλλ' εἷς ἑκάστου
ὁ κυρίως ὁρισμός, ὃς τῷ γένει τῶν εἰδητικῶν συνερχομένων διαφορῶν ἀπο-
τελεῖται, ἐπεὶ καὶ φύσις μία καὶ εἶδος ἓν τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου δηλούμενον),
ὀνόματα δὲ | πολλὰ τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐνδέχεται ἀπό τινων μὲν παρεπομένων 50
40 αὐτῷ τιθέμενα, ἐπίσης δὲ ἀλλήλοις δηλοῦντα τὸ ὑποκείμενον τοῖς συνήθως

---

3 συνεπτυγμένον scripsi: συνεπυγμένον A: συνεπιγμένον a   7 οὐ addidi
27 σημαίνειν scripsi: σημαίνει Aa   31 συνηθείσας a   33 τέθειτο Aa
36 εἰ] οἱ a

ἔχουσι τῶν ὀνομάτων. ἄνθρωπος γὰρ καὶ μέροψ καὶ βροτὸς τὸ αὐτό, τὸ μὲν ὅτι ἄνω ἀθρεῖ τὸν ὦπα, τὸ δ' ὅτι μερίζει τὴν ὄπα, τὸ δ' ὅτι φθαρτός ἐστι, καὶ ἐξ ἄλλων ἄν τις ἴσως ἑπομένων αὐτῷ εὑρήσει κείμενα ὀνόματα· ὁρισμὸς δ' ὁ κυρίως εἷς. τὸ γὰρ ζῷον πεζὸν δίπουν ἐπεὶ ἐκ τῶν ὑλικῶν σύγκειται, οὐ κυρίως, καὶ τὸ ζῷον ἄπτερον ὑπόπουν δίπουν ὡσαύτως· τὸ δὲ ζῷον λογικὸν θνητὸν ἐπεὶ τὰς εἰδητικὰς ἔχει διαφοράς, κυρίως ἐστὶν ὁρισμός. ἀλλὰ καὶ ὁρισμὸς ὁ αὐτὸς οὐκ ἄν ποτε τεθείη τοῖς διαφόροις κατ' εἶδος, ὄνομα δὲ τὸ αὐτὸ πολλάκις τοῖς κατ' εἶδος διεστηκόσιν, ὡς κύων κατ' εἶδος ἕτερος ὁ ἀστὴρ καὶ ὁ χερσαῖος καὶ ὁ θαλάττιος, ὅπερ οὐκ ἂν ἦν, εἰ καθ' αὑτὸ τὰ ὀνόματα ὥσπερ οἱ ὁρισμοὶ ἐδήλουν τὰ πράγματα. καὶ μεταθείη ἄν τις τὸ τοῦδε εἰς ἕτερον ὄνομα, ὁρισμὸν δ' οὐχί. καὶ ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων δὲ ἐτυμότητος καταμάθοι ἄν τις ὡς κατὰ συμβεβηκὸς δηλοῦσι τὰς τῶν πραγμάτων ὀντότητας· ἐκ γὰρ τῶν παρεπομένων ταῖς φύσεσι λαμβανόμενα ἐξ ἐκείνων τε τὰς ἐτυμότητας δέχεται, καὶ ἐκεῖνα καθ' αὑτὸ δηλοῦν ἐπαγγέλλεται. ἐπεὶ οὖν καθ' αὑτὸ τοῖς ὁρισμοῖς τῶν πραγμάτων ἡ δήλωσις, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τοῖς ὀνόμασι, καὶ τῶν ὄντων ἐξ ἀνάγκης οἱ ὁρισμοί, ὀνόματα δὲ καὶ μὴ ὄντων ἐστί, καὶ ἀμετάθετοι μὲν οἱ ὁρισμοί, μετατίθενται δὲ τὰ ὀνόματα, καὶ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα, πῶς οὐκ ἄτοπον ἰσοδυναμεῖν λέγειν ἁπλῶς τοῖς ὁρισμοῖς τὰ ὀνόματα; κἂν ὁρισμὸς δὲ ῥηθείη τὸ ὄνομα, οὕτως ἂν λέγοιτο ὡς κατὰ συμβεβηκὸς δηλοῦν τὸ αὐτὸ ὅπερ ὁ ὁρισμὸς καθ' αὑτό.

p. 92b32 Ἔτι οὐδεμία ἀπόδειξις εἴη ἂν ὅτι τοῦτο τοὔνομα τουτὶ δηλοῖ· οὐδ' οἱ ὁρισμοὶ τοίνυν τοῦτο προσδηλοῦσιν.

Ἔστω δή, φησί, καὶ ταὐτὸν σημαινέτω ὁ ὁρισμὸς τῷ ὀνόματι. ὥσπερ οὖν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις δεικνύουσα ὅτι τόδε τὸ ὄνομα τοῦδε τοῦ πράγματός ἐστι δηλωτικόν, οὕτως οὐδ' ὁρισμοὶ τοῦτο προσδηλοῦσιν, ἤτοι συνεμφαίνουσιν ἐν ταῖς ἀποδόσεσιν ὅτι ὅδε ὁ ὁρισμὸς τοῦδέ ἐστι τοῦ ὁριστοῦ, καὶ οὐκ ἄλλου τινός. ὅτι δὲ οὐκ ἐνδέχεται εἶναι ἀπόδειξιν δεικνύουσαν ὅτι τοῦδέ ἐστι τοῦ σημαινομένου τὸ ὄνομα καὶ οὐκ ἄλλου, δῆλον ἔκ τε τοῦ κατὰ συνθήκην εἶναι τὰ ὀνόματα, καὶ ἐκ τοῦ πολλοῖς ἐνίοτε κατ' εἶδος διαφέρουσι τὸ αὐτὸ κεῖσθαι ὄνομα, ὃν τρόπον ἔχουσι τὰ ὁμώνυμα, καὶ ἐκ τοῦ πολλὰ ὀνόματα τῷ αὐτῷ κεῖσθαι πράγματι. ὧν οὐδὲν ὑπῆρχεν ἄν, εἰ ἀπόδειξις ἦν ὅτι τοῦδε καὶ οὐχ ἑτέρου τόδε τὸ ὄνομα. ὃ γάρ τις ἐπίσταται, οὐ δυνατὸν ἄλλως ἔχειν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ.

p. 92b35 Ἐκ μὲν τοίνυν τούτων οὔτε ὁρισμὸς καὶ συλλογισμὸς φαίνεται ταὐτὸν ὂν οὔτε ταὐτοῦ συλλογισμός τε καὶ ὁρισμός.

Τοῦτο συγκεφαλαίωσις τῶν εἰρημένων ἐστίν. ὅτι δὲ οὐ ταὐτὸν συλλογισμὸς καὶ ὁρισμός, ἔστι μὲν καὶ ἀπὸ τῶν ὁρισμῶν γνῶναι· ἄλλος γὰρ

6 ἐπεὶ] ἐπὶ a 7 καὶ ὁρισμὸν a 22 ἀπόδειξις εἴη (om. ἂν) Arist. D: ἀποδείξειεν Aa: ἐπιστήμη ἀποδείξειεν ἄν Bekker 34 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post A 33

ἑκατέρου λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι δηλῶν· ἔδειξε δὲ καὶ αὐτός, ὅτε ἐδείκνυ 50
μὴ ταὐτὸν ὂν τὸ τῷ συλλογισμῷ καὶ τὸ τῷ ὅρῳ δεικνύμενον. ὅτι γὰρ
οὐ τοῦ αὐτοῦ συλλογισμὸς καὶ ὁρισμός, δέδεικται πολλαχῶς, καὶ ὅτι τοῦ
μὲν ὅρου τὸ τί ἐστι, τοῦ δὲ συλλογισμοῦ τὸ ὅτι ἔστιν· ἔδειξε γὰρ ἐξ ἀρχῆς
5 ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὸ ὑφ' ἑτέρου τούτων δεικνύμενον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου
δείκνυσθαι. 35

p. 92b37 Πρὸς δὲ τούτοις οὔτε ὁρισμὸς οὐδὲν οὔτε ἀποδείκνυσιν
οὔτε δείκνυσιν.

Εἰ γὰρ οὔτε τὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα, οὗ τὸ τί ἐστιν ἀποδίδοται, ὁ ὁρισμὸς
δείκνυσιν, οὔτε ὅτι ἐκείνου ἐστὶν ἐφ' ᾧ ἀποδίδοται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τί ἐστι
10 τὸ ὁριστόν, ὡς αὐτὸς εἴρηκε, τί ἂν ἕτερον δεῖξαι; ὡς ἄλλο δὲ ὂν τοῦ
ἀποδεικνύναι τὸ δεικνύναι καὶ ἀμφότερα τέθεικε· τὸ μὲν γὰρ τὸ ἐπιστη-
μονικῶς τε καὶ ἀναγκαίως, καὶ ὅσα περὶ ἀποδείξεως ἐν τῷ πρὸ τούτου 40
βιβλίῳ διώρισται· τὸ δὲ δεικνύναι ἔστι καὶ ἁπλῶς καὶ χωρὶς τῶν τοιούτων
προσδιορισμῶν.

15 p. 92b38 Οὔτε τὸ τί ἐστιν οὐθ' ὁρισμῷ οὔτε ἀποδείξει ἔστι γνῶναι.

Δέδεικται καὶ ταῦτα ὁρισμῷ μὲν μὴ δείκνυσθαι τὸ τί ἐστιν· οὔτε γὰρ
ὅτι ὁρισμὸς τοῦτό ἐστι τὸ ἀποδοθέν, ἐκ τῆς ἀποδόσεως δῆλον γίνεται, οὔτε
ὅτι τούτου ἐστίν οὔτε ὅλως ἐστὶ τὸ ὁρισθὲν προσδηλοῦται τῷ ὁρισμῷ· διὰ 45
τοῦτο μηδὲ τὸ τί ἐστι δείκνυται. ἀποδείξει δέ, ὅτι ἀρχὴ ὁ ὅρος τῆς ἀπο-
20 δείξεως, διὸ ὑπ' αὐτῆς οὐ δείκνυται, καὶ εἴ τι ἕτερον περὶ τούτων εἴρηται.

p. 93a 1 Πάλιν δὲ σκεπτέον, τί τούτων λέγεται καλῶς καὶ τί οὐ
καλῶς, καὶ τί ἐστιν ὁρισμός, καὶ τοῦ τί ἐστιν ἆρά πως ἔστιν
ἀπόδειξις καὶ ὁρισμὸς ἢ οὐδαμῶς.

Τὰ εἰρημένα συγκεφαλαιωσάμενος προστίθησι τὰ ἑξῆς, περὶ ὧν εἰπεῖν
25 τε καὶ δεῖξαι βούλεται. ἐρεῖ γὰρ πρῶτον μὲν ὅτι οὐ πάντῃ καλῶς ἤτοι 50
οὐκ ἀληθῶς ἔχει τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ἔστιν οὗ διαπέπτωκεν. αὐτίκα τὸ μὴ
δύνασθαι τὸ αὐτὸ δι' ὁρισμοῦ γινώσκεσθαι καὶ ἀποδείξεως, ἔπειτα καὶ τὸ
μὴ δύνασθαι δεῖξιν ὁρισμοῦ δι' ἀποδείξεως ἢ ὅλως διὰ συλλογισμοῦ γίνεσθαι.
τούτων γὰρ ἑκάτερον ἁπλῶς μὲν λεγόμενον οὐκ ἀληθές, πῇ δὲ λεγόμενον 51
30 ἀληθές, ὥσπερ δηλονότι καὶ τὰ τούτοις ἀντικείμενα· οὔτε γὰρ τὸ δύνασθαι
τὸ αὐτὸ δι' ὁρισμοῦ γινώσκεσθαι καὶ δι' ἀποδείξεως ἁπλῶς ἀληθὲς οὔτε τὸ
μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ πῇ ἑκάτερον, ὡς προϊοῦσι φανήσεται. ὡσαύτως καὶ
δύνασθαι ἢ μὴ δύνασθαι δεῖξιν ὁρισμοῦ γίνεσθαι· καὶ τούτων γὰρ πῇ

---

1 ἔδειξε] c. 3 9 οὐδὲ scripsi: οὔτε Aa 10 δεῖξαι scripsi: δείξῃ Aa
12 ἀναγκαίως scripsi: ἀναγκαίας Aa 17 ὅτι scripsi: οὔτε Aa 20 δείκνυται
scripsi: δείκνυσθαι Aa

ἀληθεύει ἑκάτερον καὶ πῇ οὐκ ἀληθεύει, ὡς ἔσται καὶ τοῦτο δῆλον. 51
ὡσαύτως δὲ τούτοις καὶ τὸ δύνασθαι ὁρισμὸν δι' ὁρισμοῦ δείκνυσθαι· 5
καὶ τοῦτο γὰρ ἔστι μὲν οὔ, ἔστι δ' ὅπῃ οὔ. ὥστε περὶ τῶν ἐν μέρει
ἀληθευόντων ὁ ἁπλῶς ἀποφαινόμενος ἢ ἐπιχειρῶν πῇ μὲν καλῶς φησι, πῇ
5 δ' οὐ καλῶς. ἐπεὶ δὲ περὶ ὁρισμοῦ λόγος αὐτῷ κεκίνηται, πῇ τε διέστηκεν
ἀποδείξεως καὶ πῇ ταύτῃ φαίνεται κοινωνῶν, ἔδει καὶ τί ἐστιν ὁρισμὸς
ἀποδοῦναι, ὥσπερ καὶ πρότερον περὶ ἀποδείξεως λέγων τί ἐστιν ἀπόδειξις
ἀποδέδωκεν, καὶ πρὸ αὐτῆς περὶ συλλογισμοῦ μέλλων λέγειν τί ἐστι συλ- 10
λογισμός. τῷ ὄντι γὰρ ἄτοπον κατὰ Πλάτωνα, λέγειν περί τινος ἀγνοοῦντα
10 περὶ ὅτου λόγος ἐστί. πρότερον οὖν δεικνὺς ὡς οὐδαμῶς ἔστιν ὁρισμοῦ
ἀπόδειξις τοὺς τρόπους ἐλάμβανε καθ' οὓς οὐκ ἐνδέχεται τὸν ὁρισμὸν ἀπο-
δείκνυσθαι· ἐπεὶ δ' ἔστι τις τρόπος ἐκείνων ἕτερος, ᾧ ὁρισμὸν δι' ἀπο-
δείξεως ἐνδέχεται γίνεσθαι, τοῦτον ἑξῆς παραδοὺς τὸν περὶ τούτου λόγον
τέλειον ἀπεργάσεται, πρότερον μὲν πῶς οὐ γίνεται δείξας, ἔπειτα δ' ὅπως
15 γίνεται. καλῶς δ' οὕτω πεποίηκεν, ἵνα κατὰ προκοπὴν αὐτῷ ὁ λόγος 15
προβαίνῃ, μὴ κατὰ ὕφεσιν, καὶ κατὰ γένεσιν, μὴ κατὰ φθοράν, ἐξ ἀπο-
φάσεως εἰς κατάφασιν, κἀκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν, ἀλλ' οὐκ ἀνάπαλιν,
ἐπεὶ καὶ μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ ὁριστικὴ μέθοδος. ὡς ⟨γὰρ⟩ ἐκείνη τὰ εἴδη
τῇ ὕλῃ ἐφαρμόζουσα τὰς ἐν κινήσει οὐσίας ἀποτελεῖ, ὧν εἶναι ἀρχὴ λέγεται,
20 οὕτως αὕτη τῷ γένει τὰς διαφορὰς προστιθεῖσα καὶ τὴν τῶν ὁριστῶν
γνῶσιν οὕτω παρέχουσα.

Εἰπὼν δὴ ταῦτα τοὺς τρόπους ἐκτίθεται, καθ' οὓς ὁρισμὸν ἐνδέχεται 20
δι' ἀποδείξεως γινώσκεσθαι. χρῆται δὲ τοῖς προαποδεδειγμένοις, ἐν οἷς
ἔλεγε ταὐτὸν εἶναι τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ εἰ ἔστιν.
25 ἐλέγομεν γὰρ ὅτι ἐπεὶ εἶδος ὁ ὁρισμός, τὸ δὲ εἶδος αἴτιον, δῆλον ὅτι καὶ
ὁ ὁρισμὸς αἴτιον. αἴτιον δὲ τίνος; ἢ πάντως τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, οὗ ὁ
ὁρισμὸς ὁρισμός ἐστιν. αἰτίαν οὖν τοῦ δύνασθαι ὁρισμὸν διὰ μέσου τινὸς
δείκνυσθαι ταύτην ἀποδίδωσιν ἐκ διαιρέσεως οὕτω προβαίνουσαν· τῶν γὰρ
ὡς ὁρισμῶν αἰτίων, φησί, τὸ μὲν ταὐτόν ἐστιν ἐκείνῳ οὗ ἐστιν αἴτιον, τὸ δὲ 25
30 ἐκείνου ἕτερον. εἶτα πάλιν ὑποδιαιρεῖ καί φησιν ὅτι τὸ ἕτερον ἢ ἀπο-
δεικτὸν ἢ ἀναπόδεικτον. εἰσὶ γάρ τινες τῶν λόγων, ὡς προϊοῦσιν ἐκ τῶν
παραδειγμάτων φανήσεται, οἳ μὴ ἀντιστρέφουσι πρὸς τὸ ὁριστόν, διὸ καὶ
δοκούντως ὁρισμοὶ ἀλλ' οὐ κυρίως εἰσί· καὶ τούτων οἱ μὲν ἐκ τῆς ὕλης,
οἱ δὲ ἐκ τοῦ εἴδους λαμβάνονται. ὅσοι μὲν οὖν ἐκ τῆς ὕλης λαμβάνονται
35 καὶ μὴ ἀντιστρέφουσιν, οὗτοι ἀποδεικτοὶ διὰ μέσων τῶν ἐκ τοῦ εἴδους, ὅσοι
δὲ ἐκ τοῦ εἴδους, οὗτοι ἀναπόδεικτοι, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῶν καὶ τῶν ὁριστῶν 30
εὑρίσκεσθαι μέσον. ἐὰν οὖν ὁρισμὸς τοιοῦτος ᾖ, ὡς ἐκ τῆς ὕλης λαμβά-
νεσθαι καὶ μὴ ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ ὁριστόν, διὰ ταῦτα ἄλλο μέν ἐστι τοῦ
ὁριστοῦ, δύναται δὲ διὰ μέσου δείκνυσθαι. ληφθέντος γὰρ μέσου τοῦ ἐκ
40 τοῦ εἴδους λαμβανομένου, ὃς καὶ αὐτὸς οὐκ ἀντιστρέφει μὲν πρὸς τὸ ὁριστόν,

---

1 καὶ πῇ οὐκ om. A¹ 3 οὔ] οὐ Aa οὔ] οὐ Aa 17 κἀκ] ἐκ A¹
18 γὰρ addidi 20 προστιθεῖσα scripsi: προτιθεῖσα Aa

ἀμέσως δὲ ὑπάρχει αὐτῷ, γίνεται συλλογισμὸς ἐν πρώτῳ σχήματι ὁρισμὸν 51
συνάγων δι' ὁρισμοῦ κατὰ τοῦ ὁριστοῦ, ἐπεὶ καθόλου τε καὶ καταφατικὸν
τὸ δεικνύμενόν ἐστι, τοῦτο δὲ ἐν ἄλλῳ οὐκ ἐνδέχεται ἀλλ' ἢ ἐν τῷ πρώτῳ 35
σχήματι δείκνυσθαι.

5 Ταῦτα τοίνυν οὕτως εἰπόντες ποιήσωμεν διὰ παραδειγμάτων τὸν
λόγον σαφέστερον, διελόντες πρότερον ἀκριβέστερον. τῶν γὰρ ἀποδιδομένων
λόγων περί τινων ὁριστῶν οἱ μὲν ἐκ τῶν γενῶν εἰσι καὶ τῶν εἰδοποιῶν
διαφορῶν συνιστάμενοι, οἱ δὲ ἐκ τῶν γενῶν μὲν ἴσως, οὐ μὴν καὶ τῶν
εἰδοποιῶν διαφορῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν τῇ ὕλῃ προσόντων λαμβάνονται. οἷον ὁ
10 μὲν ζῷον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν τὸν ἄνθρωπον εἶναι 40
λέγων ἐκ τοῦ εἴδους τὰς διαφορὰς εἴληφεν ἢ πάσας ἢ τὰς πλείους· ὁ δὲ
λέγων ζῷον ὀρθοπεριπατητικὸν πλατυώνυχον γελαστικὸν ἐκ τῶν τῇ ὕλῃ
προσόντων συντέθειται. τούτων δ' αὖθις ἑκατέρων οἱ μὲν ἀντιστρέφουσι
πρὸς τὸ ὁριστόν, ὡς οἱ εἰρημένοι ἄμφω, οἱ δὲ οὐκ ἀντιστρέφουσιν· οἷον
15 ἐξ ὕλης μὲν λαμβανόμενος καὶ μὴ ἀντιστρέφων ὁ τὸν θυμὸν ζέσιν εἶναι
λέγων τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος, ἐξ εἴδους δὲ καὶ μὴ ἀντιστρέφων ὁ
τὸν θυμὸν φάσκων ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως. οὔτε γὰρ πᾶσα ζέσις τοῦ περι- 45
καρδίου αἵματος θυμός ἐστιν, ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ μὴ θυμουμένου τινὸς ζέειν
τὸ περὶ τὴν καρδίαν αἷμα (τῶν γὰρ ἐφ' ὑγροῖς πυρεσσόντων ζέει τὸ αἷμα
20 τὸ περικάρδιον, οὐ μὴν καὶ θυμοῦνται διὰ τοῦτο) οὔτε δὲ πᾶσα ὄρεξις ἀντι-
λυπήσεως θυμός· ἐνδέχεται γάρ τινα ἀντιλυπήσεως ὀρεγόμενον ἠρεμεῖν καὶ
μηδεμίαν ταραχὴν ὑπομένειν θυμοῦ· ἐν γὰρ ταῖς προχειρίσεσι τῶν ὀρέξεων
ἢ κατὰ φαντασίαν γινομέναις ἢ κατ' ἐνέργειαν αἱ τῶν ὑποκειμένων κινήσεις
πεφύκασι γίνεσθαι, οὐ μὴν καὶ ἐκ τοῦ ἁπλῶς ἐν αὐταῖς κεῖσθαι, ἀλλὰ δεῖ 50
25 ἄμφω συνδραμεῖν, ἵνα θυμὸς γένηται. κυρίως μὲν οὖν ὁρισμοὶ οἱ καὶ
ἄμφω ἔχοντες, τό τε ἐκ τοῦ εἴδους λαμβάνεσθαι καὶ τὸ ἀντιστρέφειν· οἱ
δὲ θατέρου τούτων λειπόμενοι οὐ κυρίως, πολλοῦ γε δεῖν οἱ ἀμφοῖν. τὸν
μὲν οὖν ἐκ τοῦ εἴδους καὶ ἀντιστρέφοντα ὁρισμὸν τὸ αὐτό φησιν εἶναι τῷ
οὗ ἐστιν αἴτιος, τὸν δέ γε μὴ ἀντιστρέφοντα ἕτερον, | εἴτε ἐκ τοῦ εἴδους 52
30 εἴτε ἐκ τῆς ὕλης ἐστί. καίτοι κἀκεῖνος ὡς αἴτιον ἕτερόν ἐστι τοῦ οὗ ἐστιν
αἴτιον, ἀλλ' ἐπείπερ ἀντιστρέφει καὶ ἐξισάζει καὶ τὸ εἶδος παρίστησιν,
κατά γε τοῦτο ταὐτὸν πρὸς ὃ ἀντιστρέφει καὶ ἐξισάζει, ἢ ὡς μὲν ὄντος
ἁπλῶς ἕτερον, ὡς δὲ τόδε ὄντος ταὐτόν. καὶ ὁ ὅρος αἴτιον τῷ ὄντι
τοῦ τόδε εἶναι· κατὰ γὰρ τὸν ὅρον τῷ τόδε ὄντι τὸ τί ἐστιν. ὅτι δὲ οὗτος
35 μόνος κυρίως ὁ ὁρισμὸς δῆλον, εἴ γε οἰκειότατον ὁρισμοῦ τὸ ἴδιον εἶναι 5
καὶ ἐν τῷ τί ἐστιν οὗ ὁρισμός ἐστιν. εἰ οὖν πᾶς οὕτως, ὁ μὴ οὕτως οὐχ
ὁρισμός. τοῦτον μὲν δὴ οὕτως, τὸν δ' ἐκ τῆς ὕλης καὶ μὴ ἀντιστρέφοντα
ἕτερόν τέ φησιν, ἐπεὶ μηδὲ ἀντιστρέφει, καὶ ἔμμεσον ὡς διὰ μέσου τοῦ ἐκ
τοῦ εἴδους λαμβανομένου ἀποδεικνύμενον. τὸν δ' ἐκ τοῦ εἴδους μέν, μή μέν-
40 τοι γε ἀντιστρέφοντα ἕτερον καὶ αὐτὸν τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, ἄμεσον δὲ καὶ διὰ
τοῦτο μηδὲ δεικνύμενον. ὅτι γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ περικαρδίου αἵματος,

30 post κἀκεῖνος add. ὁ ἐκ τοῦ εἴδους καὶ ἀντιστρέφων A²

δειχθείη ἂν διὰ μέσου τοῦ ὄρεξις ἀντιλυπήσεως· ὅτι δὲ ὄρεξις ἀντιλυπήσεως, 52
οὐκ ἂν δειχθείη, διὰ τὸ ἄμεσος εἶναι τῷ θυμῷ· τοῦτο γὰρ προηγεῖται, 10
ἐκεῖνο δὲ ἕπεται. πρότερον γὰρ ὀρέγεταί τις ἀντιλυπῆσαι, εἶτα ζέει αὐτοῦ
τὸ περικάρδιον αἷμα ἐνδιδόντος τῇ ὀρέξει καὶ ἤδη φερομένου πρὸς ἀντα-
5 πόδοσιν· ὥστε ἐκεῖνο μὲν οὐ διὰ μέσου τινὸς τῷ θυμῷ, τοῦτο δὲ διὰ
μέσου ἐκείνου· διὸ καὶ ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς συμπέρασμα ἀποδείξεως ἐν τῷ
πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐλέγετο, ὡς διὰ μέσου τοῦ ἐκ τοῦ εἴδους λαμβανομένου 15
κατά τινος συναγόμενος. ἐπὶ τῶν τοιούτων δεῖ ἄμφω συνδραμεῖν, ἵν' ἀντι-
στρέψῃ καὶ ὁρισμὸς τέλειος γένηται 'θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν
10 αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως'· ἰδίᾳ δ' ἑκάτερον οὔτε ἀντιστρέφει, ὡς
εἴρηται, οὔτε κυρίως ὁρισμός ἐστι. τοῦτον μὲν ἕνα τρόπον φησὶ τοῦ
δείκνυσθαι τὸ τί ἐστι δι' ἄλλου, ὄντος δηλονότι κἀκείνου τί ἐστιν. ἀνάγκη
γὰρ τὸ τί ἐστιν, εἰ μέλλοι δείκνυσθαι, διὰ μέσου τί ἐστι δείκνυσθαι, ὥσπερ
καὶ τὸ ἴδιον διὰ μέσου ἰδίου, ὡς τὸ μὲν εἶναι δεικτικὸν τὸ δὲ μή. τοῦτον
15 δὴ τὸν τρόπον τὸν δι' ὁρισμοῦ συλλογιζόμενον ὁρισμὸν ἔφησε καὶ πρότερον
καὶ νῦν αὖθις λέγει μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἐπεὶ λαμβάνει ὃ βούλεται ἀπο-
δεῖξαι· ὁρισμὸν γάρ τινος δεῖξαι βουλόμενος ὁρισμὸν αὐτοῦ λαμβάνει· ἀλλ'
ἔστι, φησί, λογικὸς συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι. λογικὸν δέ φησι συλλογισμὸν
τὸν ἐξ ἐνδόξων συλλογιζόμενον, ἢ ὅπερ οἰκειότερον ἐνταῦθα, τὸν δεικνύντα
20 μὲν διὰ μέσου τινὸς τὸ ἕτερον κατὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ἄκρων, μὴ μέντοι γε
φυλάττοντα καὶ τὰ εἰρημένα τῆς ἀποδείξεως παρατηρήματα. ἀλλ' εἰ μὲν 25
τὸν αὐτὸν ἐδείκνυεν ὁρισμὸν ὃν καὶ προσελάμβανε, φησὶν ὁ Ἀλέξανδρος,
τὸ ἐν ἀρχῇ ἂν ᾐτεῖτο· εἰ δὲ ἄλλον μὲν λαμβάνει ἄλλον δὲ δείκνυσιν,
οὐκέτι αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ, ἐπεὶ καὶ ὁ ὑπάρχον τί τινι ἀποδεικνὺς ὑπάρχον
25 λαμβάνων ὑπάρχον ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνει,
ἐπεὶ μὴ τὸ αὐτὸ δείκνυσιν ὑπάρχον, ὃ καὶ λαμβάνει, ἀλλ' ἕτερον μὲν
λαμβάνει, ἕτερον δὲ δείκνυσιν. ἀλλ' εἰ μὲν δώσομεν πλείους εἶναι τοῦ
αὐτοῦ ὁρισμούς, οὐδὲν ἔσται ἄτοπον, ἄλλον δι' ἄλλου δεικνύεσθαι· εἰ δὲ 30
μὴ εἶεν πλείους, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ αἴτιον τοῦ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν. ἢ τοῦτο
30 μὲν ἐνδιδόντος ἐστὶ τῇ ἀπορίᾳ καὶ τὸν Ἀριστοτέλη λέγοντος μὴ καλῶς
εἰπεῖν τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ εἶναι τοῦτο τοῦ τί ἐστιν ἀπόδειξιν τὸ δι' ἑτέρου
δείκνυσθαι τί ἐστιν, ἀλλ' εἶναι λογικὸν συλλογισμόν, ὅτι ὃ ἐζήτησεν εἴληφεν.
ἔπειτα οὐδ' ἂν ὅλως εἴη περὶ ὅρου συλλογισμός, εἰ μὴ ἔστι μέσον λαβεῖν
ὁρισμὸν ἑνὸς ὄντος τοῦ ὁρισμοῦ· ὥστε οὐ μόνον οὐκ ἔσται ἀπόδειξις, ἀλλ'
35 οὐδὲ λογικὸς συλλογισμός, ὡς οὗτός φησι περὶ ὁρισμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι μέσον 35
εὑρεῖν, εἴ γε τῶν τί ἐστι τὸ μέσον τί ἐστι καὶ τῶν ἰδίων ἴδιον. ἀλλὰ καὶ
δύο τί ἐστι τοῦ αὐτοῦ ὡμολόγηται· τοῦ γὰρ θυμοῦ τί ἐστιν ἑκάτερον, τό
τε ζέσις τοῦ περικαρδίου αἵματος καὶ τὸ ὄρεξις ἀντιλυπήσεως. πῶς οὖν
ἐροῦμεν; ἢ ἴσως ὅτι κυρίως μὲν ὁρισμοὺς τοῦ αὐτοῦ πλείους εἶναι οὐκ ἂν
40 δοίημεν, μὴ κυρίως δὲ δοίημεν ἄν. ἐπεὶ τοίνυν ἄμφω οὗτοι μὲν συντι-

---

3 ζέει] ζέου a αὐτοῦ scripsi: αὐτῷ Aa 4 ἤδη] ἤδει a 6. 7 ἐν τῷ πρὸ τού-
του βιβλίῳ] Anal. post. A 8 p. 75b32 14 ταῦτα a 18 ἔστι] ἔτι Aa
28 ὁρισμοὺς scripsi: ὁρισμοῦ Aa 31 τοῦ ante μὴ scripsi: τὸ Aa

θέμενοι καὶ τὸ εἶδος τοῦ θυμοῦ παριστῶσι καὶ ἀντιστρέφουσιν, ἰδίᾳ δ' 52
ἑκάτερος οὐχί, λογικὸς ἂν εἴη συλλογισμὸς ὁ διὰ τοῦ ἑτέρου περαίνων τὸν 40
ἕτερον, ὅτι μὴ ἀληθῆ ὁρισμὸν ἀλλὰ δοκοῦντα συνάγει. ἢ καὶ ζητουμένου
τίς ἐστιν ὁρισμὸς τοῦ θυμοῦ, ὁρισμὸν εἴληφε τοῦ θυμοῦ· οὐ γὰρ ἤδη
5 δεδομένου ὅτι ὁρισμὸς τοῦ θυμοῦ ἡ ὄρεξις τῆς ἀντιλυπήσεως ἡ ζήτησις
γίγνοιτ' ἄν, τί ἐστιν ὁρισμὸς τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ μήπω δήλου ὄντος, τί ἐστιν
αὐτοῦ ὁρισμός· ὥστε οὕτως ἀδήλου ὄντος τοῦ πράγματος καὶ ζητουμένου
ὁ λαμβάνων ὁρισμὸν ὃ ἐζήτησεν εἴληφεν, ὥσπερ καὶ εἰ ἐζητεῖτο, εἰ ἔστι
τι ὑπάρχον, ὁ λαμβάνων ὑπάρχον ὃ ἐζητεῖτο ἐλάμβανεν ὄν. τοῦτον μὲν 45
10 δὴ ἕνα τρόπον φησί, δι' οὗ ὁρισμὸν συλλογιστικῶς μέν, οὐκ ἀποδεικτικῶς
δὲ εὑρεθῆναι ἐνδέχεται, καὶ ὁρισμὸν οὐχ ἁπλῶς ἀλλά τινα ὁρισμόν.

Ἐπεὶ δὲ δι' ἀποδείξεως ἐζητεῖτο εἰ δυνατόν ἐστιν εὑρίσκεσθαι ὁρισμόν,
καὶ τοῦτον κυρίως ὡς ἐν τῷ τί ἐστιν εἶναι καὶ ἴδιον, μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον
τρόπον, καθ' ὃν ἐνδέχεται, φησί, δι' ἀποδείξεως εὑρίσκεσθαι ὁρισμόν, ὡς
15 μὴ τοῦτο ἐνὸν διὰ τοῦ προτέρου. μέτεισι δὲ πάλιν τὰ ἐξ ἀρχῆς περὶ τῶν
τεσσάρων προβλημάτων παραδοθέντα, ὡς κἂν τῷ προκειμένῳ αὐτῷ χρησι- 50
μεύοντα. ἄρχεται δὲ πάλιν ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωριμωτέρων· ταῦτα δ' ἐστὶ
τὰ σύνθετα προβλήματα, λέγω δὴ τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι· καὶ φησὶν ἀναλόγως
τούτοις ἔχειν καὶ τὰ ἁπλᾶ, ἤτοι τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν. ἀλλὰ διέλωμεν
20 πρότερον. πᾶν γὰρ ζήτημα ἢ πρᾶγμά τι ζητεῖ ἢ αἰτίαν πράγματος, καὶ
πρᾶγμα ἢ | ὡς καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον ἢ ὡς ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὸ εἶναι. 53
καὶ αἰτίαν πράγματος ὡσαύτως ἢ ὄντος καθ' ἑαυτὸ ἢ ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι
ἔχοντος. ὅταν μὲν οὖν ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ ζητεῖται τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι,
πρόβλημα γίνεται τὸ μὲν τοῦ πράγματος ζητουμένου, τὸ δὲ τῆς αἰτίας
25 αὐτοῦ· ὅταν δὲ ὡς καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι, τὸ
μὲν κἀνταῦθα ζητουμένου τοῦ πράγματος, τὸ δὲ τῆς αἰτίας τοῦ πράγματος. 5
ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τῶν προτέρων οὐκ ἂν τὴν αἰτίαν ζητήσαιμεν τοῦ πράγ-
ματος ἀγνοουμένου τοῦ εἶναι αὐτό, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων, λέγω δὴ
τῶν ἁπλῶν· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ἅμα μὲν ἐνδέχεται γνῶναι τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι,
30 πρότερον δὲ τοῦ ὅτι τὸ διότι γνῶναι ἀδύνατον, οὕτω κἀνταῦθα ἅμα μὲν τὸ
εἶναι καὶ τὸ τί ἦν εἶναι γνῶναι ἐνδέχεται, πρότερον δὲ τοῦ εἶναι τὸ τί ἦν
εἶναι ἀδύνατον, ἐπεὶ κἀκεῖ κἀνταῦθα εὔηθες καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν τοῦ πράγμα- 10
τος ἀγνοουμένου τοῦ εἶναι ὅλως αὐτό. εἰ γὰρ καὶ τὸ αἴτιον φύσει πρότερον τοῦ
οὗ ἐστιν αἴτιον, ἀλλὰ τῇ καθ' ἡμᾶς γνώσει ἐκ τῶν ἀτελῶν προβαινούσῃ ἐπὶ
35 τὰ τέλεια ἡ τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα γνῶσις περιγίνεται πρότερον, εἶθ' οὕτως
καὶ ἡ τῆς αἰτίας αὐτοῦ, ἢ δὴ καὶ ἅμα ἐνίοτε, ἀνάπαλιν δὲ οὐδέποτε. οὐ
γὰρ ἄν τις τὴν αἰτίαν τινὸς εἰδὼς ὅτι αἰτία τούτου ἐστὶ ζητήσαι ποτὲ εἰ
ἔστιν ἐκεῖνο, εἴ γε καὶ ὅτε αὐτὸ ζητεῖ, τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ζητεῖ, εἰ ἔστι τις
αἰτία τοῦ εἶναι αὐτό, εἴτε τῶν ἐν ἑτέροις τοῦτο εἴτε τῶν καθ' αὑτὰ θεω- 15
40 ρουμένων ἐστίν. εὑρὼν δὲ ὅτι ἔστι τις αἰτία τοῦ εἶναι αὐτὸ ζητεῖ ἐν-
τεῦθεν, ἥτις αὕτη ἐστίν· οὕτω γὰρ ἐξ ἀρχῆς εἴρηται. ἀλλ' οὖν γε ὥσπερ

9 τοῦτον scripsi: τοῦτο Aa 17 γνωριμώτερον a 18 δὴ] δὲ Aa
30. 31 τὸ εἶναι καὶ τὸ om. A[1]

μάταιον ζητεῖν ἰδιότητα πράγματος ἀγνοουμένου τοῦ εἶναι αὐτό, οὕτω δὴ 53
μάταιον ζητεῖν τὴν ἰδίαν αἰτίαν τινὸς ἀγνοουμένου, εἰ ἔστι ὅλως αἰτία αὐτοῦ.
Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπεὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ ἡ τούτου γνῶσις προηγεῖται
τοῦ τί ἐστι καὶ τῆς αὐτοῦ γνώσεως, ὡς ἔχομεν παρασκευῆς ἐν τῇ τοῦ εἰ
5 ἔστι γνώσει, οὕτω καὶ πρὸς τὸ τί ἐστι ποδηγούμεθα. εἰ μὲν ἀπὸ συμ- 20
βεβηκότων τινῶν καὶ ἃ μὴ τῆς οὐσίας τοῦ ζητουμένου μέρη ἐστί, τὸ εἶναι
αὐτὸ γινώσκομεν, ἐπιπόλαιός τε ἡ γνῶσις αὐτοῦ καὶ ἐγγύς που τοῦ μηδὲ
γνῶσις εἶναι, διὸ δὴ καὶ ἡ ἐκ ταύτης τοῦ τί ἐστι κατάληψις ἀμυδρά τις
καὶ ὡς εἰπεῖν ἀφαυρά· εἰ δὲ ἐξ οὐσιωδῶν τινων καὶ ἃ μέρη τῆς οὐσίας
10 ἐστὶ τοῦ πράγματος τὴν τοῦ εἰ ἔστιν ἔχομεν γνῶσιν, ῥᾷον ἤδη ἐντεῦθεν
καὶ πρὸς τὴν ἀτελῆ τοῦ τί ἐστι γνῶσιν ὁδοποιούμεθα. οἷον εἰ περὶ βροντῆς
ζητοῦμεν ἢ τῆς ἐκλείψεως, τί τούτων ἐστὶν ἑκάτερον, ἂν περὶ τοῦ εἶναι αὐτὰ
οὕτως ἔχωμεν γνώσεως ὅτι τὸ μὲν ψόφος τίς ἐστι νεφῶν, τὸ δ' ὅτι φωτὸς 25
στέρησίς τις, ὡσαύτως καὶ ἄνθρωπον ὅτι ζῷόν τι, καὶ ψυχὴν ὅτι αὐτὸ
15 αὑτὸ κινοῦν, ἐπεὶ ταῦτα οὐσιώδη ἐστὶ τοῖς ληφθεῖσι, ῥᾷον ἀπὸ τούτων καὶ
πρὸς τὸ τί ἐστιν ἕκαστον τούτων ἥξομεν. εἰ δὲ περὶ τῆς βροντῆς μὲν ὅτι
τινὲς ἐμβρόντητοι γίνονται, περὶ δὲ τῆς ἐκλείψεως τῆς σελήνης ὅτι παν-
σέληνος οὖσα καὶ ὑπὸ νέφους μὴ ἐπισκοτουμένη ἄφνω ἀφανὴς γίνεται, καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, ἐὰν ἐκ τοιούτων τοῦ εἶναι τὴν γνῶσιν ἔχωμεν, 30
20 οὐδὲν ἐντεῦθεν πρὸς τὸ τί ἐστι μεθοδεύειν ἔστιν, ὅτι μηδὲ αὐτὸ τὸ εἶναι
γινώσκεται ἐκ τοιούτων δοκοῦν γινώσκεσθαι, τούτου δὲ μὴ γινωσκομένου
ζητεῖν τὸ τί ἐστι μηδὲ ζητεῖν ἔστι. καλῶς ἄρα εἴρηται ὅτι ὡς ἔχομεν
περὶ τοῦ εἶναι οὕτως ἔχομεν καὶ περὶ τοῦ τί ἦν εἶναι. οὐ πάντα δὲ οὐδὲ
τὰ ἀπὸ τοῦ πράγματος λαμβανόμενα ὁμότιμά ἐστιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐγγυτέρω,
25 τὰ δὲ πορρωτέρω, καὶ ἡ ἐκ τούτων πρὸς τὸν ὁρισμὸν ποδηγία τῇ αὐτῶν
πρὸς τὸ πρᾶγμα οἰκειώσει ἀνάλογος. λαμβάνει τοίνυν παραδείγματα τῶν 35
εἰρημένων, καὶ πρῶτον μὲν ἐφ' ὧν γνῶσις οὐσιώδης τοῦ ὅτι ἐστί, δι' ἧς
καὶ εἰς τὸ τί ἐστι ποδηγούμεθα, εἶτα δὲ καὶ τῆς κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ εἰ
ἔστι γνώσεως λήψεται παράδειγμα καὶ δείξει διὰ τούτου, ὡς οὐδὲν ἡμῖν ἡ
30 τοιαύτη γνῶσις πρὸς τὸν ὁρισμὸν συντελεῖ. τὸ δὲ παράδειγμα αὐτῷ τῆς
τοῦ εἰ ἔστι γνώσεως τῆς ἐχούσης τι τοῦ τί ἐστιν, ἔστι τόδε· μείζονα ὅρον
τὴν ἔκλειψιν τίθεται, ὅπερ ἐστὶ τὸ Α, τὴν σελήνην ἐλάττονα, ὅπερ ἐστὶ τὸ
Γ, μέσον τῆς γῆς ἀντίφραξιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ Β. ὅταν οὖν ζητῶμεν, φησί, 40
πότερον ἐκλείπει ἢ οὔ, τοῦτο ζητοῦμεν, ἆρά ἐστι τὸ Β ἢ οὔ, ταὐτὸν δ'
35 εἰπεῖν ἆρά ἐστιν αἴτιόν τι τῆς ἐκλείψεως τῆς σελήνης ἢ οὔ. καὶ ἐὰν ᾖ
τὸ αἴτιον, ἔστι δηλονότι καὶ τὸ αἰτιατόν· ὄντος γὰρ τοῦ ὑπὸ γῆς ἀντι-
φράττεσθαι, ὅπερ ἦν τὸ Β, ἔσται καὶ τὸ Α ἐξ ἀνάγκης, ὅπερ τὸ ἐκλείπειν
ἐστί· λόγος γὰρ καὶ αἰτία τῆς ἐκλείψεως ἡ τῆς γῆς ἐστιν ἀντίφραξις. ἅμα
οὖν ἐν τούτῳ ἥ τε τοῦ εἶναι τὴν ἔκλειψιν γνῶσις γίνεται καὶ τοῦ αἰτίου
40 αὐτῆς· τοῦτο δὲ ἦν τὸ τί ἐστιν. ὥστε οὕτως ἡ ἐπιστημονικὴ τοῦ εἰ ἔστι 45
γνῶσις ἑαυτῇ τὸ τί ἐστι συμπαρίστησιν. ἐπιφέρει καὶ ἕτερον παράδειγμα,

---

8 κατάλησις Aa 16 ἥξομεν scripsi: ἕξομεν libri 19 τοῦ om. A
26 οἰκειώσι ἀνάλογον a

τὸ ἔχειν δύο ὀρθὰς τὸ τρίγωνον· δύο γὰρ οὐσῶν ἀποφάνσεων ἀντικειμένων 53
ἀλλήλαις κατὰ ἀντίφασιν ζητοῦμεν ὁποτέρας τούτων ἐστὶν αἴτιον, πότερον
τῆς λεγούσης ἔχειν δύο ὀρθὰς τὸ τρίγωνον ἢ τῆς λεγούσης μὴ ἔχειν.
εὑρόντες οὖν τῆς λεγούσης ἔχειν τὸ αἴτιον, ἴσμεν ὅτι τε ἔχει δύο ὀρθὰς
5 καὶ διότι ἔχει δύο ὀρθάς· ὄντος γὰρ τοῦ δυσὶ ταῖς ἐφεξῆς ἴσας εἶναι τὰς
τοῦ τριγώνου γωνίας τὸ αἴτιον εὕρομεν τοῦ εἶναι αὐτὰς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας. 50
ἅμα οὖν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τό τε ὅτι ἐστὶ καὶ διότι ἐστὶ λαμβάνομεν. καὶ
ἴσως τὸ δεύτερον παράδειγμα οὐ διὰ τὸ δύνασθαι γνῶναι ὁρισμὸν δι' ἀπο-
δείξεως εἴληπται, ἀλλὰ πρὸς πλείονα πίστωσιν τοῦ ἐνδέχεσθαι ἅμα τὸ ὅτι
10 καὶ τὸ διότι γινώσκεσθαι· ἔστι μὲν γὰρ δυνατὸν ἐν πλείοσι τοῦτο γίνεσθαι,
οὐ μὴν δ' ἀναγκαῖον ἴσως, ἔνθαπερ εὑ|ρίσκεται, εἰς ὁρισμοῦ συντελεῖν 54
εὕρεσιν. ἣ δὴ κἀνταῦθα τὸ μέσον καὶ αἴτιον ὁρισμόν τις ἐρεῖ, εἴ γε ὀρθῆς
γωνίας οὗτός ἐστιν ὅρος· τί γάρ ἐστιν ὀρθὴ γωνία ἀποδιδόντες φαμὲν 'ὅταν
εὐθεῖα ἐπ' εὐθεῖαν σταθεῖσα τὰς ἐφεξῆς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις ποιῇ', ἢ
15 καὶ οὕτως 'ἡ γινομένη ἐκ τοῦ ἵστασθαι εὐθεῖαν ἐπ' εὐθείας, ὡς καὶ τὰς
ἐφεξῆς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις ποιεῖν'. τοῦτο οὖν ἐν τῷ Β θέμενοι ἤτοι τῷ
μέσῳ ποιούμεθα τὴν ἀπόδειξιν 'τοῦ τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶ ταῖς 5
ἐφεξῆς ἴσαι εἰσί· δύο δ' ἐφεξῆς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσίν· τοῦ τριγώνου ἄρα
αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσίν'. ἅμα οὖν τό τε ὅτι ἔχομεν καὶ
20 τὸ διότι, ἂν διὰ μέσων ᾖ τῶν κυρίως μέσων· κυρίως δὲ μέσοι εἰσίν, εἰ
μὴ τοῦ συμπεράσματος μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος αἴτιοι. τοῦτο δέ
ἐστιν, ὅταν ὁ μέσος τοιοῦτος ᾖ, ὡς μὴ μόνον διὰ τὸ ἐν συλλογισμῷ
ληφθῆναι ἀναγκαίως ἔχειν ἑπόμενον τὸ συμπέρασμα, ἀλλ' ὅτι καὶ αἴτιός
ἐστι τοῦ κατηγορουμένου ἐν τῷ συμπεράσματι εἴτε ὡς ὁρισμὸς αὐτοῦ εἴτε 10
25 ὡς ἄλλο τι τῶν αἰτίων, ὡς ἔστιν ἐπὶ τοῦ τριγώνου ἰδεῖν. τὸ γὰρ ὅταν
εὐθεῖα ἐπ' εὐθείας σταθεῖσα τὰς ἐφεξῆς γωνίας ἤτοι δύο ὀρθὰς ποιῇ ἢ
δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας αἴτιόν ἐστιν ὡς λόγος τοῦ εἶναι τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν
ὀρθαῖς ἴσας. τὸ γὰρ τί ἐστι τῆς ὀρθῆς γωνίας τοῦτό ἐστι, τὸ γίνεσθαι ἐκ
τοῦ ἵστασθαι εὐθεῖαν ἐπ' εὐθείας, εἰ μή τις ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως
30 αἴτιον εἴποι διὰ τὸ καὶ ποιεῖν λέγεσθαι, ὡς ἂν σταθῇ εὐθεῖα ἐπ' εὐθείας,
ἤτοι δύο ὀρθὰς ἢ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας τὰς ἐφεξῆς γωνίας ποιεῖ. ἀπόδειξις 15
γὰρ οὐ μόνον ἡ μέσον τὸ ὡς εἶδος αἴτιον ἔχουσα, ἀλλὰ καὶ ἡ τὶ ἄλλο
τῶν αἰτίων, ὡς Ἀριστοτέλης ἐρεῖ προϊών.

Τάχα δὲ οὐ μόνον τό τε ὅτι ἔχομεν καὶ τὸ διότι ἐκ τούτων, ἀλλὰ
35 καὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι. καθὸ μὲν γὰρ τῶν ἐν ἑτέρῳ ἐχόντων τὸ εἶναι
ἐστὶ τὸ ζητούμενον, σύνθετόν τε τὸ πρόβλημα καὶ τοῦ ὅτι καὶ διότι· καθὸ
δὲ ὡς ἄδηλον ἔτι ζητεῖται, οἷον ἔκλειψις ἢ δύο ὀρθαί, καὶ διὰ μέσου
ὁρισμοῦ τὸ εἶναι δείκνυται, τοῦ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι. τὰ μὲν γὰρ πρότερον
εἰρημένα περὶ τοῦ συντελεῖν τὴν γνῶσιν τοῦ εἰ ἔστιν, ἂν δι' οὐσιωδῶν 20
40 γίγνοιτο, πρὸς τὸ τί ἐστι, κατὰ πάντων ἁρμόσει τῶν ὁριστῶν, τῶν τε

5 ἔχει scripsi: ἔχειν Aa 14 εὐθεῖα om. a σταθεῖσι a 19 δυσὶν ὀρθαῖς scripsi: δυσὶ ταῖς ἐφεξῆς Aa 30 σταθεῖ a 37. 38 καὶ διὰ — δείκνυται] τὸ γὰρ εἶναι τὰς ἐφεξῆς δύο ὀρθαῖς ἴσας τῷ τῆς ὀρθῆς ὁρισμῷ in marg. add. A[2]

ὄντων καθ' αὑτὸ καὶ τῶν ἐν ἑτέροις ἐχόντων τὸ εἶναι· διὰ τοῦτο καὶ ἀνα- 54
μὶξ ἐκεῖσε τὰ παραδείγματα εἴληπται, ἔκλειψις βροντή, ἄνθρωπος ψυχή·
τὸ δὲ δι' ἀποδείξεως ἀναφαίνεσθαι ὁρισμὸν οὐκ ἐπὶ πάντων, ἀλλ' ἐπὶ μόνων
τῶν ἐν ἑτέροις θεωρουμένων. διὸ καὶ τοιαῦτα ἐν τῷ περὶ τούτου λόγῳ
5 εἴληπται παραδείγματα, ἔκλειψις βροντή, δύο ὀρθαί. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ 25
ποτὲ μὲν ὅτι ἐστὶ ποτὲ δὲ εἰ ἔστιν ὀνομάζει τὸ πρόβλημα, τὸ μὲν διὰ τὴν
σύνθεσιν, τὸ δὲ διὰ τὸ ζητεῖσθαι τοῦ κατηγορουμένου τὴν ὕπαρξιν. εἰ μὲν
τοίνυν, φησί, διὰ τοιούτων μέσων ὁ συλλογισμὸς γίγνοιτο μὴ μόνον αἰτίων
ὄντων τοῦ συμπεράσματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος, ἄμφω τὰς γνώσεις
10 ἔχομεν, τήν τε τοῦ ὅτι καὶ τὴν τοῦ διότι· εἰ δὲ μὴ διὰ τούτων, τὸ ὅτι
μέν, τὸ διότι δ' οὔ. ἔστων γὰρ πάλιν οἱ μὲν ἄκροι οἱ αὐτοί, σελήνη
Γ, ἔκλειψις Α, Β δὲ ἤτοι μέσον τὸ ἐν πανσελήνῳ σκιὰν μὴ ποιεῖν μηδενὸς 30
ἡμῖν μεταξὺ ὄντος φανεροῦ. ὑπαρχέτω δὴ τὸ μὲν Γ τῷ ἐλάττονι ἤτοι τῇ
σελήνῃ, τὸ δὲ Β ὁ μέσος τὸ μὴ δύνασθαι σκιὰν ποιεῖν ἐν πανσελήνῳ,
15 μηδενὸς μεταξὺ ὄντος φανεροῦ. τούτῳ δὲ ἤγουν τῷ Β τῷ μέσῳ τὸ Α τὸ
ἐκλελοιπέναι. τὸ δὴ Α ὑπάρχει τῷ Γ, ἤγουν τὸ ἐκλελοιπέναι τῇ σελήνῃ.
συνῆκται μὲν δὴ καὶ ὡδὶ τὸ συμπέρασμα, καὶ δῆλον γέγονεν ὅτι ἐκλείπει,
οὐ μὴν δὲ καὶ διότι ἐκλείπει ἐκ τούτου δῆλον, διὰ τὸ μὴ μέσον ληφθῆναι
τοῦ πράγματος αἴτιον. καὶ ὅτι μὲν ἔκλειψίς ἐστιν ἴσμεν, ὅπερ ἐστὶ τὸ 35
20 εἰ ἔστι, τί δέ ἐστιν ἔκλειψις οὐκ ἴσμεν. ὡς γὰρ εἴρηται, ὡς ἔχομεν παρα-
σκευῆς πρὸς τὸ εἰ ἔστιν, οὕτω καὶ πρὸς τὸ τί ἐστιν ὁδοποιούμεθα. ἐπεὶ οὖν
παρακολούθημά τι καὶ συμβαῖνον τῇ ἐκλείψει πρὸς τὸ γνῶναι ὅτι ἐστὶν
αὕτη ἐλάβομεν, καὶ τοῦτο μέσον θέμενοι ταύτην συνεπεράναμεν, οὐδὲν δὲ
οὐσιῶδες εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ εἶναι αὐτὴν παρελάβομεν, διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης
25 οὐδ' εἰς γνῶσιν τοῦ τί ἐστιν ὡδηγήμεθα, οὐδέ τι ἡμῖν ἡ ἀπόδειξις εἰς τὸν
ὁρισμὸν συνετέλεσεν. ὅταν τοίνυν οὕτως ἀτελῆ τὴν γνῶσιν ἔχωμεν τοῦ 40
πράγματος οὗ ἄλλο παρ' αὐτὸ τὸ αἴτιόν ἐστι, χώρα ὑπολείπεται ζητεῖν
διότι ἐστί. τὸ δὲ ζητεῖν διότι ὑπάρχει οὗ τὸ ὅτι ὑπάρχει χωρὶς τῆς αἰτίας
ἔσχομεν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ ζητεῖν τὸν μέσον τί ἐστιν, οἷον ὡς ἐφ'
30 οὗπερ εἴπομεν παραδείγματος· δήλου γὰρ ὄντος ὅτι ἐκλείπει ἡ σελήνη ἐκ
τοῦ ἐν πανσελήνῳ σκιὰν μὴ γίνεσθαι μηδενὸς ὄντος μεταξὺ φανεροῦ, οἷον
νέφους ἤ τινος ἄλλου, ἐπεὶ μὴ τὴν αἰτίαν ἔχομεν δι' ἣν τοῦτό ἐστι,
ζητοῦμεν τὸ διότι. τὸ δὲ τοῦτο ζητεῖν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ μέσον τί 45
ἐστιν, ἤγουν τὸ αἴτιον τῆς ἐκλείψεως, πότερον ἀντίφραξις ἢ στροφὴ τῆς
35 σελήνης, ὡς τοῦ πεφωτισμένου μέρους αὐτῆς ἀναστραφέντος ἐπὶ θάτερα
καὶ τοῦ ἀφωτίστου πρὸς ἡμᾶς γεγονότος, ἢ ἀπόσβεσις τοῦ προσόντος αὐτῇ
φωτός. τοῦτο δ' ὅπερ ἂν τις ἀποδῷ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ λόγος καὶ ὁρισμὸς
τοῦ ἑτέρου ἄκρου τῶν ἐν τῷ συμπεράσματι εἰλημμένων, ἤγουν τοῦ μείζονος,
ὃς ἦν ἡ ἔκλειψις. ἔστι γὰρ ἔκλειψις ἀντίφραξις ὑπὸ γῆς. τὸ αὐτὸ δὴ καὶ
40 ἐπὶ τῆς βροντῆς ἐρεῖς· ἐπεὶ γὰρ καὶ αὐτὴ τῶν ἐν ἑτέρῳ ὑφισταμένων ἐστὶν 50

---

7 post κατηγορουμένου add. οἷον τῆς ἐκλείψεως A² 13 ἡμῖν et ὄντος scripsi: ἡμῶν et ὄντων Aa 29 ἔσχομεν] ἔχομεν a 34 τὸ om. a

(ἐν γὰρ τῷ νέφει) καὶ τοῦ ἐν νέφει ψόφου τὸ αἴτιον ἄλλο παρ' αὐτόν ἐστι, 54
ὅταν ἴσμεν ὅτι ἐστὶ χωρὶς τοῦ αἰτίου, ζητοῦμεν τὸ διότι· καὶ τοῦτο ζητοῦντες
οὐδὲν ζητοῦμεν ἕτερον ἢ τί ἐστι τὸ μέσον, καὶ τὸ διότι εὑρόντες τὸν λόγον
εὑρήσομεν καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς βροντῆς. διὰ τί γὰρ ὁ ψόφος ἐν τῷ νέφει
5 γίνεται, ἤτοι διὰ τί βροντή ἐστιν; ὅτι πῦρ ἐν τῷ νέ|φει ἀποσβέννυται. τί 55
ἐστι βροντή; πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει.

Πρὸς παράστασιν δὲ τοῦ πράγματος πλείονα λάβωμεν καὶ μετὰ τῶν
στοιχείων, ἵνα καὶ δῆλον ᾖ πῶς προβαίνει ἡ τὴν αἰτίαν ἔχουσα ἀπόδειξις.
ἔστω γὰρ νέφος Γ, βροντὴ Α, ἀπόσβεσις πυρὸς τὸ Β. οὗτος ὁ μέσος
10 ἐστὶν ὁ συνάγων τὸ Α τὸν μείζονα τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ τῷ Γ. ὑπάρχει δὴ τῷ
Γ τῷ νέφει τὸ Β, τὸ ἀποσβέννυσθαι πῦρ ἐν αὐτῷ. τούτῳ δὲ τὸ Α ὁ 5
ψόφος ἤτοι ἡ βροντή. καὶ ἔστι τοῦ ψόφου ἤτοι τῆς βροντῆς λόγος καὶ
ὁρισμὸς ἡ τοῦ πυρὸς ἀπόσβεσις, τὸ Β τοῦ Α, ἤγουν ὁ μέσος τοῦ μείζονος
ἄκρου. ἔστι δὴ πάλιν κἀνταῦθα τὸ τί ἐστι συστατικὸν τῆς τοῦ διὰ τί
15 ἀποδείξεως, καὶ ἡ τοῦ διὰ τί ἀπόδειξις μέσον τὸ αἴτιον τοῦ πράγματος
ἔχουσα πρόφασις γίνεται τῆς τοῦ τί ἐστι γνώσεως. καὶ ἕτερα μὲν ἀλλήλων
ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ τοῦ διὰ τί ἀπόδειξις ἁπλῶς, ἀλλὰ συντρέχετον ἀλλήλοιν
ταῦτα ἐνίοτε, ὁπόταν ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ὑπαρχόντων τὴν αἰτίαν ζητοῦντες, 10
δι' ἣν τῷδε τόδε ὑπάρχει, τὸν τοῦ τί ἦν εἶναι λόγον τοῦ κατηγορουμένου
20 αἴτιον εὑρίσκωμεν τοῦ ὑπάρχειν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. ἀλλὰ καὶ ὁ εἰδὼς
ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸ τί ἐστιν οἶδε καὶ τὸ διότι ἐστίν. ὁ γὰρ εἰδὼς τὸ τί
ἦν εἶναι τῆς βροντῆς, ὅτι πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει, οἶδεν οὗτος καὶ τὸ
διὰ τί ἐστι βροντή· διὰ γὰρ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ πυρὸς ἐν τῷ νέφει. οἱ
μὲν οὖν κυρίως ὁρισμοὶ τῶν κατηγορουμένων καὶ τοῖς ὑποκειμένοις ἀμέσως
25 ὑπάρχουσι καὶ μέσοι ἐν ταῖς ἀποδείξεσι λαμβανόμενοι τὴν τοῦ διότι ἀπο- 15
τελοῦσιν ἀπόδειξιν ἀληθές τε συμπέρασμα καὶ ἀναγκαῖον συνάγουσαν. εἰ
δέ ποτε συμβαίη λόγον μὲν τοῦ μείζονος ληφθῆναι, μὴ μέντοι μήτε τοῦτον
ἀμέσως ὑπάρχειν τῷ ἐλάττονι μήτε μὴν ἀναγκαῖον συνάγεσθαι συμπέρασμα,
οὗτος ὁ λόγος οὐκ ἔστι τέλειος οὐδὲ κυρίως ὁρισμός, ὡς μηδὲ ἀντιστρέφειν
30 τῷ ὁριστῷ μηδὲ ἐκ τοῦ εἴδους ἀλλ' ἐκ τῆς ὕλης λαμβάνεσθαι. καὶ ἔστιν
οὗτος ἐκ τῶν λόγων ἐκείνων, οἵτινές εἰσι παραλελειμμένοι, τουτέστι τοῦ
τελείου λειπόμενοι καὶ προσθήκης δεόμενοι, ἧς τυχόντες τέλειοί τε καὶ 20
ἀντιστρέφοντες τοῖς ὁριστοῖς γίνονται, κἂν μέσοι ληφθεῖεν μετὰ τὴν τελείωσιν,
τὴν τοῦ διὰ τί συνιστῶσιν ἀπόδειξιν, ἀληθές τε καὶ ἀναγκαῖον συνάγουσαν
35 συμπέρασμα. οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ θυμοῦσθαί τινα οὐκ ἄμεσον τὴν ἐλάττω
πρότασιν εἴληφεν· οὐ γὰρ ἀμέσως τῷ θυμουμένῳ, ᾗ θυμούμενός ἐστι, τὸ
ζεῖν ὑπάρχει τὸ περικάρδιον αἷμα, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ ὀρέγεσθαι ἀντι-
λυπῆσαι. καὶ δῆλον ὅτι τοῦτο δεῖ προηγήσασθαι, ἵν' ἐκεῖνο ἕψεται, οὐδὲ
ὡς θυμουμένῳ ἐκείνῳ ὑπάρξει, κἂν ὑπάρχειν ὑποτεθῇ, εἰ ἐκεῖνο μὴ προ- 25
40 ηγήσεται. ἔστι δὲ τοῦτο λόγος ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ὀργῆς λαμβανόμενος καὶ

---

4 et 5 διὰ τί] διότι Aa 13 ἤγουν] ἤτοι a 15 post καὶ add. ἀνάπαλιν A[2]
16 πρόφασιν a 32 ἧς τυχόντες A[2] a: om. A[1]

ἀμέσως μὲν ὑπαρχόντων τῷ θυμουμένῳ, οὐ μέντοι γε οὐδ' αὐτὸς ἀντι- 55
στρέφων πρὸς τὸν θυμόν. ἀμφοῖν δ' ἀλλήλοις συντιθεμένων τέλειός τε
καὶ ἀντιστρέφων ὁρισμὸς γίνεται, καὶ μέσος ληφθεὶς τὴν τοῦ διότι ἀπαρ-
τίζει ἀπόδειξιν. 'τῷ δεῖνι ὀρεγομένῳ ἀντιλυπῆσαι ζεῖ τὸ περικάρδιον
5 αἷμα. πᾶς ᾧ ὀρεγομένῳ ἀντιλυπῆσαι ζεῖ τὸ περικάρδιον αἷμα, θυμοῦται.
ὁ δεῖνα ἄρα θυμοῦται. ὅταν οὖν λόγου ληφθέντος ἡ ΒΓ πρότασις, 30
ἥτις ἡ ἐλάττων ἐστίν, ἑτέρου δεῖται μέσου, ὁ ληφθεὶς λόγος οὐκ ἔστι
τέλειος, ἀλλά τις τῶν παραλελειμμένων καὶ ἀτελῶν. οὐδὲν δ' ἧττον τὰ
εἰρημένα καὶ ἐπὶ τῆς μείζονος ἁρμόζει προτάσεως· τὸ γὰρ θυμοῦσθαι μεῖζον
10 ἄκρον τιθέμενον καὶ ὡς μέσου κατηγορούμενον τῆς τοῦ περικαρδίου αἵματος
ζέσεως, δειχθείη ἂν διὰ μέσου τοῦ ὀρέγεσθαι ἀντιλυπῆσαι. 'ἡ ζέσις τοῦ
περικαρδίου αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως γίνεται· δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως
γινομένη θυμός ἐστιν. ἡ ζέσις ἄρα τοῦ περικαρδίου αἵματος θυμός ἐστι.' 35
καὶ ἔστι λογικὸς ὁ συλλογισμός, διότι οὐδ' ἀναγκαῖαι αἱ προτάσεις· οὔτε
15 γὰρ ἐξ ἀνάγκης δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως ἡ ζέσις αὕτη γίνεται, ἀλλ' ἐνδέχεται
καὶ δι' ἕτερον, οὔτε εἰ ὄρεξίς τινι ἀντιλυπήσεως γένηται θυμοῦται εὐθύς·
οὐδὲ γὰρ εὐθὺς ἀναγκαῖον ζεῖν αὐτῷ τὸ περικάρδιον αἷμα, ἀλλ' ἐνδέχεται
τὴν ὄρεξιν ἐκκρουόμενον διαμένειν ἀτάραχον· καὶ ἀντέστρεφε δ' ἂν πρὸς
τὸν θυμὸν ἡ τῆς ἀντιλυπήσεως ὄρεξις, καὶ ὁρισμὸς ἦν αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ μὴ
20 δεόμενος, εἰ ἐξ ἀνάγκης οὔσης τῆς ὀρέξεως ταύτης ὑπῆρχε καὶ ὁ θυμός. 40
ἃ δὲ περὶ τούτου φησὶν Ἀλέξανδρος, ἐροῦμεν τὴν λέξιν ἐπεξιόντες.

p. 93a 1 Πάλιν δὲ σκεπτέον τί τούτων λέγεται καλῶς καὶ τί οὐ καλῶς, καὶ τί ἐστιν ὁ ὁρισμός, καὶ τοῦ τί ἐστιν ἆρά πως ἔστιν ἀπόδειξις καὶ ὁρισμὸς ἢ οὐδαμῶς.

25 Πρότερον μὲν ἁπλῶς ἔδειξεν ὅτι οὔτε οἷόν τε τὸ αὐτὸ δι' ὁρισμοῦ καὶ
δι' ἀποδείξεως εἰδέναι οὔτε ὁρισμοῦ ἐνδέχεται εἶναι ἀπόδειξιν, οὔτε μὴν ὁ 45
ὁρισμὸς ἀποδείκνυσί τι ἢ δείκνυσι· καὶ ὅσον ἀπὸ τῶν ῥηθέντων δόξειεν ἂν
μήτε ὅλως λόγον τινὰ οὐσιώδη συλλογισμῷ δείκνυσθαι μήτε τρόπον τινὰ
ἀποδείξεως εἰς ὁρισμοῦ συμβαλλόμενον εὕρεσιν, μήτε μὴν ὅλως δεικνύειν τι
30 τὸν ὅρον. ἐπεὶ δὲ καὶ λόγον ἔστιν εὑρεῖν οὐσιώδη συλλογισμῷ συμπεραινό-
μενον καὶ διὰ μέσου ἑτέρου λόγου τῷ ὑποκειμένῳ ὑπάρχειν δεικνύμενον,
οἵους αὐτὸς ἔφησεν εἶναι συμπεράσματα ἀποδείξεως, καὶ τρόπος τίς ἐστιν
ἀποδείξεως, δι' οὗπερ ὁρισμὸς ἀναφαίνεται, διὰ τοῦτο τὰ εἰρημένα πῇ μὲν 50
ἔχει καλῶς, πῇ δὲ οὔ. καλῶς μὲν γὰρ ἔχει ὅτι τέλειος ὁρισμὸς ἀποδείξει
35 οὐχ ὑποβάλλεται καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν συλλογισμῷ συμ-
περαίνεσθαι· οὐ καλῶς δὲ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον τὴν ἀπόδειξιν εἰς εὕρεσιν
ὁρισμοῦ συμβάλλεσθαι εἴρηκε, καὶ ὅτι οὐδεὶς ὅλως λόγος οὐσιώδης ἐστὶν ὃς
συλλογισμῷ συμπεραίνεται. διὰ γὰρ τῶν νῦν λεγομένων φανήσεται ὅτι ἐνδέχεταί

2 ἀμφοῖν] ἀφοῖν Aa 3 ἀναστρέφων Aa 14 συλλογισμός scripsi: σὺ λόγος Aa
16 εἰ scripsi: ἡ libri 18 διαμένειν scripsi: διὰ μένειν Aa 28 λόγος a

πως καὶ ἄμφω ταῦτα, καὶ ὅτι ὁρισμὸς δύναταί πως εἶναι ἑαυτοῦ δεικτικός. | περὶ ὁρισμοῦ δὲ τὸν λόγον ποιούμενος, ἀναγκαίως ἀποδώσει καὶ τί ἐστιν 56 ὁρισμὸς καὶ ποσαχῶς λαμβάνεται. τὸ δὲ καὶ τοῦ τί ἐστιν ἆρά πως ἔστιν ἀπόδειξις καὶ ὁρισμὸς ἢ οὐδαμῶς, τοῦτό ἐστιν ὅτι πρότερον 5 μὲν καθόλου ἐλέγετο μηδαμῶς εἶναι ἀπόδειξιν ὁρισμοῦ μήτε μὴν τὸν ὁρισμὸν δεικνύειν τι ὅλως, νῦν δὲ μέλλει δείκνυσθαι καὶ τρόπος τις ἀποδείξεως ἐκφαντικὸς ὁρισμοῦ, καὶ ὅτι ὁ ὁρισμὸς δείκνυσί πως τὸ τί ἐστιν· ὡς καὶ δι' ἀμφοτέρων ἐνδέχεσθαί πως τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι, διά τε ἀπο- 5 δείξεως καὶ δι' ὁρισμοῦ.

10 p. 93a3 Ἐπεὶ δ' ἐστίν, ὡς ἔφαμεν, ταὐτὸν τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ εἰ ἔστι, λόγος δὲ τούτου ὅτι ἔστι τι αἴτιον, καὶ τοῦτο ἢ τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο, κἂν εἰ ἄλλο, ἢ ἀποδεικτὸν ἢ ἀναπόδεικτον.

Καὶ πρότερον εἴρηκεν ὅτι ὁ ὁρισμὸς αἴτιον· εἶδος γάρ. εἰ οὖν τὸ τί ἐστιν 15 ὁρισμός, ὁ δὲ ὁρισμὸς εἶδος, τὸ δὲ εἶδος αἴτιον, τὸ τί ἐστιν ἄρα αἴτιον. αἴτιον δὲ τίνος; ἢ τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ἀποδίδοται, εἴ γε καὶ τὸ 10 εἶναι ἑκάστῳ κατὰ τὸ εἶδος. ὥστε ταὐτὸν τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ εἰ ἔστι. προθέμενος οὖν ἐνταυθοῖ δεῖξαι ὅτι δείκνυται ὁ ὁρισμός, τούτοις προσχρῆται. λόγος δὲ τούτου, φησίν, ὅτι ἔστι τι αἴτιον, 20 τουτέστιν αἰτία τούτου τοῦ ταὐτὸν εἶναι τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ εἰ ἔστιν, ὅτι αἴτιόν τί ἐστιν ὁρισμὸς ὡς εἶδος ἢ λόγος καὶ αἰτία τοῦ δύνασθαι δείκνυσθαι διὰ συλλογισμοῦ ὁρισμόν. καὶ εἰ οὕτω τὴν λέξιν ληψόμεθα, εἴη ἂν ἡ πρὸ αὐτῆς ἐλλιπὴς ἡ ἐπεὶ δέ ἐστιν ὡς ἔφαμεν ταὐτὸν τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ 15 25 εἰ ἔστι· δεῖ γὰρ προσθεῖναι τὸ 'οἷόν τε διὰ συλλογισμοῦ δείκνυσθαι τὸ τί ἦν εἶναι', καὶ οὕτως ἕποιτ' ἂν τὸ λόγος δὲ τούτου, τουτέστιν αἴτιον δὲ τούτου τοῦ ὄντος αἰτίου τοῦ τί ἐστι δύνασθαι δείκνυσθαι διὰ συλλογισμοῦ ὁρισμόν, ὅτι ἔστι τι αἴτιον, καὶ τοῦτο τὸ αἴτιον ἢ ταὐτὸν τῷ οὗ ἐστιν αἴτιον ἢ ἕτερον, κἂν εἴη ἕτερον, ἢ ἀποδεικτὸν ἢ ἀναπόδεικτον, 30 τουτέστιν ἢ ἔμμεσον ἢ ἄμεσον. ὁ γὰρ ὅρος, αἴτιον ὤν, εἰ μὲν ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ἴδιος, ὡς ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ ὁριστόν, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸ οὗ ἐστιν 20 αἴτιον. εἰ δ' οὖν, ἕτερος· κἂν μὲν ἀμέσως εἴη αὐτῷ ὑπάρχων, ἀναπόδεικτος, εἰ δὲ διὰ μέσου, ἀποδεικτός, ὥσπερ ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ τοῦ θυμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς βροντῆς καὶ ἐπ' ἄλλων τινῶν. ἡ γὰρ ζέσις τοῦ περικαρδίου αἵματος 35 λόγος τίς ἐστι τοῦ θυμοῦ ἐκ τῆς ὕλης λαμβανόμενος, ἀλλ' οὐκ ἄμεσος ὡς αὐτοῦ ἔχων αἴτιον προηγούμενον ἕτερον, ὃ δεῖ πρότερον γενέσθαι, ἵνα αὐτὸ ἐκείνῳ ἑπόμενον ἔσται θυμός. ἔστι δ' ἐκεῖνο ἡ τῆς ἀντιλυπήσεως ὄρεξις, ἧς γενομένης εἰ ἡ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αἵματος ζέσις ἕψεται, θυμὸς γίνεται. 25 ὥστε δεῖ καὶ ἀμφοῖν τούτοιν πρὸς θυμοῦ γένεσιν· διὸ καὶ ὁμοῦ συντιθέμενα 40 ὁρισμὸς τοῦ θυμοῦ ἐστι τέλειος, οὐδέτερον δὲ καθ' ἑαυτό. ὥστε αἴτια μὲν καὶ ἄμφω θυμοῦ, ἀλλ' οὐ ταὐτὰ τῷ οὗ εἰσιν αἴτια, εἰ ἀλλήλων χωρίζοιντο, ὡς μὴ ἀντιστρέφοντα πρὸς τὸ ὁριστόν, καὶ τὸ μὲν διὰ μέσου θατέρου

ὑπάρχον τῷ ὁριστῷ, τὸ δὲ ἀμέσως. ἐκεῖνο μὲν οὖν ἀποδεικτὸν διὰ 56 μέσου τούτου συμπεραινόμενον, τοῦτο δὲ ἀναπόδεικτον ὡς οὐκ ἔχον μέσον, δι' οὗ τῷ ὑποκειμένῳ ὑπάρχον δειχθήσεται. εἰ μέντοι εἰς ἓν 30 ἀλλήλοις συνέλθοιεν, ἀντιστρέφει τε πρὸς τὸ ὁριστόν, καὶ οὐκέτι ἄλλο 5 τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, ἀλλ' ἐκείνῳ ταὐτόν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ βροντῆς· ἦχός τε γὰρ ἐν νέφει ἐστὶ καὶ πυρὸς ἀπόσβεσις, καὶ αἰτιά πως ἄμφω ταῦτα βροντῆς, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔμμεσον τὸ ἦχος ἐν νέφει, τὸ δὲ ἄμεσον τοῦ πυρὸς ἡ ἀπόσβεσις· καὶ ἐκεῖνο διὰ τούτου δείκνυται, οὐδέτερον δὲ τέλειος ὁρισμός ἐστι. διὸ καὶ ἄλλο ἑκάτερον τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, ἂν ἰδίᾳ λαμβάνηται, ὁμοῦ 10 δὲ ὡς ἓν εἰλημμένα τέλειός τε ὁρισμός ἐστι καὶ ταὐτὸν τῷ οὗ ἐστιν αἴτιον. 35 ταὐτὸν γὰρ τῇ βροντῇ ὁ ἐν νέφει ἦχος διὰ πυρὸς ἀπόσβεσιν· τὸ εἶναι δὲ ἄλλο τὸ αἴτιον καὶ οὗ ἐστιν αἴτιον οὐκ ἐπὶ λόγων μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἁπλῶν ἔσται πραγμάτων. οἷον τὸ ζῷον μέσον τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου τιθέμενον αἴτιον ἂν εἴη τοῦ εἶναι οὐσίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐ ταὐτὸν 15 τῇ οὐσίᾳ. ἀλλὰ καὶ τοῦ ζῷον εἶναι τὸν ἄνθρωπον τὸ λογικὸν αἴτιον, ἀλλ' οὐ ταὐτὸν τῷ ζῴῳ. ἐπὶ τῶν τοιούτων οὖν αἰτίων ἅπερ ἄλλα ἐστὶ τῶν ὧν ἐστιν αἴτια εἰ εὑρίσκοιτό τι μέσον, ὡς μὴ ἀμέσως αὐτὰ 40 τοῖς αἰτιατοῖς εἶναι, ταῦτα ἀποδεικτά· καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι.

20 p. 93a 6 Εἰ τοίνυν ἔστιν ἄλλο καὶ ἐνδέχεται ἀποδεῖξαι, ἀνάγκη μέσον εἶναι τὸ αἴτιον καὶ ἐν τῷ σχήματι τῷ πρώτῳ δείκνυσθαι.

Δύο γάρ, φησί, δεῖ συνδραμεῖν, ἵνα ἀποδειχθείη τὸ αἴτιον, ἵνα τε ἄλλο εἴη τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον καὶ ἵν' ἐνδέχηται αὐτὸ ἀποδεῖξαι, ἤγουν ἵνα μὴ ἄμεσον ᾖ καὶ προσεχῶς ὑπάρχον τῷ αἰτιατῷ, ἀλλὰ [μὴ] διὰ μέσου τινὸς 45 25 δι' οὗ καὶ ἀποδείκνυσθαι δύναται. εἰ οὖν τοιοῦτον ᾖ, ἀνάγκη τὸ μέσον δι' οὗ μέλλει δείκνυσθαι, αἴτιον εἶναι κἀκεῖνο. ἢ οὖν οὕτω δεῖ εἰπεῖν ἢ ὅτι ἀνάγκη μέσον εἶναι τὸ κυριώτερον αἴτιον, ἤγουν τὸ προσεχέστερον καὶ ἀμέσως ὑπάρχον τῷ αἰτιατῷ.

p. 93a 9 Εἷς μὲν δὴ τρόπος ἂν εἴη ὁ νῦν ἐξητασμένος, τὸ δι' 30 ἄλλου τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι.

Προθέμενοι, φησί, δεῖξαι πῶς ἐνδέχεται διὰ συλλογισμοῦ καὶ διὰ ἀποδείξεως εὑρίσκεσθαι ὁρισμόν, ἕνα μὲν τρόπον ἤδη παραδεδώκαμεν, καὶ ἔστιν 50 οὗτος ὁ νῦν διερευνηθεὶς καὶ ἀποδοθείς. οὗτος δέ ἐστι τὸ δείκνυσθαι τὸ τί ἐστι δι' ἄλλου τί ἐστι, διὰ τοῦ προσεχοῦς καὶ ἀμέσου τὸ μὴ προσεχὲς

3 ὑπάρχων a 12 λόγων scripsi: λόγον Aa 21 καὶ Arist.: ὅτι Aa
24 μὴ delevi 29 ante Εἷς μὲν add. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι. καθόλου τε γὰρ καὶ καταφατικὸν τὸ δεικνύμενον sed rursus del. A[2]

μηδὲ ἄμεσον· ὃ καὶ συμπέρασμα ἀποδείξεως ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ εἶναι εἴρηκεν ὡς διὰ μέσου τοῦ προσεχεστέρου καὶ αἰτιωτέρου συμπεραινόμενον. ὅτι δὲ οὕτω τὸ δι' ἄλλου εἴρηκεν, ἵνα τὸ τί ἐστιν ἐξακούοιτο, δηλοῖ ἐπάγων αὐτός. |

5 p. 93a 11 Τῶν τε γὰρ τί ἐστιν ἀνάγκη τὸ μέσον εἶναι τί ἐστι, καὶ 57 τῶν ἰδίων ἴδιον· ὥστε τὸ μὲν δείξει τὸ δ' οὐ δείξει τῶν τί ἦν εἶναι τῷ αὐτῷ πράγματι.

Διὰ τί γάρ, φησί, δι' ἄλλου τί ἐστι τὸ τοιοῦτον τί ἐστι δείκνυται; διότι δεῖ τὸ μέσον τῶν τί ἐστι, τουτέστι τὸ ὡς μέσος ὅρος ἐν τῇ ἀπο-
10 δείξει τῶν τί ἐστι λαμβανόμενον, τί ἐστιν εἶναι, καὶ τῶν ἰδίων ὡσαύτως ἴδιον. ἐπί τε γὰρ τῶν ἰδίων ἁπλῶς εἴ τις μέλλοι μέσον παραλαβεῖν, ἴδιον 5 ἐξ ἀνάγκης παραλήψεται. τῶν γὰρ ἑτέροις ὑπαρχόντων οἰκειότερα τὰ ἴδια· τὰ γὰρ μὴ ἴδια καὶ ἑτέροις κοινά, διὸ καὶ ἧττον οἰκεῖα, ὅταν ἑνί τινι ὄντα λαμβάνηται τῶν μετεχόντων αὐτῶν· τὰ δὲ ἴδια μόνων ἐστὶν τῶν ὧν ἐστιν
15 ἴδια, ὥστε καὶ οἰκειότερα διὰ τοῦτο. ἄτοπον οὖν εἴη ἂν διὰ τῶν ἀνοικειοτέρων δεικνύναι τὰ οἰκειότερα· δεῖ ἄρα δι' ἑτέρων οἰκείων προσεχεστέρων τὰς τῶν οἰκείων δείξεις ποιεῖσθαι. ἄλλως τε καὶ ὁ ὁρισμὸς τῷ ὁριστῷ οἰκειότατον· εἰ αὖ εἴη ὁρισμὸς ὁρισμοῦ προσεχέστερος, διὰ τούτου ὡς 10 ἀμέσου τὸ ἔμμεσον δείξομεν· δι' ἑτέρως δέ τινος ἔχοντος δεῖξαι παντελῶς
20 ἀνεπιστῆμον. τὸ μὲν ἄρα δείξει τῶν τί ἐστι τὸ δὲ οὐ δείξει τῷ αὐτῷ πράγματι. ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ μὲν ἄμφω ὁριστῷ, ἀλλὰ τὸ μὲν προσεχῶς τὸ δὲ διὰ μέσου, τὸ μὲν διὰ μέσου δείξει διὰ τοῦ προσεχοῦς, τὸ δὲ προσεχές τε καὶ ἄμεσον οὐ δείξει.

p. 93a 14 Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις,
25 εἴρηται πρότερον, ἀλλ' ἔστι λογικὸς συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι. 15

Οὐ μόνον διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα πρότερον οὐκ ἂν εἴη ἀποδεικτικὸς ὁ τὸν ὁρισμὸν οὕτω δεικνύων συλλογισμός, ἀλλὰ λογικός, ὅτι γε αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερα ἴσως· ὅτι τε γὰρ μὴ ἀντιστρέφοντα ὅρον δείκνυσιν (οὐ γὰρ ἀντιστρέφει πρὸς τὸν θυμὸν ἡ ζέσις τοῦ περικαρδίου
30 αἵματος, εἴ γε καὶ μὴ θυμουμένου τινὸς αὐτὸ ζεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ μὴ ἀντιστρέφοντα δεικνύναι οὐδὲ ὅρον ἐστὶ δεικνύναι, ὥστε οὐ τὸ προκείμενον 20 δείκνυσι) καὶ ἔτι ὅτι μηδ' ἀναγκαίας λαμβάνει προτάσεις. οὔτε γὰρ ὁ τῆς ἀντιλυπήσεως ὀρεγόμενος ἐξ ἀνάγκης αὐτῆς ὀρέγεται, ἀλλ' ἔστι καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, οὔτε εἰ ὀρέξεται, εὐθὺς καὶ ἡ ζέσις τοῦ περικαρδίου αἵματος
35 ἕπεται.

---

1 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] cf. Anal. post A 8 p. 75b 32 9 μέσος scripsi: μέσον Aa
14 μόνον a 31 δεικνύναι] δείκνυμεν a 33 ἀντιλύψεως Aa

p. 93a 15 Ὃν δὲ τρόπον ἐνδέχεται, λέγωμεν εἰπόντες πάλιν ἐξ ἀρχῆς. 57

Τὸν μὲν ἤδη ῥηθέντα τρόπον τῆς τοῦ τί ἐστι δείξεως ὡς μὴ ἀποδεικτικὸν ἀλλὰ λογικὸν ἀποδοκιμάζει· οὐ γὰρ τοῦτο προηγουμένως προέκειτο, 25
5 εἰ ὅλως ἐνδέχεται περὶ ὁρισμοῦ συλλογίσασθαι, ἀλλ' εἰ ἔστιν ὁρισμὸν εὑρίσκειν δι' ἀποδείξεως. νῦν δὲ τοῦτο διδάξαι προθέμενός φησιν 'ἐπεὶ ὁ ῥηθεὶς τρόπος οὐκ οἰκεῖός ἐστιν ἀποδείξεως, λέγωμεν νῦν ὃν τρόπον ἐνδέχεται ὁρισμὸν εὑρίσκειν δι' ἀποδείξεως.'

p. 93a 16 Ὥσπερ γὰρ τὸ διότι ζητοῦμεν ἔχοντες τὸ ὅτι, ἐνίοτε δὲ
10 καὶ ἅμα δῆλα γίνεται, ἀλλ' οὔ τι πρότερόν γε τὸ διότι δυνατὸν γνωρίσαι τοῦ ὅτι, δῆλον ὅτι ὁμοίως καὶ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἄνευ τοῦ ὅτι ἐστίν.

Ἐπεὶ τὸ μὲν διότι ζήτημα οἰκεῖον τῆς ἀποδείξεως, τοῦ ὁρισμοῦ δὲ 30
τὸ τί ἐστι, ζητοῦμεν δὲ δεῖξαι εἰ δι' ἀποδείξεως ὁρισμὸν εὑρεθῆναι ἐνδέχεται,
15 ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν διὰ τοῦ διότι ἐστὶ τὸ τί ἐστι, δεῖ τε καὶ τῶν ὑστέρων δύο ζητημάτων εἰς τὴν τοῦ προκειμένου παράστασιν, ὡς προϊοῦσι φανήσεται, ἀναγκαίως τὰ τέσσαρα εἰς μέσον παράγει, καὶ τάς τε πρὸς ἄλληλα διαφορὰς αὐτῶν καὶ τὰς κοινωνίας ἐκτίθεται. καὶ φησὶν ὅτι σύνθετα μὲν προβλήματά ἐστι τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι ἐστίν, ἁπλᾶ δὲ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι. δεῖ οὖν 35
20 ἀπὸ τῶν συνθέτων ὡς ἡμῖν σαφεστέρων ὁδηγεῖσθαι πρὸς τὰ ἁπλᾶ. ὃν οὖν λόγον ἐπὶ τῶν συνθέτων ἔχει τὸ ὅτι, τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν τὸ εἰ ἔστι, καὶ ὃν ἐκεῖ τὸ διότι ἐστί, τὸν αὐτὸν ἐνταῦθα τὸ τί ἐστι. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν συνθέτων ἡ τοῦ ὅτι ἐστὶ γνῶσις προηγεῖται τοῦ διότι καὶ οὐκ ἄν ποτε διὰ τί ἐστιν εἰσόμεθα ἀγνοοῦντες ὅτι ἐστίν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅμα ἡ
25 γνῶσις γίνεται ἀμφοτέρων, ὅταν τὸ ὅτι ἐστὶ διὰ τῆς αἰτίας γινώσκομεν, πρότερον δὲ τὸ διότι ἐστὶ τοῦ ὅτι ἐστὶν εἰδέναι ἀμήχανον, οὕτω καὶ ἐπὶ 40
τῶν ἁπλῶν εἰδέναι δεῖ εἰ ἔστι πρότερον, καὶ οὕτω γινώσκειν τὸ τί ἐστι· τὸ γὰρ τί ἐστιν αἰτία τοῦ πράγματος. οὐκ ἐνδέχεται οὖν τὸ τί ἐστι καὶ τὸν ὁρισμὸν εἰδέναι τοῦ πράγματος ἀγνοοῦντας εἰ ἔστιν ὅλως αὐτό. πῶς
30 γὰρ οἷόν τε τὴν αἰτίαν εἰδέναι πράγματός τινος, εἴτε ὡς ἐν ἑτέρῳ ὂν εἴτε ὡς καθ' αὑτὸ θεωροῖτο, ἀγνοουμένου τοῦ εἶναι αὐτό, εἰ μὴ καὶ τὸ μὴ ὂν εἰσόμεθα διότι ἐστίν· οὐδὲν γὰρ τοῦ μὴ ὄντος τοῖς ἀγνοοῦσιν ἀπέοικε, κἂν ᾖ, τὸ παρ' αὐτῶν ἀγνοούμενον εἰ ὅλως ἐστίν. ὥσπερ οὖν τὸ μὴ ὂν ἢ τί 45
ἐστιν ἢ διότι ἐστὶν εἰδέναι ἀδύνατον, οὕτω καὶ τὸ ἀγνοούμενον εἰ ἔστιν ἢ
35 ὅτι ἐστίν. ἀδιαφόρως δὲ τὸ ὅτι ἐστὶν ἀντὶ τοῦ εἰ ἔστι νῦν εἴληφεν, ἐπεὶ καὶ λέγεται ἐνίοτε καὶ ἄμφω ὅτι ἐστὶ καὶ ἄμφω εἰ ἔστι· δυνατὸν γὰρ καὶ τὸ ὅτι ἐστὶν ὡς καθ' ἑαυτὸ λαβεῖν θεωρούμενον καὶ τὸ εἰ ἔστιν ὡς ἐν

---

1 λέγωμεν Arist.: λέγομεν libri, itemque v. 7 εἰπόντες] γέγραπται ἐπιόντες πρότερον ἐξ ἀρχῆς adnot. A 12 post τοῦ ὅτι ἐστίν add. εἴ ἐστι A² 35 δὲ τὸ ὅτι om. a

ἑτέρῳ ὄντος τοῦ ζητουμένου πράγματος λαμβάνεσθαι. ἄλλως τε καὶ ὃ 57
βούλεται προϊὼν εἰπεῖν ὡς ἐκ τῆς ἀποδείξεως ἀναφαινομένου τοῦ τί ἐστι,
ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις τὸ εἶναι ἐχόντων ἁρμόσει, οὐκ ἐπὶ τῶν καθ' αὑτὰ
ὑφεστηκότων· ἣν δὲ ἐπὶ ἐκείνων τὸ ὅτι ἐστιν, ἐπὶ δὲ τούτων τὸ εἰ ἔστιν, 50
5 ὥστε ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις τὸ εἰ ἔστιν ὅτι ἔστι. διὰ τοῦτο εἰπὼν τὸ τί ἐστιν
οὐκ ἄνευ τοῦ ὅτι ἐστὶν ἐπήνεγκεν

p. 93a 20 Ἀδύνατον γὰρ εἰδέναι τί ἐστιν ἀγνοοῦντας εἰ ἔστι.

Καθὸ μὲν γὰρ ὡς ὁριστὸν ζητεῖται, ἵν' αὐτὸ τί ἐστιν εἰσόμεθα, εἰ
ἔστι δεῖ γνωρίζειν πρότερον· καθὸ δὲ τῶν ἐν ἑτέροις ὄντων τὸ λαμβανό-
10 μενον, ταὐτὸν ἐν τούτῳ τὸ εἰ ἔστι τῷ ὅτι ἐστί. |

p. 93a 21 Τὸ δ' εἰ ἔστι ποτὲ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχομεν, ποτὲ 58
δ' ἔχοντές τι αὐτοῦ τοῦ πράγματος. οἷον βροντὴν ὅτι ψόφος τις
νεφῶν, καὶ ἔκλειψιν ὅτι στέρησίς τις φωτός, καὶ ἄνθρωπον ὅτι
ζῷόν τι, καὶ ψυχὴν ⟨ὅτι⟩ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν.

15 Ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι ἀκολούθως τῇ τοῦ εἰ ἔστι γνώσει καὶ ἡ τοῦ τί
ἐστιν εὕρεσις γίνεται, τίθησιν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰς διαφορὰς τῆς τοῦ εἰ ἔστι 5
γνώσεως, καὶ φησὶν ὅτι διττῶς τὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα γινώσκομεν· ἢ γὰρ
ἀπό τινος συμβεβηκότος ἢ ἀπὸ τοῦ ἔχειν τι τοῦ πράγματος αὐτοῦ, τουτέστιν
ἀπὸ τοῦ κατάληψιν δέξασθαι τινὰ τῆς οὐσίας ἐχομένην αὐτοῦ. τίθησιν δὲ
20 καὶ παραδείγματα. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὁμοτιμία ἐστὶ τῶν κατ' οὐσίαν λαμβα-
νομένων ἐπί τινος, ἀλλὰ τὰ μὲν καθαρώτερον αὐτὸ παρίστησιν, τὰ δὲ
ἀμυδρότερον, ἀναλόγως ἡ ἐκ τούτων τε γνῶσις τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα προσ-
γίνεται καὶ ἡ πρὸς τὸ τί ἦν εἶναι αὐτοῦ λυσιτέλεια. ὁ γοῦν ψόφος τῶν 10
νεφῶν γένος ἐστὶ τῆς βροντῆς, καὶ τοῦ φωτὸς ἡ στέρησις τῆς ἐκλείψεως·
25 ἀλλ' ἐκ τοῦ εἰδέναι τούτων ἕκαστον οὐκ εὐθὺς καὶ τὸ τί ἦν εἶναι γνωρίζειν
ἔχομεν, διότι μηδὲ τοῦ εἶναι γνῶσιν τελείαν ἔχομεν. ὁλοσχερής τε γὰρ ἡ
γνῶσις τοῦ τὶ ζῷον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἅτε καὶ πλείοσιν οὖσα κοινὴ κατ'
οὐσίαν αὐτοῦ διαφέρουσιν, ὡς δὴ καὶ τὸ εἰδέναι περὶ τῆς ἐκλείψεως μόνον
ὅτι στέρησις φωτὸς γίνεται· κατὰ πολλοὺς γὰρ τρόπους ⟨ἔστιν⟩ ὑπολαβεῖν
30 γινομένην τὴν τοῦ φωτὸς στέρησιν, κατὰ ἀντίφραξιν, κατὰ στροφήν, κατὰ 15
ἀπόσβεσιν. διὰ τοῦτο καὶ οὔπω οἰκειότατα τὸ εἶναι τὴν ἔκλειψιν κατεί-
ληπται, ὥστ' οὐδὲ πρὸς τὸ τί ἦν εἶναι ἐντεῦθεν εὐθυβολώτατα ἔχομεν.
τὸ αὐτὸ καὶ περὶ βροντῆς καὶ περὶ ψυχῆς, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον ἐπεξίωμεν.
εἰ δὲ ὁποῖος ὁ ψόφος, καὶ τίνος προηγησαμένου αὐτὸς ἐπιγίνεται, ὁμοίως
35 δὲ καὶ τὴν στέρησιν τοῦ φωτός, καὶ ὅπως ἔχον τὸ τὶ ζῷον ὁ ἄνθρωπος
τῶν λοιπῶν διενήνοχε, καὶ πῶς ἔχουσα ἡ ψυχὴ τοῦ εἶναι αὐτοκίνητός 20

14 ὅτι ex Arist. addidi 19 κατάλησιν a 25 οὐκ om. A[1]
29 ἔστιν addidi 31 οἰκειότατα scripsi: οἰκειότητα Aa 32 εὐθυβολώτατα scripsi:
εὐθυβολώτητα Aa

ἐστι γνοίημεν, ἕξομεν εὐθὺς ἑπομένην καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ τί ἐστιν. ἐκ 58
μὲν οὖν τῶν οὐσιωδῶν τὰ ληφθέντα ἐστὶ παραδείγματα, ἀλλά γε κοινότερον·
διὰ τοῦτο καὶ ἀμυδροτέραν τὴν τοῦ εἶναι γνῶσιν παρέχοντα τῶν εἰρημένων
ἕκαστον. εἰ δέ σοι μέλει ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τῆς ἀπὸ συμβεβηκότων
5 τοῦ εἶναι εἰδήσεως λαβεῖν παραδείγματα, ἕξεις βροντῆς μὲν τὸ ἐμβροντήτους
τινὰς γίνεσθαι, ἐκλείψεως δὲ τὸ σκιὰν ἐν πανσελήνῳ μὴ γίνεσθαι μηδενὸς
ὄντος μεταξὺ φανεροῦ, ἀνθρώπου δὲ τὸ ὁμιλητικὸν διὰ λόγου, ἢ ὄρθιον 25
τῷ σχήματι ἤ τι τοιοῦτον, ψυχῆς δὲ τὸ τόπους ἐξαμείβειν τὸ σῶμα τὸ
ἔμψυχον, μηδενὸς αὐτὸ μετοχλίζοντος ἔξωθεν.

10 p. 93a 24 Ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς ἴσμεν ὅτι ἔστιν, ἀναγκαῖον μηδαμῶς ἔχειν πρὸς τὸ τί ἐστιν.

Δύο εἰπὼν εἶναι τρόπους τῆς τοῦ εἰ ἔστι γνώσεως φησὶ πῶς τούτων
ἔχει ἑκάτερος πρὸς τὴν τοῦ τί ἐστιν εἴδησιν. ὅσων γὰρ τὴν γνῶσιν τοῦ 30
εἶναι ἀπό τινος ἔχομεν συμβεβηκότος, ἀναγκαίως ἐντεῦθεν οὐδεμίαν λυσιτέ-
15 λειαν πρὸς τὸ τί ἐστι τούτων ἔχομεν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἀδύνατον ποδηγηθῆναι
πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τῶν λεγομένων γινώσκεσθαι ἐκ τῆς κατὰ συμβεβηκὸς
γνώσεως τοῦ εἶναι αὐτά. καὶ τῆς τοιαύτης γνώσεως τὰ παραδείγματα
ἤδη εἴρηται· ἐπιτείνων δὲ τὸ ἀδύνατον προστίθησιν οὐδὲ γὰρ ὅτι ἔστιν
ἴσμεν, τουτέστιν αὐτὸ γὰρ τοῦτο οὐκ ἴσμεν οὗ ἡ γνῶσις πρὸς τὸ τί ἐστιν
20 ἡμῖν συμβάλλεσθαι ἔμελλε. πῶς οὖν ἐξ αὐτοῦ εἰς ἐκεῖνο ἔσται ὁδηγηθῆναι 35
ἡμᾶς; τὸ γὰρ ἀπὸ συμβεβηκότος εἰδέναι τι οὐδὲ εἰδέναι ἐστὶν αὐτό· ἄλλο
γὰρ γένος τὸ συμβεβηκὸς τοῦ ᾧ συμβέβηκεν, ἐξ ἑτέρου δὲ γένους ἕτερον
γνῶναι οὐκ ἔστι γνῶσις ἐπιστημονικὴ οὐδ᾽ οἰκεία τοῦ πράγματος· τὸ δὲ
ἀλλοτρίως γινώσκειν οὐδὲ γινώσκειν ἐστίν. ὥσπερ δὲ τὸ οὕτω γινώσκειν
25 οὐδὲ γινώσκειν ἐστὶν, οὕτω τὸ ζητεῖν περί τινος τί ἐστι μὴ εἰδότας τὸ
εἶναι αὐτὸ μηδὲ ζητεῖν ἐστιν, ἀλλὰ ματαιάζειν καὶ ἀνόνητα πονεῖν. ἀκρι-
βείας δὲ ἕνεκεν τοὺς τρόπους διέλωμεν πλατύτερον τῆς τοῦ εἶναι γνώσεως. 40
ἡ τοῦ εἶναι γνῶσις ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ἢ κατ᾽ οὐσίαν γίνεται, καὶ τούτων
ἑκάτερον εἰς δύο διαιρεῖται. τῶν γὰρ συμβεβηκότων τὰ μὲν γνωστικά
30 πως τῶν ὑποκειμένων εἰσίν, ὥσπερ τὸ ὀρθοπεριπατητικόν, τὸ ἥμερον
φύσει, τὸ γελαστικὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δὲ παντελῶς ἀλλότρια ὡς μηδὲ
ὅλως γνωρισμόν τινα τῶν ὑποκειμένων παρέχοντα, ὡς τὸ λευκόν, τὸ μέλαν,
τὸ βαδίζειν, τὰ τοιαῦτα. καὶ τῶν κατ᾽ οὐσίαν τὰ μὲν πλείοσι κοινὰ καὶ 45
διὰ τοῦτο τοῦ προκειμένου πορρώτερα, τὰ δ᾽ ἐλάττοσι καὶ διὰ τοῦτο ἐγγύ-
35 τερα. ἐκ μὲν οὖν τῶν πάντῃ ἀλλοτρίων συμβεβηκότων οὐδεμίαν ὅλως

---

4 εἰ δέ σοι] post lacunam pergit E μέλει E: μέλλοι Aa τῶν τοιούτων] τούτων Aa
5 εἰδήσεως] εἰδήσεσθαι E ἐμβροντήτους] ἐμβροντήτων Aa 9 μοχλίζοντος E
10 ὅτι ἐστίν om. Aa 12 post εἶναι add. τοὺς Aa γνῶσις Aa
14 συμβεβηκότων a 20 ἔστι Aa 21 συμβεβηκότως a 21. 22 ἄλλου
γὰρ γένους Aa 22 post ᾧ add. γε Aa 24 οὐδὲ γινώσκειν om. E
29 γνωστικά] fort. γνωριστικά

ὁδηγίαν ἔχομεν πρὸς τὴν τοῦ ὑποκειμένου κατάληψιν, κἂν ἐν αὐτῷ ὑφεστη- 58
κότα εὑρίσκοιτο· ἐκ δὲ τῶν ἰδιαιτέρων ἕξομεν ἴσως, ἀλλὰ πάντῃ ἀσαφῆ
τε καὶ ἀμυδράν. ἐκ δὲ τῶν κατ' οὐσίαν μὲν πόρρω δὲ διὰ τὸ πλείοσιν
εἶναι κοινὰ καθαρωτέραν μὲν ἕξομεν γνῶσιν ἢ ἐκ τῶν συμβεβηκότων,
5 συγκεχυμένην δ' ἔτι καὶ ἀδιάρθρωτον· ἐκ δὲ τῶν ἐγγυτάτω σαφῆ τε ἤδη 50
κατάληψιν τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἔχομεν, καὶ ἐξ αὐτῆς ῥᾷον τὸ τί ἐστιν
ἡμῖν παραγίνεται.

p. 93a 27 Καθ' ὅσων δ' ἔχομέν τι, ῥᾷον.

Οὗτος ὁ ἕτερος τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ εἰ ἔστι τὸ πρᾶγμα γνώσεως, ὃς
10 καὶ ἀληθής ἐστι καὶ πρὸς τὸ τί ἐστι συμβαλλόμενος. οὗτος δέ ἐστιν ὁ
ἀπὸ τῶν ἐχομένων αὐτοῦ τοῦ πράγματος. καθ' ὅσων γάρ, φησίν, ἔχομέν
τι | πραγματικῶς καὶ οἰκείως τοῖς γνωστοῖς περὶ τὴν τοῦ εἰ ἔστι γνῶσιν, 59
ῥᾷον ἐπὶ τούτων ἡμῖν ἐστιν εὑρεῖν καὶ τὸ τί ἐστιν.

p. 93a 28 Ὥστε ὡς ἔχομεν ὅτι ἐστίν.

15 Τοῦτο τῶν εἰρημένων ἐστὶν ὥσπερ εἴ τι συμπέρασμα. ἐπεὶ γὰρ περὶ
τοῦ τί ἐστιν εἰπεῖν προθέμενος, εἰ ἐνδέχεται τοῦτο κατά τινα τρόπον δι' 5
ἀποδείξεως εὑρίσκεσθαι, εἴρηκεν ὅτι ὡς ἔχομεν πρὸς τὸ εἰ ἔστι παρασκευῆς,
οὕτως ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὴν τοῦ τί ἐστιν εὕρεσιν ποδηγούμεθα, καὶ τοῦτο
διὰ τῶν εἰρημένων ἔδειξεν, ἐπήγαγε λοιπὸν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὡς ἔχομεν
20 ἄρα τῆς τοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα γνώσεως, οὕτως ἔχομεν καὶ τῆς πρὸς τὸ τί
ἐστιν ἑτοιμότητος. σὺ δὲ ὅρα ὅτι πολλάκις ἐν τούτοις ἀδιαφόρως ἐχρή-
σατο τῷ ὅτι ἔστι καὶ εἰ ἔστι, διὰ τὸ ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ὑπαρχόντων δεῖξαι
μέλλειν τὸ προκείμενον. 10

p. 93a 29 Ὧν δ' ἔχομέν τι τοῦ τί ἐστιν, ἔστω πρῶτον μὲν ὧδε.

25 Δύο τρόπους τῆς τοῦ εἰ ἔστιν ἐκθέμενος γνώσεως, ὧν ἅτερος μὲν
ἐλέγετο συμβάλλεσθαι πρὸς τὸ τί ἐστιν, ἅτερος δ' οὐχί, γυμνάζει νῦν καὶ 15
ἐπὶ παραδειγμάτων τὸν λόγον. τίθησι δὲ πρῶτον τὸν ἀληθῆ τρόπον τῆς
τοῦ εἰ ἔστι γνώσεως καὶ φησὶν ὧν δ' ἔχομέν τι τοῦ τί ἐστι καὶ τὰ
ἑξῆς. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· ὧν δὲ πραγμάτων ἅμα τῷ γινώσκειν
30 αὐτὰ ὅτι εἰσὶν ἔχομέν τι καὶ τοῦ τί ἐστιν ἤτοι τοῦ ὁρισμοῦ, ἔστω τοῦτο
πρῶτον παράδειγμα οὕτω λεγόμενον, ὡς δι' ἀποδείξεως τὴν γνῶσιν γίνεσθαι.
μείζων ὅρος ἔκλειψις, ἐφ' οὗ τὸ Α στοιχεῖον τάττεται, σελήνη ἐλάττων,
ἐφ' οὗ Γ, μέσος γῆς ἀντίφραξις, ἐφ' οὗ τὸ Β. ὅταν οὖν ζητῶμεν, πότερον 20
ἐκλείπει ἡ σελήνη ἢ οὔ, τὸ Β ζητοῦμεν ἤτοι τὸ μέσον, ἆρ' ἔστιν ἢ οὔ.

---

1 κατάληπσιν a 2 εὑρίσκοιντο Aa 5 συγκεχυμένῳ Aa 7 περιγίνεται Aa
12 γνῶσις a 15 ὥσπερεὶ συμπέρασμα E 24 ὧν οὖν ἔχομεν Arist.
33 πρότερον Aa

τὸ γὰρ ζητεῖν εἰ ἔστιν ἡ ἔκλειψις ἢ οὔ, ταὐτόν ἐστι τῷ ζητεῖν εἰ ἔστιν 59
αἴτιον τῆς ἐκλείψεως ἢ οὔ. καὶ ἐὰν ᾖ τὸ αἴτιον, ἔστι καὶ τὸ αἰτιατόν,
κἂν εὕρωμεν θάτερον, εὑρημένον ἤδη καὶ θάτερον ἔχομεν. καθόλου μὲν
γὰρ ἴσως τὸ αἴτιον ᾖ αἴτιον ἅμα τῷ αἰτιατῷ ἐστιν, εἴ γε ἅμα τὰ πρός
5 τι τῇ φύσει· ἐπὶ δὲ τοῦ ὅρου καὶ μάλιστα, ὡς μὴ ἐνὸν μήτε τὸν ὅρον
εἶναι χωρὶς τοῦ ὁριστοῦ μήτε τὸ ὁριστὸν χωρὶς τοῦ ὁρισμοῦ.

p. 93a33 Ἢ ποτέρας τῆς ἀντιφράσεώς ἐστιν ὁ λόγος; 25

Πρῶτον εἰπὼν παράδειγμα, δι' οὗ σαφῶς ἡμῖν ἔδειξε, πῶς διὰ τῆς
ἐχούσης μέσον τὸ αἴτιον ἀποδείξεως ἅμα τό τε εἶναι καὶ τὸ τί ἦν εἶναι
10 καταλαμβάνομεν, καὶ δεύτερον τίθησιν. ἔστι δὲ τοῦτο· ἢ εἰ βούλει, φησίν,
ἐπὶ τοῦ τριγώνου· ζητοῦμεν γὰρ κἀκεῖ τῆς ἀντιφράσεως δύο ἐχούσης
ἀποφάνσεις, κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν, τὸ ἔχειν δύο ὀρθὰς καὶ τὸ μὴ 30
ἔχειν, ποτέρας τούτων τῶν δύο λόγος ἐστὶ καὶ αἴτιον, τῆς λεγούσης δύο
ὀρθὰς ἔχειν ἢ τῆς λεγούσης μὴ ἔχειν. τῆς γὰρ οὔσης ὁ λόγος, οὐ τῆς
15 μὴ οὔσης· καὶ ἧς λόγος ἐστὶν ἐκείνη ἐστίν, οὐχ ἧς μή ἐστι λόγος. ὅταν
δὲ εὕρωμεν τὸν λόγον, ἅμα τὸ ὅτι, φησίν, ἴσμεν καὶ τὸ διότι· καίτοι οὐ
τοῦτο προέκειτο τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι εὑρεῖν, ἀλλὰ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστι,
καὶ περὶ τούτων ἦν ὁ λόγος ἡμῖν, πῶς δυνατὸν ἐκ τῆς τοῦ προτεθέντος
ἀποδείξεως εὑρίσκεσθαι ὁρισμόν. ἀλλ' ἴσως ἐπεὶ καὶ πρότερον τῇ τοῦ ὅτι
20 καὶ διότι γνώσει τὴν τοῦ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν ἀνάλογον ἔλεγεν, ὅτι ὥσπερ 35
ἐνίοτε ἅμα δῆλα γίνεται τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι, οὕτω καὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί
ἐστιν, εἰπὼν ἐπὶ θατέρου πῶς γίνεται, εἴρηκε νῦν καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου πῶς
γίνεται. ἢ οὖν οὕτως, ἢ ἐπειδὴ τὸ ἐκ τῆς ἀποδείξεως ἀναφαίνεσθαι τὸν
ὁρισμὸν οὐκ ἐπὶ τῶν καθ' αὑτὰ ὑφεστηκότων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις
25 ἐχόντων τὸ εἶναι πέφυκε γίνεσθαι, ἐφ' ὧν τό τε εἰ ἔστιν ὅτι ἐστίν ἐστι,
καὶ τὸ τί ἐστι διὰ τί ἐστι καὶ ἀνάπαλιν, διὰ τοῦτο οὕτως τὸν λόγον ἔδειξεν,
καὶ ἔσχατον δὲ ταὐτὸν εἴρηκεν ἀδιαφόρως ἐπὶ τούτου, τῷ ὅτι ἐστὶν ἀντὶ 40
τοῦ εἰ ἔστι καὶ τῷ διὰ τί ἐστιν ἀντὶ τοῦ τί ἐστι κεχρημένος. τὸ δὲ ἂν
διὰ μέσων ᾖ ἀντὶ τοῦ διὰ τῶν αἰτίων οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, ἀλλὰ
30 καὶ τοῦ πράγματος. ἂν γὰρ μὴ διὰ τοιούτων ᾖ, τὸ ὅτι μόνον ἀλλ' οὐχὶ
καὶ τὸ διότι εἰσόμεθα, ὡς καὶ αὐτός φησιν ἐφεξῆς.

p. 93a36 Εἰ δὲ μή, τὸ ὅτι, τὸ διότι δ' οὔ.

Παραδείγματα θέμενος τῆς ἀκριβοῦς τῶν ἀποδεικτῶν γνώσεως, δι' ἧς
ἅμα τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι γνωρίζεται ἢ τοῦ εἰ ἔστι γινωσκομένου, καὶ τὸ τί

---

1 τὸ γὰρ—ἢ οὔ om. E 4 ᾖ αἴτιον om. Aa 5 ἐνὸν] ἐν a 7 ἀντιφράσεως AE: ἀντιφάσεως Arist.: ἀντιφράξεως a 8 σαφὲς A¹a 13 αἴτιον] αἰτία Aa
15 οὐχ ἧς—οὐ τοῦτο (16. 17) E: ἀλλ ἐπεὶ μὴ Aa 18 τοῦ προτεθέντος om. E
23 τὸν om. Aa 26. 27 τὸν λόγον—καὶ et δὲ ταὐτόν in marg. add. A²
28 διὰ τί] διότι Aa 34 γνωριζομένου Aa

ἣν εἶναι καταλαμβάνεται, ἐπειδὴ καὶ ἕτερον τρόπον ὑπάρχειν εἴρηκεν 59
γνώσεως τὸν ἀπὸ συμβεβηκότος προβαίνοντα, καθ' ὃν καὶ αὐτὸ τὸ ὅτι ἢ
δὴ τὸ εἰ ἔστιν ἀμυδρῶς γνωρίζεται, οὔτε δὲ τὸ διότι οὔτε τὸ τί ἐστιν ἐξ 50
αὐτοῦ εὑρίσκειν δυνάμεθα, καὶ τούτου νῦν παράδειγμα τίθησιν, τὰ μὲν ἄκρα
5 τιθεὶς τὰ αὐτά, ἕτερον δὲ παραλαμβάνων τὸν μέσον, ὅστις ἐστὶ τὸ συμ-
βεβηκός, μέσον μὲν ὂν καὶ αἴτιον, ἀλλὰ μόνου τοῦ συμπεράσματος, οὐχὶ
καὶ τοῦ πράγματος. πάλιν γὰρ ἔκλειψις κἀνταῦθα τὸ Α, σελήνη τὸ Γ,
μέσον δὲ τὸ Β τὸ ἐν πανσελήνῳ σκιὰν μὴ δύνασθαι ποιεῖν, μηδενὸς ὄντος
μεταξὺ ἐκείνης τε καὶ ἡμῶν. ὅτι μὲν οὖν ἐκλείπει δῆλον, φησί, διότι |
10 δ' οὔ· ὅσον γὰρ ἀπὸ τοῦ ληφθέντος μέσου, τὸ μὲν ἐκλείπειν δῆλον γίνεται, 60
οὐ μὴν δὲ καὶ ἡ αἰτία δι' ἣν τοῦτο γίνεται. σκιᾶς γὰρ μὴ γινομένης
δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι τὸ φῶς, οὗ ὄντος σκιὰ ἐγίνετο ἂν ἡμῶν ἱσταμένων ἐν
τῷ φωτί· διὰ τί δὲ τοῦτο γίνεται, ὅσον ἀπὸ τοῦ ληφθέντος τρόπου τῆς
ἀποδείξεως ἄδηλον διὰ τὸ μέσον ληφθῆναι ὃ μόνου τοῦ συμπεράσματος,
15 οὐκέτι δὲ καὶ τοῦ πράγματος αἴτιον. ὥστε καὶ τὸ μὲν εἶναι τὴν ἔκλειψιν, 5
ἴσμεν ἐκ τούτου, τί δέ ἐστιν ἡ ἔκλειψις οὐκ ἴσμεν, ὅπερ ἡμῖν περιεγένετο
πρότερον ἐκ τοῦ μέσον λαβεῖν τὸ τοῦ πράγματος αἴτιον. τὸ δὲ διότι δ'
οὔπω εἶπεν ἐμφαίνων ὡς ἀτελὴς ἡ γνῶσίς ἐστιν, ἐν ἧπερ οὐκ εἴληπται
τὸ τοῦ πράγματος αἴτιον, καὶ δεομένη ἔτι προβάσεως, ἄχρις ἂν ἀποκαλυφθείη
20 τὸ αἴτιον.

p. 93b3 Δήλου δ' ὄντος ὅτι τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει.

Διὰ τῶν νῦν λεγομένων ἐπιβεβαιοῖ εἰσέτι τὸ διὰ τῆς τοῦ διὰ τί ἀπο-
δείξεως τὸ τί ἐστιν ἀναφαίνεσθαι· προβαίνει δὲ ὁ λόγος αὐτῷ ἀπὸ τῆς
ζητήσεως τῆς αἰτίας. ὁπόταν γάρ, φησί, δῆλον ᾖ τὸ εἶναι τὸ Α τῷ Γ,
25 τὸν μείζονα τῷ ἐλάττονι οἷον τὴν ἔκλειψιν τῇ σελήνῃ, τότε τὸ ζητεῖν καὶ
λέγειν 'ἀλλὰ διὰ τί ὑπάρχει;' τοῦτό ἐστι τὸ ζητεῖν τί ἐστι τὸ Β, ἤγουν 15
τὸ μέσον τούτου καὶ αἴτιον τί ἐστι, πότερον ἀντίφραξις ἢ στροφὴ τῆς
σελήνης ἢ ἀπόσβεσις; ἀδήλου γὰρ ὄντος ἔτι τοῦ μέσου, πολλὰ παραλαμ-
βάνειν ἐνδέχεται, ὅσαπερ εἰκὸς ὡς αἴτια ὑποπτεύεσθαι, ὡς ἂν ἐκ τούτων
30 τὸ οἰκεῖον ἐκλεξάμενοι ἀποβαλλώμεθα τὰ ἀλλότρια. τοῦτο δὲ τὸ εὑρισκό-
μενον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὁ λόγος καὶ ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἑτέρου ἄκρου ἤτοι
τοῦ μείζονος, οἷον ἐν τῷ προκειμένῳ ἦν τὸ Α ἤτοι ἡ ἔκλειψις. εὑρεθέντος
γὰρ τοῦ ἀληθοῦς αἰτίου ὁ ὁρισμὸς ἀναπέφανται· οὐδὲν γάρ ἐστιν ἕτερον ἡ 20
σελήνης ἔκλειψις ἢ ἀντίφραξις γῆς.

---

1. 2 γνώσεως ὑπάρχειν εἴρηκεν coll. Aa 3 δὴ om. E 10 τοῦ] τῆς Aa ἐκλείπει E 12 ἂν om. Aa 13 διότι Aa 15. 16 ὥστε — ἐστιν ἡ ἔκ om. E 18 οὔπω εἶπεν] οὐ εἶπον E 22 et 26 διότι Aa 30 ἀπο-βαλώμεθα Aa 32 ἦν post οἷον ponunt Aa ἡ om. Aa

p. 93b7 Τί ἐστι βροντή; πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει. 60

Ἐπιδαψιλεύεται τοῖς παραδείγμασι διὰ πλειόνων πιστώσασθαι τὸ εἰρημένον φιλοτιμούμενος, καὶ τίθησιν ὅρον μείζονα τὴν βροντήν, ὡς ἐκεῖ τὴν 25 ἔκλειψιν, ἐλάττω τὸ νέφος, ὡς ἐκεῖ τὴν σελήνην, μέσον τοῦ πυρὸς τὴν 5 ἀπόσβεσιν, ὡς ἐκεῖ τὴν ἀντίφραξιν, παριστῶν καὶ διὰ τούτων, ὅπως ἀλλήλοιν συντρέχετον ἥ τοῦ διὰ τί ἐστιν ἀπόδοσις καὶ τοῦ τί ἐστιν. ἰδίᾳ μέντοι τὸν ὁρισμὸν τῆς βροντῆς καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀπόδειξιν τίθησιν διὰ τὸ γενέσθαι σαφέστερον τὸ λεγόμενον. τί γάρ ἐστι βροντή; ἢ δῆλον ὅτι πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει. λέγοντες δὲ διὰ τί βροντή, ποιούμεθα τὴν ἀπόδειξιν καὶ κατη-10 γοροῦμεν τὸ Β, τὴν τοῦ πυρὸς ἀπόσβεσιν, τοῦ Γ τοῦ νέφους, ὡς ἐν αὐτῷ 30 τοῦ πυρὸς ἀποσβεννυμένου. τούτου δέ, τοῦ Β δηλονότι, ἤτοι τῆς ἀποσβέσεως τοῦ πυρὸς κατηγοροῦμεν τὸ Α, ὅπερ ἐστὶ ψόφος, ὡς εἶναι τὸν συλλογισμὸν οὕτως ἔχοντα 'ἐν τῷ νέφει πῦρ ἀποσβέννυται· ἔνθα πῦρ ἀποσβέννυται, ψόφος ἐστί· ἐν τῷ νέφει ἄρα ψόφος ἐστί.' καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ Β 15 ὁ μέσος ὁρισμός ἐστι τοῦ Α τοῦ πρώτου ἄκρου, ἤγουν τοῦ ψόφου καὶ τῆς βροντῆς ἡ τοῦ πυρὸς ἀπόσβεσις· οὕτω γὰρ ἀποδέδοται, ὅτε ἐλέγομεν τί ἐστι βροντή; πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει. διὰ τοῦτο γὰρ ἐπὶ πράγματος, ἐν 35 ᾧ γνώριμον ὑπῆρξε τὸ τί ἐστι, τὸν λόγον ἐγύμνασε, μετὰ τὸν ὁρισμὸν ἐκθέμενος τὴν ἀπόδειξιν, ὡς ἂν δῆλον ἐντεῦθεν γένηται, πῶς ὁ ὁρισμὸς ἐν 20 τῷ διὰ τί ἐστι καὶ τῇ ἀποδείξει μέσος παραλαμβάνεται· ὥστε καὶ ἐν οἷς ζητεῖται τὸ τί ἐστι τῶν ἐχόντων ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι, ἀποδιδομένου τοῦ διὰ τί ἐστι καὶ αὐτῷ συναναφαίνεσθαι δύναται.

p. 93b12 Ἂν δὲ πάλιν τούτου ἄλλο μέσον ᾖ.

Ἐντεῦθεν ἐροῦμεν, ὡς ὑπεσχόμεθα, περὶ τούτου ἀκολούθως τῷ Ἀλε- 40 25 ξάνδρῳ. οὐ γὰρ παραιτητέον κἀκ τῶν ἄλλων παραλαμβάνειν τὰ συμβαλλόμενα, καὶ ταῦτα φιλοσόφων ἀνδρῶν καὶ ποιησαμένων ἔργον τὸ πρώτιστον τὴν τῶν Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων σαφήνειαν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς ἡμεῖς ἐν παρέργῳ διὰ τὴν τῶν ἑταίρων ἀξίωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸν παρόντα λόγον καθήκαμεν. πλὴν οὐδὲ τὰ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς εἰς μέσον παρεισαγόμενα 30 ἄμοιρα δέον ἐᾶσαι τῆς ἀφ' ἡμῶν προσθήκης πρὸς ἀκριβεστέραν τοῦ προ- 45 κειμένου διάγνωσιν. τὸ γὰρ προκείμενον περὶ τοῦ ὁρισμοῦ θεώρημα ἐνταυθοῖ τοῦτο ἦν, πῶς οἷόν τε ὁρισμὸν θηρευθῆναι δι' ἀποδείξεως· καὶ ἔδειξε τοῦτο ἐπὶ τῶν ἐν ἑτέροις ὑφισταμένων, ἅπερ ἀναγκαίως ἕπεται τοῖς ὑποκειμένοις, ἤγουν ὡς καθ' αὑτὸ αὐτοῖς ἐνυπάρχοντα ἢ ἴσως καὶ ὡς πάθη ἀναγκαίως 35 ἐπιγινόμενα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἐρεῖ τις ἐκλείψεως. ὅταν οὖν τοῦτο

5 παραστῶν E 7 ἀπόδειξις E 9 διότι Aa 11 δηλονότι] δῆλον E 15. 16 ἤγουν — ἀπόσβεσις post ἐν νέφει (17) transponunt Aa 24 ὡς ὑπεσχόμεθα] p. 113,21 26 πρώτιστον] πρῶτον Aa 32 θηραθῆναι Aa 34 ἤγουν] ἢ Aa πάθη om. Aa 35 post ὥσπερ add. ἂν Aa σελήνης Aa

γένηται, καθὼς ἡμᾶς ἔναγχος ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε, καὶ τὸ εἰ ἔστιν ἅμα 60
καὶ τὸ τί ἐστι διὰ τῆς ἀποδείξεως γνοίημεν, συμβαίνει ἐν ταὐτῷ τὰ τέσσαρα 50
προβλήματα δείκνυσθαι. εἰ γὰρ τῶν συνθέτων τὸ διὰ τί, ἡ τοῦ διὰ τί
ἀπόδειξις σύνθετός ἐστιν. ὅταν τοίνυν τὸ ὅτι διὰ μέσου αἰτίου γνωρίσωμεν,
5 ἅμα τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι γνωρίζομεν, τὸ δὲ διότι διὰ μέσου αἰτίου, ὡς
εἴρηκε· τὸ δ' αἴτιον λόγος ἐστὶ καὶ τοῦ μείζονος ἄκρου, ὥστε καὶ τὸ τί
ἐστιν ἅμα ἐκείνοις ἔχομεν. ἀμήχανον δὲ τὸ τί ἐστιν εἰδέναι, ἀγνοοῦντας
εἰ ἔστι. τὰ τέσσαρα ἄρα ἐν ταὐτῷ συνῆκται προβλήματα ἐν τῇ τοῦ ὅτι
διὰ μέσου αἰτίου γνώσει· ὡς μὲν γὰρ συν|θέτου τοῦ προκειμένου τυγχά- 61
10 νοντος, ὅτι καὶ διὰ τί τὸ δεικνύμενον, ὡς δὲ καθ' ἑαυτὸ θεωρουμένου τοῦ
μείζονος ἄκρου, εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν. οὕτω τοίνυν τοῦ πράγματος ἔχοντος,
ἐπειδὴ κανόνα ἡμῖν παραδιδούς, πότε μὲν ἐκ τῆς τοῦ εἰ ἔστι γνώσεως τὸ
τί ἐστιν ἀναφαίνεται, πότε δ' οὔ, καὶ ὅτι ὅταν μὲν κατὰ συμβεβηκὸς τὸ
εἰ ἔστιν ἔχωμεν, τότε οὐδὲν ἐκ τούτου ἡμῖν πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ τί ἐστι
15 περιγίνεται, ὅταν δέ τι αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔχωμεν ἐν τῇ γνώσει τοῦ εἰ 5
ἔστιν, ἐντεῦθεν ἤδη καὶ πρὸς τὸ τί ἐστι ποδηγούμεθα, καὶ παραδείγματα
τέθεικεν, ἐφ' ὧν μέσοι οἱ ὁρισμοὶ τῶν μειζόνων ἄκρων παρελαμβάνοντο,
ὡς ἐπί τε τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως ἐθεωρεῖτο καὶ τῆς βροντῆς. οὐκ ἀεὶ
δὲ τοιοῦτοι μέσοι παραλαμβάνονται, ὅθεν τι τοῦ πράγματος ἔχομεν, ἀλλ'
20 ἐνδέχεται εἶναι μέν τι οὐσιῶδες τὸν μέσον, οὐ μέντοι λόγον εὐθὺς ἢ τοῦ
μείζονος τῶν ἄκρων ἢ τοῦ ἐλάττονος, ὥστε οὐδ' ἔσται ἐπὶ τῆς ἐχούσης
τὸν μέσον τοιοῦτον ἀποδείξεως ἅμα γινώσκειν τὸ εἰ ἔστι καὶ τί ἐστιν, ἀλλὰ 10
τὸ μὲν εἰ ἔστιν εἰδέναι, ἀγνοεῖν δὲ εἰσέτι τὸ τί ἐστιν. οἷον εἰ δείκνυται
οὐσία εἶναι ὁ ἄνθρωπος διὰ μέσου τοῦ ζῴου· αἴτιον μὲν γὰρ ἐνταῦθα
25 λαμβάνεται τοῦ εἶναι οὐσίαν τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ὁρισμὸς οὐδετέρου
τῶν ἄκρων τὸ ζῷον, ὥστε οὐδ' ἀμέσως οὐθ' ὁ μείζων τῷ μέσῳ οὐθ' ὁ
μέσος λέγεται ὑπάρχειν τῷ ἐλάττονι. ἀλλ' ἔστιν ἐφ' ἑκατέρας τῶν προτάσεων
ζητῆσαι καὶ εὑρεῖν τὸ διὰ τί. διὰ τί γὰρ ἄνθρωπος ζῷον; ὅτι οὐσία ἔμψυχος
αἰσθητική. καὶ διὰ τί τὸ ζῷον οὐσία; ὅτι τῶν ἐναντίων παρὰ μέρος δεκτικόν· 15
30 διὰ τὰ τοιαῦτα τοίνυν μέσα καὶ αἴτια δόξειεν ἂν εἶναι τὸ λεγόμενον. ὥσπερ
γάρ τινος ἐρωτήσαντος ὅτι ἐπειδὴ μὴ πᾶν τὸ οὐσιῶδές τινι ὁρισμὸς αὐτοῦ
ἐστιν, ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ μὴ εἶναι, ὅταν ληφθῇ τοιοῦτος μέσος, πῶς ἀπὸ
τούτου πρὸς τὸν ὁρισμὸν ἥξομεν, πρὸς τοῦτο ἀπολογούμενός φησιν ὅτι ἂν
τοιοῦτον ᾖ τὸ μέσον, ὥστε καὶ ἑτέρων δεῖσθαι μέσων, ἐκ τῶν παραλοίπων
35 ἔσται λόγων τὸ τοιοῦτον. τοῦτο δὲ διττῶς νοεῖται· ἢ γὰρ ὅτι τὸ ληφθὲν ἐκ
τῶν λόγων ἐστὶ καὶ τῶν αἰτίων ἐκείνων, ἃ παραλειπόμενά ἐστι τοῦ τελείου 20
καὶ μὴ τὴν οὐσίαν δηλοῦντα τοῦ πράγματος τελείαν, ἀλλά τι μέρος αὐτῆς
παραλαμβάνοντα (μέρος γὰρ τῆς τοῦ ἀνθρώπου οὐσίας τὸ ζῷον) ἢ ὅπερ

3 διὰ τί] διότι bis Aa 6 καὶ (ante τοῦ) om. Aa 9 post μέσου add. τοῦ Aa
15 ὅτε Aa ἔχομεν Aa 19 post ὅθεν add. τὸ Aa 20 μέν τι] μέντοι E
τὸ μέσον Aa 21 ἢ] οὔτε δὴ E 22. 23 ἀλλὰ — τί ἐστι om. E
23 δεικνύοιτο Aa 24 αἰτία Aa 25 εἶναι] εἴδει (sic) E 28 εὑρῆσαι E
30 δόξοιεν Aa 32 post ἀλλ' add. ὡς a 33 ἥξομεν scripsi: ἕξομεν libri

καὶ μᾶλλον, ὅτι ἔσται δῆλον τοῦτο καὶ ἀποδεικνύμενον ἐκ τῶν παραλελειμ- 61
μένων ὁρισμῶν τοῦ μείζονός τε καὶ τοῦ ἐλάττονος. ἐπεὶ γὰρ καὶ ἄμφω
ἔμμεσοι αἱ προτάσεις ἥ τε μείζων καὶ ἡ ἐλάττων, δῆλον ἔσται τὸ συμπέρασμα
ἐκ τῶν ὁρισμῶν τοῦ μέσου τε καὶ τοῦ μείζονος. οἷον ἐν τῷ ληφθέντι 25
5 συλλογισμῷ παρελήφθησαν, ὡς διὰ μὲν τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ μέσου τὸ μέσον
κατὰ τοῦ ἐλάττονος ἀποδείκνυσθαι, διὰ δὲ τοῦ ὁρισμοῦ αὖθις τοῦ μείζονος
τὸ μεῖζον κατὰ τοῦ μέσου· ὡς δῆλον ἐκ τούτων καὶ τὸ πρῶτον συμπέρασμα
γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ πλείω εἴη τὰ μέσα, λαμβάνειν τὰ εὑρισκόμενα χρὴ
καὶ μέσα ποιούμενον συλλογίζεσθαι, ἄχρις ἂν εἰς τοὺς ὁρισμοὺς καταν-
10 τήσωμεν. ὅταν μὲν γὰρ ὁρισμὸς ᾖ τὸ εἰλημμένον τοῦ μείζονος ἄκρου,
ἄμεσός τε καὶ ἀναπόδεικτος ἔσται ἡ πρότασις ἐκείνη· οὐ γὰρ ἐνδέχεται 30
μεταξὺ τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ὁριστοῦ μέσον ὅρον εὑρεῖν, δι' οὗ τὸν ὁρισμόν,
τοῦ ὁριστοῦ ὄντα ὁρισμὸν ἀποδείξομεν, καθὰ καὶ πρότερον δέδεικται ὅτι
ὁρισμοῦ ἀπόδειξις οὐκ ἔστιν. ὅταν δὲ οὐσιῶδες μὲν ᾖ τὸ μέσον, οὔπω δὲ
15 ὁρισμός, δεῖ τὰ ὑπόλοιπα λαμβάνοντας δεικνύναι, ἄχρις ἂν εἰς τοὺς ὁρισμοὺς
καταντήσωμεν, ὧν μεταξὺ καὶ τῶν ὁριστῶν οὐδέν ἐστι μέσον· οὐδὲ ἔστιν
εἰπεῖν ὅτι τι παραλέλειπται. ἢ δείξας, φησὶν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι ἡ δεῖξις
τοῦ ἄλλο ἄλλῳ ὑπάρχειν δι' αἰτίας τῆς οἰκείας δι' ὁρισμοῦ γίνεται τοῦ 35
μείζονος ἄκρου, ὅς ἐστι κατηγορούμενος ἐν τῷ συμπεράσματι, περὶ τῆς
20 ἐλάττονος προτάσεως εἴρηκε τὸ 'ἂν δὲ τούτου μέσον ᾖ, ἐκ τῶν ὑπολοίπων
ἔσται λόγων', τουτέστιν ὅτι ὁ μὲν μείζων ἀμέσως ἕπεται τῷ οἰκείῳ ὁρισμῷ,
ὡς ὄντος τούτου κἀκεῖνον εἶναι καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ συνάγεσθαι κατὰ
τοῦ ἐλάττονος, ἂν δ' ἴσως πάλιν μέσον ᾖ τι τοῦ μέσου τε καὶ ἐλάττονος,
ὡς μὴ ἀμέσως ὑπάρχειν τὸν τοῦ μείζονος ὅρον τῷ ἐλάττονι ἄκρῳ, τὸ
25 μέσον τούτων ἀμφοῖν ἐκ τῶν παραλοίπων ἔσται λόγων, ἐκ τῶν μὴ ληφθέν- 40
των μὲν ἐν τῷ συλλογισμῷ, ὑπαρχόντων δὲ τῷ ἐλάττονι. οἷον εἴ τις δείξει
ζῷον εἶναι τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου τοῦ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, οὗτος
μὲν λόγος τοῦ μείζονος, οὐ μέντοι ἀμέσως τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει· οὐ γάρ
ἐστιν ὁρισμὸς καὶ αὐτοῦ, ὥσπερ τοῦ ζῴου, ὡς εἶναι τὴν μὲν μείζονα πρό-
30 τασιν ἄμεσον, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐλάττονα. ἂν οὖν λάβωμεν ζῷον εἶναι τὸν
ἄνθρωπον ἢ οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικήν, διὰ τοῦ ζῷον λογικὸν θνητὸν εἴη
ἂν ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος εἰλημμένος εἰς τὴν ἀπόδειξιν. 45

p. 93b15 Ὡς μὲν τοίνυν λαμβάνεται τὸ τί ἐστι καὶ γίνεται γνώ-
ριμον, εἴρηται.

35 Ὥσπερ τις τῶν εἰρημένων εἶναι συμβίβασις τὸ νῦν προκείμενον ἔοικεν.
ἐπειδὴ γὰρ πρότερον μὲν μὴ εἶναι ἀπόδειξιν ὁρισμοῦ διισχυρίσατο ἱκανῶς,
ἔπειτα τρόπον τινὰ παραδέδωκε, δι' οὗ ἐνδέχεται ὁρισμὸν δι' ἀποδείξεως

---

4 ὁρισμοῦ a 5 παρελείφθησαν Aa 10 μὲν om. E τὸ εἰλημμένον post ἄκρου transponunt Aa 14 ᾖ] εἴη E 18 οἰκείας] οἰκίας libri ὁρισμῶν Aa 26 post δὲ add. ἐν Aa 36 διισχυρίσατο ἱκανῶς post μὲν transp. Aa

εὑρίσκεσθαι, νῦν φησιν ὡς οὐδέτερος τῶν λόγων τοῦ ἀληθοῦς διαπέπτωκε. 61
συλλογισμὸς μὲν γὰρ καὶ ἀπόδειξις οὐκ ἔστι τοῦ τί ἐστιν οὕτως, ἵνα τις 50
δεικνύῃ ὅτι οὗτος ὁ ὁρισμὸς τοῦδε τοῦ ὁριστοῦ ὁρισμός ἐστι· γίνεται
μέντοι δῆλον δι' ἀποδείξεως. οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ τοῦτο τῶν ὁριστῶν, ἀλλ'
5 ἐφ' ὧν τὸ αἴτιον ἕτερον τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, καὶ δεῖ ἐξετάσαι τί τὸ λεγό-
μενόν ἐστιν. εἰσὶ γάρ τινα ἅπερ ἡγουμένων ἑτέρων αὐτὰ ἕπεται, οἷον
ἀντιφράξεως γῆς προηγουμένης ἀφώτιστος ἡ σελήνη γίνεται, πυρὸς ἐν νέφει
ἀποσβεννυμένου ψόφος ἀποτελεῖται, ὅπερ ἐστὶ βροντή. ἄλλο οὖν ἀντίφραξις |
καὶ ἄλλο φωτὸς στέρησις, ἄλλο πυρὸς ἀπόσβεσις καὶ ἄλλο ψόφος· ὡς εἶναι 62
10 τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν ἑτέραν τοῦ οὗ αἰτία καὶ λόγος ἐστί. ἐπὶ τῶν
τοιούτων μέσος ὅρος ἐν τῇ δι' αἰτίου ἀποδείξει, καὶ τὸ αἴτιον λαμβανόμενον
ἅμα τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι παρασκευάζει δείκνυσθαι, καὶ τὸ εἰ ἔστι καὶ τί
ἐστιν, ὡς καὶ πρώην ἐλέγομεν. ἐφ' ὧν δὲ μὴ ἕτερον τὸ αἴτιον τοῦ οὗ
ἐστιν αἴτιον, ἐπὶ τούτων οὐκ ἔστι δυνατὸν τὸ ῥηθέν, οἷον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου 5
15 καὶ τοῦ ζῴου λογικοῦ θνητοῦ, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικοῦ· οὐ γάρ ἐστι παρὰ
τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁρισμὸς αὐτοῦ ἕτερον. δόξειε δ' ἂν ἁπλῶς ἐπὶ τῶν καθ'
αὑτὰ ὑπαρχόντων τοῦτο κρατεῖν. εἰ γὰρ καί τις τῶν οὐσιῶν καθ' ὑπο-
κειμένου τινὸς δεικνύοιτο, μέσου ὡς αἰτίου τοῦ τί ἦν εἶναι λαμβανομένου
αὐτῆς, ὥς φησιν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' οὐκ ἂν εἴη τοῦτο κυρίως ἀπόδειξις· οὐ
20 γὰρ ἕτερον ἐνταῦθα τὸ αἴτιον τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ ἂν
αἰτοῖτο ὁ διὰ μέσου τοῦ ὁρισμοῦ ἀποδεικνύειν ἐνταῦθα πειρώμενος. τὸ γὰρ 10
ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου συνάγοιτο ἂν διὰ μέσου τοῦ οὐσία ἔμψυχος αἰ-
σθητική· ἀλλ' οὐχ ἕτερον τοῦτο τοῦ ζῴου, ὥστε αὐτὸ δι' αὑτοῦ τὸ ζῷον
κατὰ τοῦ ἀνθρώπου συνάγεται· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἐν ἀρχῇ. ἐφ' ὧν οὖν τὸ
25 αἴτιον ἄλλο παρ' αὐτά, ἐπὶ τούτων οὐκ ἄνευ ἀποδείξεως ὁ ὁρισμὸς λαμ-
βάνεται, οὐχ οὕτως δὲ ὥστε διὰ τῆς ἀποδείξεως συμπεραίνεσθαι, ἀλλ' ὡς
λαμβάνεσθαι μὲν μέσον τὸ αἴτιον ἐν τῇ τοῦ διὰ τί ἀποδείξει, εἶναι δὲ τοῦτο
τὸν λόγον τε καὶ τὸν ὁρισμόν. ζητουμένου γὰρ διὰ τί τόδε τῷδε ὑπάρχει, 15
ὁ λόγος ζητεῖται, κἂν διὰ τί ἐστιν ἀποδώσομεν, τὸν λόγον ἀποδεδώκαμεν.
30 διὰ τί ἐστιν ἔκλειψις; διότι γῆ ἀντέφραξε. τί ἐστιν ἔκλειψις; γῆς ἀντίφραξις.
καλῶς ἄρα πρότερόν τε ἠπόρηται ὅτι ὁρισμοῦ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, καλῶς τε
καὶ αὖθις εἴρηται ὅτι δι' ἀποδείξεως γνώριμον γίνεται, ἐφ' ὧν ἄλλο τὸ αἴτιον·
τό τε γὰρ διὰ τί ἐν τοῖς τοιούτοις οἰκείως ζητεῖται, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστι τὰ
κυρίως ἀποδεικτά. ἐφ' ὧν δὲ μὴ ἄλλα τὰ αἴτια παρ' αὐτά, οὔτε τὸ διὰ τί
35 προσφυὲς ἐν τούτοις οὔτε κυρίως ἀπόδειξις γίνεται· τὸ μὲν γὰρ διὰ τί αἰτίας 20
ἐστὶ ζήτησις, ἡ δὲ ἀπόδειξις αἰτίας ἀπόδοσις. ἐφ' οὗ δὴ μὴ ἄλλο τὸ
αἴτιον παρ' αὐτὸ εἰ αἰτίαν ἀποδώσομεν, ἢ αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ ἀποδώ-
σομεν καὶ αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ δείξομεν ἢ αὐτὸ ἑαυτοῦ διαστήσομεν, ὧν τὸ

---

3 δεικνύησι a ὅτι om. a 4 μέντοι] δὲ E 9 ἄλλο (ante φωτὸς)] ἀλλὰ E: ἄλλω a 11 δι' αἰτίας Aa καὶ om. E 13 καὶ πρώην] κυπρήνην Aa 14 τὸ ῥηθέν om. E 18 ἦν om. Aa 20 ἐνταυθοῖ E 22 οὐσίαν Aa 27 et 28 διότι, itemque porro Aa 29 ἀποδώσωμεν E 31 τε post πρότερον et τε καὶ (31. 32) om. Aa 37 περὶ αὐτοῦ E

μὲν ἀδύνατον, τὸ δὲ ἀνεπιστῆμον ἢ καὶ ἁπλῶς ἀσυλλόγιστον· ἑτέρων 62
γὰρ τεθέντων ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης διὰ τὰ κείμενα ἕπεται
ἐν τῷ συλλογίζεσθαι· ὅταν δὲ οὐχ ἕτερον ᾖ τὸ αἴτιον, οὐδὲ συλλογίσασθαι
ὅλως διὰ τούτου ἔστιν. 25

5 Εἰπὼν δὲ τὸν ὁρισμὸν κατά τινα τρόπον δι' ἀποδείξεως γνώριμον
γίνεσθαι, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ πάντων τῶν ὁπωσοῦν ὁρισμῷ ὑποβαλλομένων τοῦτο
πέφυκε γίνεσθαι, ἀλλ' ἔστιν ἐφ' ὧν μηδένα ἔστι τρόπον εὑρεῖν, καθ' ὃν ἡ
ἀπόδειξις πρὸς εὕρεσιν τοῦ τί ἐστι συντελεῖ, τούτων τὴν διαφορὰν παρα-
δίδωσιν. ποιεῖται δὲ τὸν λόγον κατὰ διαίρεσιν καί φησιν ὅτι τῶν πραγμά-
10 των τῶν μὲν ἕτερόν τί ἐστιν αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστιν ἕτερον, καθὼς καὶ
προλαβὼν εἴρηκέ τι τοῦ λόγου δηλοῦντος ὅτι ὅσα μὲν ἔχει αἴτιον ἕτερον 30
ἑαυτῶν, ταῦτά ἐστι καὶ ἀποδεικτά, ὅσα δὲ μή, ταῦτα οὐκ ἀποδεικτά· αἴτιον
δὲ ἐνταῦθα τὸ προσεχές τε καὶ εἰδικὸν ὀνομάζει. ὥστε καὶ τῶν τί ἐστι
καὶ τῶν ὁρισμῶν ἐντεῦθεν ληψόμεθα τὴν διαφοράν, τίνες τε δι' ἀποδείξεως
15 γνωρίζεσθαι δύνανται, καὶ τίνες οὐχί. ὧν μὲν γὰρ ὁριστῶν ἕτερον τὸ αἴτιον,
ταῦτα ἀποδεικτά· τῶν δὲ ἀποδεικτῶν ὁριστῶν μέσος τὸ αἴτιον παραλαμ-
βάνεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὁρισμός. ὧν ἄρα ὁριστῶν ἕτερον τὸ αἴτιον, δῆλος
ὁ ὁρισμὸς δι' ἀποδείξεως γίνεται, ἀποδεικνυμένου μὲν τοῦ εἶναι αὐτά, συνα- 35
ναφαινομένου δὲ αὐτῷ καὶ τοῦ τί ἐστιν. ὅτι δέ ἐστί τινα τοιαῦτα, ὧν
20 οὐκ ἔστιν ἕτερον εὑρεῖν αἴτιον, δῆλον ἐκ τοῦ ἀρχὰς εἶναι τῶν ἐπιστημῶν
ὧν οὐκ ἔστιν ἕτερα πρότερα· ὧν καὶ τὸ εἶναι χωρὶς ἀποδείξεως λαμβάνεται
ἢ ὑποτιθέμενον ἢ ἐπαγωγῇ γνωριζόμενον ἢ πίστει παραδεχόμενον ἢ
ἐμπειρίᾳ ἢ ἄλλον τινὰ τρόπον παραγινόμενον, ἀποδείξει δὲ καὶ συλλογισμῷ
οὐδαμῶς. εἰ γὰρ μή, ἢ κύκλῳ ἔσται τὰ πάντα καὶ διὰ ἀλλήλων δεικνύ-
25 μενα καὶ ἀλλήλων αἴτια καὶ αἰτιατὰ καὶ αὐτὰ ἑαυτῶν ῥηθήσεται ἢ εἰς 40
ἄπειρον προήξει· ὧν ἑκάτερον ὅτι ἄτοπον καὶ ἀναιρετικὸν ἐπιστήμης πολ-
λάκις δέδεικται. ἔστιν ἄρα ἐξ ἀνάγκης πρῶτά τινα ὧν οὐκ ἔστιν ἀπό-
δειξις, διὰ τρόπων ἑτέρων ἡμῖν παραγινόμενα, ὧν οὐδέ τι ἕτερον εὑρήσομεν
τούτων αἴτιον, κἂν ὁρισμὸς αὐτῶν τινος ἀποδιδῶται, οὔτε ἕτερος αὐτοῦ
30 ἐστιν, ἵνα μέσος ληφθεὶς εἰς ἀπόδειξιν αὐτὸ θήσει, ἀλλ' ὁ αὐτὸς αὐτῷ,
οὔτε μὴν ἄλλον τρόπον γνώριμος, ἀλλ' ἢ ὡς τὸ ὁριστὸν ἐξ ὑποθέσεως
τυχὸν ἢ πίστεως ἢ ἐπαγωγῆς ἤ τινος τῶν τοιούτων παραγινόμενος. ὁ γὰρ 45
ἀριθμητικὸς τὴν μονάδα εἶναί τε ὑποτίθεται καὶ τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς οὐχ
ἕτερον αὐτῆς ἀποδίδωσιν, ἀλλ' αὐτῇ τὸν αὐτόν, μονάδα λέγων εἶναι καθ'
35 ἣν ἕκαστον τῶν ὄντων ἓν λέγεται. καὶ ὅρα ὅτι οὐχ ὑπῆρξέ τι ἕτερον ᾧ
τὸ εἶναι μονάδα ἐπηκολούθησεν, ὥσπερ τυχὸν ἡ τῶν γραμμῶν πρὸς ἀλλήλας
κλίσις κατὰ κάθετον, ἵνα ὀρθὴ γένηται, ὃ καὶ αἴτιον ὂν καὶ λόγος τῆς ὀρθῆς
ἕτερον αὐτῆς ἐστιν. ὀρθὴ γάρ ἐστι γωνία, ὅταν εὐθεῖα ἐπ' εὐθείας σταθεῖσα 50
τὰς ἐφεξῆς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις ποιῇ. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς μονάδος οὕτως·

---

1 ἁπλῶς] παντελῶς Aa 8 ἐστι om. Aa 9 δὲ] δὴ Aa 17 ante δῆλος add. τούτων Aa 24. 25 δεικνύμενα post πάντα (24) transp. Aa 28. 29 αἴτιον εὑρήσομεν τούτων ἕτερον Aa 29 τινος om. Aa 30 θήσοι E 33 τε εἶναι coll. Aa 34 τὸν αὐτὸν αὐτῇ coll. Aa 38 εὐθείαν (sic) E

οὐ γὰρ πρότερον φύσει ὑπάρξαντος τοῦ κατ' αὐτὴν ἓν τῶν ὄντων ἕκαστον λέγεσθαι αὐτὴ ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἅμα τε αὕτη ἐστὶ καὶ κατ' αὐτὴν ἓν τῶν ὄντων ἕκαστον λέγεται· διὸ οὐδ' ἔστιν αὐτῆς τὸ τί ἐστιν ἕτερον. ὧν δὲ τὸ τί ἐστιν ἕτερον αὐτῶν ἐστιν, ἔστιν ἀποδεικνύντας αὐτὰ δηλῶσαι αὐτῶν
5 δι' ἀποδείξεως τὸ τί ἐστι, μέσον αὐτὸ ἐν τῇ ἀποδείξει λαμβάνοντας, ὥσπερ εἴρηται. ἐπειδὴ τοίνυν τινὲς μὲν τῶν ὁρι|σμῶν ἀποδείξει καθυποβάλλονται, 63 ὡς δι' αὐτῆς ἀναφαινόμενοι, τινὲς δὲ ταῖς ἀποδείξεσιν οἱ αὐτοί εἰσι τῇ θέσει μόνῃ αὐτῶν διαφέροντες, τινὲς δὲ μηδέτερον τούτων, ἀλλ' ὑπέρκεινται πάσης ἁπλῶς ἀποδείξεως, διάφορα κατ' εἶδος λοιπὸν τὰ τοῦ ὁρισμοῦ σημαι-
10 νόμενα· ὧν δ' ὀνομάτων διάφορα κατ' εἶδος τὰ σημαινόμενα, τῶν πολλαχῶς ἐκεῖνα λεγομένων ἐστί. δεῖ ἄρα ποσαχῶς τε ὁρισμὸς λέγεται ἐξετάσαι, 5 καὶ τί ἐστιν ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ σημαινομένων εἰπεῖν, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν εἰδῶμεν, τίνες τε δι' ἀποδείξεως ἀναφαίνονται, καὶ τίνες ἀποδείξει ὡμοίωνται, καὶ τίνες ἀποδείξεως ὑπερτέθεινται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξ ἀρχῆς τί
15 ἐστιν ὁρισμὸς ἀποδοῦναι ὑπέσχετο, ὡς ἀναγκαῖον ὂν μαθεῖν τὰς κατ' εἶδος διαφορὰς τῶν ὁρισμῶν, καὶ ὡς ἔχει πρὸς τὴν ἀπόδειξιν εἶδος ἕκαστον. εἰ δὲ καὶ ὡς γένος εἴποις τὸν ὁρισμὸν εἰς τὰ οὕτως διαιρεῖσθαι κατ' εἶδος διεστηκότα, οὐδὲν ἧττον δεῖ τί ταῦτα διαφέρει πρὸς ἄλληλα γινώσκειν, καὶ 10 πῶς ἕκαστον ἔχει πρὸς τὴν ἀπόδειξιν.

20 Πρῶτον οὖν λόγον τοῦ ὁρισμοῦ ὁλοσχερέστερον ἀποδίδωσιν, λέγεσθαι εἶναι φάσκων ὁρισμὸν λόγον τοῦ τί ἐστιν· ὡς εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου ὅτι ὅσα τῷ τοιούτῳ λόγῳ καθυποβάλλονται, πάντα ταῦτα ὁρισμοὶ ὀνομάζονται, ὡς καὶ αὐτὸν ὀνομάζεσθαι ὁρισμὸν τὸν μόνον δηλοῦντα τί σημαίνει τοὔνομα. καὶ δὴ λεγέσθω ὁ μέν τις εἶναι ὁρισμὸς λόγος τοῦ τί σημαίνει τοὔνομα,
25 ἢ ὃ ἴσον ἐστὶ τούτῳ, λόγος ὀνοματώδης. οὗτος γὰρ ἕτερος μὲν τῇ λέξει 15 τοῦ προλαβόντος, τῷ δὲ πράγματι ὁ αὐτός· οὐδὲν γὰρ διαφέρει κατά γε τὴν ἔννοιαν, λόγον εἰπεῖν τοῦ τί σημαίνει τοὔνομα καὶ λόγον ὀνοματώδη. ὀνοματώδης γὰρ διὰ τοῦτο, ὅτι πρὸς μόνην ἀφορᾷ τὴν τοῦ ὀνόματος ἑρμηνείαν, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς φύσιν σημαινομένου τινὸς πράγματος, οἷον εἴ
30 τις ἐν τῷ τί ἐστι τρίγωνον ἀποδίδωσιν τὸ τί ἐστι τὸ τρίγωνον κατὰ τὴν τοῦ τριγώνου ὀνομασίαν, ὅτι τὸ ἔχον τρεῖς γωνίας. διττῶς γὰρ τὸ τί ἐστι λέγεται, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ πράγματος ὑπάρξεως, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ ὀνόματος 20 σημασίας. ἔχοντες δὴ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον καὶ εἰδότες ὅτι τοῦτο σημαίνει τὸ ὄνομα, οὐκ αὐτάρκως ἔχομεν τῆς αἰτίας τοῦ προκειμένου οὐδὲ τίς ἡ
35 αἰτία αὐτοῦ ἐστιν ὅσον ἀπὸ τοῦ λόγου τούτου γινώσκομεν, οὔτε εἰ αἰτία ὅλως αὐτοῦ καὶ λόγος ἐστίν, ἀλλὰ ζητοῦμεν ἔτι αὐτήν, εἴ γε καὶ ἐπὶ μὴ ὄντων ἔστιν εὑρεῖν ὀνόματα κείμενα. εἰς γνῶσιν δὲ καὶ ἐπιστήμην ἐλθεῖν τοῦ εἶναί τι ἀπὸ τοιούτου τρόπου τῶν χαλεπωτάτων ἐστίν. εἴρηται γὰρ καὶ πρότερον ὅτι τὸ ἀπὸ συμβεβηκότων πειρᾶσθαι εἰς ἐπιστήμην ἰέναι τοῦ 25

1 προτέρου Aa ὑπάρξοντος Aa 2 αὐτὴ scripsi: αὐτῇ libri 2. 3 λέγεσθαι—ἕκαστον om. E 3 ἔστιν] ἔσται Aa 11 τε ὁ ὁρισμὸς Aa ἐξετάσαι λέγεται libri 17 κατ' εἶδος om. Aa 22 καθυποβάλλοντα a 27 τοῦ scripsi: τοὺς E: om. Aa 30 post ἀποδίδωσιν τὸ add. τί σημαίνει Aa 31 διττῇ E 36. 37 μὴ ὄντος E 39 συμβεβηκότος E

πράγματος χαλεπόν ἐστι· τὸ γὰρ οὕτως εἰδέναι τὸ πρᾶγμα μηδὲ εἰδέναι 63
ἐστίν, εἴτε ἔστιν εἴτε μή, ἢ μόνον κατὰ συμβεβηκός, κυρίως δὲ καὶ καθ'
αὑτὸ οὐχί· συμβέβηκε γὰρ τῷ πράγματι τὸ ὑπὸ τοιᾶσδε φωνῆς σημαίνεσθαι.
σημεῖον δέ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ ὑπὸ ἑτέρας σημαίνεσθαι· ὃ δὲ ἐνδέχεται
5 ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι, τοῦτο συμβεβηκός. ἐπεὶ
τοίνυν ἐκ τοῦ ὀνοματώδους λόγου οὐδεμίαν ἔστιν αἰτίαν εἰδέναι τοῦ πράγ-
ματος, οὐδὲ εἰ ἔστιν ὅλως αἰτία ἴσμεν αὐτοῦ ὅσον ἐκ τοῦ τοιούτου λόγου, 30
ὥστε οὐδ' εἰ ἔστιν ὅλως. οἷον τὸ κενὸν τί μὲν σημαίνει συνίεμεν, τυχὸν
ἀναφῆ τινα φύσιν ἢ οὕτω πως· οὐκ ἴσμεν δὲ ὅτι ἔστιν οὔτ' ἔτι μᾶλλον
10 διὰ τί ἐστιν. ἐπεὶ δὲ περὶ ὁρισμοῦ λέγομεν, εἷς δὲ λόγος ὁ ὁρισμὸς καὶ εἷς
κυρίως ὡς ἓν δηλῶν, ὡς συντρέχειν τῷ λόγῳ τὸ πρᾶγμα, ἔστι δὲ καὶ ἄλλως
εἷς λόγος, εἴτε ὁ συμβεβηκὸς συμβεβηκότος κατηγορῶν εἴτε καὶ ὁ συμβεβηκὸς
οὐσίας, ὧν οὐδεὶς οὕτως εἷς ὡς ὁρισμός, ὅτι ἀλλήλων ἕτερα τὰ ὑπ' αὐτοῦ
δηλούμενα, ὡς μὴ ἕν τι εἶναι ἐξ αὐτῶν, καὶ πρότασις μὲν μία, πράγματα 35
15 δὲ ἕτερα (πολλοῦ γὰρ δεῖν εἷς ὁ συνδέσμῳ εἷς, ὡς ὁ λέγων τὸ ὂν πᾶν ἢ
ποιεῖν ἢ πάσχειν), ἀναγκαίως παρήχθη ἡ περὶ τοῦ ποσαχῶς ὁ εἷς λόγος
λέγεται ζήτησις. οὐδεὶς οὖν ἕτερος οὕτως εἷς ὡς ὁ ὁρισμός. διὰ τοῦτο
οὐδὲ ὁρισμός τις αὐτῶν, ἐπεὶ μὴ ἕν τι γίνεται ἐκ τῶν συντιθέντων αὐτόν,
ὅπερ ἴδιον ὁρισμοῦ. ὥστ' οὐδὲ ἡ Ἰλιὰς ὁρισμός, εἰ καὶ ὁ λόγος εἷς ἐστιν,
20 ὅτι μὴ ἁπλῶς εἷς ἀλλὰ συνδέσμῳ. οὐδὲν δὲ ἧττον τὰ περὶ τοῦ ἑνὸς
λόγου λεγόμενα καὶ πρὸς τὸ δεῖξαι μὴ ὄντα ὁρισμὸν τὸν ὀνοματώδη λόγον 40
συντελεῖ. εἰ γὰρ δώσομεν τὸν ὀνοματώδη λόγον διὰ τὸ σημαίνειν ταὐτὸν
τῷ ὀνόματι καὶ ἕνα εἶναι, διὰ ταῦτα εἶναι καὶ ὁρισμόν, ἐπεὶ καὶ ἡ Ἰλιάς,
ἤγουν ἡ ποίησις ἅπασα ἡ περὶ τῶν ἐν Ἰλίῳ γεγονότων Ὁμήρῳ συντε-
25 θεῖσα λόγος τε εἷς πώς ἐστι κατὰ τὸν σύνδεσμον (ἔχονται γὰρ ἀλλήλων
αἱ ῥαψῳδίαι πᾶσαι καὶ τοῖς συνδέσμοις συνήνωνται, καὶ προσέτι ταὐτὸν
δηλοῖ τῷ ὀνόματι ὁ λόγος ἅπας· ὃ γὰρ τὸ Ἰλιὰς ὄνομα σημαίνει, τοῦτο
εἰς πλάτος διηγεῖται ἡ ποίησις) ἔσται ὁρισμὸς καὶ ἡ Ἰλιάς. νῦν δὲ οὐκ 45
ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τὸ εἶναι ὁρισμὸν τὸν λόγον, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς ὁρισμὸς εἷς
30 τε ἔσται ἁπλῶς καὶ ἓν καθ' ἑνὸς δηλῶν μὴ κατὰ συμβεβηκός. κἂν γὰρ
πολλὰ τυχὸν εἴη ὀνόματα, ἐξ ὧν ὁ ὁρισμὸς σύγκειται, ἀλλ' ἕν τι ἐκ πάντων
ἐστὶν ὃ δηλοῦται κατὰ τοῦ ὁριστοῦ ἑνὸς ὄντος καὶ αὐτοῦ, καὶ οὐ κατὰ
συμβεβηκός· οὐ γὰρ συμβεβηκὸς τὸ τί ἐστι καθ' οὗ ἀποδίδοται. ὧν οὐδέ-
τερον οὔτε ὁ ὀνοματώδης ἔχει λόγος οὔτε ὁ συνδέσμῳ εἷς οὔτε ὁ ἄλλως
35 μὲν εἷς, μὴ ὢν δὲ ὁρισμός. οὔτε γάρ τινα ὕπαρξιν πράγματος καθ' ἑτέρας 50
δηλοῖ ὁ ὀνοματώδης, ἀλλὰ μόνον τὴν λέξιν διασαφεῖ, πόθεν εἴληπται, οὔτε
μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' ἢ μᾶλλον κατὰ συμβεβηκός· κατὰ συνθήκην
γὰρ τὰ ὀνόματα. ὁ τοίνυν τοιοῦτος λόγος οὐκ ἂν εἴη ὁρισμός, καθὼς

3 γὰρ] δὲ E 4 σημεῖον — σημαίνεσθαι om. E 8 post ὥστε add. καὶ E
11 ὡς ἓν] ὁ ἓν Aa 13 ὡς ὁ ὁρισμὸς Aa 15 γὰρ scripsi: γε libri
δεῖ E 18 ἕν τι] ἕν τισι Aa 19 ὁ om. Aa 22 συντελεῖ] λυσιτελεῖ Aa
25 ἔστι πῶς (sic) coll. Aa 28 post πλάτος add. πᾶσα Aa 34 ὁ primum om. Aa
ὁ ante συνδέσμῳ om. E 36 ὁ om. Aa 38 post εἴη add. κυρίως Aa

Ἀριστοτέλης πρότερόν τε εἴρηκε καὶ νῦν δὲ ὑπέμνησεν, ἐπεὶ καὶ τοῖς μὴ οὖσι μὲν ὀνομαζομένοις δὲ προσαρμόσειεν ἄν. καὶ ἔστω οὗτος εἷς ὅρος ὁρισμοῦ μὴ κυρίως ἀποδιδόμενος· μεταβῶμεν δ' ἐφ' ἑτέρας ἀποδόσεις αἳ τοὺς | κυρίως ὅρους τοῦ ὅρου κατ' εἶδος ἡμῖν παραστήσουσιν.

Ἔστιν ὅρος ὅρου ἕτερος λόγος ὁ δηλῶν διὰ τί ἐστι, τουτέστιν ὁ τὴν αἰτίαν παρέχων, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ὡς ὁ λέγων 'θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως'· αἰτία γὰρ δι' ἣν ὁ θυμός ἐστιν ἡ τῆς ἀντιλυπήσεως ὄρεξις. οἷος καὶ ὁ λέγων ἔκλειψιν εἶναι τῆς σελήνης στέρησιν φωτὸς διὰ γῆς ἀντίφραξιν. ὡσαύτως καὶ ὁ βροντὴν λέγων εἶναι ψόφον ἐν νέφεσι διὰ πυρὸς ἀπόσβεσιν. πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι τὴν αἰτίαν παριστᾶσιν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐστι περὶ οὗ ἕκαστος αὐτῶν ἀποδίδοται. ὁ μὲν οὖν πρότερος σημαίνει μέν, οὐδὲν δὲ δείκνυσιν· οὐ γὰρ οὐσίαν τινὰ ἢ ὕπαρξιν δηλοῖ τοῦ πράγματος· ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον ῥηθεὶς οἷον ἀπόδειξίς τίς ἐστι τοῦ τί ἐστι τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα, τῇ θέσει διαφέρων τῆς ἁπλῶς ἀποδείξεως· ἐν γὰρ τῷ διὰ τί βροντᾷ, καὶ τί ἐστι βροντὴ τὰ ἀποδιδόμενα τὰ αὐτά, ἑτέρως δὲ καὶ ἑτέρως πίπτοντα καὶ ταττόμενα. 'διὰ τί γὰρ βροντᾷ' τινὸς ἐρωτήσαντος 'διὰ τὸ ἀποσβέννυσθαι τὸ πῦρ ἐν τοῖς νέφεσιν' ἀποκρινόμεθα· 'τί δέ ἐστι βροντὴ' ἐρωτήσαντος, λέγομεν 'ψόφος ἀποσβεννυμένου πυρὸς ἐν νέφει.' οὕτως μὲν οὖν, ὡς εἴληπται πρὸς τὴν διὰ τί ἐστιν ἐρώτησιν ἡ τῆς αἰτίας ἀπόδοσις, ἀσαφὲς δοκεῖ, πῶς τῇ θέσει διαφέρουσιν ἀλλήλων ὅ τε τοιοῦτος ὅρος καὶ ἡ ἀπόδειξις· ἀλλ' ἐπεὶ ἡ τῆς αἰτίας ἀπόδοσις παρίστησιν τὴν ἀπόδειξιν, συλλογιστικῶς δεῖ σχηματίζειν αὐτήν, καὶ τηνικαῦτα ἐπιγνωσόμεθα τὸ λεγόμενον. τοῦτο δ' εἴληπται, ὅτι ὁ τοιοῦτος ὅρος αἴτιον ἔχει καὶ αἰτιατόν, καὶ ἐν μὲν τῇ ἀποδείξει τὸ μὲν αἰτιατὸν συμπέρασμα γίνεται, τὸ δ' αἴτιον μέσος ὅρος λαμβάνεται. οἷον ἐν τῷ νέφει πῦρ ἀποσβέννυται· ἔνθα πῦρ ἀποσβέννυται, ψόφος γίνεται· ἐν τῷ νέφει ἄρα ψόφος γίνεται. ἰδοὺ οὖν ἐν τῇ ἀποδείξει, προηγήσατο μὲν τὸ ἀποσβέννυσθαι πῦρ, ἠκολούθησε δὲ ὁ ψόφος· εἰ δὲ ὁρισμὸς ἀποδοθῇ τῆς βροντῆς, ἀνάπαλίν ἐστι. τί ἐστι βροντή; ψόφος ἀποσβεννυμένου πυρὸς ἐν νέφει. ὁ γὰρ ψόφος ἐνταῦθα πρότερος τέθειται, μετ' αὐτὸν δὲ τὸ πυρὸς ἀποσβεννυμένου τέτακται. ὥσθ' ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς θέσει τῆς ἀποδείξεως διενήνοχεν. οὕτως ἐρεῖς καὶ περὶ τῶν ἄλλων, θυμοῦ λέγω καὶ σελήνης ἐκλείψεως. τί ἐστι σελήνης ἔκλειψις; στέρησις φωτὸς διὰ γῆς ἀντίφραξιν. ἡ δὲ ἀπόδειξις 'ἡ σελήνη ἀντιφράττεται ὑπὸ τῆς γῆς· πᾶν τὸ ἀντιφραττόμενον στερεῖται τοῦ φωτός· ἡ σελήνη ἄρα στερεῖται τοῦ φωτός'. ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ θυμοῦ. 'θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περικαρδίου αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως.' ἡ δὲ ἀπόδειξις 'ὁ δεῖνα ὀρέγεται ἀντιλυπῆσαι· τοῦ ὀρεγομένου ἀντιλυπῆσαι ζέει τὸ περὶ τὴν καρδίαν αἷμα· τοῦ

---

2. 3 ὅρος ὅρου Aa 5 διότι Aa 6 περιέχων Aa 8 οἷον E
11 παριστῶσιν Aa 14 τοῦ om. Aa 14. 15 διαφέρουσα Aa 15 sqq. διότι Aa
21 διαφέρουσιν scripsi: διαφέρει E: διαφερούσῃ A: διαφερούσει a 24 μὲν om. Aa
τῇ] τῷ E 26 post τῷ add. νῦν E ἔνθα — ἀποσβέννυται om. Aa
30 γὰρ om. Aa 34 τῆς om. Aa 36 τοῦ post περὶ om. E

δεῖνος ἄρα ζέει τὸ περὶ τὴν καρδίαν αἷμα.’ καὶ τάχα διὰ τοῦτο καὶ ἀνα- 64
λυτικὸς συλλογισμὸς ἡ τοῦ διὰ τί ἀπόδειξις λέγεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος
ἄκρου ἐπὶ τὸ μεῖζον πρόεισι, τῷ ἐλάττονι πρώτῳ τὴν αἰτίαν προσάπτουσα
ὡς καὶ πρώτην ἐπιγινομένην ἐκείνῳ· ᾗ ἑπόμενον καὶ τὸ μεῖζον κατὰ τοῦ
5 ἐλάττονος διὰ μέσου αὐτῆς συνάγεται. οὕτω μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος λόγος
λαμβανόμενος ἀπόδειξίς ἐστι συνεχής, ἐκείνως δὲ ὁρισμός. συνεχὴς δὲ 30
ἀπόδειξις λέγεται, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ γίνεται σχήματι· καθόλου γὰρ κατα-
φατικὸν ἐν ἑτέρῳ σχήματι οὐ συνάγεται. διὰ τί δὲ οἱ ἐν τῷ πρώτῳ
σχήματι συλλογισμοὶ συνεχεῖς; ὅτι μὴ διήρηται ὁ μέσος τῶν ἄκρων ὡς ἐν
10 τοῖς ἄλλοις ἔξω αὐτῶν κείμενος, ἀλλ’ ἐπ’ εὐθείας κατὰ συνέχειαν ἡ κατη-
γορία τῶν ὅρων πρόεισιν. ἢ καὶ διὰ τὸ οὕτως εἰλῆφθαι, ὡς αὐτὸς εἴληφε,
συνεχῆ ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ὠνόμασεν· οὐ γὰρ κατὰ προτάσεις διήρηται,
ἀλλ’ ὑφ’ ἓν ἐξενήνεκται. ὁ γὰρ ἐν τῷ διὰ τί βροντᾷ ἀποδιδόμενος λόγος 35
ὅτι πῦρ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀποσβέννυται κἀντεῦθεν ἐν αὐτοῖς ψόφος γίνεται,
15 οὐκ ἔστιν εἰς προτάσεις διῃρημένος οὐδὲ δὶς ἔχων τὸν μέσον εἰλημμένον,
ἀλλὰ συνεχεῖς τοὺς τρεῖς ἐξενεχθέντας ὅρους.

Ἕτερος μετὰ τοῦτον τάττεται ὁρισμός, ὅστις ἐστὶ συμπέρασμα τῆς
τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως, οἷον τί ἐστι βροντή; ψόφος ἐν νέφει· τί ἐστι
σελήνης ἔκλειψις; φωτὸς στέρησις· τί ἐστι θυμός; ζέσις τοῦ περικαρδίου
20 αἵματος. τῆς τοῦ τί ἐστι δὲ ἀποδείξεως συμπεράσματα οἱ τοιοῦτοι ὅροι 40
λέγονται, ὅτι ἡ ἀπόδειξις ἡ διὰ τοῦ τί ἦν εἶναι προϊοῦσα μέσον μὲν ὅρον
ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος, τὸ δὲ ταύτῃ ἑπόμενον ὡς αἰτιατὸν κατὰ
τοῦ ἐλάττονος συναγόμενον· ὡς εἶναι μὲν ὁρισμοὺς καὶ ἀμφότερα, ἔχειν
δ’ οὕτω πρὸς ἄλληλα, ὡς αἴτιον εἶναι θατέρου θάτερον. ἄμφω μὲν οὖν
25 λαμβανόμενα τέλειος ὁρισμὸς γίνεται, ἰδίᾳ δ’ ἑκάτερον ἀτελῆ μὲν ὡς ὁρι-
σμοί. γίνεται δ’ ἐν τῇ ἀποδείξει ἧς ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς θέσει διενήνοχε,
τὸ μὲν μέσον τὸ δὲ μεῖζον ἄκρον κατὰ τοῦ ὑποκειμένου συναγόμενον, ὡς 45
εἶναι τὸν ἕτερον τῶν ὅρων μετὰ τοῦ ὑποκειμένου συμπέρασμα ἀποδείξεως.
‘ἐν νέφεσι πῦρ ἀποσβέννυται· ἔνθα πῦρ ἀποσβέννυται, ψόφος γίνεται· ἐν
30 νέφεσιν ἄρα ψόφος γίνεται’. τὸ οὖν ψόφος ἐν νέφεσιν, ὁρισμός τις ὢν τῆς
βροντῆς, ἐν τῇ ἀποδείξει τῇ μέσον ἐχούσῃ τὸ τί ἐστι συμπέρασμα γέγονεν.
οὕτω καὶ ἡ τοῦ φωτὸς στέρησις, οὕτω καὶ ὁ θυμός· πολλάκις γὰρ εἴρηται
περὶ τούτων, καὶ οὐ χρὴ ταυτολογεῖν. ὅμοιος τούτοις ἐστὶ καὶ ὁ λέγων
ὁρισμὸς τὴν πρόνοιαν εἶναι τάξιν τῶν ὅλων· καὶ οὗτος γὰρ ἄνευ τῆς αἰτίας 50
35 ἀποδοθεὶς ἀτελής ἐστι, καὶ ἐν τῇ ἀποδείξει τῆς αἰτίας μέσης ληφθείσης
συμπέρασμα γίνεται. ἡ δ’ αἰτία ἐστὶν ἡ θεία διοίκησις. ‘τὰ ὅλα ὑπὸ θεοῦ
διοικεῖται· τῶν ὑπὸ θεοῦ διοικουμένων τάξις ἐστί· τῶν ὅλων ἄρα τάξις
ἐστίν’. ὁ δὲ ἐξ ἀμφοῖν τῆς προνοίας ὁρισμὸς ὁ τῆς ἀποδείξεως ταύτης θέσει
διαφέρων ἕξει οὕτως· ‘τί ἐστι πρόνοια; τάξις τῶν ὅλων διὰ θείαν διοίκησιν.

---

1 καὶ post τοῦτο om. et διὰ τοῦτο post συλλογισμὸς (2) transp. Aa 2 διὰ τί] διότι ἐστὶν Aa 4 ἐπιγενομένην Aa 6 ἐκεῖνος Aa 7. 8 καταφατικὸς E 14 αὐτοῖς scripsi: αὐτῷ libri 15 εἰλημμένων a 32 γὰρ om. E 33 περὶ τούτου E χρὴ] δεῖ Aa

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ὁρισμοῦ σημαινόμενον, ὃ ταῖς ἀμέσοις ἀρχαῖς ἐφήρμοσεν. εἰσὶ | γὰρ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν πρῶται καὶ ἀναπόδεικτοι, περὶ ὧν 65 οἱ ἀποδιδόμενοι ὁρισμοὶ οὔτε ἀποδείξεις εἰσὶ τῇ θέσει διαφέρουσαι ἀποδείξεως, οὔτε μὴν συμπεράσματα ἀποδείξεων, ἐπεὶ μηδὲ ἀποδείξεις εἰσὶν 5 αὐτῶν μηδὲ αἴτια, ἀλλ' αὗται μᾶλλον ἀρχαὶ ἀποδείξεων καὶ αἴτια ἑτέρων, οὐκ αἰτιατά τινων. καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς θέσις τοῦ τί ἐστιν ἁπλῆ καὶ χωρὶς ἀποδείξεως, ἐπεὶ καὶ αὐτὰ τὰ ὁριστὰ τῶν τοιούτων ὁρισμῶν 5 χωρὶς πάσης ἀποδείξεως λαμβάνεταί τε καὶ τίθεται. ὡς γὰρ πρὸ ὀλίγου εἴρηται, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ τί εἶναι τῶν ἀρχῶν ὑποτίθεται. ὅτι γὰρ ἔστι 10 μονὰς καὶ τί ἐστι μονὰς ὁ ἀριθμητικὸς ὑποτίθεται, ὁμοίως καὶ ὁ γεωμέτρης ὅτι ἔστι γραμμὴ καὶ τί ἐστι γραμμή· καὶ οὔτε αἰτίαν ἔχει ὁ λόγος ὁ λέγων 'γραμμή ἐστι μῆκος ἀπλατές', οὔτε συμπέρασμά ἐστιν ἀποδείξεως, ὅτι μηδὲ ἔστιν αἰτία τις δεικτικὴ τοῦ εἶναι τὴν γραμμὴν ἢ τοῦ τόδε εἶναι αὐτήν· ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ἀρχή, κἂν τις βούλοιτο τόδε τι δεῖξαι ὅτι γραμμή 10 15 ἐστιν, ἐκείνῳ τῷ λόγῳ τῆς γραμμῆς προσχρήσεται. ἐπεὶ δὲ τὸν τὴν αἰτίαν περιλαμβάνοντα ὁρισμὸν σύνθετον ἐλέγομεν ἐξ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ καὶ θέσει διαφέρειν ἀποδείξεως, καὶ θάτερον μέρος τοῦ ἑτέρου χωρίσαντες, λέγω δὴ τὸ αἰτιατὸν τοῦ αἰτίου, ὁρισμοῦ τι σημαινόμενον τοῦ προτέρου ἕτερον ἀπεδίδομεν, συμπέρασμα τοῦτο λέγοντες ἀποδείξεως, τί θάτερον μέρος τούτου 20 τοῦ ὁρισμοῦ, λέγω δὴ τὸ αἴτιον, ὀνομάσομεν καὶ τίνι σημαινομένῳ συν- 15 τάξομεν; καθ' ἑαυτὸ καὶ τοῦτο χωρίζοντες, ἢ πάντως ταῖς ἀναποδείκτοις τοῦ τί ἐστι θέσεσιν; ὡς γὰρ ἐκείνων οὐδεμία αἰτία ἐστὶν οὐδ' ἀπόδειξις, οὕτω δηλονότι καὶ τούτων. ἡ γὰρ τῆς ἀντιλυπήσεως ὄρεξις οὐδεμίαν ἔχει αἰτίαν ἑτέραν, δι' ἣν ὑπάρξει τῷ θυμῷ, ὥσπερ οὐδὲ ἡ γῆς ἀντίφραξις, δι' 25 ἣν τῇ σελήνῃ ἡ ἔκλειψις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. τοιοῦτοι καὶ οἱ τῶν οὐσιῶν ὁρισμοί· οὐ γὰρ αὐτοὺς δυνατὸν εἰς αἰτιατὸν διελεῖν καὶ αἴτιον, οὐδ' ἄλλο ἐν ταῖς οὐσίαις τὸ αἴτιον τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον. τὸ γὰρ οὐσία 20 ἔμψυχος αἰσθητικὴ τῷ ζῴῳ ταὐτόν, ὡς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. διὸ οὐδὲ κυρίως ἀπόδειξις, ὅταν οὐσίαν 30 κατ' οὐσίας συμπερανεῖ τις μέσῳ [αἰτία] χρησάμενος τῷ τοῦ μείζονος ὁρισμῷ. δόξειε γὰρ ἂν αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται.

Δεῖ δὴ ἀναλαβεῖν καὶ ἐξαριθμήσασθαι τὰ εἰρημένα. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ληφθὲν τοῦ ὁρισμοῦ σημαινόμενον οὐ χρὴ συναπαριθμεῖν τοῖς λοιποῖς, ὅτι μηδὲ ὁρισμός ἐστι κυρίως ὁ σημαίνων ταὐτὸν τῷ ὀνόματι λόγος· ὑπο- 25 35 λείπονται δὴ τρία. καὶ ἔστιν εἷς μὲν ἵν' ἀπὸ πρώτου τοῦ ἔσχατον ῥηθέντος ἀρξώμεθα, ὃς πρότερον μὲν θέσις εἴρηται τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος ἀκο-

---

2 πρῶται] πρῶτον a 3 διαφέροντες E 4 συμπέρασμα E 5 αὗται] αὐτὰ E 7 τὰ om. E 8 post γὰρ add. καὶ Aa 13 μηδὲ] μὴ Aa τὴν om. Aa τόδε εἶναι] τί ἐστιν εἰδέναι E 17 διαφέροντα Aa δὴ] δὲ Aa 18. 19 ἀποδιδόαμεν E 19 λέγοντας E 20 δὴ scripsi: δὲ libri ὀνομάζομεν E 21 ἀποδείκτοις a 25 ἡ om. Aa 26 οὐδὲ γὰρ Aa διελεῖν] διαιρῆσαι E 29 ὅταν] οὔτε E 30 κατ' οὐσίαν Aa συμπαρανεῖ E αἰτία delevi 35 ἀπὸ τοῦ πρώτου E

λούθως τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆσδε τῆς πραγματείας εἰρημένοις. 65
ἐκεῖ γὰρ τὴν ἄμεσον ἀρχὴν εἰς θέσιν διελόντες καὶ ἀξίωμα, τὴν θέσιν
αὖθις εἰς ὑπόθεσιν καὶ ὅρον διείλομεν. συμφώνως οὖν ἐκείνοις θέσιν κἀν-
ταῦθα τὸν τοιοῦτον ὁρισμὸν ὠνομάσαμεν, αὖθις δὲ λεγέσθω λόγος τουτέστιν
5 ἀναπόδεικτος. λόγοι μὲν γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ δύο τοῦ τί ἐστιν, ἀλλ' οὐχ 30
ἁπλῶς ἀναπόδεικτοι, ἀλλ' ὁ μὲν ἀποδείξει ὁ αὐτὸς μόνῃ τῇ θέσει διαφέρων,
ὡς εἴρηται, ὁ δὲ συμπέρασμα ἀποδείξεως. εἷς μὲν δὴ οὗτος, ἕτερος δ'
αὖθις εἷς ὁ ἐνεργείᾳ μὲν καὶ κατὰ τὴν λῆψιν ἥνπερ λαμβάνεται ὁρισμός,
συλλογισμὸς δὲ ὢν δυνάμει καὶ ἀπόδειξις διὰ τὸ πτώσει μόνῃ διαφέρειν τῆς
10 ἀποδείξεως, τὸ αἴτιον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸ αἰτιατὸν περιέχων, ὡς δύνασθαι
αὐτὸν συλλογισμὸν γίνεσθαι ὑπαλλαττομένης τῆς θέσεως. τρίτος δὲ καὶ
τελευταῖος ὃς αἰτιατὸν ὢν ἐν τῷ ὁρισμῷ τῷ διαφέροντι θέσει μόνῃ τῆς 35
ἀποδείξεως, συμπέρασμα γίνεται ἐν τῷ τὴν θέσιν τοῦ τοιούτου ὅρου ἀλλάτ-
τεσθαι καὶ ἀπόδειξιν γίνεσθαι. ἐπεὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι ὁρισμοὶ ἐξ ὕλης καὶ
15 εἴδους ὑπάρχουσι σύνθετοι, αἴτιόν ἐστι τὸ εἶδος τῆς ὕλης. διὰ γὰρ τὸ
τοιόνδε εἶδος τοιάδε ἡ ὕλη πεφυκυῖα δέχεσθαι αὐτό· καὶ ἔστι μέρος μὲν
τοῦ ὁρισμοῦ λόγος ἐκ τῆς ὕλης, μέρος δὲ λόγος ἐκ τοῦ εἴδους· καὶ ἐν τῇ
ἀποδείξει μέσον τὸ αἴτιον λαμβανόμενον συνάγει τὸ αἰτιατόν, ἤτοι ὁ ἐκ τοῦ
εἴδους τὸν ἐκ τῆς ὕλης, εἰ μή τις ἐρεῖ καὶ ὡς ποιητικὸν εἶναι αἴτιον ἀπο- 40
20 σβεννύμενον πῦρ τοῦ ψόφου τοῦ ἐν τοῖς νέφεσι, καὶ γῆν ἀντιφράττουσαν
τῆς τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης στερήσεως, καὶ ἐπ' ἄλλων οὕτω τινῶν. ἅπερ
δὲ ἐνταῦθα περὶ τῶν ὅρων λέγεται, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται μικρὸν ἐν
ταῖς λέξεσιν ὑπαλλάττοντα. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸν μὲν εἴρηκεν ὅρον ἀρχὴν
ἀποδείξεως, τὸν δὲ ἀπόδειξιν θέσει διαφέρουσαν ἀποδείξεως, τὸν δὲ συμ-
25 πέρασμά τι ἀποδείξεως. ἐνταῦθα δὲ τὸν μὲν θέσιν τοῦ τί ἐστιν ἀναπό-
δεικτον, καὶ αὖθις τὸν αὐτὸν λόγον τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτον· ἡ γὰρ 45
ἀρχὴ τῆς ἀποδείξεως ἀναπόδεικτος, ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα τὴν ἀπόδειξιν, οὐχ
ὑποκειμένη δὲ ἀποδείξει· ὅρος δὲ οὖσα καὶ θέσις ἐστὶ καὶ λόγος τοῦ τί
ἐστιν. εἶτα τὸν ἕτερον πῇ μὲν λόγον δηλοῦντα τοῦ τί ἐστι πῇ δὲ ἀπό-
30 δειξιν τοῦ τί ἐστι, θέσει διαφέροντα τῆς ἀποδείξεως, πῇ δὲ συλλογισμὸν
τοῦ τί ἐστι θέσει διαφέροντα τῆς ἀποδείξεως. τὸν δὲ τρίτον τῆς τοῦ
τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. ἅπερ ταὐτὰ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ εἰρη-
μένοις ἐστί. διελὼν δὲ τὸν τῇ ἀποδείξει ἰσοδυναμοῦντα ὁρισμόν, θάτερον 50
μὲν αὐτοῦ μόριον τὸ ἐκ τῆς ὕλης συμπέρασμα εἴρηκεν ἀποδείξεως,
35 θάτερον δὲ κατέλιπεν· ἢ δῆλον ὡς καὶ αὐτὸν ὄντα θέσιν τοῦ τί ἐστιν
ἀναπόδεικτον· ἀμέσως γὰρ καὶ ἀναποδείκτως καὶ αὐτὸς τῷ ὑποκειμένῳ
ὑπάρχει.

---

1 ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ] cf. Anal. post. A 2 p. 72a 7 sqq. 5 λόγοι μὲν — ἀναπόδεικτοι (6) om. E 9 τῆς om. Aa 19. 20 ἀποσβέννυται E 22 ἐν ante ταῖς om. Aa ἐν τῷ πρώτῳ] Anal. post. A 8 p. 75b 31 23 ἐναλλάττοντα Aa 24 τὸν δὲ — ἀποδείξεως om. E 26 καὶ αὖθις — ἀναπόδεικτον om. E 27 ὑφ' ἑαυτὸν Aa 29 τοῦ scripsi: τὸ libri 29. 30 ἀπόδειξιν E: legi non potest A: lac. ind. a 34 αὐτοῦ ἐκ μόριον τῆς ὕλης E 36 ἀμέσω Aa

Ἐκ τοίνυν τῶν εἰρημένων φανερὸν γέγονεν ὅτι οὐκ ἀποδείκνυται μὲν οὕτως ὁ ὁρισμός, ὥστε δι' ἀποδείξεως συνάγεσθαι αὐτὸν κατὰ τοῦ ὁριστοῦ καὶ δηλοῦσθαι δι' αὐτῆς ὅτι οὗτος ὁ ὁρισμὸς τούτου τοῦ ὁριστοῦ ὁρισμός ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο οὐκ ἂν ῥηθείη | ὁρισμοῦ εἶναι ἀπόδειξιν· ὅτι δὲ ἐν 66
5 ἀποδείξει λαμβάνεται καὶ ὅτι ἐν τῷ ἀποδείκνυσθαι τὸ πρᾶγμα ὅτι ἐστὶ διὰ μέσου αἰτίου ὁ ὁρισμὸς τοῦ πράγματος ἀναφαίνεται, καὶ ὅτι εἰσί τινες ὁρισμοὶ θέσει μόνῃ τῆς ἀποδείξεως διαφέροντες, ὡς καὶ συλλογισμοῖς ἐοικέναι τούτους τρόπον τινά, κατὰ τοῦτο ἔσται ἀπόδειξις ὁρισμοῦ καὶ ὁ ὁρισμὸς ὁ αὐτὸς ἀποδείξει. ἔτι δὲ καί τινές εἰσιν ὁρισμοί, ἐφ' ὧν τὸ εἰρη- 5
10 μένον θεωρεῖται· οὐ γὰρ ἐπὶ πάντων τοῦτό ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ μόνων ἐκείνων, οἳ θέσει μόνῃ τῆς ἀποδείξεως διαφέρουσιν. ἢ καὶ ὅτι εἰσὶν ὁρισμοί τινες, οἳ δι' ἀποδείξεως συμπεραίνονται· τῶν μὲν γὰρ τὴν αἰτίαν περιεχόντων ὁρισμῶν καὶ τῶν ἀναποδείκτων θέσεων, ἔτι δὲ τῶν κατ' εἶδος ἀμέσως καὶ τὴν αἰτίαν λαμβανομένων, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις οὐδὲ δι' ἀποδείξεως συμπεραί-
15 νονται· οἳ δέ γε συμπεράσματά εἰσιν ἀποδείξεων, τούτων ἐστὶν ἀπόδειξις· οἱ γὰρ τοιοῦτοι δι' ἀποδείξεως δείκνυνται. καὶ τοῦτο δὲ δῆλον γέγονε, 10 ποσαχῶς ὁ ὁρισμὸς λέγεται, καὶ πρὸς τούτοις πῶς ὁ ὁρισμὸς καὶ τὸ τί ἐστι δείκνυσι καὶ πῶς οὔ· ὡς μὲν γὰρ ἐν ἀποδείξει μέσος τιθέμενος δείκνυσιν, ὡς δὲ συμπέρασμα γινόμενος ἀποδείξεως οὐ δείκνυσιν, ἀλλὰ δείκνυται. ἢ
20 ὅτι πολλῶν ὄντων σημαινομένων τοῦ ὁρισμοῦ, οὐδεὶς ἄλλος δεικνύναι πέφυκεν ἢ μόνον ὁ θέσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως. καὶ τίνων ἐστὶν ὁρισμὸς καὶ τίνων οὐκ ἔστι· τῶν μὲν γὰρ ἁπλῶν ἐστιν ὁρισμός, τῶν δὲ συνθέτων οὐχί. ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν ἓν καθ' ἑνὸς δηλῶν μὴ κατὰ 15 συμβεβηκός· ὥστ' εἴ τι ἓν εἴη καθ' ἑαυτὸ μὴ μεριζόμενον διαφόροις τισίν,
25 ἐξ ὧν οὐκ ἔστι μία τις φύσις, τούτου ἔσται ὁρισμός, τοῦ δὲ μὴ οὕτως ἔχοντος οὐκ ἔσται· τὸ γὰρ ἄνθρωπος περιπατεῖ οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι καθ' αὑτό, ἀλλ' ἢ ὡς πρότασιν. πῶς τε ἔχει πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι θέσει διαφέρει τῆς ἀποδείξεως ὁ τὴν αἰτίαν περιέχων λόγος· καὶ πῶς ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, καὶ πῶς οὐκ ἐνδέχεται· κατὰ
30 ταὐτὸ μὲν γὰρ εἶναι ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτὸν τὸ αὐτὸ οὐκ ἐνδέχεται, ἄλλως 20 δὲ καὶ ἄλλως τὸ αὐτὸ εἶναι ὁριστὸν καὶ ἀποδεικτὸν ἐνδέχοιτ' ἄν, οἷον σελήνης ἔκλειψιν ἄλλως μὲν ὁριζόμεθα, ἄλλως δὲ ἀποδείκνυμεν. 'τί ἐστι σελήνης ἔκλειψις; στέρησις φωτὸς ὑπὸ γῆς ἀντιφράξεως'. 'ἡ σελήνη ἀντιφράττεται· τὸ ἀντιφραττόμενον ἐκλείπει· ἡ σελήνη ἄρα ἐκλείπει'. ὥστε
35 διάφοροι οἱ τρόποι δι' ὧν ὁρίζεταί τε καὶ ἀποδείκνυται, ἀλλ' οὐχ εἷς καὶ ὁ αὐτός.

---

2 ὁ om. Aa 3 τούτου] τοῦδε Aa 5 δείκνυσθαι Aa 8 ὁ om. Aa
12 τῶν μὲν γὰρ — συμπεραίνονται (14. 15) om. E 13 ἀμέσως scripsi: μέσος libri
17 ὁ post ποσαχῶς om. Aa 27 τὴν om. Aa 29 τοῦ αὐτοῦ] κατὰ αὐτοῦ E
30 μὲν om. E 31 καὶ post δὲ om. E 32 ἔκλειψις E post μὲν add. γὰρ E 35 εἷς] οἷς a 36 ὁ om. E

p. 93b15 Ὡς μὲν τοίνυν λαμβάνεται τὸ τί ἐστι καὶ γνώριμον 66
γίνεται, εἴρηται πρότερον.

Δύο λόγους εἰπὼν ἀντικειμένους ἀλλήλοις ὅσον πρὸς τὸ φαινόμενον, 25
ἕνα μὲν ὅτι οὐκ ἔστι τὸ τί ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, ἕτερον δ' ὅτι δι' ἀποδείξεως
5 εὑρίσκεται τὸ τί ἐστι, καὶ ἀμφοτέροις συστὰς νῦν ὥσπερ ἀπόφασιν ἐκφέρει
τάδε τοῖς λελεγμένοις· τίνα μὲν γάρ, φησί, τρόπον λαμβάνεται τὸ τί ἐστι
καὶ γνώριμον γίνεται, εἴρηται πρότερον· καὶ οὐκ εἶπεν 'ἀποδείκνυται τὸ τί
ἐστιν', ἀλλὰ 'λαμβάνεται καὶ γνώριμον γίνεται'. οὐ γὰρ περαίνεται διὰ τῆς
ἀποδείξεως συναγόμενον, ἀλλὰ τῆς τοῦ διὰ τί ἀποδείξεως προβαινούσης ἀνα- 30
10 φαινόμενον αὐτὸ λαμβάνεται καὶ γνωρίζεται ὅτι τούτου ἐστὶν ὁρισμὸς τοῦ
ζητουμένου. διὸ καὶ ἐπάγει·

p. 93b16 Ὥστε συλλογισμὸς μὲν τοῦ τί ἐστιν οὐ γίνεται οὐδ'
ἀπόδειξις, δῆλον μέντοι διὰ συλλογισμοῦ καὶ δι' ἀποδείξεως.

Εἰς δύο τοῦ παρόντος λόγου διῃρημένου, θάτερον μὲν αὐτοῦ μέρος
15 τῶν πρότερον εἰρημένων ἐστὶν ἐπίκρισις, θάτερον δὲ τῶν μετ' ἐκεῖνα ὥσπερ 35
κατάθεσις· ὡς μήτ' ἐκεῖνα μήτε ταῦτα διαπίπτειν τοῦ ἀληθοῦς καθ' ὃν
τρόπον ἐφ' ἑκατέρων ἐνδέχεται τῶν μερῶν κρατεῖν τὴν ἀλήθειαν. ὡς γάρ,
φησίν, ἐκ τῶν εἰρημένων ἀναπέφανται, συλλογισμὸς μὲν τοῦ τί ἐστιν οὐ γίνεται·
εἰ δὲ μὴ συλλογισμός, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἀπόδειξις· διὰ μέντοι συλλογισμοῦ
20 καὶ δι' ἀποδείξεως δηλοῦται καὶ ἀναφαίνεται· τῆς γὰρ τοῦ διότι ἀποδείξεως
προβαινούσης οὕτως ἐκφαίνεται. εἰπὼν δὲ διὰ συλλογισμοῦ ἐπήγαγε
καὶ δι' ἀποδείξεως ὥσπερ ἑρμηνεύων τὸ διὰ συλλογισμοῦ ἤτοι δι' 40
ἀποδείξεως. οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε καὶ ἐκ τῶν τυχόντων γινομένου συλλογισμοῦ
τὸ τί ἐστιν ἀναφαίνεται, ἀλλ' ἀποδεικτικοῦ καὶ τὸ διὰ τί παριστῶντος τόδε
25 τῷδε ὑπάρχει.

p. 93b18 Ὥστ' οὔτ' ἄνευ ἀποδείξεως ἔστι γνῶναι.

Γνώριμον, φησί, γέγονεν ὡς τὰ μέγιστα ἡ ἀπόδειξις συντελεῖ πρὸς τὸ 45
τί ἐστι, καὶ τοσοῦτον ὡς μὴ ἄνευ ταύτης εἶναι γνῶναι τὸ τί ἐστι, καὶ
αὖθις ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστιν· ὡς τῇ τοῦ τρόπου διαφορᾷ
30 ἀλλήλοις τοὺς λόγους ἀμφοτέρους συνέρχεσθαί τε καὶ συμβιβάζεσθαι. οὐ
γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄνευ τῆς ἀποδείξεως οὐκ ἔστι γνῶναι τὸ τί ἐστι

1 post καὶ add. ὁρίζεταί τε καὶ Aa 3 ἀλλήλοιν Aa 6 τάδε in lac. om. Aa
τοῖς λεγομένοις a: om. E 7 εἴρηται — γίνεται (8) om. E 9 διότι Aa
10 ὁ ὁρισμὸς a 17 τῶν μερῶν ἐνδέχεται coll. Aa 18 μὲν om. E
20 τῆς γὰρ — ἐκφαίνεται (21) om. E 22 τὸ om. Aa 25 ὑπάρχειν E
27 συντελεῖ πρὸς] ὠφελεῖ εἰς E 28 εἶναι om. E 30 συνέρχεταί τε a
31 τῆς] τε Aa

καὶ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστιν· ἀλλ' ὡς μὲν συμπέρασμα δι' ἀποδείξεως 66
συναγόμενον οὐκ ἔστιν ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστιν, ὡς δὲ τῆς ἀποδείξεως προβαινούσης
ἀναφαινόμενον οὐκ ἔστιν ἄνευ ταύτης γνῶναι τὸ τί ἐστιν. ὥστε πρότερόν 50
τε καλῶς ἐλέγετο μὴ εἶναι τὸ τί ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, καὶ νῦν δὲ καλῶς
5 τὸ πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀποδείξεως χρήσιμον παραδίδοται. διαπορήματα
δὲ τοὺς πρώην λόγους ὠνόμασε, διότι παντελῶς ἐδόκουν ἀλλήλων ἀλλο-
τριοῦν ὁρισμὸν καὶ ἀπόδειξιν, καίτοι οἰκείωσιν πλείστην πρὸς ἄλληλα ἔχοντα,
ὡς καὶ ὁρισμὸν ἐνίοτε δι' ἀποδείξεως ἀναφαίνεσθαι καὶ αὖθις εἶναι τὸ τί
ἐστιν ἀρχὴν ἀποδείξεως. εἰπὼν δὲ μὴ ἄνευ ἀποδείξεως εἶναι γνῶναι τὸ
10 τί ἐστι, προσέθηκεν οὗ ἐστιν | αἴτιον ἄλλο· οὐ γὰρ πανταχοῦ καὶ ἐπὶ 67
παντὸς ὁρισμοῦ ἀληθὲς τὸ μὴ ἄνευ ἀποδείξεως τὸ τί ἐστι γινώσκεσθαι,
ἀλλ' ἔνθα ἐστὶν αἴτιον ἄλλο, τουτέστιν ἔνθα μὴ ταὐτὸν τὸ αἴτιον καὶ αἰτια-
τόν, ἤτοι ὁ ὁρισμὸς καὶ τὸ ὁριστόν, ἢ ἐν ᾧ ὁρισμῷ ἄλλο μέν ἐστιν αἴτιον
ἄλλο δὲ αἰτιατόν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς βροντῆς καὶ τῆς σεληνιακῆς
15 ἐκλείψεως εἴρηται.

p. 93b21 Ἔστι δὲ τῶν μὲν ἕτερόν τι αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστιν. 5

Ταῦτα ἐφερμηνευτικά ἐστι τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον ἄλλο· δεῖ γάρ, φησίν,
εἰδέναι ὅτι τῶν μὲν ἕτερόν τί ἐστιν αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστι. τουτέστι
διχῶς ἔστι διελεῖν τὰ αἰτιατὰ καὶ τὰ αἴτια, ὡς εἶναι τῶν αἰτίων τὰ μὲν
20 ταὐτὰ τοῖς αἰτιατοῖς, τὰ δ' ἕτερα. καὶ εἴρηται ἤδη ἱκανῶς περί τε τού-
των καὶ τῶν ἑξῆς. τὸ δὲ λόγος δὲ εἷς ἐστι διχῶς μεσεμβόλημά ἐστιν 10
εἰς τὸν περὶ τοῦ ὅρου λόγον συμβαλλόμενον. ἐπεὶ γὰρ ἕνα μὲν λόγον
εἴρηκε τὸν ὀνοματώδη, εἶτα καὶ ἕνα λόγον ἔμελλε λέγειν τὸν δηλοῦντα τὸ
τί ἐστι καὶ ἐφεξῆς ἑτέρους, ἔστι δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον εἷς λόγος ὡς
25 συνδέσμῳ εἷς καὶ μὴ ὡς ὁρισμός, διὰ τοῦτ' ἀναγκαίως καὶ ποσαχῶς εἷς
λόγος λέγεται παραδίδωσι. περὶ δὲ τῶν ἄλλων οἶμαι μὴ πλείονος λόγου δεῖν
ὡς ἱκανῶς εἰρημένων τῶν πρότερον.

p. 94a20 Ἐπεὶ δ' ἐπίστασθαι οἰόμεθα ἕκαστον, ὅταν εἰδῶμεν τὴν 15
αἰτίαν.

30 Περὶ μὲν τοῦ ὅρου ὅτι ἕτερος ἀποδείξεως, καὶ ὅτι ἑτέρα μέθοδος ἡ
ἀποδεικτικὴ τῆς ὁριστικῆς, καὶ ὅτι ὅρος οὐκ ἀποδείκνυται μέν, ἐνδέχεται
δέ ποτε ἀποδείξεως γινομένης ὁρισμὸν τῇ ἀποδείξει συναναφαίνεσθαι, καὶ 20
πότε τοῦτο καὶ ἐπὶ τίνων ἐστίν, εἴρηται ἱκανῶς. ἐπεὶ δὲ διὰ μέσου αἰτίου
ἡ κυρίως ἀπόδειξις πέφυκε γίνεσθαι, οὐ μόνον δὲ ὁ ὁρισμὸς αἴτιον, ἀλλ'

---

1 καὶ οὐκ — τί ἐστιν om. E 5 παραδέδοται Aa διαπορρήματα E
6 δὲ] γὰρ E ἀλλήλων om. E 9 εἶναι om. E 17 ἐστι] εἰσί Aa
ἄλλο αἴτιον coll. E 20 τε] γε E 21 λόγος δὲ — διχῶς] cf. Arist. p. 93b35
22 γὰρ] δὲ E 23 ὀνοματώδους a 33 αἰτίου om. E 34 γίνεσθαι
πέφυκεν coll. A

ἔστι καὶ ἕτερα, ἀναγκαῖον περὶ πάντων ἐξετάσαι ἀπαριθμησαμένους τε κατὰ 67
γένη ὁπόσα καὶ τίνα τὰ αἴτια κατὰ Ἀριστοτέλην, καὶ εἰπόντας ὅπως
ἔστιν ἕκαστον αὐτῶν μέσον ὅρον θεμένους ποιῆσαι ἀπόδειξιν. αἱ μὲν οὖν
αἰτίαι τέσσαρες κατὰ γένος εἰσί, μία μὲν ἥνπερ εἴπομεν, [ἡ] τὸ τί ἦν
5 εἶναι ἤγουν ὁ ὁρισμὸς καὶ τὸ εἶδος, μία δὲ ἡ ὕλη, ἣν δεῖ προηγήσασθαι, 25
ἵνα τὸ ἔνυλον εἶδος αὐτῇ ἐπιγένηται, ἑτέρα δὲ τὸ ποιητικόν, ὃ καὶ τὴν
ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ εἶναι μεταβολῆς ἐπιχορηγεῖ τῷ γινομένῳ, ἢ τὴν ὕλην
μεταβάλλον τὸ δυνάμει αὐτῆς ἐκκαλεῖται πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἢ ὅπερ ἀποξέον
τὸ ὑποκείμενον ἢ ἄλλως πως μεταβάλλον τε καὶ κινοῦν, τὸ εἶδος πρὸς ὃ
10 πέφυκεν ἐν αὐτῷ ποιεῖ ἀναφαίνεσθαι· καὶ ἐπὶ τούτοις τετάρτην τὸ τέλος,
οὗ ἕνεκα ἡ ἐπὶ τὸ εἶναι μεταβολὴ ἢ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γίνεται ἢ ἔστιν.
αἱ μὲν οὖν αἰτίαι αὗται. ὥσπερ δὲ ὁ ὅρος τῆς τοῦ διὰ τί ἀποδείξεως 30
προβαινούσης ἀνεφαίνετο μέσος ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενος, οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ
αἴτια. καὶ περὶ μὲν τοῦ τί ἐστιν εἴρηται ἱκανῶς πῶς δι' ἀποδείξεως εὑρί-
15 σκεται· ῥητέον δ' ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, πῶς καὶ αὗται φανεραί ποτε
γίνονται ἐκ τοῦ λαμβάνεσθαι μέσους ταῖς ἀποδείξεσι. τὸ τοίνυν ὑλικὸν
αἴτιόν ἐστι μὲν καὶ αὐτόθεν ἐξ αὐτῆς δῆλον τῆς ἀποδείξεως. ὁπόταν γὰρ
λέγωμεν ὅτι τούτου ὄντος ἀνάγκη τόδε εἶναι, οὐ διὰ τὰς προτάσεις ἂν
τοῦτο, ἀλλ' ἢ μᾶλλον διὰ τὸν μέσον δόξειε λέγεσθαι, ὅτι προτάσεως μὲν 35
20 μιᾶς οὔσης οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις (οὐδὲ γὰρ συλλογισμός), τοὐλάχιστον δὲ
δύο εἶναι ταύτας ἀνάγκη, τοῦ μέσου δὲ ὄντος ἑνὸς οὕτως ἐξ ἀνάγκης
ἕπεται τὸ συμπέρασμα. ἐπεὶ οὖν τὸ ἀναγκαῖον ἐν τοῖς αἰτίοις τῷ ὑλικῷ
προσῳκείωται, τοῦτο δὲ ὁ μέσος ἔχει τοῦ συμπεράσματος ὢν αἴτιος καὶ
αὐτῆς τῆς τῶν προτάσεων πρὸς ἀλλήλας κοινωνίας τε καὶ συνδέσεως, εἴη
25 ἂν ὥσπερ ὑλικὸν αἴτιον τοῦ συλλογισμοῦ, ᾗ συλλογισμός ἐστι, κἂν πρὸς τὸ
πρᾶγμα, ᾗ πρᾶγμα, κατ' ἄλλο τι γένος αἰτίας αἴτιός ποτε λέγεται. τὸ γὰρ 40
ἀναγκαῖον διττόν, τὸ μὲν ἁπλῶς τὸ δὲ ἐξ ὑποθέσεως. τὸ μὲν οὖν ἁπλῶς
ὑπάρχει τοῖς ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσι, τὸ δ' ἐξ ὑποθέσεως καὶ τοῖς ἐν γενέσει
τε καὶ φθορᾷ πᾶσι. διὸ καὶ ἐπ' ἐκείνων μὲν ἀντιστρέφει τὸ ἀναγκαῖον ἀπὸ
30 τῶν ἡγουμένων πρὸς τὰ ἑπόμενα, καὶ ἀνάπαλιν (τῶν γὰρ ἡγουμένων κινου-
μένων ἐξ ἀνάγκης κινεῖται καὶ τὰ ἑπόμενα καὶ ἀνάπαλιν) ἐπὶ δὲ τῶν ἐν
γενέσει οὐχί. εἰ γὰρ ἔστιν οἰκία, ἀνάγκη εἶναι τάδε καὶ τάδε ὅσα φέρει 45
γε πρὸς αὐτήν· οὐ μὴν εἰ τάδε καὶ τάδε, ἐξ ἀνάγκης καὶ οἰκία. τὸ τοίνυν
ἐξ ὑποθέσεως ἀναγκαῖον ἔστιν εὑρεῖν κἂν τοῖς συλλογισμοῖς καὶ ταῖς ἀπο-
35 δείξεσι, πλὴν δὲ ἀνάπαλιν. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰ ἔσται τὸ τέλος ἢ τὸ εἶδος,
ἀνάγκη εἶναι τὰ πρὸς αὐτό, οὐ μὴν εἰ ἐκεῖνα, ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῦτο· ἐνταῦθα

---

2 γένος Aa ἀριστοτέλει Aa 4 ἡ — εἶναι (5) om. E ἡ delevi
6 ἐπὶ γένηται libri 7 ἐπὶ χορηγεῖ libri post ἢ add. ὃ E 8 τὸ δυνάμει —
μεταβάλλον (9) om. E 10 αὐτῇ E 11 εἶναι] ἦν Aa 12 τοῦ διότι Aa
τῆς ἀποδείξεως E 19 μὲν om. Aa 26 γένος αἰτίας] γε αἴτιον E 28 ἐν τοῖς
γενέσει coll. E 30 τῶν γὰρ — ἀνάπαλιν (31) om. E 32 ἔσται οἰκία E
33 γε om. Aa 34 εὑρεῖν ἐστιν (sic) coll. Aa 35 δὲ om. Aa 36 καὶ τοῦτο —
ἐξ ἀνάγκης (138,2) om. E

δὲ εἰ ὁ μέσος ἢ αἱ προτάσεις, ἀνάγκη καὶ τὸ συμπέρασμα, οὐ μὴν εἰ τοῦτο, 67
ἐξ ἀνάγκης κἀκεῖνα· ἐνδέχεται γὰρ ἐκ ψευδῶν ἀληθὲς συναχθῆναι συμ-
πέρασμα. καὶ οὕτω μὲν ὁ μέσος ὡς ὕλη αἴτιον λέγεται ὡς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ 50
συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀποδείξεως, διότι καὶ αὐτῷ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἕπεσθαι τὸ
5 συμπέρασμα. ἔστι δὲ καὶ ἰδίως ἀποδοῦναι, πῶς ποτε τὸ ὑλικὸν αἴτιον
μέσον ἐν τῇ ἀποδείξει λαμβάνεται. οἷον διὰ τί φθαρτὰ τὰ ἡμέτερα σώματα;
ὅτι ἐξ ἐναντίων σύγκειται· ἐκ γὰρ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ
ὑγροῦ, ταῦτα δ' ἐναντία. 'τὰ ἡμέτερα σώματα ἐξ ἐναντίων σύγκειται· τὰ
ἐξ ἐναντίων συγκείμενα φθαρτά· τὰ ἡμέτερα ἄρα σώματα φθαρτά'. τὸ οὖν
10 μέσον ἐνταῦθα ὑλικόν ἐστιν αἴτιον· ἐξ ὧν γὰρ ὡς | ἐξ ὕλης τὰ ἡμέτερα 68
συνέστηκε σώματα, ταῦτα τἀναντία ἐστί. πάλιν διὰ τί ὁ χαλκὸς εὔηχος;
διότι πολὺ τὸ ἀερῶδες ἔχει· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ὕλης ἀποδέδοται. 'ὁ χαλκὸς
πολὺ τὸ ἀερῶδες ἔχει· πᾶν ὃ ἔχει πολὺ τὸ ἀερῶδες, εὔηχον. ὁ χαλκὸς
ἄρα εὔηχος'. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν αἰτίων ἐροῦμεν ἑξῆς τὴν λέξιν ἐπεξιόντες.

15 p. 94a 20 Ἐπεὶ δ' ἐπίστασθαι οἰόμεθα.

Ἐπειδήπερ εἴρηκεν ἤδη ὅτι ἡ κυρίως ἀπόδειξις μέσον ὅρον τὸν αἴτιον 5
τοῦ πράγματος λαμβάνουσα ἐκ τούτου τὸν ὁρισμὸν ἀναφαίνει, μέσον ἐν
ταύτῃ τιθέμενον ὡς εἶδος ὄντα καὶ αἴτιον, ἵνα μήτις οἰηθείη ὅτι καὶ ἑτέρων
ὄντων αἰτίων μόνος ἐκ τούτων ὁ ὁρισμὸς μέσος λαμβάνεσθαι πέφυκεν ἐν
20 ταῖς ἀποδείξεσι, τῶν δὲ λοιπῶν οὐδὲν ἐν συλλογισμῷ λαμβάνεται μέσον,
ἢ ὁ λαμβάνων παρὰ τὸν ὅρον μέσον ἕτερον αἴτιον συλλογίζεται μέν, οὐκ
ἀποδείκνυσι δέ, διὰ τοῦτο ταῦτα προστίθησι τέτταρα λέγων εἶναι τὰ αἴτια, 10
καθ' ἃ τὸ διὰ τί ἀποδιδόντες πεπαύμεθα. τεσσάρων δή, φησί, τῶν αἰτιῶν
οὐσῶν, τοῦ τί ἦν εἶναι ἤτοι τοῦ εἴδους, τῆς ὕλης, τοῦ ποιητικοῦ, τοῦ
25 τελικοῦ, πᾶσαι αὗται διὰ τοῦ μέσου δείκνυνται, τουτέστι πᾶσαι διὰ τοῦ
μέσον λαμβάνεσθαι ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν ἀναφαίνονται. τοῦ μέσου γὰρ ἀπο-
διδομένου πῇ μὲν οὕτως πῇ δ' ἑτέρως, διὰ τί τόδε ἢ τόδε ἐστίν, ἑκάστη
αὐτῶν ἀναφαίνεται. καὶ ὅπως μὲν ἐπὶ τοῦ ὅρου τοῦτο γίνεται, εἴρηται ἱκανῶς·
εἴπομεν δὲ καὶ περὶ τῆς ὕλης σαφῆ παραδείγματα. εἰρήσεται δὲ καὶ περὶ 15
30 τῶν λοιπῶν μετὰ τὴν τῶν προκειμένων σαφήνειαν.

p. 94a 20 Ἐπεὶ δ' ἐπίστασθαι οἰόμεθα ὅταν εἰδῶμεν.

Κοινή, φησίν, ἐστὶν ἔννοια ὅτι τότε ἐπίσταταί τις, ὅταν τὴν αἰτίαν
εἰδῇ τοῦ πράγματος, ὡς μὴ ἄλλως εἶναι ἐπίστασθαι ἢ τῆς αἰτίας γινωσκο-
μένης. εἰ δὲ τέσσαρες αἱ αἰτίαι, κατὰ τὰς τέσσαρας δεῖ γίνεσθαι καὶ τὰς
35 ἐπιστήμας. εἰσὶ δὲ αὗται ἃς ἀπαριθμεῖται αὐτός. πρῶτον δὲ τὸ εἰδικὸν
καὶ τὸ ὑλικὸν ἔταξεν ὡς συντεταγμένα τῷ πράγματι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ

6 διότι Aa 7 et 8 σύγκεινται Aa 7 ἐκ γὰρ — ἐναντία (8) om. E
11 et 23 διότι Aa 21 αἴτιον ἕτερον coll. Aa 23 δή] δὲ E 26 μέσον
scripsi: μέσου libri 27 ἕκαστον E 33 ὡς] καὶ E 35 ἀπαριθμεῖ E

ἡμῖν γνωριμώτερα. τὸ δὲ εἶδος τῆς ὕλης πρῶτον, ὅτι τε κρεῖττον αὐτῆς 68
καὶ ὅτι σαφέστερον καὶ φανότερον· ἐξ ἀφαιρέσεως γὰρ ἥδε καὶ οὐκ αὐτόθεν 20
καταλαμβάνεται. τοῦ δὲ τελικοῦ τὸ ποιητικόν, ὅτι τὸ μὲν πρὸ τοῦ πράγ-
ματος, τὸ δὲ τῇ ὑπάρξει τοῦ πράγματος ἐπί τε τῶν φυσικῶν ἐπί τε τῶν
5 τεχνικῶν ἐπακολουθεῖ, κἂν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ποιοῦντος τοῦ ποιουμένου προτέτα-
κται. τέσσαρας δὲ αἰτίας ταύτας ἀπαριθμεῖται, τὸ ὀργανικὸν καταλιμπάνων 25
καὶ τὸ παραδειγματικὸν διὰ τὸ πανταχοῦ φυσικεύεσθαι, τὴν δὲ φύσιν
προσεχῶς ἐνεργοῦσαν τοῖς κινητοῖς οὐδενὶ ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι οὐδέ γε
πρός τι ἀφορᾶν ὡς πρὸς προκέντημα καὶ προχάραγμα. ὀνομάζει δὲ τὸ
10 μὲν εἰδικὸν τί ἦν εἶναι· τὸ γὰρ τί καὶ ὁ οὐσιώδης λόγος τοῦ πράγματος
τὸ εἶδός ἐστι· τὴν δὲ ὕλην τίνων ὄντων ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι, ὡς διὰ τὴν
ἀναγκαίαν χρείαν τῆς τῶν τοιούτων εἰδῶν ὑποστάσεως ὑπαρχούσης αὐτῆς.
ὥσπερ γὰρ εἰ ἔσται οἰκία, ἀνάγκη καὶ ξύλα καὶ λίθους εἶναι, καὶ ἁπλῶς 30
ἐξ ὧν αὕτη κατὰ τέχνην συνέστηκεν, ὡς οὐκ ἂν ὑποστάσης αὐτῆς, εἰ
15 μὴ ἐκεῖνα ἦν, οὕτω καὶ εἰ ὑγεία ἔσται ἢ ἄνθρωπος ἤ τι τῶν φυσικῶν
εἰδῶν ἕτερον, ἀνάγκη τόδε εἶναι ἢ ἔσεσθαι ὡς ὕλην, ἐξ ἧς τὸ εἶδος ἔσται
ἢ ἐν ᾗ ὑποστήσεται. τὸ δὲ ποιητικόν, τί πρῶτον ἐκίνησεν, ὡς ἀκινήτου
τῆς ὕλης οὔσης καὶ ἀνενεργήτου καθ' αὑτήν, ᾗ ὕλη ἐστί, δεομένης δὲ τοῦ
κινοῦντος καὶ τὴν ἐγκειμένην ἐν αὐτῇ δύναμιν ἐκκαλουμένου πρὸς ἐνέργειαν
20 καὶ τοῦ εἶδος παραδοχήν. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ποιητικόν· πᾶν γὰρ τὸ εἰς 35
ἔργον ἄγον τὴν δύναμιν καὶ οὐκ εἰς μόνην ἐνέργειαν ποιητικὸν λέγεται,
ὥσπερ καὶ ποιητικαὶ τέχναι αἱ τοιαῦται, αἳ δὴ τῆς τοῦ τεχνίτου ἐνεργείας
πεπαυμένης ἔργον ὑφιστάμενον ἔχουσιν, οἷον τεκτονική, χαλκευτικὴ καὶ αἱ
ταύταις ὅμοιαι, ὡς πρακτικαὶ αὖθις αἱ πρᾶξιν μόνην τέλος, οὐχὶ καὶ ἔργον
25 ἔχουσαι, οἷον μουσικὴ καὶ ἰατρική. ἡ δὲ τετάρτη αἰτία σαφὴς διὰ τί οὗ
ἕνεκα ὀνομάζεται· ἕνεκα γὰρ τοῦ τέλους τὸ δι' αὐτὸ γεγονός. δεῖ δὲ μὴ
λανθάνειν ὅτι ἀνάπαλιν ἐνταῦθα τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους τὴν ἀκολούθησιν 40
εἴληφε τοῖς ἐν ταῖς Φυσικαῖς πραγματείαις εἰρημένοις, οἷον ἐν τῇ Περὶ γενέ-
σεως καὶ φθορᾶς, ἐν τῇ Περὶ ζῴων μορίων καὶ ἀλλαχοῦ. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰ τὸ
30 εἶδος ἔσται, φησίν, ἀνάγκη τὴν ὕλην εἶναι ἢ ἔσεσθαι, οἷον εἰ ὑγεία ἢ ἄνθρω-
πος, τὰ ἐξ ὧν ταῦτα ἢ ἐν οἷς· ἐνταῦθα δὲ τὴν ὕλην δηλῶσαι βουλόμενος τίνων
ὄντων ἀνάγκη τοῦτ' εἶναί φησιν, ὡς τῇ ὕλῃ ἐξ ἀνάγκης τοῦ εἴδους ἑπομένου,
ὅπερ οὔτε ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἰδεῖν ἔστιν οὔτε μὴν ἐπὶ τῶν τεχναστῶν. ἀλλ'
ἀνάπαλιν ἡ ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ εἴδους πρὸς τὴν ὕλην. εἰ γὰρ οἰκία, καὶ λίθοι ἐξ 45
35 ἀνάγκης καὶ ξύλα καὶ ὅσα πρὸς τὸ εἶδός ἐστιν, οὐ μὴν καὶ ἀνάπαλιν, καὶ ἐπὶ
τῆς ὑγείας καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡσαύτως. ἢ ἐνταῦθα κατὰ τὸν προκείμενον
σκοπὸν οὕτως εἴρηκεν, ὡς ἔχει ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως· τῶν γὰρ προτάσεων

---

2 οὐκ om. Aa 4. 5 τεχνικῶν ἐπί τε τῶν φυσικῶν coll. E 9 πρὸς κέντημα E
13 καὶ ξύλα] τὰ ξύλα Aa καὶ τοὺς λίθους Aa 14 κατὰ τὴν τέχνην E
18 δεομένης scripsi: δεομένην libri 19 δυνάμει E 21 ἄγον τὴν δύναμιν] τὴν
δύναμιν ἐκκαλούμενον E 25 διότι Aa 26 τὸ] δὲ a 28 ἐν ταῖς Φ. πραγμα-
τείαις] De part. an. A 1 Phys. B 9 all. εἰρημένοις om. E οἷον ἐν τῷ E
29 καὶ (ante φθορᾶς) om. E 37 post ἔχει add. καὶ Aa

οὐσῶν ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸ συμπέρασμα, οὐ μὴν καὶ ἀνάπαλιν, ὡς καὶ 68
πρότερον εἴρηται. καὶ τὴν ποιητικὴν δὲ αἰτίαν οὐχ ἁπλῶς εἶπε τί ἐκίνησεν
ἀλλὰ τί πρῶτον ἐκίνησε· τὸ γὰρ καταρξάμενον τῆς κινήσεως ἐκεῖνο τὸ 50
ποιητικόν ἐστιν, ὥσπερ ἐφ' οὗ τε αὐτός φησι παραδείγματος καὶ ἐπὶ πολλῶν
5 ἄλλων εὑρεῖν ἔστιν, ἵνα μὴ ἐπὶ πάντων λέγω. τοῦ γὰρ Μηδικοῦ κατ'
Ἀθηναίων πολέμου πολλὰ ἴσως τὰ κινητικά, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ,
ὃ καὶ προκατῆρξεν ἐξ ἀρχῆς τῆς κινήσεως· τοῦτο δέ ἐστι τὸ εἰς Σάρδεις
Ἀθηναίους μετ' Ἐρετριέων ἐμβαλεῖν. καὶ ὁ πατὴρ καταβαλὼν ἐξ ἑαυτοῦ
τὴν γονὴν πρῶτος κεκίνηκε καὶ ἀπηλλάγη τοῦ κινουμένου· τὰ δὲ μετ' ἐκεῖνον
10 κινοῦντα ἕτε|ρα, ἀλλ' οὐ ταῦτα ποιητικὰ τοῦ τικτομένου, ἀλλ' ὁ πρῶτος 69
κινήσας πατήρ, καὶ οὕτως ἐπὶ πάντων. διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις ὅθεν ἡ
ἀρχὴ τῆς κινήσεως τὸ ποιητικὸν εἴρηκεν, ὃ ἴσον ἐστὶ τῷ τί πρῶτον ἐκίνησε.
πᾶσαι οὖν, φησίν, αὗται διὰ τοῦ μέσου δείκνυνται, τουτέστιν ὅτι οὐ μόνος
ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ εἰδικὴ ἀρχὴ ἐκ τοῦ λαμβάνεσθαι μέσον ἐν τῇ ἀποδείξει
15 τὸ αἴτιον ἀναφαίνεται, ἀλλ' ἔστι καὶ τῶν λοιπῶν ἑκάστην τοῦτον τὸν τρό- 5
πον ἐκφαίνεσθαι, ὡς καὶ αὐτῶν ἑκάστης μέσου ἐν ταῖς ἀποδείξεσι λαμβα-
νομένης.

p. 94a 24 Τό τε γὰρ οὗ ὄντος τόδε ἀνάγκη εἶναι.

Δόξειεν ἂν περὶ τῶν προτάσεων τοῦτο λέγεσθαι, οἰκειότερον δ' ἂν εἴη
20 περὶ τοῦ μέσου νοεῖσθαι. παράδειγμα μὲν γὰρ τοῦτο τοῦ ὑλικοῦ τίθησιν 10
αἰτίου· φησὶ δὲ ὥσπερ ἑφερμηνεύων ἑαυτὸν ὅτι 'ὁπόταν ἀκούῃς λεγόντων
ἡμῶν ὡς τούτου ὄντος ἀνάγκη τόδε τι εἶναι, μὴ διὰ τὰς προτάσεις τοῦτο
νόει οὕτως ἑνικῶς ἐκφερόμενον'. μιᾶς γὰρ οὔσης προτάσεως οὐκ ἔστι γενέ-
σθαι συμπέρασμα, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δυοῖν οὐσῶν ἕπεται. περὶ οὗ δὲ
25 λέγομεν ὅτι τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι τὸ συμπέρασμα τὸ μέσον ἐστίν, ὃ
δεῖ ἓν εἶναι καὶ ἀμφοτέρας ἑνοῦν δι' ἑαυτοῦ τὰς προτάσεις καὶ εἰς κοινωνίαν
ἄγειν αὐτάς. ἑνὸς οὖν τούτου ὄντος καὶ αἰτίου καὶ τὸ συμπέρασμα ἐξ 15
ἀνάγκης ἐστίν· ὡς μὲν γὰρ ἓν τὰς προτάσεις ἑνοῖ, ὡς δὲ αἴτιον ἐξ ἀνάγκης
ἔχει ὡς αἰτιατὸν αὐτῷ ἑπόμενον τὸ συμπέρασμα. ἔοικεν οὖν ἁπλῶς πᾶς
30 μέσος κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὡς ὑλικὸν αἴτιον ὑπάρχειν ἐν τῷ συλλογισμῷ·
τούτῳ γὰρ ἡ πᾶσα ἀνάγκη τοῦ συμπεράσματος πρόσεστιν, ἐπεὶ καὶ ταῖς
προτάσεσιν αὐτός ἐστιν αἴτιος τοῦ πρὸς ἀλλήλας συνδεῖσθαι. ὥστε πρώτως 20
ἡ δύναμις καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἐν τούτῳ ἐστίν· ᾧ δὲ τῶν αἰτίων ἡ δύναμις
καὶ τὸ ἀναγκαῖον, τοῦτο ὑλικόν ἐστιν. ἐν τῷ συλλογισμῷ ἄρα ὁ μέσος
35 ὡς ὑλικόν ἐστιν αἴτιον· ὥστε κἂν πρὸς τὸ πρᾶγμα ᾖ ὡς εἶδος ᾖ ὡς τέλος

5 λέγω] ἐρῶ Aa 6 τὸ om. E 9 et 10 πρῶτον E 13 μόνον Aa
14 εἰδητικὴ E 15. 16 τὸν τρόπον τοῦτον coll. Aa 22 τόδε τι] τὸ δὲ τί ἦν a
26 δι' ἑαυτοῦ om. E 26. 27 καὶ εἰς — ἄγειν] καὶ ἐκ κοινωνίας λέγειν E 27. 28 ἑνὸς
οὖν — ἐκ ἀνάγκης ἐστίν] verba tamquam novum lemma dist. Aa 29. 30 μέσος πᾶς
coll. Aa 30 ὑπάρχει E 31 τούτῳ scripsi: τοῦτο libri 32 τοῦ om. E
συνδέεσθαι Aa 35 ὡς τέλειος E

ἢ καὶ ὡς ποιητικὸν αἴτιον ὁ ληφθείς ἐστι μέσος, ἀλλὰ τῷ γε συλλογισμῷ 69
ὡς ὕλη ἐστίν.

p. 94a 27 Δῆλον δὲ καὶ ὧδε· διὰ τί ὀρθὴ ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ.

Ὅτι ὁ μέσος ὡς ὕλη ἐστὶ τῷ συμπεράσματι, καὶ διὰ παραδείγματος 25
5 δείκνυσι τὴν ἐν ἡμικυκλίῳ ἐγγεγραμμένην γωνίαν παραλαμβάνων. τίς μὲν
οὖν ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ γωνία καὶ ὅπως ὀρθή, ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Εὐκλείδου
στοιχείων δείκνυται ἀκριβῶς. ἐροῦμεν δὲ ἐπὶ μικρὸν καὶ ἡμεῖς σαφηνείας
ἕνεκα τῶν προκειμένων, ταύτης πλέον ἐνταῦθα ἢ τῆς ἀκριβείας φροντίσαντες
διὰ τὸ παρ' Εὐκλείδῃ ταύτην εὑρίσκεσθαι, ἡμῖν δὲ εἶναι ἱκανόν, εἰ τὰ
10 προκείμενα ῥητὰ σαφηνίσομεν. περιγεγράφθω γὰρ κύκλος ὁ ΒΓΔΕ κέντρον 30
ἔχων τὸ Α, διάμετρος δὲ τοῦ κύκλου ἡ ΒΔ. καὶ ἀπὸ τοῦ Γ τῇ ΒΔ
πρὸς ὀρθὰς ἤχθω ἡ ΓΑ. ἐν ἡμικυκλίῳ τοίνυν τῷ ΒΓΔ γωνία ἐγγέγραπται
ἡ ὑπὸ ΒΑΓ· λέγω ὅτι ὀρθή ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ δύο ὀρθαὶ ἥ τε ὑπὸ ΒΑΓ
καὶ ἡ ὑπὸ ΓΑΔ, ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν τούτων ἑκάτερον. ἀφῃρημένης οὖν
15 τῆς ὑπὸ ΓΑΔ ὀρθὴ καταλέλειπται ἡ ὑπὸ ΓΑΒ, ἡμίσεια τῶν δύο ὑπάρ-
χουσα, ὃ προέκειτο. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἔσται. οὕτω μὲν δὴ ἡ
καταγραφή· ἴδωμεν δὴ καὶ αὐτὸς τί φησιν. 35

p. 94a 28 Ἔστω δὴ ὀρθὴ ἐφ' ἧς Α, ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν ἐφ' ἧς
Β, ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ ἐφ' ἧς Γ.

20 Τὴν πλοκὴν τῆς ἀποδείξεως ἐν τούτοις συνίστησι μέσον ὅρον λαμβάνων
τὸ Β, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν, μείζονα δὲ τὸ Α, ὅπερ ἐστὶν ἡ
ὀρθή, ἐλάττονα δὲ τὸ Γ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ γωνία. τὴν γὰρ ὀρθὴν
δεῖ συνάγειν κατὰ τῆς ἐν ἡμικυκλίῳ γωνίας διὰ μέσης τῆς ἡμισείας τῶν
δύο ὀρθῶν. 40

25 p. 94a 30 Τοῦ δὴ τὸ Α τὴν ὀρθὴν ὑπάρχειν τῷ Γ τῇ ἐν τῷ ἡμι-
κυκλίῳ αἴτιον τὸ Β.

Τοῦ ὑπάρχειν δή, φησί, τὸ Α τὸν μείζονα, ὅς ἐστιν ἡ ὀρθή, τῷ Γ
τῷ ἐλάττονι, ὅς ἐστιν ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ γωνία, αἴτιός ἐστιν ὁ μέσος, ὅς
ἐστιν ἡ ἡμίσεια δύο ὀρθῶν· αὕτη γάρ, φησίν, ἡ Β ἡ ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν
30 τῇ Α τῇ ὀρθῇ ἴση, ἡ δὲ τὸ Γ ἡ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ γωνία τῇ Β τῇ ἡμι-
σείᾳ δύο ὀρθῶν ἴση. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἡ δὲ τὸ Γ τῷ Β· δύο γὰρ 45
ὀρθῶν ἡμίσεια.

---

5 ἐγγεγραμμένην om. E 6 εὐκλείδους E 7 ἐροῦμεν — φησιν (17)] καὶ ἐκεῖθεν ληφθείτω (sic) αὐτὸς δέ φησιν E 10 ῥητὸν a 14 ἡ om. a 18 post ἡμίσεια add. δὲ E 21 ὀρθῶν E 22 δὲ om. Aa 23 συναγαγεῖν E 24 δύο om. E 25. 26 Τοῦ δὴ — τὸ Β om. E

p. 94a 32 Τοῦ Β οὖν ὄντος ἡμίσεος δυοῖν ὀρθαῖν τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει. 69

Διότι οὖν, φησί, τὸ μέσον τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς εἶναι δύο ὀρθῶν ἡμίσεια, τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει. τί δέ ἐστι τὸ τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει ἑφερ-
5 μηνεύων, ἐπάγει τὸ εἶναι τὴν ἐν ἡμικυκλίῳ γωνίαν ὀρθήν.

p. 94a 34 Τούτῳ δὲ ταὐτόν ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοῦτο σημαίνειν τὸν λόγον.

Τῷ ληφθέντι, φησί, μέσῳ ἐν τῇ προκειμένῃ ἀποδείξει ταὐτόν ἐστιν 50
ὁ ὁρισμός. διὰ τί; ὅτι ἓν τῶν τοῦ ὅρου σημαινομένων εἴρηται πρότερον
10 τὸ σημαίνειν τὸν λόγον ταὐτὸν τῷ ὀνόματι. ἐπεὶ οὖν ὄνομα μὲν ἡ ὀρθή, λόγος δὲ ἡ ἡμίσεια δύο ὀρθῶν, σημαίνει δὲ ὁ λόγος οὗτος τῷ ὀρθῇ ὀνόματι ταὐτόν, ὁρισμός ἐστι καὶ τί ἦν εἶναι. ἀλλ' εἰ καὶ οὕτως ἔχει, ὅμως ὡς ὕλη ἐστὶ τῷ συλλογισμῷ, καθὼς εἴρηται. ἔστι καὶ ἑτέρως εἰπεῖν, ὅτι ὁ μέσος ἐνταυθοῖ κατ' ἄλλο μὲν ὡς ὑλικὸν αἴτιον δόξειεν ἂν κατ' ἄλλο δὲ
15 ὡς τί ἦν | εἶναι καὶ εἰδικόν. ὡς μὲν γὰρ ἥμισυ δύο ὀρθῶν ὕλη τῶν δύο 70
ὀρθῶν· τὸ γὰρ ὅλον ἐκ τῶν ἰδίων ὡς ἐξ ὕλης μερῶν. ἐπεὶ τοίνυν δύο ἡμισεύματα εἴληπται, ἐξ ὧν αἱ δύο ὀρθαί, ὕλη ταῦτα πρὸς τὰς ὀρθὰς ὡς ἕν τι λαμβανομένας ἐκ δύο συγκείμενον. αὖθις δὲ ἐπεὶ ἐφεξῆς ἴσαι ἐλήφθησαν, εὐθείας ἐπ' εὐθείας σταθείσης, τοῦτό ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι τῆς
20 ὀρθῆς· ὀρθὴ γάρ ἐστι γωνία, ὅταν εὐθεῖα ἐπ' εὐθείας σταθεῖσα τὰς ἐφεξῆς 5
γωνίας ἴσας ἀλλήλαις ποιῇ. καὶ εἰ οὕτως ἐκλάβοιμεν, τὸ ῥητὸν τὸ τῷ τοῦτο σημαίνειν τὸν λόγον διττῶς νοήσομεν· ἢ γὰρ τὸν λόγον τῆς ὀρθῆς τοῦτο σημαίνειν τὸ ἴσας εἶναι τὰς ἐφεξῆς, ἢ τοῦτο σημαίνειν τὸν συλλογισμόν, ἤγουν παριστᾶν τὸν ὁρισμὸν τῆς ὀρθῆς. δύο γὰρ ὀρθῶν ἴσα
25 λαμβάνων ὁ συλλογισμὸς τμήματα τὸ τὰς ἐφεξῆς ἴσας εἶναι παρίστησιν· τοῦτο δέ ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι τῆς ὀρθῆς. οὗτος μὲν οὖν οὕτω τὸ παράδειγμα τοῦ ὑλικοῦ αἰτίου ἐξέθετο, ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως ἁπλῶς τὸν λόγον 10
γυμνάσας· ἡμῖν δὲ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν παραδείγματα σαφῶς τὴν ὑλικὴν αἰτίαν παριστῶντα.

30 p. 94a 35 Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ τί ἦν εἶναι αἴτιον δέδεικται τὸ μέσον.

Ἀναμιμνήσκει τῶν πρότερον περὶ τοῦ ὅρου εἰρημένων ὡσπερεὶ λέγων 'ἰδοὺ τοίνυν καὶ τὸ ὑλικὸν αἴτιον μέσον λαμβάνομεν ἐν τῇ ἀποδείξει, καὶ τοσοῦτον ὡς καὶ πάντα μέσον ὕλης λόγον ἐπέχειν ἐν τῷ συλλογισμῷ. 15

---

4 δέ om. a ἐστι τὸ Α E 9 διότι Aa τῶν om. E εἴρηται om. E πρότερον] cf. p. 136,21 12 ταὐτὸν ante τῷ (11) exh. Aa 15. 16 τῶν — ὀρθῶν om. E 16 τὸν γὰρ a 22 νοήσωμεν E 26 οὗτος] οὕτω E 27 ἁπλῶς om. Aa 28 τῶν om. Aa 31 ὥσπερ E

δέδεικται δὲ καὶ πρότερον, πῶς τὸ τί ἦν εἶναι ἐν τῇ ἀποδείξει ἐκφαίνεται, 70
αἰτίου γινομένου τῆς αὐτοῦ γνώσεως τοῦ μέσον αὐτὸ λαμβάνεσθαι. λείπεται
δὴ εἰπεῖν τὸν περὶ τῶν λοιπῶν τοῦ τε ποιητικοῦ καὶ τοῦ τελικοῦ.'

p. 94a 36 Τὸ δὲ διὰ τί ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐγένετο Ἀθηναίοις.

5 Καὶ τὸ ποιητικὸν δὲ αἴτιον ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις μέσον ἐν ἀποδείξει
παραλαμβάνεται, παράδειγμά τε τούτου ὁ Μήδων πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος 20
αἰτίαν ἔχων τὸ προκατάρξαι τῆς μάχης Ἀθηναίους.

p. 94a 37 Ὅτι εἰς Σάρδεις μετ' Ἐρετριέων ἐνέβαλον.

Ὑποτελοῦς γὰρ οὔσης πόλεως τοῖς Μήδοις ἐν Ἰωνίᾳ τῶν Σάρδεων,
10 αὐτοὶ μετ' Ἐρετριέων ἐπενεχθέντες αὐτῇ ἀρχὴν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν τοῦ
Μηδικοῦ πολέμου πεποιήκασιν. αἰτία οὖν τοῦ πολέμου ἡ πρώτη κινήσασα
ἡ εἰς Σάρδεις τῶν Ἀθηναίων μετ' Ἐρετριέων εἰσβολή, ἥτις καὶ ἀποδιδομένη
διὰ τί ὁ Μηδικὸς πόλεμος Ἀθηναίοις ἐγένετο, μέσος ὅρος ἐν τῇ ἀποδείξει
τοῦδε τοῦ πολέμου γίνεται. ἐλάττων ὅρος Ἀθηναῖοι, μέσος τὸ πρῶτοι 25
15 ἐνέβαλον, μείζων τὸ πολεμεῖσθαι. κατηγορεῖται οὖν ὁ μέσος τοῦ ἐλάττονος,
Ἀθηναῖοι πρῶτοι ἐνέβαλον, ὁ μείζων τοῦ μέσου, οἱ πρῶτοι ἐμβαλόντες
πολεμοῦνται· εἶτα συμπέρασμα Ἀθηναῖοι ἄρα πολεμοῦνται. πάλιν διὰ τί
κάλλιστος ὁ κόσμος; ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἐδημιούργησε. Γ ἐλάττων ὁ κόσμος,
Β μέσος τὸ ὁ θεὸς ἐδημιούργησεν, Α μείζων τὸ κάλλιστος. τὸν κόσμον
20 ὁ θεὸς ἐδημιούργησεν· ὃ ὁ θεὸς ἐδημιούργησε, κάλλιστόν ἐστιν· ὁ κόσμος
ἄρα κάλλιστός ἐστι. κἀνταῦθα τοίνυν μέσον αἴτιον εἴληπται τὸ πρῶτον 30
κινῆσαν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ποιητικόν. ἡ δὲ ῥῆσις σαφὴς καὶ οὐ δεῖταί τινος
ἐξηγήσεως.

p. 94b 8 Ὅσων δὲ αἴτιον τὸ ἕνεκά τινος.

25 Ῥητέον ἤδη καὶ περὶ τοῦ τελικοῦ, πῶς καὶ αὐτὸ μέσον ἐν ἀποδείξει
λαμβανόμενον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς ἀποδείξεως ἀναφαίνεται. διὰ τί
γὰρ τόδε τῳδέ ἐστιν ἀποδιδόντες, ἐὰν οὗ ἕνεκα ἀποδώσομεν, τὸ τέλος 35
ἀποδώσομεν. οἷον διὰ τί ὁ δεῖνα ἀπὸ τοῦ δείπνου περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ.
τοῦτο τέλος ἐστὶ καὶ οὗ ἕνεκα· ἕνεκα γὰρ τοῦ ὑγιαίνειν περιπατεῖ, καὶ τέλος
30 τὸ ὑγιαίνειν τοῦ περιπάτου ἐστίν. ʽὁ δεῖνα ἀπὸ τοῦ δείπνου περιπατεῖ· ὁ

---

1 ἐμφαίνεται E 2 αἴτιον γινόμενον E αὐτὸν Aa 4 διότι Aa
5 post ἐν add. τῇ E 6 λαμβάνεται Aa 7 τὸ] τοῦ E τοὺς Ἀθηναίους
τῆς μάχης E 10 αὐτῇ om. E 13 et 17 διὰ τί] διότι Aa
17 post πολεμοῦνται litteras ΓΒΑ add. Aa itemque p. 144,1 post ἄρα ὑγιαίνει
18. 19 Γ ἐλάττων — ἐδημιούργησεν om. E 21 post τοίνυν add. τὸ E 22 ἡ] ὁ a
ῥῆσις] ῥῆσις Aa 27 post ἐὰν add. τὸ Aa 26 et 28 διότι Aa itemque porro
p. 144,1 et 5 30 τὸ om. a

περιπατῶν ἀπὸ τοῦ δείπνου ὑγιαίνει· ὁ δεῖνα ἄρα ὑγιαίνει. πάλιν διὰ τί 70
ἐστιν οἰκία; ὅπως οἱ οἰκοῦντες αὐτὴν τὰς ἐκ τῆς δυσκρασίας τοῦ περιέχοντος
βλάβας ἐκκλίνωσιν, ἢ ὅπως τὰ σκεύη σώζωνται. ἕνεκα γὰρ καὶ τοῦτο
τοῦ μὴ βλάπτεσθαι ἐκ τοῦ περιέχοντος καὶ τοῦ τὰ σκεύη σώζεσθαι. τὸ 40
5 γὰρ λέγειν ὅτι διὰ τί περιπατεῖ ἀπὸ τοῦ δείπνου καὶ ἕνεκα τίνος δεῖ περι-
πατεῖν οὐδὲν κατὰ διάνοιαν διαφέρετον, εἰ καὶ τῇ λέξει διενηνόχατον. ἔστι
δὲ τοιοῦτον ὃ λέγομεν· μετὰ τὴν τροφὴν μηδ' ὁπωσοῦν κινουμένου τοῦ
βεβρωκότος συμβαίνει ἐπιπολάζειν ἐπὶ τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς τὰ σιτία,
κἀντεῦθεν μὴ τὴν προσήκουσαν ἀλλοίωσιν δεχόμενα φθείρεσθαί τε καὶ
10 σήπεσθαι, κἀντεῦθεν παρὰ φύσιν διατιθέναι τὸν σιτησάμενον. μετρίως δὲ
βαδίσαντος αὐτοῦ, καὶ μᾶλλον ἐν τόπῳ κατάντη τὴν διάθεσιν ἔχοντι, ἐν τῷ 45
κύτει τῆς γαστρὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς χαλῶνται τὰ σιτία, καὶ ὑπ'
αὐτῆς κατεργαζόμενα γενναιότερον τῷ μετασχόντι σώματι τρόφιμα γίνονται.
ἐλάττων δὴ ὅρος τὸ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν, ὅπερ ἐστὶ τὸ Γ, Β μέσος τὸ
15 μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, Α μείζων τὸ ὑγιαίνειν. 'τὸ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου
ποιεῖ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία· τὸ ποιοῦν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία ὑγιεινόν·
τὸ περιπατεῖν ἄρα ἀπὸ δείπνου ὑγιεινόν'. ἢ οὐκ ἀκολούθως τῷ προκειμένῳ
ἡ τοῦ συλλογισμοῦ γεγένηται ἔκθεσις. τὸ γὰρ τέλος ἡ ὑγεία, καὶ ταύτην 50
ἔδει μέσον ὅρον τεθῆναι· νῦν δὲ μείζων μὲν αὕτη, τὸ δὲ μὴ ἐπιπολάζειν
20 τὰ σιτία μέσος τέτακται. ἢ οὖν τοὺς ὅρους δεῖ μεταθεῖναι ἢ ἕτερον θέσθαι
λόγον, ἐν ᾧ μέσον τὸ ὡς οὗ ἕνεκα τετάξεται αἴτιον, ἢ εἰ ἐγχωρεῖ, καὶ
ἀμφότερα. 'τῷ δεῖνι χρεία τοῦ ὑγιαίνειν· ᾧ χρεία τοῦ ὑγιαίνειν, τοῦτον δεῖ
ἀπὸ | δείπνου περιπατεῖν· τὸν δεῖνα ἄρα δεῖ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν'. διὰ 71
τί δὲ τῷ χρῄζοντι ὑγιαίνειν δεῖ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν; διὰ τὸ μὴ ἐπι-
25 πολάζειν τὰ σιτία τῷ στόματι τῆς γαστρός. 'ᾧ χρεία ὑγιαίνειν, δεῖ μὴ
ἐπιπολάζειν τὰ σιτία τῷ στόματι τῆς γαστρός. ᾧ δεῖ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ
σιτία τῷ στόματι τῆς γαστρός, τούτῳ δεῖ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου· ᾧ ἄρα
χρεία ὑγιαίνειν, τούτῳ δεῖ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου.' ὁ μὲν οὖν πρότερος
συλλογισμὸς τὸ τελικὸν αἴτιον μέσον εἴληφεν· ὁ δὲ τὴν μείζονα τούτου
30 πρότασιν κατασκευάσας προσυλλογισμὸς τί ἦν εἶναι καὶ εἶδος, ὡς αὐτός 5
φησι προϊών. τὸ γὰρ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία λόγον τοῦ ὑγιαίνειν λέγει.
ἔστι δὲ καὶ ἕτερον λόγον εἰπεῖν, οἷον διὰ τί Σωκράτης συνέζευκται γυναικί;
ὅτι παίδων ἐφίεται. 'ὁ Σωκράτης παίδων ἐφίεται· ὁ ἐφιέμενος παίδων
γυναικὶ συνέζευκται. ὁ Σωκράτης ἄρα γυναικὶ συνέζευκται.' τέλος γὰρ καὶ
35 οὗ ἕνεκα ἡ συζυγία τὸ παιδοποιεῖν ἐστιν.

---

2 ἐστὶν ἡ οἰκία Aa 3 ἐκκλινῶσιν Aa 6 εἰ καὶ] κἂν Aa 7 μηδοποσοῦν Aa 8 ἐν τῷ στόματι Aa 10 τὸν scripsi: τὸ libri 11 διάθεσιν] θέσιν E 14 ἀπὸ τοῦ δείπνου E 16 post ποιεῖ add. τὸ E ποιοῦν om. E 21 ὡς om. E εἰ om. Ea 24 δὲ τῷ — δεῖ ἀπὸ] ᾧ χρεία τοῦ ὑγιαίνειν τοῦτον ἀπὸ E 25 post γαστρὸς add. τὸ a 25 ᾧ χρεία — γαστρὸς (27) om. Aa 27 et 28 τοῦτον E 28 πρότερον a

p. 94b8 Ὅσων δὲ αἴτιον τὸ ἕνεκά τινος. 10

Ἐλλιπῶς τοῦτο εἴρηται· ἔδει γὰρ προσκεῖσθαι τὸ ἔστι τοιαῦτα, ἵν' ᾖ 71
ὁ λόγος οὕτω 'τὰ δὲ ἔχοντα ἐν τῇ ἀποδείξει αἴτιον μέσον τὸ οὗ ἕνεκα
καὶ τὸ τέλος τοιαῦτά εἰσιν.'

5 p. 94b9 Οἷον διὰ τί περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ.

Οὕτω γὰρ τὸ μὲν ὑγιαίνειν τὸ μέσον, τὸ περιπατεῖν δὲ τὸ μεῖζον
ἄκρον· δεῖ δὲ τούτῳ συνεξακούεσθαι τὸ ἔλαττον, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἐν τῷ 15
συμπεράσματι ὑποκείμενος, τυχὸν Σωκράτης ἢ ὁ δεῖνα. 'τῷ Σωκράτει δεῖ
τοῦ ὑγιαίνειν· ᾧ δεῖ τοῦ ὑγιαίνειν, δεῖ τοῦτον ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν· τὸν
10 Σωκράτην ἄρα δεῖ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν.'

p. 94b9 Διὰ τί οἰκία ἐστίν; ὅπως σώζηται τὰ σκεύη.

Τὰ μὲν σκεύη ὁ ἐλάττων, τὸ σώζεσθαι μέσος, μείζων ἡ οἰκία. 'τοῖς
σκεύεσι δεῖ σωτηρίας· οἷς δεῖ σωτηρίας, τούτοις δεῖ σκέπης. τοῖς σκεύεσιν 20
ἄρα δεῖ σκέπης, ὅπερ ἐστὶν ἡ οἰκία.'

15 p. 94b10 Τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ ὑγιαίνειν, τὸ δ' ἕνεκα τοῦ σώζεσθαι.

Τοῦτο παραστατικόν ἐστι τοῦ ἀμφοτέρων εἶναι τελικὰ τὰ εἰλημμένα
μέσα καὶ αἴτια· τοῦ μὲν γὰρ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου τὸ ὑγιαίνειν οὗ ἕνεκα
καὶ τέλος, τῆς δὲ οἰκίας ἡ σωτηρία.

p. 94b11 Διὰ τί δὲ ἀπὸ δείπνου δεῖ περιπατεῖν;

20 Ἐπειδὴ τὸ οὗ ἕνεκα παραστῆσαι προθέμενος οὐχ οὕτως ἐπὶ λέξεως 25
ἐν τοῖς παραδείγμασιν εἴρηκεν, ἀλλὰ διὰ τί, διὰ τοῦτο προστίθησι νῦν ὅτι
οὐδὲν διαφέρει τίνος ἕνεκα εἰπεῖν τὴν αἰτίαν ζητοῦντας ἐπὶ τῶν τοιούτων
καὶ διὰ τί. εἴτε γὰρ διὰ τί ἔροιτό τις ἀπὸ δείπνου Σωκράτης περιπατεῖ
εἴτε τίνος ἕνεκα, τὸ ὑγιαίνειν οἰκείως ἀποδοθήσεται· τὸ γὰρ διὰ τί κοινὴ
25 ζήτησις ἐπὶ πάντων τῶν αἰτίων ἐστίν.

p. 94b12 Περίπατος ἀπὸ δείπνου Γ, τὸ μὴ ἐπιπολάζειν.

Πλατύτερον ἔτι βούλεται εἰπεῖν τὸ αὐτό. λαμβάνει δὴ ἔλαττον μὲν 30
ἄκρον, ὅπερ Γ φησί, τὸν ἀπὸ δείπνου περίπατον, μέσον ὃ Β λέγει, τὸ μὴ
ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, καὶ μεῖζον τὸ Α τὸ ὑγιαίνειν.

---

2 προκεῖσθαι E 5 et 11 sqq. διότι Aa lemmata non distinxit E 9. 10 τὸν — περιπατεῖν om. E 17 τὸ] τὸν a 20 παραστῆναι Aa 23 περιπατεῖν Aa 24 τὸ γὰρ] καὶ γὰρ τὸ E 27 λαμβάνει δὴ] λαμβάνων E 29 τὸ Α] ὃ ᾱ Aa

p. 94b14 Ἔστω δὴ τῷ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν ὑπάρχον τὸ ποιεῖν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας, καὶ τοῦτο ὑγιεινόν. δοκεῖ γάρ. 71

Κατηγορείσθω δή, φησί, τὸ ποιεῖν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, ὅπερ
5 ἐστὶ τὸ μέσον, τοῦ ἐλάττονος τοῦ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν, τούτου δὲ τὸ 35
ὑγιεινόν. δοκεῖ γάρ, φησί, τουτέστιν ὁμολογεῖται ὅτι ὑγιεινόν ἐστι τὸ μὴ
ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας.

p. 94b16 Ὑπάρχει δὴ τῷ περιπατεῖν τῷ Γ τὸ Β τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, τούτῳ δὲ τὸ Α τὸ ὑγιεινόν.

10 Ἐπειδὴ προσεχῶς ἄνευ τῶν στοιχείων ταῦτα ἐξέθετο, πάλιν ἔτι μετὰ
τῶν στοιχείων ἐκτίθεται, διὰ τῆς τῶν στοιχείων λήψεως ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν
χώραν ἀποδιδούς, ὡς εἶναι τὸ πρὸς τῷ Γ ἐλάσσω, τὸ πρὸς τῷ Β μέσον, τὸ 40
πρὸς τῷ Α μείζω. δοκεῖ δὲ ταῦτα πάντα τοῦ προσυλλογισμοῦ εἶναι· οὐ
γὰρ ἐν τούτοις τὸ οὗ ἕνεκα μέσον τέθειται, ὃ προέκειτο. ὥσθ' ὁπότε
15 ἔλεγε 'διὰ τί περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ', τότε τὸ οὗ ἕνεκα μέσον ἐλάμβανε,
καὶ ἦν ὁ συλλογισμὸς οὕτως, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν 'τῷ δεῖνι δεῖ τοῦ
ὑγιαίνειν· ᾧ δεῖ τοῦ ὑγιαίνειν, τοῦτον δεῖ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν· τὸν δεῖνα
ἄρα δεῖ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν'. πόθεν δὲ ὅτι ᾧ δεῖ ὑγιαίνειν, τοῦτον δεῖ
ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν; ἐνταῦθα ὁ προσυλλογισμός. 'ᾧ δεῖ ὑγιαίνειν, δεῖ 45
20 μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας. ᾧ δεῖ τούτου,
τοῦτον χρὴ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν.' οὗτος δὲ ἀνάπαλιν εἴληφε τοὺς ὅρους,
ὃ μᾶλλον πεποίηκε τὴν ἀσάφειαν.

p. 94b18 Τί οὖν αἴτιον τῷ Γ τοῦ τὸ Α ὑπάρχειν τὸ οὗ ἕνεκα;

Οὐκ ἀμέσως, φησί, τῷ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου, ὅπερ τὸ Γ ἐστί, τὸ
25 ὑγιαίνειν ὑπάρχει, ὅπερ Α λαμβάνεται καὶ τέλος ἐστὶ καὶ οὗ ἕνεκα τῆς 50
ἀπὸ δείπνου περιπατήσεως, ἀλλ' ἔχει τι αἴτιον μεταξύ, δι' ὃ ὑπάρχει αὐτῷ.
τί οὖν ἐστι τοῦτο; τὸ Β, ὅπερ ἐστὶ τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ
στόματι τῆς κοιλίας. διὰ τί γὰρ ὑγιεινὸν τὸ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν εἴ τις
ἔροιτο, διὰ τὸ ποιεῖν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας
30 ἀποκρινούμεθα. δεῖ δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἐπιβολὴν στίζειν εἰς τὸ οὗ ἕνεκα,
εἶτα ἐπάγειν τὸ ἑξῆς. |

---

1 Ἔστω δὴ — δοκεῖ γὰρ (3)] lemma om. E 7 πρὸς om. E 8 ὑπάρχῃ E
9 τὸ post A om. Ea 10 ἐπεὶ Aa 12 Γ om. a 15 διὰ τί] ὅτι
διότι Aa 16 δεῖνι δεῖν a 21 χρὴ τοῦτον coll. E οὗτος] αὐτὸς E
24 post ἀπὸ add. τοῦ E τὸ ante Γ om. E 27. 28 πρὸς τῷ — κοιλίας om. Aa
30 ἀποκρινούμεθα] ἀπὸ κινούμεθα libri

p. 94b19 Τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐκείνου λόγος· τὸ γὰρ Α οὕτως 72
ἀποδοθήσεται.

Τὸ μὲν ὑγιαίνειν ὡς τελικὸν αἴτιον ἀποδέδοται τοῦ ἀπὸ δείπνου περι-
πατεῖν. τὸ δὲ μὴ ἐπιπολάζειν μέσον ληφθὲν τοῦ ὑγιαίνειν καὶ τοῦ περι-
5 πατεῖν ἀπὸ δείπνου κατὰ ποῖον γένος τῶν αἰτίων ἀποδίδοται; λέγει δὴ
ὅτι κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. ὥσπερ γάρ τις λόγος ἐστὶ τοῦ
ὑγιαίνειν τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας· εἰ γὰρ
καὶ μὴ καθόλου τῆς ὑγείας οὗτος ὁ λόγος, ἀλλά γε ταύτης τῆς ὑγείας, ἣν 5
δεῖ ἔχειν τὸ σῶμα ἐν τῷ τροφῆς μετασχεῖν, ἔσται οὗτος ὁ λόγος. ὥσπερ
10 γὰρ διάθεσις παρὰ φύσιν, αἴσθησιν βλακὸς ἐνεργείας παρέχουσα ἐκ τοῦ
ἀπεπτεῖσθαι τὰ βεβρωμένα καὶ ἄλλα τινὰ παρακολουθεῖν, οἷον ἐρυγὰς
δυσώδεις ὀξώδεις κνισσώδεις, φυσήσεις, στενοχωρίας ἀναπνοῆς, τῶν τοιού-
των τὸ ἐπιπολάζειν, οὕτω τὸ μὴ ἐπιπολάζειν διάθεσις κατὰ φύσιν, αἴσθησιν
κατορθώσεως ἐνεργείας παρέχουσα ἐκ τοῦ μηδὲν τῶν προειρημένων γίνεσθαι,
15 ἀλλὰ κατὰ φύσιν πάντα. 10

p. 94b20 Τὸ γὰρ Α οὕτως ἀποδοθήσεται.

Τουτέστιν ἐνδέχεται ταύτην τὴν ὑγείαν οὕτως ὁρισθῆναι, ὡς σημαίνειν
ταὐτὸν τῷ ὀνόματι ταύτης τῆς ὑγείας καὶ τὸν ῥηθέντα λόγον. 'τί ἐστιν ἡ
κατὰ τὴν τροφὴν ὑγεία τοῦ τρεφομένου; τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς
20 τῷ στόματι τῆς κοιλίας'. ἐροῦμεν δὲ καὶ ἑτέρως.

p. 94b20 Τὸ γὰρ Α οὕτως ἀποδοθήσεται· διὰ τί δὲ τὸ Β τῷ Γ 15
ἐστίν; ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ ὑγιαίνειν, τὸ οὕτως ἔχειν.

Κατασκευάζει, πῶς λόγος τοῦ ὑγιαίνειν τὸ μὴ ἐπιπολάζειν ἔστι, καὶ
φησὶ τὸ γὰρ Α οὕτως ἀποδοθήσεται. ἐρωτήσαντος γάρ τινος ὅτι τὸ
25 δὲ Β, ἤτοι τὸ ⟨μὴ⟩ ἐπιπολάζειν διὰ τί ὑπάρχει τῷ Γ τῷ ἀπὸ δείπνου
περιπατεῖν, τοῦτο πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποδώσομεν, ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ
ὑγιαίνειν, τὸ οὕτως ἔχειν ὥστε μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι
τῆς κοιλίας. ἔτι δὲ ἀσαφὲς τὸ λεγόμενόν ἐστι· δεῖ δὲ τοῦτο εἰπεῖν σαφέ- 20
στερον. δυνάμει τοῦτο λέγει ὅτι ἀπεδόθη μὲν αἴτιον τῷ Γ τῷ ἀπὸ δείπνου
30 περιπατεῖν τοῦ Α τοῦ ὑγιαίνειν τὸ μὴ ἐπιπολάζειν, ὅπερ ἦν τὸ Β, ὡς λόγος
καὶ τί ἐστι· ἀποδοθήσεται δ' αὖθις αἴτιον τοῦ μὴ ἐπιπολάζειν τῷ περι-
πατεῖν τὸ ὑγιαίνειν. 'τί γὰρ χρεία τοῦ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία τῷ περι-
πατοῦντι ἀπὸ δείπνου' ἐρωτήσαντός τινος ἐροῦμεν ὅτι ὅπως ὑγιαίνῃ. καὶ

---

10 βλακὸς] βλάκος a: βλάβος A: βλάβης E 12 ὀξώδεις Aa κνισώδεις E
ἀναπνοεῖς a 13 διάθεσιν Aa 15 πάντα κατὰ φύσιν coll. Aa 18 ταύτης]
τούτων Aa 23 πῶς ὁ λόγος Aa 25 μὴ addidi 28 ἀσαφής E
33 et 148,2 ὅτι om. E

ἐπεὶ δι' ἀλλήλων ἔοικε δείκνυσθαι τὸ ὑγιαίνειν διὰ τοῦ μὴ ἐπιπολάζειν, 72
καὶ ἀνάπαλιν τὸ μὴ ἐπιπολάζειν διὰ τοῦ ὑγιαίνειν, φησὶν ὅτι οὐδὲν ἄτοπον. 25
τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὑγιαίνειν, τὸ οὕτως ἔχειν, ἤγουν λόγος τοῦ ὑγιαίνειν τὸ
μὴ ἐπιπολάζειν ἐστίν· ὡς ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα. ἐφ' ὧν οὐδὲν ἄτοπον
5 τὸ δι' ἀλλήλων δείκνυσθαι· διὰ γὰρ τῆς ἀντιφράξεως ἡ ἔκλειψις δείκνυται
καὶ διὰ τῆς ἐκλείψεως ἡ ἀντίφραξις· καὶ διὰ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ πυρὸς
ἐν τοῖς νέφεσιν ἡ βροντή, καὶ ἀνάπαλιν, εἰ καὶ τὰ μὲν κατὰ πρῶτα μέτρα,
τὰ δὲ κατὰ δεύτερα ἀποδείξεις εἰσί.

p. 94b21 Δεῖ δὲ μεταλαμβάνειν τοὺς λόγους. 30

10 Ἐπειδὴ ἀσαφῶς καὶ συγκεχυμένως τοὺς λόγους πεποίηται μὴ διελὼν
ἰδίᾳ μὲν τὸν συλλογισμόν, ἰδίᾳ δὲ τὸν προσυλλογισμόν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ
τὸν ἔσχατον ὅρον τοῦ συλλογισμοῦ καταλελοιπώς, ὡς δοκεῖν ὅσον ἐκ τῶν
λεγομένων ἕνα καὶ ἁπλοῦν ὑπάρχειν τὸ ἅπαν συλλογισμόν, καὶ μηδαμῇ
εἶναι δῆλον, ποῦ τὸ ὡς τέλος αἴτιον μέσον εἴληπται, διὰ τοῦτό φησι δέον
15 εἶναι μεταλαβεῖν ἐπὶ τὸ σαφέστερον τὰ εἰρημένα διελόντας ἰδίᾳ, καὶ πρό- 35
τερον μὲν τοὺς τρεῖς ὅρους τοῦ συλλογισμοῦ εἰληφότας, ἐν οἷς μέσον ἔσται
τὸ τελικὸν αἴτιον, ἔπειτα καὶ τὸν προσυλλογισμὸν ἐκθεμένους. ἐντεῦθεν γὰρ
ἂν μᾶλλον ἕκαστα φανερώτερα καὶ σαφέστερα γένοιτο, ὡς εἶναι γνώριμα
πάντα, ἰδίᾳ μὲν τὰς προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τὸ ἐκ τούτων συμ-
20 πέρασμα, ἰδίᾳ δὲ τὰς τοῦ προσυλλογισμοῦ καὶ τὸ ταύταις ἐξ ἀναγκης ἑπό-
μενον. ταῦτα δὲ ἤδη ἡμεῖς πεποιήκαμεν· δεῖ δὲ καὶ ἄλλως περὶ τούτων
εἰπεῖν τὴν ἡμῶν αὐτῶν διάνοιαν ἐκπειράζοντας, εἰ δυνατόν ἐστι καὶ τρόπον 40
ἕτερον τὴν τῶν προκειμένων ποιήσασθαι διασάφησιν. καὶ δὴ λέγομεν τί
οὖν αἴτιον τῷ Γ τοῦ τὸ Α ὑπάρχειν τὸ οὗ ἕνεκα; τὸ Β τὸ μὴ
25 ἐπιπολάζειν τὰ σιτία. ἐν μὲν τῇ προλαβούσῃ ἐπιβολῇ μέχρι τοῦ τὸ οὗ
ἕνεκα στίζοντες τὸ ἑξῆς ὡς ἓν ἐπεφέρομεν. δυνατὸν δὲ καὶ εἰς τὸ ὑπάρ-
χειν στίζειν, εἶτ' ἐπιφέρειν ὡς ἓν τὸ ἑξῆς, ἵν' ᾖ οὕτω λεγόμενον 'τί οὖν
αἴτιον τῷ Γ τοῦ τὸ Α ὑπάρχειν;' μέχρι τούτου ἡ στιγμή, εἶτα τὸ ἑξῆς
τὸ οὗ ἕνεκα τὸ Β τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία. καὶ οὕτω τὰ 45
30 στοιχεῖα ἐντεῦθεν ἑτέρως καὶ οὐχ ὡς ἀνωτέρω ληφθήσεται· οὐ γὰρ ὃ
ἐγένετο ἐκεῖ Γ τὸ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν, τοῦτο κἀνταῦθα φήσομεν, ἀλλὰ
τὸ ὑποκείμενον ᾧ δεῖ τοῦ ὑγιαίνειν, οἷον εἰ τύχῃ Σωκράτην ἢ ἄλλον
ὀντινοῦν. ὁμοίως καὶ Α οὐχ ὃ ἐλέγομεν ἀνωτέρω τὸ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ
ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν. τί οὖν αἴτιον τῷ Σωκράτει, ὅς ἐστιν ἐφ' ᾧ Γ,
35 τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ Α τὸ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν; τὸ οὗ ἕνεκα, ὅπερ
ἐστὶ τὸ Β τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία. ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνδέχεται οὗ ἕνεκα

5 δείκνυται om. Aa 10 post καὶ add. οὐ E 11 ἰδίᾳ δὲ — προσυλλογισμόν om. Aa
13 τὸν ἅπαν E 18 γένοιτο post φανερώτερα transpos. Aa 22 ἡμῶν αὐτῶν]
ἑαυτῶν Aa 23 δι' ἀσάφησιν a 23. 24 τί οὖν — σιτία (25) om. E
26 ἐπιφέρομεν E 31 ἐγένετο] λέγων E 32 τύχοι E 33 ὀντιναοῦν E
ἐλέγομεν] ἔλεγεν Aa 36 post σιτία add. τὸ οὗ ἕνεκα E οὐκ om. Aa

εἶναι τὸ μὴ ἐπιπολάζειν, εἰ μὴ οὕτω ληφθείη· οὐ γὰρ ἕνεκα τοῦ μὴ ἐπι- 50
πολάζειν ὑγιαίνει ὁ ἀπὸ δείπνου περιπατῶν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ μὴ ἐπιπολάζειν
περιπατεῖ ἀπὸ δείπνου ὁ τοῦτο ποιῶν.

p. 94b19 Τοῦτο δέ ἐστιν ὥσπερ ἐκείνου λόγος· τὸ γὰρ Α οὕτως
5 ἀποδοθήσεται.

Πάλιν τὸ Α τὴν ὑγείαν ὡς ἀνωτέρω τίθησιν. τεσσάρων γὰρ ὄντων
πραγμάτων, τοῦ τινὸς ὑποκειμένου, τοῦ περιπατεῖν ἀπὸ δείπνου, τοῦ μὴ 73
ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, τῆς ὑγείας, ἅτε καὶ δύο λαμβανομένων συλλογισμῶν
οὐχὶ καὶ στοιχεῖα λαμβάνει τέσσαρα, ἀλλὰ τρία μόνα τὸ Α τὸ Β τὸ Γ.
10 ἐξ ἀνάγκης οὖν ἀπὸ ἑτέρου πράγματος μεταβαίνων εἰς ἕτερον καὶ τὰ
στοιχεῖα μετατίθησιν. ὥσπερ οὖν τινὸς εἰπόντος ὅτι 'οὐχὶ τὸ μὴ ἐπιπο-
λάζειν ἔλεγες πρότερον μέσον ὡς οὗ ἕνεκα, ἀλλὰ τὴν ὑγείαν· πῶς οὖν 5
ἀρτίως τὸ μὴ ἐπιπολάζειν οὗ ἕνεκα φῄς'; ὅτι, φησί, τοῦτό ἐστιν ὥσπερ
τις ὁρισμὸς τῆς ὑγείας, ὡς εἶναι ταὐτὸν ὑγείαν εἰπεῖν καὶ τὸ μὴ ἐπιπο-
15 λάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας. πῶς δὲ τοῦτό ἐστιν,
εἴρηται πρότερον.

p. 94b20 Διὰ τί δὲ τὸ Β τῷ Γ ἐστίν; ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ ὑγιαίνειν,
τὸ οὕτως ἔχειν.

Τὸ Β πάλιν ἐνταυθοῖ, ὡς καὶ ἀνωτέρω, τὸ μὴ ἐπιπολάζειν φησί, τὸ
δὲ Γ τὸν Σωκράτην ἢ ἄλλον ὁντινοῦν. λέγει τοίνυν ὅτι ἐπεὶ τὴν ὑγείαν 10
20 μέσον ἐλάβομεν ὡς οὗ ἕνεκα κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορούμενον τοῦ
ἐλάττονος, πόθεν ἕξει τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς
γαστρὸς τὸ κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορεῖσθαι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ διὰ
τί τὸ Β τῷ Γ ἐστί; διὰ τί; φησίν· ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ ὑγιαίνειν,
τὸ οὕτως ἔχειν. τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι τοῦ οὕτως
25 ὑγιαίνειν ἐστί. τῷ μὲν γὰρ γένει καὶ ὑγεία ἐστὶ τὸ οὕτως ἔχειν καὶ διά-
θεσις κατὰ φύσιν ἐνεργείας οἰστική, εἰδικῶς δὲ τίς τε ὑγεία καὶ μὴ ἐπι- 15
πολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς γαστρός.

p. 94b21 Δεῖ δὲ μεταλαμβάνειν τοὺς λόγους.

Ἐπειδὴ ἀλληνάλλως τοὺς λόγους κατά τε τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ πράγ-
30 ματα εἰληφότος ἐπῄσθετο ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο ταὐτά φησι· δεῖ δὲ τοὺς
λόγους ἄλλως λαμβάνειν, καθὼς ἐνδέχεται μέσον τὸ οὗ ἕνεκα ἐν τῇ ἀπο-
δείξει γίνεσθαι, καὶ οὕτω μᾶλλον φανεῖται, πῶς γίνεται ὃ προέκειτο, ἔν τε
τῷ συλλογισμῷ προσφυῶς τοὺς ὅρους τιθέναι καὶ εὐαρμόστως καὶ ἐν τῷ 20

---

1 εἰ—ληφθείη] ἢ οὕτως ληφθῇ Aa 3 περιπατῶν Aa 9 καὶ om. E
10 post ἀπὸ add. τοῦ E 12 ἔλεγε Aa 19 ἐπεὶ scripsi: ἐπὶ libri
20 μέσην E 29 ἀλληνάλως libri 30 τοῦτο om. E

προσυλλογισμῷ. καὶ οὕτω μᾶλλον φανεῖται ἕκαστα, τουτέστι πῶς 73
τε τὸ οὗ ἕνεκα μέσον λαμβάνεται, καὶ πῶς ἡ δεομένη πρότασις παρα-
μυθίας τινὸς διὰ προσυλλογισμοῦ δειχθήσεται, καὶ πῶς ὁ ἀντὶ τῆς ὑγείας
ληφθεὶς λόγος καὶ αὐτὸς λεχθήσεται κατὰ τοῦ ἐν τῷ συλλογισμῷ ἐλάτ-
5 τονος. ταῦτα δὲ ἤδη πάντα γέγονεν. ἴδωμεν δὲ καὶ πῶς ἐνταυθοῖ τῇ
τάξει τῶν αἰτίων ὁ Ἀριστοτέλης ἐχρήσατο, τὸ εἰθισμένον αὐτῷ τηρήσας
καὶ νῦν· ἀεὶ γὰρ τῷ λόγῳ φυσικώτερον χρώμενος ἀπὸ τῶν χειρόνων τε 25
καὶ ἀτελεστέρων ἐπὶ τὰ κρείττω προβαίνει καὶ τελεώτερα. περὶ τοῦ ὅρου
τοίνυν προθέμενος εἰπεῖν ἐξ ἀρχῆς, περὶ ἐκείνου μὲν εἴρηκεν ὅσα εἴρηκεν·
10 εἶτα μεταβὰς ἐπὶ τὴν τῶν λοιπῶν αἰτίων ἀπόδοσιν, περὶ τῆς ὕλης πρότερον
ὡς τῶν ἄλλων εἴρηκε χείρονος, μετὰ δ' αὐτὴν περὶ τοῦ ποιητικοῦ. ἐπεὶ
δὲ τὸ τέλος τῶν πάντων κρεῖττον ὡς τελεώτερον καὶ τῷ ἐσχάτῳ ὀρεκτῷ
καὶ πρώτῳ ἀγαθῷ συγγενέστερον, διὰ τοῦτο καὶ περὶ τούτου τελευταῖον 30
εἴρηκεν.

15 p. 94b23 Αἱ δὲ γενέσεις ἀνάπαλιν ἐνταῦθα.

Ἐπειδήπερ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τῷ γινώσκειν μιμεῖται τὸν τοῦ παντὸς
ποιητήν, ὥσπερ ἐκεῖνος παράγων τὰ πράγματα ἐπὶ ταῖς αὐτῶν οὐσίαις
προστίθησιν τὰ ἑπόμενα ἐπιμορφάζων ὥσπερ τὰ εἴδη καὶ οἷόν τι ἄνθος
καὶ γάνος αὐτοῖς ἐφαπλῶν, ὡς ἂν εἴη μηδὲν τοῦ ἀνήκοντος ἑκάστῳ ἀρίστου
20 καὶ καλλίστου λειπόμενα, δεῖ καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ γνῶναι τὰς τῶν πραγμά- 35
των οὐσίας ἐξερευνᾶν καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα, ἵνα οὕτως ἡμῖν ἀνελλιπὴς
ὡς ἓν ὂν ἡ πρὸς τὸν δημιουργὸν ἐξομοίωσις γίγνοιτο, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ἡ
ἡμετέρα τελείωσις. ἄλλως γὰρ οὐκ ἔνι τελειοῦσθαι τὰ δεύτερα ἢ τῇ πρὸς
τὰ ἐπέκεινα μιμήσει καὶ ὁμοιώσει. ταὐτὸν δὴ καὶ νῦν ἐν τῷ περὶ τῶν
25 αἰτίων γίνεται λόγῳ· μαθόντες γὰρ ὅσα τε καὶ τίνα τὰ αἴτια, καὶ ἤδη κατ'
εἶδος ἕκαστον καταλαβόντες αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἔχομεν μαθεῖν καὶ περὶ τῶν 40
ἑπομένων αὐτοῖς. ὃ δὴ καὶ ἤδη παραδοῦναι ἡμῖν ὁ Ἀριστοτέλης προτίθε-
ται· καὶ πρότερον τὴν διαφορὰν τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ τελικοῦ, πῶς ἔχει
τούτων ἑκάτερον πρὸς τὰ αἰτιατὰ κατὰ τὸ τῷ χρόνῳ πρότερόν τε καὶ
30 ὕστερον. φησὶ δὴ ἀνάπαλιν ἔχειν τὰς γενέσεις ἐνταῦθα, τουτέστιν ἐπὶ τῶν
τελικῶν (περὶ τούτων γὰρ ἔλεγε προσφάτως) καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ κίνησιν
αἰτίων, τουτέστι τῶν ποιητικῶν, γένεσιν ὀνομάζων τὴν κατὰ τὸν χρόνον
τῶν αἰτίων τάξιν ὡς πρὸς τὸ αἰτιατόν. ὡς ἐπὶ τῶν γινομένων γὰρ τὸν 45
λόγον ποιούμενος διὰ τοῦτο καὶ γένεσιν τὴν τοιαύτην τάξιν ὠνόμασε. φησὶν
35 οὖν ὅτι ἀνάπαλιν αὕτη ἔν τε τοῖς τελικοῖς εὑρίσκεται καὶ τοῖς ποιητικοῖς
ἔχουσα· τὰ γὰρ ποιητικὰ ὠνόμασε κατὰ κίνησιν αἴτια, ὡς οὕτως ὀνομα-
σθέντα καὶ ἐξ ἀρχῆς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως.

---

4 ληφθεὶς] δειχθὴς E 8. 9 τοίνυν περὶ τοῦ ὅρου coll. Aa 10 προτέρας Aa
11 post ὡς add. τῆς Aa 18 εἴδη] ἤδη Aa 19 ἀνήκοντος ἑκάστῳ om. E
22 ἓν ὂν] ἑνὸν E: ἓν Aa 24 δὴ] δὲ E 26 καταλαβόντες] καταλαβόντας Aa
λαβόντες E 27 δὴ om. E 28 ποιητικοῦ τε καὶ E 29 τὸ] τὸν Aa
30 δὴ] δὲ E 31 ἔλεγες a 33 γὰρ om. E

p. 94b24 Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ μέσον δεῖ γενέσθαι πρῶτον, ἐνταῦθα 73
δὲ τὸ Γ τὸ ἔσχατον· τελευταῖον δὲ τὸ οὗ ἕνεκα.

Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ πρὸ τούτου, φησίν, αἰτίου, ὅπερ ἦν τὸ ὅθεν ἡ ἀρχὴ 50
τῆς κινήσεως (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐκεῖ) δεῖ πρῶτον γενέσθαι τὸ μέσον
5 καὶ αἴτιον, εἶθ' οὕτως ἀκολουθῆσαι τὸ αἰτιατόν· ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τοῦ οὗ
ἕνεκα τὸ ἔσχατον, ἤτοι ὁ ἐλάττων ὅρος, ὅπερ τὸ Γ ἐστί, πρῶτον γίνεται,
εἶθ' οὕτω τὸ οὗ ἕνεκα, ὃ τὸ μέσον ἐστίν, οἷον ὡς ἐπὶ τῶν εἰρημένων
παραδειγμάτων. ἐκεῖ μὲν γὰρ πρῶτον γέγονε τὸ Ἀθηναίους εἰς Σάρδεις
μετ' Ἐρετριέων ἐμβαλεῖν, ὅπερ τὸ μέσον ἐστίν, εἶθ' οὕτως αὐτοῖς ὁ
10 Μηδικὸς ἐπηκολούθησε πόλεμος, ὅπερ τὸ ἔσχατον· ἐνταῦθα δὲ πρῶτον 74
τὸ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν, ὅπερ τὸ Γ ἐστὶ τὸ ἔσχατον ἐν τῇ ἀποδείξει,
εἶτα τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας ἢ τὸ ὑγιαίνειν,
ὅπερ τὸ μέσον ἐστὶν ὡς οὗ ἕνεκα.

p. 94b27 Ἐνδέχεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ἕνεκά τινος εἶναι καὶ ἐξ
15 ἀνάγκης.

Ἄλλο τοῦτο περὶ τῶν αἰτίων θεώρημα. φησὶ δὲ ὅτι ἐνδέχεται τοῦ
αὐτοῦ πράγματος κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν, διάφορα κατ' εἶδος μέσα
ληφθῆναι καὶ αἴτια, οἷον τὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸ δ' ὡς οὗ ἕνεκα, ἤγουν τὸ
μὲν ὑλικὸν τὸ δὲ τελικόν. καὶ τούτου παράδειγμα τίθησιν, τὸ διιέναι διὰ
20 τοῦ λαμπτῆρος τὸ φῶς· ἐξ ἀνάγκης τε γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, οἷον διότι μεγα- 10
λομερὴς μὲν ὁ ὕελος ἐξ οὗ ὁ φανὸς ἢ εἰ τύχῃ ἡ δορά, μικρομερὲς δὲ τὸ
πῦρ, διὰ τοῦτο δίεισι διὰ τῶν μεγάλων πόρων τοῦ ὑέλου ἢ τῆς δορᾶς ἡ
τοῦ πυρὸς λεπτομέρεια. καὶ αὕτη ἐστὶν ἐκ τῆς ὕλης ἀπόδοσις. τὸ δ' ὅπως
μὴ πταίωμεν, τοῦτο οὗ ἕνεκα· ἵνα γὰρ μὴ προσκόπτωμεν τοῖς ἐν ποσὶ
25 κειμένοις, τούτου ἕνεκα τοὺς λαμπτῆρας ἐπιτηδεύομεν. ἐν τούτοις τὸ μὲν
ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῆς φύσεως εἴληπται, τὸ δ' ὡς οὗ ἕνεκα ἐκ τῆς ἡμετέρας
ἐπιτεχνήσεως· τῇ γὰρ τῶν ὑλῶν ἰδιότητι πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἡμῖν ἐχρησά- 15
μεθα. ὥστε τοῖς μὲν σώμασιν, ᾗ τοιάδε σώματά ἐστι, καθ' αὑτὸ μὲν τὸ
ἐκ τῆς ὕλης, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ ἐκ τοῦ τέλους. οὐ γὰρ καθ' αὑτὸ
30 διὰ τοῦτο δίεισι τὸ λεπτομερέστερον διὰ τῶν μειζόνων πόρων, ἵνα ἡμεῖς μὴ
προσκόπτωμεν· οὐδαμοῦ γὰρ ἡ φύσις τοῦτον ἔσχε σκοπὸν τῆς τοῦ φωτὸς
διελεύσεως, ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοῖς τοῦτο ἐπετηδεύσαμεν, πρὸς ὃ ἠβουλήθημεν
κεχρημένοι τῇ τῶν σωμάτων φυσικῇ ἰδιότητι. τῇ ἡμετέρᾳ δὲ διανοίᾳ καθ'
αὑτὸ μὲν τὸ οὗ ἕνεκα, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ ἐκ τῆς ὕλης· καθ' αὑτὸ 20
35 γὰρ ἡμῖν, ἵνα μὴ προσκόπτωμεν, ἡ τῶν λαμπτήρων χρῆσις ἐπιτετήδευται·

1. 2 lemma om. E 6 ὁ] τὸ Aa 7. 8 ὃ τὸ — παραδειγμάτων om. E
9 ἐμβάλλειν E 12 πρὸς] ἐν E 13 post ὡς add. τὸ E 20 οἷον
om. E 21. 22 ὕαλος et ὑάλου E 21 μικρομερὴς E 23 μικρομέρεια Aa
27 post γὰρ add. ἐκ E 30 μὴ supra scr. E[1] 31 οὐδαμῇ E 33 διανοίᾳ]
ἐπιτηδεύσει E

διότι δὲ συμβέβηκε τοιαῦτα εἶναι σώματα πρὸς τοῦτο ἡμῖν ἐκ φύσεως ἐπι- 74
τήδεια, διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐχρησάμεθα. ὥστ' οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ ἐξ ἀνάγκης
καὶ τὸ οὗ ἕνεκα εἴληπται, ἀλλὰ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο. δυνατὸν δὲ καὶ κατὰ
τὸ αὐτὸ ἄμφω ἀποδοῦναι τὰ αἴτια, οἷον εἰ βούλει κατὰ τὴν φύσιν· διὰ τί
5 οἱ ἐμπρόσθιοι ὀδόντες ὀξεῖς; διότι ἐξ ὀστέου φύονται λεπτοτέρου (τοῦτο 25
ἐξ ἀνάγκης), καὶ ἵνα διαιρῶσιν τὴν τροφήν· τοῦτο οὗ ἕνεκα. καὶ ἐπὶ τῶν
οὐρανίων σωμάτων, διὰ τί κύκλῳ κινεῖται; διότι οὔτε βαρὺ οὔτε κοῦφόν
ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῖς (τοῦτο ἐξ ἀνάγκης), καὶ αὖθις διότι νοῦν μιμεῖται·
τοῦτο οὗ ἕνεκα. διὰ τί ἡ βῶλος κάτω φέρεται; ὅτι βαρὺ τὸ σῶμα αὐτῇ
10 (τοῦτο ἐξ ἀνάγκης), καὶ αὖθις ἵνα τὸν οἰκεῖον τόπον ὡς ἑαυτῆς τελειότητα
καταλήψεται· τοῦτο οὗ ἕνεκα. καὶ πλεῖστα ἄν τις εὕροι τὴν φύσιν ἐξ
ἀνάγκης τε καὶ ἕνεκά του ποιοῦσαν. ὅπως δὲ ἀνάγκη ἡ ὕλη ὠνόμασται,
ἐν τοῖς Φυσικοῖς εἴρηται· ἐπί τε γὰρ τῆς φύσεως ἐπί τε τῆς τέχνης ἐξ 30
ἀνάγκης τῆς ὕλης δεῖ. ἵνα τε γὰρ τόδε γένηται φυσικόν, οἷον ὀφθαλμοὶ
15 ἢ ὀδόντες ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν ὅσα ποιεῖν ἡ φύσις λέγεται, τοιᾶσδε δεῖ ἢ
τοιᾶσδε τῆς ὕλης ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἵνα τόδε ἢ τόδε τεχνικόν, τοιᾶσδε ἢ
τοιᾶσδε. ὅλως γὰρ διττὴ ἡ φύσις, ἡ μὲν κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὴν ἀνάγκην,
ἡ δὲ κατὰ τὸ εἶδος, ὃ τῷ τέλει πολλάκις ταὐτόν· καὶ ταῦτα ἐν τοῖς
Φυσικοῖς εἴρηται. ὀφθαλμοῦ τε γὰρ εἶδος τὸ ὁρᾶν καὶ τέλος ὀφθαλμοῦ
20 τὸ ὁρᾶν (διὰ γὰρ τὸ ὁρᾶν ὁ ὀφθαλμός) καὶ ὤτων τὸ ἀκούειν ὡσαύτως, εἰ 35
μήτις θεῖτο διαφορὰν τοῦ ᾧ καὶ τοῦ οὗ, ὡς καὶ τοῦτο ἐν τοῖς Φυσικοῖς
εἴρηται. διττὸν γὰρ τὸ τέλος, τὸ μὲν οὗ τὸ δὲ ᾧ· διὰ μὲν γὰρ τὸ ὁρᾶν
οἱ ὀφθαλμοί, ἕνεκεν δὲ τῆς σωτηρίας τοῦ ζῴου ὅρασίς τε καὶ πᾶσα αἴσθησις,
ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν τέλος ἐστὶ τοῦ εἴδους ἑκάστου τῶν τεχνητῶν
25 σκοπιμώτατον ἡ χρεία τῶν ἀνθρώπων, ἧς ἕνεκα πάντα ἐκεῖνα γίνεται.
ἐπεὶ οὖν ὕλη καὶ εἶδος ἐν τοῖς φυσικοῖς τε καὶ τεχνητοῖς, ἀποδίδοται τὸ
μέσον ποτὲ μὲν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὕλην φύσεως, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ 40
τὸ εἶδος ἤτοι τὸ τέλος. τὸ δὲ εἴπερ φῶς γίνεται τῷ διιέναι διὰ τοῦτο
προσέθηκεν, ἐπειδὴ εἴρηκε μὲν αἴτιον τοῦ διὰ τοῦ λαμπτῆρος φαίνειν τὸ
30 πῦρ τὸ διιέναι τὸ λεπτομερέστερον διὰ τῶν μειζόνων πόρων· οὐ προέκειτο
δὲ νῦν ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τούτου, εἴτε διὰ τοῦτο εἴτε δι' ἕτερόν τι γίνεται
τὸ φῶς διὰ τῶν λαμπτήρων. διὰ τοῦτο οὕτως εἴρηκεν.

p. 94b31 Ἆρ' οὖν, εἰ εἶναι ἐνδέχεται, καὶ γίνεσθαι ἐνδέχεται; 45

Τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ὡς ὄντα θεωρεῖται, τὰ δὲ ὡς γινόμενα μηδα-
35 μῶς ἄλλως τὸ εἶναι ἢ ἐν τῷ γίνεσθαι ἔχοντα. τοίνυν τὸ περὶ τῶν αἰτίων
τοῦ τε ὑλικοῦ λεγόμενον καὶ τοῦ τελικοῦ, ὡς ἐνδέχεται περὶ τοῦ αὐτοῦ 50

1 ἐκ τῆς φύσεως E 7 κοῦφον οὔτε βαρὺ coll. E 8 ἐστὶ om. E 12 τε om. E 13. 18 sqq. ἐν τοῖς Φυσικοῖς] Phys. B 9 15 ἢ τὶ ἄλλο τῶν Aa 21 θεῖτο scripsi: θεῖ τὸ libri 23 ὁ ὀφθαλμός E σωτηρίας] σρίας E 26 ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος E 29 αἰτίαν Aa τοῦ post διὰ om. Aa 36 τοῦ post καὶ om. E

αἰτιατοῦ ἄμφω ἀποδίδοσθαι ὡς ἐπὶ ὄντων γυμνάσας πρότερον, γυμνάζει νῦν τὸ αὐτὸ καὶ ὡς ἐπὶ γινομένων. εἰ οὖν ἐνδέχεται, φησίν, εἶναι διάφορα αἴτια, ἤγουν ὑλικόν τε καὶ τελικόν, περὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος ἀποδιδόμενα, ἐνδέχεται καὶ περὶ γινομένου τινὸς διάφορα γινόμενα ἀποδίδοσθαι αἴτια,
5 οἷον περὶ τῶν βροντῶν. οὐ γὰρ ὡς ἀπαρτιζομένη ὑφίσταται ἡ βροντὴ καθ' ὁλοκληρίαν τινά, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν γινομένη ἅμα τοῦ τε γίνεσθαι καὶ τοῦ εἶναι παύεται, ὡς καὶ ἡμέρα καὶ νύξ, | καὶ ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγών, 75 καὶ πολλὰ ἕτερα κατὰ μέρος οὕτω γινόμενα, ὧν τὸ μὲν φθάσαν παρῆλθεν, ἔπεισι δ' ἕτερον μέχρι τῆς συμπληρώσεως· ὧν οὐδὲν ὅλον θεωρεῖται ὡς
10 ὑφιστάμενον. δυνατὸν οὖν, φησί, καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὰς δύο αἰτίας ἀποδιδόναι. διὰ τί βροντᾷ; ὅτι πῦρ ἀποσβεννύμενον ἐν τοῖς νέφεσι σίζει τε καὶ ψοφεῖ. τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ἐκ τῆς ὕλης. εἰ γὰρ δεῖ βροντὴν γίνεσθαι, ἀνάγκη πῦρ ἐν τοῖς νέφεσιν εἶναι, καὶ τοῦτο 5 ἀποσβεννύμενον σίζειν τε καὶ ψοφεῖν. καὶ πάλιν διὰ τί βροντᾷ; ἵνα οἱ ἐν
15 τῷ Ταρτάρῳ διὰ τούτων ἀπειλούμενοι φοβῶνται. ταύτην δέ, φησί, τὴν αἰτίαν τῶν βροντῶν οἱ Πυθαγόρειοι ἀπεδίδοσαν, τούτου ἕνεκα λέγοντες τὰς βροντὰς γίνεσθαι παρὰ τῆς προνοίας. δυνατὸν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ τελικοῦ τὸ αὐτὸ ἀποδοῦναι. διὰ τί ὁ κόσμος σφαιρικός; διότι τῶν στερεῶν σχημάτων ἡ σφαῖρα κάλλιστον, ἔδει δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ καλλίστου ἀρι-
20 στοτέχνου πεποιημένον τῶν σχημάτων ἔχειν τὸ κάλλιστον· καὶ αὖθις διότι 10 τῶν ἰσοπεριμέτρων σχημάτων ὁ κύκλος πολυχωρητότερον.

p. 94b34 Πλεῖστα δὲ τοιαῦτά ἐστι, καὶ μάλιστα.

Ἐπειδὴ πολλὰ τοιαῦτα καὶ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην καὶ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἐστί, διὰ τοῦτο οὕτως εἶπεν. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἐν ἀμφοτέροις εὑρεῖν
25 πλεῖστα τοιαῦτα τοῖς γένεσιν, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ φύσιν. τὸ γὰρ 15 πρότερον εἰρημένον περὶ τῶν λαμπτήρων παράδειγμα τεχνικὸν ἦν, τῇ τῶν σωμάτων φυσικῇ ἰδιότητι τῆς διανοίας κεχρημένης πρὸς τὸ αὐτῇ βουλητόν. διὸ καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀνάγκης αἴτιον φυσικὸν ἐκεῖ ἀπεδίδοτο, τὸ δὲ ἐκ τοῦ τέλους τεχνικόν· ἐπὶ δὲ τῶν φύσει συνισταμένων καὶ συνεστώτων, ὡς
30 αὐτὸς ἔφη, ἄμφω φυσικά. λέγει δὲ συνιστάμενα μὲν τὰ γινόμενα, ὡς βροντὴ καὶ ὡς ἡμέρα, συνεστῶτα δὲ τὰ ὄντα ἤτοι καθ' ὁλοκληρίαν ὑφεστηκότα, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὄντα ὡς ἀεὶ μὲν ὄντα γένεσιν δὲ μὴ ἔχοντα.

1 ὡς om. E 2 αὐτὸ om. Aa 4 γινομένου — διάφορα] τοῦ αὐτοῦ E
5 τῶν βροντῶν] τῆς (sic) E 9 ὅλον] ὃν Aa 11 βροντᾷ scripsi: βρονταί libri
12 ἐκ post εἰπεῖν om. E 14 πάλιν — βροντᾷ] διότι βρονταὶ πάλιν Aa
17 τῆς om. E 18 καὶ τοῦ τελικοῦ om. E 21 πολυχωρητότατος Aa
24 ἐστί] εἰσί Aa 26 περὶ — παράδειγμα] παράδειγμα λαμπτήρων Aa
30 ἔφησεν Aa λέγει scripsi: λέγω libri 31 ὡς om. E 32 μὴ] οὐκ E

p. 94b36 Ἡ μὲν γὰρ ἕνεκά του ποιεῖ φύσις. 75

Τὴν αἰτίαν ἀποδιδοὺς διὰ τί ἐξ ἀμφοτέρων πεφύκασιν οἱ μέσοι λαμ- 21
βάνεσθαι, ἔκ τε τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους ἤτοι τοῦ τέλους, οὕτω φησίν
'ἐπεὶ γὰρ φύσει ἀμφότερα ἥ τε ὕλη καὶ τὸ εἶδος, δεῖ καὶ ἑκάτερον ἀπό-
5 μοιράν τινα τῆς ποιήσεως ἀποφέρεσθαι, ὡς εἶναι τὰ μὲν ἐξ αἰτίας τῆς
ὕλης τῶν ποιουμένων τὰ δ' ἐκ τοῦ εἴδους ἤτοι τοῦ τέλους.

p. 94b37 Ἡ δ' ἀνάγκη διττή. 25

Διττήν φησι τὴν ἀνάγκην εἶναι, τὴν μὲν κατ' οὐσίαν τὴν δὲ κατὰ βίαν,
ταὐτόν δ' εἰπεῖν τὴν μὲν κατὰ φύσιν τὴν δὲ παρὰ φύσιν, ἄλλως ἐνταῦθα
10 ἢ ἐν τοῖς Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς καὶ ἐν ἄλλοις τῶν Φυσικῶν τὴν
ἀνάγκην διαιρῶν. καὶ ἔοικεν ἐν ἐκείνοις μὲν τὴν κατὰ φύσιν διαιρεῖν
ἀνάγκην εἰς τὴν ἁπλῶς καὶ ἐξ ὑποθέσεως, ἐνταῦθα δὲ τὴν ἁπλῶς εἰς τὴν 30
κατ' οὐσίαν καὶ τὴν κατὰ βίαν. ἡ μὲν οὖν κατ' οὐσίαν ἡ κατὰ φύσιν ἐστιν,
ἥτις καὶ τελειωτικὴ τοῦ ὑποκειμένου ἔστι κατὰ τὴν φυσικὴν οὖσα τοῦ
15 πράγματος ὁρμὴν καὶ ὡσπερεὶ ὄρεξίν τε καὶ ἔφεσιν, ἡ δὲ παρὰ ταύτην ὡς
ταύτῃ ἀντικειμένη. καὶ ἓν ἱκανὸν καὶ ἀμφοῖν παράδειγμα· ὁ γὰρ λίθος
πρὸς τἀναντία φέρεται ἄνω τε καὶ κάτω ὑπὸ ἐναντίων ἀναγκῶν. ἐναντίον
γὰρ τὸ βίᾳ τῷ κατὰ φύσιν· τῷ γὰρ λίθῳ φυσική τις ὁρμὴ καὶ ἔφεσις 35
τὸν οἰκεῖον τόπον καταλαβεῖν ὡς φυσικὴν αὐτοῦ τελειότητα, καὶ δρᾷ ἐν
20 αὐτῷ τὴν πρὸς ἐκεῖνον κίνησιν ἡ κατὰ φύσιν ἀνάγκη, ἣν δὴ καὶ ὕλην
φαμέν, τὴν δὲ πρὸς τὸν παρὰ φύσιν τόπον ἡ βία καὶ παρὰ φύσιν ἀνάγκη.
ὡς γὰρ βαρυτάτῳ τῷ λίθῳ κατὰ φύσιν μὲν ὁ κάτω τόπος, πρὸς ὃν καὶ
κατὰ φύσιν κινεῖται, παρὰ φύσιν δὲ ὁ ἄνω, πρὸς ὃν βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν
αὐτῷ ἡ κίνησις γίνεται· ὥστε διττὴ ἡ ἀνάγκη. πῶς δέ γε καὶ λέγεται
25 νῦν ἡ ὕλη δραστική, τὸ παθητικὴ ἴδιον ἔχουσα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι; 40
ἢ οὐχ ὡς ἁπλῶς ὕλη δραστικὴ οὐδ' ᾗ ὕλη, ἀλλ' ὡς τοῦδε μὲν ὕλη,
ἔχουσα δέ τι καὶ εἶδος αὐτὴ καθ' ὃ καὶ δρᾶν λέγεται. τὸ γὰρ βαρύτατον
σῶμα ὕλη μὲν τῷ λίθῳ, ἀλλ' οὐκ ἀνείδεος· τὸ γὰρ βαρὺ καὶ ναστὸν καὶ
ξηρὸν καὶ ψυχρὸν εἶδος, οὐχ ὕλη ἁπλῶς. τὰ γὰρ ἀρχοειδέστερα τῶν εἰδῶν
30 ὕλη τοῖς μετ' αὐτὰ καὶ τελειοτέροις μετὰ τοῦ ὑποκειμένου γίνονται, οὐκ ἂν
ὑποστησομένοις ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, εἰ μὴ ἐκεῖνα προϋποστήσονται· κἂν
αὐτὰ δὲ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα χωρὶς εἰδῶν ἑτέρων λαβόντες φύσιν δρῶσαν 45
ἐν αὐτοῖς ὡς ὕλην ἐροῦμεν, οὐχ ὡς ὕλης ἡ δρᾶσις ἀλλ' ὡς εἴδους ἔσται.

1 post ποιεῖ add. ἡ E 2 πεφύκασιν post λαμβάνεσθαι transp. Aa 3 ἤτοι τοῦ τέλους om. E 4 φύσις E 5 εἶναι] ἦν Aa αἰτίου E
10 ἐν τοῖς Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς καὶ ἐν ἄλλοις τῶν Φυσικῶν] cf. de gen. et corr. B 11 Phys. B 9 12 ἁπλῶς ἀνάγκην εἰς E 13 καὶ τὴν] καὶ εἰς τὴν Aa: τὴν om. E
15 ἡ] ὁ E 16 καὶ ἀμφοῖν] ἐν ἀμφοῖν E 26 post ἁπλῶς add. ἡ E
οὐδ' ᾗ scripsi: οὗ δ' ᾗ libri post μὲν add. ἐν E 28 ναστὸν] charta corrupta A: νοητὸν a 29 εἰδῶν] ὑλῶν E

τὸ γὰρ κοῦφον κινοῦν πρὸς τὸ ἄνω τὸ πῦρ ἢ τὸ βαρὺ πρὸς τὸ κάτω τὴν 75
γῆν ὡς εἶδος τοῦτο ποιεῖ. ὕλη δὲ πῶς λέγεται; ἴσως ὅτι ὕλη πρὸς τὸν
τόπον ἐστί, τὸ μὲν πρὸς τὸν ἄνω τὸ δὲ πρὸς τὸν κάτω, ὅτι τε τούτου
ἐφίεται ὡς ἡ ὕλη τοῦ εἴδους, καὶ ὅτι τοῦ οἰκείου τόπου ἐφικνούμενον
5 ἕκαστον τοῦ τέλους ἐφικνεῖται καὶ τὸ οἰκεῖον εὖ ἀπολαμβάνει. ἐν ἐκείνῳ
μὲν γὰρ μὴ ὂν δυνάμει ἐν ἐκείνῳ ἐστίν, ὅτι τοῦτο πέφυκε· τοῦτο δὲ ὕλης 50
ἴδιον· ἐν ἐκείνῳ δὲ γεγονὸς τὴν οἰκείαν τελειότητα καὶ εἰδοποίησιν δέχεται.
διὰ τοῦτο τὴν τοῦ πυρὸς πρὸς τὸ ἄνω κίνησιν ἐκ τῆς κουφότητος μὲν
ἀποδιδοὺς ἐκ τῆς ὕλης ἂν ἀποδώσεις, ἐκ δὲ τοῦ τόπου ὡς οἰκείου ἐφε-
10 τοῦ ἐκ τοῦ εἴδους τε καὶ τοῦ τέλους. διὸ ἡ μὲν ἐκ τῆς φύσεως ἀνάγκη
ἑκάστου αὐτῷ συνουσίωται καὶ οὐδέποτε αὐτοῦ ἀφίσταται, σύμφυτος οὖσα
αὐτή τε καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια, εἴπερ ἡ ὕλη ἑκάστῳ σύμφυτος· ὥστ'
οὐδὲ παρὰ φύσιν οὐδ' ἔξωθεν οὐδὲ βίαιος, ἀλλ' | οἱονεὶ κατὰ τὴν ὁρμὴν 76
ἑκάστου, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι ἑκούσιος, ἅτε ἐκ τῆς οὐσίας οὖσα καὶ τῆς
15 φυσικῆς ἑκάστου κατασκευῆς. ἡ δὲ βίαιος ἔξωθεν καὶ πᾶν τοὐναντίον
ἐκείνης. δύναται δὲ οὐ μόνον ἡ κατὰ φύσιν ἀλλὰ καὶ ἡ ἔξωθεν ἀνάγκη
ἔχειν τὸ ἕνεκά του. ῥίψαι γὰρ ἄν τις λίθον κατὰ λόγον τινὰ καὶ ἵνα τι
αὐτῷ κατ' ὄρεξιν ἀποβήσεται.

p. 95a3 Ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὰ μὲν οὐδέποτε ἀπὸ ταυτο- 5
20 μάτου ὑπάρχει.

Τριῶν τούτων ὄντων ἐφεξῆς ἐξ ὧν τὰ γινόμενα γίνεσθαι λέγεται,
φύσεως διανοίας αὐτομάτου, ἡ μὲν φύσις εἴρηται ὅτι ἕνεκά του. ἔστι δὲ
καὶ ἡ διάνοια ὡσαύτως ἕνεκά του ποιοῦσα· ἢ γὰρ ὄντος ἕνεκα ἢ φαινο-
μένου ἀγαθοῦ· οὐδὲν δὲ ἀπὸ ταὐτομάτου ἕνεκά του γίνεται, ἐπεὶ καὶ ἐναντίον
25 πως τὸ αὐτομάτως τῷ ἕνεκά του, ὡς δηλοῖ καὶ τοὔνομα. αὐτόματον 10
γάρ ἐστι τὸ αὐτομάτην ὄν· μάτην δὲ λέγεται ἢ εἶναι ἢ γίνεσθαι ὃ μὴ πρὸς
τέλος ἀφορᾷ, τὸ δὲ ἕνεκά του οὗ ἡ ὕπαρξις ἢ ἡ γένεσις πρός τι τέλος
ἀφορᾷ. πῶς οὖν ἂν εἴη ταὐτὸ πρὸς τέλος τε ἀφορῶν καὶ μὴ πρὸς τέλος
ἀφορῶν; ὥστε τὸν κατὰ τὸ οὗ ἕνεκα μέσον ἐπὶ μὲν τῶν ἀπὸ φύσεως καὶ
30 ἐπὶ τῶν ἀπὸ διανοίας ἔστι ζητεῖν καὶ ἀποδιδόναι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ
αὐτομάτου οὔτε ζητήσομεν οὔτε ἀποδώσομεν. ἔστι μέντοι τὸ αὐτόματον 15
συμπῖπτον πολλάκις ἐν τοῖς ἀπὸ φύσεως καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ διανοίας γινομένοις,
ὡς ποτὲ μὲν τὴν φύσιν ἔχειν ἀρχήν, ποτὲ δὲ τὴν διάνοιαν. ὅσα μὲν οὖν
αὐτομάτως ἐν τοῖς φύσει γινομένοις ἐπισυμβαίνει, αὐτόματα λέγεται ἁπλῶς,
35 οἷον εἰ λίθος ἐξ ὄρους ὑπερκειμένου διὰ τὴν φυσικὴν κατενεχθεὶς βαρύτητα
εἰς καθέδραν ἐπιτήδειος γένηται. ὁ μὲν γὰρ φυσικὸς λόγος αὐτῷ, δι' ὃν

---

3 τὸν δὲ libri τούτων E 9 ἀποδώσεις scripsi: ἀποδώσειας libri
12 ἑκάστῳ scripsi: ἑκάστου libri 13 οὐ παρὰ Aa 14 εἴπῃ Aa 15 πᾶν]
πῶς E 16 ἡ (post καὶ) om. Aa 18 ἀποβαίῃ E 21 τούτων om. E
24 ἐναντία E 26 ἢ (ante εἶναι) om. Aa 28 ταὐτὸν τὸ πρὸς τέλος μὴ ἀφορῶν E
28. 29 καὶ μὴ — ἀφορῶν om. E 30 ἐπὶ τῶν om. E

κατενήνεκται, τὸ εἰς τὸν κάτω τόπον ἐλθεῖν· ἡ δὲ πρὸς καθέδραν ἐπιτη- 76
δειότης παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως αὐτῷ ἐπιγέγονεν, ἀποθραυσθέντων ἴσως 20
αὐτῷ τινων ἐξοχῶν ἐν τῷ κατιέναι. ὅσα δὲ τοῦ αὐτομάτου τοῖς ἀπὸ
διανοίας ἐπακολουθεῖ, ταῦτα λέγεται ἀπὸ τύχης, οἷον εἴ τις ἐπὶ τὸ λού-
5 σασθαι ἀπιὼν περιτύχοι χρεωφειλέτῃ καὶ τὸ δάνειον ἀναλήψοιτο. ὡς
εἶναι διαφορὰν τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης, ὅτι τὸ μὲν καθολικώτερον
τὸ δὲ μερικώτερον· εἴ τι μὲν γὰρ τύχῃ, τοῦτο καὶ αὐτόματον, οὐ μὴν καὶ
ἀνάπαλιν· ἐπὶ γὰρ μόνοις ἡ τύχη τοῖς κατὰ προαίρεσιν. πολλὰ μέντοι
τῶν κατὰ προαίρεσιν γένοιντ' ἂν καὶ ἀπὸ τύχης, οἷον ὑγεία· αὕτη γὰρ 25
10 γίνεται μὲν νοσοῦντί τινι καὶ ἀπὸ τέχνης ἰατρικῆς, διαίτης προσφερομένης
καὶ φαρμάκων τῶν προσηκόντων, καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς Ἀσκληπιάδαις ἐπιτε-
τήδευται πρὸς τὴν τῆς σφετέρας τέχνης κατόρθωσιν· γίνεται δὲ αὕτη καὶ
ἀπὸ τύχης, ὅταν παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ κατὰ προαίρεσιν γινομένου ἀκολουθήσῃ,
οἷον εἴ τις νοσῶν εἰς κόρον μεταλάβῃ ψυχροῦ διὰ μόνην ἡδονήν, καὶ
15 συμβαίνῃ τοῦτον ἐντεῦθεν τῆς νόσου ἀπαλλαγῆναι. ταῦτα δὲ συμβαίνει
οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν ἀπὸ διανοίας, ἀλλ' ἐφ' ὅσων ἐνδέχεται τὴν διάνοιαν 30
ἀποτυγχάνειν, ὥστ' ἐπὶ τἀναντία πολλάκις τοῦ σκοποῦ φέρεσθαι, τοιαῦται
δέ εἰσιν αἱ στοχαστικαὶ πᾶσαι τέχναι, οἷον ἰατρική, κυβερνητική, ῥητορικὴ
καὶ αἱ τοιαῦται· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὔτε ὁ ἰατρὸς ὑγιάσει, κἂν πάντα τὰ
20 κατὰ τὴν τέχνην ἐπιτηδεύσῃ, οὔτε ὁ κυβερνήτης σώσει, κἂν μηδὲν παρα-
λίπῃ, οὔτε ὁ ῥήτωρ πείσει, κἂν πάντα ποιήσῃ ὅσα ἡ τέχνη αὐτῷ ὑποτί-
θησι· καὶ οὐ παρὰ τὰς τέχνας ἡ αἰτία τῆς ἀποτεύξεως, ἀλλὰ παρὰ τὸ 35
ὑποκείμενον. ἔσται δὴ καὶ ὑγεία σώματος καὶ σωτηρία νηὸς ἀπὸ τύχης,
οὐ μὴν οἰκία οὐδὲ ναῦς οὐδέ τι ἕτερον τοιοῦτον. εἰ δὲ καὶ πάσας τὰς
25 τέχνας κοινωνεῖν τῆς τύχης δοίημεν, ἀλλ' οὐ πᾶσαι ἐπίσης, ἀλλ' αἱ μὲν
μᾶλλον αἱ δ' ἧττον, καὶ τοσοῦτον ἑκάστη, ὅσον ἡ κατ' αὐτὴν ὕλη πταίει
καὶ ἀστατεῖ· πλὴν αἱ στοχαστικαὶ μάλιστα διὰ τὸ μάλιστα αὐταῖς ἀστα-
τεῖσθαι τὰ ὑποκείμενα.

p. 95a 3 Ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὰ μὲν οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ
30 αὐτομάτου ὑπάρχει οἷον οἰκία ἢ ἀνδριάς, οὐδ' ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ'
ἕνεκά του.

Τριῶν ὄντων τούτων, ὡς εἴρηται, καθ' ἅ ποτε τὰ γινόμενα γίνεσθαι
λέγεται (ἢ γὰρ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ διάνοιαν ἢ κατά τι αὐτόματον) τὰ τῶν 40
γινομένων κύρια ἡ φύσις ἂν εἴη καὶ ἡ διάνοια. ἐξῃρήσθω γὰρ νῦν τὸ
35 θεῖον ὡς ἄλλου λόγου καὶ οὐ τοῦ παρόντος δεόμενον. περὶ μὲν δὴ τῆς

4 ἐπὶ τοῦ E 5 περιτύχῃ A: περιτύχης a ἀναλήψεται Aa 7 καὶ post μὴν om. E 10 μὲν om. E 13 ἀκολουθήσει Aa 14 μόνον Aa 16 τῶν om. a 18 et 27 στοχαστικαὶ] στομαχικαὶ Aa 19 post ὑγιάσει add. οὔτε ὁ ῥήτωρ πείσει E post πάντα pergit ποιήσῃ καὶ ἐπιτηδεύσῃ τὰ κατὰ τὴν τέχνην E 20. 21 post παραλίπῃ pergit τῶν ὅσα ἡ τέχνη αὐτῷ ὑποτίθησι E 24 τοιοῦτον ἕτερον coll. Aa 35 παρόντος] πράγματος Aa

φύσεως εἰρηκὼς οὐδαμῇ ἐπ' ἐκείνης παρεισήνεγκε τὸ αὐτόματον, ἴσως ὅτι 76
μηδὲν ἐδόξασε τῶν φύσει γινομένων ἐκ ταὐτομάτου γίνεσθαι ἁπλῶς, ἀλλὰ
κατὰ λόγον τινὰ θείας προνοίας καὶ φύσεως. κἂν γὰρ αὐτομάτως ποτὲ
δοκῇ ἢ φυτὰ ἀναδίδοσθαι ἢ ζῷα ἐκ σήψεως ἀναφύεσθαι, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς
5 ἐνταυθοῖ τὸ αὐτόματον, ἀλλ' ὅτι μὴ φανερὸς ἴσως ὁ λόγος ἐστὶ τῆς γενέσεως. 45
ἁπλῶς δὲ καὶ μετὰ λόγου καὶ φύσει γεγένηται, τῶν δημιουργικῶν λόγων
συμπαρομαρτούντων ἀεὶ καὶ δρώντων καὶ παραγόντων ἐν τῇ ὕλῃ τὰ κατάλ-
ληλα εἴδη, ὁπηνίκα ἐπιτήδειον τὸ ὑποκείμενον γένηται, μὴ δὲ τῆς τούτου
ἐπιτηδειότητος προνοίας ἄτερ γινομένης καὶ τῆς θείας δυνάμεως, μηδὲ τῶν
10 πηρωμάτων ἢ τεράτων τῆς καθόλου προνοίας ἀποπιπτόντων καὶ φύσεως,
ὡς μιᾶς οὔσης ἁπάντων ἀρχῆς, ἧς ἅπαντα τά τε ὄντα τά τε γινόμενα 50
ἤρτηται, ἀλλὰ μὴ ἐχουσῶν ἑτέραν τῶν ἀποτεύξεων· κἂν γὰρ ἡ ἀπότευξις
τῆσδέ τινος φύσεως ὑπάρχῃ ἀπότευξις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καθόλου τῆς φύσεως.

Περὶ δὲ τῆς διανοίας νῦν φάσκων καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων,
15 χώραν τῷ αὐτομάτῳ παρέσχετο, λέγων ἐν τοῖς ἀπ' αὐτῆς γινομένοις τὰ
μὲν οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὑπάρχειν (οὐδέποτε γὰρ οἰκία ἢ ἀνδριὰς
ἀπὸ ταὐτομάτου γεγένηται) ἀλλ' οὐδ' ἐξ ἀνάγκης τινός, εἴτε τὴν κατὰ
φύσιν φαίης εἴτε τὴν κατὰ βίαν ἀνάγκην. οὐ γὰρ | τῆς ἐν λίθοις ἢ ξύλοις 77
φύσεως, ὥστε τὴν σφῶν κατὰ φύσιν κινούμενα κίνησιν οἰκίαν ἀποτελέσαι,
20 οὔτε μὴν τῆς τοῦ λίθου ἢ τοῦ χαλκοῦ, ἵνα κινηθέντα κατὰ φύσιν ἀνδριάντες
γενήσονται. ἦσαν γὰρ ἂν ἐκ ταὐτομάτου καὶ πάλιν ἀνδριάντες γινόμενοι,
ὡς τῇ φυσικῇ τῶν σωμάτων κινήσει παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως ἐπακο-
λουθοῦντος τοῦ σχήματος. ἀλλ' οὐδ' ἂν βιασθεὶς ὁ λίθος ἢ ὁ χαλκὸς εἰς
τὴν παρὰ φύσιν αὐτοῦ κίνησιν ἀνδριάντος σχῆμα προσλήψεται, ὡς κἀν- 5
25 ταῦθα εἶναι αὐτόματον παρὰ τὸν σκοπὸν γεγονὸς τοῦ κινήσαντος· τὸ αὐτὸ
δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἀλλ' ἀεὶ ἕνεκά του, τουτέστι κατὰ σκοπὸν τοῦ
κατασκευάζοντος τὰ τοιαῦτα γίνονται, ὡς τῆς κατὰ διάνοιαν ἀεὶ προθέσεως
τέλος γίνεσθαι καὶ μηδέποτε ἄλλο. ἢ καὶ δεῖ συνεξακούειν τῷ ἀλλ'
ἕνεκά του τὸ δρῶν κατ' αὐτὰ καὶ ἄγον πρὸς αὐτά· ἀπὸ διανοίας γὰρ ἡ
30 ὕλη κινεῖται ἡ τοῦ κατὰ τὴν οἰκίαν εἴδους δεκτική. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ 10
ἀνδριάντος καὶ τῶν τοιούτων.

p. 95a5 Τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τύχης.

Εἰσὶ δ' ἅ, φησί, τῶν ἀπὸ διανοίας καὶ ἀπὸ τύχης ποτὲ γίνεται, οἷον
ὑγεία καὶ σωτηρία. ἐπιτηδεύεται μὲν γὰρ καὶ ἰατρὸς τὴν ὑγείαν καὶ
35 κυβερνήτης τὴν σωτηρίαν τῆς νηός, καὶ κατορθοῦσιν ἑκατέραν ἑκάτερος

---

3 ποτὲ om. E 4 δοκῇ] δοκεῖ Aa ἀναφαίνεσθαι E 6 φύσεως E
9 προνοίας ἄτερ] ἅπερ προνοίας Aa μηδὲν Aa 12 ἤρτηνται Aa
ἀλλὰ—ἀποτεύξεων om. E ἀπόταξις E 15 παράσχετο E 17 γένηται Aa
21 γενῶνται (sic) E ἂν om. E 22 κινήσεως Aa 24 ἑαυτοῦ Aa
28 ἄλλως Aa 30 οἰκείαν E 31 καὶ ἐπὶ τῶν Aa 34 γὰρ om. E
35 ἑκάτερος ἑκατέραν coll. Aa

κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τῇ τέχνῃ· ἀλλ' ἔστι ταῦτα καὶ ἀπὸ τύχης γίνεσθαι, εἰ 77
δ' ἀπὸ τύχης, καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου· τὶ γὰρ ἡ τύχη αὐτόματον. πιών τε 15
γὰρ ὕδωρ τις διὰ μόνην ἡδονὴν ὑγείας παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς πόσεως τεύξεται
καὶ ναῦς καταλειφθεῖσα κυβερνήσεως χωρὶς σωθείη ἂν εἰς χωρίον
5 φιλάνθρωπον, ἔνθα μηδὲν μήτ' αὐτῇ συμβαίη δεινὸν μήτε τῷ φόρτῳ μήτε
μὴν τοῖς ἐμπλέουσι.

p. 95a 6 Μάλιστα δ' ἐν ὅσοις ἐνδέχεται καὶ ὧδε καὶ ἄλλως ἔχειν.

Τοῦτο ὥσπερ κανών ἐστιν ἐν τίσι τῶν ἀπὸ διανοίας γινομένων, χώραν
ἔχουσαν τὴν τύχην εἰδέναι ὀφείλομεν. ἴσως μὲν γάρ, φησί, καὶ ἐν ἄλλοις 20
10 τούτων ἔσται τὴν τύχην εὑρεῖν παρεισπίπτουσαν, ἀλλ' ἀμυδρῶς καὶ ἐπὶ
βραχύ, ἐφ' ὅσον αὐτοῖς τὸ πταίειν ἔχει τὸ ὑποκείμενον. καὶ τέκτων γὰρ
ἴσως ἄλλο προθέμενος ἄλλο ἂν τελευταῖον ἀποτελέσειε καὶ σκυτεὺς καὶ
χυτρεύς, ἢ τῆς ὕλης ἢ τοῦ ὀργάνου ἤ τινος ἑτέρου πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς
προτεθὲν ἀντιπράξαντος, καὶ ἐπ' ἄλλων πολλῶν ἀμυδρῶς πως τὴν τύχην
15 παρεπομένην εὑρήσομεν, ἵνα μὴ πλείω παρατιθέντες τὸν λόγον μηκύνωμεν·
μάλιστα δὲ καὶ ἐναργῶς ἐν τοῖς κατὰ τὰς στοχαστικὰς τέχνας τέλεσιν 25
αὕτη εὑρίσκεται. αὗται δέ εἰσιν ἐν ὅσαις ἐνδέχεται καὶ κατὰ τὸν αὐτῶν
σκοπὸν καὶ ἐναντίως τῷ σκοπῷ τὰς ἀποβάσεις γίνεσθαι· στοχαστικαὶ γὰρ
οὖσαι ἢ εὐστοχοῦσι πρὸς ὅπερ τὴν πρόθεσιν ἔχουσιν, ἢ καὶ ἀστοχοῦσιν
20 ἐνίοτε. τοῦτο γάρ ἐστιν ὅ φησιν ἐν ὅσαις γὰρ τέχναις ἢ ἐν ὅσοις ὑποκειμένοις,
ὁπόταν μὴ ἀπὸ τύχης, ἀλλ' ὅταν αὐτοὶ οἱ τεχνῖται τὸ τέλος ὡς
αὐτοῖς οἰκεῖον προτίθενται, ἐνδέχεται τότε καὶ ὧδε καὶ ἄλλως, τουτέστι
καὶ κατὰ σκοπὸν καὶ ἐναντίως τῷ σκοπῷ ἀποβαίνειν τὰ τέλη, ἐν τούτοις 30
μάλιστα χώραν ἔχει τὸ ἀπὸ τύχης. τὸ γὰρ ἄλλως ἢ ὡς ὁ σκοπὸς ἔχει
25 τοῦ ἰατροῦ, ᾗ ἰατρός ἐστιν, οὐδέν ἐστιν ἕτερον ἢ τὸ ἐναντίον τῇ ὑγείᾳ.
καὶ τὸ ἄλλως ἢ ὡς ὁ κυβερνήτης ᾗ κυβερνήτης προτίθεται, οὐδέν ἐστιν
ἄλλο ἢ τὸ ἐναντίον τῇ σωτηρίᾳ· καὶ τὸ ἑτέρως ἢ ὡς ὁ ῥήτωρ ᾗ ῥήτωρ
σκοπεῖ, οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἢ τὸ ἐναντίον τῷ πεισθῆναι, ὅπερ ἐστὶν ἡ
ἀπείθεια.

30 p. 95a 7 Ὥστε τὸ τέλος ἀγαθὸν ἕνεκά του γίνεται, καὶ ἢ φύσει ἢ τέχνῃ.

Τὰ μὲν οὕτως ἔχει τῶν ἀντιγράφων, τὰ δὲ οὕτως ὧν δὲ τὸ τέλος 35
ἀγαθόν, τὰ δ' οὕτως ὥστ' εἰ τὸ τέλος ἀγαθόν· φέρει δὲ πάντα πρὸς
τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. ἔστι δὲ τοιοῦτον τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐν οἷς τῶν γινομένων
ἀγαθὸν ἐξ ἀνάγκης τὸ τέλος ἐστὶν ἢ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἕνεκά του

4 κυβερνήτου Aa 5 μήτε τῷ φόρτῳ om. Aa 12 ἂν om. Aa 16 ἐνεργῶς E 17 αὐτῶν] αὐτὸν E 20 ἐν — τέχναις in textu exh. E: in mrg. add. A[1]: om. a 21 ὡς om. E 23 τέλης (sic) E 28 σκοπεῖ scripsi: σκοπεῖν libri

τὰ πρὸς αὐτὸ γινόμενα γίνεται, ὡς τὴν τύχην καὶ τὸ αὐτόματον ἐν τούτοις 77
ἢ μηδ' ὅλως ἔχειν χώραν ἢ ἐφ' ὅτι βραχύ, ἀλλὰ φύσιν εἶναι ἢ τέχνην
τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν τέλος ἄγουσαν. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν ἀνωτέρω ὅτι ἐφ'
ὧν τεχνῶν ἐπαμφοτερίζει τὸ τέλος, ὡς τἀναντία πολλάκις ἀποβαίνειν τῆς 40
5 τοῦ τεχνίτου προθέσεως (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ἐνδέχεται καὶ ὧδε καὶ ἄλλως
ἔχειν), ἐπὶ τούτων μάλιστα καὶ ἀπὸ τύχης τὸ τέλος ἐνδέχεται γίνεσθαι,
τὸ πρὸς ἐκεῖνο ἀντικείμενον ἐνταῦθά φησιν, ὅτι ἐν οἷς μὴ ὧδε καὶ ἄλλως
ἐνδέχεται, ἀλλὰ πάντως ἀγαθὸν τὸ τέλος ἐστίν, ἐν τούτοις τὸ αὐτόματον
οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πάντως ἕνεκά του δρᾷ τὸ δρῶν τὰ πρὸς αὐτὸ πάντα
10 φέροντα· τοῦτο δέ ἐστιν ἢ φύσει ἢ τέχνῃ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν διανοίᾳ· πᾶσα 45
γὰρ τέχνη καὶ πᾶσα ἐπιστήμη κατὰ διάνοιαν. εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν
πρώτην ῥηθεῖσαν γραφὴν ληψόμεθα τὸ ῥητόν, ἐλλιπέστερον ἔσται, ὡς δεῖσθαι
προσθήκης εὐθύς, ἵν' ᾖ οὕτως 'ὥστε ἐφ' ὧν τὸ τέλος πάντως ἀγαθόν, ἐν
τούτοις ἕνεκά του γίνεται τὰ πρὸς τὸ τέλος γινόμενα.' εἰ δὲ κατὰ τὴν
15 δευτέραν καὶ τρίτην, ἐλάττονος δεήσει προσθήκης· 'ὧν γὰρ τὸ τέλος πάντως
ἀγαθόν,' καὶ 'εἰ τὸ τέλος πάντως ἀγαθόν,' ἕνεκά του γίνεται τὰ πρὸς τὸ
τέλος. ἔστι δὲ καὶ κατ' ἐρώτησιν εἰπεῖν τὸ τέλος ἀγαθόν, ἵν' ᾖ οὕτως 50
'ὥστε τὸ τέλος ἀγαθὸν ἕνεκά του γίνεται.' λέγει τις, φησίν, ὅτι οὐκ
ἐπαμφοτερίζει τὸ τέλος, ἀλλὰ πάντως ἀγαθόν ἐστιν· ἕνεκά του ἄρα τὰ πρὸς
20 τὸ τέλος, εἴτε ἓν εἴτε πλείω ἐστί. δύναται καὶ ὡς πόρισμα λέγεσθαι ἐκ
τῶν εἰρημένων ἀναφαινόμενον. ἐπεὶ γὰρ τὸ αὐτόματον ἐπὶ τῶν ἐπαμφο-
τεριζόντων ἔλεγε μάλιστα χώραν ἔχειν, δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι ἐφ' ὧν ἀγαθὸν
πάντως τὸ τέλος, ὡς μὴ τοὐναντίον ἐνδέχεσθαι, ἐπὶ τούτων ἕνεκά του τὰ
πρὸς τὸ τέλος, καὶ ἢ φύσις ἢ τέχνη ἐστὶν ἡ ἄγουσα | πρὸς αὐτό. τὸ δὲ 78
25 τὸ ἀγαθὸν τέλος ἕνεκά του λέγεσθαι λόγον οὐκ ἔχει. τὰ γὰρ πρὸς τὸ τέλος
ἕνεκά του, τὸ δὲ τέλος οὐχί, ἀλλ' οὗ ἕνεκα.

p. 95a8 Ἀπὸ τύχης δ' οὐδὲν ἕνεκά του γίνεται.

Εἰπὼν ὅτι ἢ φύσει ἢ τέχνῃ τὰ ἕνεκά του λέγει νῦν ὅτι ἀπὸ τύχης
οὐκ ἐνδέχεταί τι ἕνεκά του γίνεσθαι. ἡ γὰρ τύχη αὐτόματον, οὐδὲν δὲ 5
30 ἕνεκά του ἐξ αὐτομάτου· οὐδ' ἀπὸ τύχης ἄρα. πῶς δὲ ἐκ ταὐτομάτου
οὐδὲν ἕνεκά του γίνεται, εἴρηται πρότερον.

p. 95a10 Τὸ δ' αὐτὸ αἴτιόν ἐστι τοῖς γινομένοις.

Ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν ἐκ τοῦ μέσου τοῖς ἄκροις ἡ ἀκολούθησις
γίνεται, πότερον ἀεὶ ὅθεν ἂν τύχῃ ἀρχομένων ἡμῶν ἡ ἀναγκαία τῶν ὅρων 10

---

3 ἐπεὶ Aa 6 ἀπὸ τῆς τύχης Aa 7. 8 ὧδε — ἐνδέχεται] ἤδε ἢ ἄλλως E
10 φέροντες Aa φύσεως ἢ τέχνης Aa διάνοια libri 12 γραμμὴν Aa
13 ἵν' εἴη E 14 εἰ δὲ] εἰ δέ τι E 16 καὶ εἰ — ἀγαθόν om. E
17 δὲ om. E 23 ἐνδέχεται a 28 φύσις ἢ τέχνη Aa 29 γὰρ om. Aa
34 πρότερον E ἀεὶ om. Aa τύχοι E

εὑρίσκεται ἀκολούθησις, λέγω δὴ ὁποίου ἂν εἴδους ᾖ τὸ μέσον καὶ αἴτιον, 78
ᾗ ἔστι μὲν οὗ, ἔστι δ' ὅπου οὔ; ὅσα μὲν οὖν ἀναγκαῖα τῶν μέσων, ὡς
ἀναγκαίως αὐτοῖς ἕπεσθαι καὶ τὰ αἰτιατά, ἐπὶ τούτων καὶ ἡ ἀκολούθησις
ἀναγκαία γίνεται ὁποτέρωθεν ἀρχομένων ἡμῶν, εἴτε ἀπὸ τῶν αἰτίων εἴτε
5 ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν. ὁποῖόν ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι, ὅπερ δὴ καὶ ἅμα ἐστὶ τῷ
αἰτιατῷ, ὡς εἶναι κατὰ τὸν χρόνον ὁμόγονα ἀλλήλοις τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ
αἴτιον, ἤγουν τοῖς γινομένοις γινόμενον, τοῖς γεγενημένοις γεγενημένον, 15
τοῖς ἐσομένοις ἐσόμενον, καὶ τοῖς οὖσιν ὄν. οὐ γὰρ ἐνδέχεταί ποτε τὸ
εἶδος τοῦ οὗ ἐστιν εἶδος χωρίζεσθαι κατὰ τὴν ὑπόστασιν. οἷον ἐπεὶ εἶδος
10 τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως τὸ ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ τοῦ ἡλίου γεγονέναι τὴν
γῆν, εἰ μὲν τὴν ἔκλειψιν ὡς γεγονυῖαν λάβῃς, καὶ τὸ ἐν μέσῳ γεγονέναι
τὴν γῆν ἐξ ἀνάγκης ἂν ὡς γεγονὸς λήψοιο· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐκείνη γέγονεν,
εἰ μὴ αὕτη ἐν μέσῳ γέγονεν. εἰ δ' ὡς γινομένην ἐκείνην, καὶ αὕτη ὡς
γινομένη ληφθήσεται· ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι ἔκλειψιν, εἰ μὴ 20
15 καὶ ἡ γῆ ἐν μέσῳ γίνεται. καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσεσθαι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι
ὡσαύτως. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου. εἰ γάρ ἐστι
κρύσταλλος ὕδωρ πεπηγὸς διὰ παντελῆ θερμοῦ ἔκλειψιν, τὸ ὕδωρ τοῦ
κρυστάλλου ἡ παντελής ἐστιν ἔκλειψις τοῦ θερμοῦ. ἔστιν οὖν καὶ τοῦτο
τοῦ οὗ ἐστιν εἴδους ὁμόγονον· γίνεται δὴ κρύσταλλος ἐκλείποντος τοῦ
20 θερμοῦ παντελῶς, καὶ γέγονεν ἐκλελοιπότος, καὶ ἔσται ἐκλείψοντος. ἔστι
δέ, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τῶν οὕτως αἰτίων καὶ ἀναγκαία ἡ ἀκολούθησις, ὁπο- 25
τέρωθεν ἀρχομένων ἡμῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ αἰτίου εἴτε ἀπὸ τοῦ αἰτιατοῦ.
εἴ τε γὰρ ἐν μέσῳ ἡ γῆ, ἔκλειψις, καὶ εἰ ἔκλειψις, ἡ γῆ ἐν μέσῳ· οὐ
γὰρ ἐνδέχεταί ποτε θάτερον θατέρου εἶναι χωρίς. μόνον δὲ διαφέρει, ὅτι
25 τὸ μὲν ὡς αἴτιον τὸ δ' ὡς αἰτιατὸν ἕπεται ἑκάτερον ἑκατέρῳ, ὡς εἶναι
τὸ μὲν ἀπόδειξιν ἁπλῶς, τὸ δὲ τεκμηριώδη. ὅσα δὲ μὴ ἅμα ἐστὶν ἀλλή-
λοις αἰτιατά τε καὶ αἴτια, ἀλλὰ τῶν αἰτιατῶν κατὰ χρόνον προηγεῖται τὰ
αἴτια, πῶς ἐροῦμεν ἐπὶ τῶν τοιούτων; τοιαῦτα δὲ πολλὰ ποιητικά τε καὶ 30
ὑλικά. ὅτι μὲν γὰρ κἀπὶ τούτων ἄλλα ἄλλων αἴτια δῆλον, γεγονότων
30 γεγενημένα καὶ ἐσομένων ἐσόμενα, καὶ ἐσομένων γεγενημένα, καὶ γινο-
μένων γεγενημένα· οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλ' οὐδὲ ὁμόγονα· εἰ
γὰρ καὶ ἐσομένων ἐσόμενα λέγομεν, ἀλλ' εἰ καὶ μήπω τὸ αἴτιον γενόμενον
θείημεν, ὅμως δεῖ πρῶτον γενέσθαι, καὶ μετ' αὐτὸ τὸ αἰτιατόν. γινόμενα
δ' ἔτι γινομένων ἤδη ἐνεργείᾳ εἶναι αἴτια οὐκ ἐνδέχεται, ἐπειδὴ τῶν τοιούτων
35 οὔθ' ὁποτέρωθεν ἀρχομένοις οὔτε μὴν ἀπὸ τῶν προτέρων ἀναγκαία ἡ ἀκο- 35
λούθησις, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρότερα. πλὴν οὐχὶ καὶ τὰ ὕστερα
τῶν προτέρων ἀρχαί, ἀλλ' ἀνάπαλιν· οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὸ ἀναγκαῖον τοῖς λόγοις

1 λέγω δὲ libri 6 ἀλλήλοις ὁμόγονα Aa 7 post γεγενημένοις add. γε E
11 εἰ μὲν — τὴν γῆν (12) om. E 12 λήψαιο E 13 post ἐκείνην add. λήψαιο E
16 κρυστάλου A, itemque porro 16 εἰ γάρ — κρυστάλλου (18) om. E
19 εἶδος E 22 ἡμῶν om. E 23 καὶ εἰ] καὶ ἡ Aa 27. 28 ἀλλὰ — αἴτια om. E
28 τῶν τοιούτων] τούτων E 29 γὰρ om. E 30. 31 ἐσόμενα καὶ γινομένων
γενόμενα. οὐ γὰρ E 35 ὁποτέρως E 37 et 161,1 ἀρχὴ E

παρέχοντες ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἀρχόμεθα, διὰ τοῦτο καὶ ἀρχὴ τῶν προτέρων 78
τὰ ὕστερα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐν γενέσει οὐκ ἀεὶ ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
μετὰ τὴν τῶν αἰτίων ὕπαρξιν τὰ αἰτιατὰ γίνεται, διὰ τοῦτο ἡ τῶν ὑστέρων
ἀκολούθησις οὐκ ἀναγκαία ἐστὶ πρὸς τὰ πρότερα, καὶ αὖθις ἐπεὶ τὰ ὕστερα
5 τῶν προτέρων μὴ ὑπαρξάντων γενέσθαι οὐ δύναται, διὰ τοῦτο ἐκ τούτων 40
ἐν τοῖς λόγοις ἀρχόμεθα τὸ ἀναγκαῖον τοῖς λόγοις παρέχοντες. εἰ γὰρ
οἰκία, τοῖχοι, καὶ εἰ τοῖχοι, θεμέλιοι, καὶ εἰ θεμέλιοι, ὀρυγή. καὶ εἰ ὁ
Μηδικὸς Ἀθηναίοις ἐπενήνεκται πόλεμος, εἰς Σάρδεις Ἀθηναῖοι μετ'
Ἐρετριέων ἐνέβαλον. καὶ εἰ τὸ Ἴλιον καταβέβληται, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου
10 Ἑλένη ἀφήρπασται. οὕτω γὰρ ὁ λόγος ἕξει τὸ ἀναγκαῖον, οὐ μὴν εἰ καὶ
ἀνάπαλιν εἴπωμεν. καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν δὲ ὁμοίως· εἰ τέτοκε, κατὰ
γαστρὸς ἔσχηκε· καὶ εἰ τοῦτο, ἀνδρὶ πεπλησίακεν. οὐχ οὕτω δ' ἀναγκαῖον, 45
εἰ καὶ ἀνάπαλιν. οὐδὲν δὲ διαφέρει πρὸς τοῦτο, κἄν τε ὡρισμένον χρόνον
κἄν τε ἀόριστον θείημεν, ὥστε λέγειν ὅτι ἐπεὶ τόδε γέγονε, λέγω δὴ τὸ
15 πρότερον, ἀληθὲς ἐξ ἀνάγκης ὅτι καὶ τὸ ὕστερον γέγονε. κἄν τε γὰρ ὁρίσῃς
τὸν χρόνον, ὡς ἕνα ἐνιαυτὸν θέσθαι τυχὸν ἢ δέκα ἢ εἴκοσιν ἢ ὅπως ἂν
βούλοιο, κἄν τε ἁπλῶς λήψοιο, οὐκ ἔσται σοι ὁ λόγος ἀναγκαῖος ἀρχομένῳ
ἀπὸ τοῦ προτέρου. εἰ γὰρ καὶ ὡς ἤδη γεγονὸς τὸ ὕστερον ὑποθώμεθα, 50
οἷον τὸ καταβληθῆναι τὸ Ἴλιον μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης, ἢ τὸ τὴν
20 οἰκίαν γενέσθαι μετὰ τὴν ὀρυγὴν ἢ τὴν τῶν θεμελίων καταβολήν, ἀλλὰ
τὸν μεταξὺ χρόνον ἅπαντα ἐν ὅσῳ τὸ μὲν πρότερον ἦν τὸ δ' ὕστερον οὔπω
γέγονε, ψεῦδος ἦν τὸ εἰπεῖν γεγονέναι τὸ ὕστερον. ἐρεῖ δ' ἄν τις ἴσως
ὅτι εἰ καὶ ὡς ἤδη γεγονὸς οὐκ ἦν ἀληθὲς εἰπεῖν τὸ ἐσόμενον ὕστερον τοῦ
προτέρου γεγονότος, ἀλλά γε ὡς ἐσόμενον ἀληθὲς ἦν λέγειν τὸν μεταξὺ
25 χρόνον ἅπαντα, οἷον Σωφρονίσκου γεγονότος ἀλη|θὲς ἦν λέγειν ὅτι ἔσται 79
Σωκράτης, καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι γέγονεν ὕστερον. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀληθές·
δεῖ γὰρ εἶναι τὸ μέσον καὶ αἴτιον ὁμόγονον τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, ἤτοι κατὰ
τὸ αὐτὸ εἶδος τοῦ χρόνου λαμβανόμενον, ἵν' εἴη τοῦ μὲν ὄντος τὸ αἴτιον
ὄν, τοῦ δὲ ἐσομένου ἐσόμενον, τοῦ δὲ γεγενημένου γεγενημένον, τοῦ δὲ
30 γινομένου γινόμενον, ὥστε ὡσαύτως ἔχειν κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ καὶ τὸ δυνάμει.
εἰ δὲ ἤδη γεγονὸς ὑποθῇ τὸ αἴτιον, ἔσεσθαι δὲ φῇς τὸ οὗ ἐστιν αἴτιον, 5
ὡς αἴτιον ἤδη λέγεις τὸ μήπω αἴτιον· τοῦτο δὲ ψεῦδος. τὸ δὲ λέγειν
ὁμόγονον τὸ γεγονός τε καὶ ἐσόμενον ψευδολογεῖν ἐστιν ἄντικρυς, ὡς
ἀδύνατον ὂν ταῦτα εἶναι ὁμόγονα. ὥσπερ δὲ δύο γραμμὰς ἐφεξῆς μὲν
35 ἀλλήλαις καὶ ἀλλήλων ἁπτομένας εἶναι ἐνδέχεται, συνεχεῖς δ' οὐδαμῶς,
οὕτως οὐδὲ κινήσεις οὐδὲ γενέσεις, οὐδὲ κεκινημένα οὐδὲ γεγενημένα· ἀλλ'
ὥσπερ μεταξὺ δύο γραμμῶν ἐφεξῆς οὐσῶν ἢ ἁπτομένων πέρας εἶναι ἀναγ-
καῖον ἢ πέρατα διορίζοντα ταύτας ἀπ' ἀλλήλων, οὕτως ἐπὶ τῶν κινήσεων 10
ἀμερῆ κινήματα πέρατα, καὶ ἐπὶ τῶν γενέσεων ὡς ἂν τις εἴποι γενήματα,

3 τὴν om. Aa 4 ἐπεὶ] ἐπὶ a 7 εἰ (ante θεμέλιοι)] οἱ Aa 8 ἐπενήνεκτο E 12 γαστέρα E τοῦτον E 14 δὴ scripsi: δὲ libri 17 λήψαιο E 18 τῶν προτέρων E 23 εἴδη a 25 post ἅπαντα add. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο Aa 29 ἐσόμενον om. E 31 ὑπόθει a 36 κεκινημένα] κινούμενα a 39 εἴπῃ Aa γεννήματα Aa

ὥστε μετὰ τὸ γεγενημένον εἰ ἕτερον γεγενημένον ἢ γινόμενον ὑποθώμεθα, 79
οὐκ ἔσται τούτων ἡ γένεσις συνεχὴς διὰ τὸ δύο εἶναι καὶ μὴ μίαν. αἱ δὲ
δύο πέρας διορίζονται· ἀδύνατον δὲ τὰ αὐτὰ διωρισμένα εἶναι καὶ συνεχῆ
κατὰ τὸ αὐτό. ἔτι τὸ μὲν γινόμενον ἐν παρατάσει θεωρεῖται, τὸ δὲ
5 γεγενημένον ἐν ἀπαρτισμῷ τε καὶ πέρατι· ἢ μᾶλλον τοῦ γινομένου πέρας 15
τὸ γεγονός ἐστιν, ὡς τὸ γεγονέναι τοῦ γίνεσθαι. ὥσπερ οὖν αἱ στιγμαὶ
πέρατα οὖσαι γραμμῆς οὐκ εἰσιν ἀλλήλων ἐχόμεναι, οὕτω τὰ κινήματα
πέρατα ὄντα κινήσεως οὐκ εἰσιν ἀλλήλων ἐχόμενα· ὡσαύτως οὐδέ τινα
γεγονότα, πέρατα ὄντα γενέσεως. καὶ ὥσπερ ἡ γραμμὴ καὶ στιγμὴ οὐκ
10 εἰσιν ἀλλήλων ἐχόμεναι, οὐδὲ κίνησίς τε καὶ κίνημα, διότι αἱ μὲν διαιρεταί,
τὰ δὲ ἀδιαίρετα, οὕτως οὐδὲ γεγονὸς καὶ γινόμενον διὰ τὸ αὐτό. ἀνάλογον
γὰρ ὡς γραμμὴ πρὸς στιγμήν, οὕτω κίνησις πρὸς τὸ κίνημα ἔχει, καὶ τὸ 20
γινόμενον πρὸς τὸ γεγονός. ὡς γὰρ ἄπειρα σημεῖα ἐν τῇ γραμμῇ, οὕτως
ἄπειρα ἐν τῇ κινήσει κινήματα καὶ ἐν τῷ γινομένῳ γεγενημένα. τί οὖν
15 τὸ ποιοῦν τὰς γενέσεις τῶν πρότερον καὶ τῶν ὕστερον συνεχεῖς φαίνεσθαι,
ὡς τῇ τοῦ Σωφρονίσκου γενέσει τὴν τοῦ Σωκράτους δοκεῖν συνεχῆ, καὶ
τῇ τῶν θεμελίων τὴν τῶν τοίχων, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ταῦτα μὴ
ἀναγκαίως οὔσης τῆς τοῦ προτέρου γενέσεως αἰτίας τῆς τοῦ ὑστέρου; ἢ
ἐπειδὴ ἐν χρόνῳ ἡ γένεσις, ὁ δὲ χρόνος συνεχής, ἐντεῦθεν καὶ ταῖς 25
20 γενέσεσι φαντασία τῆς συνεχείας παρέχεται.

p. 95a 10 Τὸ δ' αὐτὸ αἴτιόν ἐστι τοῖς γινομένοις.

Διαφορὰν καὶ νῦν ἔτι τῶν αἰτίων πρὸς ἄλληλα παραδοῦναι προτίθεται,
ἥν τε κατὰ τὸν χρόνον ἔχουσιν ὡς πρὸς τὰ αἰτιατά, ἢ ἅμα αὐτοῖς ὄντα ἢ
μή, καὶ αὖθις ἑτέραν, ἥτις αὐτοῖς ἐνθεωρεῖται κατὰ τὴν ἀκολούθησιν, ὡς 30
25 ἢ ἀντακολουθεῖν ἀλλήλοις τὰ αἰτιατὰ καὶ τὰ αἴτια ἢ μή. καὶ τίθησι ταύ-
τας ὁμοῦ, ἐπειδὴ ἡ μία τῆς ἑτέρας ὡσπερεί τις αἰτία καθίσταται. πρότερόν
γε μὴν τάττει τὸ αἴτιον, ὃ τῷ αἰτιατῷ κατὰ τὸν χρόνον συντρέχειν πέφυκε·
τοῦτο δέ ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὸ εἶδος. διότι δὲ ἐξ ἀρχῆς αὕτη ἡ
ἀρχὴ τῶν ἄλλων προετέτακτο, καὶ περὶ αὐτῆς ὁ πλείων λόγος ἐν τῷδε τῷ
30 βιβλίῳ γεγένηται, ἔστιν ἐν τῷ προκειμένῳ θεωρήματι ὁ μὲν περὶ τούτου
λόγος βραχὺς καὶ εὐσύνοπτος, ὁ δὲ περὶ τῶν ἄλλων ποικίλος τε καὶ εἰς 35
πλεῖον ἐπεκτεινόμενος. ἦν οὖν οἰκονομίας ἐν λόγοις κρείττονος τὸν περὶ
τούτου λόγον διὰ βραχέων ἀποπληρώσαντα τηνικαῦτα περὶ τῶν ἄλλων
εἰπεῖν. φησὶν οὖν ὅτι ὅταν ᾖ μὲν τὰ αὐτὰ κατ' εἶδος πράγματα, διαφέρῃ

1 post ἢ add. καὶ Aa 2 μὴ μίαν] μηδεμίαν a 3 διηρισμένα a
7 ἐχόμενα Aa 10 ἐχόμενα Ea 12 κίνησιν libri ἔχειν Aa 15 πρότερον
corr. A¹: προτέρων Ea 16 Σωκράτους scripsi: σωμάτους libri 18 οὔσαις E
22 ἔτι καὶ νῦν coll. Aa 25 τὰ αἴτια καὶ τὰ αἰτιατά coll. E 26 ἐπεὶ Aa
30 γεγένηται om. Aa ἔστιν] ἔτι δὲ Aa 31 λόγου Aa ἀσύνοπτος E
περὶ om. E 32 ἀπεκτεινάμενος E ἦν οὖν—κρείττονος om. a
32. 33 περὶ τούτου λόγον] περὶ τοῦ λόγου Aa 34 πράγματα—κατ' εἶδος (163,2)
om. a

δ' ἀλλήλων κατὰ τὰ εἴδη τοῦ χρόνου, ἕξει ταῦτα τὸ ὡς τί ἦν εἶναι μέσον 79
αὐτῶν κατ' εἶδος μὲν τὸ αὐτὸ κἀκεῖνο, τῷ χρόνῳ δὲ ὁμοίως αὐτοῖς ὑπάρχον
διάφορον. ἀσάφειαν δὲ τῷ λόγῳ ἐνεποίησε μὴ διαστείλας ὁποῖον κατ'
εἶδος τὸ μέσον λαμβάνει, ὅ φησι τὸ αὐτὸ τοῖς τῷ χρόνῳ διαφέρουσι.
5 δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἑξῆς γίνεται ὅτι περὶ τοῦ τῷ χρόνῳ τοῖς ὧν ἐστι μέσον
συντρέχοντος ὁ λόγος αὐτῷ πρῶτον, πρὸς ὃ καὶ τὴν ἀντιδιαστολὴν ποιού- 40
μενος ἐφεξῆς 'ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἅμα' φησὶν καὶ τὰ ἑξῆς. ὡς εἶναι δῆλον
ὅτι περὶ τῶν ἅμα τοῖς αἰτιατοῖς καὶ κατὰ τὸν χρόνον αὐτοῖς συντρεχόντων
αἰτίων πρῶτον διδάσκει. λέγει τοιγαροῦν ὅτι ὁπόταν ἐν ἀποδείξει προκει-
10 μένου τινὸς προβλήματος τὸ τί ἦν εἶναι μέσον ἀποδιδῶμεν ὡς ἐνεστὼς
τὸ πρόβλημα λαμβάνοντες, τοῦτο οὐκ ἐξαλλάσσεται κατ' εἶδος τοῦ χρόνου
τῷ προβλήματι μεταπίπτοντος, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πάλιν ἐστὶ καὶ τὸ μέσον
κατ' εἶδος, ὥσπερ τὸ πρόβλημα. μόνον δὲ καὶ τὸ μέσον κατὰ τὸν χρόνον 45
ὁμοίως τῷ προβλήματι ἐξαλλάσσεται, ὡς εἶναι ὥσπερ τοῖς οὖσιν ὄν, οὕτω
15 καὶ τοῖς γινομένοις γινόμενον, καὶ τοῖς γεγενημένοις γεγενημένον, καὶ τοῖς
ἐσομένοις ἐσόμενον. ἢ εἰ βούλει, οὕτω· τὸ μὲν εἶναι ταὐτὸ κατ' εἶδος
μέσον τοῖς τῷ χρόνῳ μεταβάλλουσιν ἔστω ὁμολογούμενον· παραδιδότω δ'
ὁ λόγος τὸ καὶ τὸ μέσον συμμεταβάλλεσθαι κατὰ τὸν χρόνον τοῖς ὧν ἐστι
μέσον, ὡς μὴ εἶναι τῶν γινομένων γεγονὸς ἢ ἀνάπαλιν, ἢ τῶν ἐσομένων
20 γινόμενον ἢ ἀνάπαλιν, ἀλλ' ὑπάρχειν ἀλλήλοις ὁμόγονα καὶ ὁμόχρονα. λόγος 50
δὲ τούτου ὅτι οὐδέποτε τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ οὗ ἐστιν εἶδος χωρίζεται,
συντεταγμένον ὂν ἀεὶ καὶ οἱονεὶ μέρος καὶ στοιχεῖον αὐτοῦ. ἐντεῦθεν καὶ
αὐτοῖς ἡ ἀντακολούθησις γίνεται. καὶ ὁ μὲν λόγος οὗτος καθόλου, κανών
τις ὢν τοῦ πῶς ἔχει ἐπὶ τῶν τοιούτων μέσων πρὸς ἄλληλα τό τε μέσον
25 καὶ οὗ μέσον κατὰ τὸν χρόνον ἅμα καὶ τὴν ἀντακολούθησιν. παρατίθησιν
δὲ τούτου καὶ ἐναργῆ παραδείγματα, ἃ διὰ τὸ σαφῆ εἶναι παραλέλειπται. |

p. 95a 22 Τὸ μὲν οὖν οὕτως αἴτιον καὶ οὐ αἴτιον. 80

Συμπεραίνει τὰ εἰρημένα καί φησιν ὅτι τὸ μὲν οὖν οὕτως αἴτιον ὡς
εἰδικὸν ἅμα τῷ αἰτιατῷ ἢ γίνεται ἢ ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ ἔσται μηδαμῶς
30 αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον ἐξαλλαττόμενον.

p. 95a 24 Ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἅμα ἆρ' ἔστιν ἐν τῷ συνεχεῖ χρόνῳ, 5
ὥσπερ δοκεῖ ἡμῖν, ἄλλα ἄλλων αἴτια εἶναι τοῦ τόδε γενέσθαι
ἕτερον γενόμενον, καὶ τοῦ ἔσεσθαι ἕτερον ἐσόμενον, καὶ τοῦ
γίνεσθαι δὲ εἴ τι ἔμπροσθεν ἐγένετο.

35 Τὰ μὲν τοῖς αἰτιατοῖς κατὰ τὸν χρόνον συντρέχοντά φησιν οὕτω· τί
δ' ἂν ἐπὶ τῶν μὴ συντρεχόντων, ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον προλαμβανόντων

---

2 ὑπάρχων Aa 3 ἐποίησε E 3. 4 τὸ μέσον κατ' εἶδος coll. E 6 διαστολὴν E
7 ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἅμα] v. Arist. p. 95a 24 10 ἀποδιδόαμεν libri 11 οὐκ om. Aa
13 δὲ om. Aa 15 καὶ τοῖς γεγενημένοις γεγενημένον om. E 19 post ἐσομένων
add. γινομένων E 23 οὗτος] οὕτω Aa 25 ἀνακολούθησιν A: ἀκολούθησιν a
27 οὖν om. E 29 μηδαμοῦ E 31 lemma om. E 35 ante τὰ add. καὶ E τὸν om. a

εἴποι τις, ὅπερ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν τις εὑρήσει καὶ τῶν ὑλικῶν; οἷον πρὸ 80 τοῦ Σωκράτους ὁ Σωφρονίσκος, καὶ πρὸ τῆς οἰκίας λίθοι καὶ ξύλα. ἆρα 10 συνεχοῦς ὄντος τοῦ χρόνου ἔστιν ἐν τούτῳ εἶναι ἄλλα ἄλλων αἴτια, λέγω δὴ τοῦ τόδε γενέσθαι ἕτερον γενόμενον, οἷον γενόμενον τὸν Σωφρονίσκον 5 αἴτιον εἶναι τοῦ Σωκράτους, καὶ γενόμενον τὸ εἰς Σάρδεις Ἀθηναίους μετ' Ἐρετριέων ἐμβαλεῖν τοῦ γενέσθαι Ἀθηναίοις τὸν Μηδικὸν πόλεμον, καὶ γενόμενα λίθους καὶ ξύλα τοῦ γενέσθαι οἰκίαν. λαμβάνεται δὲ ταῦτα ἀμφότερα, τό τε αἴτιόν φημι καὶ τὸ αἰτιατόν, ἐπὶ τοῦ παρεληλυθότος, 15 ὥσπερ ὅτι ἐγένετο ἀμφότερα, τό τε εἰς Σάρδεις Ἀθηναίους μετ' Ἐρετριέων 10 ἐμβαλεῖν καὶ ὁ κατ' αὐτῶν πόλεμος τῶν Μήδων· ἀλλὰ θάτερον θατέρου αἴτιον λέγομεν, τὸ πρὸ τοῦ γεγονὸς τοῦ μετ' ἐκεῖνο. ὁμοίως Σωφρονίσκον τε καὶ Σωκράτην ἄμφω γεγονότας φαμέν, ἀλλ' ἐκεῖνον τούτου αἴτιον. καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος δὲ ἔστιν ἄμφω λαβεῖν, πλὴν δεῖ προλαβεῖν θάτερον· οἷον ἔδει Σωφρονίσκον ἔσεσθαι, ἵνα Σωκράτης, καὶ τὴν ἁρπαγὴν Ἑλένης, 15 ἵνα ἡ τοῦ Ἰλίου κατασκαφή. ὁμοίως ὑπό τινος ἤδη γεγονότος γινόμενον 20 ἕτερον, οἷον γεγονυίας τῆς ἁρπαγῆς Ἑλένης πολιορκεῖσθαι τὸ Ἴλιον. τῆς γὰρ κατασκαφῆς γένεσις ἡ πολιορκία πρὸς αὐτὴν τελευταῖον φέρουσα. ἢ γεγονότος Φειδίου ἀνδριάντα τῆς Ἀθηνᾶς παρ' αὐτοῦ γίνεσθαι. εἶπε δὲ ὡς ἡμῖν δοκεῖ· οὕτω γὰρ ὁμολογεῖται ὅτι οὐ μόνα ἐστὶ τὰ συνυπάρχοντα 20 αἴτια, ἀλλ' ἔστι καὶ αἴτια τῶν αἰτιατῶν προϋπάρχοντα κατὰ χρόνον. προήνεγκε δὲ κατ' ἐρώτησιν τὸν λόγον ὡς ἔχοντά τι ζητήσεως ἄξιον. ὁ μὲν γὰρ χρόνος συνεχής, αἱ δὲ γενέσεις τῶν τοιούτων αἰτίων καὶ αἰτιατῶν 25 οὐ συνεχεῖς εἶναι δόξαιεν ἄν, εἴπερ οὐ μία καὶ ἡ αὐτὴ γένεσις τοῦ αἰτίου καὶ οὗ ἐστιν αἴτιον. πῶς οὖν ἡ τοῦδε γένεσις αἰτία τῆς τοῦδε, εἴπερ μὴ 25 ἀλλήλων ἔχονται τὸ ποιοῦν τε καὶ τὸ γινόμενον; ὅτι δὲ οὐκ ἔχονται, προϊὼν ἐρεῖ.

p. 95a27 Ἔστι δὴ ἀπὸ τοῦ ὕστερον γεγονότος ὁ συλλογισμός.

Ἐφ' ὧν τὰ αἴτια πρότερα κατὰ χρόνον τῶν αἰτιατῶν ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἡ ἀναγκαία τοῦ συλλογισμοῦ ἀκολούθησις οὐ δύναται εἶναι ἀπὸ τῶν 30 30 πρότερον ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὕστερον γεγονότων· οἷον εἰ κατεσκάφη τὸ Ἴλιον, ἡρπάγη ἡ Ἑλένη, καὶ εἰ οἰκία ὑπῆρξε, καὶ τοῖχοι, καὶ εἰ τοῦτο, θεμέλια, καὶ εἰ τοῦτο, ὀρυγή· οὐ μὴν ἀνάπαλιν.

p. 95a28 Ἀρχὴ δὲ καὶ τούτων τὰ γεγονότα.

Εἰ καὶ τῷ συλλογισμῷ τὴν ἀνάγκην ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρό- 35 τερα λῆψις παρέχεται, ἀλλ' οὖν κἀνταῦθα τὰ πρῶτά ἐστιν αἴτια κατά γε

1 ὑλικῶν τις εὑρήσει καὶ τῶν ποιητικῶν coll. E 10 εἰσβαλεῖν E 11 τοῦ post πρὸ om. E ἐκείνων E 14 ἵνα] εἰ ἔσται E 15 Ἰλίου] ἡλίου Aa 17 πρὸς αὐτὸν a 18 ἀνδριάντες a γίνεσθαι τῆς ἀθηνᾶς παρ' αὐτοῦ coll. Aa 30 προτέρων E 31 ἡ om. Aa 31 εἰ] ambiguus E τοῖχον E 31. 32 θεμέλια — τοῦτο om. Aa 35 λεῖψις E εἰσὶν Aa

τὰ πράγματα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν τί ἦν εἶναι τὰ αἴτια ἦν τῶν αἰτιατῶν 80
φύσει πρότερα, κἂν τῷ χρόνῳ συνέτρεχον· γεγονότα γὰρ ὀνομάζει τὰ 35
προγενέστερα.

p. 95a 29 Διὸ καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων ὡσαύτως.

5 Ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ γεγονότων ἀμφοῖν τὸν λόγον ἐγύμνασε, φησὶν ὅτι διὰ τὸ οὕτως ἔχειν ἐπὶ τῶν γεγονότων, ὡσαύτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων. τὰ μὲν γὰρ γεγονότα διὰ τὸ ἐκβεβηκέναι φανερά ἐστιν ὡς ἔχει ἀκολουθήσεως, καὶ ὡς αἴτια μὲν τὰ πρότερα· τῷ δὲ συλλογισμῷ τὸ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρότερα λῆψις παρέχεται. 40
10 διότι οὖν οὕτως ἐπὶ τῶν ἐναργεστέρων ἔχει, διὰ τοῦτο ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν μήπω οὕτως ὄντων φανερωτάτων.

p. 95a 30 Ἀπὸ δὲ τοῦ προτέρου οὐκ ἔστιν.

Οὐκ ἔστι, φησί, καὶ ἀπὸ τοῦ προτέρου ἀρχομένους ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀναγκαίαν ποιῆσαι τὴν ἀκολούθησιν, ἵνα τις εἴπῃ ὅτι γέγονε καὶ τόδε τὸ
15 ὕστερον ἐξ ἀνάγκης, ἐπεὶ τὸ πρότερον γέγονε. ποιεῖται δὲ τὴν ἐπιχείρησιν ἐκ τοῦ μᾶλλον δοκοῦντος, λέγω δὴ ἐκ τοῦ γεγονότος. εἰ γὰρ ἄμφω γέγονε 45 καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, οὐχ ἕξει τις εἰπεῖν ὡς οὐ γέγονε τὸ ὕστερον. πῶς οὖν οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἐπεὶ τὸ πρότερον γέγονεν, ἐξ ἀνάγκης γέγονε καὶ τὸ ὕστερον; ὅτι τὸ ἀναγκαῖον οὐ κατὰ τὸν χρόνον,
20 ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν ἐστὶ τοῦ πράγματος. εἰ οὖν κατὰ φύσιν ἦν τοῖς τοιούτοις αἰτίοις ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς τὰ μετ' αὐτὰ ἕπεσθαι, ἐπὶ παντὸς ἂν ἦν τοῦτο τοῦ χρόνου· νῦν δ' οὐκ ἔστιν· οὐκ ἄρα κατὰ φύσιν αὐτοῖς. ὥστε καὶ ὅταν δοκῇ διὰ τὸ ἤδη γεγονέναι τὰ ὕστερα, οὐδὲ τότε ἔστιν, ἀλλ' εἰ 50 ἄρα, ἡ κατὰ τὸν χρόνον ἀπόβασις φαντασίαν ἀκολουθίας τινὰ καὶ τῶν
25 ὑστέρων παρέχεται πρὸς τὰ πρότερα.

p. 95a 31 Καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσεσθαι ὡσαύτως.

Ὥσπερ ἐπὶ τῶν γεγονότων καὶ γινομένων ἀπὸ τῶν ὑστέρων, οὐκ ἀπὸ τῶν προτέρων ἡ ἀκολούθησις, οὕτως ἕξει καὶ ἐπὶ τῶν ἐσομένων. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἤδη γεγονότων αἰτιατῶν οὐκ ἀληθὲς ἦν λαβεῖν ἀπὸ | τῶν προ- 81
30 τέρων τὴν ἀκολούθησιν, κἂν ἴσως ἐδόκει διὰ τὴν ἐκείνων ἀπόβασιν, πολλοῦ γε δεῖ δόξαι τοῦτο ἐπὶ τῶν μήπω ἀποβεβηκότων.

---

5 Ἐπεὶ Aa ὡς om. E 7 τὸ om. Aa 10 ἐνεργεστέρων E
12 πρότερον E 13 τῶν προτέρων E ἀρχομένην E ἐπὶ — τοιούτων om. Aa 14 καὶ τόδε γέγονε coll. E 16 λέγω — γεγονότος om. E
δὴ scripsi: δὲ Aa 17. 18 οὐχ — τὸ ὕστερον om. E 20 εἰ scripsi: ἢ libri
27 ante οὐκ add. καὶ Aa 29 λαβὼν Aa 31 γε] γ' ἂν Aa

p. 95a31 Οὔτε γὰρ ἀορίστου οὔθ' ὁρισθέντος ἔσται τοῦ χρόνου. 81

Πρότερον ἁπλῶς εἰπὼν καὶ χωρὶς τοῦ τι περὶ τοῦ χρόνου διορίσασθαι, 5
εἴτε ὡρισμένος οὗτος ληφθῇ εἴτε ἀόριστος, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς τρεῖς
χρόνους γενέσεων διδάξας μὴ δυνατὴν εἶναι ἀπὸ τῶν προτέρων τὴν ἀκολού-
5 θησιν ἐπὶ τὰ ὕστερα, ἔνθα μὴ ἅμα τὰ αἴτια, νῦν καὶ τοῦτο ποιεῖ καὶ
διαιρεῖ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ αἱ γενέσεις, εἰς ὡρισμένον καὶ ἀόριστον καί φησιν
ὅτι κἄν τε οὕτω κἄν τε ἐκείνως τὸν χρόνον λήψοιο, οὐκ ἔσται γενέσθαι
ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀκολούθησιν. πάλιν δὲ ἐπὶ τοῦ γεγονότος πρώτου 10
τοῦτό φησιν, ὡς καὶ πρότερον. ἄν τε γάρ, φησίν, ἀόριστον ἄν θ' ὡρισμένον
10 θεῖο τὸν χρόνον, τὸ αὐτό σοι φανήσεται. τὸ δ' ἑξῆς τῆς λέξεως οὕτως·
εἴτε γὰρ ἀόριστον λήψῃ τὸν χρόνον εἴθ' ὡρισμένον, οὐκ ἔσται σοι τοῦτο,
ἵν' ἐπεὶ τοῦτο ἤγουν τὸ αἴτιον ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν γεγονέναι, ᾖ καὶ τοῦτο
ἀληθὲς εἰπεῖν γεγονέναι τὸ αἰτιατόν τε καὶ ὕστερον. οἷον ἐπεὶ καὶ ὁ Σω-
φρονίσκος καὶ ὁ Σωκράτης γεγονότες ἤδη ἦσαν κατὰ τόνδε τὸν χρόνον, καὶ
15 δῆλόν ἐστιν ὅτι τοῦ προτέρου γεγονότος καὶ ὁ ὕστερος γέγονεν, οὐκ ἔχει
καλῶς λέγειν ὅτι εἰ ὁ Σωφρονίσκος γέγονε, καὶ ὁ Σωκράτης γέγονεν· εἰ 15
γὰρ ἦν ἀληθὲς τοῦτο ἁπλῶς, ἔδει καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον τῆς τοῦ Σωφρο-
νίσκου καὶ τοῦ Σωκράτους γενέσεως εἶναι ἀληθῆ, ὡς γεγονότος τοῦ Σωφρο-
νίσκου ἀληθὲς εἶναι λέγειν γεγονέναι καὶ τὸν Σωκράτην. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ
20 ἔστι λέγειν, πρὸ τοῦ γεγονέναι τὸν Σωκράτην γεγονέναι τὸν Σωκράτην.
ὥστε οὐδ' ὅταν ἀπέβη ἡ γένεσις τοῦ Σωκράτους, καθ' αὑτὸ ἀληθές, ἀλλ'
ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ὅτι ἀποβέβηκεν· οὐδ' ἁπλῶς ἄρα ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν
τοιούτων, εἰ τὸ πρότερον γέγονε, καὶ τὸ ὕστερον γεγονέναι, κἂν γέγονεν· 20
ἀλλ' εἴπερ ἄρα, καθ' ὑπόθεσιν.

25 p. 95a35 Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσομένου.

Ὥσπερ, φησίν, ἐπὶ τοῦ ἤδη γεγονότος αἰτιατοῦ οὐκ ἔχει καλῶς ἀπὸ
τῶν προτέρων ποιεῖσθαι τὴν ἀκολούθησιν ἐν τοῖς τοιούτοις, οὕτω κἂν ὡς
μήπω γεγονὸς αὐτὸ θήσομεν, ἀλλ' ὡς ἐσόμενον· καὶ μᾶλλον ἐπὶ τούτου.

p. 95a36 Οὐδ' ἐπεὶ τόδε γέγονε, τόδ' ἔσται. 25

30 Κατασκευάζει διὰ τούτων τὸ εἰρημένον, λέγω δὴ τὸ μὴ ἐπὶ μέλλοντος
τοῦ αἰτιατοῦ, γεγονότος δὲ ἤδη τοῦ αἰτίου ἐνδέχεσθαι ἀπὸ τοῦ προτέρου
ἄρχεσθαι· οὐ γὰρ ἐπεὶ τόδε γέγονεν ἤγουν τὸ αἴτιον, εὔλογον λέγειν ὅτι 30
ἔσται καὶ τόδε, τουτέστι τὸ αἰτιατόν. τὸ γὰρ κυρίως αἴτιον ὁμόγονον δεῖ

---

7 λήψαιο E 14 ἦσαν ἤδη coll. E 15 πρότερον E 15. 16 οὐκ ἔχει — Σωκράτης γέγονεν om. E 17 γὰρ om. E 18 ἀληθῶς E 20 alterum τὸν om. Aa 25 αὐτὸς δὲ coll. E 26 τοῦ om. Aa 28 θήσωμεν E 30 τούτου Aa λέγω δὲ Aa 31 δὲ om. E 33 τουτέστι] ἤγουν E ὁμόγονον] ὁμόλογον E

εἶναι τοῦ οὗ ἐστιν αἴτιον, τουτέστι τοῦ κατὰ τὴν γένεσιν χρόνου τοῦ αὐτοῦ. 81
τὸ γὰρ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν πρός τι, τὰ δὲ πρός τι ἅμα τῇ φύσει· ὥστε
τῶν γενομένων αἴτιον γενόμενον, τῶν ἐσομένων ἐσόμενον, καὶ ἑξῆς ὁμοίως.
τοῦ δὲ γεγονότος χρόνου παρῳχηκότος ὄντος καὶ τοῦ ἔσται μέλλοντος πῶς
5 ἔσται τι ἐν ταὐτῷ κατ' ἀμφοτέρους τούτους ὁμόγονον; ὁμόγονον γάρ τί τινι
τὸ ταὐτὸν ἐκείνῳ κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως· γεγονὸς δὲ καὶ ἐσόμενον 35
ἀδύνατον εἶναι κατὰ τὸν χρόνον ταὐτόν, εἴπερ μηδὲ παρῳχηκότα καὶ μέλ-
λοντα τὸν αὐτὸν εἶναι ἐνδέχεται κατ' ἀριθμὸν ἢ κατ' εἶδος.

Ἀλλὰ πῶς ὁμόγονα τὰ αἴτια, φησί, τοῖς ὧν ἐστιν αἴτια; πρὸ γὰρ τῆς
10 οἰκίας οἱ λίθοι καὶ τὰ ξύλα, καὶ πρὸ τοῦ ἀνδριάντος ὁ χαλκός, πῦρ τε καὶ
γῆ καὶ τὰ μεταξὺ πρότερα τῶν ἐξ αὐτῶν. καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν ὡσαύ-
τως· πρὸ γὰρ τοῦ Σωκράτους ὁ Σωφρονίσκος, καὶ πρὸ τῆς οἰκίας ὁ οἰκο-
δόμος. ἢ οὐχ ὡς αἴτια πρὸ τῶν αἰτιατῶν τὰ αἴτια, ἀλλ' εἰ ἄρα, ὡς ὄντα 40
τινά, ὡς δὲ αἴτια ἅμα· τὸ γὰρ αἴτιον αἰτιατοῦ αἴτιον. μήπω οὖν ὄντος
15 αἰτιατοῦ, οὐδὲ τὸ αἴτιον αἴτιον, κἂν ἴσως ὄν τι οἷον ἄνθρωπος ἢ χαλκὸς
ἢ λίθοι καὶ ξύλα εἴη δυνάμει, ἐνεργείᾳ δ' οὐχί, εἰ μὴ καὶ τὸ οὗ ἐστιν
αἴτιον. κἂν οὖν γίνηται αἴτιον, καὶ τὸ αἰτιατὸν γίνεται, κἂν γέγονε, γέγονε,
κἂν ἔσοιτο, ἔσται, κἂν ᾖ γε, ἐστίν· ὥστε δὴ ὁμόγονα. μήποτε δὲ καὶ ὡς
ἀδύνατον τοῦτό φησιν ἑπόμενον τῇ λεγούσῃ ὑποθέσει καὶ ἐκ τοῦ πρότερον
20 γεγονότος, ἤγουν τοῦ αἰτίου, τὴν ἀκολούθησιν γίνεσθαι, λέγω δὴ τὸ ὁμό- 45
γονα εἶναι τὰ αἴτια τοῖς αἰτιατοῖς, ὡς εἶναι οὑτωσὶ τὸ λεγόμενον· 'εἰ γὰρ
δοίημεν ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῶν προτέρων ἀρχομένοις ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῶν
ὑστέρων ἀναγκαίαν τὴν ἀκολούθησιν γίνεσθαι, ὁμόγονα ἔσται τὰ μέσα καὶ
αἴτια τῶν ὧν ἐστι μέσα καὶ αἴτια, ὡς μηδὲ εἶναί τινα τῶν αἰτίων καὶ
25 αἰτιατῶν ἃ μὴ ἅμα ἔστιν. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· πολλὰ γὰρ τῶν αἰτίων
πολλῷ τῷ μέσῳ προλαμβάνει κατὰ τὴν γένεσίν τε καὶ ὕπαρξιν τὰ ὧν ἐστιν
αἴτια. τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ ὑλικὰ καὶ ποιητικά· πολλῷ γὰρ πρὸ τοῦ ἀνδριάν- 50
τος ὁ χαλκὸς καὶ τὰ ξύλα πρὸ τῆς νηός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνδριαντοποιὸς καὶ
ὁ ναυπηγός. ὡσαύτως τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν τὸ ζῷον πρὸ τοῦ ζῴου, καὶ ὁ
30 φιτύσας πατήρ. οὐκ ἄρα ὁμόγονα τὰ τοιαῦτα αἴτια τῶν ὧν ἐστιν αἴτια.'
τοῦτο δὲ δῆλον μάλιστα γίνεται ἐφ' ὧν ἤδη τῶν αἰτίων γεγονότων τὰ
αἰτιατὰ μέλλει ἔτι, καὶ οὕτω γέγονεν. εἰ γὰρ ὁμόγονα τοῖς αἰτιατοῖς
ὑπάρχειν τὰ αἴτια δοίημεν, ἔσται ὁμόγονά τινα κατὰ τὸ γεγονέναι τε καὶ
τὸ ἔσεσθαι, ὅπερ ἀδύνατον. οὐκ ἄρα ὁμόγονα πάντα τὰ αἴτια τοῖς αἰ|τιατοῖς 82
35 ἔσονται. ὅτι δὲ τοῖς λέγουσιν ἕπεται καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὡσαύτως ἀεὶ
τὴν ἀκολούθησιν γίνεσθαι κατὰ τὰς τοῦ χρόνου διαφοράς, δῆλον ἐντεῦθεν·
εἰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ τῷ αἰτίῳ τὸ αἰτιατὸν ἕπεται, ὁμοχρόνως ἕξουσιν

---

5 ἀμφότερα καὶ τούτους E 7. 8 ante μέλλοντα add. τὸν a 10 καὶ ante πρὸ om. Aa 13 οὐδ' ὡς Aa 16 ξύλων E εἴη scripsi: εἰ μὴ libri οὐχί] οὐ E 17 γέγονε semel exh. E 18 δὲ om. E 19 προτέρου E 20 λέγω — γίνεσθαι (23) om. E δὴ] δὲ Aa 23 post ὁμόγονα add. γὰρ E 29 ante τὰ add. καὶ E 30 φιτεύσας E 31 δῆλα E 33 ὑπάρχει Aa τινα] τινπάντα E 34 τὸ om. Aa

ἀλλήλοις ταῦτα κατὰ τὴν γένεσίν τε καὶ ὕπαρξιν, ὡς γινομένων τῶν αἰτίων 82 καὶ τὰ αἰτιατὰ γίνεσθαι, γεγονότων τε γεγονέναι καὶ ἐσομένων ἔσεσθαι καὶ ὄντων εἶναι· καὶ οὕτως ἔσται ἀλλήλοις ὁμόγονα. ἅπερ ὡς ἀληθῶς 5 παρὰ τὴν ἐνάργειαν, πολλῶν ὁρωμένων αἰτίων ὑλικῶν καὶ ποιητικῶν, ἃ τὴν 5 τῶν αἰτιατῶν ἐξ ἀνάγκης προείληφε γένεσίν τε καὶ ὕπαρξιν. οὐκ ἄρα δεῖ λέγειν ὡς ἐπὶ τῶν τοιούτων αἰτίων ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἀκολούθησις.

p. 95a 39 Ἔτι οὔτε ἀόριστον ἐνδέχεται εἶναι τὸν χρόνον.

Οἷόν τι πρότερον ἐπὶ τοῦ γεγονότος αἰτιατοῦ περὶ τοῦ χρόνου εἴρηκε, 10 τοιοῦτό τι καὶ νῦν περὶ τοῦ ἐσομένου φησί. κἄν τε γάρ, φησίν, ἀόριστον 10 θήσομεν τὸν μεταξὺ χρόνον, δι' ὅσου τὸ ἐσόμενον μέλλει, κἄν τε ὡρισμένον, δέκα τυχὸν ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἢ ὁποσουσοῦν, ψεῦδος ἔσται λέγειν ὡς ἕπεται ἐξ ἀνάγκης τῷ γεγονότι αἰτίῳ τὸ μήπω γεγονὸς αἰτιατόν. οὔτε γὰρ ἀναγκαία ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀκολούθησις, καὶ ὁ μεταξὺ χρόνος, δι' ὅσου τὸ ὕστερον οὔπω γέγονε, μὴ ἔχων τὸ ὕστερον 15 ψευδῆ ἕξει τὴν τούτου πρὸς τὸ πρότερον ἀκολούθησιν. ἐξ ὅτου γὰρ ἡρπάγη 15 ἡ Ἑλένη, τοὺς μεταξὺ ἐνιαυτοὺς τῆς τε ἁρπαγῆς αὐτῆς καὶ τῆς καταβολῆς τοῦ Ἰλίου ψεῦδος ἦν λέγειν ἔσεσθαι ταύτην, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, περὶ ὧν καὶ οὗτός φησιν· ἐπὶ γὰρ τῶν ἀναγκαίων κἂν ἐν τῷ μεταξὺ ψεῦδος διὰ τὸ μήπω ἀποβαίνειν τὸ ὕστερον, ἀλλὰ διὰ τὸ 20 ἀναγκαίως ἀποβαίνειν ὅτε δὴ ἀποβαίνει, ἀντιστρέφει πρὸς ἄλληλα τὰ πρότερα καὶ τὰ ὕστερα. εἰ γὰρ ἐν κριῷ γέγονεν ὁ ἥλιος, καὶ ἐν ταύρῳ ἔσται ἐξ ἀνάγκης, καὶ εἰ ἐν ταύρῳ γέγονε, δῆλον ὅτι ἐν κριῷ πρότερον. 20

p. 95b 1 Ἐπισκεπτέον δὲ τί τὸ συνέχον.

Τὸ προκείμενον ζήτημα τοῖς Περὶ κινήσεως λόγοις ἐστὶν οἰκειότερον, 25 ἔνθα καὶ τελειότερον αὐτῷ ἡ ἐπὶ τούτου παραδίδοται θεωρία. ἐνταῦθα δ' ἐπὶ μικρὸν τοῦ προκειμένου παρεκβαίνων σκοποῦ, τὸν περὶ τούτου ποιεῖται λόγον, καὶ τοῦτο διότι τὴν τῶν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν παραδιδοὺς ἀκολούθησιν χρόνων διαφορὰν θεωρουμένην ἐν αὐτοῖς εἰσήγαγεν, ὡς εἰπεῖν ἐν 25 αὐτοῖς ὄντα καὶ γεγονότα καὶ γινόμενα καὶ ἐσόμενα, καὶ ὑστέρων γένεσιν 30 διαδεχομένην τὴν τῶν προτέρων. φησὶν οὖν, ἐπειδὴ μετὰ τὴν τῶν τοιούτων αἰτίων γένεσιν τὰ αἰτιατὰ ὁρῶμεν γινόμενα, πρότερον συνεχεῖς αἱ γενέσεις τῶν προτέρων καὶ τῶν ὑστέρων, ὡς ἔχειν ὅρον τινὰ κοινὸν καθ' ὃν πρὸς ἀλλήλας συνάπτουσιν, καὶ τίς οὗτος ὁ συνέχων ὅρος ἐστί, τουτέστιν ὁ συνεχεῖς ἀλλήλαις τὰς γενέσεις εἶναι ποιῶν τῇ ἑαυτοῦ μεσιτείᾳ τε καὶ

---

1 post γινομένων add. μὲν Aa 2 αἰτιατὰ] αἴτια Aa post τε add. καὶ E 4 καὶ] τε καὶ E 5. 6 οὐκ ἄρα — λέγειν] ὥστε μὴ λέγειν E 6 αἰτίων om. Aa ἐκ] ἐπὶ Aa 10 θείημεν Aa 11 δέκα] δὲ καὶ E ὁποσουσοῦν scripsi: ὁπόσους Aa: om. E ἔσται] ἐστὶ E 12 γινομένῳ E 16 ἡ om. Aa 17 λέγειν om. E 21 ἐν κρινῷ E 24 τοῖς Περὶ κινήσεως λόγοις] Phys. E sqq. 27 τοῦτο om. E 30 διαδεχομένων E τὴν om. Aa

κοινότητι, ὥστε καὶ ὑπάρχειν ἐν τοῖς γενητοῖς πράγμασι μετὰ τὸ γεγονέναι 82
εὐθὺς τὸ γίνεσθαι, μηδεμιᾶς μεταξὺ παρεμπιπτούσης διακοπῆς. 30

p. 95b3 Ἢ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν ἐχόμενον γεγονότος γινόμενον.

Σφοδροτάτως πρὸς τὴν ζήτησιν ἀπαντᾷ, οὐ χρὴ λέγων ὅλως ζητεῖν,
5 τί τὸ συνέχον τὰς γενέσεις ἐστὶ τῶν προτέρων τε καὶ τῶν ὑστέρων· οὐ 35
γάρ εἰσι συνεχεῖς. καὶ πῶς ἄν τι εἴη τὸ συνέχον αὐτάς; δῆλον γάρ, φησίν,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἐχόμενον γεγονότος γινόμενον. καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μᾶλλον
κατασκευάζει· εἰ γὰρ ἔδει, φησίν, ἐχόμενα εἶναι ἀλλήλων, μᾶλλον ἔδει
ἔχεσθαι τὰ γινόμενα ὡς συγγενῆ ἀλλήλοις. νῦν δὲ οὐδὲ ταῦτα· πολλοῦ
10 ἄρα δεῖ τὸ γεγονός τε καὶ τὸ γινόμενον. δείκνυσιν οὖν τοῦτο, πῶς οὐκ
ἔστιν ἀλλήλων ἐχόμενα τὰ γεγονότα. πέρατα γάρ, φησί, καὶ ἄτομα· ταῦτα
δ' οὐκ ἔστιν ἐχόμενα, ἵνα μὴ καὶ περάτων γένοιτο πέρατα, καὶ τοῦτο εἰς 40
ἄπειρον.

p. 95b5 Ὥσπερ οὖν οὐδὲ στιγμαί εἰσιν ἀλλήλων ἐχόμεναι, οὐδὲ
15 γενόμενα· ἄμφω γὰρ ἀδιαίρετα.

Ἐκ τοῦ ὁμοίου ἡ ἐπιχείρησις. ὥσπερ γάρ, φησί, τὰ σημεῖα οὐκ
ἔχονται ἀλλήλων, οὕτως οὐδὲ τὰ γεγονότα. ὅτι δὲ τὰ σημεῖα οὐκ ἔχονται,
δῆλον ἐκ τοῦ ἀμερῆ εἶναι. ἐχόμενα γάρ ἐστι ὧν τὰ πέρατα ἕν· εἰ οὖν
ἕξονται ἀλλήλων αἱ στιγμαί, δεῖ ταύτας ἔχειν καὶ πέρατα. ἀλλ' οὐκ ἔχουσιν·
20 οὐκ ἄρα ἔχονται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν γεγονότων· ὡς γὰρ ἡ στιγμὴ πέρας 45
γραμμῆς, οὕτω τὸ γεγονὸς πέρας ἐστὶ τῆς γενέσεως. τὸ δὲ πέρας, ᾗ
πέρας, ἀμερές. ἀμερῆ ἄρα καὶ αἱ στιγμαὶ καὶ τὰ γενόμενα, ὥστ' οὐδ'
ἀλλήλων ἐχόμενα.

p. 95b6 Οὐδὲ δὴ γινόμενον γεγενημένου διὰ τὸ αὐτό.

25 Δείξας πῶς ἀλλήλων οὐκ εἰσιν ἐχόμενα τὰ γενόμενα, τούτῳ πάλιν
χρώμενος δείκνυσι, πῶς οὐδὲ γινόμενον γεγενημένου, ὅπερ προέκειτο. τὸ
αὐτὸ δέ, φησίν, αἴτιον τοῦ μηδὲ ταῦτα ἔχεσθαι. τὸ γὰρ ἀμερὲς τὸ γεγενη- 50
μένον εἶναι αἴτιον κἀκεῖ τοῦ μὴ ἀλλήλων δύο γεγενημένα ἔχεσθαι κἀνταῦθα
τοῦ μὴ ἔχεσθαι τὸ γεγενημένον καὶ τὸ γινόμενον.

30 p. 95b7 Τὸ μὲν γὰρ γινόμενον διαιρετόν, τὸ δὲ γεγονὸς ἀδιαίρετον.

Τὸ μὲν γὰρ γινόμενον ἐν ἐκτάσει καὶ διαστήματι θεωρούμενον ἐπι-
δέχεται διαίρεσιν, τὸ δὲ γεγονὸς πέρας ὂν διαιρέσεως οὔτε διάστασιν ἔχει

1 γεγονέναι] γενέσθαι E 5 πρότερον καὶ τῶν ὕστερον Aa 5. 6 οὐδὲ γάρ Aa
9 γενόμενα Aa post συγγενῆ add. ἡ Aa 11 ταῦτα — ἄπειρον (13) om. E
14. 15 lemma om. E 15 γενόμεναι Aa 20 ἡ om. Aa 26 ὅπερ] ὅπως E
27. 28 τὸ γενόμενον εἶναι Aa 31 θεωρούμενον] θεωρεῖται καὶ Aa

οὔτε διαίρεσιν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἀμερές ἐστι πάντη καὶ πέρας, οὐχὶ αὐτὸ 83
περατούμενον· τῶν δὲ περατουμένων ἅπαντα τὰ ἐχόμενα.

p. 95b8 Ὥσπερ οὖν γραμμὴ πρὸς στιγμὴν ἔχει.

Ἔτι καὶ τοῦτο κατασκευαστικόν ἐστι τοῦ μὴ ἀλλήλων ἔχεσθαι τὸ
5 γεγονός τε καὶ τὸ γινόμενον ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς πρὸς τὴν στιγμὴν καὶ
τὴν γραμμήν. ὃν γὰρ λόγον ἔχει ἡ γραμμὴ πρὸς τὴν στιγμήν, τὸν αὐτὸν 5
τὸ γινόμενον πρὸς τὸ γεγονός. καὶ ὥσπερ ἐν τῇ γραμμῇ ἀπείρους ἄν τις
στιγμὰς λήψοιτο διὰ τὸ ἐπ' ἄπειρον διαιρετὸν ὑπάρχειν τὸ συνεχὲς καὶ
εἶναι στιγμὴν λαμβάνειν καθ' ἑκάστην διαίρεσιν, οὕτω καὶ ἄπειρα ὑπάρχει
10 γεγονότα ἐν τῷ γινομένῳ. ὥσπερ οὖν γραμμῆς στιγμὴν ἔχεσθαι οὐκ
ἐνδέχεται, οὕτως οὐδὲ γεγονὸς γινομένου.

p. 95b10 Μᾶλλον δὲ φανερῶς ἐν τοῖς καθόλου. 10

Ἐνταῦθα μέν, φησί, ταῦτα ἀμυδρῶς εἴρηται καὶ περὶ μόνης ἰδικῶς
τῆς γενέσεως· ἐν δὲ τοῖς τελευταίοις τέσσαρσι τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως
15 καθόλου ἐπὶ κινήσεως λέγοντες φανερῶς καὶ ἐπὶ τούτων ἐροῦμεν, καθαρὰν
καὶ ἀρίδηλον τὴν περὶ τούτων θεωρίαν παραδιδόντες ὡς καὶ τὴν περὶ
τούτων διδασκαλίαν προὔργου πάντως ἐκεῖσε ποιούμενοι, ὅτι γε νῦν κρυφίως
καὶ ἀφανῶς ὁ περὶ τούτων λόγος ἡμῖν παραδέδοται ὡς μηδὲ τοῦ προκει- 15
μένου ὑπάρχων σκοποῦ οἰκειότατος. ἢ γοῦν οὕτω δεῖ νοεῖν, ὡς εἴπομεν,
20 τὸ 'ἐπισκεπτέον δὲ τί τὸ συνέχον' καὶ τὰ ἑξῆς, ἢ ἐπειδὴ εἴρηκεν ὡς οὐκ
ἐξ ἀνάγκης ἐν τοῖς τοιούτοις ἕπεται τοῖς προτέροις τὰ ὕστερα, ἀπορεῖ πρὸς
τοῦτον τὸν λόγον ὅτι εἰ οὕτως ἔχει, τί λοιπόν ἐστιν αἴτιον τοῦ τὴν γένεσιν
ἀδιάκοπον εἶναι, καὶ ἀεὶ μετὰ τὸ πρῶτον γινόμενον ἄλλο γίνεσθαι μετ'
αὐτὸ καὶ ἑξῆς οὕτω καὶ μηδέποτε διαλείπειν, μηδεμιᾶς οὔσης ἀνάγκης
25 ἕπεσθαι τοῖς προλαβοῦσι τὰ μετ' αὐτά. καὶ πρὸς τοῦτο μηδὲν εἰς λόγον 20
ἐπενεγκὼν λύσεως προστίθησι τὰ ἑξῆς, ἐξ ὧν μᾶλλον ἔστιν εἰπεῖν μὴ
συνεχῆ εἶναι τὴν γένεσιν, διὰ τὸ τὸ πέρας τοῦ προτέρου μήτε τῇ ἀρχῇ
συνάπτειν τοῦ μετ' αὐτὸ μήτε τινὶ μορίῳ αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν πρότερόν
τινα γίνεσθαι καὶ μετὰ ταῦθ' ἕτερα οὐ συνεχὲς διὰ τὰ εἰρημένα· δόξειε δ'
30 ἂν συνεχῆ εἶναι καὶ συνείρειν τὴν γένεσιν διὰ τὸ ἐν χρόνῳ ταύτην γίνεσθαι
καὶ ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τοῦ παντός, ἅπερ ἄμφω συνεχῆ ὄντα φαντασίαν,
ὡς εἴρηται, συνεχείας καὶ τῇ γενέσει παρέχει. καίτοι ἐκείνοις μὲν διακοπὴ 25
οὐδαμῶς, διὸ καὶ συνείρει καὶ συνεχῆ ἐστι· τοῖς δὲ προτέροις τῶν γινομένων

---

1 post οὐχὶ add. τὸ E 4 καὶ om. E 5 καὶ post τε om. a 5. 6 γραμμὴν καὶ τὴν στιγμήν coll. E 8 λήψαιτο E ὑπάρχειν] εἶναι E 9. 10 γεγονότα ὑπάρχει coll. E 13 εἰδικῶς E 15 καθόλου — κινήσεως bis exh. E τούτου E 17 νῦν om. E 18 ἀφανῶς] φανερῶς Aa 19 οἰκειότητος Aa ὡς εἴπομεν hic om. et post ἑξῆς (20) add. Aa 20 ἐπισκεπτέον κτλ.] Arist. p. 95b1 sqq. 25 λόγος Aa 28 μορίου ἑαυτοῦ E 32 παρέχεται Aa

καὶ τοῖς μετέπειτα τὰ μεταξὺ διαλείμματα ἐναργῆ ἐστι. διὸ οὐδὲ ἡ γένεσις 83 αὐτῶν συνεχής ἐστι.

p. 95b 13 Περὶ μὲν οὖν τοῦ πῶς ἂν ἐφεξῆς.

Ὅσον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, συνεχῆ μὲν οὐκ ἄν τις εἴποι τὴν γένεσιν, 30
5 ἐφεξῆς δέ γε διὰ τὸ μηδὲν μεταξὺ συγγενὲς τοῦ αἰτίου θεωρεῖσθαι καὶ τοῦ μετ' αὐτὸ αἰτιατοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις ἀνάγκη ἀμέσως ἀλλήλοις ἑνοῦσθαι τὸ μέσον καὶ τὸ πρῶτον τῶν ἄκρων. καὶ ἴδωμεν τοῦτο ἐπὶ τῶν στοιχείων πρότερον ὅπως γίνεται· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων γυμνάσομεν, ὅπως τε ἐκ τῶν ὑστέρων ἀρχομένοις ἀναγκαία ἡ ἀκολούθησις γίνεται ἐπὶ
10 τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐφ' ὧν τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, καὶ ὅτι ἀνάγκη καὶ ἐπὶ τούτων ἄμεσα εὑρίσκεσθαι, ἐξ ὧν ποιήσομεν τὴν ἀπόδειξιν. ἔστω 35 δὴ τὸ Δ αἰτιατὸν ἔσχατον, καὶ τούτου πρότερον τὸ Γ, αἴτιον ὂν αὐτοῦ προσεχές, καὶ τούτου αὖθις τὸ Α. ἐὰν οὖν τὸ Γ γεγονὸς ὑποθώμεθα, ἀνάγκη τὸ Α πρὸ τούτου γεγονέναι. καὶ εἰ τὸ Δ γέγονεν, ἀνάγκη τὸ Γ.
15 ὥστε εἰ τὸ Δ γέγονεν, ἀνάγκη τὸ Α. αὕτη μὲν ἡ πρόθεσις τῶν εἰρημένων· ἴδωμεν δὲ καὶ κατὰ μέρος τὴν λέξιν. περὶ μὲν οὖν τοῦ πῶς ἂν ἐφεξῆς γινομένης τῆς γενέσεως ἔχοι τὸ μέσον αἴτιον ἐπὶ τοσοῦτον εἰλήφθω. τὰ εἰρημένα προσεχῶς ἀποκαθίστησιν καί φησιν ὅτι ὁ μὲν περὶ 40 τῆς γενέσεως πλατύτερος λόγος καὶ ἀκριβέστερος ἐν τοῖς τελευταίοις τέσσαρσι
20 τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως βιβλίοις παραδίδοται. πρὸς δὲ τὴν παροῦσαν πραγματείαν εἰλήφθω ἐπὶ τοσοῦτον ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ δεῖξαι πῶς ἂν ἔχοι τὸ μέσον, τουτέστι τὸ αἴτιον τοῦ τε συμπεράσματος καὶ τοῦ πράγματος ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐφ' ὧν ἡ γένεσις ἐφεξῆς, τουτέστιν ἐπὶ τῶν ἐχόντων τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον αἰτίων καὶ αἰτιατῶν. οὐ γὰρ περὶ τῆς γενέσεως νῦν, ἀλλὰ
25 περὶ τῆς ἀποδείξεως προέκειτο πῶς ἔχει τὸ ἀναγκαῖον, προβαινούσης τῆς 45 γενέσεως κατὰ τὴν τάξιν τοῦ προτέρου καὶ τοῦ ὑστέρου, ἃ καὶ ἐφεξῆς λέγεται, ὁπόταν μηδὲν αὐτῶν ᾖ ὁμογενὲς μεταξύ.

p. 95b 14 Ἀνάγκη γὰρ καὶ ἐν τούτοις τὸ μέσον καὶ τὸ πρῶτον ἄμεσα εἶναι.

30 Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἅμα διὰ τὸ συνεῖναι ἀλλήλοις τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ αἴτιον δῆλον γέγονεν ὅτι ἄμεσά ἐστι τὰ εἰς τὴν ἀπόδειξιν λαμβανόμενα. μήποτε δὲ ἐπὶ τῶν μὴ ἅμα ἄλλως ἔχει, καὶ οὐκ 50 ἐνδέχεται ἀμέσως ἔχοντας ὅρους εὑρεῖν. ἴσως γὰρ διὰ τὸ ἐν χρόνῳ τὴν γένεσιν εἶναι καὶ τὸν χρόνον εἶναι συνεχῆ, οἰήσαιτ' ἄν τις ὡς οὐκ ἐνδέ-
35 χεται ἄμεσα ἐπὶ τῶν τοιούτων εὑρεῖν, συνεχῶν ὄντων καὶ τοῦ χρόνου καὶ

---

4 εἴπη Aa 9 ἀναγκαίως E 10 τὸ post καὶ om. E 15 εἰρημένων] προκειμένων E 16 περὶ — εἰλήφθω (18) om. E 20 δὲ om. Aa 21 ἐπὶ om. E 26 τοῦ post καὶ om. Aa 33 εὑρεῖν ὅρους coll. E 34 οἰήσαιτ' ἂν] πιστεύσειεν ἂν E

τῆς γενέσεως ἐπ' ἄπειρόν τε διαιρετῶν, ὡς ἄπειρα νῦν ἐξὸν εἶναι λαβεῖν ἐν ὁτῳοῦν χρονικῷ διαστήματι, καὶ μεταξὺ δύο νῦν διάστημά τι χρονικόν, ὡς μὴ ἐχομένων τῶν νῦν, καὶ αὖθις ἄπειρα γεγονότα ἐν ἡτινιοῦν γενέσει, καὶ μεταξὺ δυοῖν γεγονότων γένεσιν, κἀντεῦθεν ἐξ ἀνάγκης ἄπειρα εἶναι 5 τὰ μέσα, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαί τι ἄμεσον | ἐν τοῖς τοιούτοις λαμβάνεσθαι· 84 καὶ διὰ τοῦτο μηδ' εἶναι ἀπόδειξιν ἐπὶ τῶν μὴ ἅμα ὄντων αἰτίων καὶ αἰτιατῶν, ἀλλ' ἐπὶ μόνων γίνεσθαι αὐτὴν ἐφ' ὧν μέσον τὸ τί ἦν εἶναι λαμβάνεται. οἷον ἐπειδὴ συνεχὴς ὁ χρόνος, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ ἀνδρὶ πεπλησίακε, τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ κατὰ γαστρὸς ἔσχηκε, καὶ ἡ γένεσις ἐκείνη τῇ γενέσει 10 ταύτῃ, οὐκ ἔσται ἄμεσα ταῦτα ἀλλήλοις, ἀλλ' ἀεὶ ἔστι μεταξύ τι λαβεῖν, διὰ τὸ ἐπ' ἄπειρον διαιρετὸν εἶναι τὸ συνεχές, ὡς εἴρηται, καὶ ἀεὶ δύνασθαί τι λαβεῖν μεταξὺ δύο νῦν καὶ μεταξὺ δύο γεγονότων. καὶ εἰ ταῦθ' 5 οὕτως ἔχει, μάτην αὐτῷ ὁ περὶ τῶν τριῶν αἰτίων λόγος εἰς μέσον εἰσενήνεκται, ὡς καὶ τούτων ἕκαστον ἐνδέχεσθαι λαμβάνεσθαι μέσον, καὶ ἀπό-15 δειξιν γίνεσθαι μεσάζοντος ἐν αὐτῇ ὡς τοῦ τί ἦν εἶναι, οὕτω καὶ τῶν λοιπῶν ἑκάστου αἰτίων. εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἄμεσον πρότασιν ἐπὶ τούτων λαβεῖν, πῶς ἔσται ἀπόδειξις, εἴ γε ἐκ πρώτων καὶ ἀμέσων ἡ ἀπόδειξις συνίστασθαι πέφυκεν, ἄμεσος δέ ἐστιν, ἧς μὴ ἔστιν ἄλλη προτέρα πρότασις; πῶς δ' οὐκ ἔσται προτέρα προτάσεως ἧς τῶν ὅρων ἔστι τι λαβεῖν μεταξύ; 10 20 διὰ ταῦτα πρῶτον μὲν τὴν γένεσιν μὴ οὖσαν ἔδειξε συνεχῆ· τοῦτο γὰρ αἴτιον ἐδόκει τοῦ ἀεί τι μέσον λαμβάνεσθαι· νῦν δ' αὖθις αὐτόθεν δείκνυσι τὸ καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀμέσους προτάσεις λαμβάνεσθαι. φησὶ τοίνυν ὅτι ἀνάγκη καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, τουτέστιν ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, τὸ μέσον καὶ τὸ πρῶτον ἄμεσα εἶναι, μέσον λέγων τὸ τοῦ ἐσχάτου προσεχὲς 25 αἴτιον, καὶ πρῶτον τὸ τοῦ μέσου αἴτιον· ὡς ἐκ τοῦ ἐσχάτου ἀρχομένων 15 ἕπεσθαι τὸ μέσον, καὶ τούτῳ αὖθις τὸ πρῶτον, ὅτε τὸν λόγον ἐπὶ τριῶν ὅρων γυμνάζομεν· κἂν ἐπὶ πλειόνων δέ, ὡσαύτως ἐκ τῶν ὑστέρων ἀρχομένοις ἀεὶ τὰ πρότερα ἕπεται.

p. 95b16 Οἷον τὸ Α γέγονεν, ἐπεὶ τὸ Γ γέγονεν. ὕστερον δὲ τὸ Γ.

30 Εἰπὼν ὅτι καὶ ἐν τούτοις ἄμεσοι αἱ προτάσεις ἐξ ἀνάγκης εἰσίν, ὡς μηδενὸς ἄλλου ὄντος μεταξὺ τοῦ μέσου καὶ τοῦ πρώτου, ἀλλ' αὐτοῦ ὄντος ἑπομένου ἀμέσως ἐξ ἀνάγκης τοῦ πρώτου τῷ μέσῳ, ἂν ἀπὸ τοῦ μέσου τις 20 ἄρχηται, ἐπὶ τῶν στοιχείων τὸν λόγον γυμνάζει, τὸ Α γεγονέναι λέγων, ἐπεὶ τὸ Γ γέγονε. τὸ μὲν γὰρ Γ τοῦ Α ὕστερον, ἐπεὶ καὶ αἰτιατόν, τὸ 35 δὲ Α τοῦ Γ πρότερον, ἐπεὶ καὶ αἴτιον· ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ πρότερον εἶναι τὸ Γ τίθεται, ἵν' ἐξ ἀνάγκης τὸ Α ἀκολουθήσῃ.

---

1 λαβεῖν] legi non potest E 12 καὶ (ante εἰ) om. Aa 13 ἔχει ex corr. E: εἶχε Aa ὁ om. a 14 ἑκάστων E 18 ἄμεσα E 19 προτέρα scripsi: πρότερα libri λαβεῖν ante προτέρα exh. E 21 αὐτόθι E 22 φησὶν οὖν E 24 τοῦ] τῷ Aa ἐσχάτου E: ῡ A: εἶναι a 26 τούτῳ] ἐκ τούτου E 32 ἀπὸ τῶν μέσων Aa 33 ἄρχηται] ἄρχοιτο Aa

p. 95b17 Ἀρχὴ δὲ τὸ Γ διὰ τὸ ἐγγύτερον τοῦ νῦν εἶναι. 84

Εἰ καὶ τὸ Α αἴτιον καὶ διὰ τοῦτο φύσει πρότερον τοῦ Γ, καὶ τὸ Γ αἰτιατὸν καὶ διὰ τοῦτο φύσει ὕστερον τοῦ Α, ἀλλ' ἐν τῇ τῆς προτάσεως 25 λήψει ἀρχὴ τὸ Γ λαμβάνεται, ἵνα ἡ τοῦ προτέρου ὕπαρξις ἐξ ἀνάγκης 5 ἀκολουθήσῃ· καὶ ὃ ἄν τις ὑπέλαβεν αἴτιον αὐτῷ εἶναι ὑστερήσεως, τοῦτο μᾶλλον αὐτῷ αἴτιον τοῦ προτάττεσθαι γίνεται, τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ νῦν, ὅπερ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος χρόνου ἐστίν, ἤγουν τοῦ μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ Γ. τὸ γὰρ Γ ἐγγύτερον ὂν τοῦ νῦν τούτου, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ Α λαμβάνεται ὄντος πορρώτερον τοῦ νῦν.

10 p. 95b18 Τὸ δὲ Γ γέγονεν, εἰ τὸ Δ γέγονεν.

Ὥσπερ δὲ τὸ Γ ὕστερον ὂν τοῦ Α πρότερον ἐλήφθη αὐτοῦ, ἵν' αὐτῷ 30 τὸ Α ἀκολουθήσῃ, οὕτω πάλιν τοῦ Δ ληφθέντος ἀκολουθεῖ τὸ Γ. οὕτω γὰρ ἔσται τὸ ἀναγκαῖον κἀνταῦθα, τοῦ Δ τεθέντος ἀκολουθεῖν τὸ Γ, ὡς ἤδη συνάγεσθαι καὶ συμπέρασμα τοῦ Δ γενομένου τὸ Α γεγονέναι. καὶ 15 ἔστιν ὁ ἅπας συλλογισμὸς οὕτως· τοῦ Δ γενομένου τὸ Γ γέγονε· τοῦ Γ γενομένου τὸ Α γέγονε· τοῦ δὴ Δ γενομένου τὸ Α γέγονεν. αἴτιον δὲ τῆς συναγωγῆς τοῦδε τοῦ συμπεράσματος τὸ Γ. διὰ γὰρ μέσου τούτου τὸ Α τῷ Δ ἠκολούθησεν.

p. 95b22 Οὕτω δὲ λαμβάνοντι τὸ μέσον στήσεταί που. 35

20 Ἡμεῖς μέν, φησίν, οὕτως ἐλάβομεν ὡς ἀμέσως ἑπομένων τῶν προτέρων τοῖς ὑστέροις· κἂν εἰ μὴ ἀμέσως δὲ οὗτοι εὐθὺς οἱ ὅροι, ἀλλ' οὕτω λαμβάνοντί τινι τὸ μέσον καὶ παρεμβάλλοντι ἀεὶ τὸ εὑρισκόμενον στήσεταί που ἡ λῆψις εἰς ἄμεσον, ὡς μηκέτι εὑρίσκεσθαι ἕτερον ὃ παρεμβληθήσεται.

25 p. 95b22 Ἢ ἀεὶ παρεμπεσεῖται διὰ τὸ ἄπειρον. οὐ γάρ ἐστιν ἐχόμενον γεγονὸς γεγονότος.

Τοῦτο ἐπιδιόρθωσίς ἐστι τοῦ ῥηθέντος, τὴν ἀκρίβειαν παραδιδοῦσα 40 τοῦ προκειμένου θεωρήματος, πῶς ἐνδέχεται τὴν τοῦ μέσου ἵστασθαι λῆψιν, καὶ πῶς οὐκ ἐνδέχεται. εἰπὼν γὰρ ὅτι στήσεταί που εἰς ἄμεσον, φησὶ 30 νῦν διορθούμενος 'ἢ οὐ στήσεται ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι μέν, κατά τι δὲ οὔ'. κατὰ μὲν γὰρ τὸν χρόνον ἀεὶ παρεμπεσεῖταί τι μέσον καὶ οὐδέποτε στήσεται εἰς ἄμεσον. ἐπεὶ γὰρ συνεχὴς ὁ χρόνος, καὶ οὐκ ἔστι δύο νῦν

---

5 ὑστερήσει a 7 ἐστὶ χρόνου coll. E 10 εἰ] ἢ E 13 τῷ Γ Aa 15 οὗτος E 21 δὲ om. a 25. 26 lemma om. E 28 λῆψιν ἵστασθαι coll. E

ἐφεξῆς ἀλλήλων ἐχόμενα, ἀλλ' ἀεὶ δύο νῦν μεταξὺ ἔστι λαβεῖν διάστημα, 84
ὑπάρχει δὲ οὗτος συνεχὴς καὶ ἐπ' ἄπειρον διαιρετός, διὰ τὸ ἄπειρον τοῦτο 45
ἔσται ἀεί τι παρεμπῖπτον μεταξὺ ὧν ἄν τις λήψοιτο. τῶν δὲ πραγμάτων
οὐχ οὕτως ἐχόντων, ἀλλὰ διισταμένων ἀπ' ἀλλήλων τῶν αἰτιατῶν καὶ
5 αἰτίων, ἀνάγκη κατά γε ταῦτα στῆναι τὴν λῆψιν καὶ ἄμεσόν τι εὑρεῖν αἴτιον
καὶ αἰτιατόν.

p. 95b24 Ἀλλ' ἄρξασθαί γε ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ μέσου.

Τουτέστιν εἰ καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῆς τοῦ συνεχοῦς διαιρέσεως ἀεί
τι παρεμπίπτει, ἀλλ' ἡ τῶν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν φύσις ἀναγκάζει καὶ κατὰ 50
10 χρόνον ἀρχήν τινα θέσθαι, καὶ τὴν μείζονα πρότασιν λαμβάνοντας ἄμεσον
οὖσαν κατὰ τὰ πράγματα, μὴ ἀπὸ τοῦ μείζονος ὅρου ἄρχεσθαι, ἵν' αὐτῷ
τὸ μέσον ἕποιτο (οὐ γὰρ ἀναγκαία οὕτως ἡ ἀκολούθησις) ἀλλ' ἀπὸ τοῦ
μέσου· τούτῳ γὰρ ἀναγκαίως ἀκολουθήσει τὸ πρῶτον. λαμβανομένου δὲ
τοῦ ὑστέρου πρῶτον, ἐπεὶ ἐν χρόνῳ τὸ λαμβανόμενον, καὶ χρόνος αὐτῷ
15 συλληφθήσεται· ὥστε εἶναι τὸ νῦν τοῦ παρελθόντος προλαμβανόμενον. οἷον
εἰ θεμέλιοι γίνον|ται, ἀνάγκη πρότερον ὀρυγὴν γεγονέναι. ἰδοὺ τὸ πρῶτον 85
ληφθὲν πρᾶγμα μὲν ὁ θεμέλιός ἐστι, χρόνος δὲ τὸ νῦν γίνεσθαι τῷ λαμ-
βανομένῳ συσσημαινόμενος ῥήματι. ἔστι δὲ τούτων πρότερα τό τε γεγο-
νέναι καὶ ἡ ὀρυγή, ἃ ἐκείνοις ληφθεῖσιν ἐπηκολούθησεν. ἐρεῖ τις οὖν οὕτως·
20 εἰ οἰκία γέγονε, θεμέλιοι γεγόνασιν· εἰ δὲ θεμέλιοι γεγόνασι, λίθοι ἐτμή-
θησαν· εἰ οἰκία ἄρα γέγονε λίθοι ἐτμήθησαν. ἀναγκαῖον δὴ τὸ συνηγμένον,
ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀμέσων ἀμφοῖν. δεῖ τοίνυν τινὸς μέσου τῶν θεμελίων καὶ τῆς 5
οἰκίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ τοίχους γεγονέναι, οὗ ληφθέντος ἔστη ὁ λόγος εἰς
ἄμεσα, καὶ οὐκέτι ἑτέρου δεῖ. ὥστε εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου ἀεὶ παρεμ-
25 πίπτει διὰ τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ συνεχοῦς διαιρέσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πραγμά-
των οὐκ ἀεί· ἀλλ' ἐπὶ τούτων στήσεταί που ἡ λῆψις εἰς ἄμεσον. καὶ ἡ
λῆψις ἀεὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀπὸ τῶν ὑστέρων πρῶτον λαμβανομένων ἐν τῷ
λόγῳ, ἵν' ἕξει τὸ ἀναγκαῖον ἡ ἀκολούθησις. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων 'ἀπὸ
μέσου' ἔχει, ἀλλ' οὐχὶ 'ἀπὸ τοῦ μέσου,' καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ νῦν πρώτου 10
30 διχῶς ἔστι νοῆσαι· ἢ γὰρ τῷ μέσῳ τὸ νῦν προσάπτεται ἢ τῷ ἐσχάτῳ.
καὶ ἔστι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· δεῖ μέσον εὑρεῖν τινα ὡρισμένον καὶ ἀρχι-
κώτερον τοῦτον θεῖναι καὶ προηγούμενον τοῦ μείζονος, μὴ ὡς ὁ χρόνος
τὴν ἀπειρίαν ἔχει, οὕτω καὶ τῶν πραγμάτων ἐχόντων αὐτήν, καὶ ἔτι τὸ
ἔσχατον ἀρχικώτερον θεῖναι καὶ πρότερον, ὡς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ μέσου μὲν
35 προηγουμένου τοῦ μείζονος, τοῦ ἐσχάτου δὲ προηγουμένου τοῦ μέσου, ὃ
νῦν ὠνόμασεν· τὸ γὰρ νῦν ἔσχατον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐστιν, ἢ καὶ τὸ νῦν 15
πρᾶγμα ἐπὶ τῶν ἔργων τὸ ἀποβάν ἐστι τέλος, οὗ ἕνεκα τὰ πρὸ αὐτοῦ, ὃ

3 λήψαιτο E 13 τούτῳ] τοῦτο Aa 16 ὀρυγὸν a 18 πρότερα scripsi: προτέρα Aa: πρότερον E 19 ἡ om. Aa 20 δὲ om. Aa 21 οἰκία — ἐτμήθησαν om. Aa συνοιγμένον Aa 25 ἐπὶ] ἐπεὶ a 30 νοῆσαι] νοεῖσθαι E 37 οὗ] ὃ E

καὶ μένει τε καὶ ἔστι παρελθόντων ἴσως τῶν πρὸ αὐτοῦ, οἷον ἡ οἰκία· 85
ἐκ θεμελίων μὲν γὰρ καὶ τοίχων καὶ στέγης ἄλλο τί ἐστιν ἡ οἰκία, ἀλλ'
οὐχὶ θεμέλιοι καὶ στέγη καὶ τοῖχοι. διὸ ἐκεῖνα μὲν τρόπον τινὰ γέγονέ
τε καὶ παρελήλυθεν, ἡ δὲ οἰκία νῦν ἔστιν, ἀφ' ἧς ἄρξασθαι πρώτης δεῖ
5 τὸν λόγον, ἵν' ἀνατρεχόντων ἡμῶν τὸ γεγονέναι τὰ πρὸ αὐτῆς ἕψεται.
οὕτω καὶ εἰ Σωκράτης ἐστίν, ἡ μήτηρ αὐτοῦ τέτοκεν· εἰ τοῦτο, κατὰ
γαστρὸς ἔσχηκεν· εἰ τοῦτο, Σωφρονίσκῳ πεπλησίακεν· εἰ τοῦτο, Σωφρο- 20
νίσκος ὑπῆρξεν. εἰ Σωκράτης ἄρα ἐστί, Σωφρονίσκος ὑπῆρξε. καὶ οὕτως
ἀπὸ τοῦ νῦν ὄντος ἀρξάμενοι τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα ἑπόμενα ἔσχομεν.

10 p. 95b25 Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσται. εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν.

Ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ γεγονότων καὶ ὄντων τὸν λόγον ἐποίησε, λέγω δὴ τὸ 25
ἐκ τῶν ὑστέρων γίνεσθαι ἀναγκαίαν τὴν ἀκολούθησιν ἐπὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ γινομένων, νῦν παραδίδωσι τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐσομένων. φησὶν
οὖν ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσται ὁμοίως ἔχει ὡς δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ γέγονεν εἶχε.
15 ποιεῖται δὲ πάλιν ἐπὶ τῶν στοιχείων τὴν μεταχείρισιν. καὶ λαμβάνει τὸ
Δ ὡς πάντων ἔσχατον, τὸ δὲ Α πάντων πρῶτον, καὶ μέσον τὸ Γ, τῷ
μὲν Α ὀφεῖλον ἕπεσθαι, τοῦ δὲ Δ προηγεῖσθαι κατὰ τὴν ὀφειλομένην
λῆψιν τῇ ἀναγκαίᾳ ἀκολουθήσει τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ 30
τοῦ γεγονότος πεποίηκε. λέγει δὴ ὅτι εἰ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τὸ Δ ἔσται,
20 ἀνάγκη πρότερον ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τὸ Α ἔσται. ἐπεὶ γὰρ ἐξ ἀνάγκης δεῖ
τῆς τοῦ Α ὑπάρξεως, ἵνα τὸ Δ ὑπάρξῃ, ἂν τὸ Δ ἔσεσθαι ὑποθώμεθα καὶ
ἔστιν ἀληθές, ἀναγκαῖον ἔσεσθαι τὸ Α πρότερον. τοῦ δὲ ἀναγκαίως οὕτως
ἀκολουθεῖν τῇ μελλούσῃ ὑπάρξει τοῦ Δ τὴν τοῦ Α ὕπαρξιν τὸ Γ ἐστὶν
αἴτιον· τούτου γὰρ δεῖ προσεχῶς τῷ Δ πρὸς τὸ ὑπάρξαι, διὰ δὲ τοῦτο καὶ
25 τοῦ Α, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ Γ ὑπάρξαι, εἰ μὴ τὸ Α ὑπάρξει πρότερον. 35
ὥστε εἰ τὸ Δ, τὸ Γ· εἰ τὸ Γ, τὸ Α· εἰ τὸ Δ ἄρα, τὸ Α.

p. 95b29 Ὁμοίως δ' ἄπειρος ἡ τομὴ καὶ ἐν τούτοις.

Ὥσπερ, φησίν, ἐπὶ τῶν γεγονότων ἐλέγομεν ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ χρόνου
ἐπ' ἄπειρον ἡ διαίρεσις καὶ ἀεί τι παρεμπίπτει μέσον, εἰ καθ' ἑαυτόν τις 40
30 τὸν χρόνον δίχα τῶν πραγμάτων λήψοιτο, κατὰ δὲ τῶν πραγμάτων λαμ-
βανόμενος, ἐπεὶ μὴ καὶ ταῦτα ἀλλήλων ἔχονται, λέγω δὴ τὰ γενόμενα, αἱ
δὲ τούτων γενέσεις κατά τινα κοινὸν ὅρον ἀλλήλαις συνάπτουσιν, ἐξ ἀνάγκης
ἔστιν ἄμεσα ἐπὶ τούτων λαβεῖν, τὸ μὲν ἡγούμενον τὸ δ' ἑπόμενον, καὶ
τούτοις ὁ χρόνος συνὼν ἐνδίδωσιν ὥσπερ ἑαυτόν, ἵνα τι καὶ ἐπ' αὐτοῦ

---

2 ἡ om. Aa 3 θεμέλια E 6 τέτοκεν] ἕνεκεν E 9 ἀρξάμενον E
11 λέγω δὲ libri 15 μεταχείρησιν E 17 μὲν Α et δὲ Δ scripsi: μὲν ὁ et
δὲ α libri 19 prius ὅτι om. Aa 21 ἂν τὸ] αὐτὸ Aa 23 τοῦ
post τὴν om. E 30 δίχα πραγμάτων τὸν χρόνον coll. E δὲ post πραγμάτων
exh. Aa

τρόπον τινὰ ἀμέσως ἡγούμενον καὶ ἑπόμενον λαμβάνηται, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ 85 τῶν ἐσομένων φαμέν. ὡς γὰρ ταῖς γενέσεσι μὴ οὔσαις συνεχέσι, φαντασίαν 45 ὁ χρόνος συνεχείας ἐκ τοῦ αὐταῖς παρέπεσθαι δίδωσιν, οὕτως αὐτὸς φαντασίαν ἀμεσότητος ἐξ αὐτῶν ἀναδέχεται. ἀμέσων γὰρ γενέσεων πρὸς 5 ἀλλήλας λαμβανομένων τοῖς ὕστερον καὶ τοῖς πρότερον, φαντασίαν ἀμεσότητος καὶ ὁ ὕστερος χρόνος πρὸς τὴν πρὸ αὐτοῦ ἀναδέχεται· καὶ οὐδὲν τοῦτο τῇ ἀποδείξει λυμαίνεται, εἰ μὴ κυρίως ὁ χρόνος ἄμεσος· οὐ γὰρ κατὰ τὸν χρόνον ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα ἡ ἀπόδειξις.

p. 95b31 Ἔχει δ' οὕτως ἐπὶ τῶν ἔργων. 50

10 Ὅπερ ἐπὶ τῶν στοιχείων πρότερον πεποίηκε καθολικὴν ποιούμενος τὴν παράδοσιν, τοῦτο νῦν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἔχον παρίστησιν. καὶ πρότερον ὡς περὶ γεγονότων φησίν, ἔπειτα ὡς | περὶ ἐσομένων, ὅπερ 86 καὶ ἐν τοῖς στοιχείοις πεποίηκε· τὰ γὰρ γεγονότα σαφῆ ὄντα, ἐπείπερ ἤδη ἀποβεβήκασι, καὶ τοῖς ἐσομένοις τὴν πίστιν παρέχεται. ὃ οὖν ἐπὶ τῶν 15 στοιχείων ἐλέγομεν, φησίν, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων. καὶ δῆλον ἐκ τῶν κατὰ τὰς τέχνας ἐργαζομένων καὶ ἀποτελουμένων. ἔστω δὴ οἰκία ἐφ' οὗ Δ, τετμῆσθαι λίθους ἐφ' οὗ Α, μέσον τὸ Γ ὁ θεμέλιος. εἰ οὖν οἰκία γέγονε, λίθοι τέτμηνται· οὗτοι οἱ δύο ἄκροι, ἐλάττων οἰκία, μείζων 5 τὸ τετμῆσθαι λίθους. διότι δὴ εἰ οἰκία γέγονεν, ἐξ ἀνάγκης λίθοι τέτμην-20 ται, τῇ γενέσει τῆς οἰκίας καὶ ἡ γένεσις τῆς τῶν λίθων ἐπηκολούθησε τμήσεως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προηγήσατο, ὅτι θεμέλιοι γεγόνασιν, εἰ δὲ τοῦτο, καὶ λίθοι τέτμηνται. ὡς τοῖς μὲν πράγμασιν προηγεῖσθαι τῆς γενέσεως τῆς οἰκίας τὴν τῶν θεμελίων γένεσιν, ταύτης δ' αὖθις τὴν γένεσιν τῆς τῶν λίθων τομῆς, διὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ λόγου λαμβάνεσθαι τὰ ὕστερα 10 25 προηγούμενα καὶ τὰ πρότερα ὡς ἑπόμενα. καὶ οὕτως ἡ ἀπόδειξις· εἰ οἰκία, θεμέλιος· εἰ τοῦτο, λίθοι τέτμηνται· εἰ οἰκία ἄρα γέγονε, λίθοι τέτμηνται. καὶ ἠρξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐγγύτερον ὄντος τοῦ νῦν, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν χρόνον ὑστέρου, καὶ οὕτω προϊόντες ἀναγκαίαν εἴδομεν γινομένην τὴν ἀκολούθησιν. καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσομένου ὡσαύτως· οὐ δεῖ γὰρ 30 πλείω προσθεῖναι, τῆς ἑξῆς περὶ τοῦ ἐσομένου λέξεως ὑπαρχούσης σαφοῦς.

p. 95b38 Ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν ἐν τοῖς γινομένοις κύκλῳ τινὰ γένεσιν. 15

Περὶ ἀκολουθήσεως τῶν ὅρων παραδιδοὺς ἐπειδήπερ προλαβὼν ἔλεγεν ὅτι ἐπὶ τῶν μὴ ἅμα ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ἀκολούθησις ἀναγκαία, οὐκ ἐκ τῶν προτέρων ἐστί, καὶ ἐν τούτοις προεχείριζε τὰ γινόμενα ἑώρα τε ἐπὶ τούτων 35 τινὰ ἀλλήλων ὑπάρχοντα αἴτια, ἀλλήλων τε προηγούμενα καὶ ἀλλήλοις ἑπόμενα, νῦν περὶ τούτων φησὶν ὅτι ἐν τοῖς φύσει γινομένοις εἰσί τινα 20

---

1 ἄμεσος a 4 ἀναδέχεσθαι a 13 γὰρ om. Aa ἐπειδὴ E
20 ante τῇ add. καὶ Aa 21 μᾶλλον om. Aa 25 πρότερον E εἰ] εἰς E
29 γὰρ] δὲ E 32 τῶν om. E 34 ἐπεὶ Aa 36 φύσει om. E

κύκλον μιμούμενα ἐν τῷ γίνεσθαι. ὡς γὰρ ἐν τῷ κύκλῳ τὸ αὐτὸ σημεῖον 86
τέλος τε καὶ ἀρχή ἐστιν, οὕτως ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ αὐτὸ τέλος καὶ ἀρχή,
καὶ αἴτιον τοῦ αὐτοῦ καὶ αἰτιατὸν γίνεται, εἰ καὶ μὴ κατ' ἀριθμόν, ἀλλά
γε κατ' εἶδος, ὡς καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἐπεισκυκλεῖσθαι καὶ ἐνταῦθα κἀκεῖσε
5 στρέφεσθαι ἀπὸ τῶν αἰτίων ἐπὶ τὰ αἰτιατὰ καὶ ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν ἐπὶ
τὰ αἴτια. τότε οὖν, φησίν, ἡ κύκλῳ γένεσίς ἐστιν, ὅταν ἀλλήλοις οἱ ὅροι
ἕπωνται, οἵ τε ἄκροι καὶ ὁ μέσος· ἐν γὰρ τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἔσται καὶ 25
τὸ ἀντακολουθεῖν ἀλλήλοις καὶ τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐν κύκλῳ.

p. 95b40 Δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις.

10 Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν περὶ τῆς κύκλῳ παραδέδωκε
δείξεως ὅπως γίνεται, καὶ ἔλεγε ταύτην ἐπὶ τῶν ἐξισαζόντων καὶ ἀντικατη-
γορουμένων γίνεσθαι, ὡς ἔχει τὰ ἴδια καὶ τὰ εἴδη, ὧν ἐστιν ἴδια τὰ ἴδια. 30
τὸ αὐτὸ δέ ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων, ἃ ἀλλήλοις ἐστὶν αἴτια. ὡς γὰρ
ἐπ' ἐκείνων ἀντιστρέφει τὰ συμπεράσματα, ὡς ἀντικατηγορεῖσθαι ἀλλήλων
15 τοὺς ὅρους, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις ὄντων αἰτίων ἡ ἀντιστροφὴ γίνεται,
ὡς ἀλλήλοις ἀνθέπεσθαι.

p. 96a2 Τὸ δὲ κύκλῳ τοῦτό ἐστιν.

Τοῦτο δέ, φησίν, ἐστὶ τὸ κύκλῳ. τὸ δὲ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ γάρ, τουτέστι
τὸ γὰρ κύκλῳ καὶ ἐξ ἀλλήλων δείκνυσθαι τοῦτό ἐστι τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς 35
20 ἀλλήλους τοὺς ὅρους· ἀντιστρεφόντων γὰρ τούτων ἡ κύκλῳ δεῖξις ἀπο-
τελεῖται. ἔσται δὲ δῆλον κἀκ τῶν παραδειγμάτων.

p. 96a2 Ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων φαίνεται ὧδε. βεβρεγμένης τῆς γῆς.

Σαφὲς τὸ λεγόμενον ἐπὶ παραδείγματος ποιεῖται, καὶ φησὶν ὅτι ἐπὶ 40
τῶν ἔργων τῆς φύσεως οὕτω γίνεται φανερόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν Προτέρων
25 ἀναλυτικῶν τὴν κύκλῳ δεῖξιν διδάσκων λογικώτερον ἐτίθει τὰ παραδείγματα,
ἐννοηματικὰ λαμβάνων εἴδη καὶ ἴδια· ἐνταῦθα δὲ ὡς εἶδος ἀποδείξεως
ταύτην εἰς μέσον ἄγων, πραγματικώτερον ἐκ τῶν γινομένων αὐτὴν παρί-
στησιν, πράγματα παρεισάγων ἀλλήλοις ἑπόμενα ἐκ τοῦ ἐξ ἀλλήλων γίνε-
σθαι καὶ ἀλλήλων εἶναι αἰτιατά τε καὶ αἴτια. γῆς γὰρ βραχείσης ἐξ ὑετοῦ, 45
30 ἀτμὶς γίνεται, καὶ ταύτης ἀναχθείσης ἐπέκεινα τῆς τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου
ἀνταναχλάσεως νέφος γίνεται, τοῦ δὲ νέφους παχυνομένου ὕδωρ· τούτου
δὲ γενομένου ἀνάγκη βεβρέχθαι τὴν γῆν, βαρέος ὄντος τοῦ ὕδατος καὶ ἄνω
μένειν μὴ δυναμένου. τὸ γοῦν βεβρέχθαι τὴν γῆν, πρότερον ληφθὲν ὡς

4 καταναχυκλεῖσθαι E 7 ἐστὶ E 10 ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν] Anal. pr. B 5—7 παρέδωκε E 15 ἡ om. E 16 post ὡς add. μὴ E, κἂν a 17 Τὸ δὲ — ἐστιν om. Aa 21 κἀκ] κἀπὶ E 26 ἴδια] fort. μὴ ἴδια 27 μέσην E 30 ταύτης] τ' αὖθις Aa 31 ἀνακλάσεως E

αἴτιον, νῦν αἰτιατὸν γέγονε, καὶ πάλιν αἰτιατὸν ὂν αἴτιον γίνεται, ὡς ἕπε- 86
σθαι τῷ μὲν τὴν γῆν βεβρέχθαι τὴν ἀτμίδα, ταύτῃ δὲ τὸ νέφος, καὶ τούτῳ
τὸ ὕδωρ, καὶ τούτῳ τὸ βραχῆναι τὴν γῆν· καὶ ὃ ἦν πρῶτον, ἔσχατον 50
γέγονε, καὶ οὕτω κύκλῳ, ὡς γίνεσθαι ἀρχὴν καὶ τέλος τὸ αὐτό.

5 p. 96a 6 Ἑνὸς γὰρ αὐτῶν ὁτουοῦν ὄντος ἕτερόν ἐστιν.

Ὅπερ ἄν, φησί, λάβῃς ἐκ τούτων ἤδη ὄν, ἕπεται ἕτερον, καὶ τούτου
πάλιν ληφθέντος ἄλλο, καὶ αὖθις τούτου ὄντος ἀκολουθεῖ τὸ πρῶτον
ληφθέν, ὡς δῆλον ἐπὶ τοῦ παραδείγματος γέγονε. γίνεται | δὴ ἐπὶ τῶν 87
τοιούτων καὶ ἡ ἀπόδειξις ἑκατέρωθεν διὰ τὴν εἰρημένην ἀντακολούθησιν·
10 μάλιστα δὲ ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἐφ' ὧν καὶ ἀναγκαῖά ἐστι τὰ
γινόμενα καὶ οἰκειότερον ἐπ' ἐκείνων· ἥ τε γὰρ κίνησις κύκλῳ ἐπ' ἐκείνων
καὶ ἀναγκαία καὶ ἡ δεῖξις κύκλῳ ὡσαύτως καὶ ἀναγκαία.

p. 96a 8 Ἔστι δ' ἔνια μὲν γινόμενα καθόλου.

Πάλιν ἄλλην τοῦ μέσου διαφορὰν παραδίδωσιν ἐκ τῶν ὑποκειμένων 5
15 πραγμάτων προσγινομένην αὐτῷ. ὡς γὰρ τῶν πραγμάτων, ἃ τῇ ἀποδείξει
ὑπόκειται, τὰ μὲν ἀεὶ ὡσαύτως ἐστὶν ἢ γίνεται, τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν
οὕτως, ἐνδέχεται δέ ποτε καὶ ἄλλως, οὕτω καὶ οἱ μέσοι τῶν μὲν ἀεὶ ἀεί,
τῶν δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἀεὶ ὄντος
οὕτως ἢ οὕτως ἀεὶ γινομένου τινὸς συμπεράσματος, τὸν τούτου μέσον ὡς
20 ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχειν ἢ γίνεσθαι, ἢ αὖθις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ
πράγματος οὕτως γινομένου ἢ ἔχοντος τὸ μέσον ἀεὶ ἔχειν τοιῶσδε ἢ 10
γίνεσθαι. οἷον τὸ οὐράνιον σῶμα ἀεὶ κύκλῳ κινεῖται. διὰ τί; ὅτι νοῦν
μιμεῖται· τοῦτο ὁ μέσος. καὶ ἔστιν ὡσαύτως ἀεὶ τοῦτο τοῦ ἀεὶ ὄντος
παράδειγμα, ὡς καὶ ὁ μέσος ἀεί ἐστι. τοῦ δὲ ἀεὶ γινομένου ʻἀεὶ μετὰ τὸ
25 θέρος μετόπωρονʼ. διὰ τί; διότι ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰ ἀντικείμενα τότε τῆς
καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης τρέπεται. τοῦτο οὐδέποτε ἄλλως ἔχει. τοῦ δὲ ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ ʻπᾶς ἄνθρωπος ἄρρην τὸ γένειον τριχοῦταιʼ. διὰ τί; ὅτι
τυχὸν ξηροτέρας κράσεως γινομένης ἐν τῇ ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὸ τριχοῦσθαι 15
τὸ γένειον πέφυκε γίνεσθαι, πλείων καὶ ἡ λιγνυώδης ἀναθυμίασις γίνεται.
30 τό τε οὖν πρᾶγμα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὁ τούτου μέσος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
καὶ αἱ ἀποδείξεις τοιαῦται.

Ἔστι δ' ἔνια μὲν γινόμενα καθόλου· ἀεί τε γὰρ καὶ ἐπὶ
παντὸς ἢ ἔχει ἢ γίνεται. τῶν γινομένων, φησί, τὰ μὲν ἀεὶ οὕτως
ἔχει, τὰ δ' ἀεὶ οὕτως γίνεται. ἡ γὰρ οὐρανία κίνησις ἡ αὐτὴ μὲν οὖσα
35 κατ' εἶδος ἀεί ἐστιν ἡ αὐτή, τὸ δὲ εἶναι ἔχουσα ἐν τῷ γίνεσθαι ἀεὶ γίνεται·

---

2 τούτῳ] ταύτῃ Aa 5 αὐτῶν om. E ὄντος ὁτουοῦν coll. E 8. 9 ἐπὶ τούτων E 24 ὡς scripsi: ᾧ libri 25 φθινόπωρον E 26 οἰκουμένης] οἰκήσεως Aa 30 καὶ ὁ — πολὺ om. Aa 31 τοιαῦται] ποιοῦνται a 32 ἔνιοι a 35 ἡ αὐτή ἐστιν ἀεί coll. Aa

ἀκατάπαυστος γάρ ἐστιν. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἐν αὐτῇ τὸ πρότερον καὶ τὸ 87 ὕστερον, καὶ οὐ ταὐτὸν ἐν αὐτῇ τὸ ἦν καὶ τὸ ἔσται, ἀλλ' ἄλλο καὶ ἄλλο, 20 γινομένη ἐστὶ καὶ οὐδέποτε οὖσα, ἀλλὰ συμπορευομένη τῷ χρόνῳ, ὑφ' οὗ καὶ μετρεῖται ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχουσα. διὰ τοῦτο καὶ γένεσις ἀλλ' 5 οὐκ ὀντότης ἐστίν. ἐπὶ τῶν ἐν κινήσει τοίνυν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐπὶ τῶν ἐνύλων καὶ φυσικῶν τοὺς περὶ τοῦ μέσου λόγους γυμνάζων κατὰ τὸ ἴδιον τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, οὐκ ἀξιοῖ λέγειν τὸ ἀεὶ καὶ ἐπὶ παντὸς εἶναι, ἀλλ' ἢ ἔχειν ἢ γίνεσθαι. τὸ μὲν οὖν κύκλῳ κινεῖσθαι, ὡς εἴρηται, ἀεὶ οὕτως 25 ἔχει ἐπὶ παντὸς οὐρανίου σώματος· αἵ τε γὰρ σφαῖραι πᾶσαι καὶ οἱ ἀστέρες 10 ἅπαντες οὕτως ἔχουσιν ἀεί· τὸ δὲ μετὰ χειμῶνα γίνεσθαι ἔαρ καὶ μετὰ ἔαρ θέρος, καὶ μετὰ τοῦτο μετόπωρον καὶ αὖθις χειμῶνα μετὰ τοῦτο ἀεὶ γίνεται. ὁμοίως καὶ τὸ ἀλλήλας νύκτα διαδέχεσθαι καὶ ἡμέραν, καὶ ἀντιπαραχωρεῖν ἀλλήλαις τῆς αὐξήσεως ἐπίσης κατὰ τοὺς πλησιασμοὺς καὶ τὰς ἀποστάσεις τοῦ ἡλίου καὶ τὰ τοιαῦτα ἀεὶ γίνεται. καὶ ἔστι τὸ μὲν 15 ἔχειν ἀεὶ οἰκεῖον ἐπὶ τῆς οὐρανίας κινήσεως διὰ τὸ συνεχὲς αὐτῆς καὶ 30 ἀδιάκοπον, τὸ δὲ γίνεσθαι ἀεὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρημένων διὰ τὸ διακόπτεσθαι μὲν διαδέχεσθαι δ' ἄλληλα. ἐπεὶ τοιγαροῦν τὸ μὲν εἶναι κυρίως ἐπὶ τῶν νοητῶν, ἅτε μηδὲν ἐχόντων δυνάμει, ἀλλ' αὐτοενεργειῶν ὑπαρχόντων, τὸ δὲ γίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀεὶ ἐν δυνάμει, ἅτινά ἐστι τὰ ἐν γενέσει 20 τε καὶ φθορᾷ καὶ ἐν διηνεκεῖ ῥύσει τυγχάνοντα καὶ μεταβολῇ, τιθέμενος οὗτος ὡσπερεὶ μεταξὺ τούτων φύσιν τινὰ τὰ οὐράνια σώματα, κατὰ μὲν τὸ εἶναι ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα, κατὰ δὲ τὸ κινεῖσθαι τὸ δυνάμει τε ἔχοντα 35 καὶ μεταβάλλοντα, εὗρε καὶ μεταξύ τινα ῥῆσιν τοῦ ἀεὶ εἶναι καὶ ἀεὶ γίνεσθαι, τὸ ἀεὶ ἔχειν, ἵν' ᾖ δῆλον ὡς κατὰ μέθεξιν αὐτῇ, οὐ καθ' ὕπαρξιν 25 τὸ ἀεί, τῷ ὑπ' ἄλλου ἔχεσθαι ὂν καὶ οὐ καθ' αὑτὸ ὄν.

p. 96a 9 Τὰ δὲ ἀεὶ μὲν οὔ, ὡς ἐπὶ πολὺ δέ.

Εἰς δύο διελὼν τὰ ἀποδεικτά, εἴς τε τὰ καθόλου καὶ τὰ ὡς ἐπὶ τὸ 40 πολύ, ἐπὶ μὲν τῶν καθόλου οὔτε παραδείγματα τέθεικεν οὔτε περὶ μέσου τι εἴρηκεν, ὡς δῆλον ὂν ὅτι ἀναγκαῖόν τε καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον τὸ μέσον 30 ἐπὶ πάντων. ἐπὶ δὲ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ παράδειγμα τέθεικε καὶ περὶ τοῦ μέσου ἱκανῶς εἴρηκε δεικνύων ὡς καὶ οὗτος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ᾠήθη γὰρ ἄν τις ὡς ἀποδεικτικὸς ὢν καὶ ἐπιστημονικὸς ὁ μέσος ἕξει ὡσαύτως ἀεί. διὰ τοῦτο δι' ἀδυνάτου δείκνυσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄντα καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν τοιούτων, καὶ τοῦτο ἐπὶ στοιχείων ἐμφαίνων ὡς καθόλου 45 35 τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἐπί τινων μὲν ἐπί τινων δ' οὔ. παράδειγμα μὲν γὰρ εἴληφε πρὸς μόνην σαφήνειαν, τὴν δέ γε δεῖξιν καθόλου πεποίηται.

4 ante γένεσις add. τὸ γίνεσθαι E 6 ἐνύλων] ἐν κινήσει iterum E 11 post χειμῶνα add. καὶ Aa 12 διαδέχεσθαι νύκτα τε καὶ E 15 ἔχει Aa 18 αὐτὸ ἐνεργειῶν libri 24 αὐτῇ] ambiguus E 27 καὶ εἰς τὰ E 34 ante στοιχείων add. τῶν Aa

p. 96a 12 Εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Β καθόλου κατηγορεῖται. 87

Τὸ καθόλου ἐνταῦθα οὐχ ὡς ἐν τοῖς Πρώτοις ἀναλυτικοῖς φησιν, ἀλλ' 50
ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ παραδέδωκεν· οὐ γὰρ μόνον τὸ κατὰ πάντων
τῶν μερῶν τοῦ ὑποκειμένου τὸ κατηγορούμενον λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καθ'
5 αὑτὸ καὶ ἀεί. ἔστω οὖν, φησί, τὸ ΑΓ συμπέρασμα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· λέγω
ὅτι καὶ ὁ μέσος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ἐστιν, ὡς εἶναι καὶ τὰς προτάσεις ὡς
ἐπὶ τὸ πολύ· κατὰ γὰρ τὴν τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἄκρα σχέσιν καὶ αἱ προτά-
σεις. εἰ γὰρ μή, ἔστω καθόλου ὁ μέσος καὶ αἱ προτάσεις ὡσαύτως, καὶ
λε|γέσθω τὸ Α ὁ μείζων ὅρος καθόλου τοῦ Β τοῦ μέσου, καὶ τὸ Β 88
10 καθόλου τοῦ Γ. ὅμοιον δὴ ἔσται καὶ τὸ συμπέρασμα ταῖς προτάσεσιν, οὐ
κατὰ τὸ ποιὸν τῶν προτάσεων μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὴν ὕλην· ὥστε
καὶ τὸ Α καθόλου τοῦ Γ. ἀλλ' ὑπέκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. πῶς οὖν τὸ
αὐτὸ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ καθ' αὑτὸ καὶ ἀεί; τοῦτο γὰρ ἀδύνατον.
ὥστε κἀκεῖνο ἀδύνατον ᾧ τεθέντι τὸ ἀδύνατον ἠκολούθησεν. ἦν δὲ τοῦτο 5
15 τὸ λέγειν τὸ μέσον καθόλου εἶναι, τοῦ συμπεράσματος ὄντος ὡς ἐπὶ τὸ
πολύ. ἔσται ἄρα τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὁ μέσος τοιοῦτος.

p. 96a 17 Ἔσονται τοίνυν καὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρχαὶ ἄμεσοι.

Εἰ ὁ μέσος οὕτως ἔχει, φησί, δι' οὗ αἱ προτάσεις διαρθροῦνται καὶ
ἀπαρτίζονται, δῆλον ὅτι καὶ αἱ προτάσεις αἱ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὡς ἐπὶ πολὺ
20 προβλήματος παραλαμβανόμεναι τοιαῦται ἔσονται· ὡς καὶ ταύτας ἢ ὡς 10
ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεσθαι. ἀρχὰς δὲ λέγει τὰς προ-
τάσεις ὡς ἀμέσους τε καὶ ἀναποδείκτους. εἰ γὰρ μὴ ἐπ' ἄπειρον ἡ λῆψις
τοῦ μέσου, ἀλλ' ἵσταταί που, δῆλον ὅτι ἔσονται ἄμεσοι ἐφ' ὧν ἡ λῆψις
τοῦ μέσου ἵσταται.

25 p. 96a 20 Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀποδίδοται.

Τῶν αἰτίων τετραχῇ διαιρουμένων εἰς ὑλικόν, εἰδικὸν ποιητικόν τε καὶ 15
τελικόν, καὶ τούτων ἑκάστου μέσου λαμβανομένου καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀπαρ-
τίζοντος, ἐπεὶ ὁ ὅρος τῶν λοιπῶν μέσων τῇ ἀποδείξει ἐστὶν ἁρμοδιώτατος
μάλιστα, ὡς ἐξ ἀρχῆς εἴρηται, τούτου ἕνεκα καὶ τὸν περὶ τούτου λόγον
30 πλείονα ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ πεποίηται, πρό τε τῶν λοιπῶν αἰτίων πολλὰ
περὶ αὐτοῦ εἰρηκὼς καὶ νῦν αὖθις μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ τῶν αἰτίων ἁπάν-
των ἰδίως περὶ αὐτοῦ προστιθεὶς ἕτερα. ἐπειδὴ τοίνυν ἔλεγε πρότερον 20
μήτε δι' ἀποδείξεως τὸν ὅρον μήτε μὴν ὅλως διὰ συλλογισμοῦ, ἀλλ' ἐν
ἀποδείξει εὑρίσκεσθαι μέσον ἐν αὐτῇ λαμβανόμενον, ἔδει δέ τινος μεθόδου

3 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post. A 31 p. 87b 32 7 γὰρ] γοῦν Aa
τὰ om. Aa 9 ὁ A E 11 ποιῶν E δὴ om. E 14 ἀκολούθησιν a
20. 21 ἢ ὡς — εἶναι ἢ om. E 30 πρό τε] πρότερον E

ἡμῖν, δι' ἧς τὸν ὅρον εὑρήσομεν τῇ ἀποδείξει τὰ μάλιστα χρησιμεύοντα 88
καὶ ὑπὲρ τὰ λοιπὰ τῶν αἰτίων εἴδη οἰκειότατόν τε καὶ ἀναγκαιότατον αὐτῇ
ὑπάρχοντα, ταύτην νῦν ἡμῖν τὴν μέθοδον παραδίδωσιν, ἁπλῶς τε τὰ ἐν τῷ
τί ἐστι κατηγορούμενα πάντα πῶς θηρεύεται διδάσκων, κἀκ τῆς τούτων
5 ποιᾶς συνθέσεως τὸν ὅρον ἀποτελῶν, ἓν μὲν καὶ αὐτὸν τῶν ἐν τῷ τί ἐστι 25
κατηγορουμένων ὑπάρχοντα, ἔχοντα δέ τι ἴδιον παρὰ τὰ ἄλλα τὸ πρὸς τὸ
ὑποκείμενον ἀντιστρέφειν, μηδενὶ ἑτέρῳ ἢ ἐκείνῳ ἐφαρμόζοντα καὶ τὴν
οὐσίαν ἐκείνου δηλοῦντα. φησὶ τοίνυν ὅτι τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορου-
μένων τὰ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς καὶ τὸ γένος ὑπερτείνειν, εἰς ὃ τὸ ὑποκεί-
10 μενον ἀναφέρεται, τὰ δ' οὕτως, ὡς αὐτοῦ ὑπάρχειν ἐντός. οἷον εἰ τριὰς
τὸ προκείμενον εἴη, οὗ δεῖ τὸν ὅρον εὑρεῖν, ταύτης ἐν τῷ τί ἐστι τὸ ὄν
τε καὶ τὸ περιττὸν κατηγορεῖται· ἀλλὰ τὸ μὲν ὂν ὑπάρχει καὶ ἄλλοις ἃ 30
μὴ ἀριθμοί εἰσιν, ὥστε καὶ ὑπερτείνει τὸν ἀριθμόν, ὑφ' ὃν ὡς γένος ἀνα-
φέρεται ἡ τριάς, τὸ δὲ περιττὸν οὐδενὶ ὃ μὴ ἀριθμός ἐστιν. ἐκεῖνα μὲν
15 οὖν οὐκ ἐκλεκτέον, ὅσα τὸ γένος ὑπερβαίνει, ταῦτα δέ γε ὅσα τοῦ γένους
ὄντα ἐντὸς ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ προκειμένου κατηγορεῖται, αὐτοῦ μὲν ἐπὶ
πλέον ὑπάρχοντα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ γένους. ληπτέον δὴ τὰ τοιαῦτα ἐπὶ
τοσοῦτον, ἕως ἂν πρώτη γένηται σύνθεσις, ἧς ἕκαστον μὲν μόριον ἐπὶ
πλέον ἔσται τοῦ προκειμένου, οὐ μὴν καὶ τὸ ἅπαν σύνθημα. πρώτην δὲ 35
20 λέγει σύνθεσιν, εἰς ἣν προϊόντες λόγον ἤδη ἔσχομεν πρὸς τὸ ὁριστὸν ἀντι-
στρέφοντα, ὡς εἶναι τὰ ἐπέκεινα ταύτης παρέλκοντα, αὐτάρκους οὔσης αὐτῆς
πρὸς ἀποπλήρωσιν ὁρισμοῦ· οἷον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλεγόμεθα τὰ μὴ τὸ
ζῷον ὑπερβαίνοντα τῶν κατηγορουμένων, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν, τὸ νοῦ
καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· καὶ ταῦτα τῷ γένει συντιθέντες ὅταν πάντα
25 ἐπεξέλθωμεν, παραγινόμεθα πρώτως εἰς σύνθεσιν, ἥτις πρὸς τὸ ὁριστὸν
ἀντιστρέφει. οὐκέτι οὖν ἑτέρας προσθήκης δεόμεθα, ἵνα τυχὸν τὸ γελαστι- 40
κὸν ἢ τὸ δίπουν ἤ τι ἄλλο τῶν κατηγορουμένων ἐν τῷ τί ἐστι προστεθῇ.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς τὰς διαφορὰς ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαί
φαμεν, καίτοι διαφερούσας τοῦ γένους μάλιστα, τῷ ἐκεῖνο μὲν ἐν τῷ τί
30 ἐστι, ταύτας δὲ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγορεῖσθαι. ἢ αἱ διαφοραὶ καθ'
ἑαυτὰς μὲν ὡς ποιότητες λαμβάνονται καὶ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι κατηγο-
ροῦνται, μετὰ δὲ τοῦ γένους συνειλημμέναι γένη τέ εἰσι, καὶ ἐν τῷ τί ἐστι
λέγονται. τὸ οὖν λογικὸν ὡς μὲν λογικότης ποιότης ἐστὶ καὶ ἐν τῷ ὁποῖόν 45
τί ἐστι τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖται· λογικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὡς μετέχων
35 λογικότητος, ὡς καὶ λευκὸν ὁ κύκνος ὅτι μετέχει λευκότητος· ὡς δέ γε
ζῷον τὸ λογικὸν γένος ἐστὶ καὶ ἐν τῷ τί ἐστι λέγεται. 'τί ἐστι' γὰρ 'ἄν-
θρωπος;' τινὸς ἐρωτήσαντος, ὁ ζῷον εἰπὼν λογικὸν οὐκ ἀπροσφυῶς ἀπο-
κέκριται. καὶ ἑκάστη τῶν διαφορῶν οὕτως, ἐπεὶ καὶ ὁ ὁρισμὸς τὸ γένος
ἔχων καὶ τὰς διαφορὰς ἐξ ὧν σύγκειται, οὐ πῇ μὲν ἐν τῷ τί ἐστι διὰ τὸ

---

1 δι' οὗ E 3 τὴν μέθοδον ἡμῖν coll. E 5 ἓν μὲν] ἕνα E 10 post ὡς add. καὶ E 13 καὶ om. E 18 ἂν om. Aa 22 ἀναπλήρωσιν E 27 ἢ τὸ ἄλλο E προστεθείη Aa 31 ἐν om. Aa 34 post γὰρ add. ζῷον E 35 ὅτι μετέχει] ὡς μετέχων E post γε add. τὸ E

γένος πῇ δ' ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστι διὰ τὰς διαφορὰς ἀποδίδοται, ἀλλ' ὅλος 50
ἐν τῷ τί ἐστιν, ὡς γένους οὔσης ἑκάστης διαφορᾶς, ἐπεὶ τῷ γένει συνείληπται, πασῶν δὲ μετὰ τοῦ γένους ὁρισμοῦ, ὡς τούτου ὄντος τοῦ εἴδους, ὃ τὸ ἅπαν δηλοῖ πρῶτον σύνθημα. τοῦτο τοίνυν τὸ πρῶτον σύνθημα, ὃ
5 κατὰ πρόοδον γίνεται τὴν ἀπὸ τοῦ περιεκτικωτέρου ἐπὶ τὰ μερικώτερα, ἡ οὐσία ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης τοῦ πράγματος. ἐπεὶ γὰρ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων συνέστηκε μόνῳ τε ἁρμόζει τῷ πράγματι πρώτως, οὐδὲν | ἄλλο ἐστὶν ἢ οὐσία τοῦ πράγματος, ᾧ μόνῳ ἐφαρμόζον ἐν τῷ τί ἐστι 89
περὶ αὐτοῦ λόγος ὧν ἀποδίδοται· ταῦτα γὰρ ἴδια τοῦ τί ἦν εἶναι.

10 Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀποδίδοται, καὶ τίνα τρόπον ἀπόδειξις ἢ ὁρισμός ἐστιν αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστιν, εἴρηται πρότερον. μετὰ τὸν περὶ τῶν αἰτίων λόγον ἐπανελθεῖν αὖθις βουλόμενος εἰς τὸν ὁρισμὸν ἕτερά τε προσθεῖναι περὶ αὐτοῦ ἐφ' οἷς πρότερον εἴρηκε, μέθοδόν τε παραδοῦναι πῶς δεῖ εὑρίσκειν τοὺς ὁρισμούς,
15 ἐπαναλαμβάνει κεφαλαιωδῶς ὅσα περὶ αὐτοῦ φθάσας ἔδειξεν, ὅτι τε μέσος 5
ὅρος οὗτος τίθεται ἐν ταῖς ἀποδείξεσι, καὶ ὅτι ἀπόδειξις μὲν οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, ὥστε δείκνυσθαι δι' αὐτῆς ὅτι οὗτος ὁ λόγος τοῦδε τοῦ πράγματος ὁρισμός ἐστι, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἀποδείξει μέσον ὅρον λαμβανούσῃ τὸ ὡς εἶδος τοῦ πράγματος αἴτιον. καὶ ὅτι ὁρισμὸς αὐτοῦ ὁ
20 μὲν κατὰ τοὔνομα λαμβανόμενος εἰ καὶ δόξει ἴσως τινὶ εἶναι ὁρισμός, ἀλλά γε οὐκ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν, ὁ δὲ κατὰ τοὺς ἑτέρους τρεῖς τρόπους ἐστίν, 10
ὅ τε λέγων λόγος τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος, καὶ ὁ λέγων συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι πτώσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως, καὶ ὁ λέγων τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. τὸ δὲ πῶς τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀπο-
25 δίδοται διττῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ ὅτι ποῦ ἐν τοῖς ὅροις τῆς ἀποδείξεως τὸ τί ἐστι καὶ ὁ ὁρισμὸς τάττεται, καὶ ποῖος τόπος αὐτῷ ἀπονέμεται (καὶ εἴρηται ὅτι ἐν μέσῳ τάττεται), ἢ ὅτι πῶς τοὺς ὁρισμοὺς ὁριζόμεθα. τὸ γὰρ τί ἐστιν ὁ ὁρισμός ἐστι, καὶ τὸ ἀποδίδοσθαι τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὁρι- 15
σμοὺς οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ τὸ ὁρίζεσθαι τοὺς ὁρισμούς. καὶ δόξειεν ἂν κατὰ
30 ταύτην τὴν ἐκδοχὴν ὁ Ἀριστοτέλης ταυτολογεῖν, διότι καὶ ἑξῆς τὸ αὐτὸ λέγων φαίνεται· τὸ γὰρ ἢ ὁρισμός ἐστιν αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστι ταὐτὸν δύναται τούτῳ. ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ὡς πρῶτον ἀθρόον εἰπών, πῶς τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀποδίδοται, ἐφερμηνεύει διὰ τῶν ἑξῆς τὸ ῥηθέν, ἤγουν τίνα τρόπον ἀπόδειξις ἢ ὁρισμός ἐστιν αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστιν, ἵν' ἡ
35 μὲν ἀπόδειξις διὰ τοὺς συλλογιστικοὺς ὅρους λέγοιτο ὡς ἔστιν αὐτοῦ ἀπόδειξις, μέσου τιθεμένου τοῦ ὁρισμοῦ ἐν τοῖς ὅροις τῆς ἀποδείξεως, ὁρισμὸς 20
δὲ αὐτοῦ ὡς ἔστι μὲν κατὰ τοὺς τρεῖς τρόπους, κατὰ δὲ τὸν ἕνα οὐκ ἔστι.

---

1 ὅλως Aa 2 γένους] γένος E 5 τοῦ] τῶν E 8 ἐφαρμόζων Aa
12 λόγων E 13 post οἷς add. τὸ Aa 16 τίθεται transp. post ἀποδείξεσι
21 ἑτέρους om. E 26 καὶ ποῖος — ἀπονέμεται om. E 32 ὡς πρῶτον] ὥσπερ τῷ Aa εἰπεῖν E 33 ὅρους] ὁρισμοὺς E 35 μέσων E

p. 96a 22 Πῶς δὲ δεῖ θηρεύειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, 89 νῦν λέγωμεν.

Ἐντεῦθεν ἡ πρόθεσις αὐτῷ τοῦ πῶς δεῖ ὁρισμὸν εὑρίσκειν ἀναγκαῖον τὰ μάλιστα τῇ ἀποδείξει τυγχάνοντα. ἡ μὲν γὰρ ὁριστικὴ μιμεῖται τὴν 5 φύσιν τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων ἀποτελοῦσαν, ἡ δὲ ἀποδεικτικὴ μιμεῖται 25 τὴν φύσιν τὰ συμβεβηκότα ταῖς οὐσίαις περιτιθεῖσαν εἰς ἐπικόσμησιν. ὥσπερ οὖν πρότεραι φύσει τῶν συμβεβηκότων αἱ οὐσίαι ὑπάρχουσιν, οὕτω δεῖ προηγεῖσθαι τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ἀποδείξεων. διὰ τοῦτο καὶ κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἀπόδειξις ἡ διὰ μέσου τοῦ ὅρου τὸ καθ' αὑτὸ συμ-10 βεβηκὸς συμπεραίνουσα, ἡ δὲ ταύτης ἀνάπαλιν κατὰ δεύτερα μέτρα καὶ οὐ κυρίως ἀπόδειξις. προσφυῶς δὲ ἄγαν τὸ θηρεύειν τέθειται. ὡς γὰρ ἐν συγκεχυμένῃ τινὶ καὶ ἀφωτίστῳ ὕλῃ τε καὶ δασύτητι τῇ ἐκ τῆς γενέσεως 30 ἀγνοίᾳ τὰ πράγματα συγκεκρύφαται· ἰχνηλατῶν δὲ ὁ νοῦς ἐκ τῶν τῇ αἰσθήσει ἢ καὶ ἄλλως ληπτῶν ὡς ἰχνῶν, πρὸς τὴν τῶν οὐσιῶν κατάληψιν 15 ἔρχεται. περὶ τοῦ ὁρισμοῦ δὲ εἰπεῖν προθέμενος, περὶ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων ἁπλῶς ποιεῖται τὸν λόγον. τῶν μὲν γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ὁ ὁρισμὸς καὶ τὸ γένος καθ' ἑαυτὸ καὶ ἡ διαφορὰ μετὰ τοῦ γένους, ἀλλ' ὁ μὲν ἐξισάζει, τὰ δ' οὔ. ἐκεῖνα μὲν οὖν μέρη τοῦ ὁρισμοῦ, ὁ δ' ἔστι συγκείμενος ἐξ αὐτῶν. θηρεύοντες οὖν τὰ γένη πρότερον, οὕτως ἐξ 35 20 αὐτῶν κατὰ πρόοδον τὸ ὅλον εὑρίσκομεν συντιθέμενον. καὶ μιμεῖται οὕτω τὴν φύσιν ἡ ἐπιστήμη ἐκ τῶν ἀτελῶν τε καὶ κοινοτέρων ἐπὶ τὰ τελειότερα προϊοῦσαν καὶ εἰδικώτερα. αὐτή τε γὰρ ἡ φύσις ἐν ταῖς γενέσεσι τὸ ὡς ὕλην ἀεὶ πρότερον τοῦ μετ' αὐτὸ ὑποτίθησιν, ἐπιφέρει δὲ κατὰ προκοπὴν τὰ εἰδητικώτερα, ἔστ' ἂν εἰς αὐτὸ τέλειον καταντήσῃ τὸ προτεθέν, ἥ τε 25 ἐπιστήμη τὰ γενικώτερα πρότερον εὑρίσκουσα ἐπὶ τὰ εἰδικώτερα πρόεισιν, 40 ἔστ' ἂν τελευταῖον τὸ τέλειον εἶδος καὶ τὸν λόγον ἀποδώσει τοῦ προκειμένου.

p. 96a 24 Τῶν δὴ ὑπαρχόντων ἀεὶ ἑκάστῳ ἔνια ἐπεκτείνει ἐπὶ πλέον.

30 Τὸ ἀεί ἐνταῦθα ὡς τὸ ἐξ ἀνάγκης δεῖ νοεῖν. ἐξ ἀνάγκης δὲ κυρίως ὑπάρχουσι τὰ μήτε ἐνεργείᾳ μήτε ἐπινοίᾳ χωρίζεσθαι δυνάμενα· ταῦτα δέ ἐστι τὰ οὐσιωδῶς ὑπάρχοντα, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τὰ εἰς τὴν τῆς οὐσίας συμπλήρωσιν συμβαλλόμενα ἢ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ πράγματος· τῶν γὰρ ἀεὶ καὶ τοῦτό ἐστιν. οὐ πάντα οὖν, φησί, τὰ οὕτως ὑπάρχοντα ἐξισάζοντά 45

---

2 λέγομεν Aa: om. E 4 ὁριστικοὺς a 7 δεῖ] δὴ a 17 ὁ om. E 18 ante ἐκεῖνα add. καὶ E οὖν om. E 19 γένη] μέρη E 22 εἰδικώτερον Aa αὐτούς τε a 22. 23 τὸ ὡς ὕλην] τῷ ὡς ὕλῃ προϋποτίθησιν Aa 23 τὸ μετ' αὐτὸ Aa ὑποτίθησιν] ὑποκείμενον Aa 24 τὸ εἰδικώτερον Aa 25 πρότερα E 30 ὡς τὸ] ὡς καὶ E 32 τὰ ante εἰς om. E

ἐστι πρὸς τὸ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ὑπερτείνει καὶ ἐπὶ πλέον 89
αὐτοῦ ἐστι.

p. 96a25 Λέγω δὲ ἐπὶ πλέον ὑπάρχειν.

Ἑρμηνεύει τὸ ἐπὶ πλέον. ἐκεῖνα, φησί, λέγω ἐπὶ πλέον, ὅσα ὑπάρχει
5 μὲν καθόλου τισίν, οὐ μόνοις δὲ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἔξωθεν οὖσιν
αὐτῶν. εἰπὼν δὲ ταῦτα διαίρεσιν τῶν ἐπὶ πλέον ποιεῖται τιθεὶς καὶ τῶν 50
λεγομένων σαφῆ παραδείγματα.

p. 96a27 Οἷον ἔστι τι ὃ πάσῃ τριάδι ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ μὴ τριάδι, ὥσπερ τὸ ὂν ὑπάρχει τῇ τριάδι, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀριθμῷ.

10 Διαιρεῖ δὴ τὰ ὑπάρχοντα ἐπὶ πλέον εἰς τὰ ἔξω τοῦ γένους καὶ εἰς
τὰ μὴ ἔξω. πρότερον μὲν γὰρ εἰς τὰ ὑπερτείνοντα καὶ μὴ ὑπερτείνοντα τὴν
διαίρεσιν ἐνέφαινε, νῦν δὲ ὑποδιαιρεῖ τὰ ὑπερτείνοντα | εἰς τὰ ἔξω τοῦ 90
γένους καὶ μή. λαβὼν γὰρ τὴν τριάδα ὡς ὑποκείμενόν φησιν αὐτῇ ὑπάρχειν
τὸ ὄν· τοῦτο δὲ ὑπερτείνει οὐ μόνον τὴν τριάδα, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος αὐτῆς
15 τὸν ἀριθμόν. πολλὰ γὰρ ὄντα μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀριθμοί, οἷον ἄνθρωπος,
ἵππος, ψυχή, νοῦς, τρίπηχυ καὶ πλεῖσθ' ἕτερα.

p. 96a29 Ἀλλὰ καὶ τὸ περιττὸν ὑπάρχει τε πάσῃ τριάδι.

Τοῦτο παράδειγμα τῶν ἐπὶ πλέον μὲν τοῦ ὑποκειμένου ἀλλ' οὐχὶ καὶ
ἔξω τοῦ γένους· εἰ γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει μὴ τριάσιν οὖσι τὸ περιττόν,
20 οἷον πεντάδι, ἑβδομάδι, ἐννεάδι καὶ πολλοῖς ἄλλοις, ὅσοι οὐδέποτ' εἰς ἴσα
τὸν ἀριθμὸν ἀλλ' εἰς ἄνισα διαιρεῖσθαι πάντως πεφύκασιν, ἀλλὰ πάντα
ἀριθμοὶ ταῦτα, καὶ οὐδὲν περιττόν, ὃ μὴ ἀριθμός ἐστιν. ἔχει δὲ ἀπορίαν,
εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ προκείμενον ἴσως ἀλλ' αὐτὴν καθ' αὑτήν, πῶς τὸ ὂν 10
ὑπάρχειν τινὶ ἢ κατηγορεῖσθαί τινος λέγεται, ἢ δὴ καὶ τὸ ἐστίν· οὐ γὰρ
25 διαφέρει ταῦτα ἀλλήλων ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ τῆς λέξεως σχήματι. δῆλον δέ·
καὶ γὰρ ὅταν λέγωμεν 'ὄν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος', εἶτα τὸ ὂν ἀφελόντες 'ἔστιν
ὁ ἄνθρωπος' εἴπωμεν, οὐδὲν διοίσει. ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς ἰδεῖν ἔστι τῶν
λοιπῶν κατηγορημάτων· οὐ γὰρ ταὐτὸν ποσόν τε εἶναι εἰπεῖν καὶ εἶναι
ἁπλῶς, οὐδὲ ποιὸν οὐδέ τι τῶν ἄλλων. ὅταν οὖν 'ἄνθρωπός ἐστι' φῶμεν
30 μηδὲν προσθέμενοι ἕτερον, πῶς τὸ ἔστι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου λέγεται; 15
οὐσιωδῶς ἢ κατὰ συμβεβηκός; εἰ μὲν κατὰ συμβεβηκός, ἐνδέχεται καὶ μὴ
εἶναι, καὶ οὐδὲν ἀφαιρούμενον τῷ ὑποκειμένῳ λυμαίνεται, ὥσπερ καὶ τὸν
περιπατοῦντα μὴ περιπατεῖν ἐνδέχεται, καὶ εἰ μὴ περιπατεῖ, οὐ διὰ τοῦτο

---

1 ἐστι] εἰσι Aa 6 δὲ] δὴ Aa καὶ] ἐκ Aa 8. 9 lemma om. E
10 δὴ om. Aa 17 post πάσῃ add. τῇ E 20 ἄλλοις om. E εἰς om. a
21 τῷ ἀριθμῷ E πάντως διαιρεῖσθαι coll. E 24 ἢ (post τινὶ)] ἀεὶ Aa
30 προθέμενος Aa ἕτερον] ὕστερον a

οὐκ ἔστιν ὅ κατ' οὐσίαν ἐστίν. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔσται καὶ μὴ ὄν, καὶ ἡ 90
ἀντίφασις ἀληθὴς ἐν ταὐτῷ κατ' ἄμφω τὰ μόρια. εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα,
ἢ ὡς γένος ἔσται ἢ ὡς διαφορὰ ἢ ὡς εἶδος τὸ εἶναι καὶ τὸ ὂν καὶ τὸ
ἐστὶ κατὰ πάντων κατηγορούμενον· ταῦτα γὰρ τὰ οὐσιωδῶς κατηγορούμενα 20
5 παραδέδοται. ἀλλ' εἰ μὲν ὡς γένος, κοινὸν ἔσται γένος ἁπάντων, καὶ οὐ δέκα
αἱ πρῶται ἀρχαί, ἀλλὰ μία. ἀλλ' εἴρηται ὅτι δέκα, καὶ οὐδὲν ἁπάσαις
κοινὸν ἢ τοὔνομα μόνον, τὸ ὂν τυχὸν ἢ τὸ ἓν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. εἰ
δὲ μὴ γένος κοινόν, πολλοῦ γε δεῖ διαφορὰ ἢ εἶδος· ἐλάττω γὰρ ταῦτα
καὶ ἐπ' ἔλαττον τοῦ γένους ἀμφότερα. πῶς οὖν ἂν εἴη τοῦτο πάντων
10 ἅμα κατηγορούμενον;

Λέγεται μὲν οὖν ὡς οὔτε γένος οὔτε τι τῶν τοιούτων τὸ ὂν ἢ τὸ
ἐστίν, ἀλλ' οἰκείως κατηγορούμενον. καὶ ἔστι μὲν ἴσως ἀληθές, μέχρι δὲ 25
τοσούτου λεγόμενον ἔοικεν ὡσπερεὶ τῷ ἀμβλώματι, μὴ τελείαν παριστῶν
τοῦ θεωρουμένου τὴν διάπλασιν καὶ τὴν μόρφωσιν. δεῖ δὴ προσθεῖναί τι
15 τῷ λόγῳ πρὸς τὴν τελείωσιν. τὸ μὲν οὖν ἁπλῶς ὂν καὶ οὐχ ὡς τόδε τι
ὂν κυρίως ταύτην τὴν κλῆσιν ἔσχηκε, τῶν δὲ δέκα ἕκαστον οὐχ ὡς ἁπλῶς
ὂν ἀλλ' ὡς τόδε τι ὄν, ἤγουν ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ πρός τι ἤ τις ἄλλη τῶν
κατηγοριῶν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ὂν ἢ μὴ ὂν τούτων ἕκαστον· καθ' ἓν γὰρ
ὄν, ὅ ἐστι, κατὰ τὰ λοιπὰ οὐκ ἔστιν. τὸ γὰρ τί ὡς οὐσία μέν ἐστιν, οὐχὶ 30
20 δὲ καὶ ὡς ποσὸν καθ' αὑτό, οὐδ' ὡς ποιὸν ἤ τι ἄλλο, εἰ μήπου κατὰ
συμβεβηκός, τῷ τι ἐκείνων ἐν ταὐτῷ συνελθεῖν αὐτῷ. πάντα γὰρ δὴ
ταῦτα ἐκ τοῦ πρώτως ὄντος μετεσχηκότα τοῦ τε εἶναι καὶ τοῦ ὄντα λέγε-
σθαι οἰκείως ἑαυτῷ ἕκαστον αὐτῶν τὴν κλῆσιν ταύτην ἀπομερίζεται, τὸ μὲν
ὡς οὐσία, τὸ δ' ὡς ποσόν, τὸ δ' ἄλλο τι· πᾶν γὰρ τὸ μετέχον οἰκείως
25 ἑαυτῷ μετέχει τῆς τοῦ μετεχομένου φύσεως. οἰκείως οὖν ἑκάστῳ ἐφαρ-
μοζόμενον τὸ ὂν καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ ἐστὶν οἰκείως κατηγορούμενον λέγεται, 35
καὶ οὔτε γένος οὔτε εἶδος οὔτε διαφορὰ οὔτε ἴδιον οὔτε συμβεβηκός· ἀναι-
ρουμένου δὲ τοῦ εἶναι ἀπό τινος αὐτῶν ἀναιρεῖται ἡ οἰκεία αὐτοῦ μετοχή,
καθ' ἣν τοῦ ὄντος μετέσχηκεν, ὥστε καὶ αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης ἀνῄρηται τὸ
30 εἶναι ἔχον ἐν τῷ μετέχειν τοῦ ὄντος, οὗ ἀναιρουμένου καὶ αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης
συναναιρεῖται. λέγεται δὲ ὁμώνυμος φωνὴ οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς τὰ
ἀφ' ἑνός, οἷς μετουσία οὐ μόνον φωνῆς τῆς αὐτῆς ἀλλά γε καὶ πράγματος.
τὸ γὰρ ἰατρικὸν βιβλίον καὶ φάρμακον καὶ ὄργανον καὶ διαίτημα καὶ γυμνά- 40
σιον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λεγόμενα τῆς ἰατρικῆς τέχνης καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος
35 τὴν ὑγείαν συντείνοντα, οὐκ ὀνόματος μόνον ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ πράγματος
κεκοινώνηκεν, οἰκείως ἕκαστον ἑαυτῷ μετέχοντα τῆς ἰατρικῆς. ὅρα δὲ ὅτι
καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐνταῦθα μετὰ τῶν ὑπαρχόντων τοῖς πράγμασι τὸ ὂν
συνέταξε, δηλῶν ὅτι οὐκ ὀνόματος μόνου κατὰ τὸ ὂν ἀλλὰ καὶ πράγματος
κεκοινώνηκε.

---

4 πάντων κατηγορούμενα Aa 6 αἱ om. E 16 ante κυρίως add. καὶ Aa
17 post ἤγουν add. τί. ἢ Aa 18 γὰρ om. Aa 19 post οὐκ ἔστι add. ἅπερ
οὐκ ἔστι Aa 20 εἰ] ἢ a 21 γὰρ om. Aa 22 πρώτου E
25. 26 ἐφαρμόζον E 29 ἀνῃρημένον E 34 τέχνης om. Aa

p. 96a32 Τὰ δὴ τοιαῦτα ληπτέον μέχρι τούτου. 45

Οὐ πάντα, φησί, τὰ ὑπάρχοντα δεῖ λαμβάνειν πρὸς τὴν τοῦ ὁρισμοῦ εὕρεσιν· οὐ γὰρ δὴ καὶ τὰ τοῦ γένους ἐπέκεινα, ἀλλ' ἢ ὅσα τοῦ γένους ἐντός, καὶ οὐδὲ πάντα ταῦτα, ἀλλὰ μέχρι τοσούτου, ἕως οὗ τοσαῦτα ληφθῇ 5 ὅσα αὐτάρκη ἐστὶ πρὸς τὸ ἐξισάσαι τῷ ὁριστῷ ὡς ἓν ὁμοῦ πάντα λαμβανόμενα, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον αὐτῶν ἐπὶ πλέον αὐτοῦ ἐστι. πλὴν 50 κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν δεῖ ποιεῖσθαι τὴν λῆψιν ἐκ τῶν προτέρων ἀεὶ ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς προϊόντας καὶ μηδὲν παραλείποντας, μέχρι δὲ τούτου προϊέναι, ἕως οὗ πρῶτον γένηται σύνθημα πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἐξισάζον. ἐνδέχεται 10 γὰρ καὶ προσθήκης γενομένης εἰσέτι ἐξισάζειν τὸ συντεθέν, ἀλλὰ περιττόν ἐστιν εὑρόντας ἅπαξ τὸν λόγον ἐξισάζοντα εἰσέτι προστιθέναι. |

p. 96a34 Ταύτην γὰρ ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι τοῦ πράγματος. 91

Τοῦ γένους γὰρ ληφθέντος καὶ τῶν ἄλλων κατὰ τάξιν, ὅσα τούτῳ συνειλημμένα ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ ὑποκειμένου λέγεται οὐσιωδῶς αὐτῷ ὑπάρ15 χοντα, ὡς εἶναι τὸ ἅπαν σύνθημα ἐξισάζον τῷ ὁριστῷ, τί ἄλλο τοῦτο ἢ ὁρισμὸς ἐξ ἀνάγκης ἔσται;

p. 96a35 Οἷον τριάδι ὑπάρχει πάσῃ ἀριθμός, τὸ περιττόν. 5

Ἔστω δή, φησί, πάλιν ἡ τριὰς εἴς τι παράδειγμα. ταύτης γένος ὁ ἀριθμός, καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ γένους ἐφεξῆς λαμβανόμενα τῶν καθ' αὐτὸ 20 ὑπαρχόντων αὐτῇ τὸ περιττόν, τὸ πρῶτον ἀμφοτέρως. οἱ μὲν γὰρ ἄρτιοι 10 πάντες ἀριθμοὶ εἰς ἴσα δύνανται τέμνεσθαι καὶ μετρεῖσθαι δύνανται ὑπὸ τῶν ἴσων εἰς ἃ διαιροῦνται, ἢ δὶς ὧν ἕκαστος αὐτῶν τόδε ἢ τόδε, ἢ τρὶς ἢ τετράκις ἢ ὅπως ἑτέρως, καὶ διὰ τοῦτο δεύτερός ἐστιν ἕκαστος τοῦ μετροῦντος αὐτόν. τῶν δὲ περιττῶν πάντως εἰς ἄνισα διαιρουμένων κατὰ 25 τὴν εἰς δύο τὰ μέγιστα πηλικότητι τομήν, οἱ μὲν καθ' ἑτέραν τομὴν εἰς ἴσα τέμνεσθαι δύνανται, ὡς ὁ ἐννέα, ὁ δέκα πέντε, ὁ κα, ὁ κε· τοὺς δὲ ἀδύνατον ὅλως τέμνεσθαι εἰς ἴσα, οἷός ἐστιν ὁ πέντε, ὁ ἑπτά, ὁ δέκα τρία. ἐκεῖνοι μὲν οὖν δεύτεροι καὶ σύνθετοί εἰσι κατ' ἄμφω, καὶ ὡς ἐξ 15 ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν συγκείμενοι καὶ ὡς ὑπ' ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν μετρεῖσθαι 30 δυνάμενοι· οἱ δὲ ὡς μὲν ἐξ ἀριθμῶν συγκείμενοι δεύτεροι, ὡς δὲ μὴ ὑπ' ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν μετρεῖσθαι δυνάμενοι πρῶτοί εἰσιν. ὁ δὲ τρία πρῶτος κατ' ἄμφω ὡς μήτε ἐξ ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν συγκείμενος μήτε ὑπ' ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν μετρούμενος, ἀλλὰ μόνον ἔχων μέτρον τὸ κοινὸν τὴν μονάδα.

---

2 Οὐ πάντα] Ἅπαντα E 5 εἰσὶ E 8 ἑξῆς E 11 ἅπαξ εὑρόντας coll. E 12 lemma om. E 17 ἀριθμός om. E 20 αὐτῇ] αὐτῷ E 21 δύνανται (post ἴσα)] δυνάμενοι Aa 23 ὅπως] ὅσως Aa 25 μέγιστα κατὰ πηλικότητα E 27 εἰς ἴσα τέμνεσθαι coll. E 30 δὲ μὴ] μηδὲ E 31 πρῶτον E

ἐπεὶ δὲ τοῦτο πρόσεστι καὶ τῇ δυάδι, τῆς μὲν τῷ περιττὸς εἶναι, ἐκείνων 91
δὲ πάντων τῷ κατ' ἄμφω πρῶτος εἶναι διήνεγκε.

p. 96a 37 Τοῦτο τοίνυν ἤδη ἐστὶν ἡ τριάς.

Ἕκαστον ἰδίᾳ τῶν οὐσιωδῶς κατηγορουμένων τῆς τριάδος λαβὼν
5 ἐπειδὴ μέχρι τοσούτου διῆλθεν, ὡς δύνασθαι πάντων ἡνωμένων ἐξισάζειν
τῇ τριάδι τὸ πᾶν κατηγόρημα, ἑνοῖ τε τὰ πάντα καὶ τοῦτο εἶναι τὴν 25
τριάδα φησίν, ἀριθμὸν περιττὸν πρῶτον καὶ ὡδὶ πρῶτον, ἤγουν κατ' ἄμφω
τοὺς τρόπους καθ' οὓς πρῶτος ἀριθμὸς λέγεται, κατά τε τὸ μὴ μετρεῖσθαι
ἀριθμῷ καὶ μὴ συγκεῖσθαι ἐξ ἀριθμοῦ. ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἡ τριὰς κατα-
10 σκευάζει φάσκων ὅτι οὐδενὶ ἑτέρῳ ὁ λόγος οὗτος ἢ μόνῃ τῇ τριάδι ἐφαρ-
μόττει. ἕκαστον γὰρ τῶν ληφθέντων, φησίν, ἰδίᾳ μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸ
λαμβανόμενον τὰ μὲν καὶ τοῖς περιττοῖς πᾶσιν ὑπάρχει, οἷον ὁ ἀριθμός, τὸ
περιττόν· πάντες γὰρ οὗτοι ἀριθμοί τέ εἰσι καὶ περιττοί, τινὲς δὲ καὶ 30
πρῶτοι, ἀλλὰ καθ' ἓν τὸ μὴ μετρεῖσθαι ὑπ' ἀριθμοῦ, ὡς ὁ πέντε, ὁ ἑπτά,
15 ὁ ἕνδεκα καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι, κατὰ δὲ τὸ μὴ συγκεῖσθαι ἐξ ἀριθμῶν
οὐχί· σύγκεινται γὰρ ὁ μὲν ἐκ τοῦ δύο καὶ τρία, ὁ δὲ ἐκ τοῦ τρία καὶ
τέσσαρα ἢ δύο καὶ πέντε, ὁ δὲ ἐκ τοῦ πέντε καὶ ἓξ ἢ ἄλλως πως, καὶ οἱ
ἑξῆς ὁμοίως. τὸ δὲ πρῶτον οὕτως, ὡς μήτε μετρεῖσθαι ἀριθμῷ μήτε
συγκεῖσθαι ἐξ ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμῶν, τοῖς μὲν περιττοῖς οὐχ ὑπάρχει (οὐδεὶς
20 γὰρ αὐτῶν ἄμφω ἔχει ταῦτα) ὑπάρχει δὲ τῇ δυάδι· περιττὴ μὲν γὰρ οὐχ 35
ὑπάρχει, ὡς ἐκεῖνοί τε καὶ ὁ τρία αὐτός, πρώτη δὲ κατ' ἄμφω ἐστίν, ὡς
ἐκ μονάδος τε συγκειμένη μόνης, καὶ ὑπ' αὐτῆς μόνης μετρουμένη. τοῦτο
δὲ ἴδιον ὁρισμοῦ, τὸ ἐκ τῶν οὐσιωδῶν συγκείμενον μηδενὶ ἑτέρῳ ἢ ἐκείνῳ
ἐφαρμόζειν περὶ οὗ ἀποδίδοται.

25 p. 96b 1 Ἐπεὶ δὲ δεδήλωται ἡμῖν ἐν τοῖς ἄνω.

Μέθοδον ἡμῖν παραδούς, δι' ἧς τὰ ἐν τῷ τί ἐστι θηρεύσομεν καὶ
τὸν ἐξ αὐτῶν συγκείμενον λόγον εὑρήσομεν, ἐπειδὴ μὴ ἱκανὸν τῷ εὑρισκο- 40
μένῳ λόγῳ πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν ὁρισμὸν τὸ ἐν τῷ τί ἐστι μόνον κατη-
γορεῖσθαι (οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον ὁρισμός, ἀλλ' ἐστὶ
30 καὶ τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι) κανόνα ἡμῖν ἐνταῦθα παραδίδωσι, δι' οὗ δια-
κρινοῦμεν τοῦ γένους τὸν ὁρισμόν. καὶ πρῶτον μέν φησιν ὅτι τὰ οὕτως
εὑρισκόμενα ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ταῦτα ὑπάρχει τὸ προκείμενον. ἐν τῷ τί
ἐστι γὰρ κατηγοροῦνται, τὰ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι καθόλου, τὰ καθόλου δὲ καθ'
αὑτὸ καὶ ᾗ αὐτό, ὃν τρόπον ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ τὸ καθόλου ἀπεδίδοτο, 45
35 τὰ δὲ καθ' αὑτὸ καὶ ᾗ αὐτὸ ἀναγκαῖα· τὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ἄρα ἀναγκαῖα.
ἐπεὶ τοίνυν εἴτε ἐπὶ τῆς τριάδος εἴτε ἐπ' ἄλλου ὁτουοῦν τὰ οὕτως λαμβα-

---

1 πρόσεστι om. Aa 5 προῆλθεν Aa 9 ἀριθμῷ — συγκεῖσθαι om. E
10 ἑτέρῳ om. E 12 ὁ om. E 14 τὸ om. Aa 20 post δυάδι add. ἡ E
γὰρ om. E 23 ἑτέρῳ om. E 34 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post. A 4
p. 73b 26 36 τῆς om. Aa

νόμενα, ὥστε ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι, ἀναγκαῖά ἐστιν, εἴη ἂν ἐξ 91
ἀνάγκης ταῦτα τὸ ὑποκείμενον, καὶ τέως ἔχομεν ἤδη ὅτι ἐξ ἀνάγκης ταῦτα
τοῦ ὑποκειμένου κατηγορεῖται. ὅτι δὲ καὶ ἡ οὐσία καὶ ὁ ὁρισμὸς τοῦ ὑπο-
κειμένου ταῦτά ἐστιν, ἐκ διαιρέσεως δείκνυται. πᾶν τὸ ἐν τῷ τί ἐστι
5 κατηγορούμενον ἢ ὁρισμὸς ἢ γένος ἐστίν· οὔτε γὰρ διαφορὰ οὔτε ἴδιον οὔτε 50
μὴν συμβεβηκὸς ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, ἀλλ' ἢ μόνον γένος καὶ εἶδος.
τὸ δὲ εἶδος καὶ ὁ ὅρος ταὐτόν. ἐν τῷ τί ἐστιν ἄρα τὸ εὑρημένον κατη-
γορούμενον ἢ γένος ἂν εἴη ἢ ὁρισμός· καὶ εἰ γένος, ἢ ὠνομασμένον ἢ
ἀνώνυμον. ὠνομασμένον δὲ λέγεται γένος τὸ ὀνόματι δηλούμενον, ἤτοι
10 φωνῇ ἐνάρθρῳ καὶ σημαντικῇ μιᾷ καὶ ἁπλῇ. λεγέσθω γὰρ νῦν κοινῶς
ὀνόματα πάντα τὰ τοιαῦτα, ὡς ζῷον, ἀριθμός, κινεῖν, ἐνεργεῖν. ἀνώνυμον
δὲ λέγεται τὸ λόγῳ, οἷον | ζῷον λογικόν, ἀριθμὸς περιττός· καὶ τὰ τοιαῦτα 92
γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι μὲν λεγόμενα κατά τινων, ἐπὶ πλέον δὲ ὄντα αὐτῶν,
γένη αὐτῶν ἐστιν. εἰ τοίνυν ὁ εὑρεθεὶς λόγος μὴ ἐφ' ἑτέρου τινός ἐστιν
15 ἀλλ' ἢ ἐπὶ μόνων τῶν ὑπὸ τὸ προκείμενον ἀτόμων, ὁρισμὸς ἂν εἴη τοῦτο
καὶ οὐκ ἄλλο τι.

p. 96b1 Ἐπεὶ δὲ δεδήλωται ἡμῖν ἐν τοῖς ἄνω.

Ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐλέγετο ὅτι τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα ἀναγκαῖα
τοῖς πράγμασιν, καὶ μᾶλλον τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα· ταῦτα γὰρ
20 ἦν τοῦ πρώτου τρόπου τῶν καθ' αὑτό. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τὰ καθόλου
καθ' αὑτὰ καὶ ᾗ αὐτά· οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ κατὰ παντὸς τῷ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι
καθόλου, ἀλλὰ δεῖ καὶ καθ' αὑτὸ εἶναι καὶ ᾗ αὐτό. τὰ ἐν τῷ τί ἐστι
λοιπὸν κατηγορούμενα ἀναγκαῖά ἐστι· καὶ ἔστι τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι κατα- 10
σκευαστικὸν τὸ τὰ καθόλου δ' ἀναγκαῖα· ὡς εἶναι τὸ δέ ἀντὶ τοῦ γάρ.
25 καὶ ἔστιν ἐν πρώτῳ σχήματι ὁ συλλογισμός 'τὰ ἐν τῷ τί ἐστι καθόλου,
τὰ καθόλου ἀναγκαῖα· τὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ἄρα ἀναγκαῖα'.

p. 96b3 Τῇ δὲ τριάδι καὶ ἐφ' οὗ ἄλλου οὕτως.

Ἐπεὶ οὖν, φησίν, ἀναγκαῖα τὰ ἐν τῷ τί ἐστι λαμβανόμενα, ὡς εἶναι 15
ταῦτα ἀναγκαῖα τὰ ὑποκείμενα, ὡς ἡ τριὰς ἀριθμὸς καὶ περιττός, ὁμοίως
30 δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, εἴη μὲν ἂν ἡ τριὰς ταῦτα ἐξ ἀνάγκης, τουτέστι
κατηγοροῖτο ἂν ταῦτα τῆς τριάδος ἐξ ἀνάγκης. καὶ τέως ἔχομεν ὅτι
ἀναγκαῖα ταῦτα, καὶ οὐκ ἐνδέχεται μὴ εἶναι ταῦτα τὸ ὑποκείμενον, τουτέστι
μὴ κατηγορεῖσθαι ταῦτα τοῦ ὑποκειμένου. τοῦ δὲ οὕτω λαμβάνεται
ἐφερμηνευτικὸν τὸ ἐν τῷ τί ἐστι, τουτέστιν οὕτω λαμβάνεται, ὡς ἐν τῷ 20
35 τί ἐστι κατηγορεῖσθαι. καὶ τῶν οὕτω λαμβανομένων περὶ τῆς τριάδος ἐξ
ἀνάγκης μὲν ἂν ἐπιδέχοιτο τὴν κατηγορίαν ἡ τριάς. ὅτι δὲ καὶ οὐσία
ταῦτα καὶ ὁρισμὸς τοῦ ὑποκειμένου, δῆλον γίνεται διαιροῦσιν ὧδε.

---

2 ταῦτα (ante τὸ) om. E 11 post ἐνεργεῖν add. καὶ τὰ τοιαῦτα E 18 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] Anal. post A 4 28 ἀναγκαῖα] ἀνάγκη Aa

p. 96b6 Ἀνάγκη γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν τριάδι εἶναι. 92

Ἐπεὶ γάρ, φησίν, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, εἰ μὴ ὁρισμός ἐστι τοῦτο τῆς τριάδος, ἔσται γένος, καὶ εἰ γένος, ἢ ὠνομασμένον ἢ ἀνώνυμον, 25 τουτέστιν ἢ δι' ὀνόματος ἢ διὰ λόγου δηλούμενον. ἀλλ' ὠνομασμένον οὐκ 5 ἔστι· λόγος γὰρ τὸ ἀριθμὸς περιττὸς πρῶτος κατ' ἄμφω· εἴη ἂν οὖν ἀνώνυμον.

p. 96b8 Ἔσται τοίνυν ἐπὶ πλέον ἢ τῇ τριάδι ὑπάρχον.

Εἰ γένος, φησίν, ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος τῆς τριάδος, ἐπὶ πλέον ἔσται αὐτῆς. ὁμολογείσθω γὰρ οὕτως ἔχειν τὸ γένος, ὡς ἐπὶ πλέον εἶναι ἐκείνου 30 10 οὗ γένος εἶναι λέγεται· οὐ γὰρ δεῖ νῦν πολυπραγμονεῖν περὶ τούτου. τὸ δὲ κατὰ δύναμιν, ὅτι δυνάμει τὸ γένος τὰ ὑπ' αὐτό.

p. 96b10 Εἰ τοίνυν μηδενὶ ἄλλῳ ὑπάρχει ἢ ταῖς ἀτόμοις τριάσι.

Ἐπεί, φησί, μηδενὶ ἄλλῳ ὑπάρχει οὗτος ὁ λόγος ὁ ἐπὶ τῆς τριάδος ἀποδεδομένος ἢ μόναις ταῖς ἀτόμοις τριάσιν, ὧν ἡ τριὰς ὡς εἶδος κατη- 35 15 γορεῖται, ὁρισμὸς ἂν εἴη ὁ λόγος οὗτος τῆς τριάδος. ληφθήτω δὴ καὶ τοῦτο νῦν ὡς ὁμολογούμενον, τὸ εἶναι τὴν ἑκάστου τῶν ἀτόμων εἰδῶν οὐσίαν τὴν ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις ἐσχάτοις τοιαύτην κατηγορίαν. τοιαύτην δὲ λέγει τὴν ἐν τῷ τί ἐστιν αὐτῶν κατηγορουμένην κατὰ τὴν τοῦ περιέχοντος εἴδους μετοχήν. καθὸ γὰρ τριὰς ἑκάστη τῶν τριάδων, ἀριθμός 20 ἐστι περιττὸς πρῶτος κατ' ἄμφω. πιστοῦται οὖν κἀνταῦθα τὸν λόγον ἐκ 40 τῶν ὑστέρων μὲν τῇ φύσει, ἡμῖν δὲ γνωριμωτέρων καὶ σαφεστέρων· τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα τῶν καθόλου ἡμῖν γνωριμώτερα.

p. 96b13 Ὥστε ὁμοίως καὶ ἄλλῳ.

Οὐκ ἐπὶ τῆς τριάδος μόνης ὁ κανὼν οὗτος, φησίν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς 25 οὑτινοσοῦν τοῦτο ἔσται αὐτῷ τὸ εἶναι καὶ ὁ ὁρισμός, ὅπερ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται ἐπὶ μόνων τῶν ὑπ' αὐτὸ ἀτόμων κατὰ τὴν αὐτοῦ μετοχήν, ἐπ' ἄλλου δὲ οὐδενός, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῷον λογικὸν θνητὸν ἢ ζῷον πεζὸν δίπουν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ἄλλως τε ἐπεὶ 45 τοῖς λογικοῖς ἅπασιν εἴδεσί τε καὶ γένεσιν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἡ ἀρχή, 30 καὶ ἐν τούτοις τὸ εἶναι ἐκείνοις ἐστὶ καὶ ἡ σύστασις, ὥσπερ τὸ εἶναι ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὸ ὁρίζεσθαι, καὶ τῶν ὁρισμῶν αὐτῶν ἡ ἐνέργεια ἐν τοῖς καθ' ἕκαστά ἐστι, δυνάμει μόνον ὄντων τῶν καθόλου καθ' ἑαυτὰ καὶ οὐδὲν ἄλλο.

---

5 ἂν οὖν] οὖν ἄρα Aa 7 ὑπάρχοι Aa 8 post εἰ add. γὰρ a 15 οὗτος ὁ λόγος coll. E δὴ] γὰρ Aa 16 τὸ] τοῦτο E 17 οὐσίαν ante ἑκάστου (16) transp. E

p. 96b15 Χρὴ δ' ὅταν ὅλον τι πραγματεύηται. 92

Τὰ περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ὁρισμοῦ παραδεδομένα μέχρι τοῦ νῦν τοῖς 50
εἰδικωτάτοις ἐφήρμοσεν εἴδεσιν, ὡς δῆλόν ἐστιν ἔκ τε τῆς τριάδος, ἥτις
παράδειγμα εἴληπται εἰδικώτατον εἶδος οὖσα τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ ἐξ ὧν ἐκ
5 τῶν καθ' ἕκαστα τὸν ὁρισμὸν τοῦ καθόλου ἐπιστωσάμεθα· τὸ γὰρ προσεχῶς
τὰ καθ' ἕκαστα περιέχον τὸ εἶδος ὑπάρχει τὸ εἰδικώτατον. ἐπεὶ δὲ τὰ
ὁριστὰ τὰ εἰδικώτατά ἐστι καὶ τὰ ὑπάλληλα, μήτε τῶν καθ' ἕκαστα μήτε
τῶν γενικωτάτων ὁριζομένων, τῶν μὲν ὅτι μὴ ἔχει γένος αὐτῶν | ἐπέκεινα, 93
τῶν δ' ὅτι μήτε ὑπὸ γένους προσεχῶς περιέχεται, ἀλλὰ διὰ μέσων εἰδῶν,
10 μήτε μήν ἐστιν ἀεὶ τὰ αὐτά, ἵνα καὶ ἐπιστήμη ὑποβάλλεσθαι δύνηται,
κἂν ᾖ ἴσως, οὐκ ἔχει ἴδιον ὁρισμὸν διὰ τὸ κοινὸν εἶναι τὸν ἀποδιδόμενον
οὐσιώδη λόγον τοῖς ὁμοειδέσιν ἅπασι, κἂν τῶν μοναδικῶν ᾖ τι, οὕτως ὁ
περὶ αὐτοῦ ὁρισμὸς ἀποδίδοται, ὡς κἂν πλείω ὑπῆρχον, πᾶσιν ἁρμόζειν,
εἰπόντες οὖν πῶς ἐπὶ τῶν εἰδικωτάτων θηρευτέον τὸν ὅρον, λέγωμεν ἤδη, 5
15 πῶς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων γενήσεται. ὅταν δή τις τοιοῦτο γένος
πραγματεύσασθαι προθῆται, τὸν ὁρισμὸν αὐτοῦ βουληθεὶς ἐφευρεῖν, ἐπειδὴ
τὸ γένος ὅλον ἐστὶ τῶν εἰδῶν, χρὴ αὐτὸν διελεῖν εἰς τὰ μέρη τὸ προτεθέν,
τουτέστιν εἰς τὰ εἰδικώτατα, ἅπερ καὶ ἄτομά ἐστι διὰ τὸ μὴ εἰς εἴδη
τέμνεσθαι δύνασθαι, καὶ πρῶτα ἐν τοῖς καθόλου διὰ τὸ ταῦτα πρῶτον τὴν
20 ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα δέχεσθαι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἔννοιαν σύστασιν, καὶ
θεωρεῖν τὰ ἴδια πάθη τοῦ γένους, τουτέστι τὰ καθ' αὑτὸ ἰδίως τῷ γένει 10
ὑπάρχοντα, ἀπὸ τῶν κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρουμένων τοῖς εἴδεσι. τὰ γὰρ
ἴδια τοῦ γένους κοινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν ἁπάντων ἐστί. τὰ γὰρ συμ-
βαίνοντα τοῖς γένεσιν, ἅπερ ὡς ὅλα ἐκ τῶν εἰδῶν ὡς ἐκ μερῶν σύγκειται,
25 ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῶν εἰδῶν δῆλα γίνεται· οἷον γὰρ ἀρχαί εἰσι τοῦ γένους
οἱ ὁρισμοὶ τῶν εἰδῶν, ἐπειδὴ καὶ ἁπλοῦν ὡς πρὸς τὸ γένος τὸ εἶδος καὶ
ἐκ τῶν εἰδῶν ἔοικε τὸ γένος συγκεῖσθαι, μερῶν ὄντων αὐτοῦ ὅλου ὄντος,
ὥσπερ καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀτόμων ὅλον ἐστὶ καὶ ἐξ ἐκείνων λαμβάνει τὴν 15
σύστασιν. καὶ ὃν λόγον ἔχει πρὸς τὸ εἶδος τὰ ἄτομα, τὸν αὐτὸν τὰ εἴδη
30 πρὸς τὸ γένος. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀτόμων ὁ τοῦ εἴδους ὁρισμὸς ὅτι
ὁρισμὸς αὐτοῦ ἐστιν ἐγνωρίζετο, τὰ κοινῶς ὑπάρχοντα πᾶσι καὶ ἐν τῷ τί
ἐστι λεγόμενα κατὰ πάντων λαμβανόντων ἡμῶν, οὕτω κἀνταῦθα τὰ κοινῶς
πᾶσι τοῖς ὁμογενέσιν εἴδεσιν ἐνυπάρχοντα οὐσιώδη καὶ ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ
γένους ταῦθ' ὁρισμὸς ἂν εἴη. καὶ ὥσπερ ἐκείνων ἁπλῶν ὄντων ὡς πρὸς 20
35 τὰ εἴδη τὰ ὑπάρχοντα πᾶσιν ἐκείνοις μὲν καθ' αὑτὰ ὑπῆρχε, δι' ἐκεῖνα δὲ
καὶ τῷ εἴδει, οὕτω κἀνταῦθα τὰ πᾶσι κοινῶς τοῖς εἰδικωτάτοις ὑπάρχοντα,

---

2 διαιρέσεως] εὑρέσεως E 4 οὖσα γένος Aa 8 ἔχει] ἔστι E 10 ἐστιν om. Aa 11 ᾖ scripsi: ἢ libri ἔχῃ Aa 12 οὐσιώδης a 14 οὖν om. Aa 16 ἐπεὶ Aa 22 ὑπάρχοντα] προσόντα E 23 ἁπάντων εἰδῶν coll. E 26. 27 εἶδος — ἔοικε τὸ γένος om. E 28 ὅλων a 31 ἀγνωρίζετο a
33 καὶ ἐν τῷ τί ἐστι — ὑπάρχοντα (35) om. et pro iis repetit καὶ ἐν τῷ τί ἐστι λεγόμενα κατὰ πάντων λαμβανόντων ἡμῶν (31. 32) E

ἁπλοῖς οὖσιν ὡς πρὸς τὸ ὅλον γένος ἅτε καὶ μέρεσιν αὐτοῦ, καθ' αὐτὰ 93 ὑπάρχει, διὰ δὲ ταῦτα καὶ τῷ γένει.

p. 96b15 Χρὴ δ' ὅταν ὅλον τι πραγματεύηταί τις.

Περὶ μὲν τοῦ εἴδους, φησίν, ὅπως περὶ αὐτοῦ θηρευτέον τὸν ὁρισμόν, 5 ἤδη εἴρηται· ὅταν δὲ ὅλον τι πραγματεύηταί τις, τουτέστιν ὅταν γένους 25 ὁρισμὸν ἀποδοῦναι προθῆται (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὡς πρὸς τὸ εἶδος ὅλον· τὸ γὰρ γένος ὅλον εἶναι ἐμάθομεν, τὸ δὲ εἶδος καὶ ὅλον καὶ μέρος, τὸ δὲ ἄτομον μέρος) ὥσπερ οὖν ἐκεῖ τὰ μέρη σαφέστερα ὑπῆρχεν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ ὅλου ἐποδηγούμεθα, οὕτω κἀνταῦθα τὰ εἴδη 10 σαφέστερα τῶν γενῶν, ὡς εὐθὺς ὄντα μετὰ τὰ ἄτομα. ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τοῦ γένους· εἰ γὰρ καὶ δεύτερα τῶν ἀτόμων πάντα τὰ καθόλου, ὡς δυνάμει πάντα καὶ μέχρις ἐννοίας, ᾗ καθόλου ἐστί, 30 τὸ δ' ἐνεργείᾳ εἶναι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λαμβανόμενα δέχεται, ἀλλὰ καὶ τὰ εἴδη τῶν γενῶν πρότερα, οὐ μόνον ὅτι αὐτοῖς ὑπόκειται καὶ ἀνάλογον 15 ἔχει πρὸς ταῦτα ὡς πρὸς τὰ εἴδη τὰ ἄτομα, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνεργέστερα τοῦ γένους τὰ εἴδη, τουτέστιν ἐγγύτερα τοῦ ἐνεργείᾳ εἶναι. ὅταν οὖν γένος τις ὁρίσασθαι προθῆται, ὅπερ ὅλον ἐστί, χρὴ διελεῖν αὐτὸ εἰς τὰ ἄτομα τῷ εἴδει. ἔστι γὰρ καὶ ἄτομα τῷ ἀριθμῷ, ἅ ἐστι τὰ καθ' ἕκαστα· εἰπὼν οὖν ἄτομα ἐπήνεγκε τῷ εἴδει, ἀντιδιαστέλλων ταῦτα πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα, ὡς 35 20 καὶ ἐν Κατηγορίαις πεποίηκε λέγων "ἁπλῶς δὲ τὰ ἄτομα καὶ ἓν ἀριθμῷ κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου λέγεται". προσέθηκε δὲ τὰ πρῶτα ἐκ παραλλήλου λέγων τὸ αὐτὸ 'ἄτομα τῷ εἴδει ἤτοι τὰ πρῶτα'. λέγεται δὲ πρῶτα, ὅτι ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου ἀνιοῦσι πρῶτα εὐθύς ἐστι τὰ εἰδικώτατα· τοῖς γὰρ ἐννοηματικοῖς καθόλου ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἡ γένεσις, καὶ εὐθὺς 25 μετὰ τὰ καθ' ἕκαστα τὰ ὡς εἰδικώτατα καθόλου ἐστὶ γινόμενα· ὥστε καὶ 40 πρῶτα ἐν τοῖς καθόλου τὰ εἰδικώτατά ἐστι. καὶ ὅτι πάντων ὄντων εἰδῶν τῶν καθόλου, ταῦτα πρῶτα εἴδη· διὸ καὶ εἰδικώτατα λέγεται. ὅτι δὲ πάντα εἴδη τὰ καθόλου, δῆλον· οὐ γὰρ ἂν τῶν καθ' ἕκαστα ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖτο. λόγοι γὰρ ἅπαντα ἐννοηματικοὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ οὕτως 30 ἔχοντα εἴδη, κἂν τὸ μεῖζον ἐν αὐτοῖς καὶ ὑπερκείμενον γένος ᾖ τοῦ ὑπ' αὐτὸ καὶ ἐλάττονος.

p. 96b16 Οἷον ἀριθμὸν εἰς τριάδα καὶ δυάδα. 45

Τοῦτο παράδειγμά ἐστι πρὸς σαφήνειαν τοῦ πῶς χρὴ λαβόντας τὸ γένος διελεῖν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸ εἰδικώτατα· γένος γὰρ ὁ ἀριθμός, ἡ δὲ τριὰς 35 καὶ ἡ δυὰς εἴδη αὐτοῦ εἰδικώτατα.

---

1 post ὅλον add. καὶ E καθ' αὐτὸ E 6 ὡς om. Aa 8 ὑπῆρχον Aa 13 εἶναι om. E λαμβανόμενα δέχεται] καὶ μέχρις ἐννοίας ᾗ E καὶ om. E 15 ἐνεργέστερον Aa 18 καὶ ἄτομα ἐν τῷ E 19 ἐπήγαγε E 20 ἐν Κατηγορίαις] 2 p. 1b6 29 ἐννοηματικὰ Aa 32 ἀριθμῶν Aa 35 καὶ ἡ δυὰς om. Aa

p. 96b17 Εἶθ' οὕτως ἐκείνων ὁρισμοὺς πειρᾶσθαι λαμβάνειν. 93

Εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν τὴν διαίρεσιν καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος παρα- 50
στήσας λέγει καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι μετὰ τὸ οὕτως διελεῖν ἔκτοτε δεῖ πειρᾶσθαι
λαμβάνειν τοὺς ὁρισμοὺς τῶν γενῶν, ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτὰ προηγουμένους
5 εἰδῶν. τὰ δὲ ἑξῆς λεγόμενα οὐχ ὡς περὶ εἰδῶν δεῖ ὁμογενῶν δέχεσθαι,
ἀλλὰ γραμμῆς μὲν εἴδη εὐθεῖαν καὶ κύκλον τίθεσθαι, γωνίας δὲ ὀρθὴν
καὶ ὀξεῖαν καὶ ἀμβλεῖαν, εἰ καὶ οὗτος συγχέας ἐπίτηδες ἀσάφειαν ἐνεποίησε. |

p. 96b19 Μετὰ δὲ ταῦτα λαμβάνοντα τί τὸ γένος. 94

Ἐπειδή, φησί, πᾶς ὁρισμὸς ἐκ γένους καὶ διαφορῶν σύγκειται, μετὰ
10 τὸ διελεῖν τὸ γένος εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸ εἰδικώτατα προϊόντας εἰς τὸ τοῦτο
ὁρίσασθαι δεῖ ἀνατρέχειν ἐπὶ τὸ γένος ἤτοι τὴν κατηγορίαν ὑφ' ἣν ἀνά- 5
γεται τὸ προκείμενον, καὶ ζητεῖν εἰ ποσόν ἐστιν ἢ ποιὸν ἢ ἄλλο τι τῶν
δέκα πρώτων ἀρχῶν, καὶ τοῦτο λαβόντα κοινὸν ὂν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸ
ζητεῖν καὶ τὰς ἰδίας διαφορὰς τοῦ προκειμένου, ἃς πάθη ὠνόμασε διὰ τὸ
15 ἐοικυίας πάθεσι τὰς τῶν εἰδῶν συστατικὰς διαφορὰς τοῖς γένεσιν ἐπιγίνε-
σθαι καὶ τὰ εἴδη μετ' αὐτῶν συμπληροῦν. τὰ δὲ ἴδια τῶν γενῶν πάθη,
τουτέστι τὰ καθ' αὑτὰ αὐτοῖς ὑπάρχοντα, πῶς ἂν εὕροιμεν ἄλλως ἢ διὰ
τῶν κοινῶς ὑπαρχόντων τοῖς ὑπ' αὐτὰ εἴδεσι; τὰ γὰρ ἰδίως τοῖς γένεσιν 10
ὑπάρχοντα οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο εὑρεῖν ἢ διὰ τοῦ θεωρεῖν τὰ κοινῶς τοῖς
20 εἴδεσιν αὐτῶν ἐνυπάρχοντα. τὰ γὰρ κοινὰ τοῖς ὑπὸ τὸ γένος ἴδια τῷ
γένει ὡς διὰ τὸ κοινὸν τοῖς τοῦ κοινοῦ μετέχουσιν ἐνυπάρχοντα. δεῖ δὴ
πρῶτον ἐν τοῖς εἴδεσι ταῦτα θεωρεῖν, κἀκεῖθεν ἐκλεγομένους τῷ γενικωτάτῳ
προστιθέναι αὐτά· καὶ οὕτως ἐκ τούτου κἀκείνων ὁ τοῦ προκειμένου γένους
ὁρισμὸς εὑρεθήσεται συμπληρούμενος. οἷον εἰ γραμμὴ εἴη τὸ γένος τὸ εἰς
25 τὸ ὁρισθῆναι προκείμενον, ταύτην δεῖ διελεῖν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὴν εἰδικώτατα, 15
ἅτινά ἐστιν εὐθεῖα καὶ περιφερὴς καὶ ἕλιξ, εἶτα τὸ γένος λαβεῖν, εἰς ὃ
ἀνάγεται ἡ γραμμή· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ποσόν. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς τῶν
εἰδῶν τούτων ὁρισμοὺς θεωρήσαντα ἰδεῖν τί τούτοις πᾶσι κοινὸν ἐν τοῖς
ὁρισμοῖς ἔγκειται. οἷον τί ἐστιν εὐθεῖα γραμμή; μῆκος ἀπλατὲς οὗ τὰ
30 μέσα τοῖς ἄκροις ἐπιπροσθεῖ. τί ἐστι περιφερὴς γραμμή; μῆκος ἀπλατές,
πρὸς ὅπερ ἀφ' ἑνὸς σημείου τῶν ἐντὸς αὐτοῦ κειμένων πᾶσαι αἱ προσπί-
πτουσαι εὐθεῖαι ἴσαι ἀλλήλαις εἰσίν· ἢ ἵνα εἴη κοινότερον, μῆκος ἀπλατές, 20
οὗ τὰ μόρια ὑπ' ἀλλήλων ἀνεπιπρόσθητα, ἢ ὅπως ἄλλως. τί κεκλασμένη
γραμμή; μῆκος ἀπλατὲς ἐξ εὐθείας καὶ περιφεροῦς συγκείμενον. ἰδοὺ οὖν
35 ἐν πᾶσι τοῖς τῶν εἰδῶν τούτων ὁρισμοῖς κοινὸν κεῖται τὸ μῆκος ἀπλατές·

---

1 ὁρισμοὺς ἐκείνων coll. Aa 3 ἔκτοτε om. E 11 ἐπὶ] εἰς Aa
14 τῶν προκειμένων E 15 ἐοικυίας] εἰκότως Aa συστατικὰς om. E
16 δὲ] γὰρ E 19 διὰ τὸ a 20 εἴδεσιν αὐτῶν] ὑπ' αὐτὰ E 24 εἰ] ἡ E
26 εἰς ὃ] ὑφ' ὃν Aa 30 ἐστι om. Aa 34 περιφερείας libri

τοῦτο τῷ γενικωτάτῳ προσθέντες τὸν ὁρισμὸν τῆς γραμμῆς ἕξομεν ποσὸν 94
μῆκος ἀπλατὲς τὴν γραμμὴν εἶναι λέγοντες.

p. 96b21 Τοῖς γὰρ συντιθεμένοις ἐκ τῶν ἀτόμων. 25

Συντιθέμενα τὰ γένη φησίν, ἄτομα δὲ τὰ εἰδικώτατα, ἃ οὐκ ἔστιν
5 ἔτι εἰς εἴδη τεμεῖν. λέγει οὖν ἐκ τῶν εἰδῶν ὡς μερῶν τὰ γένη ὡς ὅλα
συντίθεσθαι. τὰ οὖν συμβαίνοντα, φησί, τοῖς ὅλοις ἤτοι τοῖς γένεσι τοῖς
ἐκ τῶν ἀτόμων εἰδῶν συντιθεμένοις, ἐκ τῶν μερῶν ἤτοι τῶν εἰδῶν ἔσται
δῆλα. τοῦτο δὲ κατασκευαστικόν ἐστι τοῦ διὰ τῶν κοινῶν τοῖς εἴδεσι τὰ 30
ἴδια τοῖς γένεσι καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα θεωρεῖσθαι. τούτου δὲ αὖθις αἰτία
10 τὸ πανταχοῦ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν εἰδῶν ἀρχὰς καὶ αἰτίας εἶναι τοῖς γένεσι,
καὶ τὰ ἁπλᾶ, τουτέστι τὰ εἴδη, αἴτια εἶναι τῆς συστάσεως ἢ γνωρίσεως
τῶν γενῶν. ἅπαξ γὰρ μέρη τὰ εἴδη εἰπὼν τῶν γενῶν καὶ ἐκ τῶν εἰδῶν
ὡς μερῶν τὰ γένη ὡς ὅλα συνίστασθαι, διὰ τέλους τοῦτο τηρεῖ, αἴτια τὰ
εἴδη ὡς ἁπλούστερα τῶν γενῶν ὡς ἐξ αὐτῶν συγκειμένων παραδιδούς.
15 πλειόνων δὲ τῶν εἰδῶν ὄντων τῶν ὑφ' ἓν γένος ἀναγομένων, καὶ πλειόνων 35
ὁρισμῶν λαμβανομένων εἰς γένους ἑνὸς χαρακτήρισιν, τὸν ἀριθμὸν οὕτος
ἀντέστρεψε δι' ἀσάφειαν, ἀρχὴν εἶναι τὸν ὁρισμὸν τοῦ εἴδους εἰπὼν πάντων
τῶν γενῶν, τὸν μὲν ὁρισμὸν ἑνικῶς τὰ δὲ γένη πληθυντικῶς προσενέγκας
διὰ τοῦ εἰπεῖν πάντων. σὺ δὲ οὕτω νόει ὅτι πανταχοῦ οἱ ὁρισμοὶ τῶν
20 εἰδῶν ἀρχαί εἰσι καὶ αἰτίαι τοῖς γένεσι, καθὼς εἴρηται, καὶ τὰ ἁπλᾶ
ἤτοι τὰ εἴδη γνωριστικὰ καὶ ἀπογεννητικὰ τῶν γενῶν ὡς μέρη ὅλων, ἢ 40
καὶ ἐπὶ τὸ καθολικώτερον τὸν λόγον ἀνάγει, καὶ αἰτίαν κοινὴν ἀποδίδωσι
τοῦ τὰ συμβαίνοντα τοῖς γένεσιν ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῶν εἰδῶν δῆλα γίνεσθαι·
ἡ δὲ αἰτία τὸ ἐπὶ πάντων ἀρχὴν εἶναι τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ ἁπλοῦν τῶν
25 συνθέτων ἀρχήν. ἐπεὶ οὖν τὰ εἴδη καὶ ὁρισμοὶ καὶ ἁπλοῦν ἕκαστον αὐτῶν
ὡς πρὸς τὸ γένος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ εἴδη τοῦ γένους ἀρχαί. τί δὲ καὶ τὸ
γένος; οὐ λόγος καὶ ὁρισμός; λόγος μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἁπλοῦν ὡς πρὸς τὸ
εἶδος· τὸ δὲ εἶδος καὶ ὁρισμὸς καὶ ἁπλοῦν ὡς πρὸς τὸ γένος. διὰ τοῦτο 45
καὶ τὸ εἶδος τοῦ γένους ἀρχή, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνάπαλιν. ἢ καὶ τὸ γένος
30 ὕλη ἀναλογοῦν ἔχει τὸ εἶδος ὡς ἀρχὴν δραστικὴν ἄγουσαν αὐτὸ πρὸς
ἐνέργειαν.

p. 96b23 Καὶ τοῖς ἁπλοῖς καθ' αὑτὰ ὑπάρχειν τὰ συμβαίνοντα μόνοις, τοῖς δ' ἄλλοις κατ' ἐκεῖνα.

Ἄλλη τις αὕτη αἰτία τοῦ εἰρημένου. λέγει δὲ ὅτι καὶ διὰ τοῦτο ἐκ
35 τῶν ὁρισμῶν τῶν εἰδῶν τὰ καθ' αὑτὰ τοῖς γένεσιν ὑπάρχοντα γνωρίζεται,
διότι τὰ συμβαίνοντα τοῖς εἴδεσι καθ' ἑαυτὰ ἔχει τὰ εἴδη, τοῖς δὲ γένεσι 50

---

5 ἔτι] ἤδη E οὖν] δὲ E ὡς post γένη om. Aa 13 συνίστασθαι] συντίθεσθαι E 18 τῶν μὲν E προενέγκας Aa 21 ἢ] εἰ a 24. 25 ἀρχὴν τοῦ συνθέτου Aa 36 τοῖς (ante δὲ)] τῆς a

διὰ τὰ εἴδη ταῦτα ὑπάρχει. τοῦτο δὲ ἔοικε τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ πρώτῳ τῷ Περὶ ψυχῆς "τὸ γὰρ ζῷον τὸ καθόλου ἢ οὐδέν ἐστιν ἢ ὕστερον". τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα ἐνεργείᾳ ὄντα ταῦτά ἐστι καὶ κυρίως ὅπερ εἶναι λέγεται· τὰ δὲ καθόλου πάντα δυνάμει ὄντα δευτέρως ἔχει τὸ εἶναι. διὸ καὶ ἐν 5 ταῖς οὐσίαις πρῶται οὐσίαι καὶ κυρίως καὶ μάλιστα τὰ καθ' ἕκαστα ἐν Κατηγορίαις εἴρηται, δεύτεραι δὲ τὰ περιεκτικὰ τούτων εἴδη καὶ γένη πάντα· ὅμως ἐπεὶ μετ' αὐτὰ εὐθὺς τὰ εἴδη ἐστί, πρῶτά | τέ ἐστι τῶν 95 γενῶν καὶ μᾶλλον τῶν γενῶν εἶναι λέγεται. τὸ δὲ γένος πόρρω ὂν τῶν καθ' ἕκαστα, ἐννόημά πως εἶναι δοκεῖ ἀνυπόστατον, ἀμυδράν τινα ὁμοιό- 10 τητα σῷζον πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα. καὶ τὸ μὲν εἶδος ἐκ προσεχοῦς ἀφαιρέσεως τῶν καθ' ἕκαστα ἐννοούμενον ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἐν τούτοις ἐνθεωρούμενος, ὃς καθ' ἑαυτὸν ληφθεὶς χωρὶς τῆς ὕλης ἐπινοεῖται· ὕλην δὲ προσλαβὼν εὐθύς ἐστι τὸ καθ' ἕκαστον. οἷον ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος τὸ ζῷον 5 λογικὸν θνητὸν καθ' ἑαυτὸν ἐννοούμενος ἅμα τῷ μετὰ ὕλης θεωρηθῆναι 15 Σωκράτης ἐστὶν εὐθὺς ἢ Θεαίτητος ἢ Δίων ἢ ἄλλος τις, τῶν καθ' ἕκαστον εὐθὺς αὐτῷ καὶ τῶν ὑλικῶν συμπτωμάτων ἐφεπομένων, οἷον μεγέθους, σχήματος, χρώματος καὶ τῶν τοιούτων ἰδιωμάτων. τὸ δὲ γένος οἷον τὸ ζῷον οὐ δύναται τοῦτο ἔχειν καθ' ἑαυτό, εἰ μὴ καὶ τῶν εἰδῶν τι προσλήψοιτο· εἰ μὴ γὰρ αἱ τοῦ ἀνθρώπου ἢ αἱ τοῦ ἵππου ἢ τινος ἄλλου τῶν 20 εἰδῶν ἰδιότητες αὐτῷ προσγένωνται, ἐν ὑποστάσει καὶ ἐνεργείᾳ γενέσθαι 10 οὐ δύναται. διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτὸ λαμβανόμενον ἢ παντελῶς ἐστιν ἀνυπόστατον ἢ ὕστερον ὡς πόρρω ὂν τῶν καθ' ἕκαστα. συμφώνως ἄρα κἀνταῦθα εἴρηκε καθ' αὑτὰ εἶναι τοῖς εἴδεσι τὰ συμβαίνοντα, κατὰ τὰ εἴδη δὲ καὶ τοῖς γένεσιν, ὁπότε καὶ αὐτὰ τὰ ἄτομα εἴδη καθ' ἑαυτὰ ψιλῶς θεω- 25 ρούμενα ἀνυπόστατά ἐστιν· οὐ γάρ που ὁ καθόλου ὑφέστηκεν ἄνθρωπος, ἢ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καθ' ἑαυτὸν δ' οὐδαμῶς. τριχῶς γὰρ εἶδος ἕκαστον λαμβάνεται. ἢ γὰρ κατὰ ψιλὴν ἔννοιαν χωρὶς τῶν καθ' ἕκαστα ἢ ὡς ἐν 15 πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι καθ' ἕκαστα θεωρούμενον καὶ εἰς ἓν ἄγον αὐτά, ἢ ὡς συμβεβηκότα προσειληφὸς καὶ ἐν ἑνὶ τῶν καθ' ἕκαστα ὁλικῶς ὑφισταμένον, 30 ἐν Σωκράτει τυχὸν ἢ Δίωνι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐξ ἀφαιρέσεώς τε λέγεται, καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐννοεῖται μέν, οὐχ ὑφίσταται δέ. τὸ δὲ δεύτερον ὑφίσταται μέν, ἀλλ' οὐ καθ' ἑαυτό, ἐν δὲ τῷ πλήθει τῶν καθ' ἕκαστα τεθεώρηται ἀορίστως τὴν ἐν αὐτοῖς δεχόμενον ὕπαρξιν. τὸ δὲ τελευταῖον ὡρισμένως ὑπάρχει ἐν ὁτῳοῦν τῶν καθ' ἕκαστον.

35 Τίνων δ' ἂν εἶεν οἱ ὁρισμοί, τῶν καθόλου ἢ τῶν καθ' ἕκαστα; τῶν 20 ἐννοηματικῶς λαμβανομένων ἢ τῶν ἐνεργείᾳ ὑφεστηκότων; εἰ μὲν τῶν καθ' ἕκαστα, πῶς ὧν μὴ ἐπιστήμη ἐστί, τούτων ἔσται ὁρισμός; εἰ γὰρ ἔσται, ἕξει πέρας τὰ ἄπειρα, καὶ τὰ ἀόριστα ὁρισθήσεται. εἰ δὲ τῶν καθόλου καὶ κατὰ ἔννοιαν, πῶς ὁ τοῦ εἶναι δηλωτικὸς λόγος ἔσται τῶν μὴ ὄντων

---

1. 2 ἐν τῷ πρώτῳ τῷ Περὶ ψυχῆς] cf. A 1 p. 402b7 3 καὶ om. Aa 5. 6 ἐν Κατηγορίαις] c. 5 p. 2a11 7 εὐθὺς om. E 8 καὶ — γενῶν om. Aa 10. 11 ἀφαιρέσεως] ἀφαιρέσθαι E 11. 12 θεωρούμενος E 15 ἕκαστα E 18. 19 προσλήψαιτο E 25 που] πω Aa 33 ἐν αὐτοῖς] ἑαυτοῦ E 37 ὧν] οὖν Aa ἔσται (post γὰρ) om. Aa

καθ' ἑαυτά; ἢ τῶν καθόλου μὲν ἐπιστήμη πᾶσα, ἡ δὲ ταύτης ἐνέργεια 95
καὶ προχείρισις προβαίνει εἰς τὰ καθ' ἕκαστα. ἐννοηματικῶς μὲν οὖν λαμ-
βάνειν τοὺς ὁρισμοὺς διὰ τὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης ταὐτόν τε καὶ 25
ἀμετάπτωτον, οὐδὲν ἄτοπον, θεωρεῖν δέ γε τὴν τούτων ἐνέργειαν οὐκ ἔστιν
5 ἐν ἄλλοις ἢ τοῖς καθ' ἕκαστα. ἔχει δὲ ἀπορίαν, πῶς ποτε τὸ γένος ὅλον
τῶν εἰδῶν καὶ ἐκ τῶν εἰδῶν συγκείμενον εἴρηται, ἁπλᾶ δὲ τὰ εἴδη καὶ
τῶν γενῶν μέρη. δοκεῖ γὰρ ἀνάπαλιν· ἐκ γένους γὰρ τὸ εἶδος καὶ τῶν
διαφορῶν, καὶ ἵνα εἶδος συσταίη, δεῖ συνδραμεῖν ἀλλήλοις γένος τε καὶ
διαφοράς. καὶ ὡς ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι δηλῶν ἐκ τῶν ἁπλῶν σύγκει-
10 ται φωνῶν, αἳ τὸ γένος δηλοῦσι καὶ τὰς διαφοράς, οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου 30
σημαινόμενον εἶδος ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἁπλῶν ἐκείνων φωνῶν. καὶ ἐνταῦθα
μὲν τὰ ἁπλᾶ συνιόντα πρὸς ἄλληλα ἀποτελοῦσι τὸ σύνθετον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
τὰ εἴδη τὸ γένος· οὐ γὰρ ἐξ ἀνθρώπου καὶ βοὸς καὶ ἵππου καὶ τῶν ὑπὸ
τὸ ζῷον εἰδῶν ἁπλῶς ἀλλήλοις συνερχομένων τὸ ζῷον συνίσταται. ἢ ἐκεῖ
15 μὲν πραγματικῶς ἐκ τοῦ γένους τε καὶ τῶν διαφορῶν τὰ εἴδη συνίσταται,
ὡς καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ὕλης, λογικῶς δ' αὖθις καὶ 35
κατὰ ἔννοιαν τό τε εἶδος ὅλον τῶν καθ' ἕκαστα, καὶ τὸ γένος τῶν εἰδῶν,
καὶ τρόπον τινὰ τὸ εἶδος ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τὸ γένος ἐκ τῶν εἰδῶν.
ὡς γὰρ τὸ ἐκ μερῶν ὅλον ἐν τοῖς μέρεσι τεθεώρηται, οὕτω τὸ γένος ἐν
20 τοῖς εἴδεσι, καὶ τὸ εἶδος ἐν τοῖς ἀτόμοις, εἰ καὶ μὴ ὡς τὰ μέρη τῶν καθ'
ἕκαστα, οὕτως ἔχει τὸ εἶναι μέρη τῶν εἰδῶν τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ τὰ εἴδη
τῶν γενῶν. ἕκαστον γὰρ τῶν μερῶν τῶν καθ' ἕκαστα οὐκ ἐπιδέχεται ἐξ
ἀνάγκης τὸν τοῦ ὅλου λόγον καὶ τοὔνομα, τὰ δὲ ἄτομα τῶν εἰδῶν καὶ τὰ 40
εἴδη τῶν γενῶν ἐξ ἀνάγκης ἐπιδέχονται τοὺς λόγους καὶ τὰ ὀνόματα ὡς
25 μετεχομένης καὶ τῆς ὁλότητος. ἔτι δὲ ὡς τὸ ὅλον συναγωγὸν τῶν μερῶν,
οὕτω τὸ γένος τῶν εἰδῶν καὶ τὸ εἶδος τῶν καθ' ἕκαστα. λέγεται δὲ καὶ
τὸ ὅλον τριχῶς, ἢ ὡς πρὸ τῶν μερῶν ἢ ὡς ἐκ τῶν μερῶν ἢ ὡς ἐν τῷ
μέρει. αἱ μὲν οὖν πρὸ τῶν μερῶν ὁλότητες, ὡς οἱ περὶ Πλάτωνα λέγουσιν,
αἱ ἀρχικαὶ μονάδες εἰσίν, ἐξ ὧν ἑκάστης ὁ σύστοιχος αὐτῇ ἀριθμὸς ἀπο-
30 γεννᾶται, μονάδος μὲν οὔσης αὐτῆς ἀμεθέκτου, πολλῶν δ' ἐξ αὐτῆς κατὰ 45
πρόοδον γεννωμένων, αἳ καὶ μέρη ἐκείνης λέγονται, ὡς ἐκείνης μὲν οὔσης
αἰτίας πρὸ αὐτῶν, τούτων δὲ πασῶν μεριζομένων τὴν ἐξ αὐτῆς ὕπαρξιν
διὰ τὸ εἰς πλῆθος ἐκτείνεσθαι, καὶ πασῶν ἀναφερομένων εἰς ἐκείνην ὡς
εἰς μοναδικήν τε καὶ ἀρχικὴν καὶ ὑπερκειμένην τῶν ἐξ αὐτῆς. τὸ δὲ ἐκ
35 πάντων ἄθροισμα ὅλον ἐστὶν ὡς ἐκ μερῶν τῶν κατὰ μέρος τούτων μονά-
δων συντεθειμένον. ἑκάστη δὲ τῶν μονάδων τούτων, ἐξ ὧν τὸ πλῆθος,
ὅλον ἐν τῷ μέρει ἐστίν· ὁ γάρ τις ἄνθρωπος, μέρος ὢν τοῦ ἁπλῶς ἀνθρώ- 50

---

2 προχείρησις Ea μὲν οὖν] μέντοι E 3 καὶ — ἐπιστήμης om. E
5 ἐν ἄλλῳ E 9 διαφοράν E 10 αἳ om. Aa 11 εἶδος om. E
ἐκ τῶν σημαινομένων φωνῶν E 15 τε καὶ om. Aa 16 καὶ ante κατὰ om. E
18 τὸ ante εἶδος om. E 21 καὶ τὰ εἴδη — μερῶν (22)] τὰ μὲν γὰρ μέρη E
25 ὅλων a τῶν μερῶν om. E 28 μερῶν] πολλῶν E 29 μονάδες]
δυνάμεις E 30 δ' om. Aa

που, ὅλον ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀνελλιπῆ τὸν ἐκείνου περιφέρει λόγον, καὶ ὅλον ἐν τῷ μέρει ἐστίν ὡς ἐν τῷ μέρει τοῦ ὅλου ὅλον ἔχων τὸ ὅλον κατὰ τὸν λόγον. τὸ δὲ εἶδος ὅλον ὡς ἐκ μερῶν τῶν ὑπ' αὐτὸ συγκείμενον, καὶ τὸ γένος αὖθις ἐκ τῶν εἰδῶν· ὡς εἰ εἶδος ἐπιλείπει, κολοβοῦσθαι τὸ ὡς γένος
5 ὅλον, καὶ εἰ τῶν καθ' ἕκαστά τι, κολοβοῦσθαι τὸ ὡς εἶδος ὅλον οὐ κατὰ τοὺς οἰκείους λόγους (οὐ γὰρ καθὸ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ τὸ ζῷον κολοβωθήσεται, | εἰ ἵππος ἐπιλείποι ἢ βοῦς ἤ τι τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν ἕτερον, 96 ὥσπερ οὐδὲ ἡ ζῷον πεζὸν δίπουν ὁ ἄνθρωπος, Σωκράτους ἐπιλείποντος ἢ Πλάτωνος), ἀλλ' ἐπεὶ τὰ οὕτω καθόλου ὡς ἐννοηματικὰ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ
10 εἶναι καὶ ἐνεργεῖν, ἐν τῷ περιέχειν τὰ ὑπ' αὐτὸ καὶ κατηγορεῖσθαι αὐτῶν, εἴ τι ἐπιλείποι τῶν ὑπ' αὐτά, κεκολόβωται κατὰ τὸ λεῖψαν, ἐκεῖνο μὴ περιέχοντα μήτε μὴν ἐκείνου κατηγορούμενα. λέγονται δὲ τὰ τοιαῦτα ὅλα 5 καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν ὡς ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὰ θεωρούμενα ὅλα κατὰ τοὺς οἰκείους αὐτῶν λόγους· οὐ γὰρ ὡς ποὺς ἢ χείρ, οὕτω τὸ γένος ὅλον πρὸς τὸ εἶδος,
15 ἢ τὸ εἶδος πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα, ἀλλ' ὡς ὅλων ἑαυτῶν μεταδιδόντα τοῖς ὑπ' αὐτὰ καὶ ὅλα ἐν αὐτοῖς θεωρούμενα.

p. 96b25 Αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφορὰς χρήσιμοί εἰσιν.

Ἡ μὲν τῆς θήρας τῶν ὁρισμῶν μέθοδος παραδέδοται ἱκανῶς ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν. ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ Πλάτωνα τὴν διαίρεσιν ἀναγκαίαν 10
20 ἐτίθεντο μέθοδον τῆς τῶν ὁρισμῶν εὑρέσεως, δέον ἰδεῖν ἐστιν ἐν τίσιν ἡ διαίρεσις συντελεῖ. αἱ τοίνυν τῶν γενῶν διὰ τῶν διαφορῶν γινόμεναι διαιρέσεις οὕτω δεικνύουσιν ὡς μηδὲν συλλογιστικῶς συμπεραίνουσαι, ἀλλὰ τὰ μὲν γένη λαμβάνουσαι ὡς ὁμολογούμενα, τῶν δέ γε ἀντικειμένων διαφορῶν τὴν μὲν ἀποφάσκουσαι, τὴν δὲ ταύτῃ ἀντικειμένην ἐκ τῆς ἀναιρέσεως
25 ἐκείνης εἰσάγουσαι, καθὰ καὶ ἐν τοῖς Προτέροις εἴρηται ἀναλυτικοῖς, ἀλλὰ δὴ κἀν τῷ παρόντι βιβλίῳ. μόνον δὲ χρησιμεύουσι πρὸς τὸ συλλέγειν τὰ 15 καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα τῷ προκειμένῳ πράγματι, οὗ ζητοῦμεν ἀποδοῦναι τὸν ὁρισμόν, ἐξ ὧν ὁ τοῦ εἶναι λόγος συντέθειται. οὐ μέντοι γε ἀποδεικτικῶς, ἀλλ' ὡς εἴρηται, ὡς εἶναι τὴν δοκοῦσαν δεῖξιν ἐκ τῆς διαιρέσεως
30 γίνεσθαι τοιαύτην οἵαν καὶ εὐθὺς λαμβάνειν ἅπαντα τὰ δοκοῦντα δείκνυσθαι· ὡς ἀδιάφορον δοκεῖν, εἴτε καὶ πρὸ τῆς διαιρέσεως ἐξ ἀρχῆς ἐλαμβάνετο ταῦτα, εἴτε δὴ καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ κατιέναι ἡμᾶς διὰ 20 τῶν διὰ μέσου, μηδὲν παραλείποντας ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, οὐ σμικρόν τι συντελεῖ πρὸς τοὺς ὁρισμούς. εὑρίσκομεν γὰρ ἐντεῦθεν, τίνα πρῶτα καὶ
35 τίνα δεύτερα, τίνα περιέχοντα καὶ τίνα περιεχόμενα· ὅπερ ἡμῖν εἰς τὴν

3 αὐτὰ E post αὐτὸ add. τινῶν Aa 4 ἐπιλείποι E 5 καὶ εἰ — ὅλον om. E 7 ἐπιλίπῃ Aa 8 ἐπιλιπόντος Aa 9 τούτοις E 10 καὶ post εἶναι om. Aa 15 πρὸς τὸ Aa ὅλον ἑαυτὸ E 20 ἐτίθετο Aa τίσιν] τοῖσιν Aa 21 διαίρεσιν Aa 25 ἐν τοῖς Προτέροις — ἀναλυτικοῖς] cf. Anal. pr. A 31 26 ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ] Anal. post. B 5 27 καθ' αὑτὸ E 28 συντίθεται Aa 31 ἐλάμβανε Aa 33 διὰ μέσον a

εὐταξίαν λυσιτελεῖ τῶν εἰς τὴν σύνθεσιν παραλαμβανομένων τῶν ὁρισμῶν. 96
οὐ γὰρ μικρὸν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως τάξαι, ἀλλὰ χρὴ προτάττειν
τὰ περιεκτικώτερα καὶ ὑποτάττειν τὰ ἐλάττονα· εἰ δὲ μή, ἀδιανόητα λέξομεν.
ἔστω γὰρ ὁρισμὸς ἀνθρώπου τὸ ζῷον ἥμερον δίπουν. οὐ μικρὸν δὴ δια- 25
5 φέρει οὕτως εἰπεῖν τάξαντας ἢ ὑπαλλάξαντας δίπουν ζῷον ἥμερον εἰπεῖν·
ὁ γὰρ μετὰ τὸ δίπουν τὸ ζῷον ἐπενεγκὼν ἀδιανόητόν τι εἴρηκε, πρόφασιν
δοὺς ὑπονοεῖν, ὡς ἔστι τι δίπουν ὃ μὴ ζῷόν ἐστιν. ἔτι δέ ἐστι καὶ ἕτερον
εἰπεῖν, πρὸς ὃ τοῖς ὁρισμοῖς αἱ διαιρέσεις συμβάλλονται· τοῦτο δέ ἐστι
τὸ μηδὲν παραλιπεῖν τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν, ἤγουν τῶν διαφορῶν τῶν συμ-
10 πληρουσῶν τὸν ὁρισμόν. κατὰ τὴν προσήκουσαν γὰρ τάξιν τὰς διαιρέσεις
ποιούμενοι τὰς διαφορὰς ἁπάσας εὑρήσομεν ἀνελλιπῶς, ἐξ ὧν ὁ ὁρισμὸς 30
συντεθήσεται· ἄλλως δὲ οὐ δυνάμεθα τοῦτο κατορθοῦν ἢ διὰ μόνης τῆς
διαιρέσεως. πῶς δὲ τοῦτο γίνεται, διὰ τοῦ παραδείγματος ἔσται σαφέστερον.
ὅταν γὰρ τὸ τῶν διαφορῶν ὑπερκείμενον ληφθῇ γένος οἷον τὸ ζῷον, καὶ
15 μέλλῃς τοῦτο διελεῖν, οὐ χρή σε λαμβάνειν τὰς τυχούσας διαφοράς, ἀλλὰ
τὰς τούτῳ προσεχεῖς καὶ ἑξῆς οὕτως, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πάντα
εὑρήσεις ἀνελλιπῶς τὰ ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ γένους κατηγορούμενα. καὶ ὅταν
οὕτω προβαίνων ὁδῷ εἰς τὴν ἐσχάτην καταντήσῃς διαφοράν, τηνικαῦτα τὰ 35
ἐκλελεγμένα τῷ γένει συνθεὶς ἕξεις σῶον τὸν ὁρισμόν. οἷον ζητουμένου
20 ὁρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὸ προσεχὲς αὐτοῦ λήψῃ γένος, ὅπερ τὸ ζῷόν ἐστι.
τοῦτο διαιρήσεις εἰς πτηνόν, νηκτὸν καὶ πεζόν· τὸ πεζὸν εἰς ὑπόπουν καὶ
ἄπουν, τὸ ὑπόπουν εἰς δίπουν, τετράπουν καὶ πολύπουν· τοῦτο ἡ ἐσχάτη
διαφορά. συντεθέντων δὴ τῶν εὑρημένων ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει μετὰ
τοῦ γένους, ἔσται σοι σῶος ὁ ὁρισμὸς ἄνθρωπον εἶναι λέγοντι ζῷον πεζὸν 40
25 ὑπόπουν δίπουν. πόθεν δὲ ἡμῖν διελοῦσι τὸ γένος περιέσται γινώσκειν,
εἴτε τὰς τῷ γένει προσεχεῖς διαφορὰς εἰλήφαμεν εἴτε μή; ὅταν αὐτὸ διαι-
ρῶμεν, χρὴ σκοπεῖν τὰς ἀντικειμένας διαφοράς· καὶ εἰ μὲν ἅπαν διαιροῦσι
τὸ γένος, ὡς μηδὲν ἔξω αὐτοῦ καταλείπεσθαι, αἱ προσεχεῖς αὐτῷ εἰσιν· εἰ
δέ τι τοῦ γένους ἐκτός ἐστι τῶν εἰλημμένων διαφορῶν πασῶν τῶν ἀντι-
30 διῃρημένων παρειλημμένων, δῆλον ὡς οὐχ αἱ προσεχεῖς ἐλήφθησαν, ἀλλὰ
τῶν ὑπ' αὐτό τινος αἱ ληφθεῖσαί εἰσι διαιρετικαί. τὸ γὰρ ζῷον διελόντες 45
εἰς τὸ ὁλόπτερον καὶ σχιζόπτερον οὐ πᾶν περιλαμβάνομεν, εἰς δὲ τὸ πτηνὸν
καὶ νηκτὸν καὶ πεζὸν οὐδὲν ἔξω αὐτοῦ καταλείπομεν. ὥστε ἐκεῖναι μὲν
οὐ τοῦ ζῴου διαιρετικαὶ ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτό τινος, δηλονότι τοῦ πτηνοῦ,
35 αἱ δὲ τοῦ ζῴου ὡς πᾶν αὐτὸ ἀνελλιπῶς διερχόμεναι.

p. 96b25 Αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφοράς.

Μέθοδον παραδοὺς τῆς τῶν ὁρισμῶν εὑρέσεως ἀντιλέγει νῦν τοῖς ἄλλως
ἢ ὡς αὐτὸς εἴρηκεν εὑρίσκεσθαι τοὺς ὁρισμοὺς λέγουσιν· ἐκ γὰρ διαιρέσεως 50

1 συντελεῖ Aa 4 ἔστω] ἔστι E 7 τι om. Aa 15 τοῦτο] τοῦτον E διαιρεῖν Aa 16 ἑξῆς οὕτως] ἐξ αὐτῆς οὕτω E 17 γένους] προκειμένου E 18 προβαίνην ὅλῳ E 19 ἐκλεγομένα a 22 τὸ ὑπόπουν] καὶ ὑπόπουν a 26 προσεχεῖς] πεχεῖς (sic) E εἰλήφαμεν om. E post μὴ add. ἐλάβομεν E ὅταν — καὶ (27) om. E

οἱ περὶ Πλάτωνα συνιστᾶν ἐπειρῶντο τοὺς ὁρισμούς. πλὴν οὐχὶ καὶ νῦν, ὡς πρότερον ἐδόκει ποιεῖν, ἀχρήστους πάντῃ τὰς διαιρέσεις πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τίθησιν, ἀλλὰ λέγει μέχρι τίνος αὐτοῖς εἰσι χρήσιμοι. ἡμεῖς μὲν οὖν, φησί, ταῦτα περὶ τῆς τῶν ὁρισμῶν εὑρέσεως λέγομεν· αἱ δὲ διαιρέσεις τῶν 5 γενῶν αἱ διὰ τῶν διαφορῶν εἰς τὰ εἴδη γινόμεναι (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κατὰ τὰς διαφορὰς τὰ γένη διαιρεῖσθαι, καθὼς καὶ Πορφύριος ἐν Εἰσαγωγαῖς "καθ' | ἃς διαιρούμεθα τὰ γένη εἰς τὰ εἴδη") χρήσιμοι οὖν εἰσιν 97 αὗται, φησίν, εἰς τὸ οὕτως αὐτὰς μετέρχεσθαι, ὡς προϊὼν ἐρεῖ.

p. 96b26 Ὡς μέντοι δεικνύουσιν, εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον.

10 Εἴρηκε μὲν γὰρ ἐν τοῖς Προτέροις ἀναλυτικοῖς, εἴρηκε δὲ καὶ ἐνταῦθα ὅτι δεικνύουσι μέν, ἀλλ' ἀναγκαῖον οὐδέν, ἀλλ' ἐκ τοῦ λαμβάνειν καὶ ὑποτίθεσθαι. 5

p. 96b27 Χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν ὧδε.

Τὸ χρήσιμον ἐντεῦθεν τῆς διαιρέσεως παρίστησιν. πρὸς τὸ συλλέγειν, 15 φησί, τὸ τί ἐστιν ἤγουν τὸν ὁρισμόν, χρησιμεύουσιν ἐκ διαφόρων μερῶν συνιστάμενοι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ συλλογίζεσθαι δηλοῦν ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐχὶ τὸ διὰ συλλογισμοῦ δεικνύναι. εἴρηκε γὰρ προλαβὼν ὅτι οὐ δείκνυται ὁ ὅρος διὰ συλλογισμοῦ, καὶ ὅτι αἱ διαιρέσεις οὐ συλλογίζονται ἀλλ' ἢ ἀσθενῶς, 10 λαμβάνουσαι τὸ ζητούμενον. συνάγουσι δὲ τὸ τί ἐστιν αἱ διαιρέσεις τὸ 20 γένος λαμβάνουσαι καὶ διαιροῦσαι εἰς τὰς διαφοράς, ἄχρις οὗ εἰς τὰς ἐσχάτας διαφορὰς καταντήσωσι, καὶ τηνικαῦτα συντιθεμένων πασῶν μετὰ τοῦ γένους ἀποτελοῦσαι τὸν ὁρισμόν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν ἄλλοις τε ποιεῖ, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς Νικομαχείοις ἠθικοῖς τῆς ἀρετῆς εὑρίσκων τὸν ὁρισμόν.

p. 96b28 Καίτοι δόξειεν ἂν οὐθέν. 15

25 Εἰ καὶ δοκεῖ, φησίν, ἴσως δεικνύναι τι ἡ διαίρεσις, ἀλλ' εἰ ἀληθῶς ἐξετάσει τις, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖν φανήσεται ἢ λαμβάνειν ἅπαντα ὡς ὁμολογούμενα, καὶ οὕτως ὥσπερ εἰ καὶ ἄνευ τοῦ διαιρεῖν ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μηδὲν πραγματευσάμενός τις ἐλάμβανε ταῦτα.

p. 96b30 Διαφέρει δέ τι τὸ πρῶτον. 20

30 Πεφεισμένως ἔοικε τὸ τῶν διαιρέσεων ὁμολογεῖν χρήσιμον φυλαττόμενος ὥσπερ αὐτὸς ἑαυτῷ ἀντιπεσεῖν, διασύρας μὲν πρότερον ὡς ἀχρή-

---

6 Πορφύριος ἐν Εἰσαγωγαῖς] Brandis Scholia in Arist. p. 3b5 10 ἐν τοῖς Προτέροις ἀναλυτικοῖς] A 31 14 παρέστησε E 15 χρήσιμοι εἰσὶν E 16 συνιστάμενον libri 17 τὸ om. E 19 αἱ om. Aa 20 οὗ] ἂν E 22 ἀποτελοῦσι Aa 23 καὶ om. Aa ἐν τοῖς Νικομαχείοις ἠθικοῖς] B 4—6 τῆς ἀρετῆς om. Aa εὑρίσκον Aa 30 τῶν om. a 31 ἑαυτῶν a

στους αὐτάς, νῦν δὲ αὖθις δηλῶν ὅτι χρησιμεύουσι. καὶ αὐτὸ γὰρ ὃ πει- 97
ρᾶται αὐτῶν εἰπεῖν χρήσιμον, ἐστενωμένως τε καὶ ἐλλιπῶς παρεισάγει, καὶ
τὴν αὐτῶν μεταξὺ διασπείρων διαβολήν. βουλόμενος οὖν εἰπεῖν ὅτι πρὸς 25
τὸ εὐτάκτως λαμβάνεσθαι τὰ μέρη τῶν ὁρισμῶν λυσιτελοῦσιν αἱ διαιρέσεις,
5 οὐκ ἀνέχεται τοῦτο εἰπεῖν φανερώτερον, ἀλλὰ τὴν διαφορὰν λέγει τῆς ἀταξίας
καὶ τῆς εὐταξίας τῶν ὁρισμῶν, καὶ ταύτην μετ' εὐτελισμοῦ τινος καὶ ὑποστο-
λῆς, διαφέρει δέ τι φάσκων τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον τῶν κατηγορου-
μένων κατηγορεῖσθαι. καίτοι οὐ σμικρὰ αὕτη ἀλλὰ καὶ μεγάλη δια-
φορὰ τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως λαβεῖν, καὶ μεγάλη τις ἐν τοῖς ὁρισμοῖς ἁμαρτία 30
10 τὸ ἀτάκτως αὐτῶν τὰ μέρη συντίθεσθαι. ὅπως δὲ ἁμαρτάνουσιν οἱ ἀτάκ-
τως τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα συντιθέντες, ἱκανῶς εἴρηται πρότερον.

p. 96b32 Εἰ γὰρ ἅπαν ἐκ δύο ἐστί καὶ ἕν τι τὸ ζῷον.

Πάλιν μεταξὺ τοῦ χρησίμου τῶν διαιρέσεων τὴν αὐτῶν διαβολὴν τίθησιν,
πανταχόσε ταύτην ἀναμιγνὺς καὶ κυκεῶνά τινα ἐργαζόμενος, ὅπως συγχέῃ 35
15 αὐτῶν τὸ χρήσιμον. οὐ μόνον γάρ, φησί, πολυμερῶν ὄντων τῶν ὁρισμῶν
τῷ πλείους τοῖς γένεσι συντίθεσθαι διαφορὰς ἐκ τοῦ αἰτεῖσθαι τὰ σύμ-
παντα τοὺς ὁρισμοὺς αἱ διαιρέσεις ἀποτελοῦσιν, ἀλλὰ κἂν ὡς ὅτι ἐλάχιστα
μέρη τὰ τὸν ὁρισμὸν ἀποτελοῦντα θήσομεν, οὐδὲ ταῦτα δύναται ἡ διαί-
ρεσις ἄνευ τοῦ αἰτεῖσθαι συστήσασθαι. οἷον εἰ ἐκ δύο μερῶν τὸν ὁρισμὸν
20 ἐροῦμεν συγκεῖσθαι (ἐλάττω γὰρ τούτων εἰπεῖν οὐκ ἐνδέχεται) ὡς ἕν τι 40
λαβόντες τὸ ζῷον ἥμερον καὶ γένος ἀνώνυμον τοῦτο εἶναι θέμενοι, εἶτα
ἐκ διαιρέσεως καὶ διαφοράς τινας εἰληφότες ἢ τὸ δίπουν ἤ τι ἕτερον, ἐξ
ἧς καὶ τοῦ γένους ἕν τι ποιοῦμεν εἴτε ἄνθρωπον εἴτε ἄλλο τι, ἀναγκαῖόν
ἐστιν ἐν τῷ διελεῖν αἰτεῖσθαι, ὡς τῆς διαιρέσεως ἄνευ τοῦ αἰτεῖσθαι μηδὲν
25 ἐπιχορηγούσης τῶν συμβαλλομένων εἰς ὁρισμόν. οἷον εἰ ζῷον ἥμερον εἴη
τὸ γένος, ὃ τὸν ἄνθρωπον βουλόμενοι ὁρίσασθαι λαμβάνομεν, διαιρήσομεν
τοῦτο εἰς πεζόν, νηκτὸν καὶ πτηνόν· ἄμφω δὲ καταλιπόντες τὸ νηκτὸν καὶ 45
πτηνόν, τὸ πεζὸν ληψόμεθα, μηδὲν ἢ ὅτι πεζὸν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ δεῖξαι
πραγματευσάμενοι πρὸς τῷ καὶ τὸ γένος ἐκ τοῦ αἰτεῖσθαι λαβεῖν. τὸ δὲ
30 εἰ γὰρ ἅπαν ἐκ δύο ἐστὶ περὶ τοῦ ὁριστοῦ φησιν 'εἰ τὸ ὅλον ἐκ δύο
καὶ οὐ πλειόνων σύγκειται, γένους τε καὶ μιᾶς διαφορᾶς'. δεῖ δὲ ὡς δύο
ταῦτα λαβεῖν, ἰδίᾳ μὲν τὸ εἰ γὰρ ἅπαν ἐκ δύο ἐστί, ἰδίᾳ δὲ τὸ καὶ ἕν τι τὸ
ζῷον ἥμερον, ὡς ἐξακούεσθαι καὶ ἐπὶ τούτου τὸν εἰ σύνδεσμον, εἶτα πρὸς
ἀμφότερα ἀποδίδοσθαι τὸ ἀναγκαῖον διελόμενον αἰτεῖσθαι· ὡς εἶναι 98
35 τὸ λεγόμενον τοιοῦτον ὅτι κἂν ἐκ δύο μόνων ὁ ὁρισμὸς ἀπαρτίζοιτο ὡς ὅτι

3 αὐτῶν om. E 4 ὁρισμῶν] συλλογισμῶν E 6 τῆς om. E εὐτελισμοῦ] εὑρισμοῦ E 14 πανταχόθεν a ταῦτα E 17 αἱ διαιρέσεις τοὺς ὁρισμοὺς coll. E 18 τὰ om. E 21 εἶναι om. Aa 22 καὶ om. Aa διαφοράν τινα Aa ἢ τὸ ἕτερον Aa 24 διαιρεῖν E 25 ἐπὶ χορηγούσης libri 27 εἰς πτηνὸν νηκτὸν καὶ πεζὸν coll. E 27. 28 πτηνὸν καὶ νηκτὸν coll. E 28 ἢ om. Aa 31 συγκέοιτο E 34 ἀποδίδωσθαι a

ἐλαχίστων, κἂν τὰ δύο ὡς γένος ἀνώνυμον ᾖ καὶ δεῖ προσθεῖναι τούτοις 98 ἕτερον εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ ὁρισμοῦ, οὐδαμῶς ἂν ἄλλως προβῆναι τῇ διαιρέσει γένοιτο, εἰ μή γε αἰτήσεται.

p. 96b35 Ἔτι πρὸς τὸ μηδὲν παραλιπεῖν. 5

5 Τοῦτο ἕτερόν ἐστι τῆς διαιρέσεως χρήσιμον. ἐπεὶ γὰρ ἐκλεγομένους τὰ μέρη τοῦ ὁρισμοῦ δεῖ πάντα εὑρεῖν ἀνελλιπῶς τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα καὶ ἐκ τούτων συνθεῖναι τὸν ὁρισμόν, φησὶ τοῦτον μὴ ἂν ἄλλως γενέσθαι ἢ διὰ τῆς διαιρέσεως. εἶτα καὶ κανόνα τινὰ διαιρετικὸν παραδίδωσιν πρὸς τὸ μηδὲν ἡμᾶς ἐκφυγεῖν τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων·
10 οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε διαιροῦντες τοῦτο δυνάμεθα κατορθοῦν. 10

p. 96b36 Ὅταν γὰρ τὸ πρῶτον ληφθῇ γένος.

Πρῶτον γένος φησὶ τὸ τῶν διαφορῶν πασῶν τῶν μετ' αὐτὸ ὑποκείμενον, ἐπεὶ γένος καὶ τῶν ἐφεξῆς ἕκαστον μετὰ τοῦ πρώτου συγκείμενον, ἕως οὗ τῷ ἀτόμῳ εἴδει ἐξισάσῃ τὰ συντιθέμενα. τὸ γὰρ ζῷον πεζὸν ἢ 15
15 ζῷον πτηνὸν γένος ἐστίν, ἀλλ' οὐ τὸ πρῶτον ἀνθρώπου ἢ κόρακος, ἀλλὰ τὸ ζῷόν ἐστι τὸ πρῶτον. ὅταν οὖν, φησί, τὸ πρῶτον γένος λάβωμεν τὸν ὁρισμόν τινος τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν συστῆσαι βουλόμενοι, πῶς ἐπιγνωσόμεθα, εἰ μηδὲν παραλιμπάνομεν, τουτέστιν εἰ τὰ μετ' αὐτὸ εὐθὺς παραλαμβάνομεν καὶ οὐχὶ τὰ τούτων κάτωθεν; ἐκ τοῦ πᾶν τὸ διαιρούμενον ἐμπίπτειν ἢ
20 μὴ εἰς τὰ ὡς διαιρετικὰ αὐτοῦ λαμβανόμενα. εἰ γὰρ μὴ τὰ εὐθὺς μετ' αὐτό τις λαμβάνει ἀλλὰ τὰ κάτωθεν, οὐκ ἐμπεσεῖται ἅπαν εἰς τὰ εἰλημμένα 20 τὸ διαιρούμενον. οἷον εἴ τις τὸ ζῷον εἰς ὁλόπτερον διαιρήσει καὶ σχιζόπτερον· οὐ γὰρ πᾶν ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ζῷον, ἀλλ' ἔστιν ἔξω τούτων τοῦ ζῴου ὅπερ τούτων μηδέτερον, ὥστ' οὐ τῶν ἐφεξῆς τὰ εἰλημμένα, ἀλλὰ
25 τῶν κάτωθεν. τοῦτο τοίνυν ἐστὶν ὃ εἴρηκεν, ὅτι ἂν τῶν κάτωθέν τινα διαιρέσεων λαμβάνῃ, οὐκ ἐμπεσεῖται ἅπαν εἰς τοῦτο, κάτωθεν διαιρέσεις λέγων τὰς μετὰ τὴν προσεχῆ τῷ γένει καὶ αὐτῇ μᾶλλον ἁρμοζούσας ἀλλ' οὐχὶ τῷ γένει. πῶς δὲ ἑνικῶς εἶπε τὸ μὴ ἐμπεσεῖσθαι εἰς τοῦτο, μὴ 25 εἰς ἓν γινομένης τῆς διαιρέσεως, ἀλλ' εἰς δύο τοὐλάχιστον; ἢ κατὰ τὸν
30 τρόπον τῆς διαιρέσεως τὸ ἑνικὸν εἴληφεν· εἰ γὰρ καὶ πλείω ἢ ἓν τὰ εἰς ἃ διαιρεῖται τὸ διαιρούμενον, ἀλλ' ὁ τρόπος εἷς, καθ' ὃν ἡ διαίρεσις εἴληπται. οἷον ὡς εἴ τις τὸ ζῷον κατὰ τὰ μόρια διαιρήσει τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν εἰς ὑπόπουν καὶ ἄπουν, ἢ κατὰ τὴν τῶν τόπων διαφοράν, ἐν οἷς διατρίβουσιν, ὡς ἀέρια λέγομεν καὶ χερσαῖα καὶ ἔνυδρα, ἢ κατὰ τὸν τρόπον τῆς μετα-

---

1 ἐλάχιστα E 2 οὐδαμῶς] οὐκ E 7 τοῦτον] τοῦτο Ea 10 διαιροῦντες om. Aa 19 τούτου E 23 πᾶν ἢ] πᾶν ἐστι Aa τούτων] τοῦτο E 27 προσεχῶς E ἀλλ' om. Aa 30 ἀνικὸν E 34 ἄρια Aa ἄνυδρα E

βάσεως, ὡς πτηνόν φαμεν καὶ πεζὸν καὶ νηκτόν· ἢ καὶ ὅτι μία ἡ ἀντί- 98
θεσις, κἂν οἱ ὅροι διάφοροι. 30

p. 96b39 Ἀλλὰ πτηνὸν ζῷον ἅπαν.

Ὁλόπτερον μέν, φησίν, ἢ σχιζόπτερον οὐχὶ πᾶν ζῷον ἁπλῶς, πτηνὸν
5 δὲ ζῷον ἅπαν ἢ ὁλόπτερον ἢ σχιζόπτερον, ὡς τοῦ πτηνοῦ ζῴου τῆς δια-
φορᾶς ταύτης οὔσης, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἁπλῶς.

p. 97a1 Πρώτη δὲ διαφορά ἐστι ζῴου.

Ἡ μὲν ῥηθεῖσα, φησί, διαφορὰ οὐ τοῦ ζῴου ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ πτηνοῦ, 35
ὅπερ ὑπὸ τὸ ζῷόν ἐστιν· ἐκείνη δέ ἐστι προηγουμένως καὶ κυρίως διαφορὰ
10 τοῦ ζῴου, εἰς ἣν ἅπαν αὐτὸ διαιρεῖται, ὡς μηδὲν αὐτοῦ εἶναι ταύτης ἐκτός,
εἴτε κατὰ τοὺς τόπους ἐστίν, ὡς εἴρηται πρότερον, εἴτε κατὰ τὰ μόρια τῶν
εἰδῶν, εἴτε κατά τι ἄλλο, ὅπερ ἡ μὲν τοῦ πτηνοῦ μετὰ τῶν αὐτῷ ἀντι-
διῃρημένων, ἤτοι τοῦ νηκτοῦ καὶ πεζοῦ ἔχει, παντὸς εἰς αὐτὴν τοῦ ζῴου
ἐμπίπτοντος, ἡ δὲ τοῦ ὁλοπτέρου καὶ σχιζοπτέρου οὐχί. αἱ δὲ τὰ ὑπὸ 40
15 τὸ ζῷον διαιροῦσαι εἰς ἕτερά εἰσι μέν πως καὶ αὗται τοῦ ζῴου διαφοραί
(διαφέρει γὰρ ζῷον ζῴου τῷ τὸ μὲν ὁλόπτερον εἶναι τὸ δὲ σχιζόπτερον·
τῶν γὰρ ὑπ' ἄλληλα τεταγμένων οὐδὲν κωλύει τὰς αὐτὰς εἶναι διαφοράς)
ἀλλὰ δευτέρως καὶ διὰ μέσων τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν.

p. 97a2 Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου.

20 Ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ζῴου, φησίν, ἔχει ὅτι χρὴ τὰς πρώτας αὐτοῦ λαμ- 45
βάνειν διαφοράς, καὶ ταύτας τοιαύτας οὔσας ἐπιγινώσκομεν ἐκ τοῦ πᾶν εἰς
αὐτὰς ἐμπίπτειν τὸ διαιρούμενον, οὕτω καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου ἔχουσιν
αἱ διαφοραί, εἴτε τῶν ἔξω τοῦ ζῴου εἴτε τῶν ὑπ' αὐτό· οἷον ἔξω τοῦ
ζῴου τά τε ὑπὲρ αὐτό, ὡς τὸ ἔμψυχον, καὶ τὰ ἀντιδιῃρημένα αὐτῷ ὡς
25 τὸ φυτόν. ἔξω δὲ λέγεται ταῦτα τοῦ ζῴου ὡς μὴ περιεχόμενα ὑπ' αὐτοῦ,
ὥσπερ αὖθις ἐντὸς τὰ περιεχόμενα. ἐμψύχου τε γὰρ διαφορὰ εἰς ἣν
ἅπαν ἐμπίπτει τὸ ἔμψυχον, καὶ φυτοῦ ὡσαύτως, καὶ πάλιν ὄρνιθος καὶ 50
ἰχθύος ὁμοίως.

p. 97a4 Οὕτως μὲν οὖν βαδίζοντι ἔστιν εἰδέναι. |

30 Ἐὰν οὕτω, φησί, γίνηται καὶ τὰς πρώτας ἀεὶ διαφορὰς τοῦ διαιρου- 99
μένου λαμβάνῃ τις ὁδῷ βαδίζων εἰς εὕρεσιν τοῦ ὁρισμοῦ, δυνήσεται εἰδέναι

---

1 νυκτόν a 5. 6 τῆς διαφορᾶς ταύτης τοῦ πτηνοῦ ζῴου coll. Aa 14. 15 ὑπὸ τοῦ ζῴου E 18 δευτέρου a 22 τὸ] τὸν Aa 24 τὰ post καὶ om. Aa 25 ἔξω δὲ — ὑπ' αὐτοῦ om. Aa

ὡς οὐδὲν τῶν ἐν τῷ τί ἐστι παραλέλειπται. εἰ δὲ μὴ οὕτως ἀλλ' ἄλλως 99 ποιήσει, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ παραλιπεῖν τι τῶν ἐν τῷ τί ἐστι καὶ μὴ εἰδέναι ὅτι παραλέλοιπεν. εἰ γὰρ ᾔδει ὅτι παραλέλειπται, ἐγνώκει ἂν ὅτι οὐδὲ τὰς 5 οἰκείας καὶ πρώτας εἰλήφει τοῦ διαιρουμένου διαφοράς. τὰς δὲ μὴ πρώτας 5 ὡς πρώτας λαβὼν καὶ τὰς μὴ οἰκείας ὡς οἰκείας δῆλον ὅτι καὶ ὅτι παραλέλειπται ἠγνόηκε. μήποτε δὲ τοῦτο οὐκ ἐκ τοῦ εὐθέος εἰς παράστασιν παρέλαβε τοῦ χρησίμου τῆς διαιρέσεως, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι οὐδ' εἰς τοῦτο ἁπλῶς συντελεῖ ἡ διαίρεσις, λέγω δὴ τὸ μηδὲν παραλιπεῖν τῶν ἀνηκόντων τῷ ὁρισμῷ, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς τῶν διαφορῶν λήψεως. καίτοι εἰ τὰς ἁμαρ- 10 τίας τῶν μετιόντων κακῶς ταῖς ἐπιστήμαις προσάψομεν, πᾶσαι διαβληθή- 10 σονται· εἰσὶ γὰρ ἐν πάσαις οἱ ἀνεπιστημόνως αὐτὰς μετερχόμενοι, ὥσπερ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν συλλογισμῶν οἱ ἀσυλλογίστως συλλογιζόμενοι. καθόλου γὰρ τὸ κατὰ τρόπον μετιέναι τῆς ἐπιστήμης, τὸ δὲ παρὰ τρόπον παράλογόν τε καὶ ἀνεπίστημον.

15 p. 97a 6 Οὐδὲν δὲ δεῖ τὸν ὁριζόμενον καὶ διαιρούμενον.

Περὶ μὲν ὅρου πῶς τε θηρεύεται καὶ ὅπως αὐτῷ ἡ διαίρεσις συντελεῖ, εἴρηται. ἐπεὶ δὲ Σπεύσιππος πιθανόν τινα λόγον εἰσαγαγεῖν ἔοικε, δι' οὗ τὴν ὁριστικὴν ἐπειρᾶτο ἀνελεῖν καὶ δεῖξαι ἀδύνατον τὸ ὁρίζεσθαι, χρὴ μὴ παρελθεῖν τὸν λόγον ἀνεπισκόπητον, ὥσπερ τι πρόσκομμα κείμενον εἰς 20 ἐμποδισμὸν τῆς κατὰ τὴν ἐπιστήμην προόδου, ἀλλ' ἐξελεῖν ἐκ μέσου τοῖς ἐκ τῆς ἀληθείας ἐλέγχοις. ὁ σκοπός, φησί, τοῦ ὁρίζεσθαι τὴν ἰδίαν οὐσίαν 20 παραστῆσαι τοῦ ὁριστοῦ· τοῦτο δ' οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, εἰ μή τις αὐτὸ τῷ λόγῳ τῶν λοιπῶν διαστήσειεν. οὐκ ἂν δὲ διαστήσοι μὴ τὰς διαφορὰς εἰδὼς τὰς πρὸς ἕκαστα· οὐκ ἂν δὲ τὰς διαφορὰς εἰδείη τὰς πρὸς ἕκαστα, 25 εἰ μὴ εἰδείη ἕκαστον. ὥσθ' ἵν' ἕν τι ὁρίσαιτό τις, εἰδέναι αὐτὸν δέον ἕκαστον. ὅτι δ' ἀναγκαῖον εἰδέναι τὰς διαφορὰς τὰς πρὸς ἕκαστον τοῦ προκειμένου τὸν διὰ τοῦ ὁρισμοῦ διστᾶν αὐτὸ τῶν ἄλλων ἐθέλοντα, δῆλον. εἰ γὰρ μή ἐστι διαφορὰ πρὸς ἕκαστον, οὐδὲν διαφέρει πρὸς ἕκαστον· δια- 25 φορᾷ γὰρ διαφέρει τὸ διαφέρον· εἰ δὲ μὴ διαφέρει πρὸς ἕκαστον, ταὐτὸν 30 ἑκάστῳ. ἀλλὰ μὴν ἕτερον· ἔστιν ἄρα διαφορά. εἰ δὲ ἔστι, δεῖ ταύτην εἰδέναι· ἄλλως γὰρ οὐδ' ὅτι διοίσει ἑκάστου εἴσεται, οὐδ' ἄρα λόγον ἀποδώσει τὸν αὐτὸ τῶν ἄλλων χωρίζοντα. ἵνα ἄρα ὁρισθῇ τι, δεῖ πάντα εἰδέναι. οὗτος μὲν ὁ λόγος Σπευσίππου, δι' οὗ ἐδόκει ἀναιρεῖν τὸ ὁρίζεσθαι. καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο σεσοφισμένον ὅτι ὁμώνυμον οὖσαν τὴν τοῦ διαφέρειν 35 φωνὴν ἁπλῶς ἐλάμβανεν. οὔτε γὰρ τὸ κατά τι ἀδιάφορον εὐθὺς τῷ εἴδει 30 ταὐτὸν οὔτε τὸ κατά τι διαφέρον ἐξ ἀνάγκης τῷ εἴδει ἕτερον. τοῖς γὰρ

3 παραλέλειπεν a 5 ὡς οἰκείας om. a καὶ ὅτι om. E 6 τοῦτο οὐκ] οὐδὲ τοῦτο Aa 7 παρέλαβε] ἔλαβε Aa 8 λέγω δὲ libri 10 προσγράψομεν E πᾶσι E 18 δεικνύειν E 19. 20 εἰς ἐμποδισμὸν om. E 23 διαστήσοι] διαστήσῃ Aa μὴ scripsi: ἢ libri 24 πρὸς ἕκαστον (bis) E εἰδῆ Aa 25 αὐτῶν Aa 27 διιστάναι E 35 κατά τινος a ἀδιάφρον a

αὐτοῖς τῷ εἴδει πολλὰς ὁρῶμεν οὔσας διαφορὰς πρὸς ἄλληλα, δηλαδὴ τὰς 99
μὴ καθ' αὑτὸ ἀλλά γε κατὰ συμβεβηκός, ὥσπερ καὶ τοῖς ἑτέροις τῷ εἴδει
κοινωνίας τοιαύτας πολλάς. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῷ γένει ἐνίοτε·
λευκὸς γὰρ ἔσται καὶ λίθος καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα τοῖς
5 ἑτερογενέσι ταὐτὰ εὑρεθήσεται.

Πρῶτον δὴ Σπευσίππου τοῦτο ἁμάρτημα· ἔπειτα μὴ ἀναγκαῖον ὂν ὃ 35
παρεισάγει ἐντεῦθεν ἐλέγχεται. ὅταν γὰρ ὁ τὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ἐκλεγόμενος
διαιρῶν τὸ γένος τὰς ἀντικειμένας διαφορὰς λήψοιτο, καὶ ὅτι πᾶν τὸ προ-
κείμενον ἢ εἰς τήνδε τῶν ἀντικειμένων ἐμπίπτει ἢ εἰς τήνδε, καὶ τοῦτο
10 γινώσκει, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τοῦτο, εἴτε οἶδεν εἴτε μὴ οἶδεν, ἐφ' ὅσων
ἄλλων ἢ αὕτη ἡ διαφορὰ ἢ ἡ αὐτῇ ἀντικειμένη λέγεται. οἷον ζητουμένου
τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, διελών τις τὸ ζῷον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον,
καὶ λαβὼν ὅτι ὑπὸ τὸ λογικὸν ἅπας ὁ ἄνθρωπος καὶ γνοὺς τοῦτο, οὐδὲν 40
διαφέρει εἴτε οἶδεν εἴτε μή, ἐφ' ὅσων ἄλλων παρὰ τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸ
15 λογικὸν ἢ τὸ ἄλογον λέγεται· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον εἰδέναι
τέως ὡς ὑπὸ τὸ λογικὸν ἅπας ἄνθρωπος. φανερὸν γάρ ἐστι καὶ οὐδεμιᾶς
δεόμενον ἀποδείξεως ὅτι ἐάν τις οὕτω προϊὼν καταντήσῃ εἰς τοιαῦτα, ἃ τὸ
ἅπαν σύστημα τῶν ἐκλεχθεισῶν διαφορῶν ἐπιδέχονται μετὰ τοῦ γένους,
καὶ οὐδεμία διαφορὰ κατ' εἶδος αὐτοῖς ἐστιν, εὗρε τὸν οἰκεῖον τοῦ ζητου-
20 μένου ὁρισμόν· ταῦτα δέ εἰσι τὰ ὑπὸ τὸν ὁρισμὸν ἄτομα. ἢ δὴ οὕτως 45
ἢ ὁπόταν ὁδῷ βαδίζων ἐν τῷ τὰς διαφορὰς συλλέγειν καταντήσῃ εἰς τοι-
οῦτον, ὥστε τὸ ἅπαν ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ προκείμενον, ἕξει ἤδη τὸν
ὁρισμὸν αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο λέγειν οἱ περὶ Σπεύσιππον ἕξουσιν ὅτι τὸ
ἀντικειμένων οὐσῶν τῶν κατὰ τὴν διαίρεσιν λαμβανομένων διαφορῶν λέγειν
25 ὅτι εἰς θάτερον τῶν ἀντικειμένων ἐμπίπτει τὸ ζητούμενον, αἴτημά ἐστιν.
ἐξ ἀνάγκης γὰρ τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ αἱ προσεχεῖς τοῦ διαιρουμένου καὶ 50
οἰκεῖαι διαφοραὶ λαμβάνονται, οὐκ ἐνδέχεται μὴ εἰς θάτερον τῶν ἀντικει-
μένων ἐμπίπτειν τὸ προκείμενον. καὶ ἔστι τοῦτο οὐκ αἴτημα ἀλλ' ἀξίωμα,
εἴπερ μὴ καὶ τὸ θάτερον μέρος ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύειν τῆς ἀντιφάσεως
30 αἴτημα φαίη τις, ὅτι γε καὶ τῶν διαιρέσεων αἱ ἀκριβέστεραι κατὰ ἀντί-
φασιν γίνονται, ὡς τῆς οὐσίας εἰς σῶμά τε καὶ ἀσώματον καὶ τοῦ σώ|ματος 100
αὖθις εἰς ἔμψυχόν τε καὶ ἄψυχον, καὶ ἑξῆς ὁμοίως· αἱ γὰρ λαμβανόμεναι
στερήσεις ἰσοδυναμοῦσι ταῖς ἀποφάσεσιν.

p. 97a 6 Οὐδὲν δὲ δεῖ τὸν ὁριζόμενον.

35 Παραδοὺς ἡμῖν τὴν περὶ τῆς θήρας τοῦ ὁρισμοῦ μέθοδον, ἔτι τε
διδάξας ὅπως εἰς αὐτὸν ἡ διαίρεσις συντελεῖ, ζήτησίν τινα λύει κατά τε
τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ ὅρου κεκινημένην, ἣν δὴ κεκίνηκε Σπεύσιππος 5
ἀνελεῖν καὶ ἄμφω βουλόμενος. ἵνα γάρ τις, φησὶν ἐκεῖνος, διαιρῶν τὸν
ὅρον συστήσεται, δεῖ τοῦτον πάντα εἰδέναι· τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ὥστε καὶ

6 ante δὴ add. γὰρ Aa 8 λήψαιτο E 12 διελών τις] διελόντες Aa
18 πᾶν Aa 30 γε om. E αἱ τῶν διαιρέσεων coll. Aa 34 δεῖ om. E

τὸ διαιρεῖν καὶ ὁρίζεσθαι. πρὸς ὅπερ ὁ φιλόσοφος ἀντιτίθησιν ὅτι οὐκ ἔστι 100
χρεία τῆς ἁπάντων γνώσεως τῷ ὁριζομένῳ ἢ διαιρουμένῳ. καὶ τοῦτο
δείκνυσιν ἐφεξῆς, πρότερον τὸν λόγον ἐκθέμενος, δι' οὗ ἀναιρεῖν ὁ Σπεύσιππος
ἐπειρᾶτο καὶ ὁρισμὸν καὶ διαίρεσιν.

5 p. 97a 7 Καίτοι ἀδύνατόν φασί τινες εἶναι. 10

Ἡμεῖς μὲν οὖν, φησίν, οὕτω λέγομεν· ἀλλ' εἰσί τινες, οἵ φασιν ἀδύ-
νατον εἶναι εἰδέναι τὰς διαφοράς, ἃς ἔχει τὸ προκείμενον εἰς τὸ ὁρισθῆναι
πρὸς ἕκαστον τῶν παρ' αὐτὸ ὄντων ἄνευ τοῦ εἰδέναι ἕκαστον. πᾶν γὰρ τὸ
διαφέρον τινὸς διαφορᾷ τινι διαφέρει· εἰ οὖν ὁ ὁρισμὸς διίστησι τὸ ὁριστὸν
10 τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν παρ' αὐτό, δεῖ αὐτὸ διαφέρειν ἐκείνων ἑκάστου. 15
καὶ ἐπεὶ τὸ διαφέρον διαφέροντος διαφέρει, διαφέρει καὶ τοῦ ὁριστοῦ τῶν
ἁπάντων ἕκαστον. τὸ δὲ διαφέρον διαφορᾷ διαφέρει. δεῖ ἄρα εἰδέναι καὶ
τὰς ἑκάστου τῶν ὄντων διαφοράς, καθ' ἃς ἕκαστον τοῦ ὁριστοῦ διαφέρει.
ὁ δὲ τὰς διαφοράς τινος εἰδὼς οἶδε καὶ τὴν οὐσίαν ἐκείνου. ὁ ἄρα τι
15 ὁριζόμενος οἶδε καὶ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ τὰς πρὸς ἕκαστον τῶν ἄλλων καὶ
ἑκάστου τὰς πρὸς αὐτὸ καὶ ἕκαστον ἐκείνων.

p. 97a 9 Ἄνευ δὲ τῶν διαφορῶν οὐκ εἶναι ἕκαστον εἰδέναι. 20

Τοῦτο κατασκευαστικόν ἐστι τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι τὰς διαφορὰς εἰδέναι
τὰς πρὸς ἕκαστον, αἷς διαφέρει ἑκάστου τὸ προκείμενον ὁριστόν. τὸ δὲ
20 ἕκαστον ἀνωτέρω μὲν τῶν παρὰ τὸ ὁριστὸν εἶπεν, ἐνταῦθα δὲ τὸ ὁριστὸν
αὐτὸ λέγει. ἕκαστον γάρ, φησίν, ὁριστὸν οὐκ ἔστιν εἰδέναι μὴ εἰδότα τὰς
διαφοράς, καθ' ἃς τῶν ἄλλων διαφέρει. πρὸς ὃ γὰρ μὴ ἔχει διαφοράν 25
τινα καθ' ἣν διαφέρει ἐκείνου, ταὐτὸν ἐκείνῳ ἔστιν, ὥσπερ αὖθις πρὸς ὃ
διαφορὰν ἔχει τινά, καθ' ἣν διαφέρει ἐκείνου, ἕτερόν ἐστιν ἐκείνου. ἣν
25 δεῖ εἰδέναι, ἵν' εἰδῶμεν ὅτι διαφέρει· εἰ δὲ μὴ ἐκείνην ἴσμεν, οὐδ' ὅτι δια-
φέρει εἰσόμεθα, ἀλλὰ ταὐτὸν ἐκείνῳ εἶναι ὑποληψόμεθα. ῥητέον δὲ καὶ
ἑτέρως. καίτοι ἀδύνατόν φασί τινες εἶναι τὰς διαφορὰς εἰδέναι
τὰς πρὸς ἕκαστον μὴ εἰδότα ἕκαστον. φασὶν οἱ περὶ Σπεύσιππον
ὅτι ἀδύνατον τὰς πρὸς ἕκαστον τῶν ὄντων εἰδέναι διαφορὰς τοῦ ὁριστοῦ, 30
30 εἰ μὴ καὶ ἕκαστον ἐκείνων εἰδείη τις. οὐ γὰρ δυνατὸν εἰδέναι, εἰ διαφέρει
τόδε τοῦδε, εἰ μὴ καὶ ἄμφω γινώσκει τις. εἰ γὰρ τόδε μὲν οἶδε, τόδε δὲ
ἀγνοεῖ, οὐκ εἴσεται εἰ ἀλλήλων διαφέρουσιν. ἴσως μὲν γὰρ διαφέρουσιν,
ἀλλ' ἐκεῖνος ἀγνοεῖ τὸ διάφορον μὴ εἰδὼς καὶ ἀμφότερα. εἰ γὰρ Δίωνα
μὲν οἶδα, Σωκράτην δὲ ἀγνοῶ, οὐκ οἶδα, εἰ ἄμφω οὗτοι ἀλλήλων διενηνό-

---

1. 2 ἀντιτίθησιν — ὁριζομένῳ om. E 3 ὁ Σπ. ἀναιρεῖν coll. Aa 4 ὁρισμῶν a
5 ante καίτοι add. οὐδὲν δὲ δεῖ E 6 οὖν om. Aa 7 εἰδέναι om. E
11 διαφέρει καὶ — ὁριστοῦ διαφέρει (13) om. E 19 οἷς Aa 20 τῶν] τῷ E
21 μὴ εἰδότας E 22 μὴ — διαφοράν] διαφορὰν οὐκ ἔχει E 26 εἶναι om. E
32 διαφέρει utrobique E

χατον, εἰ μὴ κατά τινα στοχασμόν, κατὰ ἀκρίβειαν δ' οὔ. ἄνευ δὲ 100
τῶν διαφορῶν οὐκ εἶναι ἕκαστον εἰδέναι· οὗ γὰρ μὴ διαφέρει, 35
ταὐτὸν εἶναι τούτῳ, οὗ δὲ διαφέρει, ἕτερον τούτου. ἀλλ' εἰ οἶδε,
φησίν, ἕκαστον, οἶδε καὶ τὰς προσούσας αὐτῷ διαφοράς· εἰ γὰρ μὴ οἶδε
5 τὰς ἑκάστου τῶν ὄντων διαφοράς, καθ' ἃς τοῦ ὁριστοῦ διαφέρει, οὐδ' εἰ
διαφέρει οἶδεν· ἀγνοῶν δὲ εἰ διαφέρει, οἰήσεται εἶναι ταὐτόν. οὗ γὰρ μὴ
διαφέρει τι, ταὐτὸν τούτῳ ἐστίν, ὥσπερ καὶ οὗ διαφέρει, ἕτερον τούτου·
πᾶσα γὰρ διαφορὰ ἑτερότης ἐστίν. ἐπεὶ τοίνυν ἀγνοεῖ τὴν διαφοράν, οὐκ
οἶδεν εἰ διαφέρει· εἰ δὲ μὴ οἶδεν εἰ διαφέρει, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν οὐκ 40
10 ἔσονται ἕτερα ἀλλήλων· εἰ δὲ μὴ ἕτερα, ταὐτά. ἵνα οὖν τὸ ὁριστὸν ᾗ
ὁριστὸν εἴσεται, τουτέστιν ᾗ τῶν ἄλλων διέστηκε καὶ διάφορόν ἐστιν, ὃ τῷ
ὁρισμῷ δηλῶσαι σκοπός ἐστι, δεῖ τῶν ἄλλων εἰδέναι ἕκαστον καὶ τὰς
ἑκάστου διαφοράς. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· ἀδύνατον ἄρα καὶ ὁρίσασθαί τι.

p. 97a 11 Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ψεῦδος.

15 Πρότερον πρὸς τὸ προσεχὲς ἀπαντᾷ ὡς κακῶς εἰπόντος Σπευσίππου
ἕτερον εἶναι τῇ φύσει τὸ διαφέρον ἁπλῶς. ἔστι γὰρ πολλὰ ἀλλήλοις τῷ
εἴδει ταὐτὰ διαφορὰς ἔχοντα, ἀλλ' οὐ διὰ ταύτας ἀλλήλων τῷ εἴδει ἕτερά
εἰσι, διὰ τὸ μὴ οὐσιώδεις εἶναι τὰς διαφοράς, ἀλλὰ συμβεβηκότα. ὥστε
τοῦτο πρῶτον τῷ λόγῳ μέμψεως ἄξιον, ὡς τὴν διάφορον φωνὴν ὁμώνυμον
20 οὖσαν ἁπλῶς παρεισάγοντι. 50

p. 97a 14 Εἶτα ὅταν λάβῃ τὰ ἀντικείμενα καὶ τὴν διαφοράν. |

Τὸ μὲν προλαβὸν μικρὸν τοῦ λόγου καθίκετο παρὰ τὴν ἀκρίβειαν 101
ἔχοντα παραστῆσαν αὐτόν· τὸ δὲ νῦν τελείως αὐτὸν ἐπιλύεται. συνίστησιν
δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς εἰρημένον, ὅτι οὐδὲν δεῖ τὸν ὁριζόμενον καὶ διαιρούμενον
25 ἅπαντα εἰδέναι τὰ ὄντα. ὅταν γάρ, φησίν, ὁ διὰ τῆς διαιρέσεως ὁριζό-
μενος λάβῃ τὰ ἀντιδιῃρημένα ἀλλήλοις ἀπὸ τοῦ γένους κατιὼν καὶ ἐφερ-
μηνεύῃ τίνα φησὶν ἀντικείμενα, ἤγουν τὴν διαφοράν (πάλιν γὰρ ἐνταυθοῖ 5
ἑνικῷ ὀνόματι διαφορὰν εἴρηκεν οὕτως, ὥσπερ ἀντίφασιν λέγομεν ἑνικῶς
τοὺς μαχομένους δύο ἀποφαντικοὺς λόγους κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ψεύδους
30 τε καὶ τῆς ἀληθείας· οὕτω κἀνταῦθα διαφορὰ οἱ δύο ὀνομάζονται ὅροι,
καθ' οὓς ἀλλήλων τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους εἴδη διαιρούμενα διαφέρει,
μάλισθ' ὅτι καὶ κατ' ἀντίφασιν αἱ ἀκριβέστεραι τῶν διαιρέσεων γίνονται·
καὶ εὔλογον ὡς τὰ ἀντιφατικῶς ἀντικείμενα εἰς ἓν συναιροῦντες ἀντίφασιν
λέγομεν, οὕτω καὶ διαφορὰν ὡς ἓν τὰ ἐν τῇ διαιρέσει ἀντιδιαιρούμενα) 10
35 ὅταν οὖν ταύτην λάβῃ, λήψεται δὲ καὶ τοῦτο ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ τὸ προκεί-

---

2. 3 οὗ γὰρ—ἕτερον τούτου om. E 11 εἴσεται] εἰδείη E ᾗ scripsi: ἢ libri
12 δηλῶσαι om. Aa 15 προσεχῶς E 16 διαφέρειν E 17 ταύτης E
24 εἰλημμένον E 26. 27 ἐφερμηνεύῃ scripsi: ἐφερμηνεύει libri 31 διαφέρουσι Aa

μενον ὁριστὸν ἢ ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἢ ἐν ἐκείνῳ ἐμπίπτει, τουτέστιν ὅτι 101
οὐκ ἐνδέχεται ἐν μηδετέρῳ τῶν ληφθέντων ὅρων τὸ ζητούμενον εἶναι, ἀλλ'
ἀναγκαῖον ὑποκεῖσθαι θατέρῳ, εἶθ' ὡρισμένως ὅτι ἐν τῷδε ἔστι, καὶ τοῦτο
οἶδεν ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἐναργείας, τότε οὐκ ἔχει οὐδεμίαν ἀνάγκην κἀκεῖνο
5 εἰδέναι, ὅσων καὶ ἄλλων αἱ διαφοραὶ κατηγοροῦνται αἱ ἀντιδιῃρημέναι
ἐκείναις, ἃς εἴληφεν, ἀλλ' ἀδιάφορόν ἐστιν αὐτῷ ὡς πρὸς τὸ προκείμενον, 15
εἴτε οἶδε τοῦτο εἴτε μή. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ πρὸς τὴν πρόθεσιν τοῦ ὁρίσα-
σθαι τὸ ζητούμενον εἰδέναι ὅτι ἐν τῇδε τῇ διαφορᾷ καὶ οὐκ ἐν τῇ ἀντι-
κειμένῃ αὐτῇ πᾶν αὐτὸ περιέχεται. οἷον ὅταν ἄνθρωπον προθείς τις ὁρί-
10 σασθαι, καὶ θέμενος τὸ γένος, λέγω δὴ τὸ ζῷον, λάβῃ τὸ λογικὸν καὶ τὸ
ἄλογον ἀντικειμένας ἀλλήλαις διαφοράς, καθ' ἃς τὸ γένος τοῦτο διαιρεῖται,
καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἢ ἐν τῷ λογικῷ ἢ ἐν τῷ ἀλόγῳ ὑπάρχει, εἶτα ὅτι
ἅπας ἐν τῷ λογικῷ, καὶ τοῦτο γινώσκῃ ἀκριβῶς ἐκ τοῦ κατὰ λόγον αὐτὸν 20
ἐνεργεῖν τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἐπιτηδεύοντα, οὐδὲν διαφέρει αὐτῷ πρὸς τὸ
15 τὸν ἄνθρωπον ὁρίσασθαι, εἴτε οἶδεν εἴτε μή, ἐφ' ὅσων καὶ ἄλλων εἰσὶν
αὗται αἱ διαφοραὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

p. 97a 18 Φανερὸν γὰρ ὅτι ἂν οὕτω βαδίζων ἔλθῃ.

Ὅρον τῇ διαιρέσει ἐκ τούτου τίθησιν, μέχρι πόσου προβαίνειν ὀφείλει. 25
καὶ οὕτως ἀπαρτίζειν τὸν ὁρισμόν, ὡς μηδενὸς δεῖσθαι περαιτέρω εἰς
20 γνῶσιν τοῦ τί ἐστι τὸ προκείμενον. οὕτω γὰρ βαδίζων, φησίν, ὁ προθέ-
μενός τι ὁρίσασθαι, ἂν εἰς ἐσχάτην ἔλθῃ διαφοράν, ἧς προστεθείσης τοῖς
ἄλλοις οὐκέτι εἰς εἴδει διαφέροντα ἡ διαίρεσις γίνεσθαι δύναται, ἕξει ἤδη
τὸν ὁρισμὸν τοῦ προκειμένου. οἷον ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος ζῷον, πᾶν δὲ ζῷον
ἢ λογικὸν ἢ ἄλογον, ὁ ἄνθρωπος ἄρα ἢ λογικὸν ἢ ἄλογον. ἀλλὰ μὴν
25 ἄλογον οὐκ ἔστι· λογικὸν ἄρα. τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τοῦ τέχναις αὐτὸν 30
χρῆσθαι καὶ ἐπιστήμαις. πᾶν δὲ λογικὸν ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον. ὁ ἄν-
θρωπος ἄρα ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον. ἀλλὰ μὴν ἀθάνατον οὐκ ἔστι· θνητὸν
ἄρα. τὸ δὴ ἅπαν διελεῖν πειρατέον, λέγω δὴ τὸ ζῷον λογικὸν θνητόν·
καὶ εἰ μὲν εἰς διαφέροντα κατ' εἶδος διαιρεῖται, οὔπω ἐσχάτη διαφορὰ τὸ
30 θνητόν, οἷον ὥσπερ φασί τινες τὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν καὶ τὸ
αὐτομαθές, οἵας παρεισάγουσι δαιμονίας φύσεις τινὰς θνητάς, Πᾶνας τυχὸν
καὶ Ἱπποκενταύρους καὶ τοιαῦθ' ἕτερα, καὶ φασὶ καὶ τὸν Πλάτωνα Νηρηΐδος 35
σῶμα εὑρηκέναι νεκρὸν ἐρριμμένον. καὶ εἰ μὲν ταῦτά ἐστιν, ἐσχάτη ἔσται
διαφορὰ τὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὡς κἀκείνων ὄντων ζῴων λογικῶν
35 τε καὶ θνητῶν, αὐτομαθῶν δὲ καὶ τούτῳ τῆς ἀνθρώπων φύσεως διαφερόντων·
εἰ δὲ μή, ἐσχάτη ἔσται τὸ θνητὸν διαφορά. τὸ γὰρ περὶ τούτων ἐξακρι-

5 καὶ om. E 7 et 15 post μὴ add. οἶδεν E 10 λέγω δὲ libri 13 γινώσκει E
18 ὀφείλῃ a 21 ἔσχατον E 23 ὁ om. a πᾶν δὲ ζῷον] πεζόν Aa
24 ἄλογον ἄρα ἢ λογικὸν ὁ ἄνθρωπος coll. Aa 25 αὐτὸν scripsi: αὐτῶν libri
26. 27 ὁ ἄνθρωπος — ἢ ἀθάνατον om. Aa 28 πειρατέον] πειράσῃ Aa
31 τινὰ libri 32 Νηρηΐδος] τηριΐδος E 35 τε καὶ om. Aa 36 περὶ
τῶν τοιούτων E

βοῦν οὐ τοῦ παρόντος λόγου ἐστίν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ τῶν εἰδικωτάτων 101
ἔσται μόνων, κοινὸν δὲ καὶ τοῖς ὑπὲρ ταῦτα γένεσι τὸ ἀντιστρέφειν τὸν
λόγον. ὅταν γὰρ εἰς τοιαύτην καταντήσῃ διαφορὰν ἡ διὰ τῆς διαιρέσεως 40
πρόοδος, ὥστε τὸ πᾶν ἀντιστρέφειν πρὸς τὸν ζητούμενον, ἐσχάτη αὕτη, καὶ
5 ὁ λόγος τῆς οὐσίας ὁ εὑρημένος· τὸ γὰρ ἐπέκεινα περιττὸν καὶ ἀδόλεσχον,
ἴσως δὲ καὶ ἀδιανόητον.

p. 97a 19 Τὸ δ' ἅπαν ἐμπίπτειν εἰς τὴν διαίρεσιν, ἂν ᾖ ἀντικείμενα.

Ἐπεὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσιν ἀναποδείκτως θάτερον μὲν τῶν ἀντικειμένων
10 ἀπαγορεύομεν τοῦ ζητουμένου, κατηγοροῦμεν δὲ αὐτοῦ θάτερον, εἰκὸς ἦν 45
ὑπολαβεῖν τινα, ὡς αἴτημά ἐστιν ἡ λῆψις αὕτη τῆς κατηγορίας ἡ ἀναπόδεικτος καθ' ὃ καὶ αὐτὸς ἐῴκει λέγειν ἀνωτέρω. διὰ τοῦτό φησιν ὅτι ὅταν
οὕτως ἀντίκεινται αἱ τὸ γένος διαιροῦσαι διαφοραί, ὡς μὴ εἶναί τι αὐτῶν
μεταξύ, ἀλλ' ἰσοδυναμεῖν ἀντιφάσει τὰ λαμβανόμενα, τὸ λέγειν ὅτι πᾶν τὸ
15 προκείμενον εἶδος εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐμπίπτει ὡς θατέρῳ μορίῳ ταύτης ὑποκεῖσθαι καὶ μὴ ἐκφεύγειν ἀμφότερα, οὐκ ἔστιν αἴτημα, εἴ γε τὸ μὲν
αἴτημα ἐπὶ τῷ αἰτουμένῳ ἔστιν ἢ δοῦναι ἢ μὴ δοῦναι, ἐνταῦθα δ' ἐπὶ τῆς 50
διαιρέσεως ἀναγκαῖόν ἐστιν ἢ ἐν τῷδε εἶναι ἢ ἐν τῷδε τὸ ζητούμενον εἶδος,
εἴπερ ἐκείνου, τουτέστι τοῦ διῃρημένου γένους προσεχεῖς εἰσιν αἱ ληφθεῖσαι
20 διαφοραὶ καὶ μὴ τῶν ὑπ' αὐτό τινος, ὥσπερ ἦσαν ἐπὶ τοῦ ζῴου τὸ ὁλόπτερον καὶ σχιζόπτερον. εἰ γὰρ τοιαύτας διαφορὰς λήψοιτό τις, οὐκ ἀνάγκη
πᾶν τὸ ὑπὸ τὸ γένος εἶδος ἢ ὑπὸ ταύτην εἶναι ἢ ὑπὸ ταύτην· εἰ δὲ τὰς
προσεχεῖς, ἀνάγκη. δῆλος γάρ ἐστιν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τούτοις ἐνδεδωκὼς
τῆς διαφορᾶς, ἣν κατὰ τῆς διαιρέσεως πολλάκις πρότερον ἐπεδείξατο, καὶ
25 σπεισά|μενος πρὸς αὐτήν, ὅς γε δὴ οὐ μόνον ὅπως ἐστὶ χρήσιμος πρὸς 102
τὴν ὁριστικὴν παραδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς κατ' αὐτῆς ἀντιθέσεις γενναιότατα
διαλύεται.

p. 97a 23 Εἰς δὲ τὸ κατασκευάζειν ὅρον διὰ τῶν διαιρέσεων.

Ὅπως μὲν δὴ διὰ τῶν διαιρέσεων ἐκλεκτέον τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατη-
30 γορούμενα καὶ μέχρι πόσου δεῖ προϊέναι ἐκλεγομένους, εἴρηται· πόσα δὲ 5
δεῖ παρατηρεῖν ἐν τῷ κατασκευάζειν ὅρον διὰ διαιρέσεως, λελέξεται νῦν.
ἔστι δὲ τρία ταῦτα, τὸ πάντα τὰ ἐκλεγόμενα οὐσιώδη εἶναι καὶ ἐν τῷ τί
ἐστι κατηγορούμενα, ἀλλὰ μηδέν τι συμβεβηκός, τὸ τάξαι ταῦτα δεόντως,
ὡς εἶναι πρότερα τὰ φύσει προταττόμενα καὶ μετ' αὐτὰ τὰ δεύτερα, καὶ

---

2 ἔσται om. Aa 10 ἐκ τοῦ ζητουμένου ἀπαγορεύομεν E 11 ἡ post κατηγορίας om. Aa 12 ὅταν] ἂν Aa 16 εἴγε] εἴτε Aa 17 pr. ἐπὶ] ἐπεὶ Aa ἢ δοῦναι om. Aa 18 εἶναι — τῷδε om. Aa 21 λήψαιτο E 23 γάρ om. Aa 24 διαφορᾶς] καταφορᾶς Aa ἐπιδέξατο a 25. 26 πρὸς τὸν ὁρισμὸν χρήσιμος E 28 ὅρων a 31 λέξεται a 34 τὰ φύσει πρότερα coll. E

ἔτι τὸ πάντα εἶναι ταῦτα τὸ ὁριστόν, ὡς μήτε ὑπερβάλλειν τὸν ὅρον μήτε 102
ἐλλείπειν ἐκείνου, περὶ οὗ ἀποδέδοται. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἵνα μήτε ἀντὶ
τῶν οὐσιωδῶν τινος συμβεβηκός τι παραληψόμεθα ἐν τῷ ὅρῳ μήτε πάντα 10
παρειληφότες τὰ ἐν τῷ τί ἐστι καὶ συμβεβηκός τι προσθήσομεν. τὸ μὲν
5 γὰρ οὐ μόνον ἀνοίκειον, ἀλλὰ καὶ ψεῦδος· οὐδὲν γὰρ ἐν τῷ τί ἐστιν, ὃ μὴ
τοῦ προκειμένου συστατικόν ἐστι καὶ συμπληρωτικὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ,
οὐδὲν δὲ τοιοῦτον, ὃ ἐνδέχεται ὁτῳοῦν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν καὶ μὴ
ὑπάρχειν. τὸ δὲ ἵνα μὴ ὁ ὅρος οὐκ ἐξισάζων εἴη τῷ ὁριστῷ, ἀλλ' ἐπ'
ἔλαττον τῷ πράγματι, κἂν ὑπερβάλλει ταῖς λέξεσι. τὸ δὲ δεύτερον, ἵνα μὴ
10 ᾖ ἀδιανόητα τὰ λεγόμενα, τὸ δὲ τρίτον, ἵνα μὴ ὁ ὅρος οὐκ ἐξισάζων ᾖ 15
πρὸς τὸ ὁριστόν, πλείω περιλαμβάνων αὐτοῦ, κἂν ἐνδεῖ τοῖς ὀνόμασιν, καὶ
οὐχ ὅρος μᾶλλον, ἀλλὰ γένος ὑπάρχῃ ἀνώνυμον. πῶς δὲ τούτων ἕκαστον
συστησόμεθα; τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῶν τόπων τῶν πρὸς τὸ γένος, οὓς ἐν
τοῖς Τοπικοῖς ὁ Ἀριστοτέλης ἡμῖν παραδέδωκεν. ὡς γὰρ πρὸς τὸ συμβεβη-
15 κὸς ἔχομεν διὰ τῶν τόπων τῶν πρὸς αὐτὸ συλλογίσασθαι ὅτι ὑπάρχει
ἁπλῶς, οὕτω καὶ διὰ τῶν πρὸς τὸ γένος κατασκευάζειν τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν
ἕκαστον, ὅτι ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ ὑποκειμένου κατηγορεῖται. καὶ τῶν δια- 20
φορῶν γὰρ ἑκάστη τῷ γένει συνειλημμένη ἀνώνυμόν τε γένος ἐστὶ καὶ ἐν
τῷ τί ἐστι λέγεται. διὸ καὶ τὰς διαφορὰς ὁμοῦ τῷ γένει τακτέον, ὡς ἐν
20 τοῖς Τοπικοῖς εἴρηται. ἡ δὲ δέουσα τάξις ἔσται (τοῦτο γὰρ ἦν τῶν παρα-
τηρημάτων τὸ δεύτερον), ἐὰν τὸ πρῶτον τῶν λαμβανομένων πρῶτον ληφθῇ.
πῶς δὲ τοῦτο ἔσται; ἂν ἐκεῖνο λάβωμεν ὃ πᾶσιν ἀκολουθεῖ. τὰ γὰρ
φύσει πρότερα καὶ καθολικώτερα τοῖς μετ' αὐτὰ ἕπεται, ὡς τῷ πεζῷ τὸ
ζῷον ἁπλῶς, καὶ τοῦτο τῷ δίποδι, ἀλλ' οὐκ ἀνάπαλιν. ἐν γὰρ τοῖς ἐκλε- 25
25 γομένοις εἰς ἀποτέλεσιν ὁρισμοῦ ἀναγκαῖον εἶναί τι ὃ πᾶσιν μὲν ἀκολουθεῖ,
ἐκείνῳ δὲ μὴ πάντα· τούτου δὲ ληφθέντος ῥᾴων ἤδη ἡ τῶν λοιπῶν ἔσται
τάξις. τὸ αὐτὸ γὰρ ἐφεξῆς ποιοῦντες, τὴν προσήκουσαν τάξιν εὑρήσομεν
ἀεὶ προτάττοντες τὸ ἑπόμενον. ὡς γὰρ τὸ ζῷον τῷ πεζῷ ἀκολουθοῦν
καὶ τῷ δίποδι τούτων προτέτακται, οὕτω τὸ ζῷον πεζὸν ἀκολουθοῦν τῷ
30 δίποδι τούτου προταχθήσεται, καὶ οὕτω τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν εὐτάκτως 30
ληφθέν, εἰ μηδὲν ἐνδεῖ ἔτι, λόγος ἔσται τοῦ ἀνθρώπου. ὅτι δὲ μηδὲν ἐν-
δεῖ, ἀλλὰ πάντα εἴληπται, πῶς ἐπιγνωσόμεθα; εἰ τὸ πρῶτον λάβωμεν,
εἶτα διαιρήσομεν, οἷον εἰ τύχῃ τὸ ζῷον ἢ τόδε εἶναι ἢ τόδε λέγοντες, οἷον
ἢ ἄπουν ἢ ὑπόπουν (ὑπάρχει δὲ τὸ ὁριστὸν οὐ τόδε ἀλλὰ τόδε, τουτέστιν
35 οὐκ ἄπουν, ἀλλ' ὑπόπουν) καὶ αὖθις τοῦτο διέλωμεν ὡς ὅλον τι καὶ γένος
εἰς τὰς οἰκείας διαφοράς, τὸ ὑπόπουν λέγοντες ἢ δίπουν ἢ πολύπουν, τὸ δὲ
προκείμενον οὐ πολύπουν ἀλλὰ δίπουν. καὶ ὅταν οὕτω προβαίνοντες εἰς 35
τοιαύτην διαφορὰν καταντήσωμεν, ὡς μὴ δύνασθαι διελεῖν εἰς εἴδη, ἔχομεν

---

1 τὸν ὁριστόν a 4 προσθήσωμεν E 6 τοῦ om. a 7 καὶ μὴ] ἢ μὴ Aa
8 οὐκ om. Aa 9 ὑπερβάλληται Aa 10 ᾖ (ante πρὸς)] εἴη E 11 παρα-
λαμβάνων E 13 τόπων] τρόπων Aa πρὸς] πρὸ a 13. 14 ἐν τοῖς Τοπικοῖς]
A 1 sqq. 19. 20 ἐν τοῖς Τοπικοῖς] A 4 p. 101b 18 20 ἦν om. Aa 23 πρότερον
καὶ καθολικώτερον a 30 δίπουν om. E 31 εἰ] ἂν E 33 διαιρήσωμεν E

ἤδη τὸν ὁρισμὸν ἀνελλιπῆ, μήτε μεταξύ τι παραλιπόντες ὡς χωρίς τινος 102
ὑπερβάσεως τῇ διαιρέσει πάσῃ χρησάμενοι, μήτε ἐν τῷ τέλει ὡς μηκέτι
κάτωθεν ἀπολιπόντες διαφοράν. ᾗ γὰρ ἂν ἠδύνατο καὶ ἔτι διαιρεῖσθαι εἰς
διάφορα τῷ εἴδει, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ τῶν εἰδικωτάτων, μεθ' ἃ οὐκ ἔστιν
5 εἴδη, ἀλλ' εὐθὺς τὰ καθ' ἕκαστα· ὃ δὲ κοινὸν ἔσται πᾶσιν τοῖς ὁριστοῖς
πρὸς τὸ μηδὲν ὑπολείπεσθαι, τοῦτ' ἔστιν. εἰ γὰρ τῆς τελευταίας προστε- 40
θείσης διαφορᾶς μετὰ τὴν πᾶσαν διαίρεσιν ἀνυπερβάτως γεγενημένην μηδὲν
τοῦ σύμπαντος ὁρισμοῦ διαφέρει τὸ ὁριστόν, ἤγουν μηδεμία τις οὐσιώδης
αὐτῷ διαφορά ἐστιν, ἥτις οὐκ εἴληπται, ἀλλ' ἐξισάζει ὁ λόγος πρὸς αὐτὸ
10 καὶ ἀντιστρέφει, δῆλον ὅτι οὐ πλεῖόν τι τοῦ δέοντος τῷ ὁρισμῷ πρόσκειται,
ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα εἴληπται, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστιν, οὔτε τι παραλέλειπται.
πάντως γὰρ τὸ παραλειφθὲν ἢ γένος ἔσται ἢ διαφορά. ἀλλὰ τὸ μὲν γένος 45
εἴληπται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐχόμενα δὲ τούτου ἐφεξῆς αἱ διαφοραί, ὡς μηδὲν
μεταξὺ παραλείπεσθαι. τελευταῖον δὲ αὖθις δῆλον ὡς οὐδὲν ὑπολέλειπται,
15 ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον οὐ διαφέρει εἴδει τοῦ προκειμένου ὁριστοῦ. τί δὲ
λέγω τελευταῖον; τὴν ἐσχάτην διαφοράν, ἥτις συντασσομένη τοῖς πρὸ αὐτῆς
οὐδαμῇ διαφέρει κατ' εἶδος τοῦ προκειμένου. οἷον εἰ ζῷόν ἐστι τὸ προ-
κείμενον, λαμβάνομεν τὸ γένος, τοῦτο δέ ἐστιν ἡ οὐσία, εἶτα διαιροῦμεν·
πᾶσα οὐσία ἢ σωματική ἐστιν ἢ ἀσώματος, τὸ ζῷον ἄρα ἢ σωματικὴ ἢ 50
20 ἀσώματος οὐσία· ἔστι δὲ σωματική. πᾶσα δὲ αὕτη ἢ ἔμψυχος ἢ ἄψυχος,
ἔστι δὲ ἔμψυχος. αὕτη ἢ αἰσθητικὴ ἢ ἀναίσθητος. τὸ οὖν ζῷον, οὐσία
σωματικὴ ἔμψυχος ὄν, ἢ αἰσθητικὴ ἔσται ἢ ἀναίσθητος· ἀλλ' ἔστιν αἰσθη-
τική. τὸ ζῷον ἄρα οὐσία σωματικὴ ἔμψυχος αἰσθητική. μεταξὺ τοίνυν
οὐδὲν παραλέλειπται, διότι μηδ' ὑπερβέβαται. ὅτι δὲ μηδ' ἐν τῷ τέλει,
25 δῆλον, ὅτι μὴ εἴδει διαφέρει τοῦ ζῴου ὁ λέγων λόγος 'οὐσία σωματικὴ
ἔμψυχος αἰσθητική', ἀλλ' ἀντιστρέφει πρὸς αὐτὸ καὶ ἐξισάζει. |

p. 97a23 Εἰς δὲ τὸ κατασκευάζειν ὅρον διὰ τῶν διαιρέσεων. 103

Παραδοὺς ἡμῖν τὰς πρὸς τὴν θήραν τοῦ ὁρισμοῦ μεθόδους καὶ ἐφ'
ὅσον εἰς αὐτὸν ἡ διαίρεσις συντελεῖ, καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν λελυκὼς ἀντι-
30 θέσεις, πρόνοιαν νῦν ποιεῖται τῆς ἀκριβείας τῶν ὁρισμῶν, καί τινα ἡμῖν 5
τρία παρατηρήματα παραδίδωσιν, ἅτινα παραφυλάττεσθαι χρὴ ἐν τῷ διὰ
τῶν διαιρέσεων εὑρίσκειν τοὺς ὁρισμούς. ταῦτα δέ ἐστι τὸ λαβεῖν τὰ
κατηγορούμενα ἐν τῷ τί ἐστι, τουτέστι τὸ ἐκεῖνα λαμβάνειν εἰς σύνθεσιν
τοῦ ὁρισμοῦ, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, ἤγουν ὅσα οὐσιώδη ἐστίν,
35 ἅπερ εἰσὶ τὸ γένος καὶ αἱ διαφοραί, ὡς μηδὲν ὅλως συμβεβηκὸς ἐν τῷ
ὅρῳ παραλαμβάνεσθαι· εἶτα εὐτάκτως ἐκθέσθαι αὐτὰ καὶ μὴ συγχέαι

6 τουτέστιν libri 8 post τις add. ἣν E 9 ἐστιν om. E 11 ἐκεῖναι E
16 post ἐσχάτην add. τὴν E 19 ἐστιν om. Aa 20 ἔστι δὴ Aa
21 post αἰσθητικὴ add. ἔσται E τὸ οὖν — ἀναίσθητος (22) om. E 24 ὑπερ-
βέβαται scripsi: ὑπερβέβασται E: ὑπερβίβασθαι Aa 28 ὁρισμοῦ] ἀριθμοῦ E
32 λαβεῖν E

τὴν τούτων εὔτακτον θέσιν. τὰ πρότερα ὕστερα τάττοντας καὶ τὰ ὕστερα **103**
πρότερα· καὶ τρίτον ὅτι ταῦτά ἐστι πάντα τὸ ὁριστόν, ὡς μήτε τι ἐλλε- **10**
λεῖφθαι μήτε ἐγκεῖσθαι περιττόν. κατασκευάζειν δὲ ὅρον εἶπεν, οὐκ ἀπο-
δεικνύναι ἢ συλλογίζεσθαι· ἔδειξε γὰρ ὅτι ὁ ὅρος οὔτε δι' ἀποδείξεως οὔτε
5 διὰ συλλογισμοῦ κατασκευάζεται. ἐπεὶ δὲ καὶ χωρὶς συλλογισμοῦ ἔστι
κατασκευὴν δι' ἑτέρων τρόπων γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ τὴν τοῦ ὅρου διὰ διαι-
ρέσεως ἢ ἀναλύσεως, ἀλλ' οὐ δι' ἀποδείξεως ἢ συλλογισμοῦ, διὰ τοῦτο
οὕτως εἴρηκεν.

p. 97a 26 Ἔστι δὲ τούτων ἓν πρῶτον διὰ τοῦ δύνασθαι. **15**

10 Διδάσκει διὰ τούτων ἡμᾶς, πῶς δυνησόμεθα ἑκάστην κατορθῶσαι του-
τωνὶ τῶν παρατηρήσεων, καὶ τέως τὴν πρώτην. ὥσπερ γάρ, φησί, τὸ
συμβεβηκὸς ὅτι ὑπάρχει κατεσκευάζομεν διὰ τῶν πρὸς αὐτὸ παραδοθέντων
τόπων ἐν τῇ Τοπικῇ πραγματείᾳ, οὕτω καὶ διὰ τοῦ γένους, τουτέστι διὰ
τῶν γενικῶν τόπων, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῶν πρὸς τὸ γένος, τό τε γένος κατα- **20**
15 σκευάσομεν καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ τί ἐστι. διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ γένος
καὶ αἱ διαφοραὶ κατασκευάζονται, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς οὕτως εἴρηκεν,
ὅτι τὰς διαφορὰς ὁμοῦ τῷ γένει τακτέον. ἐπεὶ γὰρ συμβεβηκός ἐστιν ὃ
οὔτε γένος οὔτε εἶδος οὔτε διαφορὰ οὔτε ἴδιόν ἐστιν, ὑπάρχει δὲ τῷ πράγ-
ματι, ὁ μὲν τὸ συμβεβηκὸς κατασκευάζων ὅτι ὑπάρχει μόνον ὀφείλει
20 κατασκευάσαι, ὁ δὲ τὸ γένος, ὅτι ὡς γένος ὑπάρχει, ὡσαύτως καὶ τῶν
λοιπῶν ἕκαστον οὐ μόνον ὅτι ὑπάρχει, ἀλλ' ὅτι καὶ οὕτως ὑπάρχει ᾧ ἂν **25**
ὑπάρχῃ.

p. 97a 28 Τὸ δὲ τάξαι ὡς δεῖ ἔσται.

Ἡ δευτέρα αὕτη ἐστὶ παρατήρησις, ἧς καὶ αὐτῆς τὴν κατόρθωσιν
25 παραδίδωσιν. ἵνα γὰρ εὐτάκτως ληφθῇ τὰ μέρη τοῦ ὁρισμοῦ, δεῖ, φησί,
τὸ πρῶτον ληφθῆναι τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων τοῦ προκειμένου **30**
ὁριστοῦ. τὸ πρῶτον δὲ ληφθήσεται, ἐὰν ἐκεῖνο λάβωμεν, ὃ πᾶσιν ἀκολου-
θεῖ, ἐκείνῳ δὲ πάντα τἆλλα οὐχί. πρότερον γὰρ τῇ φύσει εἶναι ἐμάθομεν
τὸ συνεισφερόμενον καὶ μὴ συνεισφέρον, ᾧ ταὐτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι μὲν
30 αὐτὸ τοῖς ἄλλοις, αὐτῷ δὲ τἆλλα οὐχί. ἐν γὰρ τοῖς ἐν τῷ τί ἐστι κατη-
γορουμένοις ἀνάγκη τοιοῦτόν τι εὑρίσκεσθαι, ἐξ οὗ τὰ ἄλλα προϊόντα κατὰ
διαίρεσιν ἀναφαίνεται, ὅπερ ἐστὶ τὸ γένος, φύσει ὂν πρότερον τῶν ἐξ αὐτοῦ
προϊόντων. ἂν μὴ γὰρ τὸ γένος ᾖ, πῶς ἔσται ἡ ἐκ τοῦ γένους διὰ τῶν **35**
διαφορῶν εἰς τὰ εἴδη διαίρεσις;

---

1 εὔτακτον θέσιν] ἔκθεσιν E ὕστερον τάττοντας Aa 2 πρῶτα E 3 post μήτε add. τι Aa εἶπεν ὅρον coll. E 6 δι'] δὲ a 7 ἀλλ' οὐ] οὐχὶ E 8 εἶπεν E 13 ἐν τῇ Τοπικῇ] A 4 sqq. 14 τρόπων E 16 ἐν τοῖς Τοπικοῖς] cf. p. 208,19. 20 18 οὔτε γένος om. a ἐστιν om. Aa 28 εἶναι om. E 31 ἀναγκαῖον Aa 33 εἰ μὴ Aa

p. 97a31 Ληφθέντος δὲ τούτου ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν κάτω. 103

Μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ πρῶτον, φησί, ἡ τῶν λοιπῶν τάξις ῥᾴων ἤδη ἔσται. ὃ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ πεποιήκαμεν, καὶ τοῦτο πρῶτον τῶν ἄλλων ἔγνωμεν εἶναι ἐκ τοῦ αὐτὸ μὲν πᾶσιν ἀκολουθεῖν, ἐκείνῳ δὲ οὐχὶ πάντα τὰ ἄλλα, 40
5 τούτῳ τῷ τρόπῳ ἕξομεν γνωρίσαι καὶ τὸ μετὰ τὸ πρῶτον ὀφεῖλον ταχθῆναι. ὃ γὰρ μετὰ τὸ πρῶτον τοῖς ἄλλοις ἕπεται, αὐτῷ δὲ τἆλλα οὐχί, τοῦτο τάξομεν δεύτερον, καὶ τρίτον ἀναλόγως τὸ πρῶτον τῶν ἐχομένων· καὶ οὕτως ἐπὶ πάντων, εἰ ἔτι πλείω ὑπάρχει τὰ ὁρισμοῦ μόρια.

p. 97a33 Ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἄνωθεν τὸ ἐχόμενον τῶν ἄλλων
10 πρῶτον ἔσται· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Εἰ γὰρ τὸ πρῶτον ἀφέλῃς, ὃ πᾶσιν ἕπεται, τὸ μετ' αὐτὸ τῶν λοιπῶν ἔσται πρῶτον, καὶ τούτου πάλιν ἀφαιρεθέντος τὸ μετ' αὐτὸ τῶν ἑξῆς, καὶ 45 μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὁ αὐτὸς λόγος.

p. 97a35 Ὅτι δὲ πάντα ταῦτα, φανερόν.

15 Περὶ τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου παρατηρήματος ἡμῖν παραδίδωσιν, ὅπως, εἰ κατορθοῦμεν, ἕξομεν γνώριμον. τὸ δὲ πάντα διττῶς δεῖ ἐκλαμβά- 50 νεσθαι, ὅτι τε πάντα ταῦτα ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ προκειμένου κατηγορεῖται, καὶ ὅτι ταῦτά εἰσι τὰ πάντα, ἃ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ οὐδὲν πλέον τούτων, ὡς μήτε ὑπερβάλλειν μήτε ἐλλείπειν. καὶ ἰδίᾳ μὲν ἐπὶ τῶν εἰδικωτάτων
20 τῆς γνώσεως μέθοδος αὕτη, κοινὴ δὲ αὖθις ἑτέρα, ῇ καὶ τοῖς μὴ εἰδικωτάτοις ἁρμόσει. καὶ τέως περὶ τῆς ἰδίας φησὶν ὅτι φανερὸν ἔσται, εἰ πάντα ταῦτα, ἐὰν τὸ πρῶτον λάβωμεν διαιρετικῶς, ἤγουν διαιροῦντες αὐτὸ ταῖς εἰδοποιοῖς | διαφοραῖς, καὶ τιθέντες τὸ προκείμενον ὑπὸ τὴν ἐν αὐτῷ 104 θεωρουμένην διαφοράν. τὰ γὰρ τοῦ γένους διαιρετικὰ τῶν εἰδῶν συστατικά,
25 καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως, ἕως ἂν εἰς τελευταίαν διαφορὰν καταντήσωμεν. ἡ δὲ τελευταία ἐστὶ διαφορὰ μεθ' ἣν οὐκ ἔστιν εἰς εἴδη τὸ πᾶν σύνθημα διελεῖν· τηνικαῦτα γὰρ ὁ τοῦ εἰδικωτάτου ἔσται ὁρισμὸς ὃ ἡμῖν προτέθειται. παραδείγματα δὲ τούτου τε καὶ τοῦ ἐφεξῆς εἴρηται πρότερον. 5

p. 97a38 Ἢ καὶ εὐθὺς μετὰ τῆς τελευταίας διαφορᾶς τοῦ συνόλου.

30 Τοῦτό ἐστιν ὃ ἐλέγομεν καὶ τοῖς μὴ εἰδικωτάτοις ἁρμόττειν. τελευταία γὰρ διαφορὰ διττῶς λέγεται, ἡ μὲν ἁπλῶς, ἡ δὲ πρός τι. καὶ ἁπλῶς

---

2 ἔστιν E 4 εἶναι om. E 5 καὶ τὰ E μετὰ om. E 8 τὰ] τοῦ E
9 post γὰρ add. φησι E 12 ἑξῆς] ἐξ ἧς libri 16 διχῶς E 19 ἐλλείπει E
20 γνωρίσεως E ῇ scripsi: ἡ libri 20. 21 ἰδικωτάτοις E 21 τῆς ἰδίας] τῶν εἰδικωτάτων E 22 ἤγουν] οἷον E 30 λέγομεν E

μὲν μεθ' ἣν οὐκ ἔστι διαφορά, καὶ ἣν οὐκ ἔστι διελεῖν, ὥσπερ ἐστὶ τὸ 104
νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν τούτῳ διαφέρον τοῦ γελαστικοῦ, ὅτι τοῦτο μὲν
ἐκ τῆς ὕλης, ἐκεῖνο δὲ ἐκ τοῦ εἴδους λαμβάνεται. τοιοῦτον ἐπὶ τοῦ τρι- 10
γώνου τὸ ἔχειν δύο ὀρθάς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ ἐπὶ ἄλλων καὶ ἄλλων
5 εὕρηται εἰδῶν, διαφοραὶ ὄντα εἰδοποιοί, ὅτι ἐκ τοῦ εἴδους λαμβάνονται,
καὶ ἰδίᾳ ἴσως ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς διαφοραὶ ἔσχατοι καὶ μόνῳ εἴδει
ἑνὶ ἑκάστῃ αὐτῶν ὑπάρχουσαι. πρός τι δὲ τελευταία διαφορά, ἣ δύναται
μὲν διαιρεῖσθαι ὡς ἔχουσα μετ' αὐτὴν διαφοράν, τελευταία δὲ λέγεται ὡς
πρὸς τὸ ὁριστόν. ἐφ' ᾧ μετὰ τῶν πρὸ αὐτῆς λαμβάνεται, τὸν τοῦ τί ἦν
10 εἶναι λόγον αὐτῷ συμπληροῦσα καὶ τέλειον ποιοῦσα αὐτόν, ὡς μηκέτι δεῖ- 15
σθαι μετ' αὐτὴν προσθήκης τινὸς εἰς τὸ ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ προκείμενον.
καὶ ἡ μὲν ἁπλῶς τελευταία διαφορὰ ἐν μόνοις ἂν εὑρεθείη εἰδικωτάτοις,
ἡ δὲ πρός τι τελευταία καὶ ἐν μὴ εἰδικωτάτοις. τὸ γὰρ αἰσθητικὸν ἢ ὥς
τινές φασι τὸ κατὰ τόπον μεταβατικόν, διαφορὰ ὂν τῷ ζῴῳ συστατική,
15 αὐτῷ μὲν τελευταία ἐστίν, ὡς μηκέτι μετ' αὐτὴν προσθήκης δεομένου τοῦ
λόγου εἰς παράστασιν τῆς οὐσίας τοῦ ζῴου· ἔχει γε μὴν ἑτέρας διαφορὰς 20
μετ' αὐτήν, δι' ὧν διαιρεῖσθαι δύναται. ἢ οὖν ἐκείνως, ὡς πρότερον εἴρηται,
τὸ τέλειον εἶναι τὸν ὁρισμὸν εἰσόμεθα, ὅπερ ἐπὶ τῶν εἰδικωτάτων ἁρμόσει,
ἢ τῷ ληφθείσης τῆς τελευταίας πρὸς τὸ ὁριστὸν διαφορᾶς εὐθὺς τοῦ ὅλου
20 λόγου μηδὲν διαφέρειν κατ' εἶδος τὸ ὁριστόν, ἀλλ' ἐξισάζειν τῷ λόγῳ καὶ
ἀντιστρέφειν πρὸς αὐτόν. εἰ γὰρ τά τε ληφθέντα πάντα ἐν τῷ τί ἐστι
κατὰ τοῦ προκειμένου λέγονται καὶ εὐτάκτως τέθεινται, καὶ ὁ συντεθεὶς
λόγος οὐδὲν διαφέρει τοῦ ζητουμένου τῷ εἴδει, δῆλόν ἐστιν ὅτι τέλειος ὁ 25
λόγος ἐστίν, εἴτε εἰδικώτατον εἴη τὸ προκείμενον εἴτε μή.

25 p. 97b1 Δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε πλεῖον πρόσκειται.

Ὅτι τέλειος ὁ ὁρισμός ἐστιν ὁ οὕτως ἔχων, ὡς εἴρηκεν, ὥστε τῆς 30
τελευταίας διαφορᾶς συνειλημμένης τοῖς πρὸ αὐτῆς, μηδὲν τὸ προκείμενον
διαφέρειν τοῦ συνόλου συνθήματος, δῆλόν ἐστιν ἐκ τούτου ὅτι οὔτε πλεῖον
τοῦ δέοντος ἐν αὐτῷ πρόσκειται (καὶ τοῦτο αὖθις δῆλον ἐκ τοῦ πάντα τὰ
30 εἰλημμένα ἐν τῷ τί ἐστιν εἶναι· τότε γὰρ περιττόν τι καὶ παρέλκον τῷ
λόγῳ πρόσκειται, ὅταν τοῖς ἐν τῷ τί ἐστι καί τι μὴ τοιοῦτον συμπαραλαμ-
βάνηται· ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐ γέγονε, δῆλον ὅτι πάντα τούτων, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν 35
ἕκαστον τούτων ἐν τῷ τί ἐστιν εἴληπται) οὔτε πάλιν τι τῶν ἐν τῷ τί ἐστι
παραλέλειπται. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ κατὰ τὴν διαίρεσιν ὑποθετικοῦ.
35 εἰ γάρ τι παραλέλειπται, ἢ γένος ἂν εἴη τοῦτο ἢ διαφορά· οὐδὲν γὰρ ἀλλοῖον

2 τοῦτο] τὸ E 7 αὐτῶν ἑκάστῃ coll. E ἣ scripsi: ἢ libri 8 μετ' αὐτὸν διαφορᾶς Aa 10 εἶναι om. E 13 τελευταία] διαφορὰ E 14 τοῦ ζῴου συστατικὸν E 18 τὸ] τὸν Aa 24 εἴτε μὴ τὸ προκείμενον coll. E 25 πλείω E ut Arist. D 26 prius ὁ om. E τῆς] τὴν a 27 συνειλημμένης EA[1]: συνειλημμένην a: συνειλημμένοις ex corr. A 31. 32 συμπεριλαμβάνεται E 32 ἐπὶ a 33 τι om. Aa 34 τὴν om. E

ἐν τῷ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγῳ ὀφείλει παραλαμβάνεσθαι. εἰ οὖν οὐδὲν τοι- 104
οῦτον παραλέλειπται, φανερὸν ὅτι οὐθὲν ἐλλείπει τῷ ὁρισμῷ. γένος μὲν
οὖν ὅτι οὐ παραλέλειπται, δῆλον· τὸ γὰρ πρῶτον τεθὲν καὶ μετὰ τῶν δια-
φορῶν προσληφθέν, τοῦτο τὸ γένος ἐστίν. ὅτι δὲ οὐδὲ διαφορά, φανερὸν 40
5 καὶ τοῦτο· πᾶσαι γὰρ ἔχονται, τουτέστι κατέχονται καὶ εἰλημμέναι εἰσί.
καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μὴ εἶναι ὑστέραν διαφορὰν μετὰ τὰ ληφθέντα. εἰ
γὰρ ἦν τις διαφορὰ τοῦ προκειμένου ὑπάρχουσα τῶν εἰλημμένων ἐπέκεινα,
διέφερεν ἄν τι κατ' εἶδος ὁ λόγος πρὸς τὸ προκείμενον, ὥσπερ εἴ τις τὸν
ἄνθρωπον ἀποδιδοὺς τί ἐστι ζῷον εἴποι λογικόν (τὸ γὰρ ζῷον λογικὸν
10 χωρὶς τοῦ θνητοῦ, εἴδει τοῦ καὶ θνητοῦ διενήνοχεν) ὡς δὴ καὶ τὸ ζῷον
εἴ τις ἀποδίδωσιν οὐσίαν ἔμψυχον· ἡ γὰρ οὐσία ἔμψυχος χωρὶς τοῦ αἰσθη- 45
τικοῦ εἴδει διοίσει τῆς καὶ αἰσθητικῆς. ἐπεὶ δὲ τὸ τελευταῖον, ἤγουν ἡ
ἐσχάτη διαφορά, τῷ λοιπῷ συντιθεμένη λόγῳ ἢ τὸ ἐσχάτως ληφθέν,
ὅπερ ἐστὶ τὸ σύνολον, οὐδὲν διαφέρειν εἴρηται τοῦ ζητουμένου, οὐδέν τι
15 ἀπολείπει τῷ λόγῳ.

p. 97b 7 Ζητεῖν δὲ δεῖ ἐπιβλέποντα ἐπὶ τὰ ὅμοια.

Ἐπειδὴ περὶ τῆς τῶν ὁρισμῶν θηρεύσεως πρότερον λέγοντες εὐμεθο- 50
δώτερόν τινα τῆς διαιρέσεως καὶ ἀσφαλέστερον τρόπον τὸν διὰ τῆς ἀνα-
λύσεως εἴπομεν, τὰ κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι καθ' ἕκαστα εὑρισκό-
20 μενα λόγους εἶναι τῶν ταῦτα περιεχόντων εἰδῶν λέγοντες, καὶ τὰ κοινῶς
τοῖς ὁμογενέσιν ἀτόμοις εἴδεσιν ὁρισμοὺς τῶν ταῦτα περιεχόντων γενῶν, δεῖ
σκοπεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις ζητήσεσι, μήποτε τὸ κοινὸν οὗ τὰ ἄτομα εἴδη
μετέσχηκεν, οὐ γένος ἐστὶν ἀλλὰ φωνή τις ὁμώνυμος. δεῖ γὰρ | καὶ τού- 105
του εἰδέναι διαφορὰν καὶ κανόνα ἔχειν τῆς διακρίσεως. οὐ γὰρ ἡ τυχοῦσα
25 πλάνη ἢ τὸ γένος φωνὴν ἡγεῖσθαι ὁμώνυμον ἢ ἀνάπαλιν γένος οἴεσθαι,
ὅταν ᾖ ὁμωνύμως τι κατά τινων λεγόμενον. ἡ δὲ σκέψις ἔσται τοῦτον
τὸν τρόπον· ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὰ ἄτομα εἴδη καθ' ἕκαστα ὄντων δεῖ κἀνταῦθα
ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν καὶ ἰδεῖν τί τὰ ὑφ' ἓν ὁτιοῦν εἶδος τῶν ⟨τοῦ⟩ αὐτοῦ
κοινωνούντων ὀνόματος καθ' ἕκαστα κοινὸν ἔχουσι, τὸ αὐτὸ δὲ ποιῆσαι καὶ 5
30 ἐφ' ἑτέρων ὁμοειδῶν καθ' ἕκαστα, ἃ τὸ περιέχον εἶδος καὶ αὐτὸ τοῦ
αὐτοῦ κεκοινώνηκεν ὀνόματος, οὗ δὴ καὶ τὸ περιέχον εἶδος τὰ πρότερον
ἐκτεθέντα ὁμοειδῆ καθ' ἕκαστα, ὡς εἶναι καὶ ταῦτα πρὸς ἄλληλα μὲν κατ'
εἶδος ταὐτά, ἐκείνων δ' ἕτερα, ἰδεῖν τε κἀπὶ τούτων τί κοινὸν ἔχουσι, κἂν
ἕτερον εἶδος τύχῃ τοῦ αὐτοῦ τοῖς προλαβοῦσιν ὀνόματος μετέχον, σκοπεῖν
35 ὁμοίως καὶ τὰ ὑπὸ τοῦτο καθ' ἕκαστα, τί ταὐτὸν ἔχουσι. τούτων δὴ γινο-
μένων ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος ἑκάστου τῶν εἰδῶν εὕρηται. καθὰ δὴ 10
καὶ πρότερον ποιεῖν ὑποτέθειται ἤδη, τοιγαροῦν δεῖ σκοπεῖν περὶ τῶν εἰδῶν
εἰ καὶ αὐτοῖς τι ὑπάρχει ταὐτὸν καὶ πάλιν, ἕως ἂν εἰς ἕνα τινὰ ὁρισμὸν

1 οὖν] δὲ E 3 τῶν] τὸν E 8 τι om. E 10 τοῦ καὶ] καὶ τοῦ Aa δὴ] εἰ E
11 εἴ τις om. E 26 post ᾖ add. τὸ E τι om. E 27 καθ' ἕκαστον Aa
28 τοῦ addidi 31 πρότερα Aa 34 τύχῃ] τύχοι Aa 37 ὑποτέθηται a

τοῖς ληφθεῖσιν ἅπασιν εἴδεσι κοινὸν καταντήσωμεν. εἰ μὲν οὖν οὕτω ποιοῦσι 105
λόγος τις κοινὸς εὑρεθῇ τοῖς ληφθεῖσιν εἴδεσιν, οὗτός τε ὁρισμὸς ἔσται τοῦ
γένους, οὗ καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ λόγου τάδε τὰ εἴδη μετέσχηκε,
κἀκεῖνο τῶν εἰδῶν ἔσται γένος. εἰ δὲ μὴ εἰς ἕνα λόγον τὰ εἴδη καταντᾷ
5 κοινὸν αὐτοῖς ἅπασιν ἀλλ' εἰς πλείονας καὶ διαφόρους, οὐκ ἔστι γένος ἓν 15
εἶναι τὸ κοινὸν τοῖς εἴδεσιν, οὐδὲ ταῦτα τῷ γένει ἕν, ἀλλὰ πλείω. οὕτως
οὖν ποιοῦντες οὐ μόνον τῶν τε ἀτόμων εἰδῶν καὶ τῶν ὑπὲρ ταῦτα γενῶν
τοὺς λόγους ῥᾷον εὑρήσομεν ἀρχόμενοι κάτωθεν καὶ ἀπὸ τῶν γνωριμω-
τέρων ἡμῖν, ἀλλὰ κἂν φωνὴ εἴη ὁμώνυμος καὶ οὐ γένος τὸ κοινόν, ῥᾷον
10 οὕτως ἢ διαιροῦντες τὸ γένος ἄνωθεν γνώριμον ἕξομεν. ἔστω δὴ ἡ μεγα-
λοψυχία τοῦ προκειμένου παράδειγμα, καὶ ληπτέον μεγαλοψύχους τινὰς καθ'
ἕκαστα, οἳ ταὐτόν τι ἀλλήλοις ἕξουσιν, οἷον Ἀλκιβιάδην καὶ Ἀχιλλέα 20
καὶ Αἴαντα. οὗτοι τοίνυν μεγαλόψυχοι ὡμολόγηνται εἶναι, ὅτι μὴ ἠνέ-
σχοντο ὑβριζόμενοι· ἀλλ' Ἀλκιβιάδης μὲν ὕβριν ἀποσειόμενος ἐπολέμησεν,
15 Ἀχιλλεὺς δὲ ὕβριν ἀμυνόμενος ἐμήνισε καὶ Ἀχαιῶν καταπονουμένων οὐ
προεμάχησεν, Αἴας δὲ ὕβριν μὴ φέρων ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. πάλιν ἐφ' ἑτέρων
καθ' ἕκαστα ἐξετάζω, οἳ δὴ καὶ αὐτοὶ μεγαλόψυχοι εἶναι λέγονται, οἷον
Λύσανδρος Σωκράτης καὶ Διογένης. τὸ κοινὸν καὶ οὗτοι ᾗ μεγαλόψυχοι ἔχου-
σιν· ἔστι δὴ τὸ ἀδιαφόρως ἔχειν αὐτοὺς εὐτυχοῦντας καὶ δυστυχοῦντας. ταῦτα 25
20 μὲν τῶν εἰδῶν ὁρισμοὶ πεπορισμένοι ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα, τό τε ἀπαθῶς
ἔχειν περὶ τὰς κατὰ τὰς τύχας διαφορὰς καὶ τὸ μὴ φέρειν ὑβριζομένους.
λαβὼν οὖν ταῦτα τὰ δύο σκοπῶ τί κοινὸν ἔχουσι, καὶ ἐπεὶ μηδὲν τούτοις
κοινόν, εἴη ἂν εἴδη μεγαλοψυχίας δύο ἀλλήλων καὶ κατὰ γένος ἕτερα, καὶ
ἡ μεγαλοψυχία κοινὸν τούτοις ὡς ὄνομα, καὶ τούτοις ὀνόματι μόνον τὸ ταὐτόν,
25 ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τῷ κατὰ τοὔνομα. δεῖ δὲ μὴ λαν-
θάνειν ὅτι τὸ ταὐτὸν κατ' εἶδος καὶ ἕτερον οὐ κατὰ τὰ ὑποκείμενα ἐν τῷ 30
παραδείγματι εἴληπται, ἀλλὰ κατὰ τὸ ζητούμενον. Ἀλκιβιάδης γὰρ καὶ
Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας Λυσάνδρῳ καὶ Σωκράτει καὶ Διογένει, ᾗ μὲν ἄνθρωποι,
κατ' εἶδος οἱ αὐτοί, ᾗ δὲ μεγαλόψυχοι, ἕτεροι· ὃ δὴ καὶ ἦν τὸ ζητούμενον.
30 μηδεὶς δὲ οἰέσθω τῶν καθ' ἕκαστα εἶναι τοὺς ὁρισμούς, ὅτι ἐκ τῶν καθ'
ἕκαστα τούτους θηρεύομεν· οὐδὲ γὰρ ἔστι τῶν καθ' ἕκαστα εἶναι ὁρισμόν,
ᾗ καθ' ἕκαστα, διότι ἄπειρα, τοῦ δὲ ἀπείρου ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν, ὥστ'
οὐδὲ ὁρισμός· εἶδος γὰρ οὗτος ἐπιστήμης ἐστίν. ἄπειρα δὲ οὐκ ἐνεργείᾳ, 35
ἀλλὰ τῷ φθείρεσθαι ταῦτα καὶ γίνεσθαι ἕτερα. ἄλλως τε ἐπεὶ οὐχὶ τῶν
35 ἁπλῶν καὶ ἀύλων εἰδῶν ὁρισμοὶ ἐνταῦθα παραδίδονται, ἀλλὰ τῶν συνθέτων
τε καὶ ἐνύλων, ταῦτα δὲ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα θεωρούμενα ἐν διηνεκεῖ ῥύσει
καὶ μεταβολῇ γίνεται, πῶς τὰ ἐν τούτοις ὅρῳ ὑποβληθήσεται; ἀλλὰ ταῦτα

---

2 εὑρεθῇ post εἴδεσιν transponit E 3 τὰ εἴδη τάδε coll. E 4 καταντῇ E
7 τε om. E 11 τινὰς om. Aa 12 οἳ] οἷον Aa 14 ὑβριζόμενος a
17 καθ' ἑκάστων E 17. 18 εἶναι λέγονται — μεγαλόψυχοι E: om. Aa 19 ἀδιαφόρως]
διάφορος a 20 πεπορισμένος a 21 περὶ om. E 23 εἴδη] ἤδη A
26 τὸ om. Aa 34 οὐχὶ om. E 35 ἁπλῶς E ἐνταυθοῖ E
37 τὰ om. Aa

μὲν φυσικώτερον εἴρηται· ἔστι δ' εἰπεῖν τι καὶ θεολογικώτερον. ὁ ἀνθρώ- 105
πινος νοῦς τῇ γνώσει τῶν εἰδῶν τελειοῦσθαι πέφυκε, μιμούμενος ταύτῃ
τὸν τὰ εἴδη παράγοντα· τῶν γὰρ καταδεεστέρων τελείωσις ἡ πρὸς τὰ 40
κρείττονά ἐστι μίμησις. δεῖ δὲ τὰ γνωστὰ κατάλληλα εἶναι καὶ προσφυῆ
5 τῷ γινώσκοντι, ἵν' αὐτοῖς προσαρμόζοιτο. ὡς οὖν ἐνύλῳ οὔσῃ τῇ αἰσθήσει
τὰ καθ' ἕκαστα γνώριμα ὅτι ἔνυλα, οὕτως ἀύλῳ ὄντι τῷ νῷ τὰ καθόλου
γνώριμα καθ' αὐτό, ὅτι ἄυλα. τῇ μὲν οὖν δημιουργικῇ γνώσει ἡ τῶν πραγμά-
των ὀντότης ἕπεται, διὸ καὶ τῷ θελῆσαι μόνον παράγειν τὰ πάντα ὁ δημιουρ-
γὸς λέγεται, τῇ δὲ καθ' ἡμᾶς γνώσει τὸ ὁρίζεσθαι. εἴποι δ' ἄν τις ὧδε καὶ 45
10 λογικώτερον· οἱ ὁρισμοὶ ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὁριστοῦ, αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν καθ'
ἕκαστα, ᾗ καθ' ἕκαστα, συμβεβηκότα. ἃ γὰρ ἐν τοῖς ὁμοειδέσι κοινῶς
εὑρίσκεται ἅπασιν, οὐ τοῦ καθ' ἕκαστα ταῦτα, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ ἰδιότητες·
ὧν δὲ τὸ ἄθροισμα οὐκ ἂν ἐπ' ἄλλου τινὸς εὑρεθείη, ταῦτα τουδὶ τῶν
καθ' ἕκαστα· τὰ δὲ τοιαῦτα ἀβέβαια καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. πῶς οὖν ἔσται
15 τῶν τοιούτων ἐπιστήμη; ἀλλ' εἰ καὶ τῶν καθόλου οἱ ὁρισμοί, οὐ διὰ τοῦτο
καὶ τὰ καθολικώτερα ἔσται εὐοριστότερα· τὸ γὰρ ἄτομον εἶδος ῥᾷον ὁρί-
σασθαι ἢ τὸ κατὰ πλειόνων εἰδῶν λεγόμενον. τὰ γὰρ κοινῶς ὑπάρχοντα 50
πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸ ἄτομον εἶδος καθ' ἕκαστα, ἐκ τῆς ἐναργείας ὑπάρχοντα
γνώριμα, τὸν τοῦ περιέχοντος αὐτὰ εἴδους λόγον δῆλον παρίστησιν. ὡς
20 γὰρ καὶ πρότερον εἴρηται, ἐκ μὲν τῶν καθ' ἕκαστα τὸν τοῦ ἀτόμου εἴδους
ὅρον συντίθεμεν, ἐκ δὲ τῶν εἰδῶν τὸν τοῦ γένους. ὡς οὖν εὐδηλότερα
τῶν εἰδῶν τὰ καθ' ἕκαστα, οὕτω τὰ εἴδη τῶν γενῶν, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὰ
καθ' ἕκαστα. ὥστε τὸν ὁρισμὸν θηρεύειν βουλόμενον ἀναλυτικῇ μᾶλλον
χρηστέον ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα πρὸς τὰ καθόλου ἀνιόντα ἢ διαιρετικῇ 106
25 ἀπὸ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα κατιόντα. ἀλλὰ καὶ αἱ ὁμωνυμίαι
πολλῆς αἴτιαι πλάνης γινόμεναι τοῖς προτιθεμένοις ὁρίζεσθαι, ἧττον ἂν δια-
λάθοιεν ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἀνιόντων ἡμῶν ἢ κατιόντων ἄνωθεν ἐπ'
αὐτά. εἰ γάρ τι κοινὸν εἴη κατ' οὐσίαν ἢ μή, τοῖς καθ' ἕκαστα δῆλον ἐκ
τῆς ἐναργείας ἐστί. καὶ εἰ μὲν εἴη τι κοινόν, οὐχ ὁμώνυμον τὸ κατ'
30 αὐτῶν λεγόμενον, ἀλλ' εἶδος ἢ γένος ταὐτόν· εἰ δὲ μηδέν, ὀνόματος αὐτοῖς 5
κοινωνία, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς φύσεως. ὅτι δ' ἡ ὁμωνυμία λανθάνουσα
πλάνης αἰτία γίνεται, δῆλον· εἰ γάρ τις τὸ ὁμώνυμον ὡς ἕν τι σημαίνειν
οἰόμενος ἐπιχειροίη ὁρίζεσθαι, ἀδυνάτοις πάντως ἐπιχειρεῖ, ὁ δὲ ἀδυνάτοις
ἐπιχειρῶν ματαιοπονεῖ, ὁ δὲ ματαιοπονῶν ἢ βιάζεται ἢ πλανᾶται· εἰ
35 μὲν ἀκουσίως, βιάζεται, εἰ δὲ ἑκουσίως, πλανᾶται. ὅτι δ' οὐκ ἐνδέχεται
τὸ ὁμώνυμον ὁρίζεσθαι, δῆλον καὶ τοῦτο· ὁ γὰρ εἷς ὁρισμὸς μίαν
φύσιν δηλοῖ, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου φωνῆς δηλούμενα οὐ μία ἐστὶ 10

1 τι καὶ θεολογικώτερον E: καὶ om. A: τίθετο λογικώτερον a 3 ἡ scripsi: εἰ libri 4 ἐστι om. Aa 6 post ὅτι add. ἔστιν E 8 πάντα παράγειν Aa 10. 11 τοῦ καθ' ἕκαστα E 12 ἅπασιν] ἅπαντα E 13 ὧν] ᾧ Aa post εὑρεθείη add. ποτὲ E 20 ἀτόμῳ E 21 ὅρων E ἀδηλότερα E 23 βουλόμενος A[1] 25 ἀπὸ τῶν καθόλου — κατιόντα om. Aa 26. 27 ἂν λάθοιεν E 29 εἴη om. Aa 31 post τῆς add. αὐτῆς E 34 ἢ ante βιάζεται om. Aa 37 οὐ μία — δηλούμενα (216,1) om. E

φύσις· τὰ ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου ἄρα φωνῆς δηλούμενα ἑνὶ ὁρισμῷ οὐχ 106 ὁρίζεται.

p. 97b7 Ζητεῖν δὲ δεῖ ἐπιβλέποντα ἐπὶ τὰ ὅμοια.

Χρησιμωτέραν θέμενος πρότερον πρὸς τὴν τῶν ὁρισμῶν εὕρεσιν τὴν 5 ἀναλυτικὴν τῆς διαιρετικῆς, εἶτα δὲ καὶ τὴν διαίρεσιν εἰς ὅσα χρήσιμός ἐστιν ἐπειπών, καὶ μεταξύ τινας παραδοὺς παρατηρήσεις ἃς δεῖ παραφυ- 15 λάττεσθαι τοὺς βουλομένους ὁρίζεσθαι διὰ τῶν διαιρέσεων, νῦν καὶ περὶ τῶν ὁμωνυμιῶν φησιν, ἃς δεῖ εὐλαβεῖσθαι τὸν ὁριζόμενον ὡς πλάνην ἐμποιούσας οὐ μικράν. παρίστησιν δὲ ὡς καὶ πρὸς τὸ ταύτας μὴ λανθάνειν 10 ῥᾷον ἕξομεν ἀναλύοντες ἤπερ διαιρούμενοι. λέγει τοίνυν ὅτι δεῖ ζητεῖν τὸν περὶ τοῦ ὅρου σκοποῦντα καὶ τοῦτο μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρημένων· εἴη γὰρ ἂν καὶ τοῦτο τετάρτη τις παρατήρησις ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα τὴν ἀρχὴν ἔχουσα διὰ τὸ ἐντεῦθεν ἔχειν τὸ ῥᾷον καὶ εὐκατόρθωτον. δεῖ γάρ, 20 φησίν, ἐπιβλέπειν μήποτε τὸ κοινὸν φωνή τις εἴη ὁμώνυμος. τοῦτο δ' 15 ἂν ἀκριβωσόμεθα ἀπὸ τῶν ὁμοίων καὶ ἀδιαφόρων ὁρμώμενοι, λαμβάνοντες μέν τινα τῶν καθ' ἕκαστα, ὁμοειδῆ δὲ ἀλλήλοις εἶναι ὁμολογούμενα πρῶτον, σκοποῦντες δὲ τί ἅπαντα ταῦτα κοινὸν ἔχουσι. ταῦτα γὰρ λέγει ὅμοια καὶ ἀδιάφορα, ἤγουν τὰ μηδὲν ἀλλήλων διενηνοχότα κατ' εἶδος. ἡ δὲ σκέψις ὡς περὶ γένους, ἥτις καὶ μάλιστα δυσχερής ἐστι, τὸ εὐχερὲς προσ- 20 λαμβάνουσα, εἰ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα δέχοιτο τὴν ἀρχήν. εἰ γὰρ μὴ εἶδος 25 τὸ κοινὸν τοῖς καθ' ἕκαστα, εὐθὺς εὐδιάγνωστον· οἷον εἴ τις θεῖτο ὄνομα ἱμάτιον ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ, ὅτι μὴ ἔστιν ὡς εἶδος κοινὸν τὸ ἱμάτιον τῷδε τῷ ἵππῳ καὶ τῷδε τῷ ἀνθρώπῳ, δῆλον αὐτόθεν διὰ τὸ δῆλον εἶναι καὶ ὅτι ὅδε ὁ ἵππος καὶ ὅδε ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν κατ' εἶδος ἀλλήλοις κεκοινωνή- 25 κασιν, καὶ ἡ γνῶσις ἐξ αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως. δεῖ δὴ πρῶτον θεῖναί τινα τῶν καθ' ἕκαστα, ἀλλήλων ὄντα κατ' εἶδος ἀδιάφορα.

p. 97b8 Εἶτα πάλιν ἐφ' ἑτέροις, ἃ ἐν ταὐτῷ μὲν γένει ἐκείνοις. 30

Μεθ' ὅ, φησί, λάβωμέν τινα ὁμοειδῆ, καὶ τί τὸ κοινὸν ἐκείνοις εὑρήσομεν, καθ' ὃ καὶ ὁμοειδῆ ἀλλήλοις λέγονται. πάλιν τὸ αὐτὸ καὶ ἐφ' 30 ἑτέροις ποιητέον, ἅπερ τὰ δεύτερα δηλονότι ἔχουσι μὲν τὸ αὐτὸ ἑαυτῶν κατηγορούμενον, ὅπερ δὴ κἀκεῖνα εἶχον τὰ πρότερα, ὃ καὶ ζητεῖται εἴτε ὡς γένος ἐστὶ κατηγορούμενον εἴτε ὡς ὁμώνυμος φωνὴ καὶ τούτοις κἀκείνοις 35 κοινόν ἐστιν, ὡς εἶναι τὰ δεύτερα ταῦτα ἀλλήλοις μὲν κατ' εἶδος τὰ αὐτά, τῶν δὲ προτέρων ἐκείνων ἕτερα.

---

2 ὁρίζονται E 5 δὲ om. E 7 περὶ] παρὰ Aa 9 οὐχὶ E 10 τοίνυν] τοιγαροῦν Aa 11 τὸν om. Aa τῶν post λοιπῶν om. E 13 ἀκατόρθωτον E 15 ἀκριβωσόμεθα scripsi: ἀκριβωσώμεθα libri ὁρμόμενοι a λαμβάνοντας E 16 δὲ om. Aa 19 σκέψεις a 22 ἀνθρώπῳ — ἱμάτιον om. E 23 αὐτόθι E 29 ἀλλήλοις om. Aa 33 μὲν — αὐτά] μὲν ταῦτα κατ' εἶδος Aa

p. 97b10 Ὅταν δ' ἐπὶ τούτων ληφθῇ τι πάντῃ ταὐτὸν καὶ ἐπὶ 106 τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἐπὶ τῶν εἰλημμένων πάλιν σκοπεῖν, εἰ ταὐτόν, ἕως ἂν εἰς ἕνα ἔλθῃ λόγον· οὗτος γάρ ἐστι τοῦ πράγματος ὁρισμός.

5 Εἰπὼν ἐπὶ μιᾶς καὶ δευτέρας τῶν ὁμοειδῶν συστοιχίας τοῦ αὐτοῦ κοινωνίαν ὀνόματος περὶ οὗ ζητεῖται, εἴτε ὡς ὄνομα μόνον κοινόν ἐστιν 40 εἴτε καὶ ὡς φύσις τις, τὸ αὐτό, φησί, δεῖ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τρίτης τινός, εἰ καὶ ἄλλ' ἄττα εἴη ὁμοειδῆ μὲν πρὸς ἄλληλα καὶ κατ' εἶδος ἀδιάφορα, ἐκείνων δὲ ἕτερα, κοινωνοῦντα μέντοι καὶ ταῦτα τοῦ κοινοῦ ἐκείνου τοῖς 10 προτέροις ὀνόματος. ὅταν γάρ, φησί, καὶ ἐπὶ τούτων τῶν δευτέρων ληφθῇ τι ταὐτὸν κατὰ πάντα, ὡς κατ' ἐκεῖνο εἶναι καὶ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἀδιάφορα, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ αὐτό, τουτέστι τῶν πρότερον εἰλημμένων, ὡς εἶναι τά τε πρότερα πρὸς ἄλληλα κατ' εἶδος ταὐτά τά τε δεύτερα ὡσαύ- 45 τως, πάλιν δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τρίτην τάξιν εἰλημμένων σκοπεῖν τὸ αὐτό, 15 εἰ ταὐτὸν ἐν τούτοις τε καὶ ἐν ἐκείνοις πρᾶγμά ἐστιν ἐννοούμενον, ἀλλ' οὐχὶ ὄνομα μόνον κοινὸν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα. καὶ ταῦτα δεῖ ποιεῖν, ἕως ἂν τὰ ληφθέντα πάντα εἰς ἕνα καταντήσῃ ὁρισμὸν κοινὸν τοῖς πᾶσιν ὑπάρχοντα. εἰ γάρ τις εὑρεθείη λόγος κοινὸς τοῖς ἅπασι κατὰ τὸ κοινὸν ὄνομα, ὃ κατὰ πάντων ἐπιφέρεται ἀποδιδόμενος τοῖς πᾶσιν, οὗτος ἔσται 50 20 τοῦ πράγματος ὁρισμός, οὗ τὰ πάντα κεκοινωνήκασιν. ὡς εἶναι γένος ἐκεῖνο συνωνύμως κατὰ πάντων τῶν εἰλημμένων λεγόμενον, κἂν εἶδος ἄλλο μὲν τὸ ἐπὶ τῶν πρώτων, ἄλλο δὲ τὸ ἐπὶ τῶν δευτέρων, ἕτερον δὲ τὸ ἐπὶ τῶν τρίτων ᾖ θεωρούμενον.

p. 97b13 Ἐὰν δὲ μὴ βαδίζῃ εἰς ἕνα, ἀλλ' εἰς δύο ἢ πλείω, δῆλον 25 ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἕν τι εἶναι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ πλείω.

Ἐὰν δέ, φησί, τὰ λαμβανόμενα μὴ εἰς ἕνα προΐῃ λόγον ἐν τῷ λαμβάνεσθαι, ἀλλ' εἰς δύο, εἰ δύο αἱ λήψεις | τῶν συστοιχιῶν εἴησαν, ἢ καὶ 107 εἰς πλείους, εἰ πλείους, οἷον τυχὸν εἰς τρεῖς ἢ τέτταρας, εἰ καὶ αἱ συστοιχίαι τοσαῦται, δῆλον ἐντεῦθέν ἐστιν ὅτι οὐχ ἕν τι πρᾶγμά ἐστι τὸ ζητού- 30 μενον ὡς κοινὸν τί ἐστιν, εἴτε γένος εἴτε μή, ἀλλὰ πλείω μὲν πράγματα, φωνὴ δὲ μία κοινὴ τοῖς πλείοσιν.

p. 97b15 Οἷον λέγω, εἰ τί ἐστι μεγαλοψυχία.

Προτίθησι τοῦ εἰρημένου παράδειγμα τὴν μεγαλοψυχίαν. καὶ ἔστω, φησί, τὸ ἐπὶ πλειόνων κοινὸν αὕτη, καὶ ζητητέον τί ἐστιν αὕτη τοῖς ἐφ'

---

1 lemma spatio relicto om. E 3 λόγον Arist.: λαβών Aa 15 ἠνοούμενον E
17 ἂν om. Aa 19 ἔσται] ἐστὶ E 20 τὰ] κατὰ Aa 22 pr. τὸ om. E
23 ᾖ] ἦν Aa 24 lemma non distinxit E 25 ἕν τι εἴη coll. Aa
27 ἦσαν E 28 εἰ πλείους om. E 29 ἐστὶ om. E

ὧν λέγεται, ἤτοι πῶς αὐτῶν κατηγορεῖται, ἵνα εἰ μὲν κοινὸν λόγον εὕροιμεν 107 ἁρμόζοντα πᾶσι τοῖς μετέχουσι τοῦ τῆς μεγαλοψυχίας ὀνόματος, τοῖς μὲν ὑπ' ἄλλο τελοῦσιν εἶδος τοῖς δὲ ὑφ' ἕτερον γένος αὐτὴν εἴπωμεν κοινόν, εἰ 10 δ' οὔ, γνοίημεν αὐτὴν ὄνομα μόνον οὖσαν κοινὸν τοῖς ἅπασι, καὶ τὴν κοι-5 νωνίαν αὐτῶν κατὰ τοὔνομα μόνον, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὸν λόγον τὸν κατὰ τοὔνομα. ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα, καθὼς παραδέδοται, καὶ ληπτέον τινὰς οὓς ἴσμεν μεγαλοψύχους, τί ἔχουσι πάντες, καθ' ὃ μεγαλόψυχοι, οἷον Ἀλκιβιάδην καὶ Ἀχιλλέα καὶ Αἴαντα· οὗτοι γὰρ καθ' ἕκαστα ὄντες μεγαλόψυχοι εἶναι παραδέδονται. τί τοίνυν ἅπαντες οὗτοι ἓν ἔχουσι, καθ' ὃ 15 10 μεγαλόψυχοι; ἔχουσι δὲ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι ὑβριζόμενοι. ὁ μὲν γὰρ Ἀλκιβιάδης ὑβρισθεὶς καὶ μὴ ἀνασχόμενος ἐπολέμησε τοῖς ὑβρίσασιν, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς τὸ αὐτὸ παθὼν κατὰ τοῦ ὑβρικότος ἐμήνισε καὶ τῶν ὁμοφύλων οὐ προεμάχησεν, ὁ δὲ Αἴας τῆς ὕβρεως μὴ ἀνασχόμενος ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν. εἰσὶ τοιγαροῦν ἀδιάφοροι κατὰ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι ὑβριζόμενοι, καὶ τούτῳ 15 τῷ τρόπῳ τῆς μεγαλοψυχίας ὥσπερ ὁμοειδεῖς. σκοπῶμεν δὴ πάλιν καὶ ἐφ' ἑτέρων, οἷον Λυσάνδρου καὶ Σωκράτους καὶ Διογένους· καὶ οὗτοι γὰρ 20 μεγαλόψυχοι παραδέδονται, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ὅτι μὴ ἠνείχοντο ὑβριζόμενοι, ἀλλὰ τὸ ἀδιαφόρως ἔχειν περὶ τὰς τύχας, ὡς μήτε ταῖς εὐπραγίαις ἐπαίρεσθαι μήτε καταπίπτειν ταῖς δυσπραγίαις.

20 p. 97b22 Ταῦτα δύο λαβὼν σκοπῶ τί τὸ αὐτὸ ἔχουσιν.

Λαβών, φησίν, ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα δύο τῆς μεγαλοψυχίας εἴδη 25 ταῦτα, τό τε περὶ τὰς τύχας ἀδιάφορόν τε καὶ ἀπαθὲς καὶ τὸ περὶ τὰς ὕβρεις ἀνυπομόνητον, σκοπῶ τί κοινὸν ἔχουσιν. εὑρίσκω τοίνυν ὅτι οὐδέν, οὐ μόνον κατ' εἶδος καὶ γένος, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὰς δυνάμεις ἐξ ὧν 25 προβαίνουσιν· ἡ μὲν γὰρ κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἐστὶν ἡ δὲ κατὰ τὴν τοῦ θυμοειδοῦς ἐπικράτειαν. ἀποφαίνομαι οὖν ὅτι δύο εἴδη τῆς μεγαλοψυχίας ἐστὶν ἀλλήλων ἕτερα πάντῃ, μὴ γένους κοινωνοῦντα ἑνός· ἦν γὰρ ἂν καὶ 30 λόγος αὐτοῖς ὁ τοῦ γένους κοινός, νῦν δ' οὐκ ἔστιν. ὥσθ' ὁμώνυμον κατ' αὐτῶν τὸ τῆς μεγαλοψυχίας ὄνομα λέγεται.

30 p. 97b26 Ἀεὶ δ' ἐστὶ πᾶς ὅρος καθόλου· οὐ γάρ τινι ὀφθαλμῷ λέγει τὸ ὑγιεινὸν ὁ ἰατρός.

Ἐπειδὴ πρώην ἔλεγεν ὡς ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τοὺς ὅρους τοῖς καθόλου ἀποδίδομεν, εἰκὸς ἦν ὑπολαβεῖν τινα, μήποτε προηγουμένως τῶν 35 καθ' ἕκαστα οἱ ὅροι εἰσὶ καὶ δι' αὐτὰ καὶ τοῖς αὐτὰ περιέχουσιν ἐφαρμό-35 ζουσι. διὰ τοῦτο ταύτην ἀναιρῶν τὴν ὑπόνοιαν προστίθησιν τὰ ἐνταῦθα

4 οὔ] οὖν Aa οὖσαν scripsi: οὖσα libri 7 οὓς] ἃς a πάντας E
12 τῶν om. E 14 τοιγαροῦν] γοῦν E ἀδιάφοροι] αἱ διαφοραὶ E
14 et 17. 18 ὑβριζόμενος a 22 τε (ante καὶ) et τὸ (post καὶ) om. E
23 ἂν ὑπομόνητον libri 26 οὖν] τοίνυν E 31 ὑγιαίνειν a 32 ἐπεὶ Aa

λεγόμενα 'οὐ χρὴ' φάσκων 'ὑπονοεῖν διὰ τὰ εἰρημένα ὅτι τῶν καθ' ἕκαστά ποτε οἱ ὅροι εἰσίν· ἀεὶ γὰρ πᾶς ὅρος καθόλου'. καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἀπὸ τῶν τεχνῶν· τὸ γὰρ ὀφθαλμῷ ὑγιεινὸν ὁ ἰατρὸς ὁριζόμενος οὐ τὸ τινὶ ὀφθαλμῷ ὑγιεινὸν ὁρίζεται, ἀλλ' ἢ παντὶ ἢ εἴδει ἀφορίσας. ἐπεὶ γὰρ τὸ καθόλου διττόν ἐστιν, ἢ τὸ κατατεταγμένον καὶ ἐν πᾶσι τοῖς καθ' ἕκαστα θεωρούμενον ἢ τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως καὶ κατ' ἔννοιαν λαμβανόμενον, ὁ ὁριζόμενος ἢ ἐκεῖνο λαμβάνει ὃ ἐν παντὶ θεωρεῖται τῷ καθ' ἕκαστα, ἢ ὃ κατὰ τὴν ἔννοιαν λαμβάνεται, ἀλλ' οὐχὶ τὸ ἕν τινι τῶν καθ' ἕκαστα. περὶ γὰρ τοῦ πρὸ τῶν πολλῶν ἑνὸς καὶ καθόλου οὐκ οἰκεῖον νῦν λέγειν· οὐδὲ γὰρ Ἀριστοτέλει περὶ τοῦ τοιούτου καθόλου ὁ λόγος πρόκειται. ἔστι καὶ ἄλλως εἰπεῖν τὸ παντὶ ἢ εἴδει ἀφορίσας. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὁμώνυμός ἐστι φωνὴ τὸ προκείμενον, ἀλλ' ἕν τι σημαινόμενον τῆς φωνῆς, ὃ ἐν πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς μετέχουσι τοῦ ὀνόματος, παντὶ ἁπλῶς ἀφορίζεται· εἰ δὲ ἔστιν ὁμώνυμον τὸ ληφθέν, ἓν εἶδος ἀφορίσας τούτου καθόλου τὸν ὁρισμὸν ἀποδίδωσιν.

p. 97b28 Ῥᾷόν τε τὸ καθ' ἕκαστον ὁρίσασθαι ἢ τὸ καθόλου.

Καθ' ἕκαστον ἐνταῦθα οὐ τὸ ἓν τῷ ἀριθμῷ ἔοικε λέγειν, ἀλλὰ τὸ εἶδος τὸ εἰδικώτατον· φησὶ τοίνυν ὅπερ καὶ πρότερον εἴρηκεν, ὅτι τὸ εἰδικώτατον ὁρίσασθαι ῥᾷόν ἐστιν ἤπερ τὸ γένος· ὡς εἶναι τοιαύτην τοῦ λόγου τὴν ἔννοιαν ὅτι εἴ σοι πρόκειταί τι τῶν ὑπαλλήλων ὁρίσασθαι, τὴν ῥᾴονα ὁδὸν καὶ εὐανυστοτέραν πρὸς τοῦτο ἑλοῦ ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδικωτάτων εἰδῶν ὁριζόμενος πρότερον, καὶ οὕτως ἕξεις ἐξ αὐτῶν τὸν ὁρισμὸν τοῦ καθόλου καὶ ὑπὲρ αὐτὰ γένους· ὃ γὰρ κοινὸν τούτοις ἅπασι, λόγος | ἔσται τοῦτο τοῦ γένους. καὶ ἐπεὶ ῥᾴων αὕτη ἡ ὁδός ἐστι, δεῖ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου μεταβαίνειν. τὸ δεύτερον τοῦτο καθ' ἕκαστα νοεῖται μὲν καὶ ὡς περὶ τῶν εἰδῶν λεγόμενον, ὅτι δεῖ τῶν εἰδῶν ἕκαστον τῶν ὑπὸ τὰ γένη ὁριζομένους μεταβαίνειν ἐκ τούτων ἐπὶ τὰ γένη, νοεῖται δὲ καὶ περὶ τῶν ἓν τῷ ἀριθμῷ. καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ τούτων, καθὼς καὶ πρότερον εἴρηκεν, ἐπὶ τὰ εἴδη κατὰ ἀνάλυσιν ἀνερχόμεθα τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῶν θηρεύοντες, καὶ ἀπὸ τῶν εἰδῶν αὖθις ἐπὶ τὰ γένη. λέγει δὲ ταῦτα, διότι ἀνωτέρω εἴρηκε καθόλου πάντα εἶναι ἀεὶ ὁρισμόν. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ σαλεύειν ὁ λόγος τὸ τῆς ἀναλύσεως χρήσιμον, διὰ τοῦτο πάλιν ταύτην ἐπισυνίστησιν, ὅτι εἰ καὶ καθόλου οἱ ὁρισμοί, ἀλλά γε ῥᾴων αὐτοῖς ἐκ τῶν κάτωθεν ἡ εὕρεσις γίνεται.

p. 97b29 Καὶ γὰρ αἱ ὁμωνυμίαι λανθάνουσι μᾶλλον ἐν τοῖς καθόλου.

Καὶ κατὰ ἄλλο δέ, φησίν, ἀνυσιμώτερόν ἐστιν εἰς τοὺς ὁρισμοὺς ἡ ἀνάλυσις. ἐπεὶ γὰρ αἱ ὁμωνυμίαι πλάνην ἐμποιοῦσαι λίαν τοῖς ὁρισμοῖς

---

4 ἢ παντὶ] ὃ παντὶ A: ὃ παντὸς a 15 ἕκαστα E 19 εἴ σοι] ὅσοι Aa 25 post δεῖ add. ἀπὸ E 26 ἐκ τούτων om. E 27 δὲ om. Aa καὶ post γὰρ om. Aa 30 καθόλου εἴρηκε coll. E 35 κατὰ τὰ ἄλλα E

ἐμποδίζουσιν, εὐλαβητέον ἂν εἴη ταύτας ὡς μάλιστα. αὗται δὲ μᾶλλον ἂν 108
διαλάθοιεν ἐν τοῖς γένεσιν ἢ ἐν τοῖς εἴδεσι καὶ ἐν τοῖς καθόλου ἢ τοῖς
καθ' ἕκαστα. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι τὰ καθ' ἕκαστα αἰσθήσει ὄντα
ληπτὰ δῆλα ἐκ τῆς ἐναργείας ἐστίν, εἴτε μιᾶς τινος κοινωνοῦσιν φύσεως,
5 καθ' ἧς τὸ ὄνομα φέρεται, εἴτε διάφορα κατὰ τὰς φύσεις ἐστίν. ὥστε καὶ
τὰ εἰδικώτατα εὐθὺς ὑπάρχοντα μετὰ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν γενῶν ἐστιν 15
εὐδηλότερα, ὡς ἔχει περὶ τὸ ὁμώνυμα εἶναι ἢ μή. ἰδὲ γὰρ ὅτι καὶ ἐν
τοῖς γένεσιν ὁμωνυμία ἐκ τῆς πρὸς τὰ εἴδη ἀναφορᾶς γνωρίζεται· διὰ τοῦτο
γὰρ ὁμωνύμως ζῷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γεγραμμένον, διότι καὶ ἄνθρωπος
10 ὁμωνύμως. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο κρεῖττόν ἐστι καὶ ἀσφαλέστερον ἀπὸ τῶν
καθ' ἕκαστα μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ καθόλου τοὺς τὴν θήραν ποιουμένους τῶν
ὁρισμῶν. κἂν μὴ αἰσθητὸν δὲ ᾖ τὸ καθ' ἕκαστον, τοῦ περιέχοντος αὐτὸ 20
καθόλου σαφέστερόν τε καὶ γνωριμώτερον διὰ τὸ συγκεχύσθαι μὲν τὸ καθόλου
πλείοσιν ἁρμόζον καὶ τούτοις πᾶσιν ἑπόμενον, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον ἑαυτῷ
15 περιορίζεσθαι μόνῳ κἀντεῦθεν εἶναι ἀσύγχυτον. ἀδιάφορα δὲ ὀνομάζει
κἀνταῦθα ἢ τὰ κατ' εἶδος ταὐτὰ καθ' ἕκαστα ἢ τὰ κατὰ γένος ταὐτὰ εἰδι-
κώτατα, ὡς τὴν ταυτότητα ἔχοντα καὶ ἀδιαφορίαν κατὰ τὸ πρᾶγμα καθ'
ὃ ἀλλήλοις κεκοινωνήκασιν.

p. 97b31 Ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι δεῖ τό γε συλλελογίσθαι 25
20 ὑπάρχειν.

Δεῖ δὲ τοῖς ὅροις καὶ τοῦτο παρατηρεῖν ἵν' ἐνυπάρχῃ αὐτοῖς σαφήνεια.
ὥσπερ γὰρ τῇ ἀποδείξει ἀνάγκη προσεῖναι τὸ συλλογίζεσθαι, ὡς μὴ ἂν
ἄλλως ἐνδέχεσθαι ἀπόδειξιν εἶναι, εἰ μὴ συλλογισμός ἐστιν, οὕτως οὐδὲ
ὅρον δεῖ λέγειν, εἰ μὴ σαφής ἐστι. τῆς τε γὰρ ἀποδείξεως γένος ὁ συλλο-
25 γισμός, τοῦ δὲ γένους μὴ ὄντος οὐδὲ τὸ εἶδός ἐστιν, ὥστε μὴ ὄντος τοῦ 30
συλλογίζεσθαι οὐδὲ τὸ ἀποδεικνύειν εἶναι ἐνδέχεται, τῷ τε ὁρισμῷ συμ-
πληρωτικὸν τοῦ εἶναι τὸ δηλωτικὸν εἴθ' ὡς γένος εἴθ' ὡς διαφορά. πῶς
δ' ἂν δηλώσοι σαφηνείας χωρίς; ὡς γὰρ ἀδηλία ἡ ἀσάφεια, οὕτως ἡ
σαφήνεια δήλωσις. δεῖ ἄρα τῷ ὅρῳ ἐξ ἀνάγκης προσεῖναι τὸ σαφές. ὅταν
30 οὖν τι τῶν ἐν ἑτέροις θεωρουμένων πρόκειται ὁρίσασθαι, τούτου δ' ᾖ διά-
φορα εἴδη ἐν ἄλλοις καὶ ἄλλοις ὑποκειμένοις θεωρούμενα, οὐ χρὴ εὐθὺς
τὸ κοινὸν λαβεῖν καὶ ὁρίσασθαι· ἀσάφεια γὰρ οὕτως ἔσται διὰ τὸ συγκεχυ- 35
μένον εἶναι καὶ ἄδηλον τὸ κοινόν· ἀλλὰ χωρὶς ἕκαστον ἀπολαβόντα ἰδίᾳ
μὲν τὸ ἐν τῷδε τῷ ὑποκειμένῳ, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐν τῷδε, καὶ ἕκαστον ὁρισα-
35 μένους καθ' ἑαυτό, οὕτως ἤδη μεταβαίνειν καὶ ἐπὶ τὸ κοινόν. οἷον ἔστω τὸ
ὅμοιον, ὅπερ εἰς τὸ ὁρισθῆναι προτέθειται· ἔστι δὴ τοῦτο καὶ ἐν χρώμασι

2 διαλάθοιεν] λάβοιεν Aa 4 τινος om. E 6 εἰσὶν E 12 κἂν om. E ᾖ] ὂν E 13 μὲν om. E 14. 15 τὸ δὲ — ἀσύγχυτον om. E 15 δὲ] οὖν E 19 δὲ] τὲ Aa ante ἐν add. καὶ a 21 ἐνυπάρχοι Aa 28 δηλώσει A γὰρ] τὸ Aa 30 πρόκειται θεωρουμένων coll. Aa 33 ἕκαστον om. E 33 et 34 ἴδια utrobique libri 36 δὴ] δὲ E

καὶ ἐν σχήμασι καὶ ἐν ἀρεταῖς καὶ ἐν ἐπιστήμαις. δεῖ τοιγαροῦν μὴ τὸ 108
ὅμοιον εὐθὺς ἐπιχειρεῖν καθόλου ὁρίζεσθαι, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τὸ ἐν χρώμασιν,
ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐν σχήμασιν, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐν ἀρεταῖς καὶ τὸ ἐν ἐπιστήμαις ἰδίᾳ. 40
καὶ τὸ ὀξὺ πάλιν ἔστι μὲν ἐν ὄγκοις, ἔστι δὲ καὶ ἐν φωναῖς, καὶ δεῖ τὸν
5 ὁρίσασθαι προθέμενον τὸ ὀξὺ μὴ εὐθὺς ἐπιχειρεῖν καθόλου τοῦτο ποιεῖν,
ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ ἐν φωνῇ καὶ τὸ ἐν ὄγκῳ καὶ εἴ πη ἄλλως τὸ ὀξὺ λέγεται
ἀποδοῦναι καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ κοινὸν ἀνιέναι. ταῦτα δ' οὕτω ποιητέον δι'
εὐλάβειαν τοῦ μήποτε εἴη ὁμώνυμον τὸ κοινόν· ἀσαφὲς γὰρ ὂν ἄδηλον εἰ
οὕτως ἢ ἄλλως ἔχει. ἐκ τῶν εἰδῶν δέ τις ποιούμενος τὴν ἐξέτασιν, ῥᾷον
10 ἕξει γνῶναι ὡς ἔχει τὸ κοινόν, καὶ εἰ μὲν κοινός τις λόγος φανείη τοῖς 45
ἰδίᾳ λαμβανομένοις ὑπάρχων κατὰ τὸ ὄνομα οὗ ἀλλήλοις ταῦτα κεκοινωνή-
κασιν, δῆλον ὅτι ὅρος οὗτος ὁ λόγος τοῦ κοινοῦ καὶ γένος ἐκεῖνο τούτων
ἐστίν· εἰ δὲ μηδέν, ὀνόματι μόνῳ ἡ κοινωνία τοῖς ἅπασι, καὶ οὐ γένος
ἀλλ' ὁμώνυμος φωνὴ τὸ κοινόν. οὐδὲν δὲ ἧττον εὐλαβεῖσθαι δεῖ ἐν τοῖς
15 ὅροις καὶ τὸ μεταφορικῶς τι λέγειν ἢ τροπικῶς. εἰ γὰρ τοὺς ὀρθῶς δια-
λεγομένους καὶ φιλαλήθως οὐ χρεὼν ἐστι τοιοῦτόν τι ποιεῖν ἐν ταῖς δια-
λέξεσι, πολλοῦ γε δεῖ τοὺς ὁριζομένους· πρὸς γὰρ τῇ ἀσαφείᾳ ἔτι καὶ σύγ- 50
χυσις ἂν ἐκ τῶν τοιούτων τοῖς ὅροις προσγίγνοιτο, περὶ ἄλλου του τυχὸν
οἰομένου τοῦ ἀκούοντος ἢ περὶ τοῦ προκειμένου τὸν ἀποδιδόμενον ὅρον
20 γίγνεσθαι. καίτοι διαλεγομένῳ μὲν συγγνοίη ἄν τις ἐνίοτε, μεταφοραῖς
χρησαμένῳ καὶ τροπαῖς, στενουμένῳ πολλάκις ταῖς τοῦ προσδιαλεγομένου
περὶ τοὺς λόγους στροφαῖς καὶ πυκνότησι καὶ ζητοῦντι ἐξάλυξιν· τῷ δὲ
τὰς τῶν πραγμάτων οὐσίας διὰ τῶν ὅρων προτιθεμένῳ παρι|στᾶν οὐδεὶς 109
ἂν συγγνώσεται τροπικῶς τε καὶ μεταφορικῶς τοὺς λόγους προφέροντι, ὅτι
25 μὴ πρὸς ἄλλο τί ποτε τὸν ὁριζόμενον ἀποβλέπειν δεῖ ἢ πρὸς μόνην ἀεὶ
τὴν ἀκριβῆ τῆς οὐσίας τοῦ ὁριστοῦ παράστασιν.

p. 97b31 Ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι δεῖ τό γε συλλελογίσθαι ὑπάρχειν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὅροις τὸ σαφές.

Ὥσπερ τοῖς ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συνεστηκόσιν ἀδύνατόν ἐστιν ὑπάρξαι
30 μὴ τῆς ὕλης ὑποκειμένης καὶ τῷ εἴδει συνερχομένης, οὕτω τοῖς ἐκ γένους 5
καὶ διαφορᾶς ἀδύνατον συστῆναί ποτε μὴ τοῦ γένους ὑπάρχοντος· ἀνάλογον
γὰρ ὕλῃ μὲν τὸ γένος, εἴδει δὲ αἱ διαφοραί. γένος δὲ τῆς ἀποδείξεως ὁ
συλλογισμός· πῶς ἂν οὖν συσταίη ἀπόδειξις δίχα συλλογισμοῦ; ἀναγκαῖον
ἄρα τὸ συλλογίζεσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτων, οὕτω δὴ
35 καὶ ἐπὶ τῶν ὅρων ἀναγκαῖον τὸ σαφές, ὡς μὴ δύνασθαι ὅρον εἶναι σαφη-

---

1 ἐν ante ἐπιστήμαις om. a 6 φωναῖς E ἄλλως] ἄλλη Aa 7 ἀποδοῦναι καὶ] ἀποδόμενον Aa 9 ῥαότερον Aa 15 τι] τε E 18 προσγένοιτο E 19 οἰσμένου a 20 συγγενοίη E 22 ἐξάλλυσιν Aa 24 συγγνοίη E 25 ποτε om. E δεῖ] χρεὼν ἐστὶν E 30 τῆς] τοῖς Aa 31 διαφορῶν E ὑπάρξαντος E 33 ἂν om. E 34 τούτων] τούτου Aa δὴ om. E
35 ὡς μὴ — εἶναι σαφές (222,2) om. E

νείας χωρίς. δηλωτικὸν γὰρ ὁ ὅρος, ὥσπερ συλλογιστικὸν ἡ ἀπόδειξις, τὸ 109
δὲ δηλωτικὸν ἀναγκαῖον εἶναι σαφές· ὡς γὰρ τὸ ἄδηλον ἀσαφές, οὕτω τὸ 10
δῆλον σαφές, καὶ ἀνάπαλιν. εἰ οὖν ἄδηλον ὁ ὁρισμός, πῶς τὴν οὐσίαν
δηλώσει; οὐδὲν γὰρ δι' ἀδήλου δηλοῦσθαι πέφυκε, καὶ ἀνεπίστημον πάντη
5 τὸ δι' ἀδήλου δεικνύειν τι, εἴτε δῆλόν ἐστιν εἴτε ἄδηλον τὸ δεικνύμενον.
δεῖ ἄρα δῆλον εἶναι τὸν ὁρισμόν, εἰ δὲ δῆλον, πάντως καὶ σαφῆ. ἐκ γοῦν
τῆς ἀναλογίας ἡ ἐπιχείρησις· ἀνάλογον γὰρ ὡς πρὸς τὸ ἀποδεικνύναι τὸ
συλλογίζεσθαι, οὕτω τὸ δηλοῦν πρὸς τὸ ὁρίζεσθαι.

p. 97b33 Τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν διὰ τῶν καθ' ἕκαστον. 15

10 Ἀναγκαιότατον, εἴπερ τι ἕτερον, ὑπάρχειν τοῖς ὅροις εἰρηκὼς τὴν
σαφήνειαν, δείκνυσι καὶ πρὸς ταύτην λυσιτελεστάτην οὖσαν τὴν ἀνάλυσιν.
τὸ σαφὲς γὰρ ἔσται τοῖς ὅροις ἐνόν, εἰ τὸ ἐν ἑκάστῳ γένει ὑπάρχον ὁρίζε-
σθαι βουλόμενοι μὴ καθόλου αὐτὸ λαμβάνομεν ὡς ἐν τῷ γένει ὄν, ἀλλὰ
καθ' ἕκαστον εἶδος αὐτὸ λαμβάνομεν. τίθησι δὲ τούτου καὶ παράδειγμα.
15 τὸ γὰρ ὅμοιον ὑπάρχει ἐν χρώμασι καὶ σχήμασι, καὶ ἕτερα κατ' εἶδος 20
ἀλλήλων σχῆμα καὶ χρῶμα, καὶ κοινόν τι τὸ ὅμοιον ἁπλῶς τοῖς τε ἐν
σχήμασιν ὁμοίοις καὶ τοῖς ἐν χρώμασιν. οὐ χρὴ οὖν ὁρίζεσθαι βουλομένους
ἁπλῶς λαμβάνειν τὸ ὅμοιον καὶ οὕτω πειρᾶσθαι ἀποδιδόναι τὸ ὅμοιον τί
ἐστιν, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τὸ ἐν χρώμασιν, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐν σχήμασιν. ἐκείνως
20 μὲν γὰρ συγκεχυμένος ἔσται ὁ λόγος καὶ ἀσαφής, οὕτω δὲ διευκρινημένος
τε καὶ σαφής· ὁλοσχερὴς γὰρ ἡ λῆψις τοῦ καθόλου, ἡ δὲ τοῦ καθ' ἕκαστα
λελεπτολογημένη. καὶ δεύτερον δὲ παράδειγμα τίθησι τὸ ὀξύ, ὅπερ ἔν τε 25
φωναῖς ἐστι καὶ ἐν ὄγκοις καὶ ἐν χυμοῖς· ὃ καὶ αὐτὸ οὐχ ἁπλῶς κατὰ τὸ
κοινὸν ἀλλὰ κατ' εἶδος ὁρίζεσθαι χρή, ἰδίᾳ μὲν τὸ ἐν φωναῖς, ἰδίᾳ δὲ τὸ
25 ἐν ὄγκοις καὶ ἰδίᾳ τὸ ἐν χυμοῖς λαμβάνοντα. οἷον τί ἐστι τὸ ἐν χρώμασιν
ὅμοιον; τὸ τοῦ αὐτοῦ κατ' εἶδος μετέχειν χρώματος, ὡς ἡ χιὼν καὶ τὸ
ψιμύθιον. καὶ τί τὸ ἐν σχήμασιν ὅμοιον; τὸ τοῦ αὐτοῦ κατ' εἶδος μετέχειν
σχήματος, ὡς τὰ δύο τρίγωνα ἢ τετράγωνα, ἢ ὡς ἐπὶ τῶν πολυγώνων τὸ
τὰς γωνίας ἴσας ἔχειν καὶ τὰς πλευρὰς ἀνάλογον. καὶ τὸ ὀξὺ πάλιν τί 30
30 μὲν ἐν φωναῖς ἐστιν ἀποδιδόντες ᾧ τὸ βαρὺ ἀντίκειται φήσομεν, τὸ δὲ
ἐν ὄγκῳ ᾧ τὸ ἀμβλύ, ἢ ὅπως ἂν ἄλλως ἐνδέχηται. ἔστι δὲ τὸ μὲν πρό-
τερον παράδειγμα γένους, τὸ δὲ δεύτερον ὁμωνύμου φωνῆς. ἐπὶ μὲν γὰρ
τῶν κατ' εἶδος ὁμοίων ἔστι τι καὶ κατὰ τοὺς ἀποδιδομένους λόγους κοινόν·
ἐπὶ δὲ τῶν ὀξέων οὐχί. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅτι δύο γένη λαμβάνει, ἓν
35 μὲν ὡς ὑποκείμενον, ἕτερον δὲ ὡς τούτῳ ἑπόμενον, καὶ παραγγέλλει μὴ
κατὰ τὸ ὅλον γένος τὸ ὑποκείμενον τὸν τοῦ ἑπομένου λαμβάνειν ὁρισμόν, 35

4 ἂν ἐπίστημον libri 9 ἔσται] ἐστὶν Aa 12 ἐνόν] φησὶν E ὑπάρχον
om. E 16 χρῶμα καὶ σχῆμα coll. E τι om. E 17 καὶ τοῖς] τοῖς τε E
18 ἁπλῶς om. Aa 18. 19 ἀποδιδόναι τί ἐστιν ὅμοιον E 21 τε om. E
25 λαμβάνοντος Aa 28 ἢ τὰ τετράγωνα E 30 ἐστιν om. E 31 ἐνδέχοιτο E:
ἐνδέχεται a 35 μὴ om. Aa

ἀλλὰ κατὰ τὰ εἴδη τοῦ γένους, ἵνα καὶ κατὰ τὰ εἴδη τοῦ ἑπομένου εὐδη- 109
λότερον καὶ σαφέστερον ὁ ὁρισμὸς ἀποδιδῶται. τὸ γὰρ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον
τῆς ποιότητος ἴδιον· εἴπερ οὖν ἀποδιδόναι τις τὸν τοῦ ὁμοίου ὁρισμὸν βού-
λεται, σαφέστερον ἂν ἀποδώσει κατὰ τὰ εἴδη ἀποδιδοὺς τῆς ποιότητος ἢ
5 κατ' αὐτὴν ἁπλῶς τὴν ποιότητα. εἰ δὲ καὶ ὁμώνυμον ᾖ τὸ κοινόν,
ἀνάγκη πάντως καὶ καθ' ἕκαστον τῶν σημαινομένων ἴδιον ἀποδιδόναι καὶ
τὸν λόγον τὸν κατὰ τοὔνομα. 40

p. 97b35 Καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ κοινὸν βαδίζειν.

Μετὰ τὴν τῶν εἰδῶν, φησί, λῆψιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ἰδίων ἑκάστου
10 λόγων χρὴ βαδίζειν ἐπὶ τὸ κοινόν. τὸ δὲ εὐλαβούμενον μὴ ὁμωνύμῳ
ἐντύχῃ διττῶς ἔστι νοῆσαι· ἢ γὰρ ὅτι οὕτω ποιητέον, ὡς εἴπομεν, δι'
εὐλάβειαν τοῦ μὴ ὁμωνύμῳ ἐμπεσεῖν (εἴτε γὰρ γένος εἴτε ὁμώνυμος φωνὴ
τὸ κοινόν, οὕτω ῥᾷον ἐπιγνωσόμεθα, εἰ ἕκαστον ἰδίᾳ τῶν εἰδῶν ἀπολαβόντες 45
ὁρισόμεθα, καὶ οὕτω διαγνόντες ὡς ἔχει τὸ κοινὸν οὐκ ἂν ὡς γένει τῇ
15 ὁμωνύμῳ φωνῇ ἐντευξοίμεθα) ἢ οὖν οὕτως, ἢ ὅτι ὁπόταν διὰ τῶν εἰδῶν
τὸν τοῦ κοινοῦ λόγον ὡς γένους εὑρεῖν πειρώμεθα, εὐλαβητέον μήποτε εἴη
ὁμώνυμος ἐκεῖνο φωνή, καὶ πλανᾷ ἡμᾶς ὡς ὂν γένος ἐκ τοῦ κοινῶς κατὰ
πάντων λέγεσθαι τῶν εἰδῶν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχον τοῦτο γνωσόμεθα, χρὴ
ἀπαλλάττεσθαι καὶ μὴ μάτην ἐπιχειρεῖν ὁρισμὸν εὑρίσκειν αὐτῶν. ὅρα δὲ
20 ὅτι καὶ γένους παράδειγμα καὶ ὁμωνύμου φωνῆς τέθεικε· τὸ μὲν γὰρ 50
ἁπλῶς ὅμοιον ὡς γένος τῶν κατ' εἶδος ὁμοίων εἴληπται, τὸ δὲ ὀξὺ ὡς
ὁμωνύμως κατὰ τῶν εἰδικῶς λαμβανομένων ὀξέων λεγόμενον.

p. 97b37 Εἰ δὲ μὴ διαλέγεσθαι δεῖ μεταφοραῖς. |

Καὶ τοῦτο πρὸς σαφήνειάν ἐστι συντελοῦν τὸ παράγγελμα. αἱ γὰρ 110
25 μεταφοραὶ καὶ τὰ μεταφορικῶς λεγόμενα πάντα ἀσάφειαν ἐμποιεῖν τοῖς
λόγοις πεφύκασιν, οἷον αἱ τροπικαὶ λέξεις καὶ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ
ἀναλόγως λεγόμεναι, ὥσπερ ἐκνεύρισιν λέγομεν τὴν ἀφροντιστίαν καὶ ἄνεσιν
τῆς ψυχῆς ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζῴων, οἷς τῶν νεύρων ἐκκοπέντων ἢ
ἐξαιρεθέντων πάρεσις ἐπιγίνεται· καὶ κεραίαν τοῦ πλοίου φαμὲν διὰ τὸ 5
30 ἐοικέναι κέρατι ζῴου· καὶ πόδας σκεύους λέγομεν τὰ ἔσχατα καὶ ἀνέχοντα
τὰ ἄνωθεν, διὰ τὸ ἀναλογεῖν τοῖς ποσὶν ἐσχάτοις οὖσι τοῦ ζῴου καὶ
ἀνέχουσι τὰ λοιπά. εἶθ' ὥσπερ εἰπόντος τινὸς ὅτι 'καὶ μὴν ἐνίοτε ἐν ταῖς
διαλέξεσι παραλαμβάνομεν μεταφοράς', διὰ τοῦτ' ἐπήνεγκεν ὅτι ἀνάγκης

---

3 ἀποδίδοται Aa 3. 4 βούλοιτο et ἀποδώσοι E 10 et 12 ὁμωνυμίᾳ E
14 εὑρισόμεθα E 15 ἐντευξόμεθα E 16 τὸν om. E 17 ἐκεῖνο ὁμώνυμος
coll. E 18 ἔχον οὕτως coll. E 24 παράδειγμα E 26 post pr. καὶ
add. αἱ E 27 ἀναλογίαν E ἀφροντιστίαν scripsi: ἀφροντησίαν Aa: ἀφροντισίαν E
30 σκεύους] κλίνης E λέγομεν] φαμὲν E

τινὸς ἐπιγινομένης διαλεγόμεθα μεταφοραῖς. ἡ δὲ ἀνάγκη ἐστίν, ὁπόταν 110 ὑπὸ τοῦ προσδιαλεγομένου στενούμενοι τὴν ἧτταν οὐ φέρωμεν, ἥτις ἀνάγκη τοῖς ὁριζομένοις οὐ πρόσεστιν. οὐ γὰρ νίκης οὗτοι ἀλλὰ τῆς 10 ἀληθείας ἀντιπεποίηνται· ἐκεῖ μὲν γὰρ πάλη καὶ μάχη καὶ νίκης ἔφεσις, 5 ἐνταῦθα δὲ τὸ τέλος οὐσίας καὶ ἀληθείας εὕρεσις.

p. 98a 1 Πρὸς δὲ τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα ἐκλέγειν.

Οἰκεῖον καὶ τοῦτο τῇ περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης διδασκαλίᾳ τὸ τρόπους παραδοῦναί τινας, δι' ὧν εὐπορήσομεν ἀποδιδόναι τὰ αἴτια ἐν οἷς 15 προβλήμασι φυσικοῖς τὸ διὰ τί ἀπαιτούμεθα περὶ τῶν πλειόνων. περὶ γὰρ 10 τῶν μαθηματικῶν ὀλίγαι ἴσως αἱ πεύσεις προσφέρονται, διὰ τὸ μηδ' εἶναι πολλούς, οἳ περὶ αὐτὰ καταγίνονται, τῶν πολλῶν μηδ' εἰς ἔννοιαν ἐρχομένων αὐτῶν μηδ' εἴπερ ὅλως τοιαῦτ' ἐστί τινα γινωσκόντων· πλὴν εἰ μήπου τι τῶν φυσικῶς ἑπομένων τισὶ μαθηματικῆς θεωρίας συμβῇ τινος ἔχεσθαι, περὶ ὧν ἐρωτώμενοι ἀνάγκην ἕξομεν συμμίκτους τινὰς ποιεῖσθαι 15 τὰς ἀποκρίσεις, οἷον περὶ ἴριδος, διὰ τί οὑτωσὶ σχηματίζεται ἢ χρωματί- 20 ζεται, περὶ ὄψεως καὶ ἑτέρων τοιούτων. τὰ δὲ πλείω τῶν φυσικῶν φυσικὰς ἔχει καὶ τὰς τῶν αἰτίων ἀποδόσεις, περὶ ὧν καθ' ἑκάστην τὰς πεύσεις ποιούμεθα, τῆς ψυχῆς ὡς οἰκεῖον αὐτῆς καὶ συγγενῆ τὸν λόγον ζητούσης, δι' ὃν ἕκαστα γίνεται. πρὸς οὖν τὸ ἔχειν λόγους ἀποδιδόναι, ὅτε τὸ διὰ τί 20 περί τινος τῶν φυσικῶν ἐρωτώμεθα, χρήσιμοι ὅτι μάλιστα αἱ διαιρέσεις τε καὶ ἀνατομαί. ἔνθα μὲν γὰρ ἐμφανῆ τὰ πράγματα πρόκειται, αἱ διαι- 25 ρέσεις ἱκαναὶ πρὸς τὸ εὑρίσκειν τε καὶ ἀποδιδόναι τοὺς μέσους· ἔνθα δὲ εἰς βάθος ἀποκεκρύφαται, ὡς ἐν τοῖς ζῴοις ἔστιν ἰδεῖν πολλὰ τῶν μορίων ἔνδον κρυπτόμενα, ἐνταῦθα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν πείρᾳ τῶν ἀνατομῶν εἶναι 25 τὸν τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι βουλόμενον. δεῖ δὴ οὕτω ποιεῖν ἑαυτοὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἑτοιμάζοντας· τὸ γένος πρῶτον τὸ κοινὸν ὑποτίθεσθαι, ὃ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς εἴδεσιν, ἐφ' ὧν ζητοῦμεν αἰτίας ἀποδιδόναι τινῶν ἐνθεωρουμένων αὐτοῖς, καὶ ὁρᾶν τί παντὶ τῷ γένει ἐκείνῳ ἕπεται. 30 οἷον εἰ ζῷα εἴη, ἐν οἷς ζητοῦμεν τὰς αἰτίας ἀποδοῦναι τῶν ὑπαρχόντων 30 αὐτοῖς, τὸ ζῷον ὑποθεμένους ζητεῖν τί παντὶ ζῴῳ ὑπάρχει, κἀντεῦθεν ἑτοίμους εἶναι, εἴ τις περὶ τῶν εἰδῶν τινος πύθοιτο, διὰ τί τόδε ὑπάρχει αὐτῷ, μέσον ὅρον τὸ γένος τιθέναι, δι' αὐτὸ λέγοντας ὑπάρχειν τῷ εἴδει τὸ κατηγορούμενον. οἷον ἐπεὶ παντὶ ζῴῳ ὑπάρχει τὸ αἰσθάνεσθαι φύσει, τὸ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβαίνειν, εἴ τις ἔροιτο διὰ τί ὁ ἄνθρωπος αἰσθά- 35 νεται, 'διότι ζῷόν ἐστιν' ἀποκρινούμεθα, καὶ διὰ τί ἀπὸ τόπου εἰς τόπον 35 μεταβαίνει, ὡσαύτως. καὶ ἐφεξῆς πάλιν τοῦ γένους τὸ αὐτὸ ποιήσομεν τὸ προσεχὲς αὐτῷ λαβόντες εἶδος καὶ τί αὐτῷ παντὶ ζητήσαντες ἕπεται.

1 ἐπιγενομένης E διαφοραῖς E 7 τὸ om. Aa 9 διὰ τί] διότι Aa, itemque porro 15. 19. 31 sqq. περὶ (ante τῶν)] παρὰ E 14 ἔχομεν E τινὰς om. Aa 15 σχηματίζεσθαι A 19 δι' ὧν a 29 τὰς om. Aa 32 ὅρος Aa 34 ὁ om. Aa

κἂν τις περὶ αὐτοῦ ἔρηται, διὰ τί τῳδέ τινι τῶν ὑπ' ἐκεῖνο εἰδῶν τὸ ἑπό- 110
μενον ὑπάρχει, τὸ γένος αἴτιον ἀποδώσομεν· οἷον ἐπεὶ ὄρνιθι παντὶ τὸ
σχιζόπτερον ἕπεται, εἴ τις ἔροιτο διὰ τί ἀλεκτρυὼν σχιζόπτερον 'διότι ὄρνις'
ἀποκρινούμεθα. καὶ οὕτως ἐπὶ πάντων ποιήσομεν μηδὲν ἐν τῷ διαιρεῖν
5 ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ πάντα λαμβάνοντες καθ' εἱρμόν, καὶ ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου 40
τὴν διάνοιαν οὕτω γυμνάζοντες. οὕτω γὰρ ἕξομεν ἤδη λέγειν διὰ τί
ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ τὸ γένος τὰ τῷ γένει ἑπόμενα καὶ ἁπλῶς διὰ τί τοῖς
ὑπὸ τὸ κοινὸν τὰ ἑπόμενα τῷ κοινῷ. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν διαιρέσεων·
ἐκ δὲ τῶν ἀνατομῶν οἷον ὅτι πᾶν ζῷον ἐξ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ· ἐπεὶ οὖν
10 τοῦτο παντὶ ζῴῳ ἕπεται, τοῦ ὑπάρχειν τινὶ τῶν τοῦ ζῴου εἰδῶν τὸ παντὶ
ζῴῳ ἑπόμενον μέσον καὶ αἴτιον τὸ ζῷον ληψόμεθα. καὶ ἐπεὶ παντὶ ἰχθύϊ
τὸ μὴ ἔχειν πνεύμονα ἕπεται, τοῦ ὑπάρχειν τινὶ ἰχθύϊ οἷον γλάνιδι τὸ μὴ 45
ἔχειν πνεύμονα μέσον ἐστὶ καὶ αἴτιον ὁ ἰχθύς. διὰ τί ὁ ἄνθρωπος ἐκ
ξηροῦ καὶ ὑγροῦ; διότι ζῷον. καὶ διὰ τί γλάνις οὐκ ἔχει πνεύμονα;
15 διότι ἰχθύς ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήκαμεν σαφὲς παράδειγμα καὶ ἅπασι
γνώριμον τὸ ζῷον λαβόντες, οὗ καὶ τὸ ὄνομα καὶ ὁ λόγος δῆλα τοῖς
ἅπασιν, ὡς δὴ καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτό. ἀλλὰ κἂν ἄλλο τι ᾖ τῶν
ἀσυνήθων ἢ καὶ μηδ' ὅλως ὠνομασμένον, ἐφ' οὗ ἴσως καὶ ὀνοματοθετῆσαι
δεήσει, ἢ καὶ μὴ ὀνόματι ἀλλὰ λόγῳ δηλούμενον, ἢ καὶ μὴ γένος ἀλλά τι 50
20 πάθος πλείοσιν ἐκ φύσεως ὑπάρχον κοινόν, τῇ διαιρέσει καὶ τῇ ἀνατομῇ
χρώμενοι, ὡς εἴρηται, καὶ ἀεὶ τὰ ἑπόμενα πάντα τῷ κοινῷ ζητοῦντες, καὶ
τοῦ ὑπάρχειν ταῦτα τοῖς ὑπ' ἐκεῖνο μέσον ἐκεῖνο καὶ αἴτιον θήσομεν,
οἷον τὸ κέρατα ἔχειν· τοῦτο γὰρ καὶ ἐλάφῳ καὶ αἰγὶ καὶ βοῒ καὶ προ-
βάτῳ ὑπάρχει. δεῖ γὰρ καὶ τούτῳ λαβεῖν τὰ ἑπόμενα καὶ τίσι τοῦτο
25 ἕπεται, καὶ τοῦτο μέσον ἀποδιδόναι τοῦ ὑπάρχειν τὰ αὐτῷ καθόλου ἑπό-
μενα τοῖς οἷς αὐτὸ ἕπε|ται. τῷ μὲν γὰρ κερασφόρῳ ἕπεται τὸ ἔχειν 111
ἐχῖνον καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀμφόδουν, τὸ δὲ ἔχειν κέρατα τοῖς εἰρημένοις.
διὰ τί οὖν βοῒ ἢ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων τινὶ τὸ ἔχειν ἐχῖνον ἢ τὸ μὴ
ἀμφόδουν; διότι κέρατα ἔχει. πάλιν τῷ ἀχόλῳ ἕπεται τὸ μακρόβιον, τῷ
30 δὲ ἀνθρώπῳ τὸ ἄχολον. διὰ τί τοίνυν μακρόβιον ἄνθρωπος; διότι ἄχολον.
τοῦτο δὲ λέγομεν οὐχ ὅτι πάντῃ χολῆς ἐστέρηται, ἀλλ' ὡς ὀλιγόχολον. 5
ἔστι γὰρ οὗ τὸ πρῶτόν τινι προστιθέμενον τὸ ὀλίγον δηλοῖ, ὡς γραμματι-
κῶν παισὶ παραδέδοται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑτέρους χυμοὺς ἐν ἀνθρώπῳ τὸ
χολῶδες παρατιθέμενον πλεῖστον ὅσον ἠλάττωται. ἔστι καὶ τρίτος τρόπος
35 τῆς τοῦ μέσου εὑρέσεως, οὗτος δέ ἐστι τὸ ἀνάλογον· ἄλλο γάρ ἐστι τὸ ὡς
γένος κοινόν, ἄλλο τὸ ὡς συμβεβηκός τε καὶ πάθος, καὶ ἕτερον τὸ ἀνά-
λογον, οἷον τῇ σηπίᾳ τὸ σήπιον, τῷ ἰχθύϊ ἡ ἄκανθα, ἵππῳ καὶ βοῒ καὶ

3 ἕπεται om. Aa ἀλεκτριῶν Aa 4 ποιήσωμεν E 10 post τὸ παντὶ add. τῷ E 11 καὶ post μέσον om. E παντὸς Aa 12 γλανίδι et 14 γανὶς (sic) libri 16 καὶ post οὗ om. E 18 ὠνομασμένων Aa 21 χρωμένους Aa ζητοῦντας libri 22 μέσον καὶ αἴτιον ἐκεῖνο coll. E θήσομεν] τιθεμένους Aa 24 ὑπάρχει om. Aa γὰρ] δὴ E 27 post δὲ add. μὴ Aa 33 παιδὶ Aa 34 ἐλάττωται a

τοῖς τοιούτοις τὸ ὀστοῦν. ἀνάλογον γὰρ ὡς τὸ ὀστοῦν ἐν τοῖς ὀστᾶ 111
ἔχουσιν, οὕτω τὸ σήπιον ἐν τῇ σηπίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσιν ἡ ἄκανθα· 10
ἐρειστικὸν γὰρ τῇ τῆς σαρκὸς μαλακότητι τούτων ἕκαστον. ἐπεὶ οὖν ὡς
γένος τι ὀνομάσαι κοινὸν τούτοις ἑπόμενον οὐκ ἔχομεν, τὸ ἀνάλογον
5 τίθεμεν καὶ ὥσπερ κατὰ τὸ γένος ἓν τὰ ὁμογενῆ λέγομεν, οὕτω καὶ ταῦτα
ἓν φαμεν κατὰ τὸ ἀνάλογον· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τὸ γένος μέσον τίθεμεν
τοῦ εἶναι τῷ ὑποκειμένῳ τὸ κατηγορούμενον, οὕτως ἐνταῦθα τὸ ἀνάλογον·
καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τὸ μὲν γένος τοῖς εἴδεσιν ἕπεται, τὸ δὲ παντὶ τῷ γένει 15
ὑπάρχον τῷ γένει ἑπόμενον διὰ μέσου αὐτοῦ ὑπάρχει τῶν εἰδῶν ἑκάστῳ,
10 οὕτω κἀνταῦθα τὸ μὲν ἀνάλογον τοῖς ἐν οἷς θεωρεῖται εἴδεσιν ἕπεται, τὸ
δὲ ὑπάρχον παντὶ τῷ ἀνάλογον διὰ μέσου τοῦ ἀνάλογον πᾶσιν ὑπάρχει
τοῖς εἴδεσιν. ἔστι δὲ τὸ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἑπόμενον παντὶ τῷ ἀνάλογον
τὸ τὴν σάρκα ἐρείδεσθαι· παντὶ γὰρ τῷ ἔχοντί τι τοιοῦτον, ἤγουν ἢ σήπιον
ἢ ἄκανθαν ἢ ὀστοῦν, ἡ σὰρξ ἐρείδεται διὰ τοῦτο αὐτὸ τὸ ἀνάλογον. διὰ
15 τί τῇ σηπίᾳ ἡ σὰρξ ἐρείδεται; διότι τὸ σήπιον αὐτῇ πρόσεστι τὸ ἀνα- 20
λογοῦν ὀστῷ καὶ ἀκάνθῃ. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν οὕτως. ἐν μὲν τοίνυν
τοῖς κατὰ γένος κοινωνοῦσιν αἱ διαιρέσεις ἔσονται οἰκειότεραι, ἐν δὲ τοῖς
κατὰ πάθος καὶ τὸ ἀνάλογον αἱ ἀνατομαί.

p. 98a 1 Πρὸς δὲ τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα ἐκλέγειν δεῖ.

20 Ἐπειδὴ συχνῶς οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀλλήλους προβλήματα φυσικὰ
προτιθέασιν αἰτίας ζητοῦντες τοῦ τόδε τῷδε ὑπάρχειν, ὧν ἀποδιδομένων 25
ἀπόδειξις γίνεται, μέθοδον ἡμῖν ἐνταῦθα παραδίδωσι τοῦ εὐπορεῖν μέσων
ἐν ταῖς τοιαύταις τοῦ διὰ τί ἐρωτήσεσιν. ἔστι δὲ ἡ μέθοδος τριττή· ἢ
γὰρ ἀπὸ γένους ἢ ἀπὸ πάθους ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνάλογον, ἢ ὡς γένους λαμβα-
25 νομένου αἰτίου καὶ μέσου τοῦ τόδε τῷδε ὑπάρχειν, ἢ πάθους ἢ τοῦ ἀνά-
λογον. πῶς δὲ τούτων ἕκαστον ἔσται, ὁ λόγος δηλώσει. λέγει τοίνυν ὅτι
πρὸς τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα δεῖ ἐκλέγειν, τουτέστι πρὸς τὸ ἐκφράζειν
καὶ αἰτιολογεῖν τὰ προτιθέμενα προβλήματα δεῖ διαλέγειν, τουτέστιν ἀνε- 30
ρευνᾶν τάς τε ἀνατομὰς καὶ τὰς διαιρέσεις ὡς εὐπορίαν ἐχούσας ἡμῖν τῆς
30 τοῦ μέσου ἀποδόσεως.

p. 98a 2 Οὕτω δὲ ἐκλέγειν ὑποθέμενον τὸ γένος τὸ κοινόν.

Εἰπὼν ὅτι αἱ ἀνατομαὶ καὶ αἱ διαιρέσεις εἰς εὐπορίαν τοῦ μέσου συμ-
βάλλονται ἐν τοῖς προτιθεμένοις προβλήμασι, τοῦτό τε διδάσκει πῶς ἔσται, 35

---

4 ὀνομάσαι] ὀνόματι E   ἑπόμενον] ἐσόμενον Aa   6 τιθέαμεν libri   9 εἰδῶν] ὁδῶν E   13 τι om. E   14 ἄκανθαν scripsi: ἄκανθα libri   15 τὸ ante σήπιον om. Aa   15. 16 ἀνάλογον E   16 τοίνυν ἐν μὲν coll. Aa   17 οἰκειότερον Aa   19 ἐκλέγειν post τὸ transp. Aa   22 ἐνταυθοῖ E   24 ὡς ἢ coll. Aa   25 αἰτίου καὶ μέσου om. Aa   26 ἔσται om. E   27. 28 ἔχειν — δεῖ om. Aa   27 τουτέστι — διαλέγειν (28) om. E   29 ἀνατολὰς E   32. 33 συμβάλλοντο a

καὶ ἅμα τοὺς εἰρημένους τρόπους παραδίδωσι, καὶ πρῶτον τὸν ἀπὸ τοῦ 111
γένους, εἰς ὃν καὶ μάλιστα ἡ διαίρεσις συντελεῖ· σαφέστερος γὰρ οὗτος
ἡμῖν καὶ τῶν λοιπῶν εὐμαθέστερος. καὶ δεῖ ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀπάρχε-
σθαι τὸν διδάσκοντα, προοδοποιεῖν δυναμένων καὶ τοῖς ἑξῆς γίνεσθαι. προ-
5 τιθεμένου τοίνυν προβλήματος, ἐν ᾧ ζητεῖται διὰ τί τόδε τῷδε ὑπάρχει,
δεῖ τὸ γένος ὑποθέσθαι τὸ κοινὸν αὐτῷ τε τῷ ὑποκειμένῳ ἐν τῷ προ-
βλήματι καὶ τοῖς ὁμογενέσιν αὐτῷ εἴδεσι, καὶ ἐξεταζέσθω ποῖα καθόλου 40
τούτῳ τῷ γένει ὑπάρχει, ὡς τοῦ τῷ προκειμένῳ εἴδει καὶ πᾶσι τοῖς ὁμο-
γενέσιν αὐτῷ ὑπάρχοντος διὰ μέσου τοῦ γένους αὐτοῖς ὑπάρχοντος. εἶτα
10 τίθησι καὶ παράδειγμα.

p. 98a 3 Οἷον εἰ ζῷα εἴη τὰ τεθεωρημένα, ποῖα παντὶ ζῴῳ ὑπάρχει.

Εἰ ζῷα εἴη, φησί, τά τε ἐν τῷ προβλήματι ὑποκείμενα καὶ τὰ τού-
τοις ὁμογενῆ. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἐπὶ εἴδους τὸν λόγον παραδίδωσιν, οὐκ ἔστι 45
15 δέ ποτε ἓν εἶδος ὑπὸ τὸ γένος, ἀλλὰ πλείω ἀεί, διὰ τοῦτο καὶ οὕτω πλη-
θυντικῶς παρεισάγει τὰ εἴδη, οἷον φάσκων 'εἰ ὡς ἐπὶ ζῴων τὴν θεωρίαν
ποιούμεθα, καὶ εἶδος τοῦ ζῴου παραλαμβάνομεν ὑποκείμενον ἐν τῷ προ-
βλήματι καὶ ζητοῦμεν διὰ τί ὑπάρχει αὐτῷ τι, ὃ καὶ τοῖς ὁμοειδέσιν ὂν
θεωρεῖται'. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις προβλήμασι δεῖ τὸ γένος ὑποθέσθαι καὶ
20 εὑρεῖν ἐκ τῆς διαιρέσεως, ποῖα τῷ γένει παντὶ ἕπεται, ὡς εἶναι καὶ τὸ ἐν
τῷ προκειμένῳ προβλήματι κατηγορούμενον ἓν ἐξ ἐκείνων, ὃ ἑπόμενον τῷ 50
γένει παντὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ τῶν εἰδῶν ἑκάστῳ ὑπάρξει διὰ μέσου τοῦ
γένους. εὑρόντες γὰρ ἐκ τῆς διαιρέσεως ὅτι τὸ αἰσθητικὸν ἢ τὸ κατὰ τόπον
οἴκοθεν μεταβατικὸν ἢ κατὰ ὄρεξιν κινητικὸν παντὶ ζῴῳ ἕπεται, ἕξομεν
25 πρὸς τὸν ἐρωτῶντα διὰ τί τούτων τί τινι τῶν ὑπὸ τὸ ζῷον εἰδῶν ὑπάρχει,
τὴν αἰτίαν ἀποδοῦναι τὸ γένος μέσον τιθέμενοι. |

p. 98a 4 Ληφθέντων δὲ τούτων πάλιν τῶν λοιπῶν τῷ πρώτῳ. 112

Εἰ μὴ εὐθύς, φησίν, εἰς εἰδικώτατα τὸ γένος διαιρεῖται, ἀλλ' ἔστι
τινὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν εἰδικωτάτων, αὐτοῦ μὲν ὄντα εἴδη, ἐκείνων δὲ
30 γένη, δεῖ κατὰ διαίρεσιν προβαίνοντα τὰ προσεχῆ αὐτοῦ εἴδη λαμβάνειν 5
καὶ εὑρίσκειν καὶ τὰ τούτοις καθόλου ἑπόμενα, ἃ καὶ αὐτὰ αἴτια ἕξει τὰ
γένη τοῦ ὑπάρχειν τοῖς αὐτῶν εἴδεσι. λαβόντες γὰρ τὸ ζῷον καὶ εὑρόντες
τὰ τούτῳ ἑπόμενα πάντα, διαιροῦμεν τοῦτο εἰς τὰ αὐτῷ προσεχέστατα, καὶ
ἐπεὶ καὶ ταῦτα γένη ἑτέρων, ὥσπερ ἐπ' ἐκείνου πεποιήκαμεν, ζητοῦμεν

---

4 προοδοποιῶν E τοῖς] τῆς Aa 11. 12 lemma om. E 13 καὶ om. E
13. 14 τούτοις] τούτῳ Aa 24 post παντὶ add. τῷ Aa 26 τιθέμενος Aa
33 post τούτῳ add. παντὶ E αὐτοῦ προσεχέστερα E καὶ om. Aa
34 post ἑτέρων add. καὶ Aa

καὶ ἐπὶ τούτων, ποῖα τούτων ἑκάστῳ παντὶ ἕπεται. καὶ ἔσται ἡμῖν τούτων 112
ἕκαστον μέσον καὶ αἴτιον τοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ εἰδῶν ἑκάστῳ ὑπάρχειν
τῶν αὐτῷ ἑπομένων ἕκαστον. οἷον εἰ ὄρνις ἐστὶ τὸ τῷ ζῴῳ προσεχὲς 10
εἶδος, ποῖα τῷ ὄρνιθι παντὶ ἕπεται; ὧν ἕκαστον διὰ μέσου τοῦ ὄρνιθος
5 ἀετῷ τε ὑπάρξει καὶ ἱέρακι καὶ κορώνῃ καὶ τῶν λοιπῶν εἰδῶν ἑκάστῳ
τοῦ ὄρνιθος.

p. 98a 7 Δῆλον γὰρ ὅτι ἕξομεν ἤδη λέγειν.

Ἐὰν οὕτω, φησί, ποιῶμεν καὶ κατὰ διαίρεσιν προϊόντες ἐκλεγώμεθα
ἀεὶ τὰ τοῖς γένεσιν ἑπόμενα, δῆλόν ἐστιν ὅτι εὐπορήσομεν αἰτίων καὶ 15
10 μέσων, δι' οὓς τοῖς εἴδεσιν ὑπάρχει τὰ τοῖς γένεσι καθόλου ἑπόμενα.
κοινὸν δὲ λέγει τὸ γένος, καὶ τὰ ὑπὸ τὸ κοινὸν τὰ εἴδη. διὰ τί γὰρ τοῖς
εἴδεσιν ὑπάρχει τὰ τῷ γένει ἑπόμενα, λέγειν ἕξομεν ἐκ τῆς εἰρημένης
μεθόδου, τὸ γένος μέσον τιθέμενοι τῶν τε εἰδῶν καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῷ.
διὰ τί γὰρ ἀνθρώπῳ ἢ ἵππῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τὸ ζῷον ἁπλῶς ὑπάρχει τὰ τῷ
15 ζῴῳ ἑπόμενα, λέγειν ἕξομεν τὸ ζῷον μέσον λαμβάνοντες.

p. 98a 9 Ἔστω δὴ ζῷον ἐφ' οὗ A. 20

Παραδίδωσι καὶ ἐπὶ στοιχείων τὸ εἰρημένον δηλῶν καὶ ἐντεῦθεν τὸ
καθολικὴν εἶναι τὴν παραδεδομένην ταυτηνὶ μέθοδον. καὶ ἔστω, φησί, τὸ
γένος οἷον τὸ ζῷον ἐφ' οὗ A, τὰ δὲ ἑπόμενα τῷ ζῴῳ, ἃ ζητοῦνται διὰ τί
20 τοῖς αὐτοῦ ὑπάρχουσιν εἴδεσι, τὸ B, τὰ δὲ εἴδη τοῦ ζῴου, τὰ ΓΔΕ. διὰ
τί οὖν τῷ Δ, ἤτοι τῷ εἴδει τῷδε τοῦ ζῴου, ὑπάρχει τὸ B, τὰ ἑπόμενα 25
τῷ ζῴῳ; φανερὸν γάρ ἐστιν ὅτι διὰ τὸ A, τουτέστι τὸ ζῷον. ἔστι δὴ
μέσον τὸ A, μεῖζον ἄκρον τὸ B, ἔλαττον τὸ Δ.

p. 98a 11 Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις.

25 Ἐπειδὴ τὸ Δ λαβὼν ἐπὶ τῆς τοῦ διὰ τί ἀποδόσεως ὡς ἐφ' ἑνὸς
εἴδους τὸν λόγον πεποίηκε, διὰ τοῦτο οὕτως ἐπήνεγκεν· ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ Δ,
φησίν, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Γ καὶ τοῦ E.

p. 98a 12 Καὶ ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. 30

Τὸ αὐτό, φησίν, ἁρμόσει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν καὶ εἰδῶν καὶ
30 τῶν ἑπομένων· ἀεὶ γὰρ τὸ γένος μέσον τιθέντες τὰ τούτῳ ἑπόμενα κατὰ
τῶν αὐτοῦ εἰδῶν συνάξομεν. διὰ τί δὲ ὡς περὶ εἴδους ὑποκειμένου ἐν τῷ

3 τῷ om. Aa 8 ἐκλεγόμεθα Aa 9 post τὰ add. ἐν Aa εὐπορήσωμεν E 11 λέγω E 17 εἰρημένων a καὶ post δηλῶν om. E 18 μέθοδον ταυτηνὶ coll. E 21 ἤτοι] ἤγουν E 25 ἐπεὶ Aa 27 ante τοῦ E add. ἐπὶ Aa 28 post καὶ add. εἰ Aa 31 αὐτοῦ] αὐτῶν A

προβλήματι καὶ οὔθ' ὡς περὶ γένους οὔτε μὴν ὡς ἀτόμου τὸν λόγον 112
πεποίηκεν; ἢ ὅτι οὐ περὶ ἀτόμου μέν, ἐπειδὴ τῶν καθόλου ἡ ἐπιστήμη,
οὐ τῶν καθ' ἕκαστα· περὶ δὲ γένους οὐχί· περιείχετο γὰρ ἂν καὶ τὸ γενι- 35
κώτατον, τοῦτο δὲ ἀρχὴ καὶ κατηγορούμενον καὶ οὔτε ὑφ' ἕτερον οὔτε
5 διαιροῦν, ἀλλὰ διαιρούμενον, ὥστ' οὐδ' ἑπόμενόν τι μετὰ πολλῶν ἑτέρων
ἔχον ἐνυπάρχον αὐτῷ οὔτε κοινόν τι αὐτῷ καὶ ἑτέροις, δι' οὗ μέσου
ὑπάρξει αὐτῷ τὸ ἑπόμενον. οὕτω δὲ ἐκ τῆς διαιρέσεως τὰ κοινὰ τῷ
γένει εὑρήσομεν. εἰ γὰρ εἴη τυχὸν περὶ ζῴων ἡ θεωρία, τὴν οὐσίαν
διέλωμεν εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον, καὶ τὸ ζῷον εὑρήσομεν εἰς τὸ ἔμψυχον·
10 εἶτα τὴν οὐσίαν τὴν ἔμψυχον εἰς τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἀναίσθητον, καὶ
ἐν τῷ αἰσθητικῷ τὸ ζῷον εὑρήσομεν· εἶτα τὸ αἰσθητικὸν ἢ εἰς τὸ καθ' 40
ὁρμὴν καὶ ὄρεξιν κινητὸν καὶ εἰς τὸ μή, κἂν τῷ οὕτω κινητῷ τὸ ζῷον
ἔσται. καὶ οὕτως εὑρόντες τὰ παντὶ τῷ προκειμένῳ γένει ἑπόμενα δι'
αὐτοῦ μέσου καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸ εἴδεσιν ὑπάρχειν ταυτὶ φήσομεν. ταὐτὸ δὲ
15 καὶ ἐπὶ τῶν προσεχῶν εἰδῶν τοῦ γένους ποιεῖν δεῖ.

p. 98a 13 Νῦν μὲν οὖν κατὰ τὰ παραδεδομένα κοινά.

Τοῦτο διττῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ ὡς τῷ ἄνω συνεχὲς μόνον, οὐ 45
μὴν δὲ καὶ τοῦ κάτωθεν ἐχόμενον, ἀλλ' εἶναι ἄλλην ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ 'δεῖ
δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τούτων σκοπεῖν'. καὶ ἔσται οὕτω νοούμενον ὅτι ταῦτα
20 δὴ λέγομεν ὡς ἐπὶ γενῶν, ὧν ὀνόματα παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν εὑρίσκομεν
παραδεδομένα. κοινὰ γὰρ ὀνόματα τὰ γενικά φησιν. ὡς ἐλλείπειν τῷ
λόγῳ ὅτι τὸ αὐτὸ λέγομεν, κἂν μὴ ᾖ ὀνόματα τοῖς γένεσιν κείμενα, ἀλλ'
ἡμᾶς δέῃ ὀνοματοθετεῖν, ἢν ἴσως λόγοι ὦσιν ἀντ' ὀνομάτων τοῖς γένεσι
κείμενοι, ὡς δεῖν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐκ διαιρέσεων ἢ ἀνατομῶν ἴσως 50
25 εὑρίσκειν τὰ παντὶ τῷ γένει ἑπόμενα, καὶ διὰ μέσου τοῦ γένους ταῦτα
κατὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ συνάγειν εἰδῶν. ἢ οὖν οὕτως ἢ ὅτι μέχρι μὲν τούτου
περὶ τῶν παραδεδομένων εἴρηται κοινῶν ὡς γενῶν, ἃ καὶ συνήθη ἐστὶ τοῖς
πᾶσιν, ὅτι κοινά ἐστι, καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἔννοιαν ὡς κοινῶν τοῖς ὑπ'
αὐτὰ πᾶσιν εἴδεσιν ἔχουσιν ἅπαντες, οἷς λογικῆς θεωρίας ὁπωσοῦν ἐν ἕξει
30 ἐλθεῖν ἐξεγένετο, καὶ ἐφεξῆς εἶναι τὸν δεύτερον τρόπον τῆς τοῦ αἰτίου καὶ
μέσου εὑρέσεως. |

p. 98a 14 Δεῖ δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τούτων σκοπεῖν. 113

Ὅπερ, φησί, ἐπὶ τῶν γενῶν πεποιήκαμεν μέσα τιθέντες αὐτὰ τῶν τε
καθόλου ἑπομένων αὐτοῖς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰ εἰδῶν, οὐ μόνον ἐπὶ τούτων

6 ἐνυπάρχον] ὑπάρχον Aa 7 ὑπάρξει om. E 9 καὶ ἄψυχον om. E
11 εἶτα τὸ αἰσθητικὸν om. Aa 12 κινητὸν] κινητικὸν Aa εἰς τὸ om. Aa
κινητικῷ Aa 14 ὑπάρχει Aa 15 δεῖ om. Aa 16 post οὖν add. οὕτω E
18 καὶ om. E κάτω E 20 δὴ] δὲ Aa εὑρήσομεν E 21 ἐλλίπειν
(sic) Aa 22 λέγομεν om. Aa 23 δέῃ] δεῖ libri ἢν] ἢ Aa
24 ἀνατομῆς E 27 εἰσὶ τοῖς Aa 30 ἐγένετο Aa 34 αὐτοῖς scripsi: αὐτῷ libri

δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ κἄν τι κοινὸν ἕτερον φανῇ πλείοσιν ὑπάρχον εἴδεσιν, 113 ὅπερ οὐχ ὡς γένος ἔχει τὸ εἶναι κοινόν, ἀλλ' ὡς συμβεβηκός τι καὶ 5 πάθος, δεῖ καὶ τοῦτο ἐκλαμβάνοντα ἤτοι ἐκτιθέμενον, ὥσπερ καὶ τὸ γένος ἐκτέθειται, ζητεῖν καὶ ἐπὶ τούτου, τίσι τοῦτο ἀκολουθεῖ καὶ τίνα τούτῳ 5 ἕπεται· ὡς εἶναι καὶ τοῦτο μέσον τῶν οἷς τε ἕπεται καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῷ. τίθησιν δὲ καὶ παράδειγμα

p. 98a 16 Οἷον τοῖς κέρατα ἔχουσι τὸ ἔχειν ἐχῖνον.

Ἔστω, φησί, τὸ ὑπάρχον πλείοσιν οὐχ ὡς γένος, ἀλλ' ὡς συμβεβηκός 10 τι καὶ πάθος, τὸ ἔχειν κέρατα. ὑπάρχει δὲ τοῦτο βουσὶ καὶ αἰξὶ καὶ προ-10 βάτοις. τούτῳ δὴ ἕπεται τὸ ἔχειν ἐχῖνον ἢ τὸ μὴ ἀμφόδουν εἶναι. εἰ οὖν τις ἔροιτο, διότι βουσὶ καὶ προβάτοις καὶ αἰξὶν ὑπάρχει τὸ ἔχειν ἐχῖνον ἢ τὸ μὴ ἀμφόδοντα εἶναι, διὰ τὸ ἔχειν κέρατα φήσομεν.

p. 98a 20 Ἔτι δ' ἄλλος τρόπος ἐστὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον.

Ἔστι, φησί, καὶ τρίτος τις τρόπος τοῦ ἐκφέρειν καὶ αἰτιολογεῖν τὰ 15 15 προβλήματα ἕτερος παρὰ τοὺς προειρημένους· οὗτος δέ ἐστιν ὁ κατὰ τὸ ἀνάλογον. ἔστι δὲ ὁ τρόπος οὗτος, ὁπόταν ᾖ τι ἕν τισι διαφόροις κατ' εἶδος θεωρούμενον· καὶ ἓν μὲν οὐκ ἔστι κατά τι ὄνομα καὶ λόγον τὸν κατὰ τοὔνομα, ἵν' εἴη καὶ ὡς γένος κοινὸν τοῖς αὐτοῦ μετέχουσιν εἴδεσιν, ἔχει δὲ τὸ ἓν καὶ τὸ κοινὸν κατὰ ἀναλογίαν τινά, ὥσπερ τὸ σήπιον καὶ 20 20 τὸ ὀστοῦν καὶ ἡ ἄκανθα. τούτων γὰρ τὸ μὲν σηπίᾳ τὸ δ' ἰχθύσι, τὸ δ' ἵπποις καὶ βουσὶ καὶ ὄνοις καὶ πολλοῖς ζῴοις ἑτέροις ὑπάρχον κατὰ ἀναλογίαν τὸ κοινὸν ἔχουσιν. ὃν γὰρ λόγον ἔχει ἐν σηπίᾳ τὸ σήπιον, τὸν αὐτὸν ἡ ἄκανθα ἐν ἰχθύϊ καὶ ἐν ἵππῳ καὶ βοῒ τὸ ὀστοῦν· ἐρειστικὸν γὰρ ἕκαστον τῇ τῆς σαρκὸς μαλακότητι.

25 p. 98a 22 Ἔστι δὲ ἑπόμενον καὶ τούτοις.

Ἕπεται δέ, φησί, τοῖς ζῴοις τι διὰ μέσου τοῦ ἀνάλογον, ὥσπερ μιᾶς 25 τινος φύσεως τούτου ὄντος τοῦ πράγματος, λέγω δὴ τοῦ ἀνάλογον. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις τὸ γένος ἢ τὸ πάθος ἕν τι κοινὸν ὑπάρχον τοῖς αὐτοῦ μετέχουσιν εἴδεσιν τὰ αὐτῷ ἑπόμενα διὰ μέσου ἑαυτοῦ ἐπεχωρήγει, οὕτω

---

3 ἐκθέμενον E 4 ἀκολουθῇ a 5 οἷς] εἰς E 9 δὲ om. Aa 10 δὴ] δὲ E ἢ om. Aa ἀμφόδοντα E 10. 11 εἰ οὖν — ἀμφόδοντα εἶναι (12)] τοῖς δὴ οὖν βουσὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχειν ταῦτα E 14 ἐκφέρειν] ἐκλέγειν Arist. ἀντιολογεῖν a 16 post ἀνάλογον add. lemma ἓν γὰρ λαβεῖν οὐκ ἔστι τὸ αὐτό, ὃ δεῖ καλέσαι σήπιον καὶ ἀκάνθης (sic) καὶ ὀστοῦν Aa ἔστι δὲ — οὗτος] ὁποῖος δὲ ὁ τρόπος ἐστὶ οὗτος Aa 18 κατ' ὄνομα Aa 20 ἡ om. A 21 καὶ ὄνοις — ἑτέροις om. E 22 κοινὸν] ταὐτὸν E post αὐτὸν add. καὶ E 25 ἔστι δὲ] ἔσται δὴ Aa 26 δὲ scripsi: δὴ libri 29 τὰ αὐτῷ — ἑαυτοῦ om. Aa ἐπεχορήγει] ἐπεχορήσει a

κἀνταῦθα τὸ ἀνάλογον τὰ αὐτῷ ἑπόμενα χορηγεῖ τοῖς αὐτοῦ μετέχουσι· κἄν 113
τις ἔρηται, διὰ τί τῇ σηπίᾳ ἡ σὰρξ ἐρείδεται ἢ τῷ ἰχθύϊ ἢ τῷ ἵππῳ, διὰ
τὸ σήπιον, διὰ τὴν ἄκανθαν, διὰ τὸ ὀστοῦν ἐροῦμεν.

p. 98a 24 Τὰ δ' αὐτὰ προβλήματά ἐστι. 30

5 Ἐπειδὴ ὁ μέσος ἐστὶν ὁ τὰ προβλήματα συνιστῶν ὡς αἴτιος αὐτοῖς
τῆς ὑπάρξεως, καὶ τὸ ταὐτὰ εἶναι ταῦτα καὶ ἕτερα αὐτὸς ἂν συστήσειεν
ὡς αὐτῷ ἑπομένων αὐτῶν κατὰ τὸ ταὐτόν τε καὶ ἕτερον, ὡς αὐτὸς ἔχει
κατὰ τοῦτο, οὕτως ἐχόντων καὶ αὐτῶν. ταὐτὰ τοίνυν τὰ προβλήματα
τριχῶς, ἢ τῷ τὸ αὐτὸ ἔχειν μέσον καὶ αἴτιον, καὶ τοῦτο διχῶς· ἢ γὰρ
10 καὶ εἴδει ταὐτὸν τὸ μέσον ἢ γένει· καὶ τρίτη ταυτότης, ὅταν τὸ αὐτὸ 35
μέσον ἔχοντά τινα προβλήματα μὴ ὡσαύτως ἔχῃ πρὸς αὐτό, ἀλλὰ τὸ μὲν
προσεχῶς ἔχῃ μέσον καὶ αἴτιον αὐτό, τὸ δὲ πόρρω, ἤτοι τὸ μὲν ἀμέσως,
τὸ δὲ διὰ μέσου ἑτέρου τινός. εἴπωμεν δὲ τούτων καὶ παραδείγματα. διὰ
τί ἐν χειμῶνι ῥᾶον πέττομεν; διὰ τί κοιμώμενοι πυκνὸν ἀναπνέομεν; διὰ
15 τί χειμῶνος αἱ πηγαὶ θερμότεραι; ταῦτα γὰρ ἀλλήλων διαφέροντα τῷ
ἕτερα ἔχειν τὰ κατηγορούμενα καὶ τὰ ὑποκείμενα, τὸ ταὐτὰ ἀλλήλοις
εἶναι ἔχει τῷ τὸ αὐτὸ μέσον ἔχειν. πάντων γὰρ τούτων μέσον καὶ 40
αἴτιον ἡ τοῦ θερμοῦ ἀντιπερίστασις, ὅπερ ταὐτὸν τῷ εἴδει ὂν ταὐτὰ τῷ
εἴδει ποιεῖ καὶ τὰ προβλήματα, ὧν ἐστι μέσον καὶ αἴτιον. πάλιν διὰ τί
20 ἠχώ; καὶ διὰ τί ἔμφασις ἐν τοῖς κατόπτροις γίνεται; καὶ διὰ τί ἶρις; καὶ
ταῦτα γὰρ πάντα δι' ἀντανάκλασιν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ ἀντιπερίστασις τοῦ
αὐτοῦ ἦν εἴδους (τοῦ γὰρ θερμοῦ), ἐνταῦθα δ' ἡ ἀντανάκλασις ἑτέρων τῷ
εἴδει· τοῦ γὰρ ἀέρος καὶ τῆς ὄψεως καὶ τῶν ἀκτίνων, ὥστ' οὐ τῷ εἴδει
ἀλλὰ τῷ γένει ἡ αὐτή, καὶ τὰ προβλήματα ὡσαύτως. τοῦ δὲ τρίτου 45
25 τρόπου τῆς τῶν προβλημάτων ταυτότητος ὁ Νεῖλος παράδειγμα μᾶλλον
ῥέων τοῦ μηνὸς φθίνοντος. ἔστι δὴ τὸ πρόβλημα διὰ τί ὁ Νεῖλος μᾶλλον
ῥεῖ τοῦ μηνὸς φθίνοντος; διότι χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν· τοῦτο τὸ
προσεχὲς μέσον τοῦ τὸν Νεῖλον μᾶλλον ῥεῖν τοῦ μηνὸς φθίνοντος. τούτου
δ' ἔστι πάλιν ἕτερον αἴτιον· διὰ τί δὲ χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν;
30 διότι ἐκλείπει. δύο τοίνυν προβλήματα τὸ διὰ τί ὁ Νεῖλος ῥεῖ μᾶλλον
φθίνοντος τοῦ μηνός, καὶ τὸ διὰ τί χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν; ὧν 50
θάτερον τοῦ ἑτέρου μέσον ὂν ὑφ' ἕτερόν ἐστι μέσον καὶ αἴτιον, τὸ
τὴν σελήνην ἀπολείπειν φθίνουσαν. ἕτερα δὴ ἀλλήλων καὶ ταῦτα τῷ
ἕτερα ἔχειν τὰ κατηγορούμενα καὶ τὰ ὑποκείμενα· ταὐτὰ δ' ἂν εἴη,
35 ὅτι ὑφ' ἕνα τὸν πρῶτον μέσον ἀνάγεται, καὶ τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ διὰ
μέσου.

---

2 σάρξ] γὰρ Aa 4 ταῦτα τάδ' αὐτὰ E 5 Ἐπεὶ δὲ Aa συνιστὰς E
7 κατὰ τὸ ταὐτὸν — καὶ αὐτῶν (8) om. E 10 καὶ ante εἴδει om. Aa
ταυτότης scripsi: ταυτό τις libri 12 αὐτὸ καὶ αἴτιον coll. E 13 post καὶ
add. τὰ Aa 20 ἔκφασις Aa 29 ἕτερον om. E 31 τὸ om. Aa

p. 98a 24 Τὰ δ' αὐτὰ προβλήματά ἐστι.

Τοῦτο ἕτερον περὶ τοῦ μέσου θεώρημα· κἂν γὰρ περὶ τῶν προβλημάτων δοκεῖ ζητεῖν, κατὰ πόσους τρόπους | ταὐτά ἐστιν, ἀλλά γε περὶ 114 τοῦ μέσου μᾶλλον ἂν εὔλογον εἴη ταῦτα ἐκδέχεσθαι, πῶς ἐκ τῆς τούτου 5 ταυτότητος ἡ ταυτότης καὶ τοῖς προβλήμασι γίνεται· οὕτω γὰρ ἂν καὶ ὁ λόγος συνεχὴς φαίνοιτο. φησὶ τοίνυν ὅτι τὰ αὐτὰ προβλήματα λέγονται καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ὅταν τὸ αὐτὸ μέσον ἔχωσιν· ἕτερα γὰρ ὄντα ἀλλήλων τοῖς ὅροις, ἐξ ὧνπερ σύγκεινται, τῇ τοῦ μέσου ταυτότητι εἰς ταὐτὸν ἔρχονται. 5 καὶ παράδειγμα τίθησιν τὴν ἀντιπερίστασιν· πολλὰ γάρ ἐστι προβλή-10 ματα ὑπὸ ταύτην ὡς αἰτίαν ἀναφερόμενα, οἷον διὰ τί ἡ Μαγνῆτις λίθος ἕλκει ἢ τὸ ἤλεκτρον ἢ ἡ σικύα· ἀντιπερίστασιν γὰρ ἀέρος αἰτίαν τούτων ἁπάντων ὁ Πλάτων ἀποδίδωσιν. καὶ ἔστι τὸ μέσον ἁπάντων τούτων τῷ εἴδει ταὐτόν, ἡ τοῦ ἀέρος ἀντιπερίστασις, διὸ καὶ αὐτὰ τῷ εἴδει ταὐτά.

p. 98a 25 Τούτων δὲ ἔνια τῷ γένει ταὐτά.

15 Τοῦτο ὑποδιαίρεσίς ἐστι τοῦ εἰρημένου ἑνὸς τρόπου τῆς τῶν προβλημάτων ταυτότητος. τὸ γὰρ αὐτὸ μέσον ἢ εἴδει ἐστὶν ἢ γένει ταὐτόν, εἴδει μὲν ὡς τὸ εἰρημένον, γένει δὲ ὡς τὸ λεχθησόμενον. λέγει τοίνυν ὅτι τούτων τῶν προβλημάτων τῶν ἐχόντων τὸ αὐτὸ μέσον ἔνια οὐ τῷ εἴδει, ἀλλὰ τῷ γένει ταὐτόν ἐστι· ταῦτα δέ ἐστιν ὅσων ἢ ἄλλων ἐστὶ καὶ ἄλλων 15 20 πάθος τι τὸ μέσον, ἢ τρόπος τις ὕπεστι παρηλλαγμένος. ἄλλων μὲν ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἠχοῦς καὶ τῆς ἐμφάσεως τῶν κατόπτρων καὶ τῆς ἴριδος· ἅπαντα γὰρ ταῦτα δι' ἀντανάκλασιν γίνεται, καὶ ἀντανάκλασις τούτων τὸ μέσον, ἀλλ' οὐ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ διαφόρων τῷ εἴδει. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἠχοῦς ὁ ἀὴρ ἀνακλᾶται πληττόμενος πρότερον ὑπὸ τοῦ φωνοῦντος, εἶτα στερεοῖς 25 προσπίπτων σώμασι καὶ ἀνακλώμενος, οἷον λίθοις ἢ ἄλλοις τισίν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐμφάσεων αἱ ἐκπεμπόμεναι τῶν ὄψεων ἀκτῖνες, αἵτινες ἀπὸ τῶν 20 λείων σωμάτων ἀνακλώμεναι ἑαυτούς τε ὁρᾶν ποιοῦσι καὶ τὰ παρακείμενα σώματα τοὺς τὰς ὄψεις τοῖς κατόπτροις προσβάλλοντας· ἐπὶ δὲ τῆς ἴριδος τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων ἡ ἀντανάκλασις· ἀνακλώμεναι γὰρ καὶ ἐφεξῆς κατὰ 30 κύκλον δροσιζούσαις ἢ καὶ ὑετιζούσαις νεφέλαις προσπίπτουσαι τὴν τῆς ἴριδος ἔμφασιν ἀποτελοῦσιν. ἐπεὶ οὖν ὧν ἡ ἀνάκλασις εἴδει ἕτερα, δόξειεν ἂν καὶ ἡ ἀνάκλασις οὐ τῷ εἴδει πᾶσα ἡ αὐτή, ἀλλὰ τῷ μὲν γένει αἱ αὐταί, τῷ δὲ εἴδει ἕτεραι. καὶ τὰ προβλήματα τοίνυν, ὧν τοιοῦτος ὁ 25 μέσος, τῷ μὲν γένει ἕξουσι τὸ ταὐτόν, τῷ δὲ εἴδει ἔσονται ἕτερα, ὥσπερ 35 δὴ καὶ τὰ εἰρημένα. πάντα μὲν γὰρ ἀνάκλασις ὡς δι' ἀνάκλασιν γινόμενα,

---

3 εἰσιν Aa 4 ἄλογον E τῆς τούτων E 11 ἡ om. Aa σικυῖα Aa 12 ὁ Πλάτων] cf. Tim. c. 37 p. 79 E sq. 16 αὐτὸ] ταυτὸ E 17 τοίνυν] γοῦν τοίνυν Aa 18 τῶν ante ἐχόντων om. E 19 ταὐτόν] τὰ αὐτά E 22 ἀνάκλασιν et ἀνάκλασις E 28 ἐμβάλλοντας E 32 πᾶσα] πάλιν E 35 μὲν om. E

ἀλλ' ἐπεὶ κατ' εἶδος ἕτερα ὧν ἡ ἀνάκλασις, διὰ τοῦτο καὶ τὰ προβλήματα 114
οὕτως ἕτερα. εἰπὼν δὲ τῷ ἄλλων ἢ ἄλλως εἶναι τοῦ μὲν ἄλλων εἶναι
παράδειγμα τέθεικε, τοῦ δὲ ἄλλως οὐχί. ἢ ἴσως ὡς πρὸς ἄμφω ἀρκοῦν
τοῦτο τέθεικε, τό τε ἄλλων καὶ τὸ ἄλλως· ἄλλως γὰρ ὄψεων, ἄλλως φωτὸς
5 καὶ ἄλλως ἀκτίνων ἡλίου ἀνάκλασις.

p. 98a 29 Τὰ δὲ τῷ τὸ μέσον ὑπὸ τὸ ἕτερον μέσον εἶναι. 30

Δοκεῖ ἀνακόλουθον εἶναι τὸ λεγόμενον πρὸς τὸ προτεθέν. περὶ γὰρ
ταυτότητος προβλημάτων ῥηθῆναι προέκειτο· πῶς οὖν τινι διαφέρειν ἀλλή-
λων φησί τινα προβλήματα, ἐν οἷς ἀπαριθμῆσαι προτέθειται τρόπους προ-
10 βλημάτων ταυτότητος; ἢ διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ταυτότητος, διὰ τοῦτο τὴν
διαφορὰν εἴρηκεν· ὡς γὰρ ὑπὸ τὸ αὐτὸ οὐ μόνον κατ' εἶδος, ἀλλὰ δὴ καὶ
κατ' ἀριθμὸν ἀναγόμενα αἴτιον ὑπερβολὴν ταυτότητος ἔχει, διαφέροντα 35
μόνον τῷ τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ διὰ μέσου εἰς ταὐτὸ ἀναφέρεσθαι. τοῦ
γὰρ ἑτέρου τὸ μέσον ὑπὸ τὸ ἑτέρου ἀναφερόμενον διὰ μέσου ἑαυτοῦ κἀκείνῳ
15 τὴν πρὸς τὸ πρῶτον μέσον ἀναφορὰν δίδωσιν. ἢ ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς
τοιαύτης διαφορᾶς ταυτότητα μᾶλλον τῶν προβλημάτων παρίστησιν.

p. 98a 31 Οἷον διὰ τί ὁ Νεῖλος φθίνοντος τοῦ μηνὸς μᾶλλον ῥεῖ;
διότι χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν. διὰ τί δὲ χειμεριώτερος
φθίνων; διότι ἡ σελήνη ἀπολείπει. ταῦτα γὰρ οὕτως ἔχει πρὸς
20 ἄλληλα.

Παράδειγμα τοῦτο τοῦ τρίτου τρόπου τῆς τῶν προβλημάτων ταυτότητος. 40
μῆνα δέ φησι τὸ χρονικὸν διάστημα, δι' ὅσου ἡ σελήνη αὔξει τε καὶ μει-
οῦται. ἔστι δὲ φθίνων ὁ μὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, ἐλαττουμένου τοῦ
φωτὸς τῆς σελήνης. τοῦ μὲν οὖν τὸν Νεῖλον μᾶλλον ῥεῖν τοῦ μηνὸς
25 φθίνοντος τὸ χειμεριώτερον εἶναι τὸν μῆνα φθίνοντα μέσον καὶ αἴτιον,
τούτου δὲ αὖθις τὸ τὴν σελήνην ἀπολείπειν. οὕτω γὰρ ἔχει ταῦτα πρὸς
ἄλληλα, ὡς τὸ μέσον τοῦ προτέρου προβλήματος ὑπὸ τὸ μέσον εἶναι τοῦ
δευτέρου. τῆς γὰρ σελήνης ἐκλειπούσης ψυχρότερον νυκτὸς τὸ τοῦ ἀέρος 45
κατάστημα γίνεται καὶ διὰ τοῦτο ὑγρότερον· διὸ τῆς ὑγρότητος πλεονα-
30 ζούσης ἕπεται μᾶλλον ῥεῖν καὶ τὸν ποταμόν. μήποτε δὲ καὶ τρία εἴη
ταῦτα προβλήματα ἐφεξῆς ὑπάλληλα. διὰ τί ὁ Νεῖλος μᾶλλον ῥεῖ τοῦ
μηνὸς φθίνοντος; διότι χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν. καὶ διὰ τί τοῦτο;
διὰ τὸ τὴν σελήνην ἐκλείπειν. καὶ διὰ τί τοῦτο; διότι τῷ ἡλίῳ συνοδεύει.
καὶ εἰσὶ πάντα εἰς ἓν τὸ πρῶτον ἀναγόμενα μέσον καὶ αἴτιον, καὶ δι' ἐκεῖνο
35 ἀλλήλοις σύνεστιν. ἡ γὰρ σελήνη τῷ ἡλίῳ συνοδεύουσα τὸ μὲν πρὸς αὐτὸν 50

3 ἀρκοῦν] οὐκοῦν Aa 8 ῥηθεῖναι E τίνι διαφέρει libri 12 αἴτιον] αἴτια Aa
13 εἰς αὐτὸ E 14 ὑπὸ τοῦ ἑτέρου Aa 17 lemma om. E 23 πασέληνον AE[1]
33 ἀπολείπειν Aa 34 καὶ post μέσον om. E καὶ δι' ἐκεῖνο — μέρος (234,1)]
διὸ ἐκείνη τὸ πρὸς τὸν ἥλιον ἡμισφαίριον E

μέρος φωτίζεται, τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀφώτιστος γίνεται καὶ διὰ τοῦτο ἐκλείπει. ἐκλειπούσης δὲ ταύτης χειμεριώτερος ὁ μὴν γίνεται. ἐκ τούτου δὲ πάλιν ῥεῖ τότε μᾶλλον ὁ Νεῖλος.

p. 98a 35 Περὶ δὲ αἰτίου καὶ οὗ αἴτιον.

5 Ἄξιον δὲ ζητῆσαι περὶ αἰτίου καὶ οὗ ἐστιν αἴτιον, πῶς πρὸς ἄλληλα περὶ τὸ ἕπεσθαι ἔχουσι. λέγει δὲ | αἴτιον μὲν τὸ μέσον, οὗ δὲ αἴτιον τὸ 115 μεῖζον ἄκρον. πότερον δὴ ἕπεται ταῦτα ἀλλήλοις, ὡς θατέρου ὄντος εἶναι τὸ ἕτερον καὶ ἀνάπαλιν, ἢ τοῦ μέσου μὲν ὄντος ἐστὶ τὸ μεῖζον, τοῦ δὲ μείζονος ὄντος οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ μέσον εἶναι; οἷον εἰ πήγνυται ὁ ὀπός, 10 φυλλορροεῖ τὰ δένδρα, καὶ εἰ φυλλορροεῖ, πήγνυται, καὶ εἰ ἡ γῆ ἐν μέσῳ, ἐκλείπει ἡ σελήνη, καὶ εἰ ἐκλείπει, ἐν μέσῳ ἡ γῆ; ἢ θάτερον μὲν τῷ ἑτέρῳ ἕπεται, τῷ μέσῳ τὸ ἄκρον, ἀνάπαλιν δ' οὔ; ἔχει γὰρ ἀπορίαν ὁ 5 λόγος· εἰ μὲν γὰρ ὄντος τοῦ αἰτιατοῦ οὐκ ἔστι καὶ τὸ αἴτιον ἐξ ἀνάγκης, ἔσται ἕτερον αἴτιον· εἰ γὰρ ἄμεσον, οὐ πρόβλημα, εἰ δὲ πρόβλημα, ἕξει 15 μέσον ἀεί, καὶ ἢ τοῦτο ἢ ἕτερον. εἰ μὲν οὖν τοῦτο ἀεί, ἔσται ἐξ ἀνάγκης ὄντος τοῦ αἰτιατοῦ καὶ τὸ αἴτιον· εἰ δὲ μή, οὐ τὸ αὐτὸ ἕξει ἀεί, ὥστ' οὐχ ἁπλῶς τὸ αἴτιον, ἀλλά πῃ· τοῦτο δ' οὐκ ἐπιστήμη. τὸ γὰρ πῇ μὲν οὕτω, πῇ δ' ἄλλως, οὐ στάσις οὐδ' ὅρος. εἰ δ' ἔστιν ὄντος τοῦ αἰτιατοῦ καὶ τὸ αἴτιον, ἅμα ἂν εἴη ἄμφω ταυτί, καὶ δεικνύοιτ' ἂν δι' ἀλλήλων· καὶ 10 20 οὐδὲ τοῦτ' ἂν ἐπιστήμη δόξειεν εἶναι, τῷ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ αἴτιον ἅμα εἶναι καὶ αἰτιατόν, καὶ πρῶτον καὶ ὕστερον, καὶ δεικνύον καὶ δεικνύμενον. ἢ οὐχ ὡσαύτως ἑκάτερος τῶν συλλογισμῶν, ἀλλ' ὁ μὲν διὰ προτέρου καὶ αἰτίου, καὶ διὰ τοῦτο ἀπόδειξις τοῦ διὰ τί, ὁ δὲ διὰ τοῦ ὑστέρου καὶ αἰτιατοῦ καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ὅτι, οὐ τοῦ διότι. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ τὸ μὲν 25 ἐν τῷ λόγῳ τοῦ τί ἦν εἶναι θατέρου λαμβάνεσθαι, τὸ δ' ἐν τῷ τοῦ ἑτέρου οὐχί· τὸ μὲν γὰρ ἐν μέσῳ εἶναι τὴν γῆν ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἐκλείψεως, ἀνά- 15 παλιν δ' οὔ, ὡς καὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ φυλλορροεῖν τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν, οὐχὶ δ' ἐν τῷ τούτου ἐκεῖνο. μήποτε δὲ ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ πλείονα εἶναι τὰ μέσα καὶ αἴτια· πλὴν οὐχὶ τῷ αὐτῷ, ἄλλῳ γε μὴν καὶ ἄλλῳ 30 ὑποκειμένῳ. εἰ γάρ τι εἴη πλειόνων πρώτως, τουτέστιν ἀμέσως κατηγορούμενον, δύναιτ' ἂν διὰ μέσων τούτων κατὰ πλειόνων περαίνεσθαι, πῇ μὲν διὰ τοῦδε κατὰ τοῦδε, πῇ δὲ διὰ τοῦ ἑτέρου καθ' ἑτέρου. εἰ γὰρ τὸ Α τῷ Β καὶ τῷ Γ πρώτοις ὑπάρχει, εἶτα τὸ Β πρώτῳ τῷ Δ καὶ τὸ 20 Γ τῷ Ε, ἔσται τὸ Α διὰ μὲν τοῦ Β τῷ Δ, διὰ δὲ τοῦ Γ τῷ Ε, ὥσπερ 35 τὸ ζῷον ὑπάρχει πρώτοις τῷ λογικῷ καὶ ἀλόγῳ, τούτων δὲ τὸ μὲν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ δὲ τῷ ἵππῳ. ὑπάρξει οὖν τὸ ζῷον διὰ μὲν τοῦ λογικοῦ τῷ

---

1 καὶ διὰ τοῦτο — γίνεται (2) om. E 6 οὗ δὲ scripsi: οὐδὲ libri 7 ἄλληλα ταῦτα E 11 καὶ ἡ ἐκλείπει a 16 ὥστ' om. E 17 αἴτιον bis exh. Aa οὐκ om. E 18 στάσης Aa 28 τῷ τούτου] τούτῳ E 33 πρώτῳ (sic) ὑπάρχει post τὸ Α transp. E 36 ἀνθρώπῳ] ἀνθρωπίνῳ E

ἀνθρώπῳ, διὰ δὲ τοῦ ἀλόγου τῷ ἵππῳ. τοῦ μὲν αἰτιατοῦ τοίνυν ὑπάρ- 115
χοντος ὑπάρχει τὸ πρᾶγμα ἐξ ἀνάγκης, τοῦ δὲ πράγματος ὑπάρχοντος
εἶναι μὲν ἀνάγκη αἴτιον, οὐ μὴν δὲ ἅπαν. τοῦ γὰρ λογικοῦ ὑπάρχοντος
τῷ ἀνθρώπῳ ἀνάγκη καὶ τὸ ζῷον ὑπάρχειν αὐτῷ· τοῦ δὲ ζῴου ὑπάρ- 25
5 χοντος τῷ ἀνθρώπῳ τὸ λογικὸν μὲν ὑπάρξει αὐτῷ, οὐ μὴν δὲ καὶ τὸ
ἄλογον· ταῦτα δ' ἦν ἄμφω αἴτια, δι' ὧν ὑπάρχειν ἐλέγετο πλείοσιν. ἀλλ'
οὐχ οὕτως αἱ ἐπιστῆμαι· τό τε γὰρ μεῖζον ἄκρον καθόλου καὶ τὸ ἔλαττον
ὡσαύτως, ὥστε δὴ καὶ τὸ μέσον ἴσον δεῖ εἶναι καὶ τούτοις συνεπεκτείνε-
σθαι. κἂν εἴδει ᾖ διαφέροντα τὰ ὑπὸ τὸ μεῖζον, πᾶσι τούτοις χρὴ καὶ
10 τὸ μέσον συνεπεκτείνεσθαι· οὐ γὰρ πῇ μὲν κατὰ τοῦδε, πῇ δὲ κατὰ τοῦδε
τῶν ὑπὸ τὸ μεῖζον ἡ ἀπόδειξις γίνεται, ἀλλὰ κατὰ πάντων ἁπλῶς. οὐ 30
γὰρ πῇ μὲν κατὰ τοῦ ἰσοπλεύρου αἱ δύο ὀρθαί, πῇ δὲ κατὰ τοῦ σκαληνοῦ,
πῇ δὲ κατὰ τοῦ ἰσοσκελοῦς ἀποδείκνυνται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ τριγώνου ἁπλῶς,
καὶ οὐχ ᾗ ἄλλο τι, ἀλλ' ᾗ γε τρίγωνον. ὥστε καὶ τὸ μέσον τοιοῦτον
15 εἶναι δεῖ, ᾗ τρίγωνον ὑπάρχον τῷ τριγώνῳ, καὶ καθόλου κατὰ τοῦ τρι-
γώνου τὰς δύο περαῖνον ὀρθάς, κἂν εἴδη τοῦ τριγώνου ὑπάρχῃ πλείονα,
καὶ κατὰ τούτων πάντων κατηγορεῖσθαι, ᾗ τρίγωνόν ἐστιν. εἰ γὰρ μὴ τὸ
μέσον ἴσον τῷ πρώτῳ ἐστίν, ὡς ἐκείνῳ εἰς τὰ εἴδη πάντα τὰ ὑπ' ἐκεῖνο 35
συνεπεκτείνεσθαι, οὐκ ἔσται καθόλου παντὶ τῷ ὑπ' ἐκεῖνο ἐκείνου αἴτιον.
20 εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἐπιστήμη οὐδὲ ἀπόδειξις· καθόλου γὰρ ἡ ἐπιστήμη,
καὶ ᾗ τόδε τι τὸ ὑποκείμενον, κατ' αὐτοῦ τὸ μεῖζον διὰ τοῦ μέσου συν-
άγουσα, οἷον τοῦ τριγώνου, ᾗ τρίγωνον, τὰς δύο ὀρθάς, τῶν φυτῶν, ᾗ φυτὰ
ἢ ἁπλῶς ἢ τοιάδε, οἷον πλατυφύλλων τὸ φυλλορροεῖν. ὥστε καὶ ἀντι-
στρέψει τὸ αἴτιον πρὸς τὸ αἰτιατόν, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκεῖνο πᾶσιν ἐπίσης
25 ἐκείνῳ ὑπάρξει. εἰ γὰρ ἐφεξῆς δύο ὀρθαί, καὶ εἰ δύο ὀρθαί, ἐφεξῆς· καὶ 40
εἰ φυλλορροεῖ, πήγνυται ὁ ὀπός, καὶ εἰ πήγνυται, φυλλορροεῖ. πλὴν μὴ ἐπὶ
τῶν τυχόντων τὸ πήγνυσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δένδρων· οὐ γὰρ εἰ καὶ τὸ ἐν τῷ
ποταμῷ ὑγρὸν πήγνυται, τὸ φυλλορροεῖν ἔσται, ἀλλ' εἰ τὸ ἐν τοῖς δένδροις.
ἐπεὶ δὲ πρότερον μὲν ἐνδέχεσθαι εἴρηται μὴ εἶναι τὸ αὐτὸ πᾶσιν αἴτιον
30 τοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅρους πορίσασθαι προσεγένετο, ἐν οἷς τοῦτο τεθεωρήκαμεν,
ὡς ἐπὶ ζῴου καὶ ἀνθρώπου καὶ ἵππου (τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ τοῦ ζῴου
τὸ λογικὸν αἴτιον, τῷ δὲ ἵππῳ τὸ ἄλογον) αὖθις δὲ εἴπομεν ὅτι τὸ αὐτὸ 45
δεῖ εἶναι τὸ μέσον, διὰ τὸ καὶ τὸ μεῖζον ὅλον τι εἶναι καὶ τὸ ἔλαττον
ὡσαύτως, καὶ συμπαρεκτείνεσθαι μὲν τὸ μεῖζον καὶ ἐξισοῦσθαι πᾶσι τοῖς
35 ὑπ' αὐτό, ὁμοίως δ' ἔχειν καὶ τὸ μέσον, λόγον τε ὂν καὶ ὅρον τοῦ μείζονος,
καὶ αὐτῷ τε ἐξισάζον τῷ μείζονι καὶ τοῖς ὑπ' ἐκεῖνο πᾶσιν, ἐπεὶ οὖν
οὕτως εἴρηται καὶ δοκεῖ ἰσχὺν ἔχειν τῶν λόγων ἑκάτερος, αὐτὸ τοῦτο

---

1 τοῦ μὲν — τοίνυν] τοίνυν τοῦ μὲν αἰτίου Aa 2 ὑπάρχει — ὑπάρχοντος om. E
8 δὴ] δεῖ E δεῖ om. E 9 τὸ] τῶ E 10 πῇ δὲ — τοῦδε om. Aa
11 ὑπὸ τοῦ E 11. 12 οὐ γὰρ — ἁπλῶς (13) om. E 15 τοῦ et τὰς (16)
om. E 20 οὐκ] οὐδ' Aa 23 πλατύφυλλον Aa 25 καὶ — ὀρθαί om. Aa
26 ἐπὶ] ἀπὸ E 27 τῷ om. E 35 λόγον — ὅρον] καὶ λόγον εἶναι E
37 λόγον E ἑκάτερον Aa ante αὐτὸ add. τὸ Aa

ζητητέον, εἰ ἐνδέχεταί ποτε ἄλλο καὶ ἄλλο εἶναι αἴτιον τοῦ αὐτοῦ πᾶσι 115
τοῖς ὑπ' αὐτό, καὶ πότε ἐνδέχεται καὶ πότε οὔ. οὕτως γὰρ τῶν εἰρημένων 50
λόγων ἑκάτερος τὸ οἰκεῖον ἀπολαβὼν οὐδεμίαν ἡμῖν παρέξει ἀμφιβολίαν.
εἰ μὲν τοίνυν κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον τῆς ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης ὁ λόγος
5 προβαίνοι, ὡς καθ' αὑτὸ τὴν ἀπόδειξιν γίνεσθαι αἰτίου λαμβανομένου μὴ
μόνον τοῦ συμπεράσματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πράγματος, οὐκ ἐνδέχεται
ὅλως ἄλλο | καὶ ἄλλο εἶναι τὸ αἴτιον, ἀλλ' ὁ δεύτερος κρατήσει τῶν 116
λόγων· εἰ δ' οὐ καθ' αὑτὸ ἀλλὰ κατά τι σημεῖον ἢ συμβεβηκὸς ἡ δεῖξις
γένοιτο, ἐνδέχεται ἄλλο καὶ ἄλλο λαμβάνεσθαι αἴτιον, ὥσπερ τῆς τοῦ
10 πυρὸς ὑπάρξεως ἑτέρῳ μὲν τέφραν, ἄλλῳ δὲ καπνόν, καὶ τοῦ φυλλορροεῖν
ἄλλῳ μὲν τῶν δένδρων τὸ ῥυτιδοῦσθαι, ἄλλῳ δὲ τὸ λευκαίνεσθαι. ἔστι
γὰρ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς θεωρεῖν ἄλλο ἄλλῳ ὑπάρχειν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν 5
ἀποδεικτικὰ προβλήματα τὰ τοιαῦτα. εἰ δὲ καὶ τοῦτο δοίημεν, ὁμοίως
ἕξει τὸ μέσον τῷ μείζονι, τουτέστιν εἰ μὲν τὸ μεῖζον ἄκρον ὡς γένος
15 τινὸς κατηγορεῖται τῶν ὑπ' αὐτό, καὶ τὸ μέσον ὡς γένος ἔσται κατὰ τοῦ
αὐτοῦ· εἰ δὲ ὁμωνύμως κατὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ λέγεται, καὶ τὸ μέσον ὁμοίως
ἕξει. οἷον ἔστω πρόβλημα τὸ διὰ τί ὁ ἄνθρωπος ζῷον, καὶ διὰ τί, ἐὰν
τέσσαρά τινα ἀνάλογον ᾖ Α πρὸς Β καὶ Γ πρὸς Δ, καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογον·
ἀποδοθήσεται γὰρ αἴτιον τὸ ἰσάκις εἶναι πολλαπλάσιον τὸ Α πρὸς τὸ Β καὶ
20 τὸ Γ πρὸς τὸ Δ. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν γραμμαῖς καὶ ἐν ἀριθμοῖς θεωρούμενον 10
ἄλλο τε ἔσται καὶ τὸ αὐτό. ᾗ μὲν γὰρ ἐν ἑτέρῳ κατ' εἶδος, ἕτερον κατ'
εἶδος· ᾗ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ τῷ γένει, κατὰ γένος ταὐτόν. καὶ ὡς ἔχει τὸ
ἐναλλὰξ ἀνάλογον, ὅπερ ἐστὶ τὸ μεῖζον, οὕτω καὶ τὸ ἰσάκις πολλαπλάσιον,
ὅπερ ἐστὶ τὸ μέσον. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ζῷον καὶ τὸ λογικὸν ζῷον, δι'
25 οὗ μέσου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῷον συνήγομεν· γένος τε γὰρ ἀνθρώπου
τὸ ζῷον, καὶ τὸ λογικὸν ζῷον ὡσαύτως γένος τοῦ αὐτοῦ. ὁμωνύμου δὲ
μείζονός τε καὶ μέσου παράδειγμα τὸ ὅμοιον. τὸ γὰρ ὅμοιον σχήματί τε 15
ὑπάρχον καὶ χρώματι ὁμωνύμως ὑπάρχον καὶ μέσον ἕξει ὁμώνυμον· ἔστι
γὰρ ὅμοιον σχήματί τε σχῆμα καὶ χρώματι χρῶμα, ἀλλ' ἄλλο ἄλλῳ· ἄλλο
30 γὰρ ὅμοιον τὸ ἐν σχήματι καὶ ἄλλο τὸ ἐν χρώματι, ἐπεὶ καὶ γένει ἀλλήλων
ἕτερα χρῶμα καὶ σχῆμα. καὶ ἴδιον μὲν ποιότητος τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον,
καὶ ἔσται διὰ τοῦτο ταῦτα καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ χρώματι, ἀλλ' ὁμω-
νύμως. καὶ δῆλον ὅτι ἐπὶ μὲν σχήματος ἡ ὁμοιότης κατὰ τὸ ἔχειν τὰς 20
πλευρὰς ἀνάλογον καὶ τὰς γωνίας ἴσας, ἐπὶ δὲ χρώματος τὸ ὑπὸ τῆς
35 αὐτῆς αἰσθήσεως γινώσκεσθαι. κἂν κατὰ ἄλλα δὲ θείη τις τὴν ἐν σχήμασι
καὶ χρώμασιν ὁμοιότητα, τέως οὐδέποτε κατὰ τὸ αὐτὸ ἡ ὁμοιότης ἔσται

---

4 τοίνυν εἰ μὲν coll. Aa 8 δ' οὐ] δὲ Aa 13 δὲ] δὴ E 14 μὲν om. E
15 ὡς γένος ἔσται — ζῷον (17)] ὁμοίως ἕξει· εἰ δὲ ὁμωνύσθαι ὁμώνυμον. οἷον ἔστω πρόβλημα, διατί ὁ ἄνθρωπος ζῷον E 18 Α — Δ] ὡς τὸ πρῶτον πρὸς τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον πρὸς τὸ τέταρτον E 20 καὶ ἀριθμοῖς E 22 τῷ ante γένει om. Aa
25 τὸ ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου coll. E 27 μέσον a 28 pr. ὑπάρχον] ὑπάρχει Aa 30 ὅμοιόν τε ἐν E γένη Aa 32 καὶ post ταῦτα om. E
χρώματι καὶ τῷ σχήματι coll. E 32. 33 ὁμώνυμα E

ἐν σχήματί τε καὶ χρώματι, ὥστε ὄνομα μόνον ἔσται κοινὸν τῆς ὁμοιό- 116
τητος ἐν ἀμφοῖν, καὶ ὃ ἂν εἴποι τις μέσον τοῦ ὅμοιον εἶναι χρώματι
χρῶμα καὶ σχήματι σχῆμα, ὁμώνυμον ἔσται. καλῶς ἄρα εἴρηται ὅτι ὡς
ἔχει τὸ μεῖζον, ὁμοίως ἕξει καὶ τὸ μέσον· εἰ μὲν ὁμώνυμον, ὁμώνυμον
5 καὶ τὸ μέσον, εἰ δὲ γένος ἐκεῖνο, γένος ἔσται καὶ τὸ μέσον, καὶ εἰ ἴσον 25
ἐκεῖνο, καὶ τὸ μέσον ἴσον, ὅτε καὶ μέσον τὸ μέσον καὶ αἴτιον οὐ μόνον
τοῦ συμπεράσματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πράγματος.

p. 98a 35 Περὶ δ' αἰτίου καὶ οὗ αἴτιον.

Ἀπορίαν τινὰ κινεῖ τοῖς περὶ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ εἰρημένοις ἀκο-
10 λουθοῦσαν. φησὶ γὰρ ὅτι ἐπειδὴ ὁ μέσος αἴτιός ἐστι τοῦ πρώτου τῷ 30
ἐσχάτῳ, ἆρ' ὥσπερ ὄντος τοῦ αἰτίου ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ αἰτιατόν, οὕτω
καὶ τοῦ αἰτιατοῦ ὄντος ἐξ ἀνάγκης ἔσται καὶ τὸ αἴτιον, ὡς ἀντακολουθεῖν
ἀλλήλοις ταῦτα; οἷον εἰ τὸ πλατέα ἔχειν φύλλα αἴτιον τοῦ φυλλορροεῖν
εἴπωμεν, ἆρα ὥσπερ ὄντος τοῦ πλατέα ἔχειν φύλλα ἐστὶ τὸ φυλλορροεῖν,
15 οὕτω καὶ ὄντος τοῦ φυλλορροεῖν ἔσται τὸ πλατέα ἔχειν φύλλα; καὶ ἐπὶ
τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως, ἐπειδὴ αἴτιον ταύτης ἐστὶ τὸ τὴν γῆν ἐν μέσῳ
εἶναι τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, ἆρ' ὥσπερ ὄντος τοῦ ἐν μέσῳ εἶναι 35
τὴν γῆν ἔστιν ἡ ἔκλειψις, οὕτω καὶ οὔσης τῆς ἐκλείψεως ἔσται τὸ ἐν
μέσῳ εἶναι τὴν γῆν;

20 p. 98b 1 Εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχει, ἄλλο τι ἔσται τὸ αἴτιον αὐτῶν.

Ἑκατέρωθεν ὥσπερ τι ἄτοπον ἑπόμενον δείκνυσιν, εἴτε τις ἀλλήλοις 40
ἀκολουθεῖν ἐρεῖ εἴτε μὴ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ αἴτιον. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὥσπερ
ὄντος τοῦ αἰτίου ἔστι καὶ τὸ αἰτιατόν, οὕτως ὄντος τοῦ αἰτιατοῦ ἔστι καὶ
τὸ αἴτιον, οὐκ ἔσται ἁπλῶς αἴτιον τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἔσται τι ἄλλο ἐνίοτε.
25 ἐπεὶ γὰρ αἰτιατὸν τὸ αἰτιατόν, ἄλλο τι ἕξει τὸ αἴτιον τότε, ὅτε ὄντος
αὐτοῦ μὴ ἔστι τὸ αἴτιον· τοῦτο δ' οὐκ ἐπιστήμη τὸ πῇ μὲν ἄλλο ἔχειν
τοῦ αὐτοῦ πῇ δὲ ἄλλο τὸ αἴτιον. εἰ δὲ ἅμα ὑπάρχει τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ
αἴτιον, ὡς ἐπὶ τοῦ πλατυφύλλου καὶ τοῦ φυλλορροεῖν, καὶ τοῦ ἐν μέσῳ 45
εἶναι τὴν γῆν καὶ τῆς ἐκλείψεως, εἰ οὕτως ἐστίν, ἅμα τε ἔσται καὶ δι'
30 ἀλλήλων δεικνύοιτο, καὶ κύκλῳ ἂν εἴη δεῖξις, ἀλλ' οὐκ ἀπόδειξις· ὡς
ἀλλήλων εἶναι ταῦτα αἰτιατά τε καὶ αἴτια.

p. 98b 5 Ἔστω γὰρ τὸ φυλλορροεῖν ἐφ' οὗ Α.

Δείκνυσι τὸ εἰρημένον καὶ ἐπὶ παραδείγματος, μείζονα ὅρον τὸ φυλ- 50
λορροεῖν λαμβάνων, μέσον τὸ πλατύφυλλον, ἐλάττω τὴν ἄμπελον, ὡς εἶναι

2 ὃ] ὃν E 3 ὁμώνυμος E 4 ὁμώνυμον semel exh. E 12 ἔσται] ἔστι E
14 εἴπωμεν om. E φύλλα ἔχειν πλατέα coll. E 16 αἴτιον] ἐπὶ E
21 ἄτομον Aa 22 καὶ αἴτιον Aa 25. 26 τότε — αὐτοῦ] εἴπερ αὐτοῦ ὄντος E
26 et 27 ἄλλως E 33 ἐπὶ] διὰ E

αἴτιον τὸ πλατύφυλλον τοῦ φυλλορροεῖν τῇ ἀμπέλῳ· εἶτ' ἀντιστρέφει [καὶ]
μέσον τιθεὶς τὸ φυλλορροεῖν, μεῖζον τὸ πλατύφυλλον, ἔσχατον ἄκρον τὴν
ἄμπελον, ὡς γίνεσθαι αἴτιον τὸ φυλλορροεῖν τοῦ πλατυφύλλου τῇ ἀμπέλῳ.
καὶ οὕτως ἀλλήλων αἴτια καὶ δι' | ἀλλήλων δεικνύμενα τὸ πλατύφυλλον, 117
5 καὶ τὸ φυλλορροεῖν. τὰ δὲ κατὰ μέρος σαφῆ.

p. 98b16 Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται αἴτια εἶναι ἀλλήλων.

Ὡς μὲν οὖν εἴρηται, δι' ἀλλήλων ἂν δόξειε δείκνυσθαι καὶ ἀλλήλων
εἶναι τὰ αὐτὰ αἰτιατά τε καὶ αἴτια. εἰ δὲ τοῦτο, φησί, μὴ ἐνδέχεται, ἵν' 5
εἴη ταὐτὸ τοῦ αὐτοῦ αἰτιατόν τε καὶ αἴτιον· τὸ γὰρ αἴτιον πρότερον τοῦ
10 οὗ ἐστιν αἴτιον, εἰ καὶ μὴ τῷ χρόνῳ, ἀλλά γε τῇ ἐπινοίᾳ ἢ καὶ τῇ φύσει.
προηγούμενον γὰρ ἐπινοεῖται τὸ ἐν μέσῳ εἶναι τὴν γῆν, ἑπομένη δὲ ἡ
ἔκλειψίς ἐστι· καὶ τῇ φύσει πρότερον τὸ αἴτιον ᾗ αἴτιον τοῦ οὗ ἐστιν
αἴτιον, οὐδέποτε δ' ἄν τις ἐπινοήσαιτο ἀνάπαλιν, ἵνα προηγοῖτο μὲν ἡ
ἔκλειψις, ἕποιτο δ' ἡ ἀντίφραξις. ταῦτα οὕτως εἰπών, πρὶν ἀποδοῦναι τὸν
15 εἰ σύνδεσμον, αὖθις ἐπήνεγκεν ἕτερον. 10

p. 98b19 Εἰ οὖν ἡ μὲν διὰ τοῦ αἰτίου ἀπόδειξις τοῦ διὰ τί.

Τοῦτο λύσις ἐστὶ τοῦ ἠπορημένου. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἀπέδει κατὰ
μέτρα τινὰ ἀποδείξεως ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἀπόδειξις, τότ' ἂν ἦν ἄτοπον
ὡς ὁμοίως ὄντων ἀμφοῖν αἰτίων ἀλλήλων καὶ πρώτων καὶ ὑστέρων· ἐπεὶ 15
20 δ' ἡ μὲν διὰ τοῦ αἰτίου κατὰ πρῶτα μέτρα καὶ κυρίως ἀπόδειξις, ἡ δὲ
διὰ τοῦ αἰτιατοῦ κατὰ δεύτερα, κἀκείνη μὲν τοῦ διὰ τί, ἡ δὲ τοῦ ὅτι,
κἀκεῖ μὲν τὸ αἴτιον οὐ τοῦ συμπεράσματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πράγ-
ματος, ἐνταῦθα δὲ μόνου τοῦ συμπεράσματος, ἄτοπον οὐδέν. οὐδὲ γὰρ
διότι τὸ ἐκλείπειν, διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ, ἀλλ' ὡς οὐκ ἂν ἐκλειπούσης, εἰ μὴ
25 ἐν μέσῳ, διὰ τοῦτο διὰ τοῦ ἐκλείπειν τὸ ἐν μέσῳ εἶναι περαίνεται.
κἀκεῖνο μὲν ἀπόδειξις κυρίως, ὅτι διὰ τοῦ αἰτίου, τοῦτο δὲ οὐ κυρίως,
ἀλλ' ἢ τεκμηριώδης συλλογισμός. ὥστε ὁ διὰ τοῦ αἰτιατοῦ γινώσκων τὸ 20
αἴτιον οὐ διότι οἶδεν, ὅτι οὐ δι' αἰτίου οἶδεν, ἀλλ' ὅτι μόνον διὰ τοῦ
ὑστέρου τὸ πρότερον τεκμαιρόμενος.

30 p. 98b21 Ὅτι δ' οὐ τὸ ἐκλείπειν αἴτιον.

Ὅτι, φησίν, οὐκ ἔστι τὸ ἐκλείπειν αἴτιον τοῦ ἐν μέσῳ. ἀλλὰ τοῦτο 25
ἐκείνου, δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ τὸ μὲν ἐν μέσῳ εἶναι ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ

---

1 καὶ delevi   8 αἰτιατά] αἴτια Aa   14 δ' οὕτως E   post πρὶν add. ἢ E
15 ἕτερα E   16 ἀπόδοσις E   17 ἀπέδειξεν E   19 ἀλλήλων αἰτίων coll. E
21 pr. διὰ om. E   22 μόνον om. Aa   25 εἶναι om. E   26 κἀκείνη E
ὅταν Aa   27 ἐκμηριώδης Aa   32 ἐκείνου] τοῦ ἐκλείπειν, φανερόν· ἐν γὰρ τῷ
λόγῳ τῷ τοῦ ἐκλείπειν ὑπάρχει τὸ ἐν μέσῳ· τουτέστι (v. Arist. p. 98b22. 23)   εἶναι om. E

ἐκλείπειν παραλαμβάνεσθαι, ἐκεῖνο δὲ ἐν τῷ τούτου οὐχί. ἔκλειψις γὰρ 117
σελήνης ἐστὶ φωτὸς στέρησις διὰ γῆς ἀντίφραξιν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν διὰ τὸ
ἐν μέσῳ τὴν γῆν εἶναι αὐτῆς καὶ τοῦ ἡλίου. ἐπεὶ οὖν ὁ ὁρισμὸς λόγος
ἐστὶ δηλωτικὸς τῆς τοῦ ὁριστοῦ φύσεως, διὰ τοῦ ἐν μέσῳ ἡ ἔκλειψις
5 γνωρίζεται, διὰ δὲ ἐκείνης τὸ ἐν μέσῳ οὐχί. εἰ δὲ καὶ γνῶναι συμβαίη
διὰ τοῦ ὑστέρου τὸ πρότερον, οὐκ ἐπιστημονικῶς ἔσται τοῦτο, ἀλλὰ 30
τεκμηριωδῶς.

p. 98b25 Ἢ ἐνδέχεται ἑνὸς πλείω αἴτια εἶναι.

Μήποτε, φησίν, ἔστι καὶ ἄλλως ἀπαντῆσαι πρὸς τὴν εἰρημένην ἀπο-
10 ρίαν. εἰ γάρ ἐστί τι πλειόνων μὲν ἢ ἑνὸς πρώτως, τουτέστιν ἀμέσως 35
κατηγορούμενον, κατὰ πλειόνων δὲ ἢ ἑνὸς διὰ μέσων ἐκείνων συναγόμενον,
ἕξει μὲν αἴτιον ἀεὶ καὶ μέσον ἓν ὧν πρώτως κατηγορεῖται, δι' οὗ μέσου
κατά τινος τῶν δευτέρων συναχθήσεται, οὐ μὴν ἀεὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ πῇ
μὲν τοῦτο πῇ δ' ἐκεῖνο· ἀλλ' αἰτίου μὲν ὄντος ἔσται τὸ αἰτιατόν, τοῦ δὲ
15 αἰτιατοῦ ὄντος οὐκ ἔσται πᾶν ἐξ ἀνάγκης τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἔσται μέν, οὐ
μὴν δὲ πᾶν. οἷον ἔστω ζῷον ἐφ' οὗ Α, ὧν δὲ πρώτων κατηγορεῖται ἐφ'
ὧν ΒΓ, ἤτοι τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον, καὶ ταῦθ' ὑπάρχοντα τοῖς ΔΕ,
ἤτοι ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ. τοίνυν τῷ μὲν Δ τῷ ἀνθρώπῳ αἴτιον ἔσται
τοῦ Α τοῦ ζῴου τὸ λογικόν, τῷ δὲ Ε τῷ ἵππῳ τὸ ἄλογον.

20 p. 98b29 Ὥστε τοῦ μὲν αἰτίου ὑπάρχοντος.

Ὥστε, φησίν, εἰ οὕτως ἔχον ληφθείη πρῶτον πρὸς μέσον καὶ ἔσχατον,
ὄντος μὲν τῶν μέσων τινὸς ἔσται καὶ αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης, ὥσπερ ὄντος τοῦ 45
λογικοῦ ζῴου ἔσται καὶ τὸ ζῷον ἁπλῶς, καὶ τοῦ ἀλόγου ὁμοίως· ὄντος
δὲ αἰτιατοῦ πράγματος οἷον τοῦ ζῴου, οὐκ ἀνάγκη καὶ πᾶν εἶναι τὸ μέσον
25 καὶ αἴτιον, ἀλλ' ἔσται μέν τι αἴτιον ἐξ ἀνάγκης, οὐ μέντοι πᾶν ἐξ ἀνάγκης.
καὶ ἕξει ταύτην διαφορὰν ἡ ἀντακολούθησις, ὡς τοῦ μὲν αἰτίου καὶ ἐν
μέσῳ ὄντος εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς τὸ αἰτιατόν, τοῦ δὲ αἰτιατοῦ ὄντος
οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἐνδέχεσθαι καὶ ἐν μέρει εἶναι.

p. 98b32 Ἢ εἰ ἀεὶ καθόλου τὸ πρόβλημά ἐστιν. 50

30 Οὐ κατ' ἐπιστήμην, φησίν, ἡ δευτέρα ἀπάντησις· καθόλου γὰρ ἀεὶ τὸ
ἀποδεικτόν ἐστι πρόβλημα, καὶ οὐ ποτὲ | μὲν κατὰ τοῦδε ποτὲ δὲ κατὰ 118
τοῦδε τῶν ὑπ' αὐτὸ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἐπιστήμας προβλήμασι τὸ μεῖζον
ἄκρον παραλαμβάνεται, ἀλλὰ κατὰ πάντων ἁπλῶς. οἷον εἰ τὸ φυλλορροεῖν

3. 4 δηλωτικὸς λόγος ἐστί coll. E 5 συμβαίνει E 9 καὶ ἄλλως ἐστὶν E
12 ἑνὶ Aa πρῶτον E 17 ΒΓ] ΓΕ Aa 25 οὐ μέντοι — ἁπλῶς τὸ
αἰτιατόν (27)] ἁπλῶς δὲ τὸ αἴτιον οὗ E 27 δὴ E 28 εἶναι om. E
30 οὐκ ἐπιστήμην Aa ἀπάντησιν a 33 ἀλλὰ — παραλαμβάνεται (240,2) om. E

εἴη τὸ μεῖζον, οὐ ποτὲ μὲν κατὰ τοῦδε τῶν φυλλορροεῖν πεφυκότων 118 δένδρων, ποτὲ δὲ κατὰ τοῦδε παραλαμβάνεται, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ παντὸς τοῦ τοιοῦδε δένδρου. κἂν εἴδη δὲ ᾖ τοῦ τοιοῦδε δένδρου διάφορα, καὶ κατὰ τούτων καθόλου λαμβάνεται, ἢ καθὸ δένδρον, εἰ ἐπὶ πάντων δένδρων 5
5 ὑπάρχει, ἢ καθὸ τοιάδε δένδρα, εἰ μὴ ἐπὶ πάντων ἀλλ' ἐπὶ τῶν τοιῶνδε, οἷον τῶν πλατυφύλλων· ὥστε καὶ τὸ αἴτιον οὐκ ἐν μέρει ληφθήσεται, ἀλλὰ καθόλου καὶ ὡς πᾶσιν ἁρμόσει καθ' ὧν τὸ μεῖζον καὶ αἰτιατὸν διὰ μέσου αὐτοῦ περαίνεται. ἴσον ἄρα ἔσται τὸ μέσον καὶ αἴτιον τῷ αἰτιατῷ τε καὶ μείζονι, ὡς ἀντιστρέφειν πρὸς αὐτό· ἄλλως γὰρ οὐχ ὑπάρξει πᾶσι τοῖς ὑπ'
10 αὐτὸ οὐδ' ἔσται καθόλου οὐδ' ἐπιστημονικῶς αἴτιον.

p. 98b36 Οἷον διὰ τί τὰ δένδρα φυλλορροεῖ. 10

Παράδειγμα τίθησιν τοῦ ἐξισάζειν καὶ ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ αἴτιον· εἰ γὰρ τοῦ φυλλορροεῖν τὰ δένδρα, φησίν, αἰτία ἀποδίδοται ἡ πῆξις τοῦ ἐν αὐτοῖς ὑγροῦ, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑπάρχοντος
15 θατέρου ὑπάρχειν καὶ θάτερον, καὶ θατέρου θάτερον, τοῦ φυλλορροεῖν δένδρον τὴν πῆξιν καὶ τῆς πήξεως τὸ φυλλορροεῖν. τὸ δὲ μὴ ὁτῳοῦν 15 ἀλλὰ δένδρῳ εἴρηκε διὰ τὴν ἀκρίβειαν· οὐ γὰρ τῷ τυχόντι ὑπαρχούσης πήξεως τὸ φυλλορροεῖν ὑπάρχει, ἀλλὰ τῷ δένδρῳ, καὶ τούτῳ οὐ τῷ τυχόντι, ὥσπερ καὶ μὴ ὑπάρχοντος θατέρου ὁτῳοῦν, οὐδὲ θάτερον. καὶ
20 τῶν δένδρων γὰρ οἷς οὐχ ὑπάρχει πῆξις τοῦ ὑγροῦ, οὐδὲ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ οἷς οὐχὶ τὸ φυλλορροεῖν, οὐδὲ πῆξις. ἐλαίᾳ γὰρ καὶ δάφνῃ καὶ τοῖς τοιούτοις ἐπεὶ μὴ θάτερον, οὐδὲ θάτερον, καὶ ἀνάπαλιν· τὸ γὰρ ἐν τούτοις ὑγρὸν ἐπεὶ διὰ τὸ λιπῶδες εἶναι οὐ τελέως πήγνυται, οὐδὲ φυλλορροοῦσι, 20 καὶ ἐπεὶ μὴ τοῦτο, οὐδ' ἐκεῖνο· πλὴν ἐκεῖνο μὲν ὡς ἡγούμενόν τε καὶ
25 αἴτιον, τοῦτο δὲ ὡς αἰτιατὸν καὶ ἑπόμενον. καὶ ἀπ' ἐκείνου μὲν ὁ λόγος ἀπόδειξις, ἀπὸ δὲ τούτου τεκμηριώδης συλλογισμὸς καὶ οὐ πρώτως ἀλλὰ δευτέρως ἀπόδειξις. καλῶς ἄρα ἔχει ἡ προτέρα ἀπάντησις.

p. 99a1 Πότερον δὲ ἐνδέχεται μὴ τὸ αὐτό.

Ἐπειδὴ ἐναργῶς ἐν τοῖς πράγμασι φαίνεται, καθὰ πρότερον εἴρηται, 25
30 τὸ αὐτὸ διὰ μέσου ἄλλου καὶ ἄλλου κατὰ ἄλλου συναγόμενον, αὐτὸ τοῦτο νῦν ζητεῖ εἰ ἐνδέχεται ἐν ταῖς ἐπιστήμαις γίνεσθαι, τουτέστι κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον προβαίνει τῆς ἀποδείξεως τὸ τοιοῦτον. πότερον οὖν, φησίν, ἐνδέχεται μὴ τὸ αὐτὸ ἀλλὰ καὶ ἄλλο μέσον αἴτιον εἶναι τοῦ αὐτοῦ αἰτιατοῦ τε καὶ μείζονος τοῖς ὑπὸ τὸ μεῖζον πᾶσιν, ἀλλ' ἕτερον μὲν τούτῳ,
35 ἕτερον δ' ἑτέρῳ, ὡς ἐπὶ τοῦ ζῴου ἐλέγετο πῇ μὲν διὰ μέσου τοῦ λογικοῦ 30

---

3 δὲ om. Aa 5 ἀλλ' ἐπὶ] ἀλλ' ἢ E 8 αὐτοῦ περαίνεται om. Aa τε om. E 13 αἰτία] αἴτιον E 16 δένδρα E 21 οὐχὶ] οὐδὲ E τῇ γὰρ ἐλαίᾳ E 25 ἐπ' ἐκείνου E 30 κατὰ ἄλλου om. E 31 ζητεῖ νῦν coll. Aa 32 ἀκριβεῖ a 34 πᾶσιν post μείζονος transp. Aa

κατὰ τοῦ ἀνθρώπου περαινομένου, πῇ δὲ διὰ μέσου τοῦ ἀλόγου κατὰ τοῦ 118
ἵππου ἢ κυνὸς ἤ τινος ἄλλου τῶν τοιούτων, ἢ οὔ; ὅτι μὲν οὖν τοῦτο
ἐνδέχεται γίνεσθαι κατὰ τὸν ἁπλῶς συλλογισμόν, εἴρηται καὶ ἀληθές
ἐστιν· ὅτι δὲ οὐκ ἔστι κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον τῆς ἀποδείξεως, δεί-
5 κνυσι νῦν.

p. 99a2 Ἢ εἰ μὲν καθ' αὑτὸ ἀποδέδεικται.

Ἀποκρίνεται πρὸς τὴν πεῦσιν ὡς εἰ μὲν κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον προ-
βέβηκεν ἡ ἀπόδειξις, ἀλλ' οὐ τεκμηριώδης τις συλλογισμὸς γέγονεν ἐκ τῶν
ὑστέρων δεικνύων τὸ πρότερον, ἢ συμβεβηκός τι μέσον παρείληπται, οὐχ
10 οἷόν τε τοῦτο γενέσθαι, ἵνα πολλοί τε ὦσι μέσοι καὶ πολλὰ συμπεράσματα
συνάγωνται κατὰ διαφόρων ἐλαττόνων περαινομένου τοῦ μείζονος, ἀλλ' εἷς
τε ἐξ ἀνάγκης ὁ μέσος καὶ εἷς ὁ ἐλάττων ὥσπερ ὁ μείζων, καὶ ἓν ἀεὶ 40
τὸ συναγόμενον συμπέρασμα. τούτου δὲ αἴτιον ὅτι τὸ μέσον λόγος ἐστὶ
τοῦ ἄκρου, ὁ δὲ λόγος ἑκάστου εἷς ἐστι καὶ ὁ αὐτός. εἰ δὲ μὴ καθ' αὑτὸ
15 ἡ ἀπόδειξις γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ σημεῖον ἢ συμβεβηκός, ἐνδέχεται καὶ δια-
φόρους μέσους λαβεῖν καὶ διαφόρους ἐλάττονας, κἀντεῦθεν συναγαγεῖν καὶ
διάφορα συμπεράσματα. κατὰ σημεῖον μέν, εἴ τις πῦρ ὑπάρξαι τεκμήραιτο,
ὅτι τέφρα, ἢ ὑπάρχειν, ὅτι καπνός. τά τε γὰρ μέσα διάφορα, τέφρα τε
καὶ καπνός, καὶ τὸ συναγόμενον διαφόρως συνάγεται· τὸ μὲν γὰρ ὑπάρξαι 45
20 τὸ δ' ὑπάρχειν. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὡς εἰ διὰ μὲν τοῦ πλατυωνύχου
κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῷον, διὰ δὲ τοῦ μονωνύχου κατὰ τοῦ ἵππου συν-
άξομεν, ἢ διὰ τοῦ γελαστικοῦ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ δὲ τοῦ χρεμετιστικοῦ
κατὰ τοῦ ἵππου. ἀλλὰ πῶς διὰ τοῦ λογικοῦ καὶ ἀλόγου κατὰ διαφόρων
τὸ ζῷον συνάγεται; ἢ οὐδὲ ταῦτα οὐσία τῷ ζῴῳ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτὰ
25 ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν λαμβανόμενα· τῷ δ' ἁπλῶς ζῴῳ τὸ λογικὸν ζῷον εἰ
καθ' αὑτό τις ἐρεῖ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον τοῦ καθ' αὑτό, ἀλλὰ 50
κατὰ τὸν δεύτερον ὡς γρυπότης καὶ σιμότης ἐν ῥινὶ καὶ ὡς ἐν ἀριθμῷ τὸ
περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον· ὡς ἐνδέχεσθαι τῷ ζῴῳ τούτων ἑκάτερον καὶ
ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, ὃ περὶ τοῦ συμβεβηκότος λεγόμενον ἀπο-
30 δέδοται. ὥστ' οὐδ' ἀπόδειξις, ἐν ᾗ μέσον τοιοῦτον παραλαμβάνεται.

p. 99a4 Ἔστι δὲ καὶ οὗ αἴτιον καὶ ᾧ σκοπεῖν. |

Εἰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποδεικτικῶν, φησί, προβλημάτων καθ' αὑτό τε ὁ 119
μείζων τῷ ἐλάττονι ὑπάρχει καὶ ὁ μέσος λόγος τοῦ μείζονος, ἀλλ' ἔστι
τινὰ προβλήματα, ἐν οἷς ἔστι κατανοεῖν καὶ τὸ οὗ αἴτιον τὸ μέσον, τουτέστι
35 τὸ μεῖζον ἄκρον, καὶ τὸ ᾧ αἴτιον τὸ μέσον ἐστὶ τοῦ μείζονος, τουτέστι τὸ
ἔλαττον, κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλήλοις συνόντα· ἀλλ' οὐ δοκεῖ τὰ τοιαῦτα προ- 5

2 τοιοῦτον a ὅτι] ὅταν Aa 7 ὡς ἡ μὲν a 11 συνάγοντες E
12 τε om. E 13 τὸ μέσων E 14 καὶ ἑαυτός a 20 εἰ om. E
24. 25 ἁπλῶς — ζῴῳ om. Aa 27 ἐν utrobique om. Aa

βλήματα εἶναι. εἰ δὲ μὴ οὐ δοκεῖ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν εἰ δὲ δοκεῖ, ὁμοίως 119
ἕξει καὶ ὁ μέσος ὡς ἔχει ὁ μείζων πρὸς τὸν ἐλάττονα· εἰ μὲν ὡς γένος
ὢν τοῦ ἐλάττονος οὕτως οὐκ ἔστι καθ' αὑτό, καὶ ὁ μέσος ὡς γένος ἔσται,
εἰ δ' ὡς ὁμώνυμος φωνή, καὶ ὁ μέσος ὡσαύτως. ἀλλὰ ῥητέον ἔτι σαφέ-
5 στερον· ὅταν ἐρωτωμένου τοῦ διὰ τί μὴ τὸ κυρίως αἴτιον ἀποδοίη τις,
ἀλλά τι τῶν κατὰ συμβεβηκός, οὐ δοκεῖ τὰ τοιαῦτα προβλήματα εἶναι ἀπο-
δεικτά· τότε γὰρ ἀποδεικτὸν τὸ πρόβλημα γίνεται, ὅταν ὁ λόγος τοῦ μεί- 10
ζονος μέσος παραλαμβάνηται. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὰ τοιαῦτα λέγει, ὡς
μὴ καθ' αὑτὸ τῆς αἰτίας ἀποδιδομένης, οἷον εἴ τις φαίη διὰ τί ἡ σελήνη
10 ἐκλείπει; ὅτι ἄσκιος ἐν πανσελήνῳ ἐστί. τοῦτο γὰρ οὐ λόγος τοῦ ἐκλείπειν
ἐστίν, ἀλλά τι συμβεβηκός, οὐδὲ αἴτιον ἀλλὰ σημεῖόν τι καὶ παρακολούθημα.
ἢ ὅτι διὰ τί ἡ πλάτανος φυλλορροεῖ; ὅτι λευκή ἐστιν. οὐ γὰρ τὸ λευκὸν
λόγος ἐστὶ τοῦ φυλλορροεῖν οὐδέ τι τῶν τοιούτων οὐδέν. εἰ δὲ καὶ δόξει,
φησί, τὰ τοιαῦτα εἶναι προβλήματα, ὁμοίως ἕξει τὸ μέσον τοῖς ἄκροις· εἰ 15
15 μὲν ὁμώνυμα, τουτέστι καθ' ὁμωνυμίαν ἀλλήλοις συνόντα, ὁμώνυμον καὶ
τὸ μέσον· εἰ δ' ὡς γένη, τουτέστι κατὰ γενικὴν σχέσιν κοινωνοῦντα, γένος
ἔσται καὶ τὸ μέσον τοῦ ἐλάττονος. οὐ γὰρ ἔσται πάντως ἄμφω γένη πρὸς
ἄλληλα τὸ μεῖζον καὶ τοὔλαττον. τοῦτο δὲ λέγει ὡς πρὸς τὸ εἰρημένον τὸν
λόγον ἀποτεινόμενος, ἐν ᾧ ἔλεγε διαφόρους εἶναι μέσους ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ
20 ἐλάττονι τὸν αὐτὸν συνάγοντας μείζονα.

p. 99a8 Οἷον διὰ τί καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογα; 20

Τοῦτο τοῦ ὡς γένος ἐστὶ παράδειγμα· γενικῶς γὰρ ἐν διαφόροις κατ'
εἶδός ἐστι θεωρούμενον ἔν τε γραμμαῖς καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ἐὰν τέσσαρ' ἄττα
ἀνάλογον ᾖ, πρῶτον πρὸς δεύτερον καὶ τρίτον πρὸς τέταρτον, καὶ ἐναλλὰξ
25 ἀνάλογον ὡς πρῶτον πρὸς τρίτον, οὕτω δεύτερον πρὸς τέταρτον. τοίνυν τὸ
ἐναλλὰξ ἀνάλογον τὸ μεῖζόν ἐστι, τὸ δὲ ἔλαττον γραμμαὶ ἢ ἀριθμοί, τὸ 25
δὲ μέσον δεῖ εὑρεῖν. ἔστι δὲ τὸ ἰσάκις πολλαπλάσιον. ὡς οὖν τὸ ἐναλλὰξ
ἀνάλογον γένος ἦν διαφόροις κατ' εἶδος ὑπάρχον γραμμαῖς τε καὶ ἀριθμοῖς,
οὕτω καὶ τὸ ἰσάκις πολλαπλάσιον. τοῦτο τοιγαροῦν ἄλλο τέ ἐστι καὶ τὸ
30 αὐτό, ᾗ μὲν γραμμαὶ καὶ ἀριθμοί, ἄλλο καὶ ἄλλο, ᾗ δὲ ἰσάκις πολλαπλάσιον,
τὸ αὐτό. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ᾗ δ' ἔχον αὔξησιν τοιανδί, τουτέστιν ᾗ
οὕτως ὑπερέχον, ἤγουν ἰσάκις· ποιότης γὰρ ὑπεροχῆς ἐστι τὸ ἰσάκις πολλα- 30
πλασιάζεσθαι. ἔστι γὰρ καὶ ἀνισάκις τὰς ὑπεροχὰς γίνεσθαι· τὸ δὲ ἰσάκις
ἐστίν, ὅταν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν προλόγων πρὸς τοὺς ὑπολόγους κατὰ τὸν αὐτὸν
35 λόγον γίνωνται, ὥσπερ ὁ η̅ πρὸς τὸν δ̅ καὶ ὁ ιβ̅ πρὸς τὸν ς̅, καὶ ἐναλλὰξ
ὡς ὁ η̅ πρὸς τὸν ιβ̅, οὕτως ὁ δ̅ πρὸς τὸν ς̅· ἡμιόλιος γὰρ ὁ λόγος ἐν

1 οὐ om. a 3 γένος ἐστίν Aa 4 δ' ὡς] δ' ἡ A: δ' ὁ a 7 ἀποδεικτικὸν E
τὸ om. E 8 λέγεται τὰ τοιαῦτα E 13 καὶ om. E 15 ὁμώνυμα scripsi:
ὁμώνυμον libri 16 ὡς γένος Aa 17 καὶ τὸ μεῖζον E 19 ἀποτεινάμενος Aa
διάφορα εἶναι μέσα E καὶ ἄλλῳ om. Aa 23 τέσσαρ' ἄττα] τέσσαρα E
35 τὰ δ̅ a ιβ] ιη utrobique Aa

ἀμφοτέροις, ὡς ὁ πρότερος διπλάσιος. ἐναλλὰξ δὲ λόγος ἐστὶ λόγος τοῦ 119
ἡγουμένου ὡς ἡγουμένου πρὸς τὸν ἡγούμενον ὡς ἑπόμενον, καὶ τοῦ ἑπο-
μένου ὡς ἡγουμένου πρὸς τὸ ἑπόμενον ὡς ἑπόμενον. διὰ τί ἐὰν ἀριθμοὶ 35
τέσσαρες ἀνάλογον ὦσι, καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογόν εἰσι; διότι ἰσάκις εἰσὶ πολλα-
5 πλάσιοι ὁ Α πρὸς τὸν Β καὶ ὁ Γ πρὸς τὸν Δ, ἢ ἰσάκις ἐπιμόριοι ἤ τινα
ἄλλον λόγον. διότι γὰρ ἰσάκις εἰσὶν ὑπερέχοντες τῶν ὑπολόγων οἱ πρόλογοι,
διὰ τοῦτο καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογόν εἰσιν. ἔστι τοίνυν καὶ τὸ μέσον ὡς γένος·
τὸ γὰρ ἰσάκις πολλαπλάσιον ἐπί τε ἀριθμῶν καὶ μεγεθῶν ἐστιν, ἃ ὁμογενῆ
ὄντα κατ' εἶδος ἀλλήλων διενήνοχεν. οὕτω καὶ ἐφ' ὧν ἐλέγομεν πρότερον
10 τὸ λογικὸν ζῷον καὶ τὸ ἄλογον ζῷον, δι' ὧν μέσων τὸ ἁπλῶς ζῷον κατὰ 40
τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ τοῦ ἵππου συνήγετο. τὸ γὰρ λογικὸν ζῷον γένος
τοῦ ἀνθρώπου, ἐπεὶ καὶ τὸ μεῖζον ὅπερ ἦν τὸ ζῷον, καὶ τὸ ἄλογον τοῦ
ἵππου ὡσαύτως. τὸ δὲ οὕτως ἐπὶ πάντων τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὥσπερ ἐπὶ
τούτων γένους ὄντος τοῦ μείζονος γένος καὶ τὸ μέσον ἐστίν, οὕτως ἐπὶ
15 πάντων.

p. 99a11 Τοῦ δ' ὅμοιον εἶναι χρῶμα χρώματι.

Σαφηνίσας ἤδη διὰ τοῦ παραδείγματος τὸ εἰ ὡς γένος τὸ μεῖζον, καὶ
τὸ μέσον ὡς γένος ὑπάρχει, ποιεῖ τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰ ὁμώνυμον τὸ
μεῖζον, καὶ τὸ μέσον ὁμοίως. καὶ ἔστι τοῦτο τὸ ὅμοιον· τὸ γὰρ ὅμοιον
20 καὶ ἐν σχήμασιν ὑπάρχει καὶ ἐν χρώμασιν, ἀλλ' οὐχ ἕξει λόγον ἕνα τὸ
ὅμοιον, ὃς ἐν ἀμφοτέροις ἁρμόσει τοῖς γένεσιν, ὡς ἐκεῖ τὸ ἐναλλὰξ ἀνά- 50
λογον. ὁ γὰρ λόγος τούτου ὁ αὐτός, κἂν ἐπὶ μεγεθῶν ληφθῇ κἂν ἐπ'
ἀριθμῶν κἂν ἐπ' ἄλλων ὡντινωνοῦν, τοῦ δὲ ὁμοίου οὐχί· ἄλλο γὰρ ὅμοιον
τὸ ἐν σχήμασι καὶ ἄλλο τὸ ἐν χρώμασι. διὰ τοῦτο καὶ οὗτός φησιν ὅτι
25 τοῦ δὲ λέγεσθαι ὅμοιον εἶναι χρῶμα χρώματι καὶ σχῆμα σχήματι ἄλλο
ἐστὶ καὶ ἄλλο σημαινόμενον ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ ὑποκειμένῳ· ἄλλο γὰρ ἐν
τῷ γένει τοῦ | σχήματος σημαινόμενον τοῦ ὁμοίου, καὶ ἄλλο ἐν τῷ γένει 120
τοῦ χρώματος, καὶ οὐκ ἔστι τὸν αὐτὸν ἀποδοῦναι λόγον, ὃς ἐφαρμόσει ἐν
ἀμφοτέροις τοῖς ὁμοίοις, ὥστε ὁμώνυμον ἐπὶ τούτων τὸ ὅμοιον. ἐπὶ μὲν
30 γὰρ τῶν σχημάτων ἡ ὁμοιότης ἐστίν, ὅταν ἀνάλογον ᾖ τῶν πλευρῶν πρὸς
ἀλλήλας καὶ τῶν γωνιῶν ἰσότης τοῦδε τοῦ σχήματος πρὸς τόδε· ἐπὶ δὲ
τῶν χρωμάτων ὁμοιότης ἐστὶ τὸ ὑπὸ μιᾶς αἰσθήσεως κρίνεσθαι. προσ- 5
έθηκε δὲ ἐκεῖ μὲν τὸ ἴσως, ἐνταῦθα δὲ τὸ ἤ τι ἄλλο, ὅτι οὐ προέκειτο
νῦν περὶ τούτων ἀκριβολογεῖσθαι. ἐπεὶ οὖν τὸ μεῖζον ἐν τούτῳ ὁμώνυμον,
35 εἴ τις ἐρωτιώμενος διὰ τί ὅμοιον χρῶμα χρώματι καὶ σχῆμα σχήματι
ἀποκρίνοιτο, ἢ οὐχ ἕξει λόγον ὃν ὡς μέσον καὶ αἴτιον ἀποδώσει, ἢ εἰ

---

1 ὁ πρότερος] τρόπος a: ὁ om. A   δὲ] γὰρ Aa   4 ἀνάλογόν ἐστι Aa
7 ἀνάλογόν ἐστιν Aa   11 κατὰ om. E   18 μέσον] μεῖζον Aa   καὶ om. Aa
20 σχήμασιν scripsi: σχήματι libri   ὑπάρχει] τυγχάνει E   24 ὅτι om. E
25 καὶ σχῆμα σχήματι om. E   29 ἐπὶ τούτοις E   30 ᾖ] εἴη Aa
36 ἀποκρίνοι τὸ a   εἰ om. Ea

ἕξει, ὁμώνυμος ἔσται φωνὴ τὸ ἀποδιδόμενον. ὡς εἶναι ἔνθα μὲν γένος τὸ 120
μεῖζον, τὸ μέσον οὐχ ἕν τε καὶ ἕν, οὐχ ἓν μὲν τῷ εἴδει, ἓν δὲ αὖθις τῷ
γένει, ἔνθα δὲ ὁμώνυμον τὸ μεῖζον, πάντως οὐχ ἓν τὸ μέσον.

p. 99a 15 Τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τὰ αὐτά. 10

5 Τῶν κατηγορουμένων τινά ἐστι κατὰ ἀναλογίαν τοῖς ὑποκειμένοις
ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ καὶ ἰχθύϊ καὶ σηπίᾳ τὸ μὴ λυγίζε-
σθαι. τὰ δὴ τοιαῦτα κατὰ ἀναλογίαν ἕξει καὶ τὸ μέσον. καθόλου μὲν
οὖν λαμβανόμενα καὶ καθόλου ἕξει τοῦ μέσου τὴν ἀπόδοσιν, κατὰ μέρος
δὲ καὶ τὸ μέσον ἕξει κατὰ μέρος. οἷον διὰ τί τὰ μὴ λυγιζόμενα τῶν
10 ζῴων οὐ λυγίζεται; διότι ἐρείσματα ἔχει. κατὰ μέρος δὲ διὰ τί ἄνθρωπος 15
καὶ ἵππος καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ λυγίζεται; διότι ὀστᾶ ἔχει. διὰ τί ἰχθύς; διότι
ἄκανθαν ἔχει. διὰ τί σηπία; διότι σηπίον ἔχει. ταῦτα δὲ πάντα ἀνάλογον.
τὸ αὐτὸ γὰρ ἐν πᾶσιν τὸ μὴ λυγίζεσθαι οὐ γένει οὐδ' εἴδει, ἀλλὰ κατὰ
ἀναλογίαν· καὶ τὸ αἴτιον τούτου ἀνάλογον. ὅλως τοίνυν τὸ μεῖζον ἢ καθ'
15 αὑτὸ ὑπάρχει τῷ ἐλάττονι ἢ κατὰ συμβεβηκός, καὶ εἰ καθ' αὑτό, ἢ προσ-
εχὲς ἢ πόρρω· καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἢ κατὰ πάθος ἢ κατὰ ἀναλογίαν.
εἰ μὲν οὖν καθ' αὑτὸ καὶ προσεχῶς, καὶ τὸ μέσον ἕξει τοιοῦτον, λόγον ὂν 20
τοῦ μείζονος καὶ ἀντιστρέφον πρὸς αὐτό, καὶ οὐδέποτε ἄλλο καὶ ἄλλο, ἀλλ'
ἀεὶ τὸ αὐτό. διὰ τί ἡ σελήνη ἐκλείπει; ὅτι ἡ γῆ ἐν μέσῳ· οὐδέποτε γὰρ
20 ἄλλο ἔσται τὸ αἴτιον. τὸ γὰρ εἶναι τὴν σελήνην ἐν μέσῳ οὐ τῆς αὐτῆς αἴτιον
ἐκλείψεως, ἀλλ' ἑτέρας. καὶ ἔσται ἴσως τοῦτο τοῦ ὁμωνύμου παράδειγμα·
ὁμωνύμως γὰρ ἡ ἔκλειψις καὶ ἐν ἡλίῳ καὶ ἐν σελήνῃ. διὸ καὶ τὸ μέσον
τούτοις ὁμώνυμον ἡ ἀντίφραξις· ἄλλος γὰρ ἔσται λόγος σελήνης ἐκλείψεως
καὶ ἄλλος ἡλίου. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ γῆν ἐν μέσῳ γίνεσθαι αὐτῆς τε καὶ 25
25 ἡλίου, ἐνταῦθα δὲ τὸ σελήνην μέσην γίνεσθαι ἡλίου τε καὶ τῶν ἡμετέρων
ὄψεων. εἰ δὲ καθ' αὑτὸ μὲν τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, οὐ προσεχὲς δέ,
ἐνδέχεται πλείω εἶναι τὰ μέσα, ὥσπερ τὸ ζῷον οὐ προσεχὲς ὂν ἀνθρώπῳ
καὶ ἵππῳ τὸ λογικὸν ἕξει αἴτιον καὶ τὸ ἄλογον. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ κατὰ
συμβεβηκός. διὰ τί βοῦς καὶ κριὸς καὶ χίμαρος ἐχῖνον ἔχει; διότι κέρατα
30 ἔχει, καὶ διότι μονόδοντά ἐστι. συμβεβηκὸς δέ φαμεν ἐνταῦθα τὸ ἀχώρι-
στον καὶ καθόλου ἑπόμενον· καὶ τοῦτο μὲν κατὰ πάθος, τὸ δὲ κατὰ 30
σχέσιν ἐστὶ τὸ κατὰ ἀναλογίαν, περὶ οὗ ἤδη εἴρηται. ὁ μέντοι Ἀριστοτέλης
ἐνταῦθα τὸ προσεχὲς καθ' αὑτὸ μόνον ὠνόμασε καθ' αὑτό, τὰ δ' ἄλλα κατὰ
συμβεβηκός· ἢ ἴσως τὸ εἰ δὲ μὴ οὐ πρὸς τὸ προσεχὲς τὸ οὐ μήν, ἀλλὰ
35 πρὸς τὸ ἀνωτέρω τὸ ὁ γὰρ λόγος τοῦ ἄκρου.

9 καὶ τὸ μέσον om. E 12 ἀκάνθης a 14 ἢ] καὶ Aa 15. 16 καὶ εἰ — συμβεβηκὸς om. E 16 ἀναλογίαν] σχέσιν E 17 μέσον] αἴτιον Aa λόγος E 19 ἐν μέσῳ] σῶμα E 22 ἔκλειψις ἐν ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ E 23 ἄλλος scripsi: ἄλλο libri ἐκλείψεως σελήνης coll. Aa 24 pr. καὶ om. Aa γίνεσθαι μέσον Aa 25 τῶν om. Aa 29 χίμερος E 30 μονάδοντα a 31 τὸ δὲ] τοῦτο δὲ Aa 34. 35 ἢ ἴσως — ἄκρου] cf. Arist. p. 99a 3. 4

p. 99a 16 Ἔχει δ' οὕτω τὸ παρακολουθεῖν ἀλλήλοις τὸ αἴτιον. 120

Πῶς δ' ἂν εἴποιμι ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις τοὺς τρεῖς ὅρους τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ; ἤγουν τὸν μέσον, ὅς δὴ καὶ αἴτιός ἐστι, καὶ τὸν μείζονα, οὗ ἐστιν αἴτιον τὸ μέσον, καὶ τὸν ἐλάττω, ᾧ δὴ αἴτιον τοῦ κατη-
5 γορουμένου ἤτοι τοῦ μείζονος τὸ μέσον ἐστίν. ἐπεὶ γὰρ πῶς μὲν λαμβανόμενα ἀντακολουθεῖ ταῦτα ἀλλήλοις ὡς ἐξισάζοντα, πῶς δ' αὖθις λείπεται ὁ ἐλάττων τοῦ μέσου τε καὶ τοῦ μείζονος, κἀντεῦθεν εἴργεται τῷ λειπομένῳ 40 ἡ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ὅρους ἀντακολούθησις, δεῖ μηδὲ τοῦτο παραλιπεῖν, ἀλλ' εἰπεῖν πότε τούτων ἑκάτερον γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὸ ἔλαττον
10 ἄκρον καθόλου ἐστίν, ὥσπερ καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ μέσον αὐτό, εἰ μὲν καθ' ἕκαστον λαμβάνεις τὰ ὑπ' αὐτό, λειφθήσεται τῶν δύο, τοῦ μέσου τε λέγω καὶ τοῦ μείζονος, εἰ δὲ πάντα ὁμοῦ, ἐξισάζει αὐτοῖς καὶ ἀντακολουθήσει ὡς ἐξισάζον. οἷον ἔστω μεῖζον ἄκρον τὸ εἶναι τὰς ἔξω γωνίας τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, ἔλαττον τρίγωνον καὶ τετράγωνον· εἰ δὴ κατὰ μόνου
15 τριγώνου συντάξεις τὸ ἔχειν τὰς ἔξω γωνίας τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, ἐπ' ἔλαττόν τέ ἐστι, καὶ ἀντακολουθεῖν οὐ δυνήσεται· εἰ δ' ὁμοῦ κατὰ τοῦ 45 τριγώνου καὶ τετραγώνου, ἐξισάζουσί τε ἀλλήλοις οἱ ὅροι, καὶ ἀντιστρέφουσι. τί δέ ἐστιν ὅ φαμεν; ὅτι τὸ τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας τὰς ἔξω γωνίας ἔχειν ἐστὶν ἐπὶ μὲν τοῦ τριγώνου, ἐπειδὴ προσεκβαλλομένης μιᾶς πλευρᾶς
20 ἡ ἐκτὸς γωνία τοῦ τριγώνου δυσὶ ταῖς ἐντὸς καὶ ἀπ' ἐναντίου ἴση ἐστί, καὶ αὖθις τοῦ τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσίν, ἐὰν τοῦ τριγώνου τὰς τρεῖς παρεκβάλῃς πλευράς, ἑκάστη τῶν ἐκτὸς γωνιῶν δυσὶ ταῖς ἐντὸς καὶ ἀπ' ἐναντίου ἴση ἐστίν· ὥστε αἱ ἐκτὸς γωνίαι διπλάσιαι τῶν 50 ἐντὸς ἔσονται. καὶ ἐπεὶ αἱ ἐντὸς τοῦ τριγώνου γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι
25 εἰσίν, αἱ ἐκτὸς ἄρα τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσαι ἔσονται. ἐπὶ δὲ τοῦ τετραγώνου ἐπεὶ τὸ τετράγωνον ἰσόπλευρόν τέ ἐστι καὶ ὀρθογώνιον, ἐκβαλλομένης ἑκάστης πλευρᾶς δύο ὀρθαὶ ἐφεξῆς ἔσονται καθ' ἑκάστην ἐκβολήν, ὡς εἶναι πάσας τὰς ὀρθὰς γωνίας ὀκτώ, ἐντὸς μὲν τέτταρας, ἐκτὸς δὲ ἑτέρας τέτταρας. ἐξισάσει δὴ καὶ ὁ μέσος τοῖς ἄκροις ἐξ ἀνάγκης· λόγος γάρ 121
30 ἐστιν, ὡς καὶ πρώην εἴρηται, τοῦ πρώτου ἄκρου· διὰ τοῦτο δὴ καὶ δι' ὁρισμοῦ τὰς ἐπιστήμας ἁπάσας γινομένας εὑρίσκομεν. ἔστω δὴ καὶ παράδειγμα ἐναργέστερον, δι' οὗ τὸ εἰρημένον περὶ τῶν ὅρων ἐπιγνωσόμεθα καθαρώτερον. τὸ γὰρ φυλλορροεῖν ἀμπέλῳ μὲν ἀκολουθοῦν ὑπερέχει, καὶ συκῇ ὁμοίως καὶ ἑκάστῳ τῶν φυλλορροεῖν πεφυκότων δένδρων· πρὸς πάντα 5

4 οὗ αἴτιόν ἐστι coll. E 6 ὡς om. E 8 ὑπερέχοντος Aa 9 ἐπεὶ Aa 11 ληφθήσεται Aa 12 αὐτοῖς] αὐτῶν Aa 13 ἐξισάζων Aa 14 ὀρθῆς E 14. 15 ἔλαττον — ἴσας om. Aa 16 τοῦ om. Aa 18 ὅ] τοῦτο E τὸ om. Aa 19 ἔχειν ἐστὶν om. Aa προεκβαλλομένης a 20 τοῦ τριγώνου om. E ἀπεναντίον libri 22 παρεκβάλλῃς a δυσὶ — γωνίαι (24) om. E 23 διπλάσιαι] διπλασίους Aa: διπλασία E 24 ἔσται E τοῦ τριγώνου om. E 26 τέ om. E 29 ἐξισάζει E 31 ἁπάσας om. a 32 ἐνεργέστερον E

δὲ ὁμοῦ λαμβανόμενον οὐχ ὑπερέχει, ἀλλ' ἐξισάζει. ὡσαύτως καὶ τὸ μέσον, 121
τοῦτο δέ ἐστι τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν· τοῖς γὰρ πλατυφύλλοις πᾶσι πήγνυται
ὁ ὀπός, καὶ οἷς πήγνυται ὁ ὀπός, πάντα πλατύφυλλα. τά τε φυλλορροοῦντα
πάντα πλατύφυλλά ἐστι καὶ τὰ πλατύφυλλα πάντα φυλλορροεῖ. ὅταν οὖν
5 τι καθ' ἕκαστον λάβῃς, τέσσαρες ὅροι ἔσονται, δύο μέσοι καὶ δύο ἄκροι.
οἷον εἰ συκῆν λάβοις, ἡ συκῆ πλατύφυλλος, τῷ πλατυφύλλῳ πήγνυται ὁ
ὀπός, ᾧ πήγνυται ὁ ὀπός, τοῦτο φυλλορροεῖ· ἡ συκῆ ἄρα φυλλορροεῖ. 10
τούτων τῶν δύο μέσων ὁ μὲν τῷ ἐλάττονί ἐστιν ὁ δὲ τῷ μείζονι προσ-
εχής. εἰ λάβῃς οὖν τὸν πρῶτον μέσον, ὃς τῷ μείζονι προσεχής ἐστι,
10 λόγος ἔσται αὐτοῦ· τὸ γὰρ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν λόγος ἐστὶ τοῦ φυλλορροεῖν.
οὐδὲν γὰρ ἄλλο τὸ φυλλορροεῖν ἐστιν ἢ τὸ πήγνυσθαι τὸν ἐν τῇ συνάψει
τοῦ σπέρματος ὀπόν. ὡς γὰρ τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως λόγος ἐστὶν ἡ τῆς
γῆς ἀντίφραξις, οὕτως καὶ τοῦ φυλλορροεῖν τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν. σπέρμα
δὲ λέγω τὸ ἔσχατον μόριον τοῦ ὀχάνου ἐξ οὗ τὸ φύλλον ἀναδίδοται τὴν 15
15 ἀρχήν. σπέρμα δὲ τοῦτο ὠνόμασται, διότι καὶ δυνάμει ἐν αὐτῷ σπερμα-
τικῶς τὴν ἀρχὴν τὸ φύλλον ἅπαν ἔγκειται καὶ πρὸ τοῦ φυῆναι. καὶ ἄλλως
δὲ τὰ ἐμφυλλιζόμενα τῶν δένδρων περιτεμνομένου τοῦ ὄμματος, ἐξ οὗ ἡ
βλάστη μέλλει ἀναδίδοσθαι καὶ ἐντιθεμένου εἰς ἕτερον δένδρον, ἐξ οὗ ἴσον
ἕτερον τοιοῦτον ἀποτέτμηται, ὅμοιον ἐκφύεται τῷ ἐξ οὗ τὸ ἐντεθὲν ἀπο-
20 τέτμηται, καὶ καρπὸν φέρει οἷον δὴ κἀκεῖνο, ὡς σπέρματος ἐνεργοῦντος 20
τοῦ ἐντιθεμένου.

p. 99a16 Ἔχει δ' οὕτω τὸ παρακολουθεῖν.

Ἕτερον ἔτι θεώρημα παραδίδωσι περὶ τῶν τριῶν ὅρων τῆς ἀποδόσεως,
τοῦ τε μέσου, ὅ φησιν αἴτιον, τοῦ τε μείζονος ὃ οὗ αἴτιον, καὶ τοῦ ἐλάτ-
25 τονος, ὅπερ ᾧ αἴτιον. ὃ δὲ παραδίδωσιν, ἔστι περὶ τῆς τούτων πρὸς
ἄλληλα ἀκολουθήσεως. ἐπεὶ γὰρ καθόλου πᾶσα ἐπιστήμη, δῆλον ὅτι καὶ
οἱ ὅροι καθόλου πάντες. πότερον δὴ ἐξισάζουσιν ἀλλήλοις ἢ ὁ μὲν ἐλλείπει
ὁ δ' ὑπερτείνει; ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ ὁ μέσος, ὁ μὲν λόγος ὢν ὁ μέσος, 25
ὁ δ' οὗ ὁ λόγος, ἐξ ἀνάγκης ἐπ' ἴσον ἀλλήλοις· τὸν δ' ἐλάττω εἰ μὲν
30 κατὰ μέρος λαμβάνεις, ἑκάστου τῶν αὐτοῦ μερῶν ὑπερτείνει τὸ οὗ αἴτιον
τὸ μέσον, τουτέστι τὸ μεῖζον (εἰ δὲ τὸ μεῖζον, καὶ τὸ μέσον· ἐξισάζει γὰρ
ταῦτα πρὸς ἄλληλα), εἰ δ' ὁμοῦ πᾶν, ἐπ' ἴσον καὶ τοῦτο. οὕτως οὖν ἔχει,
φησίν, ἡ παρακολούθησις τῶν τριῶν ὅρων πρὸς ἄλληλα, τοῦ αἰτίου, τοῦ

---

3 οἷς — πλατύφυλλα om. E   τε om. E   10 ἔσται] ἔστιν Aa   14 λέγων a   ὀχάνου] cf. p. 248,17   15 καὶ δυνάμει] ἔνεστιν E   17 ἡ om. Aa   19 τοιοῦτον ἕτερον coll. E   19. 20 ὅμοιον — ἀποτέτμηται καὶ om. E   22 τὸ om. a   25 post ᾧ αἴτιον add. ἤγουν ὁ μέσος ὁ μείζων καὶ ὁ ἐλάσσων ὅρος. καὶ εἰ μὲν ἐν μέρει ὁ ἐλάσσων ληφθῇ, τούτῳ μὲν τοὺς ἄλλους ἀκολουθεῖν, αὐτὸν δὲ τοῖς ἄλλοις μὴ ἀντιστρέφειν· εἰ δὲ καθόλου καὶ οὗτος, ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἅπαντα cf. p. 247,1 sqq.   ἔστι post τούτων transp. E   25. 26 πρὸς ἄλληλα om. E   26 πᾶσα] πᾶσιν Aa   28 ὢν om. Aa   29 ὁ ante λόγος om. E   32 εἰ δ' ὁμοῦ πᾶν — ἅπαντας (247,4)] εἰ δὲ καθόλου ἐξισάζουσιν ἀλλήλοις ἅπαντα, τὸ αἴτιον τὸ οὗ αἴτιον καὶ τὸ ᾧ αἴτιον E

οὗ αἴτιον καὶ τοῦ ᾧ αἴτιον, ἤγουν τοῦ μέσου, τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάτ- 121
τονος, ὡς εἰ μὲν ἐν μέρει ὁ ἐλάττων ληφθῇ, τούτῳ μὲν τοὺς ἄλλους 30
ἀκολουθεῖν, αὐτὸν δὲ τοῖς ἄλλοις μὴ ἀντιστρέφειν, εἰ δὲ καθόλου καὶ
οὗτος, ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἅπαντας.

5 p. 99a19 Οἷον τὸ τέτταρσιν ἴσας τὰς ἔξω.

Παράδειγμα τίθησι τοῦ εἰρημένου. ἔστω γάρ, φησί, μεῖζον μὲν τὸ
ἔχειν τὰς ἔξω γωνίας τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, ἔλαττον δὲ καθ᾽ ὧν τοῦτο 35
λέγεται, οἷον τρίγωνον καὶ τετράγωνον. τοῦ μὲν οὖν τριγώνου μόνου ἰδίᾳ
ἢ τοῦ τετραγώνου ἐπὶ πλέον· πρὸς πάντα δ᾽ ὁμοῦ ἐξισάζει. τί δέ ἐστι
10 τὸ ἔχειν τὰς ἔξω γωνίας τέτταρσιν ἴσας, καὶ πῶς τοῦτο ἐπὶ τριγώνου καὶ
ἐπὶ τετραγώνου, εἴρηται πρότερον· εἰ γὰρ λάβῃς ἅπαντα, καθ᾽ ὧν τοῦτό
ἐστιν, ἐξισάζει πρὸς αὐτὸ τὸ κατηγορούμενον καὶ οὐχ ὑπερτείνει. καὶ τὸ
μέσον ὁμοίως, τουτέστιν ὡς τὸ μεῖζον, καὶ τὸ μέσον. ἐπεὶ γὰρ λόγος τὸ
μέσον τοῦ μείζονος, ἀντιστρέφει πρὸς αὐτό. ὥστε ὧν ἐπὶ πλέον ἐκεῖνο, 40
15 καὶ τοῦτο, οἷς δ᾽ ἐκεῖνο ἐπ᾽ ἴσον, καὶ τοῦτο ἐπ᾽ ἴσον.

p. 99a21 Ἔστι δὲ τὸ μέσον λόγος τοῦ πρώτου ἄκρου.

Τὸ μέσον, φησίν, ὃ καὶ αἴτιον, λόγος ἐστὶ τοῦ πρώτου ἄκρου τουτέστι
τοῦ μείζονος, ἤγουν ὁρισμός· ὥστε καὶ πᾶσα γνῶσις ἐπιστημονικὴ διὰ μέσου
ὁρισμοῦ γίνεται.

20 p. 99a23 Οἷον τὸ φυλλορροεῖν.

Διὰ παραδείγματος σαφηνίζει τὸ εἰρημένον, τουτέστι τὸ λόγον εἶναι
τὸ μέσον τοῦ μείζονος· ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ ὃ πρότερον ἔφησε περὶ τοῦ μεί-
ζονος· τοῦτο δὲ ἦν τὸ εἰ μὲν καθ᾽ ἕκαστον ληφθῇ τὰ μέρη τοῦ ἐλάττονος,
ὑπερέχει αὐτοῦ τὸ μεῖζον, εἰ δ᾽ ὁμοῦ πᾶν τοὔλαττον, ἐξισάζει τὸ μεῖζον
25 πρὸς αὐτό. ἔστω γὰρ τὸ φυλλορροεῖν τὸ μεῖζον· τοῦτο πρὸς μὲν τὴν
ἄμπελον ἰδίᾳ ληφθὲν ἀκολουθεῖ τε ἅμα καὶ ὑπερέχει, καὶ πρὸς τὴν συκῆν 50
ὡσαύτως· ἁπλῶς δὲ πρὸς πᾶν τὸ φυλλορροοῦν οὐχ ὑπερέχει, ἀλλ᾽ ἴσον
αὐτῷ ἐστι. καὶ εἰ ὄνομά τις θείη τὸ κοινόν, ὃ πᾶσιν ἐφαρμόσει τοῖς
φυλλορροοῦσιν, ἴσον ἐκείνῳ ἔσται τὸ φυλλορροεῖν.

30 p. 99a25 Εἰ δὴ λάβοις τὸ πρῶτον μέσον, λόγος τοῦ φυλλορροεῖν
ἐστίν. ἔσται γὰρ πρῶτον μὲν ἐπὶ θατέρου | μέρους, ὅτι τοιαδὶ 122
ἅπαντα, εἶτα τούτου μέσον, ὅτι ὁ ὀπὸς πήγνυται ἤ τι ἄλλο τοι-

8 λέγεται] φέρεται Aa 10. 11 ἐπὶ τριγώνου — καθ᾽ ὧν τοῦτο om. E 14 ἐκεῖνο scripsi: ἐκεῖνοι libri 17 ὃ] τὸ E τουτέστι om. E 18 ἤγουν] τουτέστιν Aa 19 γίνεται om. E 22 ἔφη E 24 ἅπαν E 27 φυλλορροεῖν E 28 θείη] θεῖ Aa 30 lemma om. E

οὗτον. τί δ' ἐστὶ τὸ φυλλορροεῖν; τὸ πήγνυσθαι τὸν ἐν τῇ συν- 122 άψει τοῦ σπέρματος ὀπόν.

Εἰ καθ' ἕκαστον τοίνυν λαμβάνοι τις τὰ μέρη τοῦ ἐλάττονος, τέτταρες ὅροι γίνονται, δύο ἄκροι καὶ δύο μέσοι. οἷον εἰ ἄμπελον λάβοις ἔλαττον 5 ἄκρον καὶ μεῖζον τὸ φυλλορροεῖν, μέσοι ἔσονται προσεχὴς μὲν τῷ φυλ- 5 λορροεῖν τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν, προσεχὴς δὲ τῇ ἀμπέλῳ τὸ πλατύφυλλον. πρῶτον οὖν μέσον ἐστὶ τὸ τῷ μείζονι προσεχές, δεύτερον δὲ μέσον τὸ τῷ ἐλάττονι. τὸ οὖν πρῶτον μέσον, φησί, λόγος ἐστὶ τοῦ φυλλορροεῖν. ἀρχομένῳ μὲν γάρ σοι ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος πρῶτον ἔσται μέσον ὡς πρὸς τὸ 10 ἔλαττον, ὅτι τοιαδὶ ἅπαντα, τουτέστι πλατύφυλλα ἢ ἄλλο τι, ὃ κοινὸν ἔσται τοῖς κατὰ μέρος φυλλορροοῦσι· τούτου δὲ αὖθις καὶ τοῦ μείζονος μέσον τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον αἰτίαν δηλοῦν καὶ λόγον τοῦ 10 φυλλορροεῖν. ὡς εἶναι τὸν συλλογισμὸν οὕτως· ἡ ἄμπελος πλατύφυλλος, παντὸς πλατυφύλλου πήγνυται ὁ ὀπός, πᾶν ᾧ πήγνυται ὁ ὀπὸς φυλλορροεῖ· 15 πᾶσα ἄρα ἄμπελος φυλλορροεῖ. εἰ δή τις ἔροιτο τί ἐστι τὸ φυλλορροεῖν, τὸ πήγνυσθαι ἀποκρινούμεθα τὸν ἐν τῇ συνάψει τοῦ σπέρματος ὀπόν· ὁ γὰρ ὀπὸς οὗτος ἅμα μὲν τρέφει τὸ φύλλον διὰ τοῦ ὀχάνου καὶ θάλλειν ποιεῖ, ἅμα καὶ τῷ δένδρῳ αὐτὸ προσκολλᾷ. τούτου δὲ πηγνυμένου οὐδέτερον τούτων γίνεσθαι δύναται, διὸ καὶ ἀπορρέει τὸ φύλλον. 15

20 p. 99a 30 Ἐπὶ δὲ τῶν σχημάτων ὧδε ἀποδώσει.

Ἀλλὰ ῥητέον ἔτι καθολικώτερον περὶ τούτων ἐπὶ στοιχείων τὸν λόγον γυμνάζοντας, πῶς ἢ οὐκ ἐνδέχεται δύο τοῦ αὐτοῦ εὑρίσκεσθαι αἴτια, ἢ εἰ καὶ εὑρίσκονται, ἢ οὐ τῷ αὐτῷ αἴτια τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, ἢ θάτερον τῶν αἰτίων ὑπὸ θάτερον ἔσται. εἰ μὲν γὰρ εἴη 25 λόγος τὸ αἴτιον τοῦ οὗ αἴτιον, ὃς δὴ καὶ κυρίως αἴτιον, ὡς μὴ μόνον 20 εἶναι τοῦ συμπεράσματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πράγματος, ἀντιστρέφει τε πρὸς ἐκεῖνο καὶ ἐξισάζει, καὶ ἓν ἔσται τότε τὸ αἴτιον ἢ εἰ καὶ δύο, θάτερον ὑπὸ θάτερον. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν μὴ καθόλου ληφθῇ τὸ ᾧ αἴτιον τὸ αἴτιον ἤγουν τὸ ἔλαττον, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ λαμβανομένου τινὸς ὡς ἐλάττονος, 30 ἔσται μέσον αὐτό τε τὸ περιεκτικὸν αὐτοῦ προσεχῶς καὶ τὸ προσεχῶς ὂν ὑπὸ τὸ μεῖζον. οἷον εἰ τὸ A εἴη τὸ οὗ αἴτιον, ὃ δὲ αἴτιον τὸ B, ᾧ δὲ αἴτιον τὸ Δ· τὸ οὖν A παντὶ τῷ B, τὸ δὲ B εἰ ληφθείη τῶν ὑπὸ τὸ Δ 25 τινί, διὰ μέσου ἔσται τοῦ Δ ἁπλῶς, ὥσπερ τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν κατὰ τῆς συκῆς· διὰ γὰρ μέσου τοῦ ἁπλῶς πλατυφύλλου ὑπάρχει τῇ συκῇ οὔσῃ 35 τινὶ πλατυφύλλῳ τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν· καὶ οὕτως ἔσονται μὲν δύο αἴτια τῇ συκῇ τοῦ φυλλορροεῖν, ἀλλὰ θάτερον ὑπὸ θάτερον. ὑπὸ γὰρ τὸ πήγνυ-

---

3 τοίνυν om. Aa λαμβάνοι τις scripsi: λαμβάνοντες Aa: λαμβάνον τις E 4 μέσοι καὶ δύο ἄκροι coll. E 5 μέσον a 7 τὸ πρὸς τῷ μείζωνι (sic) E 13 πλατύφυλλον E 14 παντὶ πλατυφύλλω E 20 ἐπεὶ A 21 περὶ τούτων om. E 22 τοῦ αὐτοῦ δύο coll. E 23 εὑρίσκονται] εὑρίσκοιτο Aa 24 τῶν αἰτίων] τοῦ αἰτίου E 32 εἰ] ἡ Aa 34. 35 τινὶ οὔσῃ Aa

σθαι τὸν ὀπὸν τὸ πλατύφυλλον. τὸ γὰρ Β ἑκάστῳ τῶν Δ ὑπάρχον ἐπὶ 122
πλεῖον ὑπάρχει, καὶ καθόλου ἂν εἴη τὸ Β τοῖς Δ, τοιοῦτον δὲ καθόλου, 30
οἷον μὴ ἀντιστρέφειν. διττὸν γὰρ τὸ καθόλου, ἢ τὸ ἀντιστρέφον ὡς τῷ
ζῴῳ τὸ καθ' ὁρμὴν καὶ ὄρεξιν κινητικόν, ἢ τὸ μὴ ἀντιστρέφον ὡς τῷ
5 ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον, τὸ δὲ προσεχές τινι καθόλου, τουτέστιν πρὸς ὃ ἕκαστον
μὲν τῶν ὑπὸ τὸ ὑποκείμενον οὐκ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ἀντιστρέφει καὶ
ἐξισάζει. πᾶσι τοίνυν ταῖς ὑπὸ τὸ Δ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔλαττον ἄκρον, τὸ Β
ἐστὶν αἴτιον τοῦ Α, οἷον τοῦ φυλλορροεῖν πᾶσι τοῖς πλατυφύλλοις αἴτιον τὸ
πήγνυσθαι τὸν ὀπόν. οὕτω μὲν εἰ λόγος εἴη τὸ αἴτιον τοῦ οὗ αἴτιον. ἀλλὰ 35
10 τέως μὴ ἔστω λόγος μηδ' ἀντιστρεφέτω, ἀλλ' ἔστω ἐπὶ πλέον τὸ Α τοῦ Β
διὰ τὸν λέγοντα λόγον ὅτι εἰ ἀντιστρέφουσιν, ἀλλήλων ἔσονται αἴτια καὶ δι'
ἀλλήλων δεικνύμενα. καίτοι ἡ διαφορὰ τῶν ἀποδείξεων εἴρηται πρότερον,
ὡς ἡ μὲν αἴτιον ἕξει τὸ αἴτιον καὶ τοῦ πράγματος, ἡ δὲ μόνου τοῦ συμ-
περάσματος· ὅμως δεδόσθω καὶ ἔστω ἐπὶ πλέον τὸ Α τοῦ Β. ὑπαρχέτω
15 δὴ τὸ Α πᾶσι τοῖς Ε, οἷς τὸ Β οὐχ ὑπάρχει. πῶς γὰρ ἄλλως ἔσται
εἰπεῖν τὸ Α ἐπὶ πλέον ὑπάρχειν τοῦ Β, εἰ μὴ εἶέν τινα οἷς τὸ μὲν Α 40
ὑπάρχει, τὸ δὲ Β μή; ἔσται οὖν καὶ τὰ Ε τὶ ἕν, ὥσπερ ἦν καὶ τὰ Δ. διὰ
τί δὲ οὐκ ἔσται τι αἴτιον τοῦ Α τοῖς Ε; ἐπεὶ γὰρ πλείω τὰ Ε καὶ πάντων
τούτων ὡς ἑνὸς τὸ Α κατηγορεῖται, ἀναγκαῖον εἶναί τι μέσον, δι' οὗ κατ'
20 αὐτῶν περαίνεται, καὶ ὃ αὐτοῖς ἐστιν αἴτιον αὐτοῦ. ἴδωμεν δὴ τοῦτο, καὶ
ἔστω τὸ Γ. ἀποπέφανται γοῦν ὅτι πλείω τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐνδέχεται αἴτια,
ἀλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς τῷ εἴδει, ἀλλὰ τῷ μὲν Δ τὸ Β, τῷ δὲ Ε τὸ Γ· οἷον
τοῦ μακρόβια εἶναι τοῖς μὲν τετράποσι τὸ μὴ ἔχειν χολὴν αἴτιον, τοῖς δὲ 45
πτηνοῖς τὸ ξηρὰ εἶναι ἤ τι ἕτερον. εἰ δὲ καὶ τοιοῦτον εἴη τὸ μέσον, οἷον
25 ἀντιστρέφειν πρὸς τὸ μεῖζον, οὐ μέντοι γε εὐθὺς εἰς τὸ ἄτομον εἶδος ἡ τοῦ
μέσου πρόοδος, ἀλλ' ἔστι μεταξὺ τοῦ τε μέσου καὶ τοῦ ἀτόμου εἴδους ἄλλο
τι ὃ περιέχει αὐτό τε τὸ λαμβανόμενον εἶδος καὶ ὅσα τούτῳ ἀντιδιῄρηται,
κἀντεῦθεν ἀνάγκη πλείονας εἶναι τοὺς μέσους καὶ οὐχ ἕνα, δῆλον ὅτι πλείω
καὶ τὰ αἴτια ἔσονται. οὐ γὰρ τὸ μὲν τῶν μέσων αἴτιον εἴποις, τὸ δ' οὐχί,
30 ἀλλ' ἄμφω αἴτια ὡς δὴ καὶ μέσα. ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ μείζονι προσεχές, τὸ 50
δὲ τῷ ἐλάττονι· καὶ ἔσται τὸ μὲν πρῶτον μέσον τοῦ μείζονος αἴτιον τῷ
δευτέρῳ, τὸ δὲ δεύτερον μέσον τοῦ μείζονος αἴτιον τῷ ἐσχάτῳ, ὡς τοῦ
φυλλορροεῖν καὶ τῆς συκῆς μέσα τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν καὶ τὸ πλατύ-
φυλλον, ὧν τὸ μὲν πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν αἴτιον τῷ πλατυφύλλῳ τοῦ φυλλορ-
35 ροεῖν, τῇ δὲ συκῇ τούτου αὐτοῦ τὸ πλατύφυλλον. καὶ τοσοῦτον αἴτιον τῷ
ἐσχάτῳ καὶ ἑκάστῳ τῶν ἀντιδιῃρημένων αὐτῷ τὸ δεύτερον μέσον, ὡς 123
καὶ μᾶλλον τοῦτο εἶναι τούτοις τοῦ μείζονος αἴτιον ἢ τὸ τῷ μείζονι προσ-
εχές. τοῦ γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τὸ πρῶτον εἶναι τὰ καθ' ἕκαστα τοῦτό

---

5 πρὸς ὃ ἕκαστον] ᾧ καθ' ἕκαστον Aa 9 τὸ οὗ αἴτιον Aa 10 μὴ ἔστω] μὴ οὕτω Aa 11 διὰ τὸν λέγοντα — τὸ Α τοῦ Β (14) om. E 26 τε μέσου] αἰτίου E 27 τε om. E 28 καὶ οὐχ ἕνα post πλείονας transp. E 32 αἰσχάτω Aa 33 μέσα] μέσον Aa 35. 36 τὸ ἔσχατον Aa 37 τῷ om. E

ἐστιν αἴτιον τὸ προσεχὲς τοῖς καθ' ἕκαστον. οἷον εἰ τὸ Α εἴη τὸ μεῖζον, 123
τὸ Δ τὸ ἔσχατον, τὸ δὲ Β καὶ Γ τὸ μὲν τὸ πρὸς τῷ μείζονι μέσον τὸ
δὲ τὸ πρὸς τῷ ἐσχάτῳ, τὸ Γ ἂν εἴη αἴτιον τῷ Δ τοῦ Α.

p. 99a 30 Ἐπὶ δὲ τῶν σχημάτων ὧδε. 5

5 Ἐπεὶ διὰ τῶν παραδειγμάτων μερικωτέραν τὴν παράδοσιν ποιήσασθαι
ἔδοξε τὴν περὶ τῆς ἀκολουθήσεως τῶν ὅρων τῆς ἀποδείξεως, κἀντεῦθεν
παραβῆναι τὸ ἴδιον τῆς λογικῆς θεωρίας, διὰ τοῦτο νῦν αὐτὴν ποιεῖται
καθολικὴν τὰ κοινὰ στοιχεῖα παραλαμβάνων. τῶν γὰρ λογικῶν ἁπασῶν
μεθόδων ἴδιον, διαιρετικῆς λέγω καὶ ἀναλυτικῆς ὁριστικῆς τε καὶ ἀποδει-
10 κτικῆς, καθολικὰς ποιεῖσθαι τὰς παραδόσεις, μηδὲν ἐχουσῶν ἴδιον ὑποκεί- 10
μενον, ἀλλὰ τὰ ὄντα ἁπλῶς. διὸ καὶ τῆς λογικῆς πραγματείας ἀρχόμενος
τὰ πρῶτα γένη τοῦ ὄντος ἡμῖν ὑπέθετο ἄλλον τρόπον ἢ ἐν τῇ Μετὰ τὰ
φυσικὰ πραγματείᾳ. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὰς φύσεις τῶν γενῶν παραδίδωσιν,
ἐνταῦθα δὲ μόνας τὰς ἰδιότητας, ὡς τοῦτο ὂν ἱκανὸν τῇ λογικῇ θεωρίᾳ ἢ
15 ὡς ἂν ἐντεῦθεν ἕκαστον χαρακτηρίζοντες τῶν γενῶν ἔχοιμεν τοὺς παραδε-
δομένους κανόνας τῶν λογικῶν μεθόδων διασαφεῖν τῶν γενῶν τι προχει- 15
ριζόμενοι. δεόμεθα γὰρ ἐν τούτοις οὐ τῆς οὐσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν
συμβεβηκότων, ἐπεὶ οὐ μόνον ὁριζόμεθα ἀλλὰ καὶ ὑπογράφομεν, καὶ ἀπο-
δεικνύομεν οὐ μόνον τὸ διότι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι. λέγει τοίνυν ὅτι πραγμα-
20 τικῶς μὲν οὕτως ἡ ἀκολούθησις παραδέδοται, λογικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
σχημάτων τῶν λογικῶν οὕτως ἀποδώσει τις τοῖς ζητοῦσι τὴν ἀκολούθησιν
τῶν ὅρων τοῦ τε αἰτίου καὶ οὗ ἐστιν αἴτιον.

p. 99a 31 Ἔστω τὸ Α τῷ Β ὑπάρχον παντί. 20

Μεῖζον ἄκρον τὸ Α τίθησιν, ὃ παντί, φησίν, ὑπάρχει τῷ Β, ὅπερ
25 ἐστὶ τὸ μέσον καὶ αἴτιον· Δ δὲ τίθησι καθ' ἕκαστα εἴδη ἃ τῷ ἐλάττονι
περιέχεται, ὡς εἶναι τὸ Γ μὲν τὸ ἔλαττον, τὰ δὲ Δ τὰ ὑπ' αὐτὸ εἴδη,
ὥσπερ εἰ τὸ πλατύφυλλον εἴποι τις ἔλαττον, ἕκαστον δὲ πλατύφυλλον τὰ
εἴδη τὰ ὑπὸ τὸ πλατύφυλλον. διὰ τοῦτο καὶ οὕτως εἴρηκε τὸ δὲ Β
ἑκάστῳ τῶν Δ, τουτέστιν ὁ δὲ μέσος ἑκάστῳ εἴδει τῶν ὑπὸ τὸ ἔλαττον, 25
30 ὡς εἶναι καὶ ἐπὶ πλεῖον πρὸς ἕκαστον αὐτῶν λαμβανόμενον.

p. 99a 32 Τὸ μὲν δὴ Β καθόλου ἂν εἴη τοῖς Δ.

Τὸ μὲν δὴ Β, ὅπερ τὸ μέσον ἐστίν, εἴη ἂν τοῖς Δ, ἅπερ ἐστὶ τὰ ὑπὸ
τὸ ἔλαττον εἴδη, καθόλου. λαμβάνει δὲ ταῦτα ὡς πρὸς ἕκαστον αὐτῶν

2 τὸ ante ἔσχατον om. Aa 3 τῷ Δ] τὸ δ Aa 14 ἢ om. Aa 15 ἕκαστα E
γενῶν] εἰδῶν E 16. 17 προχειριζόμενος a 17 μόνον post οὐ transp. E
19 λέγει scripsi: λέγοι libri 20 οὕτως om. E 26 τὸ δὲ Δ E 27 ὥσπερ εἰ] τὰ
ὑπὸ E εἴπῃ Aa 28 post καὶ add. ὡς E 29 εἴδη Aa 30 λαμβανομένων a

τοῦ μέσου λεγομένου, ὡς εἶναι καὶ καθόλου, καὶ οὕτω καθόλου, ὡς μὴ 123
ἐξισάζειν μηδ' ἀντιστρέφειν. τὸ γὰρ ἰσαζόντως κατὰ τοῦ περιέχοντος λεγό- 30
μενον ἑκάστου τῶν περιεχομένων ὑπερτείνει. οἷον εἰ τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν
τοῦ πλατυφύλλου ἐστὶν ἐπ' ἴσον κατηγορούμενον, ἑκάστου τῶν περιεχομένων
5 ὑπὸ τοῦ πλατυφύλλου ὑπερτείνει, ἤτοι ἑκάστου τῶν ὑπ' αὐτὸ δένδρων ἐπὶ
πλέον ἐστίν. ἐκεῖνο δέ, φησίν, ἐστὶ πρῶτον καθόλου, ἤτοι προσεχῶς καὶ
ἀμέσως οὗ κατηγορεῖται κατηγορούμενον, πρὸς ὃ ἕκαστον μὲν τῶν ὑπὸ τὸ
ὑποκείμενον εἰδῶν μὴ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ὁμοῦ ληφθέντα καὶ ἀντι-
στρέφει καὶ συνεπεκτείνεται ἤτοι ἐξισοῦται· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ παρεκτείνειν. 35
10 ἕκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ τὸ πλατύφυλλον οἷον συκῆ καὶ ἄμπελος καὶ πλάτανος
καὶ ἕκαστον λείπεται τοῦ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν, παντὶ δὲ ὁμοῦ ἐξισοῦται.

p. 99a35 Τοῖς δὴ Δ αἴτιον τοῦ Α τὸ Β.

Μέχρι μὲν οὖν τούτου τὴν ἀκολούθησιν παραδέδωκε τοῦ μέσου καὶ
τοῦ ἐλάττονος εἰπὼν ὅτι εἰ μὲν κατὰ μέρος ὁ ἐλάττων λαμβάνεται, ἀκο- 40
15 λουθεῖ τῶν μερῶν αὐτοῦ ἑκάστῳ ὁ μέσος καὶ ἔστιν ἐπὶ πλέον, καὶ διὰ
τοῦτο οὐδ' ἀντιστρέφει πρὸς αὐτὸν ἕκαστον τῶν οἷς ἕπεται, εἰ δ' ὁμοῦ
πάντα καὶ καθόλου ληφθῇ, τὸ ἔλαττον ἀντιστρέφει τῷ μέσῳ. περὶ δὲ τοῦ
μείζονος οὐδὲν εἶπεν ἕτερον ἢ μόνον ὅτι παντὶ ὑπάρχει τῷ μέσῳ. νῦν δὲ
βούλεται τούτου τε καὶ τοῦ μέσου παραδοῦναι τὴν ἀκολούθησιν, καὶ ζητεῖ
20 εἰ ἐπὶ πλέον ὁ μείζων τοῦ μέσου, ἢ ἐξισάζουσιν ἀλλήλοις καὶ ἀντιστρέ-
φουσι, καὶ εἰ πλείω αἴτια τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐνδέχεται. καὶ ἐπεὶ καὶ πρό- 45
τερον εἴρηται ὅτι λαμβάνεται μέσον ποτὲ ἐπ' ἔλαττον ὂν τοῦ μείζονος καὶ
μὴ ἀντιστρέφον, λαμβάνεται καὶ ἐπ' ἴσης καὶ ἀντιστρέφον, παραδίδωσι πῶς
ἐπ' ἀμφοῖν ἐνδέχεται δύο μέσα καὶ αἴτια εἶναι. ὅταν μὲν γὰρ μέσον λαμ-
25 βάνηται μὴ ὂν λόγος τοῦ μείζονος, οὔτε ἀντιστρέφει καὶ δύο αἴτια τοῦ
αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐκτὸς ἀλλήλων ὄντα, ὡς μηδέτερον εἶναι ὑπὸ τὸ ἕτερον·
ὅταν δὲ τὸ μέσον λόγος ᾖ τοῦ μείζονος καὶ ἀντιστρέφῃ τῷ μείζονι, κἂν
δύο μέσα ληφθῇ, θάτερον ὑπὸ θάτερόν ἐστι. τέως δὲ πρῶτον τοῦτο 50
παραδίδωσιν, ὅταν ὁ μέσος μὴ λόγος ᾖ τοῦ μείζονος. φησὶ τοίνυν ὅτι τὸ
30 Β αἰτιόν ἐστι τοῦ Α τοῖς Δ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δεῖ τὸ Α ἐπὶ πλέον τοῦ Β
παρεκτείνειν· εἰ γὰρ μή, οὐδὲν ἧττον ἔσται τοῦ Α τὸ Β αἴτιον ἢ τοῦ Β
τὸ Α. εἰ γὰρ ἐξισάζουσιν ἀλλήλοις καὶ ἀντιστρέφουσι, καὶ ἀλλήλοις ὑπο-
τεθήσονται καὶ ἄλληλα μεσιτεύσουσι καὶ ἀλλήλων | ἔσονται αἴτια, καὶ οὐκ 124
ἔσται τοῦτο ἀπόδειξις, ἀλλὰ δεῖξις διάλληλος. καὶ εἴρηται μὲν πρότερον
35 ὅπως ἔσται τοῦτο, καὶ τί ἐπὶ τῶν ἀντιστρεφόντων αἱ ἀποδείξεις ἑκατέρωθεν

---

4 ἐστὶν om. Aa 4. 5 τῶν περιεχομένων — ἑκάστου om. Aa 6 προσεχὲς Aa
13 οὖν om. Aa 14. 15 ἀκολουθεῖ — μέσος] ἑκάστου ὁ μέσος ὑπερτείνει E
22 ante μέσον add. καὶ Aa 23 λαμβάνεται om. E καὶ ἀντιστρέφει Aa
24 μέσους Aa 26 ὡς μὴ δεύτερον a 27 ἀντιστρέφει E 28 δὲ] δὴ E
31 τὸ β̄ τοῦ ᾱ E 31. 32 ἢ τὸ ᾱ τοῦ β̄ E 32 ἐξισάζουσα E ἀντιστρέφει E
καὶ ἀλλήλαις Aa 34 ἔστι Aa

γινόμεναι διαφέρουσι, καὶ ὅτι ἡ μὲν τοῦ διότι ἡ δὲ τοῦ ὅτι· ἀλλὰ νῦν γε 124
περὶ τῶν μὴ ἀντιστρεφόντων ὁ λόγος, καὶ ὅπως τοιούτων ληφθέντων ὅρων
δύο αἴτια τοῦ αὐτοῦ εὑρίσκεται.

p. 99a37 Εἰ δὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς Ε τὸ Α. 5

5 Ἐπεί, φησί, πᾶσι τοῖς Ε τὸ Α ὑπάρχει, ὥσπερ τὰ Δ καὶ πολλὰ ἦν
καὶ εἰς ἓν συνήγετο, καὶ τὸ Α αὐτοῖς ὑπῆρχε διὰ τοῦ Β, οὕτω κἀνταῦθα
τὰ Ε πολλά τε ἔσται καὶ ἕν, καὶ ὑπάρχει αὐτοῖς τὸ Α, καὶ τὸ ἓν τοῦτο 10
ἄλλο ἐστὶ τοῦ Β καὶ ἔδει εἰπεῖν ὅτι εἰ δὲ μή, πῶς ἐπὶ πλέον ἔσται τὸ Α
τοῦ Β, ὅπερ ἀποδέδεικται διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς· τοῦτο γὰρ ἔοικε
10 προκεῖσθαι. οὐ μὴν φησιν οὕτως, ἀλλ' ὅτι εἰ δὲ μή, πῶς ἔσται εἰπεῖν ὅτι
ἐπὶ πλέον τοῦ Ε τὸ Α; τοῦτο γάρ ἐστιν ὅ φησιν, ὅτι πῶς ἔσται εἰπεῖν
ὅτι ᾧ τὸ Ε, τὸ Α παντί, ᾧ δὲ τὸ Α, οὐ παντὶ τὸ Ε. ἀλλ' εἰ καὶ ἕτερόν
ἐστι τοῦτο ἐκείνου, ὅμως εἰς ταὐτὸν φέρει. εἰ γὰρ μὴ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων,
οὔτε τοῦ Β οὔτε τοῦ Ε ἐπὶ πλέον ἔσται τὸ Α. τὸ δὲ διὰ τί γὰρ οὐκ
15 ἔσται τι αἴτιον ἀσαφές τι διὰ τὸν γὰρ σύνδεσμον μὴ καταλλήλως τεθέντα· 15
οὐ γὰρ εἰς κατασκευήν τινος τὸ ῥητὸν ἐπενήνεκται. ἔστω οὖν ἀντὶ τοῦ δέ,
πολλάκις οὕτω παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει λαμβανόμενον. πῶς οὖν, φησίν, οὐκ
ἔσται τι αἴτιον τοῦ Α τῷ Ε; εἰ μὲν γὰρ ταὐτὸν ἦν τῷ Β τὸ Ε, ὥσπερ
ἀμέσως τῷ Β τὸ Α ὑπάρχει, ὑπῆρχεν ἂν καὶ τῷ Ε, καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ
20 τοῖς Δ ὡς καὶ διὰ τοῦ Β, ἢ εἰ μετὰ τὸ Ε ὑπῆρχεν ἕτερα εἴδη τοῦ Ε
ἑνὸς ὄντος καὶ οὐ πολλῶν, διὰ τούτων κατὰ τῶν πλειόνων ἐκείνων, ἄλλων
ὄντων παρὰ τὰ Δ συνήγετο κατ' ἐκείνων τὸ Α. νῦν δὲ οὔτε τὸ Ε τῷ Β 20
ταὐτὸν καὶ πολλὰ ὂν εἰς ἓν ἔρχεται, ὥσπερ τὰ Δ· δεῖ ἄρα τινὸς μέσου
αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ τοῖς Δ ἐδέησεν, ἵνα δι' αὐτοῦ τὸ Α κατ' αὐτοῦ κατη-
25 γορηθῇ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ Δ εἰς μέσον παρήγαγεν, ἐξομοιῶν αὐτῷ τὸ Ε.
ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνο, πολλὰ ὄν, εἰς ἓν συνήρχετο, οὕτω καὶ τὸ Ε ἔστι τι ἓν
ἐκ πολλῶν. ἐπισκέψασθαι δὴ τοῦτο· τοῦτο Ἀττικῶς εἴρηται κατ'
ἔλλειψιν τοῦ δεῖ. οὕτω γὰρ ἦν εἰπεῖν 'δεῖ δὴ ἐπισκέψασθαι τοῦτο', ἤγουν
τὸ αἴτιον δεῖ ἐξετάσαι τί ἐστι, καὶ ἔστω τὸ Γ. ἐπὶ μὲν τῶν ἐσχάτων 25
30 ὡς εἰς πλείω εἴδη ἐξαπλουμένων τὰ Δ φησὶ καὶ τὰ Ε, ἐπὶ δὲ τῶν μέσων
ὡς ἑνιαίων τὸ Β καὶ τὸ Γ.

p. 99b4 Ἐνδέχεται δὴ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀποπέφανται, φησίν, ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἐνδέχεται πλείω αἴτια
εἶναι τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ αὐτῷ οὐδέ τισι πλείοσι μὲν τῷ ἀριθμῷ, 30
35 εἴδει δὲ τοῖς αὐτοῖς. οὐκ ἐνδέχεται γὰρ τῶν μέσων ὄντων ἑτέρων τῷ

4 ἐπειδὴ πᾶσιν E 5 τὸ Α om. Aa 6 ὑπάρχει E 17 τοῦ Ἀριστοτέλους Aa
οὖν] δέ E 18 τὸ β Aa 20 ὑπῆρχον Aa 24 αὐτοῖς] αὐτῷ E
27 δὴ] δεῖ E 30 εἰς scripsi: εἰ E: om. Aa

εἴδει καὶ μὴ τεταγμένων ὑπ' ἄλληλα τὰ ἔσχατα εἶναι εἴδει τὰ αὐτά. τίθησι 124
δὲ παράδειγμα· τοῦ γὰρ μακρόβια εἶναι ἑνὸς ὄντος τοῖς μὲν τετράποσιν
αἴτιον τὸ μὴ ἔχειν χολήν, ἤτοι τὸ ὀλιγόχολον εἶναι, τοῖς δὲ πτηνοῖς τὸ
ξηρὰ εἶναι. ἢ ἕτερόν τι εἶπε διὰ τὸ μὴ νῦν ἀκριβολογεῖσθαι περὶ
5 τούτου. τῷ γὰρ ἐν τοῖς ζῴοις ἐμφύτῳ λεγομένῳ θερμῷ, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ
συνέχεται, ὑγρότητος δεῖ πρὸς τροφήν. ἐν οἷς οὖν ἡ χολὴ πλεονάζει 35
θερμὴ οὖσα καὶ ξηρά, ἀναλίσκει τὸ ὑγρόν, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα βρα-
χύβια γίνονται· οἷς δὲ ἡ χολὴ ἐλαττοῦται, ἀντέχει τὸ ὑγρὸν ἐπὶ πλέον,
καὶ διὰ τοῦτό εἰσι μακρόβια, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ λύχνου εἰ λεπτὴ ἡ θρυαλλίς
10 ἐστι καὶ πλεονάζει τὸ ἔλαιον, ἀντέχειν ἐπὶ πλέον τὸ πῦρ δύναται. διὰ
τοῦτο καὶ τὰ φυτὰ τῶν ζῴων μακροβιώτερα, ὡς τῆς ὑγρότητος ἐν αὐτοῖς
τὸ θερμὸν πλεονεκτούσης. ἴσως δὲ καὶ τὸ ξηρὰ εἶναι οὐ μικρὰ πρὸς τὴν
ζωὴν συντελεῖ, εἰ γεῶδες αὐτοῖς τὸ ξηρόν, ἀλλὰ μὴ πυρῶδές ἐστι. τοι- 40
οῦτον μὲν γὰρ ὂν ἀναλίσκει τὸ ὑγρόν, γεῶδες δὲ ὂν δυσπαθῆ τὰ συγκείμενα
15 τίθησι. περὶ δὲ τούτου ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς καὶ τῷ Περὶ αἰσθήσεως καὶ
αἰσθητῶν ἐδίδαξεν.

p. 99b7 Εἰ δὲ εἰς τὸ ἄτομον μὴ εὐθύς.

Ἐν μὲν τοῖς προσεχῶς εἰρημένοις μέσον ἐλάμβανε τὸν τῷ πρώτῳ μὴ 45
ἀντιστρέφοντα· ἤδη δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀντιστρέφοντός φησιν. εἰ τοίνυν ἀντι-
20 στρέφοντα εἴη τὸ αἴτιον καὶ οὐ αἴτιον, καὶ μὴ εὐθὺς εἰς τὸ ἄτομον ἔρχονται
ὅ τε μέσος καὶ δι' αὐτοῦ ὁ μείζων, ὡς ἐξ ἀνάγκης πλείους μέσους παρα-
λαμβάνεσθαι, καὶ τὰ αἴτια πλείω. εἰ γὰρ μὴ εὐθὺς εἰς τὰ ἄτομα εἴδη ὁ
μέσος καταντᾷ, ἐξ ἀνάγκης δεῖ καὶ ἑτέρου μέσου δι' οὗ τοῖς ἀτόμοις ὁ
πρῶτος μέσος ὑπάρξει· καὶ οὕτως ἔσονται πλείω τὰ μέσα, ἀλλ' οὐχ οὕτως
25 ὡς ἐκεῖ, ἵν' εἴη ἔξω ἀλλήλων, ἀλλὰ θάτερον ὑπὸ θάτερον. εἰ δὲ τὰ 50
μέσα πλείω, δῆλον ὅτι καὶ τὰ αἴτια πλείω· τὰ αὐτὰ γὰρ μέσα καὶ αἴτια.

p. 99b9 Πότερον δ' αἴτιον τῶν μέσων.

Τοῦτο ἕτερον περὶ τῶν μέσων ζήτημα, ὅταν πλείους λαμβάνωνται
ἅτερος ὢν ὑπὸ τὸν ἕτερον. | πλειόνων γάρ, φησίν, ὄντων αἰτίων τοιούτων 125
30 ἀναμεταξὺ τοῦ μείζονος ὅρου καὶ τῶν καθ' ἕκαστα εἰδῶν, πότερον αὐτῶν
ἐστιν αἴτιον τοῖς καθ' ἕκαστα τοῦ μείζονος; τὸ ἐγγύτερον τοῦ πρώτου,
ὅπερ ἐστὶ πρῶτον ἀρχομένων ἡμῶν ἀπὸ τοῦ μείζονος, ὅπερ καθόλου
ὠνόμασεν, ἢ τὸ ὡς πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον πρῶτον; καὶ ἐπάγει τὴν λύσιν
τῆς πεύσεως.

---

4 post τι add. ὅπερ E 5 λεγομένῳ om. E 12 τοῦ θερμοῦ E
15 τούτων δὲ E ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς] B 4 καὶ τῷ Περὶ αἰσθήσεως] cf. c. 4. 5 (?)
ἐν τοῦ E καὶ τὸ a 17 τὰ ἄτομα E 20 τὸ post εἰς om. E
22 καὶ — πλείω om. Aa 24 ὑπάρχει E 29 τούτων E 32 ὅπερ (ante
καθόλου)] ὃ E

p. 99b10 Δῆλον δὴ ὅτι τὰ ἐγγύτατα ἑκάστῳ. 125

Δῆλον δή, φησίν, ὅτι ἐκεῖνα ἔστιν αἴτια ἀεὶ τοῖς καθ' ἕκαστα, ἃ καὶ 6
ἐγγύτατά ἐστιν ἐκείνῳ, ᾧ αἴτιον λέγεται εἶναι τὸ αἴτιον. τοῦ γὰρ ὅλως
ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὸ μεῖζον εἶναι τὰ καθ' ἕκαστα τοῦτό ἐστιν αἴτιον· τοῦτο
5 γὰρ περιέχον προσεχῶς τὰ καθ' ἕκαστα, δι' ἑαυτοῦ χορηγεῖ αὐτοῖς τὸ
καθόλου ἀνάλογον τῇ τάξει τῶν εἰδῶν. ἀεὶ γὰρ ταῖς καταδεεστέραις τῶν 10
ὑποστάσεων ἡ μετουσία τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τῶν προσεχῶς αὐτῶν προϊσταμένων
παρέχεται, οἷον τοῖς σώμασι διὰ τῆς φύσεως, τῇ φύσει διὰ τῆς ψυχῆς,
τῇ ψυχῇ διὰ τοῦ νοῦ, τούτῳ διὰ τῆς ζωῆς, ταύτῃ διὰ τοῦ ὄντος. πλη-
10 θυντικῶς δὲ εἶπε τὰ ἐγγύτατα τὸν λόγον μεθιστὰς ἐπὶ τὸ καθόλου, ὅτι
ἀεὶ οὕτως ἔχει.

p. 99b11 Τοῦ γὰρ τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ καθόλου ὑπάρχειν τοῦτο αἴτιον, οἷον τῷ Δ τὸ Γ τοῦ τὸ Β ὑπάρχειν αἴτιον.

Τοῦτο βεβαιωτικόν ἐστι τοῦ τὸ προσεχὲς τοῖς καθ' ἕκαστα αἴτιον 15
15 εἶναι τοῦ καθόλου ἤτοι τοῦ μείζονος. καὶ γάρ, φησί, καὶ αὐτοῦ τοῦ Β
τὸ Γ αἴτιον τοῖς καθ' ἕκαστα. καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ πρῶτον μέσον αἰτίαν ἔχει
τῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα αὐτοῦ ὑπάρξεως τὸ προσεχὲς τοῖς καθ' ἕκαστα, ὡς
οὐκ ἄνευ ἐκείνου ὑπάρχειν αὐτοῖς δυνάμενον· οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ πλατυφύλλου
τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπὸν τῇ συκῇ καὶ τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις. εἰ
20 τοίνυν καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τὸ Β ὑπάρχειν τοῖς Δ δεῖ αἰτίου τοῦ Γ, σχολῇ
ἂν εἴη τὸ Β τοῦ Α τοῖς Δ αἴτιον ἢ τὸ Γ. 20

p. 99b13 Τῷ μὲν οὖν Δ τὸ Γ αἴτιον τοῦ Α, τῷ δὲ Γ τὸ Β, τούτῳ δὲ αὐτό.

Τοὺς ὅρους ἐκτίθησιν ἅπαντας, ἵνα σαφὲς ἔτι γίνηται, τίς τίνι τίνος
25 ἐστὶν αἴτιος. καὶ φησὶ τῷ μὲν Δ τοῖς καθ' ἕκαστα εἴδεσιν αἴτιον τὸ
προσεχὲς αὐτῷ μέσον, ὅπερ τὸ Γ ἐστί, τοῦ Β, ὅπερ ἐστὶ τὸ προσεχὲς τῷ
μείζονι μέσον. τῷ δὲ Γ αἴτιον τοῦ Α τὸ Β· διὰ γὰρ τοῦ Β τὸ Α τῷ Γ.
τούτῳ δὲ τῷ Β οὐκ ἔστι τι αἴτιον τοῦ Α ἀλλ' αὐτό, ἢ αὐτὸ τὸ Α ὡς 25
ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχον τῷ Β ἢ αὐτὸ τὸ Β ὡς λόγος ὂν τοῦ Α. ὁ γὰρ
30 λόγος τινὸς οὐκ ἔχει ἑαυτοῦ λόγον ἀνώτερον, δι' οὗ ὑπάρξει αὐτῷ τὸ
προσεχῶς ὑπὲρ αὐτό.

5. 6 τὰ καθόλου E 6 ἀνάλογα E 10 ἐγγύτατα] καθ' ἕκαστα E
12. 13 Τοῦ γὰρ — τοῦτο αἴτιον om. Aa 14 βεβαιότερον Aa 16. 17 καὶ αὐτὸ
γὰρ — τῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα bis exh. E 21 ἂν εἴη] δ' ἂν ἔσται Aa
τοῦ β E 22 αἴτιον τὸ γ coll. E 24 γένηται E 25 αἴτιον om. Aa
27 μέσω E 28 ἢ αὐτῷ Aa 29 λόγος] λόγῳ a 31 προσεχὲς Aa

p. 99b15 Περὶ μὲν οὖν συλλογισμοῦ καὶ ἀποδείξεως. 125

Περὶ ὧν προέθετο ἐδίδαξε, καὶ περὶ ὧν ἐδίδαξε, συνεπέρανε. προέθετο γὰρ διδάξαι περὶ συλλογισμοῦ τε καὶ ἀποδείξεως τῆς Ἀναλυτικῆς πραγματείας ἀρχόμενος, τῆς μὲν καθ' αὑτό, τοῦ δὲ δι' αὐτήν. καὶ ἐν μὲν τοῖς 5 Προτέροις ἀναλυτικοῖς ἱκανῶς τήν τε οὐσίαν καὶ τὴν γένεσιν τοῦ ἁπλῶς συλλογισμοῦ παραδέδωκεν, ἐν δὲ τοῖς Ὑστέροις τούτοις τὴν τῆς ἀποδείξεως οὐσίαν καὶ γένεσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης· ταὐτὸν γάρ ἐστιν. εἰ γὰρ καὶ τῷ λόγῳ διενηνόχατον ἀπόδειξίς τε καὶ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ὡς ἕξις τε καὶ ἐνέργεια, ἀλλ' οἱ αὐτοὶ περὶ ἀμφοῖν λόγοι τῆς 10 παραδόσεως. οὐκ ἄρα περὶ ὁρισμοῦ οὐδ' ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ὑστέρων ἡ 35 πρόθεσις, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέσου τοῦ ἐν τῇ ἀποδείξει, ὃς ἐπεὶ λόγος ἐστὶ τοῦ μείζονος, διὰ τοῦτο καὶ ὁρισμὸς εἰς μέσον παρείληπται. εἰ γὰρ ἦν περὶ ὁρισμοῦ ἁπλῶς ὁ λόγος αὐτῷ, συνεπέρανεν ἂν καὶ περὶ τούτου ὡς περὶ συλλογισμοῦ τε καὶ ἀποδείξεως. τοίνυν εἴτε συμπέρασμα τοῦτ' ἐρεῖς εἴτε ἀνακεφα-15 λαίωσιν, ταὐτὸ λέγειν ἐστίν. ὡς γὰρ περὶ ὧν ἀπέδειξε ταῦτα συνεπέρανεν, οὕτω καὶ περὶ ὧν προεδίδαξε ταῦτ' ἀνεκεφαλαιώσατο, περί τε συλλογισμοῦ καὶ ἀπο- 40 δείξεως καὶ ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης τὸν λόγον ἅπαντα καθ' αὑτὸ ποιησάμενος.

p. 99b17 Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν πῶς τε γίνονται.

Περὶ μὲν οὖν συλλογισμοῦ τε καὶ ἀποδείξεως, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἀπο-20 δεικτικῆς ἐπιστήμης, εἴρηται ἤδη ἱκανῶς κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. 45 ἵνα δὲ καὶ ὁ περὶ τούτων λόγος αὐτοτελὴς ᾖ καὶ τῆς αὐταρκείας ἐχόμενος, προσκείσθω καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις. ἐπεὶ γὰρ ἐξ ἀρχῶν ἡ δι' ἀποδείξεως ἐπιστήμη, δεῖ καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν, τίς ἡ ἕξις ἡ ταύτας γνωρίζουσα. ὅτι μὲν γὰρ εἰς τὴν ἀπόδειξιν δεῖ τῶν ἀμέσων ἀρχῶν, ὡς ἄνευ τῆς τού-25 των γνώσεως μὴ ἐνδέχεσθαι ταύτην γίνεσθαι, εἴρηται πρότερον. ἔχει δὲ ἀπορίας ὁ περὶ τῆς τῶν ἀρχῶν γνώσεως λόγος, πρῶτον μέν, εἰ ἡ αὐτή ἐστι γνῶσις τῶν τε ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν γινωσκομένων, ἢ ἑτέρα μὲν 50 ἐκείνων ἑτέρα δὲ τούτων, οἷον εἰ ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ ἐκείνων καὶ τούτων γνῶσις, ἢ τῶν μὲν ἐπιστήμη τῶν δὲ ἕτερόν τι γένος γνώσεως. δεύτερον 30 δὲ πότερον ὥσπερ τὴν τῶν ἐκ τῶν ἀρχῶν γινωσκομένων γνῶσιν οὐκ ἐνοῦσαν πρότερον κτώμεθα, οὕτω καὶ ἡ ἕξις οὐκ ἐνοῦσα τῆς τῶν ἀρχῶν γνώσεως ἡμῖν ἐγγίνεται, ἢ ἔνεστι μὲν ἐν ἡμῖν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, λανθάνει δ' ἐνοῦσα καὶ οὐκ | ἐφιστάνομεν ταύτην ἔχοντες. καίτοι τοῦτο ἄτοπον 126 γνῶσιν ἔχοντας ἀγνοεῖν ὅτι ἔχομεν, καὶ ἀγνοεῖν ὅτι γινώσκομεν ἔχοντες

5 καὶ τὴν] τήν τε E 12 μέσον] τοῦτο E 13 ὁ λόγος ἁπλῶς coll. E 19 οὖν et τε om. Aa 20 ἤδει E 21 pr. καὶ om. Aa 24 ἀμέσων] πρώτων E ὡς] καὶ Aa 28 τούτων καὶ ἐκείνων E 30 δὲ om. Aa τῶν post τὴν om. E 31 κατώμεθα a ἡ om. Aa οὐκ ἐνοῦσαν Aa 34 ἔχοντες] ἐχόντων E 34 p. 256,1 fort. legendum καὶ ταῦτα ἔχοντες

καὶ ταῦτα γνῶσιν ἀποδείξεως κρείττω τε καὶ ἀκριβεστέραν. εἰ δὲ μὴ τού- 126
των γνῶσιν ἔχοντες πρότερον λαμβάνομεν ταύτην ὕστερον, πῶς ἂν ἐνδέ-
χοιτο ταύτην λαβεῖν ἐκ μὴ προϋπαρχούσης ἑτέρας γνώσεως, ἥτις ἡμῖν
ἐνοῦσα πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν λυσιτελήσει· τοῦτο γὰρ ἀδύνατον δέδεικται,
5 ὅτε περὶ ἀποδείξεως ἐλέγετο. ταῦτα μέν ἐστιν ἅπερ ἐζήτηται περὶ τῶν
ἀρχῶν, καὶ δεῖ πρὸς ταῦτα προσφυῶς ἀπαντᾶν. ἐπεὶ οὖν ἑκατέρωθεν
ἄτοπον ἕπεται, κἂν ἔχειν ἡμᾶς εἴποι τις ἐξ ἀρχῆς τὴν γνῶσιν αὐτῶν, κἂν
ἀγνοοῦσιν ἁπλῶς, ὡς μηδεμίαν ἔχειν γνώσεως ἕξιν, ἡμῖν ἐγγίνεσθαι, οὐδέτερον
ἂν εἴη τούτων ἀληθές· ἀλλ' ἀνάγκη μὲν ἔχειν ἡμᾶς πρὸ τῆς τῶν ἀρχῶν
10 γνώσεως δύναμίν τινα γνωστικήν, οὐ μὴν δὲ τοιαύτην, ὡς εἶναι τούτων
ἐκείνην ἀκριβεστέραν, ὥσπερ ἡ τῶν ἀρχῶν γνῶσις ἀκριβεστέρα ὑπάρχει
τῆς ἀποδείξεως. ἢ γὰρ ἂν ἐκεῖνα ὑπῆρχον ἀρχαὶ τὰ ὑπὸ τῆς ἀκριβεστέρας
ἐκείνης γνώσεως γινωσκόμενα, καὶ περὶ ἐκείνων ἂν ἐζητεῖτο τὰ αὐτά, καὶ
εἰς ἄπειρον οὕτως ὁ λόγος προέβαινεν, ὡς μήτε ἀρχὰς εἶναι μήτε ἀπο-
15 δείξεις. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ τοῦ χείρονος πρὸς τὸ κρεῖττον ἅπασα γένεσις καὶ
ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς πρὸς τὸ τέλειον, οὕτως καὶ ἡ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκ
θρεπτικοῦ καὶ αὐξητικοῦ καὶ διαπλαστικοῦ καὶ ἁπλῶς φυτικῆς δυνάμεως, ἣν
εὐθὺς ἡ πρώτη καταβολὴ τῆς γονῆς τῷ ὑποκειμένῳ ἐνδίδωσιν, εἰς αἰσθητικήν
τε καὶ ἁπλῶς ζωτικήν, ἐκ ταύτης εἰς λογικὴν καὶ ἀνθρωπικήν. τοιγαροῦν
20 κοινὴ μὲν ζῴοις ἅπασιν αἴσθησις ὡς ἴδιος οὖσα τοῦ ζῴου, ᾗ ζῷόν ἐστι·
τῶν δὲ ζῴων τὰ μὲν μέχρι μόνης ταύτης μεμένηκε, μηδεμίαν γνωστικὴν
ἐπέκεινα δύναμιν ἔχοντα, ὡς εὐλαί τε καὶ μυῖαι καὶ ἐμπίδες καὶ κώνωπες·
τοῖς δὲ καὶ μετὰ τὸ αἰσθέσθαι γνῶσίς τις ἐπέκεινα ὑπολέλειπται, καὶ
ἀπόντος τοῦ αἰσθήματος αὐτὴ παραμένουσα καὶ τὸν τύπον ἐκείνου φυλάτ-
25 τουσα ἤδη καὶ μνήμη προσαγορεύεται, μονή τις οὖσα τοῦ τῆς αἰσθήσεως
ἐνεργήματος. ἔστι δὲ καὶ τούτοις διαφορά· τὰ μὲν γὰρ τοῦτο μόνον ἔχει
τὸ εἰρημένον ἐπέκεινα τῆς αἰσθήσεως, τοῖς δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὸ δύνασθαι
συνάπτειν τὰ ὅμοια πρόσεστι καὶ πρὸς τὸ καθόλου ἀνάγεσθαι. οἷον ἐλλέ-
βορόν τις κενωτικὸν μελαίνης χολῆς ἐγνώρισεν, ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις
30 πεῖραν λαβὼν αὐτοῦ διὰ τῆς αἰσθήσεως· εἶθ' ὁσάκις ἴδῃ ἐλλέβορον, ὁμοίως
ἔχειν τοῖς ᾐσθημένοις τὸν νῦν ὁρώμενον ἀποφαίνεται, καὶ οὕτως αὐτῷ
ἡ τοῦ καθόλου κατανόησις περιγίνεται. τὰ μὲν οὖν μέχρι τῆς αἰσθήσεως
ἱστάμενα ἀτελέστερα τῶν ζῴων ἐστί, τὰ δὲ καὶ μνήμην πρὸς ταύτῃ ἔχοντα
ἐκείνων ἐστὶ τελειότερα, ὡς καὶ ἀπόντος τοῦ αἰσθηθέντος τὸν τύπον αὐτοῦ
35 ἐπὶ πολὺ διασώζοντα. τελεώτατα δ' ἔστιν οἷς ἡ τοῦ ὁμοίου θεωρία τε
καὶ διάκρισις, ὅθεν καὶ τὸ καθόλου τὸ ἐν τοῖς πολλοῖς τῇ ψυχῇ περι-
γίνεται. ἐκ μὲν οὖν αἰσθήσεως καταδεεστέρας οὔσης ἁπάσης γνώσεως
μνήμη, ἐκ δὲ μνήμης ἐμπειρία· ἐκ γὰρ πολλῶν μνημῶν ἡ ἐμπειρία

1 τε om. E 2 ἂν om. E 2. 3 ἐνδέχεται E 6 δὴ et ἀπαντᾷ E
7 ἄτοπα E ἡμᾶς post τις transp. E 13 ἐζητεῖτο scripsi: ἐζήτηται Aa:
ἐζήτητο E 16 τὸν om. Aa 17 θρεπτικῆς καὶ αὐξητικῆς καὶ διαπλαστικῆς E
δυνάμεων a 18. 19 αἰσθητικὸν et ζωτικὸν E 19 λογικὸν καὶ ἀνθρωπικόν E
20 ἴδιος E 21 μόνης om. Aa 25 ἤδη scripsi: ἢ δὴ libri 33 πρὸς ταύτην Aa

συνέστηκεν. ἐκ δὲ ἐμπειρίας τὸ καθόλου τῇ ψυχῇ πήγνυται καὶ συνί- 126
σταται, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὅμοιον καὶ ταὐτὸν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ ὅπερ
ἐν τοῖς πολλοῖς λέγεται. τὸ δὲ καθόλου ἀρχὴ γίνεται τέχνης καὶ ἐπι-
στήμης, εἰ μὲν ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τέχνης, εἰ δ' ἐν τοῖς ἀεὶ ἔχουσιν
5 ὡσαύτως, ἐπιστήμης. τὸ γὰρ καθόλου θεωρεῖται ἔν τε τοῖς ἐν γενέσει καὶ
φθορᾷ καὶ οἷς μεθ' ὕλης τῆς ἀεὶ ῥεούσης ἡ ὕπαρξις, καὶ ἐν τοῖς ὡσαύτως
ἀεὶ ἔχουσιν, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνων μὲν πταιστὸν τὸ καθόλου καὶ ποτὲ ἄλλως 35
ἔχον ἤπερ κατείληπται, ἐπὶ δὲ τούτων ἀεὶ τὸ αὐτό. ὥστε οὔτε ἐνυπάρ-
χουσι τέλειαι ἕξεις τῆς τῶν ἀρχῶν γνώσεως οὔτε μὴ οὖσαι γίνονται ἀπὸ
10 ἄλλων γνωστικωτέρων ἕξεων, ὥσπερ αἱ ἀποδείξεις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν γνωστι-
κωτέρων οὐσῶν τῶν ἀποδεικτῶν, ἀλλ' ἀπὸ χειρόνων ἕξεων γνωστικῶν, αἵ
τινές εἰσιν αἱ αἰσθήσεις, τῆς ψυχῆς ἐπ' αὐτὰς προκοπτούσης ἀποτελοῦνται.
ὡς εἶναί τι τοιοῦτον τὸ γινόμενον, ὥσπερ ἐν μάχῃ τροπῆς γινομένης εἷς
τοῦ τραπέντος μέρους ἔστη, καὶ τοῦτον ἰδὼν ἕτερος ἔστη κἀκεῖνος, εἶτ' 40
15 αὖθις ἕτερος, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἦλθεν ὁ πόλεμος ἐπ' ἀρχήν· ἑνὸς γὰρ
στάντος αἰσθήματος τῇ ψυχῇ καὶ αὖθις ἑτέρου ὁμοίου ἐκείνῳ καὶ τρίτου
ἔτι ἡ τοῦ καθόλου ἔννοια τῇ ψυχῇ ἵσταται καὶ ἀρχή, ὡς εἴρηται, γίνεται
τέχνης καὶ ἐπιστήμης. τὰ γὰρ καθόλου ἀρχαὶ τούτων ἐστίν, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ
τῶν κοινῶν ἐννοιῶν οὕτως γίνεται. γνόντες γὰρ αἰσθητῶς ὅτι τόδε τῷδε
20 ἴσον καὶ τόδε τῷ αὐτῷ, καὶ αὖθις ἕτερον καὶ τέταρτον ἴσως, καὶ ἀλλήλοις
εἶναι ἴσα τὰ πρὸς τὸ αὐτὸ ἴσα λέγομεν. καὶ πάλιν ὅτι ἐπὶ τοῦδε ἢ ἡ 45
κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις, καὶ ἐπὶ τοῦδε ὡσαύτως, καὶ ἐπὶ τρίτου τε καὶ
τετάρτου, εἰς τὴν καθόλου ἀνερχόμεθα ἔννοιαν, οὕτως ἔχειν ἐπὶ πάντων
ἀποφαινόμενοι. τούτου δὲ αἴτιον ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία· τοιαύτη γάρ ἐστιν
25 οἵαπερ καὶ προκόπτειν πεφυκέναι ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς πρὸς τὸ τέλειον, ἢ καὶ
τῶν αἰσθητῶν παρόντων τῶν ὁμοίων τύπων ἐπιλαμβάνεσθαι τῇ μνήμῃ τὸ
καθόλου συλλέγουσα. καὶ τὸ πρᾶγμα Πλάτων μὲν ἂν εἴποι ἀνάμνησιν,
λήθην μὲν πασχούσης τῆς ψυχῆς, ὡς ἐκεῖνός φησι, διὰ τὴν εἰς τὴν γένεσιν 50
κάθοδον, κατὰ μικρὸν δὲ προϊούσης εἰς τὴν τοῦ ἐπιλησθέντος ἀνάληψιν διὰ
30 τῆς κατὰ αἴσθησιν γνώσεως, Ἀριστοτέλης δὲ ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ
μεταβολήν, δυνάμει λέγων ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ἐνεῖναι τὸν νοῦν ἐξ
ἀρχῆς, καὶ διὰ τῶν αἰσθημάτων προέρχεσθαι εἰς ἐνέργειαν.

Ἀλλ' ἀλλοτρίαις μὲν δόξαις διαιτᾶν καὶ ὡς ἔχουσιν | ἀληθείας ἢ ψεύδους 127
ἐξετάζειν ἐν τῷ παρόντι περιττόν· οὐκ ἄχαρι δ' ἴσως λόγον προσθεῖναί τινα
35 τοῦ πράγματος ἐφαπτόμενον. ἐν τῇ τάξει τῶν εἰδῶν τὰ προσεχῶς μετά τι
μετέχει τρανότερον τοῦ προσεχῶς πρὸ αὐτῶν. ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ προσ-
εχῶς μετὰ νοῦν, μετέχει τοῦ νοῦ μᾶλλον ἤπερ τὰ πόρρω τοῦ νοῦ, καὶ
τούτου ἐν αὐτῇ ἀπηχήματα αἱ κοιναὶ καὶ αὐτόπιστοι ἔννοιαι, δι' ὧνπερ
φέρει τινὰ πρὸς τὰς ἀμέσους τοῦ νοῦ ἐπιβολὰς ἀπομίμησιν, αἳ δὴ ἐξ ἀρχῆς 5

4 ὡς om. E 8. 9 ἐνυπάρχουσαι a 10 ἀπὸ om. a 14 τρεπέντος E μέρους ἔσται E 18 ἀρχὴ a 22 ἡ om. E 23 ἄνιμεν E 25 πεφυκυῖα E 27 Πλάτων] Phaedon. 72 Esqq. 30 Ἀριστοτέλης] cf. de an. Γ 4. 5 31 νοῦν] οὐρανὸν E 32 προσέρχεσθαι Aa 33 ἀλλότριον E 34 ἄχαρι] ἄχρι Aa 39 ἀπομίθησιν a

μὲν αὐτῇ ὡς ἐμπυρεύματα ἐν αἰθάλῃ ἀποκεκρύφαται τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν 127
χειρόνων δυνάμεων συγχεόμεναι, λέγω δὴ τῆς φυτικῆς τε καὶ ζωτικῆς,
διὰ τὸ φθανούσας ταύτας ἐνεργεῖν ἐν τῷ σώματι γενεσιουργούς τε οὔσας
τῷ τε σώματι προσεχῶς χορηγούσας τὴν σύστασιν, καὶ τοῦτο ἐπιτήδειον
5 πρὸς τὰς δι' αὐτοῦ ἐνεργείας παρασκευαζούσας τῇ κρείττονι. ὧν ἐνερ-
γουσῶν σὺν σφοδρότητι ἀπροσεκτεῖν ἑαυτῇ συμβαίνει τὴν λογικὴν ὑπὸ τῆς 10
ἐκείνων κατασυρομένην ὁρμῆς καὶ ἀπείρως ἔτι ἔχουσαν τῆς ἐνταῦθα θεω-
ρίας καὶ πράξεως, καὶ ποδηγίας δεομένην, ἵν' ἑαυτῇ τὴν ἐπιστήμην καὶ
τὰς ἐγκειμένας ἐννοίας προβάληται. ὡς ἔχειν μὲν ἀρχῆθεν τὰς κοινὰς
10 ἐννοίας ἐν ἑαυτῇ, τοσοῦτον δὲ λείπεσθαι τῆς αὐτῶν προχειρίσεως, ὅσον
δεῖσθαί τινος τοῦ αὐτὴν εἰς ἐπίστασιν ἄγοντος κατασυρομένην ὑπὸ τῆς
ῥύμης τοῦ χείρονος καὶ προσέχειν μὴ συγχωρουμένην οἷς κέκτηται. κἂν
τις διδάσκων βραχύν τινα λόγον προβάληται ὅσον σημᾶναι περὶ αὐτῶν, 15
εὐθὺς ὡς προειδυῖα τὸ λεγόμενον συγκατατίθεται. τοῖς γὰρ μὴ πεπηρω-
15 μένοις ἀλλ' ἔχουσι κατὰ φύσιν τῆς λογικῆς οὐσίας τε καὶ δυνάμεως μήπω
τι περὶ τῶν ἀρχῶν ἐννοήσασιν εἴ τις ἐρεῖ τὸ ὅλον μεῖζον εἶναι τοῦ μέρους
ἢ τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις εἶναι ἴσα ἢ ἐπὶ παντὶ πράγματι ἢ τὸ
εἶναι αὐτὸ ἀληθεύειν ἢ τὸ μὴ εἶναι καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐδὲ μαθεῖν τι ἐκ
τοῦ λόγου οἰήσονται, ἀλλ' ὡς προειδότες δέξαιντ' ἂν τὰ λεγόμενα μόνης ἐνίοτε
20 τῆς κατὰ τὴν λέξιν σαφηνείας δεόμενοι διὰ τὸ τῶν ὀνομάτων ἀσύνηθες. 20
οὔτε οὖν ὡς προϋπάρχουσαι τῶν σωμάτων αἱ ψυχαὶ εἰς ἀνάμνησιν ἔρχονται
τῶν ἀρχῶν οὔτε μὴν ὡς κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ προ-
βαίνουσαι εἰς γνῶσιν τῶν ἀμέσων προΐασι διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλ' ἔχουσι
μὲν ταύτας σὺν τοῖς προσφυέσι σώμασιν εἰς τὸ εἶναι παραγενόμεναι, οὐ
25 προβάλλουσι δὲ ὑπὸ τῆς ἀλογίας τῶν χειρόνων κατακρατούμεναι· εἰς ἐπί-
στασιν δ' ἔρχονται τούτων, καὶ ἢ ἀπὸ αἰσθήσεως ἢ ἀπὸ λόγου ποδηγοῦνται
ὥσπερ ἐξυπνιζόμεναι. ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ὅθενπερ ἐξέβημεν, πῶς τὸ καθόλου 25
ἐλέγομεν τῇ ψυχῇ περιγίνεσθαι. ἑνὶ γὰρ τῶν κατ' εἶδος ἀδιαφόρων προσ-
βαλλούσης τῆς αἰσθήσεως ἵσταται μὲν τοῦτο πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ καθόλου.
30 εἰ γὰρ καὶ τὸ καθ' ἕκαστόν ἐστιν ὃ τῇ αἰσθήσει ὑπόκειται, ἀλλὰ κατὰ τὸ
ἐν αὐτῷ κοινὸν διὰ τῆς αἰσθήσεως τῇ ψυχῇ παραπέμπεται. Καλλίου γὰρ
ὁρωμένου ἄνθρωπον ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ παραδέχεται, ὅπερ κοινόν ἐστιν.
ὥστε ἐν αἰσθήσει μὲν τὸ καθ' ἕκαστον γίνεται, τὸ δὲ εἰς γνῶσιν τῷ λόγῳ 30
ἐρχόμενον τὸ καθόλου ἐστίν· οὐ γὰρ Καλλίας, ἀλλ' ἄνθρωπος. τούτου οὖν
35 γινωσκομένου, ἤγουν τοῦ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ ἓν τῷ ἀριθμῷ καθόλου,
ἐν τούτοις πᾶσιν τοῖς ὡς εἴδεσι καθόλου ἵσταται ἄλλο τι καθόλου, ὑφ' ὃ
τὰ κατ' εἶδος καθόλου ἀνάγεται. καὶ μέχρι τοσούτου ἡ ἄνοδος καὶ ἡ τοῦ

---

1 ἐμπυρεύματα] συμπεράσματα E κεκρύφαται Aa 2 δὴ scripsi: δὲ libri φυσικῆς E 3 φθανούσης E 7 ἔχουσαν καὶ ἀπείρως ἔτι coll. libri 8 τὴν ἐπιστήμην] τ' ἐπιστήμη Aa 10 ἐν αὐτῇ E 11 δεῖσθαι] δεῖξαι E 14 κατατίθεται Aa 20 τὴν om. E 25 κατακρατούμεναι] κρατούμενα E 27 ὅθεν παρεξέβημεν Aa 28 ἐλέγετο E διαφόρων Aa 30 καὶ om. a κατὰ τὰ E 33 γνῶσις a 36 ὡς om. Aa

καθόλου στάσις, ἕως ἂν εἴς τι πέρας ἡ ἄνοδος στῇ τῶν ἀμερῶν καὶ 127
καθόλου, ὅπερ ἐστὶ τὸ γενικώτατον. τὸ αὐτὸ καὶ ἐφ' ἑκάστης κατηγορίας,
οἷον ἀπό τινος ἀνθρώπου εἰς ἁπλῶς ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τοιοῦδὶ ζῴου εἰς 35
ζῷον καὶ ἀπὸ τοιουδὶ ἐμψύχου εἰς ἔμψυχον καὶ ἀπὸ τοιασδὶ οὐσίας εἰς
5 οὐσίαν. τὸ αὐτὸ ἐπὶ λευκοῦ, τὸ αὐτὸ ἐπὶ τριπήχεος καὶ ἐπὶ πάντων. ὥστε
δῆλόν ἐστιν ὅτι καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐπαγωγῇ γνωρίζονται· πᾶσα γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν
καθ' ἕκαστα τοῦ καθόλου συναγωγὴ ἐπαγωγή ἐστιν. οὕτω γὰρ καὶ ἡ
αἴσθησις τὰ καθόλου ἐμποιεῖ τὰ καθ' ἕκαστα τῇ ψυχῇ χορηγοῦσα καὶ ἐξ
αὐτῶν αὐτῇ πρὸς τὸ καθόλου διδοῦσα πρόφασιν. τοῦδε οὖν τῷδε ὄντος
10 ἴσου, καὶ τοῦδε τῷ αὐτῷ, καὶ τρίτου καὶ τετάρτου, τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ 40
ἀλλήλοις εἶναι ἴσα καθόλου γνωρίζομεν· ὁμοίως τοῦδε ὅλου ὄντος καὶ τοῦδε
μέρους, ἃ τῇ αἰσθήσει γνώριμα, καὶ τοῦ μὲν μείζονος τοῦ δ' ἐλάττονος.
ἐκ τῶν αἰσθήσει γνωρίμων εἰς γνῶσιν τοῦ καθόλου τὸ ὅλον μεῖζον εἶναι
τοῦ μέρους ἥκομεν. καὶ οὕτω μὲν ἐπαγωγικῶς αἱ ἀρχαὶ γίνονται γνώριμοι·
15 ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη λέγειν τίς ἡ ἕξις καθ' ἣν αἱ ἀρχαὶ γινώσκονται. ἀλλ'
ἐπείπερ ἡ διάνοιά ἐστι καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ᾗ ἄνθρωπος ἐνεργεῖν πέφυκεν,
ἴδωμεν τὰς περὶ αὐτὴν ἕξεις. τούτων οὖν αἱ μὲν ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσιν, αἱ δὲ 45
ποτὲ καὶ ψευδεῖς. ποτὲ μὲν οὖν τὸ ψεῦδός εἰσι δεχόμεναι δόξα καὶ λογι-
σμός, ἅπερ ἄμφω μὲν περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐχόντων, ἀλλ' ἡ μὲν εἰς
20 θεωρίαν μόνην πολλάκις καταντᾷ πρᾶξιν μὴ ἔχουσαν, ὁ δὲ λογισμὸς εἰς
πρᾶξιν ἀεὶ ἀποτείνεται· διὸ καὶ πρακτικὸς νοῦς ὀνομάζεται. ἀληθεῖς δὲ ἀεὶ
ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ νοῦς. ἐπεὶ οὖν κρείττων ἡ γνῶσις τῶν ἀρχῶν, εἴη ἂν
καὶ κρείττονος ἕξεως ἢ κατὰ δόξαν καὶ λογισμόν, ὥστ' ἢ ἐπιστήμη ἢ νοῦς.
ἀλλὰ πᾶσα ἐπιστήμη μετὰ λόγου· ὥστ' εἰ ἐπιστήμη γνῶσις τῶν ἀρχῶν, 50
25 εἴη ἂν ἡ γνῶσις τῶν ἀρχῶν μετὰ λόγου. ἀλλὰ πᾶς λόγος ἐπιστημονικὸς
ἐξ ἀρχῆς· ἔσονται δὴ ἀρχαὶ τῶν ἀρχῶν· καὶ οὕτω προΐοι ἂν ὁ λόγος ἐπ'
ἄπειρον. λείπεται ἄρα κρείττονος ἢ κατ' ἐπιστήμην ἕξεως εἶναι τὴν γνῶσιν
τῶν ἀρχῶν. κρείττων δὲ ἐπιστήμης γνωστικὴ | ἕξις οὐκ ἔστιν ἄλλη ἢ 128
νοῦς· νοῦς ἄρα γνωστικὸς τῶν ἀρχῶν. ἔπειτα ἐπιστήμης ἀρχὴ οὐκ ἔστιν
30 ἀπόδειξις, ἀλλ' ἕτερόν τι ὑπὲρ ἀπόδειξιν γινωσκόμενον· ὥστ' οὐδὲ ἐπι-
στήμης ἀρχὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' ὑπὲρ ἐπιστήμην τι ἕτερον. οὐδεμίαν δέ τινα
δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν ἀληθευτικὴν ὑπὲρ ἐπιστήμην ἢ νοῦν. ὥστε
νοῦς ἂν εἴη ἐπιστήμης ἀρχή, καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ὁ
νοῦς ἐστιν, εἴη ἂν τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπιστητοῦ γνωστική, ἡ δὲ πᾶσα ἐπι- 5
35 στήμη τοῦ παντὸς ἐπιστητοῦ· ὡς γὰρ ἡ ἀρχὴ πρὸς τὰς ἀρχὰς γνωστικὴ
αὐτῶν οὖσα, οὕτω καὶ ἡ πᾶσα ἐπιστήμη πρὸς πᾶν τὸ ἐπιστητόν, αὐτὸ
γινώσκουσα.

---

1 στῇ] στᾶ E 7 καὶ om. E 9 πρόσφασιν a 10 καὶ τῷδε τῷ E
12 δ' om. a 14 ἐπαγωγικῶς] ἐπαγωγῇ καὶ E 20 λογισμὸς] συλλογισμὸς Aa
21 ὀνομάζεται om. E ἀληθεῖς—ἀεὶ] αἱ δὲ ἀεὶ ἀληθεῖς Aa 22 ἐστὶ om. E
25 εἴη ἂν—ἀρχῶν om. Aa 29 ἐπιστήμης] ἀποδείξεως E 30 οὐδὲν Aa

p. 99b17 Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν πῶς τε γίνονται γνώριμοι. 128

Ἐπεὶ θεῖόν τι χρῆμα τὸ αὔταρκες καὶ ταῖς ψυχαῖς, εἴπερ ἄλλο τι ζητούμενον χρὴ καὶ τῷ περὶ ἐπιστήμης λόγῳ τοῦτο παρεῖναι, ἣν καὶ ψυχαὶ κατὰ τὴν σφετέραν τελείωσιν ἑαυταῖς συνεστήσαντο μηδὲν αὐτῆς, ᾗ ψυχαί 10
5 εἰσιν, οἰκειότερον ἔχουσαι. ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐπιστήμη, εἴρηται πρότερον· ἐκ γὰρ τῶν καθ' αὑτὸ καὶ ᾗ αὐτὸ καὶ πρώτων καὶ ἀμέσων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος· δεῖ δὴ ζητῆσαι περὶ τῶν ἀρχῶν, τίνι τε τρόπῳ γνώριμοι γίνονται καὶ τίς τῆς ψυχῆς ἕξις, καθ' ἣν ταύτας γνωρίζειν πέφυκε. περὶ ἀποδείξεως γὰρ καὶ ἐπιστήμης εἰπόντες ἀποδεικτικῆς εἰ τοῦτο ἐν τῷ
10 λόγῳ παρήκαμεν, εἰκότως ἂν ἀτελὴς οὗτος ἔδοξεν, ἄλλῳ τινὶ τῶν αὐτῷ τι ἁρμοττόντων καταλιπών. ἐπεὶ δ' ἀπορητικῶς ὁ λόγος προβαίνων ἀφορμὴν 15 ἑαυτῷ πρὸς εὐπορίαν παρέχεται τὴν αἰτίαν τε τοῦ δεσμοῦ ἀνευρίσκων κἀντεῦθεν πρὸς τὸ λύειν γινόμενος ἑτοιμότατος, καθάπερ αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τῷ δευτέρῳ φησὶ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά, δεῖ πρῶτον προαπορῆσαι.

15 p. 99b20 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ἐπίστασθαι.

Ἐκ τῶν περὶ ἀποδείξεως εἰρημένων ἔχει ὁμολογούμενον τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι ἐπίστασθαι δι' ἀποδείξεως, εἰ μή τις εἰδείη τὰς ἀρχὰς τὰς ἀμέσους. εἰ γὰρ ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀμέσων πᾶσα ἀπόδειξις, δεῖ ταῦτα προειδέναι· εἰ γὰρ ταῦτα ἄδηλα, πῶς ἐξ ἀδήλων τι δῆλον γενήσεται; ἀλλ' εἰ καὶ πᾶσα
20 διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. προϋπάρχουσι δ' αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀποδείξεως, πῶς ἔσται αὕτη τῆς 25 ἐκείνων μὴ προϋπούσης γνώσεως; τούτου οὖν οὕτω κειμένου ἀπορεῖ ἑξῆς περὶ τῆς τῶν ἀμέσων γνώσεως δύο ταύτας ἀπορίας, τίς τε ἡ γνῶσις αὐτῶν, τουτέστι τίς γνωστικὴ ἕξις τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν αὗται γινώσκονται, καὶ εἴτε
25 ἔνεισιν ἐξ ἀρχῆς ἐν ἡμῖν εἴτε μὴ οὖσαι ἐγγίνονται. ἡ γὰρ πρώτη ἀπορία εἰ καὶ εἰς πολλὰ δοκεῖ διαιρεῖσθαι, ἀλλ' οὖν γε μία ἐστὶ καὶ ἡ αὐτή. τῶν γὰρ ἀμέσων τὴν γνῶσιν ζητήσειεν ἄν τις, πότερον ἡ αὐτή ἐστι τῇ δι' ἀποδείξεως ἐπιστήμῃ ἢ οὐχ ἡ αὐτή· καὶ λαβὼν τὸ οὐχ ἡ αὐτή, πάλιν ζητήσειεν 30 εἰ ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ ἀμφοῖν γνωστικὴ ἕξις, τῶν τε ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν
30 γινωσκομένων, ἢ γένος τι γνώσεως ἕτερον καὶ ἕτερον. ἐνδέχεται γὰρ διάφορα πράγματα ὑπὸ ἄλλην καὶ ἄλλην ἀναφέρεσθαι γνῶσιν, εἶναι μέντοι ἀμφοτέρας κατὰ γένος τὰς αὐτάς, εἰ καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων τῷ εἴδει. οἷον ἀριθμῶν καὶ μεγεθῶν ἄλλη μὲν καὶ ἄλλη κατ' εἶδος ἡ γνῶσις, τῷ μέντοι γένει ἄμφω αἱ αὐταί· ἐπιστήμη γὰρ ἑκατέρα· οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς 35
35 εἴρηκεν ἢ τοῦ μὲν ἐπιστήμη τοῦ δ' ἕτερόν τι γένος, τουτέστιν ἢ τοῦ

5 ἐξ ἀρχῶν E 7 δὴ] δὲ E 9 καὶ om. E εἰ] εἰς Aa 12 ἑαυτῷ] αὐτῷ Aa 13. 14 καθάπερ — Μετὰ τὰ φυσικά] B 1 14 ἀπορῆσαι E 19 δῆλον om. Aa 19. 20 πᾶσα διδασκαλία — γνώσεως] cf. Anal. post. A 1 20 πᾶσα om. Aa 25 ἐν om. E 28 πάλιν ζητήσειεν] ζητεῖ πάλιν Aa 29 εἰ] πότερον E ἐστὶν — γνωστικὴ] ἢ οὐκ ἔστιν ἡ γνῶσις καὶ E 35 τῆς δὲ E

μὲν ἐκ τῶν ἀρχῶν ἐπιστήμη τὸ γένος τῆς γνώσεως, τῶν δὲ ἀρχῶν ἕτερον. 128
τῷ δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἐπίστασθαι προσέθηκε τὸ δι' ἀποδείξεως, ἐπεὶ ἐνδέχεται καὶ ἄλλον τρόπον ἐπίστασθαι, διὰ διαιρέσεως, δι' ἀναλύσεως, δι' ὁρισμοῦ. ἔστι δὲ ταῦτα πάντα μία ἀπορία, εἰ ἡ αὐτή ἐστι γνῶσις τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ εἰ ἑτέρα, κατ' εἶδος μόνον ἢ καὶ κατὰ γένος. εἶτα καὶ τὴν ἑτέραν ἀπορίαν ἐπάγει. πότερον γάρ, φησίν, αἱ ἕξεις τῆς γνώσεως τῶν ἀρχῶν οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ἐν ἡμῖν ἐγγίνονται ὕστερον, ἢ ἔνεισι μέν, λελήθασι δὲ ἐνοῦσαι. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἐφιστάνομεν ὅλως περὶ αὐτῶν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, δῆλον· ὅπως δὲ τοῦτο γίνεται, εἴτε διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὅλως αὐτάς, εἴτε διὰ τὸ λεληθέναι ἔχοντας, ζητήσεως ἄξιον.

p. 99b26 Εἰ μὲν δὴ ἔχομεν αὐτάς, ἄτοπον.

Πρὸς τὸ προσεχὲς μόριον τῆς διαιρέσεως ἀπαντᾷ τὴν δευτέραν ἀπορίαν συνδέων. τὸ γὰρ εἰ μὲν δὴ ἔχομεν ταύτας ταὐτόν ἐστι τῷ εἰ ἐνοῦσαι λελήθασιν. ἄτοπον δή, φησίν, ἐστίν, εἰ ἔχομεν τὰς ἀρχὰς ἐν ἑαυτοῖς, καὶ λανθάνουσιν ἡμᾶς ἐν ἡμῖν οὖσαι. τί δὲ τὸ ἄτοπόν ἐστιν, ἐπιφέρει· συμβαίνει γὰρ ἔχοντας ἡμᾶς γνώσεις ἀγνοεῖν αὐτὰς ἐπιλανθανομένους, καὶ ταῦτα κρειττόνων οὐσῶν αὐτῶν ἢ κατὰ ἀπόδειξιν. ἐκ γὰρ τούτων αἱ ἀποδείξεις ὡς δηλοτέρων τε καὶ γνωριμωτέρων. εἰ οὖν ἄτοπον ἀπόδειξιν ἔχοντας ἀγνοεῖν ὅτι ἔχομεν, πολλῷ ἂν εἴη ἀτοπώτερον, εἰ ἀγνοοῦμεν γνῶσιν ἔχοντες κρείττονα ἀποδείξεως. |

p. 99b28 Εἰ δὲ λαμβάνομεν μὴ ἔχοντες πρότερον. 129

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦτο τῆς διαιρέσεως, πρὸς ὃ καὶ αὐτὸ ἀπαντᾷ ἀδύνατόν τι καὶ τούτῳ δεικνύων ἑπόμενον. εἰ γὰρ μὴ ἔχοντες, φησί, τὰς ἀρχὰς πρότερον, ὕστερον ταύτας λαμβάνομεν, πῶς ταύτας γινώσκομεν καὶ μανθάνομεν ἄνευ προϋπαρχούσης γνώσεως; κεῖται γὰρ ὅτι πᾶσα μάθησις ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὰς ἀρχὰς μανθάνομεν ὡς ἡ ὑπόθεσις βούλεται, δεῖ προϋπάρχειν αὐτῶν γνῶσιν ἑτέραν· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον, καθὼς ἐλέγομεν καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως, καὶ δεῖ πρὸ τῶν ἀρχῶν ἑτέρας εἶναι τὰς προγινωσκομένας ἀρχάς· καὶ ἐπ' ἐκείνων ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος, καὶ εἰς ἄπειρον. οὐκ ἄρ' οὐδὲ τοῦτο ἡμῖν εὔοδον.

p. 99b30 Φανερὸν τοίνυν ὅτι οὔτ' ἔχειν οἷόν τε.

Δύο ζητήσεις προθέμενος, μίαν μὲν περὶ τοῦ κατὰ ποῖον γένος γνώσεως αἱ ἀρχαὶ γινώσκονται, δευτέραν δὲ εἰ ἐξ ἀρχῆς ἢ οὐ τὴν γνῶσιν

6 γάρ φησίν om. E   8 γὰρ om. Aa   12 μόριον] μόνον Aa   13 μὲν post τὸ transp. E   15 ἡμᾶς om. E   19. 20 κρείττονα γνῶσιν ἔχοντες coll. E   25. 26 κεῖται — γνώσεως om. E   26 τοίνυν] γὰρ E   27 βούλεται om. Aa   27. 28 ἄλλως γὰρ] τοῦτο δὲ E   28 καθὼς] καθάπερ E   καὶ δεῖ] δεῖ γὰρ E   29 εἶναι, τὰς] ἔχειν Aa   γινωσκομένας E

τῶν ἀρχῶν ἔχομεν, καὶ ἑκατέρωθεν ἄτοπον ἑπόμενον τοῖς τῆς διαιρέσεως 129
ταύτης δείξας μέρεσι, τὴν μὲν πρώτην ζήτησιν ἐν τῷ παρόντι καταλιπὼν
πρὸς τὴν δευτέραν ἐπιχειρεῖ τὴν αὐτῇ προσήκουσαν ἐπιφέρων ἐπίλυσιν. 15
πρὸς τὰς αἰτίας τοίνυν εὐθὺς ἀπαντᾷ τοῦ τῆς ἀπορίας δεσμοῦ. ἐκ γὰρ τοῦ
5 λέγεσθαι ἁπλῶς ἔχειν τὰς ἀρχὰς ἢ μὴ ἔχειν ἡ ἀπορία συνίσταται. ἐπεὶ
οὖν οὕτω λέγουσιν ἄτοπόν τι ἑκατέρωθεν εἵπετο, φανερὸν ἐντεῦθεν ὅτι οὔτ'
ἔχειν δυνατὸν ἁπλῶς ἐξ ἀρχῆς τὰς ἀρχὰς οὔτε παντελῶς ἀγνοοῦσιν καὶ
μηδεμίαν ἔχουσιν ἕξιν γνώσεως ἐγγίνεσθαι ταύτας ἡμῖν, ἀλλ' ἀνάγκη ἔχειν
μέν τινα δύναμιν γνωστικὴν ἐξ ἧς πρόφασις ἡμῖν τῆς τῶν ἀρχῶν γνώσεως 20
10 γίνεται, οὐ μέντοι γε τοιαύτην, ὥστ' εἶναι τιμιωτέραν αὐτὴν κατ' ἀκρίβειαν
τῆς τῶν ἀρχῶν γνώσεως.

p. 99b34 Φαίνεται δὲ τοῦτό γε πᾶσιν ὑπάρχον.

Εἰπὼν ὅτι οὔτ' ἔχειν δυνατὸν τὰς ἀρχὰς ἐξ ἀρχῆς οὔτε πάντῃ ἐστερη-
μένοις γνώσεως προσγίνεσθαι ταύτας ἡμῖν διὰ τὸ ἑκατέρωθέν τι συμβαίνειν 25
15 ἀδύνατον, ἀλλ' ἔκ χείρονός τινος γνωστικῆς ἕξεως εἰς τὴν τούτων προϊέναι
γνῶσιν, λέγει νῦν τίς ἡ γνῶσις ἐκείνη ἐστίν, ἐξ ἧς ὁδῷ προβαίνοντες εἰς
τὴν τῶν ἀρχῶν κατάληψιν προσερχόμεθα. τοῦτο γάρ, φησίν, ὃ λέγομεν
γένος γνώσεως ἐν πᾶσι τοῖς ζῴοις ὑπάρχον φαίνεται. πάντα γὰρ τὰ ζῷα,
ᾗ ζῷά ἐστι, δύναμιν ἔχει οὐκ ἐπίκτητόν τινα οὐδὲ διδακτήν, ἀλλὰ συμ-
20 πεφυκυῖαν καὶ ἐκ φύσεως συμπαρομαρτοῦσαν αὐτοῖς, ὡς καὶ συμπληρωτικὴν
εἶναι τῆς οὐσίας αὐτῶν, καθ' ἣν καὶ διαφέρουσι τῶν φυτῶν, ἥτις κριτική 30
ἐστι πλείστων ὅσων διαφορῶν· καλοῦσι δὲ ταύτην αἴσθησιν. οὕτω δὲ
εἶπεν ὥσπερ ἄλλοις ἐπιγράφων τὴν αἰτίαν τῆς κλήσεως, ἵνα δείξῃ μὴ οἰκεῖόν
τινα λέγων λόγον, ἀλλὰ τὸ κοινῇ λαμβάνων ὁμολογούμενον.

25 p. 99b36 Ἐνούσης δ' αἰσθήσεως.

Ἐκ τῆς χείρονος τῶν γνώσεων ἀπαρξάμενος κοινῶς τοῖς ζῴοις ἐνυπ-
αρχούσης, ὁδῷ πρόεισιν ἐπί τε τὰ τελεώτερα τῶν ζῴων καὶ τὰς τελεω-
τέρας τῶν γνώσεων, δεικνύων τὸν ἄνθρωπον τελειότατον μὲν τὴν φύσιν ὡς
ἐν τοῖς ζῴοις ὑπάρχοντα, ἐκ τῆς χείρονος δὲ καὶ ἀτελεστάτης τῶν γνώσεων
30 ἐπὶ τὴν κρείττω καὶ τελείαν ὡς ἐν τούτοις προκόπτοντα, καὶ τὴν γνῶσιν
τῶν ἀρχῶν τὸν τρόπον τοῦτον προσλαμβανόμενον. ἐνούσης γάρ, φησί, τοῖς 40
ζῴοις πᾶσιν αἰσθήσεως τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν τοιαύτην ἔχει φύσιν, ὡς ἐγγίνε-
σθαι αὐτοῖς μονὴν τοῦ αἰσθήματος, τὰ δὲ πρὸς τοῦτο οὐ πέφυκεν, ἀλλ'
ἅμα τῷ αἰσθάνεσθαι παρατρέχει ἡ γνῶσις ἐξ αὐτῶν μὴ ὑπομένουσα. καὶ
35 ὅσοις μὲν μὴ ἐγγίνεται ἡ μονὴ τοῦ αἰσθήματος, ἢ καθόλου, ὥσπερ ἐπὶ
τῶν σκωλήκων ἔστιν ἰδεῖν καὶ εὐλῶν καὶ μυιῶν, μηδεμίαν ἐχόντων μετὰ

1 ἔχομεν τῶν ἀρχῶν coll. E 5 ἔχειν post μὴ om. Aa 13 ὅτι om. E
19. 20 συμπεφυκυῖαν καὶ ἐκ φύσεως om. E 29 ἐν ζῴοις E 30 τελείαν — τούτοις]
τελεωτέραν E 36 εὐλῶν] λευκῶν Aa

τὴν αἴσθησιν παραμονὴν τοῦ αἰσθήματος, ἢ ἀμυδρῶς, ὥσπερ τινὰ τῶν 129
ὀρνέων φωνῶν μνημονεύει, ἃς καὶ μιμεῖται, καὶ τὰ ὑποζύγια ὁδῶν, ὡς ἢ 45
προθυμεῖσθαι πρὸς αὐτάς, εἰ εὖ αὐτοῖς ἔχειν ἐν αἰσθήσει ἐφάνησαν, ἢ
ἐκκλίνειν ἐξ αὐτῶν, εἰ μὴ εὖ, τούτοις οὐκ ἔστι γνῶσις ἔξω τοῦ αἰσθήματος,
5 ἢ εἰ ἔστιν, ἀμυδρά ἐστιν, ὡς ἐπὶ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ὑποζυγίων εἴπομεν.
ἔστι δ' ἃ τῶν ζῴων αἰσθανόμενα ἔχουσιν ἔτι μετὰ τὴν αἴσθησιν γνῶσίν
τινα, καὶ ἀπόντος τοῦ αἰσθητοῦ τὸν τύπον ἐκείνου ἐν ἑαυτοῖς περισῴζοντα.

p. 100a1 Πολλῶν δὲ τοιούτων γενομένων. 50

Ὥσπερ ἐπὶ τῶν αἰσθανομένων διαφορὰ ὑπῆρχεν, ὡς τὰ μὲν αὐτῶν
10 ἔχειν μονὴν τοῦ αἰσθήματος, τὰ δὲ μή, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν φυλαττόντων
τὸν τύπον τοῦ ᾐσθημένου· καὶ τούτων γὰρ τοῖς μὲν ἐγγίνεται λόγος ἐκ 130
τῆς τῶν πολλῶν αἰσθημάτων παραμονῆς, τοῖς δ' οὔ. ὅσα γὰρ τὰ τοῖς
ᾐσθημένοις ὅμοια δύναται συνάγειν τοῖς ᾐσθημένοις καὶ τὸ καθόλου ἐν
ἑαυτοῖς ἀπογεννᾶν, ταῦτα ἤδη τέλειά τε καὶ λογικά, τὴν τοῦ ὁμοίου θεωρίαν
15 τε καὶ διάκρισιν ἐν ἑαυτοῖς λαβεῖν δυνάμενα. ὃν δέ φησιν ἐγγίνεσθαι
λόγον, τὸ καθόλου, οἶμαι, ἐστί. τοῖς γὰρ τελειοτέροις καὶ λογικοῖς ἐκ τῶν
πολλῶν αἰσθημάτων μνημονευομένων τὸ καθόλου ἐγγίνεται, ὅπερ λόγος 5
ἐστὶν ἐν τοῖς πολλοῖς καὶ καθ' ἕκαστα θεωρούμενος, ὁ αὐτὸς ὢν ἐν πᾶσι
καὶ κοινῶς αὐτοῖς μετεχόμενος, ὅλος ὢν ἐν ἑκάστῳ καὶ ὅμοιος καὶ ἀδιά-
20 φορος. ὅσα δὲ τῶν φυλαττόντων τοὺς τύπους τῶν αἰσθημάτων μὴ δύνανται
τοῦτο ποιεῖν, ταῦτ' ἀτελῆ τέ ἐστι καὶ ἄλογα.

p. 100a3 Ἐκ μὲν οὖν αἰσθήσεως γίνεται μνήμη.

Τὰς διαφορὰς τῶν γνώσεων ἐκθέμενος καὶ ταύτας ἀπὸ τῶν μετεχόντων
αὐτῶν παρατηρήσας, λέγω δὴ τῶν ζῴων (εἰ γὰρ κατὰ ταύτας διαφέρει τὰ
25 ζῷα, δῆλον ὅτι καὶ αὗται διάφοροι ἀλλήλων εἰσί) νῦν ἐπὶ μόνου τοῦ 15
ἀνθρώπου λαμβάνει καὶ παρίστησι, πῶς ἀπὸ τῆς κατ' αἴσθησιν γνώσεως
ἀρχομένοις ἡμῖν μέχρι τοῦ καθόλου ἡ προκοπὴ γίνεται. τὸ δὲ καθόλου
ἐστὶν ἀρχὴ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι οὔτε ἔνεισιν
ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς αἱ τῶν ἀρχῶν γνώσεις (τέλειοι γὰρ ἂν ἦμεν γεννώμενοι)
30 οὔτε ἀπὸ γνωστικωτέρας τινὸς ἕξεως ἐγγίνονται, ὡς εἶναι ἀνάγκην προει-
δέναι τὸ πρὸ αὐτῶν, ἀλλ' ἐγγίνονται ἡμῖν κατὰ μικρὸν ἀθροιζόμεναι ἀπὸ
μνήμης τε καὶ αἰσθήσεως. ἀναλαμβάνει τοίνυν τὰ εἰρημένα καὶ φησὶν ἐκ
μὲν τῆς αἰσθήσεως γίνεσθαι τὴν μνήμην, καθὼς εἴρηται πρότερον· μνήμης 20
δὲ πολλάκις γινομένης τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος γίνεται ἐμπειρία· αἱ γὰρ

3 ἔχειν αὐτοῖς coll. E 5 τῶν post καὶ om. E 6 ἔστι δ' ἂν Aa
13 συνάγειν] συνάπτειν E 15 διάκρισις a λαμβάνειν E 19 ὅλος] ὁ δὲ Aa
20 μὴ] οὐ E 23 post τὰς add. μὲν E 24 παραστήσας Aa 25. 26 τοῦ
ἀνθρώπου μόνου coll. E 27 γίνεται] πρόεισιν E τὸ δὲ καθόλου] ὅπερ E
30. 31 ὡς εἶναι — ἀλλ' ἐγγίνονται om. Aa 34 γενομένης πολλάκις Aa αἱ γὰρ
πολλαὶ — ἐμπειρία (264,1) om. Aa

πολλαὶ τῷ ἀριθμῷ μνῆμαι μία ἐστὶν ἐμπειρία. οἷον εἴς αἴσθησίν τις ἐλθὼν ὅτι τόδε ἐλλέβορος ὂν ἐκάθηρε, καὶ μνημονεύσας καὶ πάλιν καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ λαβὼν εἰς αἴσθησιν, καὶ τὴν μνήμην τηρήσας ἑκάστου τῶν ᾐσθημένων, μίαν ἐν ἑαυτῷ συνεστήσατο ἐμπειρίαν ἐκ τῶν πολλῶν συνηθροισμένην μνημῶν. ὥσπερ δὲ ἐκ πολλῶν μνημῶν τηρουμένων ἐν τῇ ψυχῇ ἡ ἐμπειρία συνέστηκεν, οὕτω τῆς ἐμπειρίας συναυξομένης καὶ προβαινούσης κατὰ τὴν τοῦ ὁμοίου αἴσθησίν τε καὶ μνήμην, τὸ καθόλου ἤδη πήγνυται καὶ ἑδραιοῦται ἐν τῇ ψυχῇ. τοῦτο γάρ ἐστιν ὅ φησιν ἐκ δ' ἐμπειρίας ἢ ἐκ παντὸς ἠρεμήσαντος τοῦ καθόλου ἐν τῇ ψυχῇ, τοῦ ἑνὸς παρὰ τὰ πολλά. ἠβούλετο γὰρ εἰπεῖν ὅτι ἐκ δ' ἐμπειρίας τέχνης ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμης· ἐπεὶ δὲ ἀτελέστερον ἔτι ἡ ἐμπειρία καὶ οὐχ ἱκανὸν πρὸς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἀρχήν, διὰ τοῦτο προσέθηκεν ἢ ἐκ παντὸς τοῦ καθόλου ἠρεμήσαντος, τουτέστι στάντος καὶ παγέντος καὶ βεβαιωθέντος ἐν τῇ ψυχῇ. ἐπεὶ δὲ πολλαχῶς τὸ καθόλου (τό τε γὰρ πρὸ τῶν πολλῶν καὶ τὸ ἐν τοῖς πολλοῖς καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς), διὰ τοῦτο ἡρμήνευσε, περὶ ποίου λέγει ὧδε καθόλου· τοῦ ἑνὸς γάρ φησι παρὰ τὰ πολλά, καὶ αὖθις ἔτι πρὸς σαφήνειαν πλείω ὃ ἂν ἐν ἅπασιν ἓν ἐνῇ ἐκείνοις τὸ αὐτό. ἐκ γὰρ τῆς τῶν πολλῶν αἰσθήσεως καὶ μνήμης ἡ ἐμπειρία συνάγεται, ἐκ δὲ ταύτης τὸ ἐν τοῖς πολλοῖς καθόλου, ὅπερ τὸ ἐν τούτοις ἅπασιν ὅμοιόν ἐστι καὶ ταὐτόν, τέχνης ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμης· τὸ γὰρ καθόλου ἐγγεγονὸς τῇ ψυχῇ ἀρχή ἐστι τέχνης καὶ ἐπιστήμης. τέχνην δέ φησιν ἢ τὴν περὶ τὰ γινόμενα ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἐπιστήμην τὴν περὶ τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως, οἷον ὅτι ὁ πέλεκυς τμητικός, τὸ δὲ ξύλον τμητόν, καὶ ὁ ἐλλέβορος καθαρτικός, τὸ δὲ ἀνθρώπινον σῶμα καθαρτόν, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν θεωρεῖται γινομένοις· τὰ δ' ὑπὸ φύσεως γινόμενα δῆλα ἐν οἷς ἀρχαὶ πλείους, ὅτι τὸ ὅλον πλεῖον τοῦ ἡμίσεος, καὶ ὅτι τὰ διὰ τοῦ ἴσου χρόνου τὸ ἴσον διάστημα διερχόμενα ἰσοταχῆ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἢ τέχνην μέν φησι τὴν περὶ τὰ ἔνυλα καὶ πταιστά, ἃ καὶ γένεσιν εἴρηκεν, ἐπιστήμην δὲ τὴν περὶ τὰ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα, ἃ καὶ ὂν ὠνόμασεν.

p. 100a 10 Οὔτε δὴ ἐνυπάρχουσιν ἀφωρισμέναι αἱ ἕξεις.

Ἐκ τῶν εἰρημένων, φησί, δῆλον γέγονεν, ὅτι οὐδετέραν τῶν ὑποθέσεων ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, αἷς τὰ ἄτοπα εἵπετο. οὔτε γάρ εἰσιν ἐν ἡμῖν ἕξεις ἀρχῆθεν τῶν καθόλου καὶ τῶν ἀρχῶν ἀφωρισμέναι, ἤγουν συνεστηκυῖαι καὶ ἐνεργείᾳ ὑπάρχουσαι, οὔτε μὴ οὖσαι γίνονται ἀπό τινων ἑτέρων ἕξεων κρειττόνων τε καὶ γνωστικωτέρων, ὥσπερ αἱ ἀποδείξεις, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χείρονος καὶ συμφύτου τοῖς ζῴοις αἰσθήσεως ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις

4 τῶν om. E 7 ἤδη om. Aa 8 post ἐμπειρίας add. ἤδη E ἢ ἐκ παντὸς — ἐμπειρίας (10) om. E 9 et 12 ἠρεμήσεως a 11 δ' ἀτελέστερον E 14. 15 καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς om. Aa 19. 20 τὸ γὰρ — ἐπιστήμης om. E 21 τὴν περὶ (post ἐπιστήμην) om. Aa 27 πτασστὰ E 29 ἀμφωρισμέναι E αἱ ἀφωρισμέναι coll. Aa 31 ἕπεται E ἔνεισιν ἡμῖν E 33. 34 ἕξεων — τε καὶ om. E

καὶ ταῖς κατὰ μέρος γνώσεσιν εἰς τὴν τοῦ ὁμοίου καὶ πᾶσιν τοῖς καθ' 130
ἕκαστα ἐνόντος ταὐτοῦ γνῶσιν γινομένης τῆς προκοπῆς. τίθησι δὲ καὶ παρά-
δειγμα· οἷον γάρ, φησίν, ἐν μάχῃ συμβαίνει, ὁπόταν τροπὴ γένηται, εἶτα εἷς 50
τῶν φευγόντων στῇ καὶ ἐπ' αὐτῷ δεύτερος καὶ τρίτος ἄλλος, ἕως πολλῶν
5 στάντων πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἦλθεν ἡ μάχη. τοιοῦτον γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ
καθόλου γίνεται· κατακρατεῖται γὰρ ὑπὸ τῆς ὁρμῆς ἡ ψυχὴ τῶν ἀλό-
γων δυνάμεων καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους ἀνενεργήτους φέρει· εἶθ' ἑνὸς
ληφθέντος αὐτῇ ἐκ τῆς αἰσθήσεως τῶν καθ' ἕκαστα, καὶ ἐπ' | αὐτῷ ἄλλου 131
καὶ τρίτου ἑτέρου καὶ τετάρτου αὖθις, οὕτω κατὰ μικρὸν ἡ τοῦ καθόλου
10 στάσις καὶ στερέωσις ἐν αὐτῇ γίνεται.

p. 100a13 Ἡ δὲ ψυχὴ ὑπάρχει τοιαύτη οὖσα οἵα δύνασθαι πάσχειν τοῦτο.

Τοῦτο διττῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν, ἢ κατὰ τὸ κρεῖττον τῆς ψυχῆς ἢ κατὰ
τὸ καταδεέστερον. εἰ μὲν γὰρ ὡς πρὸς τὰς μετ' αὐτὴν ληφθείη δυνάμεις, 5
15 οὕτως ἄν τις εἴποι ὅτι ἡ ψυχή ἐστι τοιαύτη ὡς δύνασθαι τοῦτο πάσχειν,
ὃ οὐδεμία τῶν μετ' αὐτὴν δυνάμεων δύναται πάσχειν· αὐτῆς γὰρ ἴδιον τὸ
παραρρεόντων τῶν αἰσθητῶν τῶν τύπων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ ταῖς κατὰ
μικρὸν μνήμαις συλλέγειν ἑαυτῇ καὶ συνιστᾶν τὸ καθόλου. εἰ δὲ ὡς πρὸς
τὰ ὑπὲρ αὐτήν, οὕτως 'ἐν γὰρ ταῖς λογικαῖς οὐσίαις ἡ ψυχῆς φύσις τοῦτο
20 πάσχειν δύναται μόνη', ἐξ ἀνενεργησίας προκόπτουσα εἰς ἐνέργειαν καὶ ἐκ
τῶν καταδεεστέρων καὶ ἀτελεστέρων αὐτῆς προφάσεις λαμβάνουσα πρὸς 10
τὴν προκοπήν, καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖθεν ποριζομένων αὐτῇ ἑαυτὴν ἀνεγείρουσα
καὶ τοὺς ἐν ἑαυτῇ λόγους παρακινοῦσα. ὥσπερ οὖν αἰτίαν ταύτην ἀποδέ-
δωκε τοῦ γινομένου τὴν τῆς ψυχῆς ἰδιότητα.

25 p. 100a14 Ὃ δὲ ἐλέχθη μὲν πάλαι.

Ὅπερ ἔλεγε πρότερον ὅτι ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου ἀγείρεται,
τῆς αἰσθήσεως τῇ ψυχῇ ἐνδιδούσης τὰς ἀφορμάς, τοῦτο καὶ νῦν εἰπεῖν
ὑπισχνεῖται, ἴσως μὲν ἀσαφέστερον τὸν λόγον ποιούμενος, εἰς τὸ σαφέστερον
δὲ ἄγων τὴν θεωρίαν διὰ τῶν νῦν προστιθεμένων· τούτων γὰρ ἐλλειπόντων
30 ἀσαφέστερον πρότερον τὸ θεώρημα γέγονε. στάντος τοίνυν, φησίν, ἑνὸς τῶν 20
ὁμοειδῶν ἐν τῇ διανοίᾳ (ταῦτα γάρ φησιν ἀδιάφορα), τουτέστιν ὁπόταν στῇ
ἐν τῇ ψυχῇ τι τῶν κατ' εἶδος ἀδιαφόρων ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἐνεργείας
αὐτῇ πεπορισμένον, πρῶτον ἐν αὐτῇ τὸ καθόλου προσγίνεται· τότε γὰρ

1. 2 καθ' ἕκαστον E   2 τῆς om. E   3 ὁπότε Aa   5 ἐλήλυθεν E
6 γὰρ om. Aa   13 τῇ ψυχῇ Aa   15 εἴποι] ἐρεῖ Aa   16 πάσχειν δύναται
coll. E   18 καὶ om. E   23 ἐν om. E   23. 24 παραδέδωκε E
26 ἀγείρεται scripsi: αἰγείρεται Aa: ἐγγίνεται E   28 ἴσως -- γέγονε (30) om. E
30 στάντος τοίνυν] διὰ τοῦτο στάντος νῦν E   31 ὁμοειδῶν] μονοειδῶν E
τουτέστιν om. Aa   post ὁπόταν add. γάρ φησι Aa   33 τὸ om. E

πρῶτον ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς ἔννοιαν ἄρχεται τοῦ κοινοῦ ἔρχεσθαι. εἰ γὰρ μὴ 131
εὐθὺς ἐκ τοῦ ἑνὸς ὁπωσοῦν ἔννοιαν τοῦ κοινοῦ ἐλάμβανεν, ἔμενεν ἂν οὕτως
ἔχουσα, ὡς εἰ μηδ' ὅλως ἔσχε τι ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως εἰς πρόφασιν τῆς 25
πρὸς τὸ καθόλου προκοπῆς, καὶ ἣν ἂν αὐτῇ ἐπὶ τοῦ δευτέρου αἰσθήματος
5 ἀρχή, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἂν ἐγεγόνει τὸ αὐτό, καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου καὶ ἐπὶ
τοῦ τετάρτου ὡσαύτως καὶ ἐφεξῆς· οὐδέποτ' οὖν οὕτως εἰς τὸ καθόλου
ἐλήλυθεν. ὥστε στάντος ἑνὸς τῶν κατ' εἶδος ἀδιαφόρων εἰ καὶ μήπω τὸ
καθόλου συνέστη τέλεον, ἀλλ' οὖν ἔστη πως ἐν μέρει, πρώτην ἀρχὴν
λαβούσης τῆς ψυχῆς τῆς περὶ αὐτοῦ γνώσεως ἐκ τοῦ ἑνός. τοῦτο δὲ
10 κατασκευάζων ἐπάγει καὶ γὰρ αἰσθάνεται μὲν τοῦ καθ' ἕκαστον,
τουτέστι καὶ γὰρ εἰς αἴσθησιν μὲν καὶ εἰς γνῶσιν αἰσθητικὴν τοῦ καθ' 30
ἕκαστον ἔρχεται, ἥ γε μὴν αἴσθησις τοῦ καθόλου ἐστί, τουτέστιν ἡ
κατὰ τὴν αἴσθησιν γνῶσις τοῦ καθόλου ἐν τῷ καθ' ἕκαστα ἀντιλαμβάνεται.
Σωκράτους γὰρ αἰσθητῶς γινωσκομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ αἴσθησις συν-
15 αντιλαμβάνεται οὐκ ἀφαιροῦσα αὐτὸν τοῦ καθ' ἕκαστα, ἀλλὰ συγκεχυμένως
ἐν τῷ καθ' ἕκαστα καὶ τοῦτον γνωρίζουσα. καὶ δῆλον ὅτι παραπέμπει τοῦ-
τον τῷ ἐν τῇ ψυχῇ λόγῳ· οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ ἡ αἴσθησις ἐγνώριζεν ὅλως
τὸν ἄνθρωπον, ἠδύνατο ἂν ἡ ψυχὴ διὰ τῆς κατ' αὐτὴν γνώσεως εἰς τὴν 35
ἀνθρώπου ἰέναι κατάληψιν καὶ γνῶσιν, καὶ τὸ καθόλου ἀθροίζειν ἐν ἑαυτῇ.
20 νῦν δὲ τοῦτο γίνεται αὐτῇ· αἰσθάνεται ἄρα. καὶ ἡ αἴσθησις τρόπον τινὰ
τοῦ κοινοῦ, εἰ καὶ μὴ ὡς κοινοῦ, ἀλλ' ὡς καθ' ἕκαστα. ἢ μᾶλλον ἂν
εἴποις ὡς κοινοῦ ἢ ὡς καθ' ἕκαστα αἰσθάνεσθαι τοῦ καθ' ἕκαστα. εἰ
γὰρ διακρῖναι ἡ αἴσθησις ἀπ' ἀλλήλων ἠδύνατο καθ' ἑαυτὴν τὰ καθ' ἕκαστα,
ὡς καθ' ἕκαστα ἂν αὐτῶν αἰσθάνεσθαι ἔδοξε· νῦν δ' ἀδιακρίτως ἐπιβάλλει
25 αὐτοῖς καὶ συγκεχυμένως γινώσκει αὐτά. σημεῖον δ' ὅτι καὶ τὰ παιδία 40
πάντας προσαγορεύει πατέρας τοὺς ἄνδρας καὶ μητέρας τὰς γυναῖκας, ὡς
κατ' αἴσθησιν ἐνεργοῦντα μόνον καὶ μήπω διακριτικὴν ἕξιν τῶν ἑκάστου
ἰδιωμάτων ἔχοντα. ὥστε ἡ αἴσθησις Καλλίου αἰσθανομένη οὐχ ὡς Καλλίαν
τοῦτον γνωρίζει κατὰ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον. εἰ δὲ καὶ
30 μὴ τῆς οὐσίας ἀλλὰ τῶν συμβεβηκότων ἐφαπτομένη γνωρίζειν πέφυκεν,
ἀλλ' οὖν γε οὐδὲ διὰ τοῦτο τοῦ καθ' ἕκαστον ᾗ καθ' ἕκαστον αἰσθήσεται,
συγκεχυμένως αὐτὸ καὶ ἀδιακρίτως γνωρίζουσα καὶ τοῦ ἐν τῷ καθ' ἕκαστα 45
κοινοῦ ἐν τῷ ἑνὶ τῶν κατ' εἶδος ἀδιαφόρων ἐφαπτομένη, οὗπερ στάντος ἐν
τῇ ψυχῇ πρῶτον καθόλου. πάλιν ἐν τούτοις, φησίν, ἵσταται ἕως εἰς
35 τὰ ἀμερῆ στῇ καὶ τὰ καθόλου· ἐν τούτοις τίσι: τοῖς κατ' εἶδος δῆλον
ὅτι ἀδιαφόροις. στᾶσα γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ἑνί, εἶτα πολλὰ συνάγουσα

1 γὰρ om. Aa 2 ὁποσηνοῦν E 3 μὴ ὅλως Aa πρόβασιν E
4 ἂν om. Aa 5 ἐπ' αὐτῇ E ἐγγεγόνει libri 6 post ἐφεξῆς add. καὶ E
οὖν scripsi: οὗ libri 8 συνέστη om. E τελέως E μέρη Aa
9 λαμβανούσης E 11. 12 τὸ καθ' ἕκαστα Aa 14 αἰσθητῶς] αἰσθητοῦ Aa
16 καὶ τοῦτο Aa 17 ἡ om. Aa 17. 18 τὸν ἄνθρωπον ὅλως ἐγνώρισεν E
19 κατάληψιν καὶ om. Aa 24 ἔδειξε A ἀκρίτως E 31 οὐδὲ]
οὐ Aa 32 συγκεχυμένου E 33 ἐφαπτομένης E 34 εἰς] ἂν Aa
36 πᾶσα E

ἵσταται ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς μνήμης πάντα ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσα. τοῦτο 131
δὲ ποιεῖ πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι, τῶν καθ' ἕκαστα αἰσθη-
μάτων τοὺς τύπους ἐν τῇ μνήμῃ φέρουσα ἑστηκότας, ἕως εἰς τὰ ἀμερῆ στῇ 50
καὶ τὰ καθόλου, τουτέστι τὰ καθόλου καὶ κοινὰ καὶ ἐν πᾶσιν ὅμοια καὶ
5 ἀδιάφορα στῇ ἐν αὐτῇ. ἑκάστου γὰρ εἴδους τὰ ἄτομα καὶ ἓν ἀριθμῷ ἐν
τῇ μνήμῃ συνάγουσα καὶ τὸ ὅμοιον καὶ ταὐτὸν ἐν πᾶσι κατανοοῦσα τὸ
καθόλου ἵστησιν ἐν ἑαυτῇ. εἶτα καὶ παράδειγμα οἷον τοιονδὶ ζῷον, ἕως
ζῷον, καὶ ἐν τούτῳ ὡσαύτως. τοιονδὶ ζῷον εἴποις ἂν τὸ καθ' ἕκαστον, 132
ἐν ᾧ καὶ συμβεβηκότα ἐστί. ἵστησιν οὖν τόδε τὸ ζῷον καὶ τόδε καὶ τόδε
10 τῇ μνήμῃ, ἕως ἂν τὸ ἁπλῶς ζῷον ἀποτελέσῃ καὶ τὸ καθόλου στῇ. καὶ
ἐν τούτῳ ὡσαύτως, τουτέστι τὸ αὐτὸ ποιεῖ καὶ ἐν τῷ ἁπλῶς ζῴῳ·
ὅπερ ἐν τοῖς κατ' εἶδος ἀδιαφόροις πεποίηκε, τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς κατὰ
γένος ἀδιαφόροις ποιεῖ. αὐτὸ γὰρ ὡς ἓν τὸ ζῷον ἐν ἑαυτῇ στήσασα λαμ-
βάνει καὶ τὰ ἀντιδιῃρημένα αὐτῷ, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς θεωρήσασα ὅμοιον καὶ 5
15 ταὐτὸν τὸ αὐτῶν περιεκτικὸν γένος ἵστησιν ἐν ἑαυτῇ· καὶ οὕτως ἐπὶ πάν-
των, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν πρώτην ἀρχὴν ἀναχθῇ. εἰ δὲ βούλει, καὶ ἑτέρως
ἐκληψόμεθα τὸ θεώρημα, τὸ ἑνὸς τῶν ἀδιαφόρων μὴ περὶ τῶν ἐν ἀριθμῷ
λεγόμενον νοοῦντες, ἀλλὰ περὶ τῶν εἰδῶν, ἵν' εἴη οὕτως 'στάντος γὰρ πρῶτον
καὶ ἐξ ἀρχῆς ἑνὸς τῶν εἰδῶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἅπερ ἀδιάφορα καὶ ταὐτὰ ἐν
20 τοῖς καθ' ἕκαστα ἐνόντα θεωρεῖται, στάντος δὲ οὐ καθ' ἓν τῶν καθ' ἕκαστα,
ἀλλὰ καθόλου ὡς ἤδη τοῦ καθόλου ἐγγεγονότος', εἶτα διὰ μέσου ἑρμηνεύσας, 10
πῶς τὸ καθόλου ἐγγίνεται (διὰ γὰρ τῆς αἰσθήσεως ὡς καὶ αὐτῆς τρόπον
τινὰ γνωριζούσης τὸ καθόλου, εἰ καὶ συγκεχυμένως καὶ ἀδιακρίτως, ὡς
εἴρηται) πάλιν ἐν τούτοις ἵσταται. ἐν τούτοις τίσι; τοῖς ἀδιαφόροις. ἑνὸς
25 γὰρ εἴδους τῶν ἀδιαφόρων στάντος συμβαίνει πολλὰ τοιαῦτα εὑρίσκειν ἐν
τοῖς καθ' ἕκαστα. ὡς γὰρ Σωκράτους στάντος καὶ Καλλίου καὶ Πλάτωνος
καὶ ἑτέρων τὸ ἐν αὐτοῖς ἔστη ἀδιάφορον καὶ κοινόν, οὕτως Ξάνθου καὶ
Βαλίου καὶ πολλῶν ὁμοειδῶν αὐτοῖς στάντων τὸ ἐν τούτοις ἔστη κοινὸν 15
καὶ ἀδιάφορον, καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν εἰδῶν τὸ αὐτό. ἅπαξ γὰρ εἰς
30 γνῶσιν ἐλθοῦσα καὶ καθόλου ἑνός τινος τῶν κοινῶν ἡ ψυχὴ ὀξυτέρα
πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου καὶ κοινοῦ κατανόησιν γίνεται, καὶ ῥᾴων εἰσέτι
συνιστᾶν ἑαυτῇ τὰ τοιαῦτα γίνεται. ὥσπερ οὖν στάσης ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα
ἐν αὐτῇ στῆναι πρῶτον τῶν ἀδιαφόρων ἓν γέγονεν, οὕτω πλείοσιν ἀδια-
φόροις, τουτέστιν εἴδεσιν, ἃ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα κοινά ἐστι καὶ ἀδιάφορα,
35 στάσης αὐτῆς πάλιν ἵσταται τὸ ὑπὲρ αὐτὰ καθόλου ἐν αὐτῇ, καὶ τοῦτο 20

1 περιφέρουσα] συναθροίζουσα E 3 τοὺς τύπους om. E ἑστηκότων E
εἰς om. Aa 4 ἐν om. E 5 διάφορα E post ἓν add. τῷ E
7 καὶ om. E 7. 8 οἷον — ὡσαύτως rubro scriptum E 10 ἂν om. Aa
ἀποτελέσει Aa 12 ἀφόροις E 13 ἐν αὐτῇ E 15 παρεκτικὸν E
16 ἂν om. Aa 17 ληψόμεθα E ἐν τῷ ἀριθμῷ E 20 ante στάντος
add. καὶ a 24 ἀδιαφόροις] ἀ superscr. E[1]: διαφόροις Aa 25 εἴδους scripsi:
εἰπὼν E: εἰ (in lac.) Aa 27 et 28 ἔστη] ἔσται E 29 καὶ ἀδιάφορον bis exh. A
31 κοινοῦ καὶ ὁμοίου coll. E 33 ἐν ἑαυτῇ Aa ἓν om. Aa
33. 34 ἀδιαφόρους E 35 αὐτῆς] αὖθις Aa

γίνεται ἐν ἅπασιν, ἕως ἂν ταῖς κατὰ μικρὸν ἀνόδοις στῇ τὰ πάντῃ ἀμερέ- 132
στατα καὶ καθολικώτατα, ἅπερ ἐστὶ τὰ γενικώτατα· καὶ ἔσται οὕτως τὸ
παράδειγμα τοῖς προσεχῶς εἰρημένοις ἐφαρμοζόμενον. τοιονδὶ γὰρ ζῷον
καὶ τοιονδὶ καὶ τοιονδὶ ἵστησιν ἐν ἑαυτῇ, οἷον ἄνθρωπον καὶ ἵππον καὶ
5 βοῦν καὶ κύνα, ἕως ζῷον. ὡς γὰρ Σωκράτους καὶ Καλλίου καὶ Πλάτωνος
πάντων ὁ καθόλου ἔστη ἄνθρωπος, καὶ Βαλίου καὶ Ξάνθου καὶ Λάμπου
ὁ ἵππος καὶ τοῦδε καὶ τοῦδε κυνὸς ὁ κύων, οὕτως ἀνθρώπου καὶ ἵππου 25
καὶ βοὸς καὶ κυνὸς πάντων ἔστη τὸ ζῷον, καὶ αὖθις ζῴου καὶ φυτοῦ
πάντων ἡ οὐσία, ὅπερ ἀμερές ἐστι καὶ κοινὸν καὶ ταὐτὸν ἐν πᾶσιν τοῖς
10 ὑπ' αὐτὸ θεωρούμενον, μηδὲν ἔχον ἀντιδιῃρημένον αὐτῷ, καὶ καθ' ἑκάστην
τῶν κατηγοριῶν τὸ αὐτὸ ἔσται.

p. 100b3 Δῆλον δὴ ὅτι ἡμῖν τὰ πρῶτα.

Δύο ἦν ἐξ ἀρχῆς τὰ ζητούμενα περὶ τῶν ἀρχῶν, πῶς τε γίνονται γνώ- 30
ριμοι, καὶ τίς ἡ γνωρίζουσα ἕξις. τὰ μὲν δὴ μέχρι τοῦ νῦν εἰρημένα
15 περὶ τοῦ πῶς γίνονται γνώριμοι παραδέδοται, ἐφ' οἷς καὶ συμπεραίνει
λέγων ὅτι δῆλόν ἐστιν ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς
ἐνοῦσαι γίνονται γνώριμοι, ἐπαγωγή ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως τὸ
καθόλου ἀρχὴν λαμβάνει, ἡ δὲ αἴσθησις τῶν καθ' ἕκαστα, ὁ τρόπος τῆς
τοῦ καθόλου γνωρίσεως ἐκ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστι τοῦ καθόλου συναγο-
20 μένου· τοῦτο δέ ἐστιν ἐπαγωγή. καὶ γὰρ ὃ ἐπὶ τῶν καθόλου ἁπλῶς 35
εἴρηται, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἔστιν εἰπεῖν. ὡς γὰρ τὸ καθόλου ἐκ
τῶν καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθητῶν λαβὸν τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ψυχῇ συναγείρεται,
οὕτω καὶ αἱ ἀρχαί. ἐκ γὰρ τοῦ ἰδεῖν ὅτι τόδε τῷδε ἴσον καὶ τόδε τῷ
αὐτῷ καὶ τόδε μανθάνομεν ὅτι τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἐστὶν ἴσα·
25 καὶ ἐκ τοῦ γνῶναι καθ' ἕκαστον ὅτι ἐπὶ τοῦδε ἡ κατάφασις ἢ ἀπόφασις
ἀληθής, καὶ ἐπὶ τοῦδε ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦδε, γνωρίζομεν ὅτι καὶ ἐπὶ
παντὸς ἢ κατάφασις ἢ ἀπόφασις, καὶ ἐπὶ πάσης ἀρχῆς τὸ αὐτό· ὥστε τὰ
πρῶτα ἐπαγωγῇ ἐξ ἀνάγκης γνωρίζεται. καὶ τοῦτο κατασκευάζων ἐπάγει 40
καὶ γὰρ ἡ αἴσθησις οὕτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ· ἐπαγωγικῶς γάρ,
30 φησί, καὶ ἡ αἴσθησις ἐμποιεῖ τὸ καθόλου, ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου
συνίστασθαι ποιοῦσα.

p. 100b5 Ἐπεὶ δὲ τῶν περὶ τὴν διάνοιαν ἕξεων.

Περὶ τοῦ δευτέρου ἐντεῦθεν ζητήματος ἀποδίδωσι, τίς ἡ γνωρίζουσα 45
τὰς ἀρχὰς ἕξις, καὶ δείκνυσιν ὅτι νοῦς. πρόεισι δ' αὐτῷ ὁ λόγος κατὰ

1 γίνεται om. E ἐν ἅπασιν om. Aa ἂν om. Aa πάντῃ] πάντα E
2 ἔσται] ἔστη Aa 8 καὶ κυνὸς om. Aa 13 ἦν] ἡ a 15 παραδέδονται E
17. 18 τοῦ καθόλου Aa 18 λαμβάνοντος Aa post ὁ add. καθόλου E
18. 19 τῆς τῶν καθόλου Aa 21 ἔστιν om. Aa 22 συνεγείρεται E 23 εἰδεῖν E
24 καὶ τόδε bis exh. A τῷ] αὐτῷ E 25 κατάφασις] φάσις Aa, itemque v. 27
26 καὶ ἐπὶ τοῦδε γνωρίζομεν — ἢ ἀπόφασις (27) om. Aa 33 ἐντεῦθεν om. E
post ζητήματος add. ἐνταῦθα E 34 ἕξεις libri

διαίρεσιν· φησὶ γὰρ ὅτι τῶν περὶ τὴν διάνοιαν γνωστικῶν ἕξεων αἷς 132
ἀληθεύομεν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἀληθευτικῶν. εἰπὼν γὰρ αἷς ἀεὶ ἀληθεύ-
ομεν τὰς γνωστικὰς ἐδήλωσε διαστέλλων αὐτὰς ἀπὸ τῶν ὀρεκτικῶν, εἰπὼν
δὲ τῶν περὶ τὴν διάνοιαν διέστειλεν αὐτὰς ἀπὸ τῶν γνωστικῶν μὲν
5 ἀλόγων δέ, λέγω δὴ αἰσθήσεως καὶ φαντασίας, καὶ εἴ τις εἴη ἑτέρα·
αὗται γὰρ οὐ περὶ τὴν διάνοιαν ὡς καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐνοῦσαι, ἐκεῖναι δὲ 50
μόναι περὶ αὐτὴν ὅσαι λογικαί, καὶ ἐκεῖναι μόναι ἀληθευτικαὶ ὅσαι γνωστι-
καί. αἱ γὰρ ὀρεκτικαὶ ὀρέγεσθαι μόνον, οὐχὶ καὶ ἀληθεύειν πεφύκασιν.
αὗται δέ εἰσιν ἄλογοι μὲν θυμὸς καὶ ἐπιθυμία, λογικαὶ δὲ βούλησις καὶ
10 προαίρεσις. τῶν δὴ περὶ τὴν διάνοιαν, τουτέστι τῶν λογικῶν ἕξεων, αἷς
ἀληθεύειν πεφύκαμεν, ἤγουν καὶ γνωστικῶν αἱ μὲν ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσιν, αἱ
δ' οὐκ ἀεὶ ἀληθεῖς, ἀλλὰ παραδέχονταί ποτε καὶ τὸ ψεῦδος· αὗται δέ εἰσι 133
δόξα καὶ λογισμός, ἡ μὲν περὶ τὰ θεωρητὰ ἔχουσα, ὁ δὲ περὶ τὰ πρακτά,
ὅστις καὶ πρακτικὸς νοῦς λέγεται. ὁ γὰρ ἐν ἡμῖν λόγος περὶ τῶν πρα-
15 κτέων ἐξετάζων καὶ λογιζόμενος καὶ τόδε μὲν ἀποδοκιμάζων, τόδε δὲ προ-
αιρούμενος λογισμὸς λέγεται καὶ πρακτικὸς νοῦς, τὸ μὲν ὡς λογίσει ὑπο-
βάλλων καὶ ἐξετάσει καὶ κρίσει τὰ πράγματα, τὸ δ' ὡς εἰς πρᾶξιν ἀπο- 5
τελευτῶσαν ἔχων τὴν θεωρίαν. εἰσὶν οὖν αἱ δυνάμεις ἄμφω αὗται περὶ
τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πῇ μὲν ἀληθεύουσι, πῇ
20 δὲ ψεύδονται· ἡ δὲ ἐπιστήμη καὶ ὁ νοῦς πρὸς τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀεὶ
ὡσαύτως ἔχοντα καταγινόμεναι ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσι. τῶν μὲν οὖν πῇ ἀλη-
θευουσῶν οὐδεμία ἂν εἴη γνωστικὴ τῶν ἀρχῶν· εἰ γὰρ ἡ ἐπιστήμη ἀεὶ
ἀληθής, πῶς ἂν τῶν αὐτῆς ἀρχῶν εἴη χορηγὸς ἡ πῇ ἀληθής; ἀλλ' οὐδὲ
ἐπιστήμη τῶν ἀρχῶν γνωστική· αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων γνωρι- 10
25 μώτεραι, ὥστ' οὐκ ἔσται τούτων ἀπόδειξις· ἔσται γὰρ ἂν καὶ γνωριμωτέρα
τῶν ἀρχῶν. ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμη δι' ἀποδείξεως πᾶσα μετὰ λόγου· συλλο-
γισμὸς γάρ τις ἡ ἀπόδειξις. ἀνάγκη ἄρα τι γένος γνώσεως ἕτερον ἐπέκεινα
τῆς δι' ἀποδείξεως ἐπιστήμης εἶναι, ᾧ γνωρισθήσονται αἱ ἀρχαί. ἐπεὶ δὲ
οὐδὲν ἐπιστήμης ἐπέκεινα παρὰ τὸν νοῦν ἐστι γένος γνώσεως οὐδ' ἐνδέ-
30 χεται ἀληθέστερον ἐπιστήμης εἶναι τι ἄλλο ἢ τὸν νοῦν, νοῦς ἂν εἴη ὁ
γνωστικὸς τῶν ἀρχῶν. οὕτω μὲν οὖν ἐκ διαιρέσεως ἔδειξε πρὸς ἁπάσας 15
τὰς γνωστικὰς ἕξεις, ὡς μηδὲν ἄλλο εὑρίσκεσθαι τοῦτον τὸν τρόπον γνω-
στικὸν τῶν ἀρχῶν ἢ τὸν νοῦν. ἰδίᾳ δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν οὕτως·
ἀποδείξεως γάρ, φησίν, ἀρχὴ οὐκ ἀπόδειξις, ἀλλ' ἄλλο τι ὑπὲρ ἀπόδειξιν,
35 ὅπερ ἔσται γνωριμώτερον μέν, οὐ δι' ἀποδείξεως δέ. ὥστ' οὐδὲ ἐπιστήμη
ἔσται ἀρχὴ ἐπιστήμης, ἀλλ' ἄλλο τι ὑπὲρ ἐπιστήμην. ἔστι δὲ ἀπόδειξις
μὲν ὁ ἀποδεικτικὸς συλλογισμός, ἐπιστήμη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις, καθ' ἣν

---

2 ἀεὶ om. E 3. 4 εἰπὼν — αὐτὰς in lacuna om. a 5 δὴ scripsi: δὲ E: om. Aa 8 οὐχὶ καὶ] οὐκ E 16 λογισμὸς om. E 20 ὁ om. E 21 ἀληθεῖς εἰσι] ἀληθὴς (sic) ἐστι E 23 πῇ ἀληθεύουσα E 24 μὲν om. Aa 25 ante γὰρ add. ἐστι Aa 28 ᾧ] τῷ Aa 29 ἐπέκεινα — οὐδ' om. E 30 ἐπιστήμης om. E τὸν om. E 31 ἔδειξε om. Aa 34 ἄλλο τι] ἄλλο δ' Aa

τὸ ἐπιστητὸν γνωρίζουσα ὅτε τὸν λόγον ἀπαιτεῖται, προβάλλεται τὴν ἀπό- 133
δειξιν. ὥσπερ οὖν τῆς κυρίως καὶ πρώτης ἀποδείξεως (αὕτη δέ ἐστιν ἡ 20
ἀμέσως χρωμένη ταῖς ἀρχαῖς) οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, οὕτως οὐδὲ τῆς ἐπι-
στήμης ἐπιστήμη· ἐπ' ἄπειρον γὰρ ἂν προβαίη ἡ ἀπόδειξίς τε καὶ ἡ ἐπι-
5 στήμη, εἰ τοῦτο δοίη τις, καὶ οὔτε ἀπόδειξις ἐντεῦθεν ἔσται οὔτ' ἐπιστήμη.
εἰ τοίνυν οὔτε τῶν μετὰ τὴν ἐπιστήμην ἕξεων αἱ ἀρχαὶ οὔτε τῆς ἐπιστήμης
αὐτῆς, λείπεται ἐπέκεινά τινος εἶναι ἕξεως. οὐδεμίαν δὲ ἔχομεν ἄλλην τινὰ 25
δύναμιν ἀληθευτικὴν ἤτοι γνωστικὴν παρὰ τὰς ἀπηριθμημένας ἢ νοῦν·
ὥστε νοῦς ἂν εἴη ἐπιστήμης ἀρχή. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις
10 ὁ νοῦς ἐστι, τῆς ἀρχῆς ἐστι γνωστική, ἡ δὲ πᾶσα ἐπιστήμη ὁμοίως ἔχει
πρὸς ἅπαν τὸ ἐπιστητὸν πρᾶγμα, ἤγουν ἔσται καὶ αὐτὴ γνωστικὴ τοῦ 30
παντὸς ἐπιστητοῦ πράγματος. ὡς γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστήμης ὁ νοῦς 35
πρὸς τὴν ἀρχὴν ἔχει τοῦ ἐπιστητοῦ γνωστικὴ οὖσα αὐτοῦ, οὕτως ἡ πᾶσα
ἐπιστήμη πρὸς πᾶν ἕξει τὸ ἐπιστητὸν γινώσκουσα αὐτό.

1 ἀπετεῖται libri 2 αὕτη δὲ] ἥτις E 4 ἡ post καὶ om. E 5 ἐντεῦθεν om. Aa 8 ἤτοι om. Aa 14 αὐτόν a Τέλος τῶν τοῦ Εὐστρατίου add. a

INDICES

I INDEX VERBORUM

II INDEX NOMINUM

III LOCI ARISTOTELICI

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. 17, n. ad vv. 16. 17 sic legenda est: Anal. pr. A 32 p. 47ᵃ5. 6 (cf. Loci Arist.)
p. 46,7 l. δηλούμενον pro δεικνύμενον
p. 51,31 l. ταῦτα pro πάντα
p. 58,1 l. κατὰ τὸν τέταρτον διορισμὸν
p. 181,29 post μάλιστα interpunctio tollenda est
p. 202,14 et 222,4 l. ἀνεπιστῆμον
p. 209 in adn. pro 32 l. 33
p. 210 adn. ad v. 13 pro A 4 sqq. legendum B et Γ, cf. Loci Arist.
p. 246 adn. ad v. 25 post ἅπαντα addendum est E.